

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**II. MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E
SPOR VE EĞİTİMDE ÖNCÜ BİR İSİM:**

SELİM SIRRI TARCAN

Doktora Tezi

Mustafa MUTLU

Ankara-2019

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**II. MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E
SPOR VE EĞİTİMDE ÖNCÜ BİR İSİM:**

SELİM SIRRI TARCAN

Doktora Tezi

Öğrencinin Adı

Mustafa MUTLU

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hakan UZUN

Ankara-2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

II. MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E

SPOR VE EĞİTİMDE ÖNCÜ BİR İSİM:

SELİM SIRRI TARCAN

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hakan UZUN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEN (Başkan)

Prof. Dr. Hakan UZUN (Danışman)

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA

Doç. Dr. Recep Sürhat MÜNİROĞLU

Tez Sınavı Tarihi: 08.07.2019

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

“II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Spor ve Eğitimde Öncü Bir İsim: Selim Sırrı Tarcan” başlıklı bu doktora tez çalışmasında, Osmanlı Devleti’nin son döneminde ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında beden terbiyesi ve sporun en önemli simalarından biri olan Selim Sırrı Tarcan’ın üstlendiği görev ve faaliyetleri ile hayatını aydınlatmak ve kaleme aldığı eser ve yazıları ile düşüncelerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

1874 yılında bugünkü Yunanistan’ın Tesalya bölgesinin Yenişehir ilinde dünyaya gelen Selim Sırrı Tarcan, babasının 1876 yılında Karadağ savaşında şehit düşmesiyle annesi ve iki kardeşi ile birlikte İstanbul’a göç etmiştir. Galatasaray Lisesi ve Mühendishane-i Berri Hümayun’da eğitimini tamamlayan Tarcan, 1897’de üsteğmen rütbesi ile İzmir’e, 1901 yılında ise yüzbaşı rütbesi ile İstanbul’a atanmıştır. Liseden itibaren beden terbiyesine ağırlık vererek kendisini bu alanda yetiştirmiş ve askerlik hizmetinin yanında çeşitli okullarda beden terbiyesi dersleri vermeye başlamıştır. II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte kısa süre İstanbul’da asayişten sorumlu olmuştur. Daha sonra beden terbiyesi alanında kendini yetiştirmek üzere 1909 yılında İsveç’e gitmiştir. Döndüğünde askerlik mesleğinden istifa ederek Maarif Vekâleti’nde müfettişlik görevine atanmıştır. Bir yandan teftiş vazifesini yerine getirirken bir yandan beden terbiyesi derslerinin okul ders programlarına yerleşmesine öncülük etmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nda ilkokulların Genç Dernekleri müfettişliği göreviyle ilkokul çağındaki çocukları askerliğe hazırlama faaliyetleri içinde bulunmuştur. II. Meşrutiyet döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de eğitim faaliyetleri içinde bulunan Tarcan, Maarif Vekâleti’nde çalışmalarına devam etmiştir. 1935’de emekli olarak milletvekilliğine seçilmiş ve 1946 yılına kadar üç dönem milletvekilliği yapmıştır. Ayrıca II. Meşrutiyet yıllarından itibaren olimpik faaliyetlerin de içinde yer alan Tarcan Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin Osmanlı Devleti adına temsilcisi seçilmiş ve Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti’ni kurmuştur. Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerine devam ederek Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nde 1930’lu yıllara kadar faaliyet göstermiştir. 1957 yılında Nişantaşı’ndaki evinde emboliden dolayı vefat etmiştir.

60 eser yazan Tarcan, çeşitli dergi ve gazetelerde sayısız yazı kaleme almış ve Terbiye ve Oyun adında bir dergi de çıkarmıştır. Fikir ve görüşleri ile ülkede beden terbiyesi ve sporun yayılmasına öncülük etmiştir. Türk toplumunun fikren olduğu kadar beden de gelişmesine dair yol göstererek Osmanlı/Türk modernleşmesinde beden terbiyesi ve sporun eğitim, sağlık, toplumsal ve paramiliter alanlardaki politikalarına yön vermiştir.

Beden terbiyesi ve spor ile sınırlı kalmayan Tarcan eğitimin diğer alanlarına yönelik düşüncelerini de ortaya koymuştur. Bu doğrultuda sadece okullardaki eğitimle sınırlı kalmayıp Türk toplumunun da eğitimiyle ilgilenmiş ve yazılarıyla onları eğitmeyi amaçlamıştır.

Ayrıca kültürel alanda da çalışmalar yapan Tarcan, zeybek dansına belli bir şekil vermiş ve onu düzene koyup iyileştirmeye çalışmıştır. Bunun yanında yurt içi ve yurt dışına yaptığı seyahatler sırasında gezdiği yerlerin toplumsal yaşamı, kültürü ve eğitim kurumları gibi unsurlarını okuyucuya aktarmaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Selim Sırrı Tarcan, Beden Terbiyesi, Spor, Jimnastik, Oyun.

ABSTRACT

In this PhD dissertation titled “*A Leading Name in Sports and Education From the Second Constitutional Monarchy to the Turkish Republic Period: Selim Sırrı Tarcan*”, it is aimed to illuminate the life of Selim Sırrı Tarcan, one of the prominent personalities in physical training and sport in the last period of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey, by touching upon his duties and activities, and to reveal his works and ideas.

Selim Sırrı Tarcan, who was born in Tesalya Yenişehir, Greece, in 1874, moved to İstanbul with his mother and two siblings after his father was martyred in the war in Montenegro in 1876. Tarcan, who completed his education at Galatasaray High School and Mühendishane-i Berri Hümayun (Imperial School of Military Engineering), was assigned to İzmir with the rank of lieutenant in 1897 and to İstanbul with the rank of captain in 1901. He had focused on physical training after his graduation and improved himself in this field, and started to give physical training lessons in various schools besides his military service. With the declaration of the Second Constitutional Monarchy, he was responsible for the public order in İstanbul for a short time. He, then, moved to Sweden in 1909 to train himself in the field of physical training. When he returned, he resigned from his military service and was appointed to the Ministry of Education as an inspector. While carrying out the duty of inspection, he had pioneered the inclusion of physical training lessons in school curricula. During the First World War, he served as an inspector of elementary school youth associations, preparing children of primary school age for military service. Tarcan, who was involved in educational activities in the Republican period as in the Second Constitutional Period, continued to work in the Ministry of Education. In 1935, he was elected as a member of parliament and served as a member of parliament for three terms until 1946. Besides, Tarcan, who had been involved in the Olympic activities since the constitutional years, was elected as the representative of the International Olympic Committee on behalf of the Ottoman State, and founded the Ottoman National Olympic Society. He also kept going his activities during the republican period and served till 1930s for Turkish National Olympic Committee. He passed away in 1957 at his house in Nişantaşı due to the embolism.

He had written 60 books and published numerous articles in various magazines and newspapers and also published a magazine called Terbiye and Oyun. With his ideas and opinions, he pioneered the spreading of physical training and sport in the country. While he guided to mental and also physical development of Turkish society, he shaped the policies of physical training and sport in the field of education, health, social and paramilitary in Ottoman/Turkish modernization.

In addition to his works on physical training and sports, Tarcan also put his thoughts about other educational fields forward. In this respect, he did not only limit himself for education at schools but also focused on the education of Turkish society and aimed to train the society with his writings.

Tarcan, who also worked in the cultural field, also gave a certain shape to the Zeybek dance, and tried to organize and improve it. Moreover, he tried to convey the elements of social life, culture and educational institutions of the places he traveled during his domestic and foreign trips to the readers.

Keywords: Selim Sırrı Tarcan, Physical Training, Sports, Gymnastics, Game.

ÖNSÖZ

Günümüzde yapılan tarih araştırma ve incelemelerinde, araştırılan dönemin kayda değer tarihî olaylarının tam manasıyla anlaşılabilmesi ve bütünüyle ortaya konabilmesi için bu olaylarda rol oynamış olan önemli simaların hayatları, faaliyetleri, eserleri ve düşünce dünyalarının incelenmesinin büyük bir önemi vardır.

Bilhassa son dönem Türk düşünürlerini konu alan biyografi çalışmaları, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinin iyi yorumlanabilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Bir taraftan II. Abdülhamit dönemi ve II. Meşrutiyet yıllarına, diğer taraftan da Cumhuriyet yönetiminin tek ve çok partili dönemlerine tanık olmuş bir ilim ve eğitim adamının hayatı, Türk toplumunun hangi safhalardan geçtiğinin anlaşılması bakımından dönem araştırmacıları için mühim bir materyal temin eder. Çünkü adı geçen dönemler siyasi, eğitim ve sosyo-kültürel açıdan bir hayli dönüşümün yaşandığı vakitleri de içinde barındırır. Son dönem Osmanlı/Türk eğitimcilerinden Selim Sırrı Tarcan gerek düşünsel gerekse bilimsel içerikli eserleriyle kendini Türk toplumuna kabul ettirmiş önemli düşünce adamlarımızdan biri olmuştur. Bu bakımdan, Türkiye'de yeni bir beden terbiyesi sistemi kuran ve bu sistemin Türk eğitim sistemine yerleşmesine hizmet eden bir şahsın Türk düşünce hayatındaki yerini belirlemek ve farklı dönemleri doğrudan solumuş olan bu ilim ve eğitim adamının Türk eğitiminde yaşanan çağdaşlaşma sürecindeki yerini göstermek tezin başlıca hedefini oluşturmuştur.

Çalışmada Selim Sırrı Tarcan'ın kaleme aldığı tüm eser ve makalelere ulaşılmaya çalışılarak hem eğitim alanındaki faaliyetlerini hem de düşüncelerini bir bütünlük içinde ortaya koymak amaçlanmıştır. Dergi ve gazetelerde 2500 civarında makale yazdığı ileri sürülen Selim Sırrı Tarcan'ın bu yazılarından ise hemen hemen yarısına ulaşılmıştır.

Tez temel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde doğumundan ölümüne Selim Sırrı Tarcan'ın yaşamı, eğitimi ve bu alandaki faaliyetleri kronoloji esas alınarak anlatılmıştır. İkinci bölümde yazdığı eser ve makaleler çerçevesinde eğitim, sağlık, toplumsal ve paramiliter/militer başlıkları altında beden terbiyesi ve sporun uygulama alanları ve bu alanlara etkisine dair düşünceleri ortaya konmaya

çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Tarcan'ın edebi yönü ön plana çıkarılarak yazarlık hayatı, dergicilik faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiş ve hatipliği ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca okullardaki eğitim metodu ile birlikte askerin ve Türk toplumunun eğitimine dair düşüncelerine değinilmiştir. Son olarak yaptığı yurt içi ve yurt dışı seyahatleri ile hem Türkiye'nin hem de Avrupa'nın birçok şehrinin sosyo-kültürel yaşamı hakkındaki izlenimleri aktarılmış ve kültürel bir çalışma olarak zeybek dansında yaptığı düzenlemelerden bahsedilmiştir.

Bu çalışmam sırasında bana destek veren ve her aşamasında katkılarıyla yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Hakan UZUN başta olmak üzere Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN'a, Prof. Dr. Mehmet ÖZDEN'e, Doç. Dr. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'ya ve Doç. Dr. Recep Sürhat MÜNİROĞLU'na ayrı ayrı teşekkür ederim. Yine çalışmanın her anında benden desteklerini esirgemeyen ve motivasyon kaynağım olan aileme de teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa MUTLU

08.07.2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SELİM SIRRI TARCAN'IN YAŞAMI (1874-1957)

1.1. Çocukluk ve Öğrenimi (1874-1897)	12
1.2. İzmir'deki Yaşamı (1897-1901).....	18
1.3. İkinci Meşrutiyet'in İlanına Kadar İstanbul'daki Yaşamı (1901-1908).....	21
1.4. İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet Dönemine Kadar Süren Faaliyetleri (1908-1923).....	25
1.4.1. İsveç'teki Günleri	32
1.4.2. Yurda Dönüşü ve Faaliyetleri	39
1.5. Cumhuriyet Döneminde Selim Sırrı Tarcan.....	62
1.6. Selim Sırrı ve Olimpiyatlar	74
1.7. Son Dönem Hayatı ve Vefatı.....	91

İKİNCİ BÖLÜM

SELİM SIRRI TARCAN'IN BEDEN TERBİYESİ VE SPOR ALANINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

2.1. Beden Terbiyesi ve Spor Hayatında Selim Sırrı Tarcan	96
2.2. Eğitim Alanında Beden Terbiyesi ve Spor.....	104
2.2.1. İlmî Bir Vasıta Olarak Beden Terbiyesi	104
2.2.2. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Beden Terbiyesi.....	113
2.2.3. Okul Çağındaki Çocuklarda Beden Terbiyesi	123
2.2.4. Üniversitelerde Beden Terbiyesi	136
2.3. Sağlık Alanında Beden Terbiyesi ve Sporun Etkisine Dair Düşünceleri	140
2.3.1. Erken Dönem Yaştaki Çocukların Sağlığında Beden Terbiyesi.....	141
2.3.2. Okul Sağlığında Beden Terbiyesi.....	147
2.3.3. Halk Sağlığında Beden Terbiyesi ve Spor.....	159
2.3.4. Kadın Sağlığı ve Güzelliğinde Beden Terbiyesi ve Spor	168

2.3.5. Yaşlı Sağlığında Beden Terbiyesi.....	178
2.4. Toplumsal Alanda Beden Terbiyesi ve Sporun Etkisine Dair Düşünceleri ..	181
2.4.1. Türkiye’de İdeal Vatandaş-İdeal Sporcu Bağlamında Spor Telakkisi....	186
2.4.2. Spor Sahalarının ve Kulüplerinin Toplum Üzerindeki Etkisi.....	200
2.4.3. Bir Sosyal Kontrol Vasıtası Olarak Beden Terbiyesi ve Spor.....	209
2.5. Paramiliter-Militer Alanda Beden Terbiyesi ve Sporun Etkisine Dair Düşünceleri.....	216
2.5.1. Paramiliter Bir Örgütlenme Olarak İzci Ocakları.....	220
2.5.2. Paramiliter Bir Örgütlenme Olarak Osmanlı Genç Dernekleri	224
2.5.3. Militer Alanda Beden Terbiyesi ve Spor	233

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SELİM SIRRI TARCAN’IN EDEBİ YÖNÜ İLE EĞİTİM VE SOSYO-KÜLTÜREL YAŞAMA DAİR DÜŞÜNCELERİ

3.1. Selim Sırrı Tarcan’ın Edebi Yönü.....	237
3.1.1. Selim Sırrı Tarcan’ın Yazarlığı ve Eserleri.....	237
3.1.1.1. Yazarlığı.....	237
3.1.1.2. Eserleri ve Basın Faaliyetleri.....	241
3.1.1.2.1.Eserleri.....	241
3.1.1.2.2. Dergicilik Faaliyetleri.....	247
3.1.1.2.2.1. Terbiye ve Oyun Dergisi.....	247
3.1.1.2.2.2. Tedrisat Dergisi.....	253
3.1.2. Hatipliği ve Hikâyeciliği	255
3.2. Eğitim Alanındaki Düşünceleri	263
3.2.1. İlkokullarda Eğitim Yöntemi.....	263
3.2.2. Toplumun Eğitimi	274
3.2.3. Askerin Eğitimi	291
3.3. Sosyo-Kültürel Yaşama Dair Düşünceleri	295
3.3.1. Tarcan’ın Yurtiçi-Yurtdışı Sosyo-Kültürel Faaliyet ve Gezileri.....	295
3.3.2. Kültürel Alandaki Düşünceleri.....	305
3.3.2.1. Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği	307
SONUÇ	315
KAYNAKÇA	323

EKLER	384
ÖZGEÇMİŞ	402

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
ATASE	: Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
CIO	: Committee International Olympic
C.	: Cilt
Dr.	: Doktor
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
H.	: Hicri
OMOC	: Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti
R.	: Rumi
S.	: Sayı
s.	: sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİCİ	: Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı

- TMOC** : Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti
- TMOK** : Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
- TTK** : Türk Tarihi Kurumu
- TTKK** : Talim ve Terbiye Kurulu
- UOK** : Uluslararası Olimpiyat Komitesi
- YMCA** : Young Men's Christish Association/Genç Hıristiyan Erkekler Birliği

GİRİŞ

Biyografi, “bios” (canlılık, hayat) ve “graphie” (yazı, şekil) kelimelerinden anlaşılacağı üzere bir insanın yaşam öyküsünü anlatan yazılara verilen addır. Osmanlı Türkçesindeki karşılığı ise “*tercüme-i hal*”dir. Bu da yaşanan bir hayatın, bireye has bir davranışın, başkalarına kapalı olan bir yaşantının açığa çıkarılması ve anlaşılır bir dil ile ifadesi manasına gelir. Bu karşılık, biyografinin tam olarak başkasını anlamaya yönelik bir çaba olduğunu gösterir.¹

Biyografi bir hayatı yorumlayarak yazıyla anlatmaktır, onu *bir metnin kalıbına sokmaktır*. Biyografi ya geçmişte yaşamış kişileri ya da yaşayan kişilerin geçmişini konu edindiğinden tarihçinin de ilgi alanı içindedir ve bir insan hayatının tarihidir.²

Zamanın elbisesini taşıyan ve kendi zamanındaki bir zemin üzerinde ortaya çıkan bir insanın tasviridir. İnsan ister kendi zamanının oyuncusu olsun, isterse ona zıt yönde bir portre çizsin, biyografi insanla olduğu gibi zamanla da ilgilidir. Timur, Fatih Sultan Mehmet, Mustafa Kemal Atatürk gibi çok bilinen örnekler göstermektedir ki, fertlerin rolünün tarih üzerinde son derece önemli bir ağırlığı vardır.³

Biyografiler, yalnızca ilgilendikleri kişiyle ilgili temel bilgileri ve onun başından geçen tarihsel vakaları vermekle kalmaz, aynı zamanda bu bilgileri ve olayları o kişinin yaşadığı tecrübelerle birlikte ele almaya çalışır.⁴ Toplumsal modelleri sınamak, sistemin işleyen ve işlemeyen yönlerini bir de bireyin gözünden değerlendirmek adına önemli metodolojik açılımlar sunar.⁵

¹ Vefa Taşdelen, “*Biyografi: Ötekine Yolculuk*”, **Milli Eğitim**, Sayı 172, Güz 2006, s. 8-9.

² Abdulhamit Kırmızı, “*Biyografi*”, **Tarih İçin Metodoloji**, Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2018, s. 203.

³ Leon – E. Halkin, **Tarih Tenkidinin Unsurları**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 65.

⁴ Nihal Şahin Utku, “*Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer*”, **M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 44 (2013/1), s. 264.

⁵ Özgür TÜresay, “*Tarihyazımı ve “Biyografinin Dönüşü”*”, **Halil İnalçık Armağanı I**, Doğu Batı Yayınları, 2007, s. 348-349.

Kavram olarak ilk kez 17. yüzyılda İngiliz oyun yazarı, şair ve eleştirmeni John Dryden tarafından kullanılan biyografinin tarihi çok eskiye dayanmaktadır.⁶ Mübahat Kütükoğlu dünyada ilk biyografi örneklerine Yunan ve Roma medeniyetlerinde rastlandığını ifade etmektedir.⁷

19. yüzyılın biyografi anlayışının temelini oluşturan Plutarkos'un (M.S. 46-119) Batıda biyografi türünün ilk yazarı olduğu söylenir. Yirmi üç Yunanlı ve yirmi üç Romalının hayatını kaleme alan yazar, amacının tarih değil hayat yazmak olduğunu söylemiştir.⁸

Ortaçağda azizlerin biyografik nitelikten ziyade dini bilgilere değer verilerek yazılmış olan yaşamlarına rast gelinmiştir. Bu çağda İngiltere'de etik ve teolojik kavramların yer verildiği azizlerin hayatlarını anlatan "*hagiography*" (hayat hikâyesi) türü gelişmiştir. 18. yüzyıl biyografik eserler açısından verimli bir dönem olmuştur. Bu dönemin öne çıkan ismi Dr. Samuel Johnson'dır. Johnson kendi teorisini oluşturarak biyografi türünü "*pure*" (saf) hale getiren bir biyografidir. Bu yüzyılda özellikle biyografinin roman ile ilişkisinin gelişmesi, biyografik yazılarda mektupların ve karşılıklı konuşmaların kullanılmasını da sağlamıştır.⁹

Modern anlamda biyografi ise 19. Yüzyıl Avrupa'sında, bir yandan Romantizmle birlikte doruk noktasına çıkan bireycilik fikri, bir yandan da Rankeci pozitivist tarih anlayışından beslenerek ortaya çıkmıştır. Rankeci anlayışta tarihin esas olarak somut olanı inceleyen bir disiplin olarak tanımlanması bu dönemde tarihi biyografiye büyük bir itibar kazandırmıştır.¹⁰

20. yüzyılda ise Batı'da, biyografi yazımında yeni bir sayfa açılmıştır. Biyografi yazarları bu dönemde artık sadece kişilerin hayatları hakkında uyanan

⁶ Mahmut Çetin, **Biyografi Kitabı**, Biyografi Net İletişim ve Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 15.

⁷ Mübahat Kütükoğlu, **Tarih Araştırmalarında Usul**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 24.

⁸ Sinem Çelebioğlu, **Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 2.

⁹ Necati Çavdar, "*Tarihsel Biyografi İnşasında Sübjektiflik Sorunu*", **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 60, Eylül 2017, s. 631-632.

¹⁰ Derin Terzioğlu, "*Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı*", **Cogito**, Sayı 29, 2001, s. 284-285.

merakı gidermek için değil, kişisel deneyimlere vurgu yapmak için de yazmaya başlamıştır.¹¹

İslam dünyasında ise biyografi çalışmalarının tarihi, hadis ilminin ve ulemasının kurumsallaşmasıyla başlatılır. Hadis tenkidi sayesinde Hazret-i Peygamber'in yaptıkları ve söyledikleri dikkatli şekilde saptanmış ve hayatı başka anlatı gelenekleri de kullanılarak siyer kitaplarında öykülendirilmiştir. Cahiliye döneminde ahbarî denilen, eski haberleri nakleden nesep, şiir, kıssa ustası ve kabile tarihi uzmanı bir tarihçi, hem İslam tarihçiliğinin hem de siyer yazıcılığının, dolayısıyla biyografların atası olarak kabul edilmiştir.¹²

Orta Asya ve Selçuklu dünyalarında üretilen Saltukname, Cengizname, Timurname, Danişmendname, Battalname gibi eserlerden de gelen bir Türkçe biyografi geleneği Osmanlılar devrinde de sürmüştür. Peygamber ve evliya hayatlarını anlatan kitaplar yanında Süleymanname ve Selimname gibi bir padişahı ve devrini anlatan eserler verilmiş, birçok vakayiname padişah hayatlarını esas alarak yazılmış, bunların çoğunda anlatılan dönemin şahsiyetleri hakkında tercüme-i hal ve ölüm pasajları eklenmiştir. Ancak klasik Osmanlı devrinde biyografi tercüme-i halden ziyade teracim-i ahval eserleriyle gelişmiştir. Müstakil bir hayatı anlatan kitaplardan daha fazla tabakat ve tezkire gibi toplu biyografi lügatleri yazılmıştır.¹³

Tezkire geleneği 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar devam etmiş, Tanzimat döneminde ise tezkirecilikten batılı biyografi örneklerine geçişle birlikte biyografi daha gerçekçi bir anlayışla ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemin bu sahanın ilk örneklerini de vermiş olan Namık Kemal, Beşir Fuad, Ahmet Mithat ve Fatma Aliye Hanım biyografi yazarları olarak ön plana çıkmıştır. Namık Kemal'in Evrak-ı Perişan, Ahmet Mithat'ın Beşir Fuad ve Ahmet Müfit'in Tepedelenli Ali Paşa adlı eserleri biyografi türünün kendi dönemlerindeki öncü örnekleri arasında yer almışlardır.¹⁴

¹¹ Çetin, **a.g.e.**, s. 120.

¹² Kırmızı, **a.g.m.**, s. 202.

¹³ **a.g.m.**, s. 204.

¹⁴ Çavdar, **a.g.m.**, s. 633.

Tarihçilerin çabalarıyla birlikte devletin bürokrasi alanında atmış olduğu bazı resmî adımlar da Osmanlıda biyografik malzeme birikimine katkı sağlamıştır. Sultan II. Abdülhamid devrinde modern bir kontrol yöntemi olarak, 1879 yılında, Dâhiliye Nezareti bünyesinde Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, devletin istihdam ettiği personel kayıtlarının tutulması ve memurlar hakkında bilinmesi gereken bilgilere sahip olunması maksadına yönelik olmuştur. 1879-1909 yılları arasında Sicill-i Ahvâl Komisyonu vasıtasıyla 92.137 memurun biyografileri meydana getirilmiştir.¹⁵

20. yüzyıla kadar genellikle abide şahsiyetlerin, devletleri ve orduları yöneten büyük adamların, kahramanların, kalpleri yöneten manevi şahsiyetlerin, eserleriyle medeniyetleri etkileyen âlimlerin ve şahsiyetlerin hayatları yazılmıştır. Eleştirellikten uzak ve çoğunlukla öğretici nitelikte olan bu biyografiler 19. yüzyılda hayatı ve eserleri başlıklı resmi metinlere dönüşmüştür. “Büyük adamlar” ile sınırlı ve tarihi bunların yaptıklarından ibaret gören biyografi türü 20. yüzyılda modern tarih yazımı tarafından uzun müddet küçümsenmiştir. Sosyal tarihe yönelen 1980’lere kadar tarih yazımı sınıf, kitle, toplum, ulus gibi kolektif özneleri esas almıştır.¹⁶

20. yüzyılın sonlarına doğru biyografi yeni bir itibar kazanmıştır. Tarihsel söylem dönüşüme uğrayarak ‘insanı çevreleyen şartlar’ yerine ‘şartların içindeki insan’; ekonomik ve demografik problemler yerine kültürel ve duygusal olanlar, düşünceler, inançlar, adetler önem kazanmıştır. Sosyoloji, ekonomi ve demografinin etkisi yerine daha ziyade antropoloji ve psikolojiye bırakmış, tarihin öznesi insan yerine birey olmuştur.¹⁷

Özetle biyografi yalnız bir tarihi devri ortaya koymak, tanımlamak için resmedilen tablonun bir ögesi değildir. Bilakis, başlı başına bir tarihi dönemi gösteren bir penceredir. Her ne olursa olsun biyografi yalnız başına bir tarih yazımı değildir. Bununla birlikte biyografi olmadan tarih yazmak da mümkün değildir. Biyografi kaynaklarının kullanımı ve bu kaynaklarla bir dönemi ortaya koymak

¹⁵ Çetin, **a.g.e.**, s. 107; Çavdar, **a.g.m.**, s. 633.

¹⁶ Kırmızı, **a.g.m.**, s. 204.

¹⁷ Aynı yer.

bakımından tarih yazımı da onun için bitmek tükenmek bilmeyen verimli bir alandır.¹⁸

Biyografi çalışmasında adı geçen şahıs; büyüdüğü muhit, ailesi, varsa eğitim dönemi, çalışmaları, başarı ve başarısızlıkları, bunlara tesir eden manevi ve maddi unsurlara dikkat edilerek ele alınır. Tarihte geçen olayların izah edilmesi ve değerlendirilmesi bakımından tarih bilimine önemli destek sağlayan biyografilerin, bir toplumun, sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik geçmişlerinin açıklanması ve anlaşılmasında büyük etkisi vardır.¹⁹

Osmanlı Devleti'nin çöküş zamanında doğan genç aydın topluluğunun, düşünce insanlarının ortak tipik özelliği, ülkenin içinde bulunduğu çöküntü durumundan kurtarılmasına yönelik olarak ortaya çıkan farklı fikir hareketlerinin bu insanlara bir biçimde tesir etmiş olmasıdır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e aktarılan siyasi grupların ve entelektüel toplumunun fikir ve hareket yapıları, düşünsel geri planları, aksiyoner hüviyetlerinin meydana çıkarıldığı değerde, erken Cumhuriyet dönemindeki düşünsel dönüşümlerin anlaşılması mümkün olabilecektir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş dönemi ve sonrasını tecrübe etmiş topluluğun biyografi çalışmalarının yapılması ve kimlik çözümlerinin açığa çıkarılması, dönemin fikir yapısının incelenmesini kolaylaştırmakla birlikte türlü meselelerin aydınlatılması adına önemli bir fayda sağlayacaktır.

Türk spor tarihi çalışmalarına bakıldığında genelde yazılanların büyük bölümü, belgelere değil, belleklere dayalıdır. Temel kaynakların bu özelliğini doğal karşılamaktan öteye, hem zorunluluk, hem kısır döngü olarak görmek gerekir. Doğaldır, çünkü "spor" olgusu, tarihimizin büyük bir döneminde, kamu belgeliklerinde yer almaya değer bulunmamıştır. Bu yüzden belgenin tükendiği yerde bellek devreye girer ve bu durumda belleklerin şaşmazlığına güvenilmiş, belleğe dayanılarak yazılanların belge sayılması alışkanlık olmuştur.²⁰

¹⁸ İlber Ortaylı, **Tarih Yazıcılığı Üzerine**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2011, s. 142.

¹⁹ Temuçin F. Ertan, "80 Yıllık Ömürde, 72 Yıllık Cumhuriyet Tanıklığı: "Mehmet Ali Eke"", **Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, Sayı 16, Ankara, 2003, s. 209-210.

²⁰ Kurthan Fişek, **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980, s. 1.

Osmanlı son dönem ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle beden terbiyesi ve spor alanında düşünsel ve operasyonel bağlamda etki eden belleklerin/şahısların başında Selim Sırrı Tarcan gelmektedir. Tarcan ile alakalı bu vakte kadar dört yüksek lisans ve bir doktora tezi yazıldığı tespit edilmiştir.

Selim Sırrı Tarcan ile alakalı ilk çalışma 1996 yılında M. Şevki Çapan tarafından kaleme alınan "*Selim Sırrı Tarcan'ın Beden Eğitimi ve Spor Analizi*"²¹ adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Tarcan'ın hayatı ile birlikte kaleme aldığı makalelerin bir kısmı kaynakça şeklinde gösterilmiştir. Etkilendiği beden terbiyesi sistemleri ile birlikte eğitim anlayışı eserlerinden alıntılar yapılarak aktarılmıştır. Ayrıca Tarcan'ın beden terbiyesi ve spor ile alakalı görüşleri günümüz anlayışı ile mukayese edilerek tartışılmıştır. Selim Sırrı Tarcan ile alakalı ilk ciddi çalışma olan bu tez kendisinden sonra yapılan çalışmalar için önemli bir yol açmıştır.

Selim Sırrı Tarcan ile alakalı bir diğer çalışma 2005 yılında Fatma Gamze Ançel tarafından kaleme alınan "*18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa'da Beden Eğitimi Akımlarının Türkiye'deki Görünümleri ve Selim Sırrı Tarcan'ın Çabaları*"²² adlı yüksek lisans tezidir. Bu tez 18 ve 19. yüzyıllarda Avrupa'da baş gösteren Alman ve İsveç jimnastikleri ile birlikte İngiltere'de ortaya çıkan spor akımlarının Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde görünümünü Selim Sırrı Tarcan'ın çabaları üzerinden inceleyen bir çalışma olmuştur.

Selim Sırrı Tarcan ile alakalı diğer bir çalışma ise 2013 yılında Veli Korkmaz tarafından kaleme alınan "*Bir Eğitim Yöneticisi Olan Selim Sırrı Tarcan'ın "İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim" Adlı Eseri*"²³ adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmanın ilk bölümü Şevki Çapan'ın Türk Sporunda Selim Sırrı Tarcan adlı kitabın tabiri caizse bir kopyası olup, kısaca hayatı ve eserleri ve bir takım makaleleri ismen verilmiştir.

²¹ M. Şevki Çapan, **Selim Sırrı Tarcan'ın Beden Eğitimi ve Spor Analizi**, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1996. Tezin kitaplaştırılmış hali için bakınız. M. Şevki Çapan, **Türk Sporunda Selim Sırrı Tarcan**, Ünyay Yayıncılık, Muğla, 1999.

²² Fatma Gamze Ançel, **18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa'da Beden Eğitimi Akımlarının Türkiye'deki Görünümleri ve Selim Sırrı Tarcan'ın Çabaları**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

²³ Veli Korkmaz, **Bir Eğitim Yöneticisi Olan Selim Sırrı Tarcan'ın "İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim" Adlı Eseri**, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

İkinci bölümünde ise Tarcan'ın İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim adlı Osmanlıca eseri günümüz Türkçesine çevrilerek yüzeysel bir değerlendirme ile günümüze ışık tutmaya çalışılmıştır.

Selim Sırrı Tarcan ile alakalı diğer bir çalışma ise yine 2013 yılında Jalal Halel tarafından kaleme alınan “*Selim Sırrı'nın Doğru Sözler Eserinin Latin Harfli Çevirisi ve Tematik Tahlili*”²⁴ adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada ise Tarcan'ın hayatı hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra Doğru Sözler adlı Osmanlıca eserinde değinilen bir takım toplumsal meseleler ve Tarcan'ın bu meseleler üzerindeki çözüm önerilerine dair bilgiler aktarılmıştır. Son bölümde ise Doğru Sözler eserinin günümüz Türkçesine yapılan çevirisi verilmiştir.

Selim Sırrı Tarcan ile alakalı son çalışma ise 2015 yılında Osman Tolga Şinoforoğlu tarafından kaleme alınan “*Selim Sırrı Tarcan ve İsveç Jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu*”²⁵ adlı doktora tezi olup Tarcan ile alakalı en kapsamlı çalışma olmuştur. Bu çalışmada Tarcan'ın hayatı diğer tezlere nazaran ayrıntılı şekilde verilmiş olup arşiv belgeleriyle desteklenmiştir. Ayrıca 18 ve 19. yüzyıllarda Avrupa'daki beden terbiyesi akımlarından olan Alman ve İsveç jimnastikleri hakkında ayrıntılı bilgiler verildikten sonra bu akımların Osmanlı Devleti'ne girişine değinilmiştir. Son kısımda ise Selim Sırrı Tarcan üzerinden İsveç jimnastiklerinin II. Meşrutiyet döneminde Türk Eğitim Sistemine entegrasyonu konusu işlenmiştir.

Yapılan bu çalışmalar incelendiğinde Selim Sırrı Tarcan ile alakalı belli bir çerçeve çizmekle birlikte tüm yönleriyle incelendiği bir biyografik çalışmanın olmaması, eserleri ve içerikleri hakkında genel kapsamda bir bilgi akışının bulunmaması ve kendisinin fikir dünyası ile alakalı yüzeysel bir birikimin aktarılması bu konuda tez çalışması yapılması hususunda harekete geçirici bir unsur olmuştur. Çalışmamızda Türk spor tarihinin önde gelen isimlerinden olan Selim Sırrı

²⁴ Jalal Halel, *Selim Sırrı'nın Doğru Sözler Eserinin Latin Harfli Çevirisi ve Tematik Tahlili*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis, 2013.

²⁵ Osman Tolga Şinoforoğlu, *Selim Sırrı Tarcan ve İsveç jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015.

Tarcan'ın doğumundan ölümüne kronolojik şekilde ayrıntılı biyografisi ele alınmıştır. Ayrıca yaşadığı dönem içerisinde kaleme aldığı eserler ve makaleler ile beraber beden terbiyesi ve spor alanında yaptığı çalışma ve faaliyetlerin eğitim, sağlık, sosyal ve paramiliter-militer politikalara etkisi dönem şartları gözetilerek incelenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında beden terbiyesi ve spor alanı dışında kalan Tarcan'ın edebi yönü ile sosyo-kültürel alandaki düşünce ve çalışmaları da gün yüzüne çıkartılması amaçlanmıştır.

Bu araştırmada, Osmanlı ile Cumhuriyet Türkiye'si arasında geçiş döneminin şahitlerinden biri olarak, hem düşünceleri ile başkalarını etkilemiş bir aydın, hem de ülkede beden terbiyesi ve sporunun gelişiminde en büyük pay sahiplerinden biri olan Selim Sırrı Tarcan'ın yaşadığı dönem ve hayatı hakkında bilgi vermek hedeflenmiştir. Ayrıca yazarlık vasfını ön plana çıkarıp ortaya koyduğu eser ve makaleler hakkında bilgi verilerek düşünceleri ile hem Osmanlı Devleti hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde beden terbiyesi ve sporun gelişimine sağladığı katkıları ortaya koymak amaçlanmıştır. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nde hâlâ hakkıyla bilinmeyen beden terbiyesi ve spor tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri olarak Selim Sırrı Tarcan'ın tanıtılmasına katkı sağlayacak böyle bir konunun çalışılmasına karar verilmiştir.

Bir biyografi çalışması için şahısların kaleme almış oldukları hatıratların araştırmaların gidişatını kolaylaştırdığı aşikârdır. Araştırmanın zenginliği ve derinlemesine inceleme yapılması açısından hatıratlar bu sebeple büyük öneme sahiptir. Bu doğrultuda araştırmamızda Selim Sırrı Tarcan'ın Terbiye ve Oyun dergisinin ikinci yılında “*İdman Âleminde Kırk Sene*” adı altında 12 tefrika halinde kaleme aldığı spor yaşantısına özgü hatıraları önemli yer tutmaktadır. Bu hatıralar özellikle Tarcan'ın Galatasaray lisesine başladığı dönemden II. Meşrutiyet dönemine kadar olan süreci kapsamaktadır. 1946 yılında Türkiye Yayınevi'nden çıkan “Canlı Tarihler” başlığı altında hatıraları ve 23 Mayıs- 25 Haziran 1954 tarihleri arasında Yeni İstanbul gazetesinde tefrika halinde yayımlanan Ömrümün Kitabı²⁶ adı ile

²⁶ Selim Sırrı Tarcan anılarını kaleme alma sürecini şu sözleriyle anlatmıştır: *Her elin kalem tutan gibi ben de öteden beri hayatımı yazmayı düşünürdüm. Çocukluk, gençlik, yaşlılık çağlarının yaşanmış günlerini dağınık bir halde kütüphanemde saklıyordum. Fakat onları sıralayıp bir araya getirmeye bir*

çıkan hatıraları ise çocukluğundan Cumhuriyet dönemine kadar olan yaşamını içine alan ve bu araştırmada istifade edilen önemli kaynaklardan olmuştur. Ayrıca 1914 yılında basılan Nevsal-i Milli ile İhsan Güneş'in Türk Parlamento Tarihi'nin ikinci cildinde yer alan Tarcan'ın kısa biyografisi faydalanılan diğer önemli kaynaklardan olmuştur.

Bu kaynakların yanında 1950 yılında Peyami Safa, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halit Ziya Uşaklıgil, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Ruşen Eşref Üneydin, Vildan Aşir Savaşır gibi muhtelif fikir adamları ve gazetecilerin Tarcan'ın hayatı, kişiliği ve faaliyetleri ile alakalı farklı zamanlarda kaleme aldığı yazıların birleştirilmesiyle oluşan "*Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*"²⁷ adlı eser de araştırmamızda Tarcan'ı daha iyi anlamak ve tanımak açısından önemli bir kaynak olmuştur.

Selim Sırrı Tarcan'ın askerlik kariyeri ile alakalı bilgiler, Mühendishane-i Berri Hümayun'a kaydı ve mezuniyeti, aldığı rütbelere ve atandığı askeri birliklerin tespiti için Milli Savunma Bakanlığı arşivindeki Askerlik Safahat Belgesi'nden yararlanılmıştır.

Tarcan'ın, askerlik hayatı dışındaki mesleki kariyerindeki faaliyetleri, Maarif Vekâleti'ndeki çalışmaları ile birlikte çalıştığı okullar, aldığı nişan ve madalyalar, Meşrutiyet'in ilanı sonrası İstanbul'da güvenliği sağlamaya yönelik faaliyetleri, uluslararası beden terbiyesi kongreleri, olimpiyat faaliyetleri ve toplantıları ve Osmanlı Devleti döneminde kaleme aldığı eserler hakkındaki belgeler; çalışmanın kaynakçasından da anlaşılacağı üzere Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki²⁸ pek çok

türlü elim varmıyordu. Bir gün eski bir talebem ve dostum Bay Lütfi kızı "Leylaklar Altında" muharriri Bayan Mebrure'yi Büyükkada'da ziyarete gitmiştim. Konuşmalarımızın temelini benim hayatıma ait kitap teşkil etti. "-Bak hocam sana söyleyeyim (Pierre Loti) nin samimi hatıralarını (JournalIntime) ve bir de kendisinin çocukluğunu anlatan (Le roman d'unenfant) ını içli muharririn oğlu (SamuelLotiViaund) bastırmıştı. Ama onu bütün canlılığı ile yazan (Loti) idi. Yaşanan günleri elbette ki o demleri geçirmiş olan kadar kudretle yazabilecek kimse bulunamazdı. Bilhassa muharrir görmesini, duymasını, anlamasını bildiği kadar yazmasını ve anlatmasını da bilirse. Haydi hizmet et, yaz şu ömrünün kitabını! Dedi. Bu geç muharririn candan dileği beni harekete getirdi ve o gün işe başladım. Böylece (Ömrümün Kitabı) ortaya çıktı." **Yeni İstanbul**, 23 Mayıs 1954, s. 2.

²⁷ **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

²⁸ 1984 tarihli ve 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilat Kanunu ile kurulan ve Cumhuriyet Arşivi, Osmanlı Arşivi ve Dokümantasyon Daire Başkanlıklarını kapsayan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 9

tasnif taranarak elde edilmiştir. Bu doğrultuda, 43 belgenin kullanıldığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde özellikle Tarcan'ın kamu hayatını ortaya koymada başvuru ve çalışma açısından son derece önemli, esas bilgiler veren belge grubu Mektubi Kalemî olmuştur. Tarcan'ın yaşamının ilk yıllarından, Cumhuriyet dönemine kadarki yılları arasında tarama yapılan bu tasnifte: Bâb-ı Âlî Evrâk Odası, Hariciye, Maarif, İradeler, Meclis-i Vükela Mazbataları, Yıldız Esas Evrakı, Zabtiye Nezareti Belgeleri tasniflerden yararlanılmıştır. Bilhassa Maarif ve Hariciye Nezareti belgeleri Tarcan'ın mesleki kariyeri ve icraatlarını büyük ölçüde açığa kavuşturan temel kaynaklardandır. Ayrıca, Maarif ile alakalı belgeler sayesinde Tarcan'ın hangi tarihte hangi vazifede bulunduğu ya da azledildiğini güvenilir bir şekilde tespit etmek mümkün olmuştur. Böylece, Tarcan'ın literatürde görev kaydı ile alakalı bir takım yanlış bilgileri yeniden ortaya koyma ve düzeltme etme imkânı sağlanmıştır.

Çalışmada istifade edilen diğer arşiv ise Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi olup bu arşivden elde edilen dokuz belgede Tarcan'ın kaleme aldığı eserlerin basım izni ile beden terbiyesi ve spor konusundaki görüşlerini içeren yazılara ulaşılmıştır. Bunun dışında İstanbul Teknik Üniversitesi arşivinden Tarcan'ın Mühendishane-i Berri Hümayun'da öğretmenliğe başlamasıyla alakalı birkaç belge temin edilmiştir.

Lakin Milli Eğitim Bakanlığı arşivinden Tarcan'ın özlük dosyalarının paylaşılmasının kanunen yasak olduğu ifade edilmesinden dolayı faydalanılamamıştır. Emekli Sandığı Arşivi'nden ise kanunen tarihe mal olmuş kişilerin bilgileri paylaşılacağına söylenmesi üzerine Tarcan ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nden ise Selim Sırrı Tarcan ile ilgili bir takım fotoğraflar temin edilmiş, ancak kendisine ait özel olduğu söylenen bazı belgeler alınamamıştır.

Bundan başka literatür taraması yapılarak Selim Sırrı Tarcan hakkında yazılan ve adının geçtiği kitaplar, makaleler ve tezler tespit edilmiştir. Ayrıca Selim Sırrı Tarcan'ın yazdığı kitap ve makaleler konusunda ayrıntılı bir çalışma da yapılmıştır. Bu zamana kadar Tarcan hakkında araştırma yapan kişiler, Tarcan'ın

Temmuz 2018 tarih ve 703 Sayılı KHK ile kapatılmış, 16 Temmuz 2018 tarih ve 11 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı kurulmuştur.

yazdığı eserlerin mevcudu olarak 58 sayısını verse de bu eserlerin isimlerini toplu bir şekilde zikretmekten kaçınmışlardır. Bunun sebebi Tarcan'ın eski harflerle basılmış eserleri, kendisi tarafından yapılmış olan eser listelerinde dahi değişik adlarla geçmesidir. Bu değişiklikler, eser adını oluşturan kelimeleri, sonradan Türkçe kelimelerle ifade etmek arzusundan ya da tam adı tespiti için gerek görülmemekle anlamca nakledilmiş olmalarından ileri gelmektedir. Nitekim yazılan eserlerin sonradan farklı isimlerle anılması ve sunulması, bu konudaki çalışmalarımızı güçleştirmiştir. Yaptığımız araştırmada Tarcan'ın eserleri bir bütün halinde ortaya konmuştur. Daha önce zikredilmeyen eserleri ile birlikte 31'i Osmanlıca, 29'u günümüz diliyle olmak üzere toplam 60 eserine ulaşılmıştır. Bunun yanında ismen geçen ama varlığı tespit edilemeyen üç eser daha mevcuttur.

Kaleme aldığı eserlerin yanında büyük çoğunluğu beden terbiyesi ve spor alanında olmak üzere sosyoloji, psikoloji, sağlık, sanat ve sosyal yaşam gibi geniş bir yelpazeden konuların ele alındığı birçok makale yazmıştır. Dergi ve gazetelerde 2500 civarı yazı kaleme aldığı söylenen Tarcan'ın yapılan çalışmalar neticesinde bu makalelerin hemen hemen yarısına ulaşılmıştır. Yaklaşık 70 dergi ve gazetede tespit edilen yazıları ile birlikte ortaya koyduğu eserler de eklenince malzeme olarak doktora çalışması için yeterli bir arşiv oluşmuştur.

Tarcan'ın beden terbiyesi ve spor alanında ele aldığı konular dönemin eğitim, sağlık, sosyal ve askeri politikalarına etki edecek düzeyde olmuştur. Özellikle Tarcan'ın ele aldığı yazılar içinde gezi yazıları son derece önemli bir yere sahiptir. Tarcan Avrupa'nın muhtelif ülke ve şehirlerine tetkik amacıyla yaptığı birçok seyahatte gittiği yerin eğitim sistemi ile alakalı birçok araştırma ve incelemede bulunmuş ve yaptığı incelemeleri hem Osmanlı Devleti hem de Türkiye Cumhuriyeti'ndeki eğitim sistemi ile mukayese ederek Türk eğitim sistemini daha modern bir hale koymaya çabalamıştır. Aynı zamanda bu incelemeleri muhtelif gazete ve dergilerde yayımlayarak hem dünyadaki eğitim sistemlerini devlet yetkililerine tanıtmış hem de yurt dışındaki gelişmelere ayna tutarak halkı eğitmeyi amaçlamıştır.

I. BÖLÜM: SELİM SIRRI TARCAN'IN YAŞAMI (1874-1957)

1.1. Çocukluk ve Öğrenimi (1874-1897)

Selim Sırrı, 25 Mart 1874 tarihinde Mora Yenişehir'de doğmuştur.²⁹ Babası, Elazığ vilayetinin Kesrik köyünden olan Yusuf Bey, ilk tahsilini Harput'ta yaptıktan sonra İstanbul'a gelerek İdadiye ve Harbiye'de okuyup zabıt olmuştur. Orduda "Uzun Yusuf" lakabıyla anılan Yusuf Bey Manastır'da binbaşı iken Müşir Çerkes Abdi Paşa'nın yaverliğini yapmış ve orada Zeynep Hanım ile 1859 yılında evlenmiştir. 1872'de Mora Yenişehir'de kumandan olan Müşir Hidayet Paşa'nın maiyetine verilmiştir. Oradan da Karadağ savaşına katılmış ve Bileke'de şehit düşmüştür.³⁰

Kesriyeli Yazıcı Selim Efendi'nin kızı olan annesi Zeynep Hanım (1839-1924) babası sayesinde iyi eğitim görmüş hatta Fuzuli ve Nedim'i anlayacak kadar edebi bir terbiye almıştır.³¹ Ailenin Selim Sırrı'dan başka Hürmüz (1860-?) ile İsmet (1862-1878) adında iki kız çocuğu da olmuştur. İsmet Hanım on altı yaşında iken veremden ölürken, Hürmüz Hanım'ın Serasker Kapısında Piyade Dairesi'nde mümeyyiz olan Tahsin Bey ile evlenmiştir.³² Yapılan araştırmalarda Selim Sırrı'nın bir erkek kardeşi olduğu da görülmüştür. İsmi ve kaç yaşında olduğu bilinmemekle birlikte Rıza Tevfik Bölükbaşı, bir yazısında Selim Sırrı'nın bir erkek kardeşi olduğundan ve onun da babasından bir yıl sonra Karadağ harbinde şehit düştüğünden bahsetmektedir. Bu durumu teyit eden bir yazı da Selim Sırrı'nın Terbiye ve Oyun dergisinde çıkan bir yazısında görülmektedir. Selim Sırrı bu yazıda annesi için kocası ve bir oğlunu Rus savaşında şehit verdiğini ifade etmiştir.³³

²⁹ **Nevsal-i Milli**, Artun Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, Dersaadet, 1330, s. 384. Nevsal-i Milli adlı kaynakta Selim Sırrı Tarcan'ın doğum tarihi Rumi 12 Mart 1290 şeklinde geçmektedir. Bu tarihin miladi takvimdeki karşılığı 24 Mart'a denk gelse de Selim Sırrı Tarcan doğum tarihi için genel kabul gören tarih 25 Mart 1874'tür.

³⁰ **Yeni İstanbul**, 23 Mayıs 1954, s. 2.

³¹ Selim Sırrı Tarcan, **Hatıralarım**, Canlı Tarihler XVI, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946, s. 3.

³² **Yeni İstanbul**, 28 Mayıs 1954, s. 2; Tarcan, **a.g.e.**, s. 3.

³³ Konu ile alakalı olarak bkz. Rıza Tevfik, "Selim Sırrı Kimdir", **Servet-i Fünun**, Cilt 42, Sayı 1084, 1 Mart 1328, s. 429; Rıza Tevfik Bölükbaşı, "Selim Sırrı Kimdir?", **Dost Gözile 75 Yaşında Genç**

Babası şehit olduktan sonra Selim Sırrı'nın annesi Zeynep Hanım, Yusuf Bey ile ilgili ne varsa ortadan kaldırmıştır. Selim Sırrı annesinin yavrularını üvey babaya hırpalatmamak için bir daha evlenmediğini dile getirmiştir.³⁴

Babasından miras olarak kendisine babasının annesine yolladığı son mektupla³⁵ bir de türkü³⁶ kaldığını dile getiren Selim Sırrı'nın çocukluk döneminin ilk evresi Yenişehir'de Kalleş mahallesinde geçmiştir. Babası öldükten sonra annesi, kardeşleri ve kendisiyle dayısı Rıfat Bey ilgilenmiştir. Kendisi de bir asker olan Rıfat Bey Erkan-ı Harp binbaşısıydı. Aynı zamanda şair olan dayısından Selim Sırrı çok şey öğrenmiştir.³⁷

Selim Sırrı beş yaşında iken 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sona ermiş ve Osmanlı Devleti savaşı kaybettiğinden dolayı Alasonya kıtasını ve Yenişehir'i Yunanlılara vermek zorunda kalmıştır. Memlekette kalmak istemeyenler, bir ay içinde göç etmek zorunda bırakılmıştır. Bu hali babasının ölümünden sonra başlarına çöken ikinci felaket olarak nitelendiren Selim Sırrı,³⁸ her şeylerini satıp Golos

Selim Sırrı Tarcan, Ülkü Basımevi, 1950, s. 31; Selim Sırrı, “*Annemin Derdi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 11, 1 Kânunusani 1327, s. 165-166.

³⁴ **Yeni İstanbul**, 23 Mayıs 1954, s. 2.

³⁵ “*İsmetlü, nezaketlü halilem hanım,*

Size bu mektubu İstolça'dan yazıyorum. Cenab-ı hakka hamdü senalar olsun sıhhatim berkemaldir. Karadağlılar yine ayaklandılar, Allah'ın inayeti ile onlara haddini bildireceğiz. Bileke kalesini zapt ettikleri haberi geldi. Müşir Paşa maiyetimdeki askerle beni kalenin istirdadına memur etti. Miralaylığa terfi ettim. Beni hiç merak etmeyin. Sizlerin hasretinden başka kederim yok. Selim'im gözümde tütüyor. Aman kendisine iyi bakın. Hepinizi rüyada görüyorum. Cümlemenizi Allah'ın birliğine emanet eyledim. Baki afiyetle muammer olunuz.”

İstolça 5 Şubat 1292 Üçüncü Ordu İkinci Fırka Birinci Nizamiye Alayı Miralay Yusuf, **Yeni İstanbul**, 23 Mayıs 1954, s. 2.

³⁶ **Paşam Oğlan Türküsü**:

Ben babamın evin yıktım	Anan duyar baban duyar	Anam duysun babam duysun
Dönüp de ardıma baktım	Gelen atlı cana kıyar	Gelen atlı cana kıysın
Beş yüz altın alıp çıktım	Ardımıza atlı koyar	Ardımızdan atlı koysun
Bin gidelim Paşam oğlan	Ben gidemem Türkmen kızı	Biz gidelim Paşam oğlan

Kır atımın nalı yoktur

Bileziğim nal ederim

Bir gecelik yemi yoktur

İncilerim yem ederim

Arkasından çulu yoktur

Feracemi çul ederim

Ben gidemem Türkmen kızı

Bin gidelim Paşam oğlan; **Yeni İstanbul**, 23 Mayıs 1954, s. 2.

³⁷ “*Dayım şairdi. Beni de kendisi gibi şair yapmaya özenirdi. Beş altı yaşında idim, henüz harfleri bile layıkıyla tanımadığım bir çağda evin selamlığında beni karşısına alır ve o devrin ahengi ile Tuhfe-i Vehbi'den beyitler ezberletir, sonra elimden tutup hareme götürür bellettiği şeyleri yüksek sesle okuturdu. Tuhfe-i Vehbi'den bir kelimesini anlamadığım gibi bu şiiri ben papağan gibi okurken, annem, yengem, ablalarım durmamasıyla maşallah çekerlerdi.”* **Yeni İstanbul**, 24 Mayıs 1954, s. 2; Tarcan, **a.g.e.**, s. 6.

³⁸ **Yeni İstanbul**, 24 Mayıs 1954, s. 2.

limanından vapura binerek ailesiyle birlikte İstanbul'a gelmiştir. Üsküdar'da Kefçedede mahallesi Tahtaravancı sokakta üç odalı bir eve yerleşen aileye merhum Yusuf Bey'den Zeynep Hanım'a altmış üç, çocuklara da yüz kuruş aylık bağlanmıştır. Bu dönemde Rıfat Bey'den destek gören aile İstanbul'a geldikten altı ay sonra Rıfat Bey'in Serasker Paşa ile yaşadığı bir meseleden dolayı Yemen'e sürülmesiyle daha sıkıntılı günler yaşamaya başlamış ve yukarıda değinildiği gibi Selim Sırrı'nın hasta olan küçük ablası İsmet verem yüzünden bir yıl sonra hayatını kaybetmiştir.³⁹

Selim Sırrı Bey Üsküdar'da Mir-ahur mahallesindeki okula bir yıl kadar devam etmiştir.⁴⁰ Eğitimli bir kadın olan Zeynep Hanım Selim Sırrı'nın eğitimine çok önem verdiği için dolayı bir dikiş makinesi alıp çalışmaya başlamıştır. Aynı zamanda eşinin hediye ettiği elmasları satarak Selim Sırrı'yı Mekteb-i Sultanî'ye⁴¹ (Galatasaray Lisesi) göndermeye karar vermiş,⁴² böylelikle onun 412 okul numarasıyla 12 Ağustos 1881 tarihinde okula kaydı yapılmıştır.⁴³

O eğitim kurumunda geçen sekiz yıllık hayatının ailesinin yüzünü ağartacak nitelikte olmadığını dile getiren Selim Sırrı, yalnız jimnastik dersini çok sevmiş ve

³⁹ Tarcan, **a.g.e.**, s. 6-7; Hikmet Feridun, "Selim Sırrı'nın Hayatı Hakkında", **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 17.

⁴⁰ **Neval-i Milli**, s. 384.

⁴¹ Mekteb-i Sultani hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Vahdettin Engin, **Mekteb-i Sultani**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2016.

⁴² Tarcan, **a.g.e.**, s. 7. Selim Sırrı Tarcan'ın Mekteb-i Sultanî hakkındaki düşünceleri şu şekildedir: "O tarihte mektep bir ecnebi müessesesi gibi idi. İdare ve tedris usulleri Fransız mekteplerinin bir kopyası idi. O kadar ki yatılı okullar talebelerini Perşembe günleri izinli gönderip, Cuma tatil yaptıkları halde, bizi cumartesi izinli bırakırlar ve Pazar akşamı mektebe döndürürlerdi. Mektebin bütün resmi işleri Fransızca idi. İlim ve fen bilgileri, coğrafya ve tarih de dahil olduğu halde Fransızca okutulurdu. Türkçe, arabi ve farisi derslerinin hepsine günde iki saat zaman ayrılmıştı. Mektebin müdürüne (Nazır) denirdi ve bu makamı Babı Ali'den yetişme İsmail Bey adında bir zat işgal ediyordu. Talebenin talim ve terbiyesi ikinci direktör Mösyö Dolis adında bir Fransız pedagogunun elinde idi. Galatasaray demek Dolis demekti. O mektepte vazife aşkının bir örneği idi. Ne zaman odasına girsek, onu daima yazı masasının başında ayakta görürdük. Cumartesi izinli gidildiği için Cuma günü bu büyük terbiyeci bütün sınıfları birer birer dolaşır, terbiye ve ahlak hakkında birer nutuk verirdi. Talebe kendisini hem sever, hem sayardı. Yine o devirde yüksek sınıfların talim heyeti Fransa'dan gelmiş yüksek bilgili kimselerdi. Fransız edebiyatı okutan Perard, riyaziye muallimi (Blanchon), coğrafya hocası (La Pierre) Latince muallimi (Monote) felsefe hocası (La Comblesse) resim hocası (Dupre) mümtaz birer şahsiyet idiler. Günde iki saate sıkıştırılan Türkçe tedrisata hiç ehemmiyet verilmezdi. İlim ve edebiyat dersleri Fransızca okutulduğundan Türkçe'den sınıf geçip geçmemenin ehemmiyeti yoktu. Onun için Fransızca'dan son sınıfa gelmiş talebe arasında, Türkçe'den en aşağı sınıflarda bulunanlar vardı." **Yeni İstanbul**, 27 Mayıs 1954, s. 2.

⁴³ **BOA, MF.MKT**, Dosya No: 67, Gömlek No: 78, Ramazan 1298 (Temmuz 1881), s. 1; **Yeni İstanbul**, 27 Mayıs 1954, s. 2; Selim Sırrı, "İdman Âleminde Kırk Sene 2", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922, s. 29-30.

onda her yıl birinci çıkmıştır.⁴⁴ Jimnastiğe ilgisi bu dönemde başlayan, jimnastik öğretmeni Faik Bey (Üstünidman)⁴⁵ sayesinde spor âşığı bir genç olan Selim Sırrı Bey, jimnastik dersine olan ilgisini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Haftada iki defa, sabahları bizi müzakerelerden sonra jimnastikhaneye götürdükleri vakit ben adeta bayram ediyordum. Daha ilk günlerde sıırıkların, düğümlü iplerin, merdivenlerin tepesine kadar çıkmayı beceriyordum. Benim bu atikliğim hocamın dikkatinden kaçmadı. İsmimi bilmiyordu ama yüzümü bellemişti. “Haydi bakalım küçük” der demez aletlere sarılıyordum. Yaşım la mütenasib olmayan tehlikeli talimler yapıyordum.”⁴⁶

Selim Sırrı Bey Galatasaray Lisesi’nden mezun olmasına iki yıl kala okul taksitlerini ödeyemediklerinden dolayı okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır.⁴⁷ *“Yaramazlığıma, tembelliğime rağmen, ben de birçokları gibi o irfan yurdundan feyz aldım”⁴⁸* diyen Selim Sırrı Bey sekiz yıllık eğitim hayatından sonra zihninde biraz temel ilimler, biraz Fransızca ile Galatasaray Lisesi’nden ayrılmakla birlikte noksan fikrine karşılık bu süreçte adaleleri kuvvetli, jimnastikte fevkalade becerikli olduğunu ifade etmektedir.⁴⁹

On yedi yaşına gelen Selim Sırrı Bey Galatasaray Lisesi’nden ayrılması üzerine, ablası Hürmüz Hanım’ın eşi Tahsin Bey’in girişimleriyle kendi çalıştığı Serasker Kapısında Piyade Dairesi’nde Üçüncü Şube Mukayyit Muavinliği’ne tayin edilse de bu işi yalnızca bir gün sürmüştür.⁵⁰ Zira Selim Sırrı Bey, İkdam gazetesindeki *“Halıcioğlu’nda kâin Mühendishane-i Berri Hümayun’a imtihanla talebe alınacaktır. Talib olanlar, evrakı mübetelerini hamilen mekteb müdürüriyetine*

⁴⁴ Selim Sırrı, *“İdman Âleminde Kırk Sene 1”*, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922, s. 16.

⁴⁵ Ali Faik Üstünidman 1859 yılında İstanbul’da dünyaya geldi. Mekteb-i Sultani’de eğitimini sürdürürken beden eğitimi öğretmeni Moiroux’un yönlendirmesi sonucu jimnastiğe başladı. 1879 yılında Mekteb-i Sultani’de eğitimini tamamlaması akabinde bu okulda beden terbiyesi muallimi oldu. Mekteb-i Sultani’de muallimliği sırasında, beden terbiyesi alanında bugünün jimnastiğinin temelini attı. 1899 ve 1903 yıllarında Berlin, Paris, Leipzig ve Viyana’ya yaptığı gezilerde Alman jimnastiği ile alakalı eğitimler aldı. 1923 yılında, kendisine tüm idmanlıların hocası anlamına gelen *“Şeyhülidman”* unvanı verildi. Ali Faik Üstünidman hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Selim Sırrı Tarcan, *“Pazar Musahabeleri-Faik Hoca Kimdir”*, **Ulus**, 23 Kasım 1941, s. 2; İsmail Safa, *“En Eski Jimnastik Öğretmeni Faik Hoca’yı Kaybettik”*, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 43, 1943; Orhan Koloğlu, *“Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam: Faik Üstünidman (1858-1942)”*, **Tarih ve Toplum**, 37, (222), 2007, s. 57-60.

⁴⁶ Tarcan, **a.g.e.**, s. 9.

⁴⁷ **a.g.e.**, s. 16.

⁴⁸ **Yeni İstanbul**, 27 Mayıs 1954, s. 2.

⁴⁹ Selim Sırrı, *“İdman Âleminde Kırk Sene 3”*, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922, s. 46.

⁵⁰ **Yeni İstanbul**, 28 Mayıs 1954, s. 2.

müracaat etsinler” ilanını görerek Mühendishane-i Berri Hümayun’a başvurmuş ve imtihanda başarı göstererek okula girmeye hak kazanmıştır.⁵¹

1890’da Mühendishane-i Berr-i Hümayun’un idadi sınıfına başlayan Selim Sırrı Bey, 5 Mayıs 1893 tarihinde Mühendishane-i Berr-i Hümayun’un⁵² Harbiye sınıfına kaydolmuştur.⁵³

Harbiye sınıflarında iken fırsat buldukça ata bindiğini, kürek çektiğini, yüzdüğünü, güreştiğini fakat asıl sevdiği ve uzman olduğu paralel, halkalar, barfiks aletlerinde tehlikeli hareketler yapmak, bir de gülle kaldırmak olduğunu ifade etmektedir.⁵⁴

Mühendishane Harbiyesi’nde bulunduğu ikinci yılda İstanbul’a ziyarete gelen Sırp Kralı I. Aleksandr Piyer⁵⁵bu süreçte askeri mektepleri görmek istemiş, bu ahval üzerine Mektepler Nazırı Zeki Paşa öğrencilerden birinin Fransızca konuşma yapmasını emretmiştir. Galatasaray Lisesi’nde aldığı eğitimle Fransızcası iyi

⁵¹ Tarcan, a.g.e., s. 17.

⁵² Selim Sırrı Mühendishanedeki jimnastik derslerinin Galatasaray’daki ile mukayesesinin mümkün olmadığını şu sözleriyle dile getirmektedir: “Galatasaray’ı ile, Halicioğlu kışlası arasında dağlar kadar fark vardı. Buranın havası, muhiti, insanları, insanların seciye ve tefekkürleri, terbiye meşhumundan istihraç ettikleri mana başka idi. Hala inzibat sistemi büsbütün ayrı idi.. Ötede nasıl atının talim ve terbiyesi, kendilerini sevdirmek ve saydırmak kudretinden mahrum Türkçeyi ve Fransızca’yı fena taltif eder Rum veya Ermeni mubassırlara mevdu’ idi. Berideki mürebbiler pehlivan Ali Ağa, İrgat başı İbrahim Ağa, Gümüş burun Celil Ağa gibi eli sopalı yeniçeriler. Ötede en ağır ceza beş yüz satır yazı, öğle yemeğinden mahrumiyet, rutubetli, karanlık localarda hapis, talebe muvacehesinde dayak, hatta pranga!... Mühendishane’de jimnastik Galatasaray’ına nispetle daha mühmil, daha perişan bir halde idi. Alet ve edevat olarak kışlanın meydanlığına köhne iki üç sabit demir kurmuşlar, dört kazık üstüne mihladıkları iki lata ile de güya bir paralel vücuda getirmişlerdi. Haftada iki defa mühendishanenin adadı kısmı talebeleri ile hendese-i mülkiyenin üç birinci sınıfları orada talim görürlerdi. Sanki jimnastik yalnız on sekiz yaşına kadar lazım imiş gibi, harbiye sınıfları ile hendese-i mülkiyenin kısm-ı ali müdavimlerine jimnastik yaptırılmazdı. Asker mekteplerinin hepsinde jimnastik aynı derecede perişandı. Ne mekteb-i harbiyede, ne Kuleli’de, ne taşra idadilerinde Avrupa mekteb-i askeriyesinde olduğu gibi ulu eski tarzda bir jimnastikhane yoktu. Bu ihtiyacı o zaman rüzgarda olanlar hatırlarından bile çıkaramamışlardı. Mekatib-i askeriye tabipleri ki talebenin sıhhatinden birinci derecede mesuldürler. Jimnastik bir amel-i sıhhat olabileceğini düşünemezlerdi. Mürebbilik vazifesiyle mükellef olan dahiliye zabitleri de jimnastik ahlak ve seciye üzerine tesirinin farkında değillerdi. Jimnastik hocalarına gelince, talebeliklerinde canbazlık veya pehlivanlıkla şöhret olanlar bu derse muallim tayin edilirdi. Sadık Bey, Galip Bey, Şükrü Bey gibi. Fakat sonraları buna da ehemmiyet vermediler. Bu dersi rastgele ellere tevdi ettiler. Bu adamlar talimnamedeki hareketleri basmakalıp talebeye yaptırmakla iktifa ediyorlardı, Saika-yı merakla efrada giden, hayatını tehlikeye koyan gençleri irşat edecek en iptidai malumat-ı sıhhiyeden mahrum edilir.” Selim Sırrı, *İdman Âleminde Kırk Sene 4*, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 4, Ekim 1922, s. 63.

⁵³ İhsan Güneş, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM- V. Dönem (1935-1939) II. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları No:26, s. 615; Selim Sırrı, “*İdman Âleminde Kırk Sene 4*”, s. 63.

⁵⁴ Selim Sırrı, “*İdman Âleminde Kırk Sene 5*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 5, Kasım 1922, s. 79.

⁵⁵ **BOA, Y.EE**, Dosa No: 89, Gömlek No: 22, H. 6 Zilhicce 1311/ M. 10 Haziran 1894.

durumda olan Selim Sırrı Bey bu göreve talip olmuş ve görevi başarıyla yerine getirerek Zeki Paşa tarafından ödüllendirilmiştir.⁵⁶

Selim Sırrı Bey bu dönemde Batı müziğine de merak sarmış ve birçok eser satın alarak klasik müzik üstatlarının hayatlarını öğrenmiştir. Öğrendiği bilgiler zamanla onda Batı müziğine karşı hürmet hissi uyandırmıştır. Yine böyle bir zamanda Taksim bahçesinde dinlediği bir orkestrada flüte ilgi duymuş ve Mikelino Buracini adlı bir İtalyan'dan flüt dersleri almaya başlamıştır. Bu dersler Mühendishane'den mezun olup İzmir'e atanana dek sürmüştür.⁵⁷

Selim Sırrı Bey Mühendishane Harbiyesi'nde okuduğu dönemde siyasetle de ilgilenmiştir. Memleketteki birçok insan gibi kendisi de hüküm süren istibdada karşı kalbinde bir kin, bir düşmanlık duymaktadır. Dönemin hassasiyetinden dolayı Mühendishane Harbiyesi'nde Namık Kemal'in, Ziya Paşa'nın, Abdülhak Hamit'in eserlerini gizli gizli okuduğunu dile getirmiştir. Bu süreçte Selim Sırrı Bey Üsküdar'da Doktor Şerafettin Mağmumi namında yüzbaşı rütbesinde bir gencin kendi yaşadığı mahallede oturduğunu öğrenmiştir. Bu şahsın Jön Türk olduğu için hafiyelerin şerrine uğradığını, Taşkılla Hapishanesi'nde birkaç ay yattıktan sonra zorlukla yakasını kurtarabildiğini işiten Selim Sırrı Bey Jön Türklere ilgisinden dolayı bir süre onunla görüşerek fikirlerinden faydalanmıştır.⁵⁸

Harbiye üçüncü sınıfta iken izinli çıktığı günlerden birinde, kendi deyimiyle *"herkesin gölgesinden korktuğu, evladın babayı jurnal ettiği bir devirde"* Fransız postanesinden kendi adına geldiğini düşündüğü yanlış bir paketi teslim almış ve tesadüfen Jön Türklerle alakalı belge ve evraklar eline geçmiştir. Bu vesileyle teşkilata katılma fırsatını yakalayan Selim Sırrı Bey, okuldan mezun olana kadar süren bu gizli teşkilat üyeliğini eğitimini tamamlayıp İzmir'e atanmasıyla birlikte artan hafiye hareketlerinden dolayı bırakmıştır.⁵⁹

⁵⁶ **Yeni İstanbul**, 1 Haziran 1954, s. 2.

⁵⁷ **Yeni İstanbul**, 31 Mayıs 1954, s. 2; Selim Sırrı Tarcan, *"Musahabe, Flüt Çalmasını Nasıl Öğrendim"*, **Cumhuriyet**, 18 Temmuz 1939, s. 5.

⁵⁸ **Yeni İstanbul**, 1 Haziran 1954, s. 2; **Yeni İstanbul**, 2 Haziran 1954, s. 2.

⁵⁹ Selim Sırrı Bey Jön Türklerle ilişki kurduğu bir dönemde farklı bir sebepten dolayı soruşturma da geçirmiştir. Bisikletin henüz İstanbul'da yaygınlaşmadığı dönemde okuldan birkaç arkadaşı ile birlikte Fransa'dan bisiklet siparişi vermek üzere St. Etienne fabrikasından katalog talebinde bulunmuştur.

Mühendishane’de eğitimini tamamlayıp diplomasını alan Selim Sırrı Bey, okulda gördüğü hiçbir dersin ömrü hayatında işine yaramadığını; ancak o yanlış, ilimsiz, gelişi güzel yapılan jimnastiklerden biraz fayda gördüğünü belirterek⁶⁰ Mühendishane ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Artık hayatımın yeni bir devresi başlıyordu. Kafa patlatan, beyin yutan, nazari derslerden, istibdat devrinin şuursuz disiplinlerinden yakamı kurtarmış, zabıt olmuştum. Mektepten çıkarken iki ahdim vardı: Biri ders kitaplarımı yakmak! Diğeri Halicioğlu’ndaki köhne kışlanın yüzünü görmemek için ulu tefric kastıyla Kağıthane cihetine geçmemek! Ne garip zihniyet ve ne elim hareket, insan mektep hatıralarına ait en küçük bir defteri bile saklar, zaman zaman onlarla maziye ait mesut günlerini tahattur eder. Hele feyz aldığı mektebin o günden geçtikçe böğrü inşirahla çarpar ve bila ihtiyar “ben saye-i sakfında yetiştim bu binanın” musrasını okur. Senelerce bir karavanada yemek yediği arkadaşlarını tahsil ve terbiyesini medyun olduğu hocalarını tekrar görmek için adeta bir (nostalji) duyar. Hayır, bende bu hisler yoktu. Hafızamda acı hatıralar, tatlılara pek az yer bırakmıştı. Hala bazen rüyada kendimi ya cebir-i ala imtihanına girerken ve ya meydan dayağına giderken görür ve titreye uyanırım. Kalbimde şükran ve minnet beslediğim hocalarım yok değildi, fakat bunlar ancak üç beş kişiden ibaretti.”⁶¹

1.2. İzmir’deki Yaşamı (1897-1901)

Selim Sırrı Bey 15 Şubat 1897 tarihinde Mühendishane’den istihkâm mülazım-ı evvel (üsteğmen) rütbesiyle mezun olmuş ve Bahr-i Sefid (Çanakkale) Boğazı Torpido Müfrezesi’ne tayin edilmiştir.⁶² Bu süreçte 17 Nisan-19 Mayıs 1897 tarihlerinde gerçekleşen Osmanlı-Yunan Savaşı arefesinde Çanakkale’de, İzmir’de, Selanik’te denize torpil döşemek üzere oluşturulan komisyon onun refakatine verilmiştir. Birkaç hafta boğazda torpil döşeme işinde bulunduktan sonra⁶³ İzmir’in Yenikale istihkâmlarına tayin olmuştur.⁶⁴ Yenikale’de geçirdiği süre zarfında askerin talim ve terbiyesinden sorumlu olmuş, altı-yedi ay sonra ise İzmir kışlasının

Arkadaşları ile sohbeti esnasında Fransız postanesine gideceği duyulan Selim Sırrı Bey’in jurnallenmesiyle birlikte postaneden katalogları aldığı vakit yakalanmış ve suçsuzluğu anlaşılana kadar on beş gün boyunca hapisanede yatmıştır. **Yeni İstanbul**, 2 Haziran 1954, s. 2; Selim Sırrı, “Nasıl Jön Türk Oldum” **Resimli Ay**, Cilt 4, Sayı 39, 4 Mayıs 1927, s. 6-7; Selim Sırrı, “Nasıl Jön Türk Oldum” **Resimli Ay**, Cilt 4, Sayı 40, 4 Haziran 1927, s. 2-3; Mevlüt Çelebi, “Selim Sırrı Tarcan’ın Jön Türklüğü”, **Tarih ve Toplum**, Sayı 236, Ağustos 2003, s. 77-85.

⁶⁰ Selim Sırrı, “İdman Âleminde Kırk Sene 5”, s. 79-80.

⁶¹ Selim Sırrı, “İdman Âleminde Kırk Sene 6”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 6, Aralık 1922, s. 91.

⁶² MSB Arşivi, **Selim Sırrı Bey Askerlik Safahat Belgesi**, Sicil No: 312-19.

⁶³ Selim Sırrı, “Tuhaf Tesadüf”, **Yeni Mecmua**, Cilt 5, 26 Teşrinievvel 1918, s. 145.

⁶⁴ Selim Sırrı, “İdman Âleminde Kırk Sene 6”, s. 91.

inşaatında istihdam edilmek üzere şehre naklolmuştur. ⁶⁵ İzmir'e tayinin ikinci yılından itibaren Fransızca bilgisinden dolayı tercüme yapmak üzere Divrikli Osman Paşa'nın yaverliğini yapmıştır. ⁶⁶

İzmir'de kaldığı süreçte iyi eğitim görmüş gazeteci Tevfik Nevzat⁶⁷, Doktor Mustafa Bey, Evliyazade Refik Bey⁶⁸, şair Şekip Bey⁶⁹, Abdülhalim Memduh Bey⁷⁰, Rıfat ve Tahir Beyler gibi ilim sahibi insanlarla tanışmıştır. ⁷¹ Özellikle İzmir'de ilk tanıştığı ve kendisine çok bağlandığı vilayet tercümanı Abdülhalim Memduh Bey'in girişimleriyle 1897 yılının Kasım ayında İzmir İdadisi'ne jimnastik hocası olmuş ve yine o yıl Hizmet gazetesinde yazılar yazmaya başlamıştır. ⁷²

⁶⁵ a.g.m., s. 93.

⁶⁶ **Yeni İstanbul**, 9 Haziran 1954, s. 2; **Yeni İstanbul**, 10 Haziran 1954, s. 2.

⁶⁷ Tevfik Nevzat Bey, İzmirli avukat ve Hizmet gazetesinin kurucusudur.

⁶⁸ Evliyazade Refik Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nun II. Meşrutiyet döneminde Dünya Harbi'nin bitimine kadar İzmir Belediye Başkanlığı yapmış bir idarecidir.

⁶⁹ Tokadizade Şekip Bey, 1871 yılında İzmir'de Tokadizâde Mehmed Nûri Efendi'nin oğlu olarak dünyaya geldi. Orta öğretimini bitirdikten sonra İzmir'de dönemin önemli şahıslarından Arapça, Farsça ve kimya, felsefe, coğrafya ve edebiyat dersleri aldı. Babası Tokadizâde Mehmed Nûri Efendi'nin edebiyat ve şiire olan ilgisi vesilesiyle ufak yaşta şiir kalem almaya başladı. İzmir'de kendi etrafında az vakitte vücuda getirdiği edebiyat ortamında Şule-i Edeb ve Zılâl isminde iki mecmua yayımladı. Hakkında çıkan bir ihbar üzerine 1899'da Bitlis'e sürgün edildi. II. Meşrutiyet'in ilanından evvel Binbaşı Hüseyin Bey vasıtasıyla İttihat ve Terakkî Cemiyeti'ne katıldı ve bir vakit İzmir oluşumunun genel kâtipliğini yaptı. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra icra edilen seçimlerde Manisa'dan milletvekili oldu. Fakat 31 Mart Olayı akabinde İttihat ve Terakkî içinde ortaya çıkan karşıt görüş grup ile beraber cemiyetten ayrıldı. 1912 yılında meclis feshedilince İzmir'e geri geldi ve siyaseti terk ederek ticaret yaşamına başladı. 1919 yılında Yunanlıların İzmir'i işgali işgali üzerine İstanbul'a gitti. 1920 yılında İzmir'e geri geldi ve kız lisesinde öğretmenliğe başladı. 1931'de kurulan İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin ilk başkanı oldu. Çocuklarının ölümüne dayanamamaya kendini yaşamına son verdi. Abdullah Uçman, "*Tokadizâde Şekib Bey (1871-1932)*", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 41, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012, s. 216-217.

⁷⁰ Abdülhalim Memduh: İstanbul'da dünyaya gelen Abdülhalim Memduh'un düzenli bir eğitim yaşamı olmadı. Bir vakit dil okulunda okuduktan sonra Hukuk Mektebi'ne girdi. Hukuk Mektebi'nde eğitim hayatını sürdürürken diğer Mizan gazetesinde yazılar kaleme aldı. İkinci sınıftayken gizli bir cemiyet kurma teşebbüsü dolayısıyla tutuklandı. Yaklaşık sekiz aylık bir tutukluk devri sonrasında 1888 yılında Konya'ya sürgün edildi. 1890'lü yılların sonunda il çevirmenliği vazifesiyle İzmir'e gönderildi. Hizmet ve Muhtebes gazetelerinde makaleler kaleme aldı. Bir süre sonra Bitlis'e sürgün edildi ise de Çerkez Ali Paşa'nın yardımlarıyla kısa bir müddet sonra İzmir'e geri döndü. Bir daha sürgün edilir endişesiyle Avrupa'ya firar etti. Prens Mustafa Fazıl Paşa'nın kızı Prenses Nazlı'nın destekleriyle ve hususi dersler vererek yaşamını devam ettirdi. Uykusuzluğu dolayısıyla kullandığı ilaçlar dolayısıyla 1905 yılında İngiltere'de vefat etti. Özcan Aygün, "*Memduh, Abdülhalim*", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 29, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004, s. 85-86.

⁷¹ **Yeni İstanbul**, 7 Haziran 1954, s. 2.

⁷² Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kirk Sene 6*", s. 93. Selim Sırrı Tarcan'ın Hizmet gazetesindeki yazarlığa başladığını söylediği 26 Teşrinievvel 1313 tarihi ile alakalı olarak İzmir Milli Kütüphanesi'nin gazete arşivinin bulunduğu Ahmet Piriştina Kent Arşivi Müzesi'nde, Ankara Milli Kütüphanesi'nin süreli yayınlarında ve Hakkı Tarık Us koleksiyonunda yapılan araştırmalarda yazılarına rast gelinmemiştir. Belirttiği tarihlerde gazetenin hiçbir nüshasına ulaşamamıştır. Hizmet gazetesinin o dönemde yayın hayatına devam edip etmediği konusunda bilgi olmamakla beraber basın

İzmir İdadisi'nde çalıştığı altı ay içinde İzmir'de tanınmaya başlamıştır. Bir gün Mekteb-i Sanayi Müdürü Ahmet Esat Bey'in kendi okulunda da jimnastik dersi tesis etmesini ve mükemmel bir jimnastikhane vücuda getirmesini rica etmesi üzerine Selim Sırrı Bey aynı faaliyete orada da başlamıştır.⁷³ Bir iki ay geçmeden İstanbul'da Mühendishane Harbiye'sinde iken sınıf arkadaşı Şumnulu Ahmet'in aracılığıyla tanıştığı Hafız Yusuf Rıza ve Samipaşa ailesinden dostu Necip Bey ile bir okul açmaya karar vermiş, İzmir'in Kemeraltı Beyler sokağında kiraladıkları bir konağı Darü'l-İrfan adlı bir okula çevirerek 1899 yılında eğitime başlamışlardır.⁷⁴

Çok geçmeden Tilkilik'te Arnavut Hoca'nın özel okulunda da jimnastik dersini tesis eden Selim Sırrı Bey tam dört yıl dört okulda devamlı bir faaliyet içerisinde olmuştur.⁷⁵ Böylelikle bu dönemde hem yazarlık hem de öğretmenlik yönünün çıraklık aşamasını yaşamaya başlamıştır.

İzmir'de kaldığı yıllar zarfında sporun gelişmesine büyük yardımları olmuştur. Özellikle jimnastiği İzmir'de okullarda verdiği derslerle tanıtan ve kendisi de o nispette meşhur olan Selim Sırrı Bey o dönemde yeni duyulmaya başlayan bisikleti de noksan kalmamak için öğrenerek halkın ilgisini çekmeyi başarmıştır.⁷⁶ İzmir'deki bu spor hareketleri hakkında Spor Âlemi dergisinin 13. sayısının dördüncü sayfasında bir muhabirin haberinde İzmir şehrinde spora karşı ilk hevesin Selim Sırrı Bey'in İzmir İdadisi'nde öğretmen buldukları sırada uyandığı dile getirilmesi bu konudaki düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.⁷⁷

İzmir'de geçirdiği dört yılın Selim Sırrı Bey için büyük bir ehemmiyeti vardır. Öğretmenliğe ve yazarlığa orada başlamış, geniş kültürünün, temelinde bulunan Fransız klasikleri ile orada tanışmış, müziği orada sevmiş ve bilhassa beden

tarihi ile alakalı olarak yaptığımız araştırmada 1897-1903 tarihlerinde Hizmet gazetesinin çıkmadığını gösteren bilgiler mevcuttur. M. Orhan Bayrak, **Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)**, Küll Yayınları, İstanbul, 1994, s. 59.

⁷³ Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kırk Sene 7*", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 7, Ocak 1923, s. 107.

⁷⁴ Mektepte Kavait ve coğrafyayı Necip Bey, Fransızca ve jimnastiği Selim Sırrı, tarih ve Yurt Bilgisini İzmir kütüphane müdürü Ali Efendi ve hesap derslerini Şeref adında bir şahıs üstlenmiştir. **Yeni İstanbul**, 8 Haziran 1954, s. 2.

⁷⁵ Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kırk Sene 7*", s. 107.

⁷⁶ **a.g.m.**, s. 108.

⁷⁷ "*İzmir'de Spor*", **Spor Âlemi**, Sayı 13, 22 Nisan 1920, s. 4.

terbiyesi sevgisi yanında beden terbiyesini öğretme ve bunu yayma sevgisini orada tatmıştır.⁷⁸

İzmir’de hem eğitim kurumlarındaki başarıları hem de Hizmet gazetesindeki yazılarıyla tanınmaya başlayan Selim Sırrı bu münasebetle İzmir Vali Muavini Hasan Bey’in kızı ile kısa süre bir nişan süreci dahi yaşamıştır. Bu süreçte Şura-yı Devlet azalığına atanan Hasan Bey saraydaki yetkilerini kullanarak o dönemde istihkâm mülazımı olan Selim Sırrı Bey’in rütbesi 13 Ocak 1901 tarihinde⁷⁹ yüzbaşığa terfi ettirilerek padişahın fahri yaverliğine⁸⁰ girmesini sağlamıştır.⁸¹

*“İzmir’de, vatanın bir pırlantası olan bu kıymetli şehirde geçen dört senemi ömrümün en mesut günleri sırasında kaydedebilirim. Dört sene bu dil-nişin her sınıf halkından naçiz hizmetlerime mukabil değerimin çok fevkinde iltifat gördüm. Yalnız bu kadar değil, İzmir hayat-ı şebabımda bir inkılâba vesile olduğu için kalbim orası için minnettarlıkla doludur. Ben oraya kitapsız gittim, fakat okuryazar bir adam olarak avdet ettim.”*⁸² diyen Selim Sırrı Bey için böylelikle yeni bir dönem başlamış, bu doğrultuda İstanbul’da Karadeniz Boğazı’nda Anadolu Kavağı istihkâmlarına tayin edilmiştir.⁸³

1.3. İkinci Meşrutiyet’in İlanına Kadar İstanbul’daki Yaşamı (1901-1908)

Mühendishane’den mezun olduktan sonra dört yıllık bir İzmir tecrübesi geçiren Yüzbaşı Selim Sırrı Bey tekrar İstanbul’a dönmüş ve Karadeniz istihkâmlarında göreve başlamıştır. Boğazlardaki vazifesi askeri mürettebatın sabah

⁷⁸ Vildan Aşir Savaşır, “Selim Sırrı Tarcan”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 58.

⁷⁹ Güneş, **a.g.e.**, s. 615.

⁸⁰ 1881 yılında Yaveran-ı Mabeyn-i Hümayun’daki yapılan ilk sınıflandırmaya göre, Saray’da haberleşme ve devlet ile alakalı şubeler arasında bulunan Yaverler Şubesi ile birlikte, Mabeyn’de vazifeli yaveran üç bölüme ayrılmaktaydı. Bunlar; Yaveran-ı kiram-ı hazret-i şehriyariler, Yaveran-ı harp hazret-i şehriyariler, Yaver-i fahri hazret-i şehriyariler. Yaverlik kurumu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız. Ali Karaca, “Saray’da/Mabeyn-i Hümayun’da Yaverlik Kurumu (1839-1920)”, **Türkler**, Cilt 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 610-628.

⁸¹ **Yeni İstanbul**, 10 Haziran 1954, s. 2; **Yeni İstanbul**, 11 Haziran 1954, s. 2.

⁸² Selim Sırrı, “*İdman Âleminde Kırk Sene 8*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 8, Şubat 1923, s. 121.

⁸³ **Yeni İstanbul**, 12 Haziran 1954, s. 2.

akşam birer saat taliminden ibaret olmuştur. Bu dönemde boş vakitlerini kitap okuyup daha çok jimnastik yaparak geçirmiştir.⁸⁴ Bir yıl sonra ise 1902'de Tophane Sıbyan Alayı'na Fransızca öğretmeni olarak tayin edilmiştir.⁸⁵

Askeri ve eğitim faaliyetleri ile birlikte İzmir'de başladığı yazarlık hayatına İstanbul'da Ahmet İhsan (Tokgöz) Bey'in sahibi olduğu Servet-i Fünun gazetesinde 6 Ağustos 1903'den itibaren devam etmiştir.⁸⁶ Yine o dönemde "*Terbiye-i Bedeniye*"⁸⁷ adında bir eser yazarak İstanbul'da oldukça tanınan bir şahıs olmuştur. Beden terbiyesi üzerine yazdığı makalelerle İstanbul'da büyük bir şöhret kazanan Yüzbaşı Selim Sırrı Bey, Tophane Müşiri ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa'nın dikkatini çekmiş ve bir gün kendisini yanına çağırarak oğlu Sedat'a jimnastik dersi vermesi için aylık altı mecdiye maaşla görevlendirmiştir.⁸⁸

Bu sayede özellikle boğazlardaki zabitanlar ve büyük rütbeliler arasında da değeri artmıştır. Zeki Paşa'nın oğluna verilen derslerin fayda göstermesi üzerine Zeki Paşa Yüzbaşı Selim Sırrı Bey'in hizmetlerinin ödülü olarak kendisini Mühendishane-i Berri Hümayun'a tayin ederek Topçu İdadisi ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri'ne jimnastik öğretmeni olarak atamıştır.⁸⁹

Mühendishane'de göreve başlamasıyla birlikte jimnastik derslerinde de bir hareketlilik yaşanmış, öğrencide şevk ve heves uyanmıştır.⁹⁰ Kısa sürede Mühendishane'de başarı göstermesi üzerine Zeki Paşa kendisini Aşiret Mektebi⁹¹ öğretmenliği ile de görevlendirmiştir.⁹²

⁸⁴ Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kırk Sene 8*", s. 123.

⁸⁵ **Nevsal-i Milli**, s. 384; Atıf Karaman, **Osmanlı Devletinde Spor**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 633.

⁸⁶ Savaşır, "*Selim Sırrı Tarcan*", s. 62-63.

⁸⁷ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye**, Matbaa-i Ahmet İhsan Şürekâsı, İstanbul, 1319.

⁸⁸ Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kırk Sene 9*", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 9, Mart 1923, s. 139.

⁸⁹ **Yeni İstanbul**, 14 Haziran 1954, s. 2; Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kırk Sene 9*", s. 139.

⁹⁰ Aynı yer.

⁹¹ Aşiret Mektebi, II. Abdülhamit döneminin özgün kurumlarından biridir. 1892 yılında, İstanbul'da Arap aşiretlerinin çocukları eğitimi için vücuda getirilmiştir. İlerleyen zamanlarda mektebe Kürt ve Arnavut aşiretlerinin çocukları da kabul edilmiştir. Mektebin eğitim süresi beş yıldır ve yatılıdır. Öğrencilerin tüm giderleri devlet tarafından karşılandığı gibi, bundan başka tüm öğrencilere geçimi için aylık belli bir miktar para da verilir. Öğrenci sayısı tüm sınıflar için kırk olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin Arap topluluklarının yaşadığı illerdeki aşiretlerin ünlü ve durumu iyi olan ailelerinden olanları ile beden ve zekâ bakımından da yetenekli olanlarına öncelik tanınmıştır. Bu bakımdan vücuda getirilen Aşiret Mektebi'nin kuruluş amacı şu şekilde izah edilebilir: Aşiretler topluluklarının

Aradan dört ay geçtikten sonra Mühendishane’de Ressam Sami Bey’in meç ve kılıç derslerine devama vakti müsait olmadığı için Zeki Paşa o dersleri de Selim Sırrı Bey’e vermiştir. 21 Ocak 1904 Perşembe günü emri alan Yüzbaşı Selim Sırrı Bey 25 Ocak Pazartesi günü dersleri vermeye başlamıştır.⁹³

1904 yılı Ocak ayından 1909 yılı Haziranına kadar altı yıl Mühendishane Harbiyesi’nin meç ve kılıç öğretmenliğini jimnastik hocalığıyla birlikte üstlenen Yüzbaşı Selim Sırrı Bey bu süreçte meç ve kılıç hakkında bilgisi zayıf olduğundan Mösyö Lambertini, Mösyö Tot ve Sarturi gibi eğitimden ders almıştır.⁹⁴

Özellikle Sarturi’den aldığı eğitimden çok şey öğrendiğini dile getiren Yüzbaşı Selim Sırrı Bey, Sarturi’yi yetiştiren hocası Barbazetti’nin eserini Türkçe’ye çevirmek için kendisine mektup yazarak izin almıştır. Eserin çevirisini yaptığı süreçte İstanbul’da Usul-i Mübareze adında bir eser ortaya çıkmış, eseri incelediğinde Barbazetti’nin eserini bir başkasının kendi adıyla yayımladığını görmesi üzerine tercümesini yayımlamaktan vazgeçip, öğrencilerine not suretinde kullanmıştır.⁹⁵

Yüzbaşı Selim Sırrı İstanbul’a geldikten bir süre sonra Şurayı Devlet azası Sami Paşa ailesinden Hasan Bey’in kızı ile olan nişanı birbirlerine denk olmamalarından dolayı bozulmuş, bundan bir yıl sonra yani 1905 yılında ise Nafia Nezareti mektupçusu merhum Fikri Bey’in kızı Hadiye Hanım ile evlenmiştir.⁹⁶ Bu evlilikten 1906’da Selma ve 1908’de Azade adında iki kızları olmuştur.

Selim Sırrı Bey’in İstanbul’a atandığı dönemde jurnalciliğin yoğun olduğu bir dönem yaşanıyordu. Bu süreçte Selim Sırrı Bey birkaç kez jurnallenerek soruşturma

eğitim ve uygarlığın imkânlarından yararlanmasını sağlamak, Devlete olan yakınlıkları ile ülke yasaları ve İslam dinine karşı sorumluluk bilincini aşılmasıdır. Ayrıca aşiretin ileri gelenlerinin çocuklarını bu mektep vasıtasıyla İstanbul’da tutup, onların dış etkilerden koruyarak ayaklanmalarını engel olmak şeklinde düşünülmüştü. Hasan Ali Koçer, **Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. 157. Aşiret Mektebi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Alişan Akpınar-Eugene L. Rogan, **Aşiret Mektep Devlet Osmanlı Devletinde Aşiret Mektebi**, Aram Yayınları, 2002.

⁹² Selim Sırrı, “*İdman Âleminde Kırk Sene 9*”, s. 140.

⁹³ **A.g.m.**, s. 142.

⁹⁴ Selim Sırrı, “*İdman Âleminde Kırk Sene 10*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 10, Nisan 1923, s. 158.

⁹⁵ **A.g.m.**, s. 159.

⁹⁶ **Yeni İstanbul**, 12 Haziran 1954, s. 2.

geçirmişti. Bunlardan biri Anadolu Kavağı istihkâmlarında iken görev zamanı Ku'ran okuyan bir arkadaşını uyarması dolayısıyla olmuştur. Diğerisi ise İzmir'e atandıktan sonra politika işlerini bıraktığı ancak İstanbul'a döndükten sonra tekrar bu işlerle ilgilenmeye başladığı bir dönemde Galata'da Fransız Postanesi vasıtasıyla getirttiği eser ve katalogları okuması vesilesiyle soruşturma geçirmiştir. İlkinden af ile ikincisinden ise Tophane Müşiri ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa'nın oğlu Sedat'a jimnastik dersi verdiği dönemde Zeki Paşa'nın uyarılarını dikkate alıp temkinli davranması sonucu kurtulmuştur.⁹⁷

Mühendishane'de okuduğu dönemde Dayısı Rıfat Bey'in Üsküdar'daki evindeki komşuları olan Dr. Şerafettin Bey'in etkisiyle "Jön Türklere" karşı içinde büyük bir ilgi uyanmış olan Selim Sırrı Bey, bu dönemde hareketin bir simgesi haline gelmiş bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne (İTC) karşı büyük bir sempati duymaya başlamıştır.⁹⁸

30 Nisan 1906 tarihinde Kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesine yükselen Selim Sırrı Bey⁹⁹ 1907 yılı başlarında Topografya Muavini Topçu Yüzbaşısı Nahit'in (Eski Kırklareli Mebusu) ve Mühendis Çolak Salim'in girişimleriyle o dönemde İstanbul'da faaliyet göstermeye başlayan İTC'ye dâhil olmuştu. Cemiyetin İstanbul ayağında önemli rol oynayan Kolağası Selim Sırrı Bey, bir aya varmadan Mülkiye Mektebi Müdürü Celal Bey'i (sonradan Dâhiliye Nazırı olmuştur) Tabiye ve Seferiye Muallim Muavini Paşabahçeli Binbaşı Saffet Bey'i de cemiyete dâhil etmiştir. Böylelikle karakterine güvendikleri her adama, yemin ettirerek ve onları "İttihatçı" yazdırarak İstanbul'da nüfuzlarını arttırmaya çalışmışlardır.¹⁰⁰

Meşrutiyet'in ilanı sürecinde siyasetle uğraşmakla birlikte öğretmenliğini de sürdürmüştür. Bu çerçevede 21 Nisan 1908 tarihinde Darüşşafaka Mektebi jimnastik öğretmenliğine tayin edilmiş¹⁰¹, İstanbul'a geldiği tarihten Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süre zarfında Darüşşafaka Mektebi ile birlikte Mühendishane'de, Aşiret

⁹⁷ Aynı Yer; **Yeni İstanbul**, 13 Haziran 1954, s. 2.

⁹⁸ Cem Atabeyoğlu, **Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan**, TMOK Yayınları, İstanbul, 2000, s. 12.

⁹⁹ Güneş, **a.g.e.**, s. 615.

¹⁰⁰ Selim Sırrı, "*Nasıl Jöntürk Oldum*", **Resimli Ay**, Cilt 4, Sayı 42, 4 Ağustos 1927, s. 23; Tarcan, **Hatıralarım**, s. 28-30; **Yeni İstanbul**, 17 Haziran 1954, s. 2; **Yeni İstanbul**, 18 Haziran 1954, s. 2.

¹⁰¹ **BOA, MF. MKT.**, Dosya No:1056, Gömlek No: 20, H. 19 Rebiülahir 1326 / 21 Nisan 1908.

Mektebi'nde, Mercan İdadisi'nde, Debistan-ı İraniyan'da, Kadıköy Darülrifanı'nda da dersler vermiştir.¹⁰²

Bu dönemde gösterdiği hizmet ve gayretlerinden dolayı dördüncü rütbeden Osmanî nişanı ve şahsi rütbeden Mecidi nişanı ile ödüllendirilmiştir.¹⁰³

1.4. İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet Dönemine Kadar Süren Faaliyetleri (1908-1923)

İTC her ne kadar Anadolu coğrafyasında etkin olamasa da Makedonya'da oldukça aktif konumda olmuştur. Resneli Niyazi Bey 3 Temmuz 1908 tarihinde, İTC'nin desteğiyle, iki yüz kırk asker ve birçok sivil ile beraber dağa çıkarak başkaldırmış, Saray'a anayasanın korunması, eşitsizliklerin önüne geçilmesi isteğiyle acilen girişimde bulunma çağrısında bulunmuştur.¹⁰⁴ Meşrutiyet'in ilanı hususunda Balkanlar'dan Saray'a sürekli telgraflar gönderilirken Anadolu'dan Makedonya'ya asker gönderilerek ihtilalin bastırılması hedeflenmiş ve İzmir'den birlikler gönderilmişse de bu askerler cemiyete dâhil olmuştur.¹⁰⁵ Neticede yaşanan olayların denetimini yitiren ve büyüyen baskılara daha fazla güç yetiremeyen padişah 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'i ilan etmek zorunda kalmıştır.

Meşrutiyet ilan edildiğinde Selim Sırrı kolağası rütbesinde ve padişah fahri yaveridir. Bunun yanında Mühendishane-i Berri Hümayun'da, Hendese-i Mülkiye'de, Aşiret Mektebi ile Darüşşafaka'da jimnastik öğretmenliği devam etmektedir. O dönemde İstanbul'da ancak 30 kişi kadar olduklarını, toplantılarını ise Galata'da Osmanlı Bankası karşısında Tahtaburun Hanı'nda yaptıklarını belirtmektedir.

Kolağası Selim Sırrı Bey Meşrutiyet'in ilanını gazetelerden öğrenmiştir. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte kendisinde halkı harekete geçirme, gösteriler tertip

¹⁰² Savaşır, "Selim Sırrı Tarcan", s. 62-63.

¹⁰³ BOA, İ.TAL, Dosya No: 425, Gömlek No: 37, H. 8 Cemaziyelevvel 1325/ 19 Haziran 1907; BOA, İ.TAL, Dosya No: 449, Gömlek No: 45, H. 8 Rebiülahir 1326/ 10 Mayıs 1908.

¹⁰⁴ Resneli Niyazi Hatıratı, Haz. Nurer Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2003, s.128.

¹⁰⁵ Şevket Süreyya Aydemir, Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa, İstanbul, 1970, s. 547.

etme, meydanlarda konferans verme, mutlak heyecan yaratma düşüncesi uyanmıştır. Meşrutiyet'in ilanından iki gün sonra eşini Doktor Asaf Derviş'e emanet ederek işe koyulmuş, halka verdiği konferanslarla büyük bir kalabalık oluşturmayı başaran Selim Sırrı Bey, yanındakiler ile birlikte başta Maarif Nazırı olmak üzere Adliye Nazırı ve Şeyhülislam'a Meşrutiyet yemini ettirmiştir.¹⁰⁶ Bundan sonra Yıldız Sarayı'na gitmek istense de vakit geç olmuş ve saraya telgraf çekmenin daha yerinde bir karar olacağını düşünerek 25 Temmuz Cumartesi günü Harbiye Nezareti'nde toplanan binlerce halk namına nezaretin telgrafhanesinden padişaha şu telgrafi çekmiştir:¹⁰⁷

“Sevgili Padişahımız velinimetimiz hürriyetperver efendimiz hazretlerinin Kanunu Esasi'yi tekrar bir hak olarak milleti sadıklarına tefviz buyurmuş olmaları bütün efradı milleti hulus ve sadakati kap ile zatı şevketsimatı şahanelerine bende kılmıştır. Binlerce efradı sadıka avazei minnet ve şükranını Hürriyetperver Padişahımıza işittirmek için Mabeyni Hümayun cenabı melukane civarına gelip Padişahım çok yaşa duasını bizzat işittirmek istiyorsa da tasdiden ictinaben ba telgraf arzı hissiyatı sadıkayı adabı Osmaniyemize daha muvafık gördük. Cenabihak sevgili Padişahımıza ömrü afiyet ihsan buyursun.

Harbiye Nezareti meydanında toplanan on bin kişi namına İttihat ve Terakki Cemiyeti Azasından Selim Sırrı”¹⁰⁸

Ertesi gün Rıza Tevfik Beyi de yanına alan Selim Sırrı Bey, ortaya çıkan otorite boşluğunda kendi kendilerini İstanbul komiseri ilan ederek yaklaşık bir ay İstanbul'u idare etmişlerdir.¹⁰⁹

Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte her yerde kutlamalar düzenlenmeye başlamış, halk cadde ve meydanlarda bayraklarla, “Yaşasın Padişahımız”, “Yaşasın hürriyet”, “Yaşasın vatan” yazılarıyla süslenmiştir. Bu süreçte İstanbul'da asayiş namına bir şey kalmamış, soygunculuk, gasp ve saldırılar meydana gelmeye başlamıştır.¹¹⁰ Bu

¹⁰⁶ Tarcan, **a.g.e.**, s. 28-30; Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabından, Abdülhamit Vükelasını Nasıl Yendim II”, **Foto Magazin**, Sayı 6, 1 Ekim 1938, s. 30-33; **Yeni İstanbul**, 17 Haziran 1954.

¹⁰⁷ **Yeni İstanbul**, 20 Haziran 1954, s. 2; Selim Sırrı Tarcan, “Ömrümün Kitabından, Abdülhamit Vükelasını Nasıl Yendim III”, **Foto Magazin**, Sayı 7, 1 Kasım 1938, s. 22-25.

¹⁰⁸ **Sabah**, 13 Temmuz 1324.

¹⁰⁹ **Yeni İstanbul**, 20 Haziran 1954, s. 2.

¹¹⁰ **II. Meşrutiyet'in İlk Yılı 23 Temmuz 1908-23 Temmuz 1909**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, s. 34-35; Osman Nuri Lermioğlu, **Halkın İstemediği İnkılâp: Meşrutiyet**, Sabah Kültür

doğrultuda gece gündüz demeden Selim Sırrı Bey birçok olayın çözümünde öncü olmuştur. Haydarpaşa'da, Unkapanı'nda, Galata'da amele grevlerinin bastırılması ve kargaşaları önlemede de Rıza Tevfik ile beraber ön safta rol oynamıştır.

Meşrutiyet'in ilanından sonraki ikinci Cuma Selamlığı da çok hareketli geçmiş, halk padişahı görebilmek için yığın yığın Yıldız Sarayı'na yol almıştır. Padişahın camiye giriş-çıkış sürecinde de Selim Sırrı ve Rıza Tevfik Beyler kendilerini asayiş ve düzenden sorumlu görerek o vakit hazır bulunmuşlardır.¹¹¹

Meşrutiyet'in ilk günlerinde İTC'nin bir azası olmanın verdiği gücü de kullanan Kolağası Selim Sırrı Bey, Beyoğlu Mutasarrıflığında Zabitan görevlisi olmuş¹¹², güvenliği sağlamak, polislerin ıslahı ve eğitim kuralları için Soğukçesme Rüşdiye-i Askeri binasının polis okuluna verilmesiyle birlikte müdürlüğüne tayin edilmiştir.¹¹³ Hatta İstanbul'un güvenliği konusunda hükümet ile yaptığı mülakatlarda Kadıköy Büyükada ve bilhassa Moda merkezine birer komiser tayini gibi konularında merci konumunda bile olmuştur.¹¹⁴

Meşrutiyet'in ilanından sonraki bir aylık dönemde bakanlara Meşrutiyet yemini ettirdikten sonra İstanbul'un muhtelif semtlerindeki kışlalarından Selimiye Kışlası, Tophane, Topçu ve İstihkâm okulları ile Hendese-i Mülkiye okullarına da Meşrutiyet yemini ettirme, Askeri Mektepler Müfettişi Ferik İsmail Paşa'nın tutuklanması gibi önemli vazifeleri de üstlenmiştir.¹¹⁵ İstanbul'da bu kadar aktif ve öncü rol oynaması Türk ve yabancı basınına bile yansımış, Paris'te çıkan L'illustration'un 22 Ağustos 1908 tarihli ve 3017 numaralı nüshasında Selim Sırrı Bey ve Rıza Tevfik Bey'in birlikte çekilmiş fotoğrafının altında kendilerinden "*İstanbul'da asayişini temin eden ve padişahın himayesini üzerlerine alan İttihat ve Terakki komitesinin iki kıymetli azası*" olarak bahsedilmiştir.¹¹⁶ Selim Sırrı Bey,

Yayınları, İstanbul, 1976, s. 28-29; Faik Reşit Unat, **İkinci Meşrutiyetin İlânı ve Otuzbir Mart Hâdisesi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 7.

¹¹¹ Ayşe Osmanoğlu, **Babam Sultan Abdülhamid**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 133-135.

¹¹² **BOA, ZB**, Dosya No:620, Gömlek No:148, R. 2 Ağustos 1324 / 15 Ağustos 1908; **BOA, ZB**, Dosya No:620, Gömlek No:113, R. 24 Temmuz 1324 / 6 Ağustos 1908.

¹¹³ **BOA, ZB.**, Dosya No:325, Gömlek No:103, R. 14 Ağustos 1324 / 27 Ağustos 1908.

¹¹⁴ **BOA, ZB**, Dosya No:490, Gömlek No:105, R. 28 Temmuz 1324 / 10 Ağustos 1908.

¹¹⁵ **Yeni İstanbul**, 23 Haziran 1954, s. 2.

¹¹⁶ **Yeni İstanbul**, 25 Haziran 1954, s. 2; **L'illustration**, 22 Ağustos 1908, s. 125.

Rıza Tevfik ile birlikte İstanbul'da bu kadar sivrilmelerinin Selanik'teki İTC üyelerini rahatsız ettiğini ve bir vesile ile kendilerini cemiyetten atma çarelerini aradığını dile getirmektedir. Bu çerçevede Haydarpaşa'da demiryolu çalışanlarının ayaklanmasını bastırmada takındığı tavır dolayısıyla devleti zor durumda bıraktığı gerekçesiyle ihtar alan Selim Sırrı Bey, yaşanan olaydan dolayı üzüntü duymuş ve askerlik ile siyasetin birlikte yürümeyeceğini o dönemde anlayarak İTC'den 28 Ağustos 1908 tarihinde istifa etmiştir.¹¹⁷

Meşrutiyet'in ilanı ile hükümetin şekli değişmiş, millete konuşma hakkı verilmiş, bu sayede Kolağası Selim Sırrı Bey de memleketin hayrı yolunda düşündüklerini halka söylemek için her fırsattan istifade etmiştir. İstanbul'un dört köşesinde, okullarda, şehir meydanlarında, tiyatro sahnelerinde sürekli konferanslar vermiştir. Yine bu dönemde Padişah Abdülmecid'in çocuklarından Mehmed Burhaneddin Efendi'nin oğlu olan şehzade İbrahim Tevfik Efendi'ye Ortaköy'deki sarayında dahi bir konferans vermiştir.¹¹⁸

Beden terbiyesinin eğitimdeki önemini iyi bilen Kolağası Selim Sırrı Bey, o dönemde hususi bir beden terbiyesi okulu açmak istemiştir. Bu maksatla eşinin altınlarını alsa da eldeki para okulu açmaya yetmediğinden Türk kulüp, dernek ve okullarında Hıristiyan vatandaşlar gibi spor gösterileri ve yarışmaları yapmaya, konferanslar vermeye başlamıştır. Halka açık olarak ilk spor konferans ve gösterileri, Dr. Rıza Tevfik Bey ile birlikte 18 Eylül 1908 günü Tepebaşı Millet Bahçesi'nde düzenlemiştir.¹¹⁹

¹¹⁷ **Yeni İstanbul**, 25 Haziran 1954; Selim Sırrı, “Nasıl Jöntürk Oldum”, **Resimli Ay**, Sayı 42, s. 23.

¹¹⁸ **Yeni İstanbul**, 15 Haziran 1954, s. 2.

¹¹⁹ Tepebaşı Millet Bahçesi'nde yapılan konferansın fotoğrafı için Ek-4'e bakınız. Konferans yapılmadan önce gazetelerden birçok kez duyurulmuştur: “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 30 Ağustos 1324, s.3; “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 2 Eylül 1324, s.3; “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 3 Eylül 1324, s.3; “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 4 Eylül 1324, s.3; Selim Sırrı, “*İdman Âleminde Kırk Sene 11*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 11, Mayıs 1923, s. 171.

“*Jimnastik ve eskrim öğretmeni Selim Sırrı Bey ile Dr. Rıza Tevfik Bey tarafından İslam, Hıristiyan ve Musevi gençlerinin beden eğitimlerine yararlı olmak üzere açılmasına karar verilmiş olan Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nin açılışına bir başlangıç olmak üzere İngiliz, Alman ve İsveç jimnastikleriyle güreş, eskrim, futbol, tenis ve diğerleri konusunda düzenledikleri konferansların birinci Tepebaşı Millet Bahçesi'nin yazlık tiyatrosunda verilecektir. Program şöyledir:*

1. Sporun tarihi ve şimdiki durumu hakkında bir açıklama. Öğretmen Selim Sırrı Bey tarafından

Bu sayede yeterli parayı toplayarak 1908 yılının sonuna doğru yurt dışından gerekli alet edevatı getirterek Mercan yokuşunda bulunan bir hanın içinde “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*”¹²⁰ni açmıştır. Okulun açılış tarihi hususunda farklı tarihler ileri

2. *Yeni İtalyan usulünde kılıçla karşılaşma. Roma Kılıç Mektebi'nden diplomalı öğretmen Sarluzi ile Selim Sırrı Bey arasında.*

3. *İngiliz usulünde yumruk dövüşü (boks) ile Fransız Savatı hakkında bir konuşma. Mösyö Jueri tarafından.*

4. *İngiliz boks. Selim Sırrı Bey ile Mösyö Jueri arasında.*

5. *Alaturka ve alafranga (Yağlı ve grekoromen) güreşlerin vücut üzerindeki fiziki etkisi. Dr. Rıza Tefvik tarafından.*

6. *Grekoromen güreş karşılaşması. Mösyö Jueri ile Mösyö Karuçaris arasında.*

7. *Cumartesi gününden itibaren, satışa başlanacak olan biletler, Tepebaşı Bahçesi gişesiyle, Babiali caddesindeki Kütüphane-i İslam ve Askeri'de satışa sunulmaktadır.*

Biletlerin fiyatı İnci, 2nci ve 3ncü sıra koltuklar 60 kuruş, 4ncü ve 5nci sıralar 40 kuruş, arka koltuklar 20 kuruş ve antre 10 kuruştur.

¹²⁰ “*Terbiye-i Bedeniye Mektebinin Nizamnamesi*

1- *Londra, Paris, Petersburg, Newyork, Stockholm şehirlerinde olduğu gibi şehrimizde de tesis eden terbiye-i bedeniye mektebine vücudunu takviye etmek isteyen kimseler dermiyan olunan şeraite riayet şartıyla devam edebilirler.*

2- *Terbiye-i Bedeniye Mektebi şimdilik bir müdür, iki mütehasıs muallim ve bir tabibin idaresindedir.*

3- *Terbiye-i Bedeniye Mektebinde meç, kılıç, boks, alafranga güreş, kürek çekmek, bisiklete binmek, nişan etmek talimleri ile İsveç ve Alman jimnastikleri talim edilir.*

4- *Mektebe yedi yaşından altmış yaşına kadar her sınıf halk devam edebilecektir.*

5- *Mektebe devam edecek olanlar üç sınıfa ayrılır: Mecburi Heveskârân, İhtiyari Heveskârân, Keyfi Heveskârân.*

6- *Mecburi heveskârân mektebin hususi tabibinin nezareti altında arzu ettikleri şube-i talimiyede muallimin göstereceği usulü harfiyen takibe ve onun haricinde hiçbir şey yapmamaya mecbur olanlardır.*

7- *İhtiyari heveskârân kendi kendine idman etmek üzere her gün veya haftanın birkaç gününde devam edenlerdir. Bunlara muallim hiçbir şey göstermeye mecbur olmadığı gibi tedbirsizlik veya adem-i vukuf yüzünden cüzi ve külli vukuu muhtemel olan kazaların mesuliyetini de mekteb katiyen kabul etmez.*

8- *Keyfi heveskârân zamanı müsait oldukça mektebe çalışmak üzere gayri muntazam surette devam edenlerdir. (İhtiyari ve keyfi heveskârânın yaşı on yediden dun olamaz)*

9- *Mecburi heveskârân için müddet-i tedrisiye üç senedir. Üç sene nihayetinde mensup bulunduğu şube-i talimiyeden bir heyet-i mümeyyize huzurunda isbat-ı ehliyet edenlere diploma verilecektir.*

10- *Mecburi heveskârândan her sene nihayetinde umumi imtihanda birinciliği ihraz edenlerin kılıç mükâfatını: Müşir Fuad Paşa; endaht mükâfatını Birinci Ferik Fuad Paşa; İsveç jimnastikleri mükâfatını Birinci Ferik Şerif Paşa; meç mükâfatını Süvari Mirlivası Prens İzzet Paşa; boks mükâfatını Mösyö Biger vermeyi arzu ve taahhüt etmişlerdir.*

11- *Üç sene zarfında vücudunu mükemmelen terbiye etmeye muvaffak olanlara bronzdan ve gümüşten hikmet-i bedâyi madalyası verilecektir.*

12- *Meç, kılıç, boks ile (İsveç ve Alman) jimnastiklerinin beheri için mecburi heveskârân ayda üç mecdiye, ihtiyari heveskârân otuz kuruş, keyfi heveskârân ise her ders için on kuruş vereceklerdir.*

13- *Alafranga güreş için ücret-i talimiye ayda iki mecdiye.*

14- *Nişan talimi için ayda yüz kuruş sarf etmek şartıyla mahiye abone bedeli otuz kuruştur.*

15- *Duş yapmak için mecburi heveskârân her defa için iki kuruş, ihtiyari heveskârân üç kuruş, hariçten gelenler dört kuruş verirler.*

16- *Mektebde kâffe alat ve edevat mevcut olduğundan hiç kimse kılıç, eldiven tedarikine mecbur değildir. Yalnız arzu edenler jimnastik elbisesi veya eskrim terliği iştira edebilirler.*

17- *Haftada bir defa verilecek nazariyat dersine mecburi heveskârândan başkası devam edemez.*

18- *Mecburi heveskârâna muallim haftada iki defa ameliat dersi gösterecektir.*

sürülmektedir. Selim Sırrı Tarcan kendi hayatını anlattığı anılarında 1908 Ekiminin birinci günü derken¹²¹, Osman Nuri Ergin'e yazdığı mektupta tarih Eylül 1908 olarak belirtilmektedir.¹²² Faik R. Unat ise tarihi 20 Aralık 1908 olarak vermektedir.¹²³ Fakat söz konusu şahıslar bu okulun faaliyete başlama tarihini farklı ifade etmiş olsalar da, o dönem çıkan dergiler incelendiğinde okulun açılış tarihinin 14 Aralık 1908, eğitim öğretime başladığı tarih ise 19 Aralık 1908 olarak geçtiği görülmektedir.¹²⁴ 19 Aralık 1908 tarihli İkdam gazetesi ise okulun açılışını şu şekilde duyurmuştur:

*“Rıza Paşa Yokuşunda vâkî’ Terbiye-i Bedeniye Mektebinin mah hal-i ruminin yedinci yarınki Pazar günü saat sekizde resmi küşadı icra edileceğinden bilcümle jimnastik meraklılarının davet olundukları ilan olunur. Mektebde nutk-ı iftaheyi Prens Sabahaddin Beyefendi irad edecek ve müteakiben mektebin İsveç ve Alman jimnastikleri hakkında izahat ve tafsilat verecektir. Eskrim ve boks talimleri icra edileceği müstahaberât-ı mahsusamızdandır.”*¹²⁵

Okulun açılışına Müşir Fuad ve Prens Sabahaddin Bey, Birinci Ferik Keçecizâde İzzet, Üçüncü Ordu Erkân-ı Harbiye Reisi Pertev Paşalar, Rusya Sefareti İkinci Tercümanı Mösyö Mandelstam, İran Sefir ve Sefarethane Baş Tercümanı, Vükelâ-ı Deâviden Kont İstrorug, İkdam gazetesi yazar heyeti, muhtelif okul öğrencileri, mülkiye ve askeriyeden birçok kişi katılmıştır. İlk olarak Prens

19- Ücret-i tedsriye peşinen tesviye edilir. Mektebe kaydolduktan sonra devam etmek istemeyenlerin verdikleri ücret iade edilmez ve devam etmedikleri günlerin mahsubu icra edilmez.

20- Kılıç ve alat-ı saireyi kıranlar tazmin etmeye mecburdurlar.

21- Mart ibtidasına kadar mekteb cumadan maada her gün sabahları üçten altıya kadar açıktır.

22- Hususi ders almak isteyenler için ayrıca zaman tahsis olunur.

23- Mektebde dinden, politikadan bahsetmek memnudur.

24- Umumi imtihanlar her sene mayıs nihayetinde icra edilmektedir.

25- Mektebin hususi tababetini Doktor Süleyman Numan Paşa deruhte eylemiştir.”, “Selim Sırrı Bey’in tesis kerdesi olan Rıza Paşa Yokuşu’nda kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi”, **Serbesti**, 19 Teşrinisani 1324, s. 3; “İstanbul’da Fincancılar Yokuşunda Terbiye-i Bedeni Mektebi ve Muallim Selim Sırrı Bey”, **Şura-yı Ümmet**, 9 Teşrinisani 1324, s.7.

¹²¹ Tarcan, **a.g.e.**, s. 43.

¹²² Osman Nuri Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt 3-4, Eser Matbaası, İstanbul 1977, s. 1546.

¹²³ Faik Reşit Unat, **Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1964, s. 152.

¹²⁴ “Muallim Selim Sırrı Bey’in İstanbul’da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi”, **Musavver Muhit**, Sayı 6, 27 Teşrinisani 1324, s.97; “Muallim Selim Sırrı Bey’in İstanbul’da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi”, **Musavver Muhit**, Sayı 9, 18 Kânunuevvel 1324, s.147; “Selim Sırrı Bey’in İstanbul’da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi”, **Musavver Muhit**, Sayı 7, 4 Kânunuevvel 1324, s. 113; “Selim Sırrı Bey’in İstanbul’da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi”, **Musavver Muhit**, Sayı 8, 11 Kânunuevvel 1324, s. 129; “İstanbul’da Rıza Paşa Yokuşunda Muallim Selim Sırrı Bey’in Terbiye-i Bedeni Mektebi”, **Resimli Kitap**, Sayı 3, Teşrinievvvel 1324, s.298.

¹²⁵ “Terbiye-i Bedeniye Mektebi”, **İkdam**, 19 Aralık 1908, s. 3.

Sabahaddin Bey okulun açılışında beden terbiyesinin gerekliliğine dair bir konuşma yapmıştır. Akabinde Kolağası Selim Sırrı Bey eskrim ve düelloya dair bilgiler verdikten sonra İstanbul'un en meşhur kılıç ve meç öğreticisi Mösyö Jueri ile Sagostini katılımcılara tanıtılarak bir eskrim mücadelesi yapmışlardır. Sonrasında Selim Sırrı Bey ve Kolağası Lütfi Bey yeni İtalyan usulünde bir mücadele icra etmişlerdir. Yine Jimnastik öğretmeni Ali Faik Bey ve bir diğer zabıt Müşir Fuad Paşazadelerden biri mücadeleye katılmışlardır. Ayrıca Selim Sırrı Bey İngiliz boksunu katılımcılara tanıtarak Mösyö Jueri ile bir boks karşılaşması yapmışlardır. Son olarak okulun İsveç jimnastik öğretmeni Doktor Milyeviç İsveç jimnastikleri hakkında katılımcılara birkaç örnek göstererek bu jimnastiğin ne kadar sağlıklı ve faydalı olduğunu ortaya koymuştur.¹²⁶

Beden Terbiyesi okulunda verilen derslere bakıldığında meç, kılıç, boks, alafranga güreş, kürek çekmek, bisiklete binmek, nişan etmek talimleri ile İsveç ve Alman jimnastiklerinin öğretildiği görülmektedir. Okulda sadece okul çağındaki çocukların değil, altmış yaşına kadar her sınıf insanın eğitim görülmesine imkân tanınmıştır.

Osmanlı Devleti döneminde beden terbiyesine mahsus açılan ilk okul olan “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*” bu alanda atılmış önemli bir adım olmasına karşılık okulun o dönemde halk tarafından fazla ilgi görmediği basına yansımıştır.¹²⁷ 1909 yılının misan ayına kadar düzenli şekilde eğitim-öğretimi sürdüren okulun mayıs ayında Kolağası Selim Sırrı Bey'in İsveç'e beden terbiyesi uzmanlığı amacıyla gitmesinden sonra ne kadar süre daha eğitime devam ettiği tam olarak bilinmemektedir. Osman Nuri Ergin okulun mayıs ayı içerisinde kapandığını belirtmektedir.¹²⁸

¹²⁶ “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*”, **İkdam**, 21 Aralık 1908, s. 2.

¹²⁷ Bir gün gazetelerde jimnastik öğretmeni Selim Sırrı Bey'in Fincancılar yokuşunda beden terbiyesi mektebi küşat edildiğini okudum. Merak ederek birkaç gün sonra mekteb-i mezkuru ziyarete gittim. Maatteessüf orada tahminimden pek az müdavimin buldum ve hemen kapıdan çıktım. Yolda giderken pek ziyade düşünmeye başladım. Hakikaten Selim Sırrı Bey buraya fevkalade emek sarf etmişti lakin nasıl olup da gençlerimizin bunu takdir edemediklerine şaşır kaldım adeta bütün gençlerimize kızdım. Y. R., “*Almanya'da Futbolun Terakkisi Nasıl Oldu? Ve Bir Müddet Kalile Zarfında Ne Yolda Futbolistler Yetiştirildi*”, **Futbol**, Sayı 5, 27 Teşrinievvel 1326, s. 3.

¹²⁸ Ergin, **a.g.e.**, s. 1546.

1.4.1. İsveç'teki Günleri

İzmir'de yazı hayatına başlayan Selim Sırrı Bey o dönem için edebiyata, sosyolojiye, müziğe ait eserlere daha ziyade ilgi duymuştur. İstanbul'a dönerken birçok kitap edinmesine rağmen beden terbiyesine dair hiçbir eseri yoktur. Hatta jimnastik okunmaz yapılır düşüncesiyle jimnastiğin eseri olacağına dahi inanmamıştır.¹²⁹ İsveç'e gidene kadarki süreçte Alman ekolü jimnastiğini benimseyen Selim Sırrı Bey, bu ekol üzere bütün gençliği iri pazılı birer atlet yapmak amacıyla İkdam gazetesi ve Servet-i Fünun dergisinde yazılar yazmaya başlamıştır.

Bir gün İkdam gazetesinde Doktor Kilisli Rıfat Bey (Kardam), Selim Sırrı Bey'in bir ilim adamı olmadığını, bir parça anatomiden, fizyolojiden anlarsa daha istifadeli şeyler yazabileceğini dile getirerek kendisini eleştirmiştir. Bu duruma fena halde bozularak derhal kendisiyle görüşmeye giden Selim Sırrı Bey'den Rıfat Bey (L'Exercice chez les adultes) Gençler Arasında Vücut İdmanları ve Dr. Philippe Tissier'in (La Fatigue et l'Entrainement) Yorgunluk ve Vücut İdmanları eserlerini okunmasını istenmiştir. Bu eserleri okumasıyla birlikte kuvvet ile sıhhatin değil, sıhhat ile kuvvetin kazanıldığı ve jimnastik ile sporun bilimsel esaslara dayanması gerektiğinin farkına varmıştır.¹³⁰

Bu vakitten itibaren jimnastik hakkında düşüncesi değişmeye başlamış ve bu alandaki eksikliğinin bilincine vararak Avrupa ülkelerinde yüksek beden terbiyesi okullarından birine gitmeye karar vermiştir. Dr. Philippe Tissier'in eserinde İsveç'teki Beden Terbiyesi okulunun methedilmesiyle oraya gitmeye meyilli olsa da mali gücü müsait değildir.¹³¹

¹²⁹ Selim Sırrı, "İdman Âleminde Kırk Sene 8", s. 121-122.

¹³⁰ **Yeni İstanbul**, 16 Haziran 1954, s. 2. Selim Sırrı Bey, İsveç'e gönderilmesini özellikle istemişti. Çünkü orada Per Henrik Ling'in ortaya çıkardığı ve ünü dünyayı sarmakta olan "Ling Jimnastiği" diye bir jimnastik vardı. Selim Sırrı Bey, bu estetik ağırlıklı aletsiz jimnastiği yakından görüp tanımak istiyordu. Per Henrik Ling, kendi eseri olan bu jimnastiği genç kuşaklara tanıtır onlarla yaymak istediğinden 1825 yılında "İsveç Jimnastik Enstitüsü"nü kurmuştu. Selim Sırrı Bey, Stockholm'deki bu enstitüde öğrenim görmek ve "Ling Jimnastiği" üzerine ihtisas yapmak istiyordu. Atabeyoğlu, **a.g.e.**, s. 16.

¹³¹ Tarcan, **a.g.e.**, s. 44.

Meşrutiyet'in ilanı akabinde bir gün Harbiye Nazırı İzzet Paşa Selim Sırrı Bey'i yanına çağırılmış, askerliğinin yanında siyasete bulaşması ve hürriyet yemini ettirdiği bakanlar ile aynı çatı altında vazife görmesi disiplin bakımından doğru olmayacağı düşüncesiyle rütbesini binbaşılığa terfi ettirerek Paris Sefareti ataşemiliterliğine göndermek istemiştir. ¹³² Uygun anı yakalayan Selim Sırrı Bey beden terbiyesi alanında uzmanlaşmak amacıyla İsveç'e gitmek istediği belirtmiştir. Bu isteği kabul edilince Stockholm şehrinde bulunan Kraliyet Jimnastik Enstitüsü'nde Yunanistan dâhil olmak üzere Avrupa'nın birçok şehrinde kişinin tahsilde bulunduğunu dile getirerek İsveç büyükelçisi ve sözü edilen okulun müdürüyle yapılan görüşme neticesinde nisan ayının başı itibariyle beş ay müddetinde okula devam etmesi gerektiğini gerekli mercilere beyan etmiştir. ¹³³

Harbiye Nezareti'nin izniyle 28 Nisan 1909 tarihinde ¹³⁴ Marsilya-Paris-Berlin-Kopenhag yolu ile Stockholm'e hareket eden Selim Sırrı Bey İsveç'e gidiş sürecinde Paris'te kısa bir süre bulunmuş ve bir arkadaşı vasıtasıyla Doktor Jonas Gustav Wilhelm Zander'in ¹³⁵ hastanelerini gezmiştir. On beş yıldan beri icat ettiği bazı hareket kabiliyeti sağlayan aletler vasıtasıyla hareket kabiliyeti azalan uzuvları, çocuklarda görülen vücudun belli kısımlarının düzensiz büyümeyi, bel kemiğinin ve boyun omurlarının bozulmasını, kalp bozukluklarını fenni ve sıhhi bir jimnastik ile tedavi eden ¹³⁶ Zander'in hastanelerinde yaptığı incelemelerden sonra yola devam ederek 27 Mayıs-2 Haziran 1909 tarihleri arasında Berlin'de gerçekleştirilen

¹³² **Yeni İstanbul**, 16 Haziran 1954, s. 2; Tarcan, **a.g.e.**, s. 44.

¹³³ **BOA, BEO**, Dosya No:3511, Gömlek No:263276, H. 21 Safer 1327 / 14 Mart 1909; **BOA, BEO**, Dosya No:3521, Gömlek No:264073, H. 5 Rebiülevvel 1327 / 27 Mart 1909.

¹³⁴ Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 25.

¹³⁵ Dr. Jonas Gustav Vilhelm Zander (29 Mart 1835 Stockholm - 17 Haziran 1920), İsveçli bir doktor, ortopedi uzmanı ve mekanoterapinin yaratıcılarından biriydi. Özel bir aparat aracılığıyla gerçekleştirilen terapötik bir egzersiz metodu icat etti. 1860'lı yıllarda çalışmalarına başladı. Stockholm'de Zander Terapötik Enstitüsü'nü kurdu. 1880'de Stockholm Üniversitesi'nde öğretim görevlisi oldu ve 1896'da Kraliyet İsveç İlimler Akademisi'ne girdi. Zander, enstitüsünü, egzersiz makinelerinin altın madalya kazandığı Philadelphia'daki 1876 Centennial Sergisinde sergiledi. 1906'dan itibaren 146 ülkede enstitüler kurdu. <http://www.wiki-zero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvR3VzdGF2X1phbmRlclg> (15.04.2018)

¹³⁶ Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-Profesör Doktor Zander*", **Şehbal**, Sayı 14, 15 Teşrinievvel 1325, s. 272.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin toplantısına Osmanlı Devleti'nin temsilcisi olarak katılmıştır.¹³⁷

3 Haziran 1909 tarihinde Stockholm'e varmış, İsveç Büyükelçisi Asım Bey ile Maarif, Harbiye ve Hariciye nazırlarını ziyaret ettikten sonra Kraliyet Jimnastik Enstitüsü'ne gitse de okulun kapalı olduğunu ve eylül ayında açılacağını öğrenmiştir.¹³⁸ Bu süre zarfında Kralın Maiyet Alayı'nda misafir olması uygun görülmüştür.¹³⁹

Türk Hükümeti tarafından İsveç'e beş aylığına gönderilmiş olan Selim Sırrı Bey'in, okulun tatil olması sebebiyle eylül ayında başlayacak yeni eğitim-öğretim yılı içerisinde derslere katılmasının mümkün olup olmadığı Kraliyet Jimnastik Enstitüsü'ne sorulmuştur. 12 Haziran 1909 tarihinde okulda yapılan komisyon toplantısı sonucunda diğer öğrencilerin öğrenimini etkilemeden dersleri takip etmesinin uygun olduğu yönünde karar alınmıştır. Böylelikle 31 Temmuz 1909 tarihinde okula kabul edilmiştir.¹⁴⁰

İsveç Kraliyet Jimnastik Enstitüsü'nde dersleri takip etme izni almasıyla birlikte Selim Sırrı Bey'e Türk Hükümeti tarafından masrafları karşılanmak üzere 1910 yılı mayıs ayı sonuna kadar eğitimine devam etme müsaadesi verilmiştir.¹⁴¹

İsveç'te bulunduğu dönemde İsveç kralı V. Gustav ile tanışma imkânı bulmuş, Hyderosspark'ta İsveç kralı ile tenis maçı yapmakla birlikte sarayda yapılan balolara katılarak devletin ileri gelenleri ile tanışma fırsatını da yakalamıştır.¹⁴²

¹³⁷ Meşrutiyet'in ilanı dolayısıyla Coubertin'den gelen bir tebrik mektubunda, bir yıl sonra Berlin'de yapılacak Uluslararası Olimpiyat Komitesi toplantısına katılıp katılmayacağını sorulan Selim Sırrı Bey böyle bir fırsatı kaçırmayacağını dile getirmiştir. Altı ay sonra Berlin murahhası Kont Asseburg'dan Almanya veliahdı Prens hazretlerinin riyaseti altında Terbiye-i Bedeniye Kongresi murahhaslarının Meclis-i Ayan dairesinde toplanacak olan toplantı için bir davetname mektubu almıştır. Selim Sırrı, "*Olimpiyat Oyunları*", **Şehbal**, Sayı 27, 15 Eylül 1326, s. 58.

¹³⁸ Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 26.

¹³⁹ Tarcan, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁴⁰ Tolga Şinoforoğlu İsveç'te Kraliyet Jimnastik Enstitüsü'nün arşivinde yaptığı araştırmalar sonucunda 1909-1910 öğretim yılı için verilen öğrenci listesi ve sınav notları listesinde Selim Sırrı Bey'in adının geçmediği, İsveç'te alanında uzman kişilerle yaptığı görüşmede Selim Sırrı Bey'in derslere öğrenci olarak değil gözlemci olarak katıldığı tespitinde bulunmuştur. Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 26.

¹⁴¹ **BOA, MF. MKT**, Dosya No:1193, Gömlek No:32, H. 13 Muharrem 1332 / M. 12 Aralık 1913.

Mesleği ile alakası olmamakla birlikte derslerden vakit bulduğu zamanlarda Osmanlı toplumunun Batı ve Avrupa ülkelerini ziyaret etme ve sosyal hayatı gözleme şansı olmadığından dolayı vatanı için istifade olabilecek şeyleri incelemeye çalıştığını belirten Selim Sırrı Bey¹⁴³, İsveç'in muhtelif yerlerindeki müze, kütüphane, okul, kamu binaları, park ve bahçeleri ile birlikte İsveç'in sosyal-toplumsal yaşamına dair araştırma ve incelemelerde bulunmuştur. Bu araştırma ve incelemeleri günü güne kaydederek İsveç'teki yaşamı ve Avrupa medeniyetini geniş anlamda Osmanlı toplumuna tanıtmaya amaçlanan “İsveç Hatıraları” serisi kendisinin İsveç'te bulunduğu dönemde Şehbal¹⁴⁴ dergisinin 6 ile 21 sayıları arasında yayımlanmıştır.¹⁴⁵

Dönemin önemli siyasi unsurlarından biri olan İTC, Osmanlı Devleti'nin modernleşmesini hedeflemiştir. Osmanlı basınında kendileriyle aynı ideolojiye sahip olan İttihatçılar tarafından bu amaçlara hizmet etmesi için Selim Sırrı'nın “İsveç Hatıraları” serisinin yayımlanması uygun görülmüştür.¹⁴⁶

Modernleşme bağlamında Selim Sırrı Bey'in İsveç'te yaptığı tetkiklerde belli başlı konular üzerinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Stockholm'e varışının

¹⁴² Tarcan, **a.g.e.**, s. 45-46; Selim Sırrı Tarcan, “*Spor Aleminde 60 Sene-İsveç Kralı ile Nasıl Tenis Oynadım?*”, **Yeni İstanbul**, 2 Temmuz 1950, s. 5-6.

¹⁴³ Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-İbtidai Mektepleri*”, **Şehbal**, Sayı 17, 1 Kanun-i Evvel 1325, s. 334.

¹⁴⁴ Şehbal, 1909-1914 yılları arasında İstanbul'da 100 sayı yayımlanan popüler bir kültür dergisidir. Şehbal dergisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız. Selim Ahmetoğlu, **From The Unionist Actualité To The Mass Popularity: Şehbâl (1909 -1914)**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

¹⁴⁵ Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları*”, **Şehbal**, Sayı 6, Cilt 1 Yıl, 1 Haziran 1325, s. 115; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Esas-ı Beytiyye ve Sanayi-i Tezyiniyye Sergisi*”, **Şehbal**, Sayı 7 Cilt 1 Yıl, 1 Temmuz 1325, s. 126; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Hyderspark'da Askeri Spor Müsabakası*”, **Şehbal**, Sayı 8, Cilt 1 Yıl, 15 Temmuz 1325, s. 156-157; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Kütüphane-i Umumi - Milli Müze – Telefon*”, **Şehbal**, Sayı 9, Cilt 1.Yıl, 1 Ağustos 1325, s. 178-179; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Stockholm Kadınları, Hanımlarımıza*”, **Şehbal**, Sayı 10, Cilt 1, 15 Ağustos 1325, s. 198-199; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Upsala Darülfünunu*”, **Şehbal**, Sayı 11, Cilt 1.Yıl, 1 Eylül 1325, s. 216-217; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Taze Fındıklar*”, **Şehbal**, Sayı 13, Cilt 1.Yıl, 1 Teşrinievvel 1325, s. 260-261; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Profesör Doktor Zander*”, **Şehbal**, Sayı 14, Cilt 1, Yıl, 15 Teşrinievvel 1325, s. 272-273; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Selamet Ordusu*”, **Şehbal**, Sayı 16, Cilt 1, 15 Teşrinievvel 1325, s. 316-319; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-İbtidai Mektepler*”, **Şehbal**, Sayı 17, Cilt 1.Yıl, 1 Kânunuevvel 1325, s. 334-336; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Kızlar Misafirhanesi - Çocuklar Evi - Analar Evi*”, **Şehbal**, Sayı 18, Cilt 1. Yıl, 1 Kânunusani 1325, s. 359-361; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-Stockholm'de Kış*”, **Şehbal**, Sayı 19, Cilt 1.Yıl, 1 Şubat 1325, s. 380-381; Selim Sırrı, “*İsveç Hatıraları-İsveç'te Sanayi-i Milliyeye Nasıl Terakki Etmış*”, **Şehbal**, Sayı 21, Cilt 1.Yıl, 1 Haziran 1326, s. 420-421.

¹⁴⁶ Selim Ahmetoğlu, “*An Evaluation On Selim Sırrı (Tarcan)'s “İsveç Hatıraları” (Memoirs From Sweden) In Şehbâl Magazine*”, **Türkiyat Mecmuası**, C. 21/Bahar, 2011, s. 45.

dördüncü gününde İsveç Kralı'nın desteği ile Kral'ın kardeşi Prens Eugène'nin fahri başkanlığı tarafından hazırlanan ev dekorasyonu ve süsleme sanatları üzerine bir serginin açılış törenine katılma şansı bulmuştur. Sergide kendisine eşlik eden arkadaşlarından aldığı bilgilere göre; eski sergide, ürünlerin başlangıçta İsveç'e özgü olmayıp, Fransız, Alman ve İtalyan ürünlerinin taklidi olduğu, o zamanın sanatçılarının Fransa, Almanya ya da İtalya'da gördükleri eğitimden dolayı sergi ürünlerinin ulusal nitelikten uzak olduğunu, bundan dolayı son dönemde İsveç'te kurulan okullarda sanatçıların eğitilip, milliyetçi tarzda ürünler üretmeye başladığını dile getirmiştir. Ayrıca İsveç halkının sanata olan ilgisinin artması, devletin sanat için de kaynaklarını arttırmasına vesile olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁷

Selim Sırrı Bey'in bu konu üzerinde durmasının sebebi Osmanlı Devleti'nin Batı uygarlığını taklit ederek hiçbir hedefe ulaşamadığının farkına varmış olmasıdır. Yukarıda yazılanlardan hareket ederek Osmanlı Devleti'ni modernleştirmenin tek yolunun ulusal perspektiften bakmak gerektiğini ve bu şekilde yapılan üretimin ülkenin ilerlemesine ve gelişimine katkı sağlayacağını vurgulamıştır.

Kendisi de bir eğitimci olan Selim Sırrı Bey İsveç'teki eğitim kurumlarında her şeyi yakından görmek, incelemek ve Osmanlı Devleti'ne uygulanması mümkün olabilecek yönlerini anlamak emelinde olmuştur. Bunun için İsveç Maarif Nezareti'ne müracaatta bulunarak okul müdürlerinden bir tavsiye mektubu almış, bu sayede İsveç'te bulunduğu süreçte tüm okulları istediği gibi görmüş, müdür ve müdirelerden her hususa dair bilgiler edinmiştir.¹⁴⁸

İsveç eğitim sisteminde yaptığı incelemelerde ilkokulların önemli bir role sahip olduğunu, kız-erkek bütün çocukların aynı eğitimi almak zorunda olduğunu,¹⁴⁹ "sokak çocuğu" tabir edilen haylaz, avare çocukların İsveç'te olmadığı, bunun sebebinin ise evladının eğitim ve öğretimine önem vermeyen ebeveynin çocuklarına hükümetin el koyması olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca her ailenin yedi yaşından on dört yaşına kadar çocuğunu okula göndermeye zorunlu olduğunu, Nüfus İdaresi'nin yedi yaşına basmış çocukların isimlerini Umum Mekatib Müfettişliği'ne göndererek

¹⁴⁷ Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-Esas-ı Beytiyye ve Sanayi-i Tezyiniyye Sergisi*", s. 126

¹⁴⁸ Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-İbtidai Mektepleri*", s. 334.

¹⁴⁹ Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-Stockholm Kadınları, Hanımlarımıza*", s. 198.

kontrol mekanizması sağladığını ifade etmiştir. Bundan başka kız ve erkek öğrencilerin daima birlikte okudukları, okullarda el işi derslerine önem verdikleri, ilkokullarda çoğunlukla, jimnastik derslerinin ise tamamında kadın öğretmenlerin bulunduğu da Selim Sırrı Bey'in üzerinde durduğu konular olmuştur. İsveç'te okullarda yaptığı incelemeler sayesinde Osmanlı eğitim sistemi ile karşılaştırma imkânı bulmuş, bu modern okullara Osmanlı Hükümeti'nin de öğrenciler göndermesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁰

İsveç toplumunda incelemede bulunduğu bir diğer konu ise spordur. İnsanlık tarihi incelendiğinde sporda en ileri gidenlerin en büyük milletler olduğunu belirtmiştir. İngilizlerin, Almanların kendi ırklarını ıslah ettikleri gibi buna imkân sağlayan idman alanları, stadyumlar, jimnastikhaneler gibi unsurları inşa etmekten geri durmadıklarını vurgulamıştır. Stockholm'de Hyderospark'ta da böyle bir oluşumun vücuda getirildiğini dile getirerek İsveç'teki insanların ve yerel yönetimlerin spor faaliyetlerini önemli görüp tüm ülkeye yaymaya çalıştıklarını aktarmıştır. Buradan hareketle Osmanlı Devleti ve toplumunda sporun değeri artmadıkça çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşamayacağını vurgulamıştır.¹⁵¹

Taze Fındıklar başlığı altında kaleme aldığı sağlık alanında yaptığı incelemelerde ise İsveç halkının dış sağlığına önem verdiklerini, öğrencilerin dış fırçası ve macunlarını torbalarında taşıdıkları ve öğretmenler tarafından dişlerin temiz tutulmasına teşvik edildiklerini ve askerlerin dahi kışlalarda her cumartesi günü dış kontrolü yapıldığının üzerinde durmuştur. Osmanlı Devleti ile karşılaştırma yaptığı İstanbul'daki kadın ve erkeklerin dış sağlığına dikkat etmeyip zamanlarını dedikodu gibi boş şeyler ile harcadıklarını ifade ederek Osmanlı toplumunun tıbbın imkânlarına karşı duyarsızlığını eleştirmiştir.¹⁵²

Uygun bir vakitte Stockholm'ün Salçobaden civarındaki Zander Sanatoryumu'nda Prof. Dr. Zander'i ziyaret ederek çocukların tedavisinde kullanılan araçları inceleyen, yeni usul tedaviler hakkında bilgiler edinen ve bizzat Zander'den

¹⁵⁰ Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-İbtidai Mektepleri*", s. 334.

¹⁵¹ Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-Hyderospark'da Askeri Spor Müsabakası*", s. 156-157

¹⁵² Selim Sırrı, "*İsveç Hatıraları-Taze Fındıklar*", s. 260-261

tıbbi jimnastik dersleri alan¹⁵³ Selim Sırrı Bey yurda dönüşünde edindiği bilgileri uygulama yoluna gitmiştir. Hatta bununla da yetinmeyip 1911 yılında çıkarmaya başladığı Terbiye ve Oyun dergisinin her sayısının bir veya birkaç sayfasını eğitimsel ve sıhhi çocuk jimnastiklerine ayırmış ve bu sayfalar daha sonra bir kitapçık halinde yayımlanmıştır.¹⁵⁴

Selim Sırrı Bey'in üzerinde durduğu önemli konulardan biri de kadınların toplumsal yaşamdaki yeridir. İsveç'in Avrupa'daki kadın hakları mücadelesinin önde gelen devletlerinden biri olduğu, İsveç'te feminist hareketin büyük gelişme kaydettiği, 1845'ten beri mirasta erkeklerle eşit hakka sahip oldukları, 1884'den itibaren kadınların erkeklerle eşit şekilde 21 yaşında reşit kabul edildikleri üzerine bilgiler vermiştir. Ayrıca İsveçli kadınların ilkokuldan yükseköğretime kadar her seviyede erkeklerle eşit hakka sahip olduğu ve Upsala Üniversitesi'nde ders veren kadın profesörlerin olduğunu da belirtmiştir.

İsveçli kızların fiziksel özellikleri hakkında uzun boylu, ince sağlıklı bedenlere sahip olduklarını ve güzelliklerinin ve sağlıklı bedenlerinin spor sayesinde olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca kızlar ve erkekler İsveç'te özgür şekilde yaşadıklarını, evlilik kararlarını aileden bağımsız olarak verebildiklerini, evlilikten sonra kadınların temel görevlerinin evi yönetmek ve çocuk yetiştirmek maksadıyla sağlıklı nesiller yetiştirmeyi hedeflediklerini ifade ederek Osmanlı toplumu ile arasındaki farklılıkları irdelemiştir.¹⁵⁵

İsveç'te eğitim gördüğü Kraliyet Jimnastik Enstitüsü hakkında ayrıntılı incelemede bulunan Selim Sırrı Bey, okulun kuruluş tarihçesi, okulun işleyişi, eğitim yöntemleri, hangi sınıflara ayrıldığı, verilen dersler ve öğretilen spor dalları hakkında birçok bilgi edinmiştir.¹⁵⁶ İlerleyen dönemde İsveç'teki beden terbiyesi okulunun bir benzerini İstanbul'da açma fikrinin burada ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

¹⁵³ Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 28; Selim Sırrı, "İsveç Hatıraları-Profesör Doktor Zander", s. 272-273.

¹⁵⁴ Yapılan araştırmalarda Seyfettin Özege'nin vücuda getirdiği "Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu" kitabında kaydı bulunmamakla birlikte kitap haline getirildiği tespit edilmiştir. Selim Sırrı, **Terbiyevî ve Sıhhi Çocuk Jimnastikleri**, 1328.

¹⁵⁵ Selim Sırrı, "İsveç Hatıraları-Stockholm Kadınları, Hanımlarımıza", s. 198.

¹⁵⁶ Selim Sırrı, "Spor-Bir Milleti İhya Eden Mektep Terbiye-i Bedeniyye Darü'l-Muallimini", **Şehbal**, Sayı 21, Cilt 1.Yıl, 1 Haziran 1326, s. 438-439.

Mayıs ayında eğitimini tamamlayan Selim Sırrı Bey, 11 Mayıs 1910 tarihinde ülkeye dönmüştür.¹⁵⁷ “...o günden itibaren İsveç’te geçirdiğim hayat bana vücut egzersizlerinin hakiki manasını öğretti ve diyebilirim ki, İsveç’e pazularıyla gittim fakat oradan kafamla döndüm”¹⁵⁸ itirafında bulunarak İsveç’te edindiği bilgileri ülkede uygulama yoluna gitmiştir. İleride ayrıntılı olarak bahsedilecek olan İsveç jimnastiğinin okul ders programlarına yerleştirilmesi, beden terbiyesi okulu açma, kızlara jimnastik eğitimi ve kadın beden terbiyesi öğretmeni yetiştirme, halk dansları, Gençlik marşı gibi çalışmalar İsveç’te geçirdiği dönemde edindiği tecrübelerin birer mahsulü olarak karşımıza çıkacaktır.

1.4.2. Yurda Dönüşü ve Faaliyetleri

İsveç’te beden terbiyesi tahsilini tamamlayıp yurda dönen Selim Sırrı Bey orada edindiği tecrübeleri Mühendishane Harbiyesi’nde öğrencilere tatbik ederek orduya subay yetiştirme emelinde olmuştur. Ancak kendisinin İsveç’te bulunduğu süreçte Meşrutiyet’in ilanı ve sonrasında politika işlerine girdiği ve inkılâp hadiselerine karıştığından dolayı öğretmenlik yapmasının uygun bulunmaması üzerine 24 Kasım 1909 tarihinde Birinci Ordu’ya nakledilmişti.¹⁵⁹

Bu durumu öğrenen ve büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Selim Sırrı Bey ertesi gün Harbiye Nezareti’ne giderek istifa mektubunu vermiştir. İstifa isteği üzerine on altı seneyi aşan geçmiş askerlik hizmeti olduğundan İhtiyat Kanunnamesi’nde üçüncü maddenin birinci fırcasına uygun olarak Birinci Sınıf İhtiyat Zabıtlığı’ne¹⁶⁰ nakline 13 Haziran 1910 tarihinde müsaade edilmiştir.¹⁶¹

¹⁵⁷ BOA, MF. MKT, Dosya No:1193, Gömlek No:32, H. 13 Muharrem 1332 / 12 Aralık 1913.

¹⁵⁸ Yeni İstanbul, 17 Haziran 1954, s. 2.

¹⁵⁹ Tarcan, **Hatıralarım**, s. 46; BOA, MF. MKT, Dosya No:1193, Gömlek No:32, H. 13 Muharrem 1332 / M. 12 Aralık 1913.

¹⁶⁰ İhtiyat Zâbitliği kanunu hakkında bilgi için bkz. “İhtiyat Zâbiti Teşkilatı Hakkında Kanun”, **Düstûr**, II. tertip, 2.cilt, 5 Nisan 1326/18 Nisan 1910, s. 189-197; Orduda subay eksikliğini kapatmak için ihtiyat zabıtlığı başlığı altında sisteme entegre bir yöntemin zikredilmeye başlandığı dönem 1891 yılıdır. 1877-1878’de Rus orduları karşısında yaşanan hezimetin hemen ardından II. Abdülhamid’in başlattığı askeri yeniden yapılanma (tensikât-ı askeriye) sürecinin bir parçası olarak, harp ve sefer zamanlarında bilhassa redif kıtalarında ve efrâda temel askeri eğitimin verildiği depo alaylarında ihtiyaç duyulacak yeni zâbit kadroları için “ihtiyat zâbitanı ve namzedleri namıyla bir sınıf-ı mahsus

Askerlikten ayrıldıktan sonra boş durmayan Selim Sırrı Bey her cuma ve pazar günleri saat sekiz buçuktan ona kadar Kadıköy’de Papaz Bahçesi karşısında “*Union Kulüp*” de beden alıştırmaları hakkında Türkçe ve Fransızca konferanslar vermenin yanında isteğe göre gerek beden terbiyesi, gerek İsveç’in toplumsal hayatına, okullarına, eğitim, öğretim ve yöntemlerine dair konferanslar vermeye başlamıştır.¹⁶²

Temmuz ayı başlarında bir gün sivil kıyafet ile dolaşırken yakın dostu Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile karşılaşan Selim Sırrı Bey’in vaziyeti ona anlatması üzerine Emrullah Efendi kendisinin sivil olarak da memlekete faydalı olabileceğini söylemiş ve bir hafta sonra şu tezkereyi göndermiştir:

*“İstanbul vilâyeti inzimamile bil’umum vilâyatı Osmaniye mekâtibinin Terbiyei Bedeniye müfettişliğine iki bin kuruş maaşla tayin kılınmış olduğunuzdan hemen ifayı vazifeye mübaşeret etmek üzere nezarete gelmeleri mütemennadır efendim. 14 Temmuz 1326 Maarif Umumiye Nazırı Emrullah”*¹⁶³

Kendisi beden terbiyesi müfettişliğine atansa da o dönemde Galatasaray Lisesi’nden başka hiçbir okulda jimnastik dersi yoktu. Nezarete gidip neyi teftiş edeceği sorulduğunda “*sen hem müfettiş, hem de müessis olacaksın*” cevabını almıştır.

teşkiline” adını almıştı. Hazırlanan nizamnameye göre, ihtiyat zâbiti olarak yine sadece ordunun kendi içindeki eleman havuzundan faydalanmak düşünülüyordu. Zira, ihtiyat zâbitliği henüz zorunlu askerlik sisteminin bir parçası haline getirilmiyor, dolayısıyla meslekten asker olmayanlara açılmıyordu. Okuryazarlık gibi bazı vasıfları haiz aktif hizmetteki küçük zâbitler ile ordudan emekli olmuş ya da istifa etmiş ama bedensel olarak hizmete uygun zâbitlere, ordu üst kademesinin bildireceği ihtiyaç nispetinde açık olan bir ihtiyat zâbitliği sistemi öngörülmekteydi. Ordudaki zâbit ihtiyacına resmi alanda tekrar II. Meşrutiyet’in ilanından sonra, 1909 yılında vurgu yapıldığı ve bu doğrultuda yeni bir nizamname yapılmaya girişildiği görülmektedir. Üstelik bu defa, barış zamanı ifadesinin yanı sıra “sefer zamanında vuku bulacak zâbit noksanını telafi etmek” vurgusu daha ön plana geçmiştir. 18 Nisan 1910 tarihli bu kanun ile ilk nizamnamedeki insan havuzunu muhafaza etmekle birlikte, ihtiyat zâbitliği teşkilatını iki sınıfa ayırması ve ikinci sınıf ihtiyat zâbitlerini zorunlu askerlik sistemi kapsamındaki mükelleflerden almaya başlamasıydı. Birinci sınıf, tıpkı 1891’deki nizamnamede olduğu gibi, orduda daha önce görev yapmış emekli ya da istifa etmiş olan subayların yedek subay statüsünde tekrar görevlendirilmesini kapsamaktaydı. İkinci sınıf ihtiyat zâbitanı ise, yine daha önceki nizamnamede yer alan aktif görevdeki küçük zâbitlerle, nizamiye ordusunda on yıllık hizmet süresini dolduran ve açılacak imtihanda yeterlilik gösterenleri kapsamanın yanı sıra yüksekokul, idadi ve rüştiye okulları mezunlarını da, belli şartlar yerine getirilmek kaydıyla, içermeye başlıyordu. Mehmet Beşikçi, “*İhtiyat Zâbiti*”nden “*Yedek Subay*”a: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Zorunlu Askerlik Kategorisi Olarak Yedek Subaylık ve Yedek subaylar, 1891-1930”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Sayı 13, Güz 2011, s. 51-54.

¹⁶¹ BOA, MF. MKT, Dosya No:1193, Gömlek No:32, H. 13 Muharrem 1332 / M. 12 Aralık 1913.

¹⁶² Şehbal, Sayı 21, 1 Haziran 1326, s. 424.

¹⁶³ Tarcan, a.g.e., s. 47.

Böylelikle 27 Temmuz 1910 tarihinde İstanbul Vilayeti Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği, 22 Haziran 1911’de ise Maarif Nezareti Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği¹⁶⁴ görevine atanması beden terbiyesinin ülkede yayılması adına bir dönüm noktası oluşturmuştur. Yeniliklere açık ve devrimci bir kişiliğe sahip olan Selim Sırrı Bey’in yapmak istediği icraatlar dönemin şartlarına pek uygun değildir. İsveç dönüşü bazı zorluklar ile karşılaştığını ifade ederek şu sözleri dile getirmiştir:

“Dönüşte iki türlü zorlukla karşılaştım. Biri o zamana kadar arkamdan sürükleyip getirdiğim cambaz ve pehlivanlar. Diğeri de beden terbiyesini fikir terbiyesine mariz zanneden kütle. Her iki zümre ile mücadele etmek lazımdı geliyordu. Bir taraftan muallim mektebinde ders vererek memlekete hakiki beden terbiyesi hocası yetiştirmek, diğer taraftan onların mesaisini mütemediyen teftiş etmek. Bunlardan başka memleketin her tarafında konferanslar vererek her yaşa göre yapılması lazımdı gelen vücut idmanlarının mahiyetini anlatmak. Bir mühim vazifem de – ki bu biraz müşkül oldu – jimnastiği kız mekteplerine sokmak. Bir de bizim vaktiyle cehalet saikasıyla yaptığımız beden suiistimallerinden yeni nesli korumak”¹⁶⁵

Eğitim camiasında beden terbiyesi alanında yaşanmaya başlayan bu hareketlilik kısa sürede Mühendis Mektebi ve İstanbul Darülmuallimini de etkilemiştir. Bu süreçte Mühendis Mektebi öğrencisine beden terbiyesi dersi vermek üzere bir öğretmen lüzumu ortaya çıkması üzerine bu alanda ehil ve liyakat sahibi olan Selim Sırrı Bey’in 14 Ekim 1911 tarihinde haftada iki saat ders vermek üzere okula tayini uygun görülmüştür.¹⁶⁶

Yine İstanbul Darülmuallimini Müdürü Satı Bey eski Darülmuallimin’de olsun ilk, orta ve liselerde olsun çocukların, gençlerin bedenlerinin mahvolduğunu zaman içinde fark etmiş ve Darülmuallimin’e derhal beden terbiyesi derslerini sokmaya karar vererek Selim Sırrı Bey’i görevlendirmiştir.¹⁶⁷

Selim Sırrı Bey ilk olarak liselerde beden terbiyesi dersleri haline çevrilen jimnastik derslerinde takip edilecek yöntemi öğretmek üzere öğretmenlere haftada

¹⁶⁴ Güneş, a.g.e., s. 615.

¹⁶⁵ Tarcan, a.g.e., s. 46.

¹⁶⁶ İTÜ, MÜM, Dosya No: 68, Kutu No: 9, 1 Teşrinievvel 1327; İTÜ, MÜM, Dosya No: 69, Kutu No: 9, 1 Teşrinievvel 1327; İTÜ, MÜM, Dosya No: 70, Kutu No: 9, 1 Teşrinievvel 1327.

¹⁶⁷ Muallim Cevdet, “Darülmualliminin Yetmişinci Sene-i Devriyesi Münasebetiyle Verilen Konferans”, *Tedrisat*, Cilt 5, Yıl 5, Sayı 33-6, 7 Mart 1916, s. 198; Mustafa Ergün, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ocak Yayınları, Ankara 1996, s. 316.

bir gün Darümuallimin’de eğitim vermekle beraber ¹⁶⁸ İstanbul ve çevre vilayetlerdeki okulları teftiş için ziyaretlerde bulunmuştur. ¹⁶⁹ İlerleyen süreçte ise tüm lise ve darümuallimin okullarında beden terbiyesi derslerinde yapılması için şu talimatları yayımlamıştır:

“Umum Mekatib-i İdadiye, Sultaniyeler ve Darümualliminlerin Terbiye-i Bedeniye Derslerine Mahsus Talimatlar

Madde 1- Mekatip Sultaniye, İdadiye ve Darümualliminler ve Numune Rüştüyelerinde terbiye-i bedeniye dersi mecburidir.

Madde 2- Birer kere fasıla ile sabahları veya akşamüzeri olmak üzere talebeye haftada üç saat terbiye-i bedeniye dersi gösterilecektir.

Madde 3- Mazeret-i sıhhiyesi tabib raporuyla sabit olmayan her talebe terbiye-i bedeniye dersinde isbat-ı vücud etmeye mecbur olduğu gibi imtihan-ı umumiler bir heyet mümeyyize huzurunda icra edilecek ve kazanılan numrolar ismi mizana dâhil olacaktır.

Madde 4- İmtihana lüzum görülen terbiye-i bedeniye salonları yani jimnastikhaneler terbiye-i bedeniye müfettişi tarafından gönderilecek olan plana tevafuk edecektir.

Madde 5- Terbiye-i bedeniye muallimleri terbiyevi jimnastikler nazariyatını harfiyen tatbik eyleyeceklerdir.

Madde 6- Dersaadette Mekatib-i Sultaniye ve İdadiye terbiye-i bedeniye muallimleri haftada bir saat darümualliminin tatbikat derslerinde isbat-ı vücut eyleyeceklerdir.

Madde 7- Taşra Mekatib-i Mülkiyesinde terbiye-i bedeniye muallimliği inhilal ettikçe nezaret-i celileye işar eyleyecek ve İstanbul’dan mütehasıs muallim gönderilemediği takdirde mahallince talebelerin imtihanı en yakın darümualliminlerin birine icra edilecek ve oradan imtihanları nezarete gönderilecektir.

Madde 8- İşbu terbiye-i bedeniye talimatının tatbik-i ahkâmına mektep müdürleri memurdurlar.

8 Eylül 327Umum Mekatib-i Mülkiye Terbiye-i Bedeniye Dersleri Müfettişi” ¹⁷⁰

Böylelikle ilk, orta, lise, Darümuallimin ve ona bağlı Tatbikat Mektebi’nde ¹⁷¹ beden terbiyesi dersleri müfredat programlarında yerlerini almıştır.

¹⁶⁸ BOA, MF. MKT, Dosya No: 1163, Gömlek No:61, Zilkade 1328/Kasım 1910.

¹⁶⁹ BOA, MF. MKT, Dosya No:1161, Gömlek No:72, H. 27 Ramazan 1328 / 2 Ekim 1910.

¹⁷⁰ BOA, MF. MKT. Dosya No: 1175, Gömlek No: 95, Şevval 1329/Eylül 1911.

¹⁷¹ Tatbikat Mektebi: Darümuallimin müdavimlerini terbiye mesleklerini orada alıp, muallimlik mesleğini orada – evvela verilen dersleri dinledikleri, sonra bizzat kendileri, nezaret altında – ders vere vere kazanırlar. Kendilerine verilen terbiyenin, eğitim usulünün kaide ve kuramlarını talim ederken izahatları tatbikat mektebindeki faaliyetler ile tamam ve takviye ederler. Satı, “Darümualliminde Numune ve Tatbikat Mektebi İbtidaiyesi”, **Tedrisat-ı İbtidaiye**, Sayı 14, 15 Temmuz 1327, s. 41; “Tatbikat Mektebi Programı”, **Tedrisat-ı İbtidaiye**, Sayı 17, 15 Kânunuevvel 1327, s. 162. Selim Sırrı Bey ise Darümuallimin’de oluşturulan Tatbikat Mektebi hakkında şu sözleri

Ayrıca Darümuallimin’de uygulanmak üzere ¹⁷² “*Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları*” ¹⁷³ namında bir tercüme eser yayımlamıştır. Eserde sekizinden on iki yaşına kadar erkek ve kız çocuklarına yaptırılacak olan oyun ve jimnastiklerden bahsedilmektedir. ¹⁷⁴

1911 yılı ağustos ayında ise Terbiye ve Oyun ¹⁷⁵ adlı bir dergi çıkarmaya başlayarak okullardaki çalışmalarının yanında basın yolu ile beden terbiyesi, spor ve oyunlar hakkında halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

Bunun yanında Haydarpaşa’da 29 Eylül 1909 tarihinde kurulan Tıp Fakültesi’nde dekanlık görevini üstlenen Operatör Müşir Cemil Paşa ¹⁷⁶ Tıp Fakültesi’ni yeniden kurduğu dönemde Selim Sırrı Bey’in İsveç usulü tıbbi masaj, jimnastik yapmak ve yaptırmak hususunda tecrübesi olduğunu öğrenmiş ve kendisini Tıp Fakültesi’ne uzman olarak atamıştır. Tıp Fakültesi’nde birçok bel kemiği hastalıklarında ve kırık, çıkıklarda husule gelen arızaların tedavisi, şişmanlara tatbiki lazım gelen aktif-pasif hareketler ve hasta jimnastikleri üzerine dersler vermiştir.

söylemiştir: “*Bu levha bize yarınki evlad-ı vatanın talim ve terbiyelerini deruhte edecek bugünkü müteallimlerin bir an için başka bir kisve-i cehd ve ikdam ile saha-i temrine atıldıklarını gösteriyor. Ve bu muallimlerin himmetiyle senelerden beri gelişi güzel yapılan jimnastiğin sıhhi bir tarzda mekatib-i ibtidailerimizde saha-i tatbiki konacak ve nesl-i ati sağlam bir vücudla mücadele-i hayata atılabileceklerdir. Hayatın hareketiyle kaim olduğuna vicdanen kanaat hâsıl etmiş olan bu muallimlerin mini mini yavrularımıza verecekleri ders terbiye-i bedeni, dini ve fikri olacaktır.*”

Terbiye ve Oyun, Cilt 1, Sayı 18, 12 Nisan 1328.

¹⁷² **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327, s. 48

¹⁷³ Selim Sırrı, **Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları**, Matbaa-i Ebuuzziya, Konstantiniye, 1327.

¹⁷⁴ “*Yeni Kitaplar: Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları*”, **Tedrisat-ı İbtidaiye**, Sayı 16, 15 Teşrinievvel 1327, s. 150.

¹⁷⁵ Terbiye ve Oyun adlı mecmua hakkında ikinci bölümde ayrıntılı bilgi verildiğinden dolayı burada bilgi verme lüzumu görülmemiştir.

¹⁷⁶ Çağdaş Türk operatörlerinin öncülerinden olan Cemil Topuzlu, 1866 yılında İstanbul’da dünyaya geldi. Paşakapısı Askeri Rüştiyesi, Galatasaray Lisesi’nde okudu. 1880 yılında Tıbbiye Mektebi Askeri Lisesi’ne girdi. 1882 yılında ise Gülhane’deki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’ye başladı. 1886’da doktor yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. 1887 yılında cerrahi terbiye almak üzere Fransa’ya gitti. İlerleyen yıllarda İstanbul’a dönerek Haydarpaşa Askeri Hastanesi’nde cerrah olarak göreve başladı. Burada yeni teknikler ile başarılı ameliyatlar gerçekleştirerek hastaneyi kendi alanında Avrupa standartlarına taşıdı. Operatör Cemil Paşa, 1909 yılında Haydarpaşa’daki Askeri Tıp Mektebi’ni 1908’de kurulan Tıp Fakültesi’ne bağlanmasını sağladı. 1909 yılında Haydarpaşa’da kurulan Tıp Fakültesi’nin ilk dekanı oldu. Aynı yıl Kadırga’daki eski Tıp Fakültesi binalarında Dişçilik ve Eczacılık okulları ile Doğumevi’ni kurdu. İki defa Belediye Başkanı olduğu İstanbul şehrinde başlattığı çağdaş şehircilik çalışmalarıyla büyük şöhret kazandı. Çok sayıda Türkçe ve Fransızca kitaplar yazdı. 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Senatosu kararıyla kendisine “Tıp Fakültesi I. Cerrahi Kliniği Fahri Ordinaryüs Profesörlük” unvanı verildi. 25 Ocak 1958’de İstanbul’da vefat etti. https://www.journalagent.com/anatoljcardiol/pdfs/AnatolJCardiol_12_4_374_374.pdf 23.02.2017.

Ancak Cemil Paşa'nın 11 Mart 1911 tarihinde görevinden çekilmesiyle birlikte kendisinin de Tıp Fakültesi'ndeki görevi son bulmuştur.¹⁷⁷

Ülkede yaptığı çalışmalar ile birlikte yurt dışı faaliyetlerine de katılmayı ihmal etmeyen Selim Sırrı Bey, 7-10 Temmuz 1911 tarihleri arasında Danimarka'nın Odense şehrinde Beden Terbiyesi Kongresi'nin yapılacağını öğrenmiştir. Bir yıl önce beden terbiyesinde hakkında pek az malumatı olan Noradunkyan Efendi'nin¹⁷⁸ bu kongreye katıldığından haberdar olduğundan kendi hayatını adadığı beden terbiyesinin bu yılki toplantısına kendi katılmak istediğini Hariciye Nazırı Rıfat Paşa'ya bildirmiştir.¹⁷⁹ Bu isteği uygun görülmüş ve yol ve yevmiye masrafları karşılanmak üzere kongreye gitmesine izin verilmiştir.¹⁸⁰ Katıldığı kongrede bir oturum başkanlığı da yapmıştır.¹⁸¹

Beden terbiyesini ülkede yaygın hale getirmeye çalışan ve vazifesi ilim araştırmak olan Darülfünun'un beden terbiyesi gibi hayati bir meseleye yabancı kalmaması gerektiğini düşünerek 1910-1911 eğitim öğretim yılında Darülfünun'da her perşembe beden terbiyesinin toplumsal yönü, topluma olan tesiri, tesir sahası, ruhi ve sosyal terbiye, milletlerin toplumsal münasebetleri, kadın terbiyesi ve çocuk terbiyesine¹⁸² dair konferanslar vermeye başlamıştır. Bu konferanslar sayesinde Darülfünun öğrencilerin ufkunu açmaya çalışan Selim Sırrı Bey 1911 kasımının ilk

¹⁷⁷ Tarcan, **Hatıralarım**, s. 61-62; **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1930, s. 2.

¹⁷⁸ 19. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapısı, devletin devamlılığı için en önemli meselelerden birisini oluşturmaktaydı. Osmanlı devlet yönetiminin en üst derecelerine kadar çıkan ve "Millet-i Sâdıka" olarak ifade edilen Ermeniler arasında da devlete karşı ayaklanma hareketleri görüldü. Yaklaşık elli yıl Osmanlı Devleti'ne bürokrat ve bakan olarak hizmet eden Gabriyel Noradunkyan Efendi, bu hizmetleri sonucunda çok sayıda nişanla ödüllendirilmişti. Birinci Dünya Savaşı arifesinde Fransa'ya yerleşen Noradunkyan Efendi, Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını öngören Paris Barış Konferansı ile yeni Türk devletinin bağımsızlığının kabul edildiği Lozan Antlaşması'nda Ermeni heyeti içinde yer aldı. Daha fazla bilgi için bkz. Ercan Karakoç, "*Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır: Gabriyel Noradunkyan Efendi*", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 7, Sayı 25, (Bahar 2010), s. 157-177; Cengiz Mutlu, **Osmanlı'da Bir Ermeni Hariciye Nazırı Gabriel Noradunkyan Efendi**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2015.

¹⁷⁹ **BOA, HR.HMŞ.İŞO.**, Dosya No:236, Gömlek No:105, R. 16 Nisan 1327/ 29 Nisan 1911.

¹⁸⁰ **BOA, İ.MMS.**, Dosya No:138, Gömlek No:15, H. 26 Rebiülahir 1329/26 Nisan 1911.; **BOA, BEO**, Dosya No:3888, Gömlek No:291563, H. 2 Cemaziyelahir 1329 / 31 Mayıs 1911; **BOA, BEO**, Dosya No:3891, Gömlek No:291765, H. 9 Cemaziyelahir 1329 / 7 Haziran 1911; **BOA, BEO**, Dosya No:3892, Gömlek No:291866, H. 12 Cemaziyelahir 1329 / 10 Haziran 1911.

¹⁸¹ **BCA**, Dosya: 6.BÜRO Fon Kodu :490..1.0.0, Yer No :1117.76..2, 19 Haziran 1935.

¹⁸² Burhaneddin, "*Darülfünun'da İlk Eser-i Faaliyet*", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 1, 1 Ağustos 1327, s. 14.

cuma günü¹⁸³ Darülfünun öğrencilerine Kadıköy’de İttihat Spor Kulübü’nde verdiği bir konferansın akabinde Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün kuruluşunu gerçekleştirmiş ve tüzüğünü hazırlayarak faaliyete başlamıştır.¹⁸⁴

Alman spor tarihinin önemli şahıslarından Friedrich Ludwig Jahn’ın¹⁸⁵ vatanın geleceği için takip ettiği hareketi kısmen Darülfünun Terbiye-i Bedeniye

¹⁸³ Tarcan, **a.g.e.**, s. 47. Tarcan’ın Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün kuruluş tarihi ile ilgili yukarıda verdiği 1911 Kasım tarihinde bir uyuşmazlık görülmektedir. Terbiye ve Oyun dergisinin 1 Eylül 1327 tarihli üçüncü sayısında verilen bilgede Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün Nizamnamesi’nin 18 Nisan 1327 (1911) tarihinde yazıldığı belirtilmiştir. Bu kulübün kuruluşu ile alakalı olarak Burhaneddin (Burhan Felek) ise Terbiye ve Oyun dergisinin 1 Ağustos 1327 (1911) tarihli ilk sayısında Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü ile alakalı bilgiler aktarmıştır. Dolayısıyla Nizamname’nin yazıldığı Nisan 1911 tarihi ile Burhaneddin’in Ağustos 1911 tarihinde yazdığı makale Tarcan’ın kulübün kuruluşu için verdiği Kasım 1911 tarihi ile çelişmektedir. Bu durumda Tarcan’ın aktardığı tarihin yanlış olduğu, bilgiler karşılaştırıldığında kulübün kuruluş tarihinin Kasım 1910 olduğu tahmin edilmektedir.

¹⁸⁴ Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün nizamnamesi için bakınız. “*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 1, 1 Ağustos 1327, s. 15-16; “*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi Mabad*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 2, 15 Ağustos 1327, s. 31-32; “*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi Mabad ve Hitam*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327, s. 48.

¹⁸⁵ Friedrich Ludwig Jahn; 1778 yılında Almanya’nın köylerinden Lanç (Ianz) da dünyaya gelmiş bir Protestan rahibin oğludur. Babası oğlunun tahsil ve terbiyesine çok ihtimam etmiştir. (Yan) daha pek küçük yaşında riyazet-i bedeniye merak etmiş, kendi köyünde bulunan süvari neferlerinden ata binmeyi, bahriye efradından yüzmeyi öğrenmiş ve daima ava giderek iyi bir nişancı olmuştur. Lanç’ın yakınında kain Meklenburg şatosunun barakalarında tesadüf ettiği maymunların fevkalade bir suhuletle ağaçlara tırmanışları, daldan dala sıçrayışları nazar-ı dikkati celp ederek bunun faydalı bir idman olacağını düşünmüş ve hemen tatbikiye başlamıştır. (Yan) “Halle” Darülfünununda ikmal-i tahsil ettikten Almanya dahilinde bir seyahat icra etmiş ve muhtelif şehirlerde yaşayan insanların ahval ve adet, lisan ve hayat-ı maneviyatlarını tetkik etmiştir. Felsefe ve edebiyattaki noksanını yine Darülfünununda ikmal etmiş ve bin sekiz yüz üçte Berlin’de bir müessesede Doğa Bilimleri muallimliğine tayin olunmuştur. O yıllarda idi ki Napolyon Bonapart Almanya’yı istila ve pek ağır teklifler ile akde muvaffakiyet etmişti. İşte o esnada “Tugend Bund” cemiyet-i hafiyesi arasında fert hamiyeti vatanperverliği ile temyiz eden (Yan) bir korkusuzca faaliyete başladı. Kitaplarıyla, konferanslarıyla dersleriyle bütün Alman gençlerini ittihadada davet etti. “Bin sekiz yüz onda Dustsches Volkstum Alman Milleti” namındaki eserini neşretti. Bu eserden bahsederken der ki: “*Efkar-i millete ve hissiyat-ı vatanperveranenin neşv ve neması için Alman ruhu Alman hissi ile yazılmış bir kitab-ı mukaddestir.*” Yan bu kitapta milli kıyafetin muhafazasını, milli musikinin ihyasını, Almanca’nın ecebi kelimelerden temizlenmesini tavsiye ettikten sonra istiklal vatanın istirdadı için milletin kuvvetli ve cengâver olması lazım geleceğini söylüyor. Mekteplerdeki jimnastikleri kafi görmeyerek gençlerin jimnastikhanelere, endaht meydanlarına sevk edilmesini ısrarla talep ediyor. Yan’ın himmetiyle jimnastik şekli ve maksadı da tebdil ederek asker hisli, asker fikirli gençler yetiştirmek gaye-i amel oluyor. Yan jimnastik kulüplerine alamet-i farika olarak üst üste bir şekil mürebbi teşkil eden dört F ihdas ediyor. Bu harflerin manası şudur: Frish (zinde), frei (hür), frohlich (şen), fromm (dindar). Barfiksın paralelin mucidi Yan’dır. Yan’ın en ziyade lüzumlu gördüğü şey el ve kol kuvvetiyle ve herhangi bir vasıta ile bir kale bedenine veya yüksek bir duvara çıkabilmek idi. Ve bu maksada binaen barfiks, müseddes muntazamı icat etti. Muvazene hareketi için Yan, Guts Muts kullandığı müdevvir ufki ağacı kabul etti. Yalnız icadında bir kalas uzatıp bir nehri kolayca geçmek için esneyen bir tahta üzerinde bir takım hareketler düşündü ki Almanlar buna Das Schliet dediler. “Portik” tabir edilen çardağı da düz iplere ve müdevver şakuli sınıklara tırmanmak için icat etmiştir. Selim Sırrı, **Alman Jimnastikleri ve Yan**, Selanik Matbaası, Dersaadet, 1329, s. 14-18.

Kulübü için bir örnek teşkil ettiğinden onun kendi kulübü için koyduğu dört tane “F” harfi sembolüne karşılık Darülfünun Terbiye-i Bedeniye Kulübü “mutekid, müteşebbis, metin, mütenasib” manalarına delil olarak dört adet “M” harfi işaretini şeref kabul etmişlerdir.¹⁸⁶

Kulübün amacı jimnastikte, fen işlerinde, sanayide milli uzmanlık pek lüzumlu bir şeyde olduğu gibi beden terbiyesinde de Osmanlılığa ait kalanları diriltmeyi görev bilmiştir. Darülfünun’un muhtelif şubeleri kirli, çelimsiz, hasta insanlar değil, güçlü, zeki, iyi terbiye görmüş, aktif kısaca bütün varlığı ile sağlam ve canlı adamlar yetiştirecek, taşra halkının bütün medeni ihtiyaçlarına karşı kayıtsız olanlara karşılık, çektiği sıkıntılar ve uğradığı mahrumiyetlerden onları çekip çıkarmak Darülfünun Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün görevi kabul edilmiş olup gerektiği yerlerde toplumsal olaylar hakkında konferanslar da vermeyi düşünmüşlerdir.¹⁸⁷ Selim Sırrı Bey’in öncülüğünde kurulan Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün maddi imkânsızlıklar ve destek bulamamasından dolayı ömrü hayatı bir yıl sürmüştür.¹⁸⁸

Selim Sırrı Bey İsveç’ten dönüşünden beri aldığı eğitimi ülke içinde yayıp tatbik etmesi ile birlikte ilkokul, ortaokul, lise ve öğretmen okulları için yazdığı beden terbiyesi eserlerinden birer nüshasını kral yaveri Compte de Rosen vasıtasıyla İsveç kralı beşinci Gustav’a takdim etmiştir. Bu durum İsveç kralı tarafından takdirle karşılanmış ve kendisine İsveç hükümeti tarafından şövalye rütbesinin birinci derecesinden Vasa nişanı verilmesi uygun görülmüştür.¹⁸⁹

Bunun üzerine Selim Sırrı Bey teşekkür mahiyetinde aşağıdaki mektubu göndermiştir:

¹⁸⁶ Burhaneddin, **a.g.m.**, s. 15.

¹⁸⁷ **a.g.m.**, s. 14-15.

¹⁸⁸ Selim Sırrı Tarcan, “*Spor Âleminde 60 Sene: Geçmiş Zaman Olur ki, Hayali Cihan Değer*”, **Yeni İstanbul**, 11 Haziran 1950, s. 4; Selim Sırrı 1911 kasım ayında kurulan Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü’nün ömrü hayatının bir yıl sürdüğü söylemesine rağmen, İdman mecmuasının 1914 yılı mart ayında çıkan sayısında “İdman Havadisleri” başlığı altında kulübün Türk Gücü Derneği’ne katıldığı belirtilmektedir. “*İdman Havadisleri*”, **İdman**, Sayı 24, 6 Mart 1330, s. 384.

¹⁸⁹ Selim Sırrı Tarcan, **Şimalin Üç İrfan Diyarı Finlandiya-İsveç-Danimarka**, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1940, s. 55-56; **BOA, MF.MKT.**, Dosya No:1193, Gömlek No:32, H. 13 Muharrem 1332 / 12 Aralık 1913; **BOA, İ.TAL.**, Dosya No: 479, Gömlek No: 61, H. 15 Şaban 1330/30 Temmuz 1912; **BOA, BEO**, Dosya No:4067, Gömlek No:305008, H. 17 Şaban 1330 / 1 Ağustos 1912.

*“İsveç Kralı Beşinci Gustav Hazretlerine
Haşmetmeab*

Osmanlıların saadet ve selametini temin edecek avamil-i müessirenin birincisi terbiye-i bedeniye olduğunu –Darülmuallimin tacdarilerine müdavemetim esnasında gördüğüm asar-ı bahire ile – kanaat-ı kâmile hâsıl eylemiştim. Vatanıma avdetimden beri bila-ifate-i vakit bu ümniyyenin husulüne hasr-ı vücud ettim. Bir itikad-ı tam ile ifa ede gelmekte olduğum mesai-i çakiranem nezd-i şahanelerinde takdire layık görülüb bir iltifat-ı âciz nüvazane olmak üzere ihsan buyrulan birinci rütbeden Vasa nişanından dolayı hissiyat-ı minnetdaranemi huzur-i haşmetpenahilerine takdim ile iktisab-ı şeref eylerim.

Umum Mekatib-i Mülkiye Terbiye-i Bedeniye Müfettişi”¹⁹⁰

Selim Sırrı Bey’in çalışmalarını yoğunlaştırdığı bu dönemde Balkanlarda savaş tehlikesi ortaya çıkmış, Rusya’nın desteği ile Osmanlı Devleti’nin topraklarını paylaşmaya yönelik Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ devletleri aralarındaki anlaşmazlıkları gidererek ittifak oluşturmuştur.¹⁹¹

Böylelikle 8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ’ın Osmanlı Devleti’ne savaş açmasıyla birlikte Balkan Savaşları patlak vermiştir. Savaştan bir hafta önce 1 Ekim 1912 tarihinde seferberlik ilan edilmesiyle birlikte 15 Ekim 1912 tarihinde Selim Sırrı Bey’in seferberliğin nihayetine kadar geçici olarak Başkumandanlık Vekâleti Yaverliği’ne tayin edildiği ve 27 Aralık 1912 tarihli tezkerede memuriyetine son verildiği bildirilmiştir.¹⁹²

Bu görevde tam olarak ne kadar kaldığı bilinmemekle birlikte 1913 yılı ilkbaharında Maarif Vekâleti’ndeki Müfettişlik görevine geri döndüğü bilinmektedir. Memuriyetine geri dönmesi ile birlikte çalışmalarını sürdürmüş, bir yandan beden terbiyesi öğretmenliğine devam ederken, bir yandan da okulları teftiş etme¹⁹³ ve kurma görevini yerine getirmiştir.

Balkan Savaşları’nın devam ettiği süreçte 17-20 Mayıs 1913 tarihlerinde Paris’te Uluslararası Beden Eğitimi Kongresi’ne katılmış, dönüşte Maarif

¹⁹⁰ **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 15, 1 Mart 1328, s. 1.

¹⁹¹ Necdet Hayta, Togay Seçkin Birbudak, **Balkan Savaşlarında Edirne**, ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010, s. 5-7; Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 652-654.

¹⁹² **BOA, MF.MKT.**, Dosya No:1193, Gömlek No: 32, H. 13 Muharrem 1332 /12 Aralık 1913.

¹⁹³ **BOA, MF.MKT.**, Dosya No: 1187, Gömlek No: 25, H. 3 Recep 1331/ 8 Haziran 1913.

Nezaretî'nin görevlendirmesi ile on gün kadar Macaristan'da civar kasaba ve köylere giderek ve erkek-kız anaokulları ve ilkokulları ve Peşte'deki erkek ve kız öğretmen okullarını birer birer gezmiştir. Daha sonra ülkeye dönerek Macaristan'da ilköğretimde hangi kanunların ve hangi usullerin takip edildiğine dair incelemelerini bir rapor halinde Nezaret'e sunmuştur.¹⁹⁴ Ayrıca ilerleyen süreçte yaptığı incelemeleri kitaplaştırarak Macaristan'da Terbiye-i Etfal¹⁹⁵ adıyla yayımlamıştır.

O dönemde Maarif Mektepleri'nin halini kötü gören Selim Sırrı Bey Mekatib-i Vakfiye'nin ıslahı için lazım gelen tedbirlerin alınması üzere oluşturulan komisyon üyeliğine seçilmiştir.¹⁹⁶ Ayrıca İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) Bey ile birlikte vakıf okul öğretmenlerine bir seri konferans vermiştir. Vakıf okullarındaki çalışmalarını “*bir ders işi olarak değil, bir ihtilal işi olarak yaptık*” şeklinde ifade eden İsmail Hakkı Bey tenkit ve telkinlerinin sonucunda vakıf okullarında bir reform yapıldığını, başlarına en iyi adamları getirildiği ve en değerli gençleri kendileri seçip okullara öğretmen yapıldığı dile getirmiştir.¹⁹⁷

Selim Sırrı Bey'in İsveç'te incelemede bulunduğu ve yurda döndüğünde uygulama fikrinde olduğu önemli konulardan biri de beden terbiyesinin kız okullarına sokulmasıdır. İstanbul'daki ilkokulların öğretmen kadınlarından yüz kadarına bir okulun salonunda bir yıl kadar ders vererek yetiştirdikten sonra onları memleketin her tarafındaki kız ortaokullarına dağıtmak niyetinde olmuştur. Cağaloğlu'ndaki öğretmen okuluna yeni bir jimnastik salonu yaptırmış olan Selim Sırrı Bey bu fikri Maarif Nazırı Emrullah Efendi'ye iletmiş, Nazır durumu Şeyhülislam'a bildirse de “*yaşı otuz sayılan genç bir muallimin, çarşafı hanımlara ders vermesi caiz olamaz*” yanıtını almıştır.¹⁹⁸

Amacından ve hedefinden vazgeçmeyen Selim Sırrı Bey ilerleyen dönemde Şeyhülislam'ın razı olabilmesi ve beden terbiyesi dersini kız okullarına sokabilmek

¹⁹⁴ BOA, MF.MKT., Dosya No:1193, Gömlek No: 26, H. 11 Muharrem 1332 / 10 Aralık 1913.

¹⁹⁵ Selim Sırrı, **Macaristan'da Terbiye-i Etfal**, Şems Matbaası, Dersaadet, 1330; “*Tedrisat-ı İbtidaiye Meselesi*”, **İkdam**, 21 Nisan 1329 (4 Mayıs 1913), s.3; Selim Sırrı Tarcan, “*Musahabe, Mekteplerde Beden Terbiyesi*”, **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1939, s. 5.

¹⁹⁶ BOA, MF.MKT., Dosya No:1190, Gömlek No:53, H. 5 Zilkade 1331 / 6 Ekim 1913.

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “*Selim Sırrı Tarcan*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 20.

¹⁹⁸ Tarcan, **Hatıralarım**, s. 48.

için öncelikle bu dersin medreselere girmesi gerektiğini, bu sayede medreselerde beden terbiyesi dersinin faydasını gören Şeyhülislam'ın kız okullarına da sıcak bakabileceğini düşünmüştür. Ancak medreselere girmesi konusunda da Şeyhülislam'ı aşamaması üzerine Evkaf Nezareti'ne giderek Hayri Efendi ile görüşmüş ve fikirleri uygun görülmüştür. Bu sayede bir hafta sonrasında Medreset'ül- Vaizîn Mektebi¹⁹⁹ müdüründen 10 Ekim 1914 tarihli bir tezkere alan Selim Sırrı Bey'in 19 Kasım 1914 tarihinde beden terbiyesi derslerine başlaması uygun görülmüştür.²⁰⁰

Medreseye beden terbiyesi dersini sokmayı başaran Selim Sırrı Bey, aynı yıl kız okullarına da bu dersi koymayı başarmıştır. Darülmuallimat'ın ilk sınıflarında öğretmenlik yapan yaklaşık 120 kadar kadın öğretmene yeni usulde eğitim vermiş ve eğitim sonunda öğretmenler yurdun her köşesine gönderilerek kızların terbiyesine koyulmuşlardır.²⁰¹ 1914–15 yıllarındaki Dârülmuallimât Programı incelendiğinde

¹⁹⁹ Medreset'ül-Vaizîn; İslamiyetten başka dinlerin dünyaya yayılışını ve bunu yapanların yetişme tarzlarını iştittikçe bir de bizdeki vaizlerin hali görüldükçe İslam dini için de bu yollardan gidilmesi lüzumunu herkes hatırlıyor ve ileri sürüyordu. Fakat mutlakiyet devrinde böyle bir teşebbüse girişilmesi hem içeriden hem dışarıdan engellere uğrayacağı bilindiği için bir şey yapılmaya cesaret edilememiştir. 1908 İnkılâbından sonra biraz serbesti elde edilince buna da başvuruldu. Ve 6 Şubat 1329 (1913) da çıkarılan bir nizamname üzerine Kuran'ın hükümleri ve sünnet dairesinde mevaiz-i hasene-i içtimaiye icrasıyla dini İslam'ın müessisi uygarlık ve erdem olduğunu cihanı insanlığa yayabilecek insanlar yetiştirmek maksadıyla” bir medrese açılmıştır. Evkâf Nezaretince vazifelenirilecek bir yönetici tarafından idare edilecek Medresetü'l-Vâizîn Mektebi'nin eğitim süresi dört yıldır. Her yıl sınav ile okula 40 öğrenci kaydedilecekti. Öğrencilere yüz elliser kuruş aylık ve bundan başka dersler sürdüğü müddetçe öğle vakitleri yemek verilecekti. Sıhhatli olan ve kekemelik vb. vâizlik vazifesine mani olacak bir rahatsızlığı olmayan kişilerin eğitim görebileceği okulu bitirenler için Evkâf Nezareti tarafından vazifelenirileceği yerde dört yıl zorunlu hizmet etme koşulu getirilmişti. Osman Nuri Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt 1-2, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 162; Nesimi Yazıcı, “Osmanlıların Son Döneminde Din Görevlisi Yetiştirme Çabaları Üzerine Bazı Gözlemler”, **Diyanet Dergisi**, Cilt 27, Sayı 4, Ekim-Kasım-Aralık 1991, s. 107; Mustafa Öcal, “Geçmişten Günümüze Vâizlik, Vâizler ve Vaazlar Hakkında Bazı Tespit ve Teklifler”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 23 (2014/2), s. 132-133.

²⁰⁰ “Medresetülvaizinin sınıflarına haftada iki saat idman dersine Zatı âlinizin intihap ve tayininiz tasvip Samii Nezaretpenahiye iktiran etmiş olduğu Müessesatı Âli-i Vakfiye Müdüriyetinden bu kere Müdüriyetimize tebliğ olunmuş olmakla Muharremülharamın birinden itibaren derse başlanacağı tebliğ olunur Efendim hazretleri. 27 Eylül 1330. Medresetülvaizin Müdürü Hasan Fehmi Bin Hüseyin” Tarcan, **a.g.e.**, s. 48; Kandemir, “Selim Sırrı ve Spor”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 27-28. Medresetü'l-Vâizîn'in ders programı için bakınız. **Ceride-i İlmîye**, Yıl 1, Sayı 9, Evâil-i Rebiülevvel 1333/1915, s. 573-576.

²⁰¹ Ruşen Eşref, “Darülmualliminde Bir Terbiye-i Bedeniye Günü”, **Tedrisat**, Cilt 5, Yıl 5, Sayı 33-6, 7 Mart 1916, s. 202; Savaşır, “Selim Sırrı Tarcan”, s. 67-68; Tarcan, **a.g.e.**, s. 49.

Dârümuallimât-ı İbtidâîye'nin ve Ana Muallime Mektebi'nin ders programında beden terbiyesinin yer aldığı görülmektedir.²⁰²

Beden terbiyesi derslerinin müfredat programlarına girmesinin daha ötesine geçilerek Selim Sırrı Bey'in girişimleri ile 1913 yılının sonlarına doğru kız ve erkek beden terbiyesi öğretmenlerini yetiştirmek üzere bir beden terbiyesi okulu açılması gündeme gelmiştir. Öncelikle açılacak olan okulun plan ve programlarını yapmak için Belçika'da Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini'nin teşkilat, eğitim ve ders programları temin edilerek incelenmiştir.²⁰³ 1914 yılının başlarında inşaatına başlanan okulu Tasvir-i Efkâr gazetesi okuyucularına şu şekilde duyurmuştur²⁰⁴:

“Maarif Nezareti tarafından Süleymaniye’de inşa ettirilmekte bulunan Terbiye-i Bedeniye Mektebi’nin (Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini) haline ifrağıyla beraber el işleri muallimleri yetiştirmek üzere de mekteb-i mezkûra bir sınıf-ı mahsus ilavesine karar verilmiş ve buna mütereffi’ layihanın ve kadronun tanzimine Maarif Nezareti Terbiye-i Bedeniye Müfettişi Selim Sırrı Bey memur edilmiştir. Mekâtib-i İbtidaiye için terbiye-i bedeniye ve el işleri muallimleri bulmak hususunda öteden beri fevkalade müşkülata maruz kalan Maarif Nezareti bu mektebi tesis etmekle bu mühim noksanı da telif etmiş olacaktır.”

Okulda lazım gelen mahallerden başka beden terbiyesi, atıcılık, el işleri salonları, yüzmeye mahsus bir havuz, tenis ve futbol için dört büyük meydan bulunacaktır. Talim ve terbiye sekiz ay devam edecek ve teorik olarak ayrıca Anatomi, Fizyoloji, Hıfzıssıhha, Hareket Nazariyatı dersleri gösterilecektir. Beden terbiyesi öğretmenliği için açılan bir okul olmakla birlikte dışarıdan beden alıştırmaları yapmak isteyenler için de açık olacaktır. Okulun ayrıca bir de kızlar şubesi olacak ve Darümuallimin ve Darümuallimat’tan mezun olanlar öğretmen olmadan önce burada üç aylık bir staj yapacaklardır.²⁰⁵

Açılacak olan Beden Terbiyesi okulunun müfredat programı 5 Temmuz 1915 tarihinde yürürlüğe giren Darümuallimin ve Darümuallimat Nizamnamesi’nde de yer almıştır. Bir yıllık bir müfredata sahip olan bu okulda teorik ve uygulamalı eğitim verilmesi üzerine karar kılınmıştır. Beden Terbiyesi okuluna bütün

²⁰² **Dârümuallimât Programı**, İstanbul 1330, s.4-5.

²⁰³ **BOA, MF.MKT.**, Dosya No:1191, Gömlek No:35, H. 21 Zilkade 1331 / 22 Ekim 1913.; **BOA, MF.MKT.**, Dosya No:1193, Gömlek No:56, H. 25 Muharrem 1332/ 24 Aralık 1913.

²⁰⁴ *“Süleymaniye Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini”*, **Tasvir-i Efkâr**, 17 Kânunusani 1329, s. 2.

²⁰⁵ *“Terbiye-i Bedeniye Mektebi”*, **Tedrisat**, Cilt 4, Sayı 23, (Şuun-u Maarif Kısmı), 15 Şubat 1329, s. 42.

Darülmualimin mezunlarının ve diğer ikinci derece okullardan mezun olan ve 18 yaşını doldurmuş olanların kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.²⁰⁶

Ancak okulun inşası bitmeden evvel Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte binaya askeriye tarafından el konulmuştur.²⁰⁷ 1916 yılında askeriyenin binadan çıkmasıyla birlikte bina inşaatının tamamlanma emri verilmiş,²⁰⁸ ancak bu sefer de binaya Maliye Nezareti el atmış, böylelikle bina Maarif Vekâleti'nin elinden çıkmıştır.²⁰⁹

1914 yılının başlarında sporda örgütlenmenin gerektiğini düşünen Selim Sırrı Bey'in teşebbüsleri ile memlekette bir Osmanlı Spor Federasyonu tesis edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda mevcut spor kulüplerinin temsilcileri ile Galatasaray kulübünde toplantı ve müzakereler olduğu basına yansımış olsa da²¹⁰ yapılan araştırmalarda böyle bir kurumun varlığı tespit edilememiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin böyle bir girişimin ertelenmesine sebep olduğu muhtemeldir. Böyle bir oluşum ise ancak 1922 yılında "*Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ)*"²¹¹ adıyla vücut bulacaktır.

14 Ağustos 1914'te Maarif Nezareti Heyeti Teftişiyeye üyeliğine atanan Selim Sırrı Bey²¹² Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yedek subay olarak orduya tekrar çağrılmış ve Enver Paşa tarafından Almanya'dan İstanbul'a kuryelik

²⁰⁶ **BOA. İ.DUİT.**, Dosya No:96, Gömlek No: 43, Madde 4, H. 29 Recep 1337/30 Nisan 1919. Nizamnameye göre Beden Terbiyesi Okulu'nda teorik eğitim Mebadi-i Teşrih, İlm-i Vezaifü'l-a'za, Hıfzıssıhha-i Etfâl, Eğitim Usulü ve Beden terbiyesi derslerinden; ameli dersler ise Jimnastik, Terbiyevi Oyun ve Sporlar, Atıcılık ve Yüzme alıştırmalarından oluşturulmuştur.

²⁰⁷ Ergün, **a.g.e.**, s. 323.

²⁰⁸ **BOA. MF.MKT.**, Dosya No: 1214, Gömlek No: 83, Cemaziyelevvel 1334 /Mart 1916.

²⁰⁹ Ergin, **a.g.e.**, s. 1546.

²¹⁰ "*Osmanlı Spor Federasyonu Nasıl Olmalı?*", **İdman**, Sayı 17, 4 Kânunusani 1329, s. 1.

²¹¹ TİCİ, **Teşkilat ve Nizamat-ı Umumiye**, TİCİ Yayını, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1923; Cem Atabeyoğlu, **Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi**, An Grafik Basım Sanayi Ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1991, s. 83; Yunus Tayga, **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990, s. 162-165; Fişek, **a.g.e.**, s. 337-372; Kurthan Fişek, **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1985, s. 104-117; **Morpa Spor Ansiklopedisi**, Cilt 3, Kültür Yayınları, İstanbul, 1997, s. 7.

²¹² Güneş, **a.g.e.**, s. 615.

görevi ile vazifelendirilmiştir. Selim Sırrı Bey bu vazife ile ilgili şunları söylemiştir:²¹³

“Harb-i umumide... Bazı mevad-ı infilakıyeyi (patlayıcı madde) Almanya’dan alıp İstanbul’a getiriyordum. Almanlar pamuk barutlarının üstüne ince bir tabaka kinin olarak geçiriyor, biz de işimizi görüyorduk.”

Böyle bir vazifeye getirilmesinde Selim Sırrı Bey’in sarı tipli olması, görünüşü, dil bilmesi ve yurt dışına birçok kez gidip gelmesinden dolayı Almanlar için gayet uygun olması etkili olmuştur. Selim Sırrı Bey’in vatanseverlik duygusu ile yerine getirdiği bu görevi sürerken kendisinin Padişah Mehmet Reşat’la ilişkisini haber alan Enver Paşa, bu durumdan rahatsız olmuş ve Selim Sırrı Bey’in kuryelik görevine son vermiştir.²¹⁴

Birinci Dünya Savaşı’nın sebep olduğu geçim sıkıntısı kendisini de etkilemiştir. Aldığı aylıkla geçinmenin mümkün olmadığını, bundan dolayı müfettişlik ve öğretmenlik vazifesinden boş kalan saatlerini özel mesaiye tahsis etmeye, her gün akşamları beşten sekize kadar, cumaları ise sabahtan akşama kadar çalışmaya, geceleri de makale ve eser yazmaya karar verdiğini dile getirmiştir. Ayrıca İstanbul’un bazı muhterem kimselerine, vücutları zayıf olup da kuvvetlenmek isteyen, bel kemiklerinin doğrulmasına lüzum görünen çocuklara tıbbi jimnastikler yaptıracağını, şişmanlıktan şikâyetçi olanlara masaj yapacağını bildirmiştir.²¹⁵

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı’na katılmasına karşın ordusu savaşın başında tam olarak hazır değildir. İlerleyen süreçte savaşın giderek uzayacak olması ve çok sayıda askerin hayatını kaybetmesi ile bunlardan boşalan yerlere yenilerinin getirilmesini gerektirmiştir.

II. Meşrutiyet döneminin başlarında beden terbiyesi derslerinin bazı okulların müfredatlarına girişi Selim Sırrı Bey’in çabaları ile gerçekleşirken, Balkan

²¹³ Selim Sırrı, **Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları**, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1341/1925, s. 4.

²¹⁴ Selim Sırrı Tarcan, **Hatıralarım**, Canlı Tarihler XVIII, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946, s. 70; Selim Sırrı Tarcan, “*Hatıralar*”, **Türk Yurdu**, Sayı 267, Nisan 1957, s. 780-781; **Selim Sırrı Tarcan’ın Yaşamı ve Hizmetleri**, Türk Eğitim Derneği IV. Anma Toplantısı, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara 19 Kasım 1997, s. 23.

²¹⁵ Selim Sırrı, “*Harbi Umumi Hayatımı Nasıl Kazanırdım*” , **Sevimli Ay**, Yıl 3, Sayı 9/33, Teşrinisani 1926 s. 31-33.

Savaşı'nda alınan yenilgiler sonrasında ve Birinci Dünya Savaşı sırasında militarize edilmiş bir beden terbiyesinin yanı sıra askeri talimin de eğitimin birçok basamağında zorunlu bir ders haline getirilmesi lüzumlu görülmüştür.²¹⁶

İlk başlarda gençleri orduya hazırlamak üzere 28 Mayıs 1914 tarihinde Güç Dernekleri²¹⁷ kurulmuştur. Osmanlı Güç Dernekleri Hakkında Nizamname'ye²¹⁸ göre resmi ya da özel her okulda medresede ve resmi kurumlarda zorunlu olarak kurulması planlanmıştır.²¹⁹

Osmanlı Güç Dernekleri hakkında yayımlanan tüzüğe göre “*Derneklere talim ve terbiyeye muavenet için Harbiye Nezareti'nce zabitân ve küçük zabıt ve efrâd memur edilir*”²²⁰ maddesi gelmesi ile birlikte Mühendis Mektebi'nde de Güç derneği içinde bir zabıt ile bir küçük zabıt ve dört neferden ibaret bir beden terbiyesi heyeti oluşturulmuştur. Bu sebeple 14 Ekim 1911 tarihinde Mühendis Mektebi'nde göreve başlayan Selim Sırrı Bey'in talimine lüzum kalmaması dolayısıyla görevine son verilmiştir.²²¹

Birinci Dünya Savaşı öncesi kurulan Güç Dernekleri kısa ömürlü olmuş, 1916 yılında yerlerine, Almanya'dan ilham alarak Genç Dernekleri vücuda getirilmiştir. Enver Paşa, Almanya'da uzun yıllar gençlik teşkilatlarıyla ilgilenmiş olan Von Hoff'u İstanbul'a çağırması ve kendisi albay rütbesiyle Osmanlı Genç Dernekleri

²¹⁶ Sanem Yamak, **II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s. 385.

²¹⁷ Osmanlı Güç Dernekleri, Birinci Dünya Savaşı eşliğinde, geniş bir gençlik kitlelerini, askeri bir disiplin altında örgütlemek için İttihat ve Terakki'nin kurduğu bir dernektir. Resmi ya da özel her okulda medresede ve resmi müesseselerde zorunlu olarak kurulması planlanmıştır. Okula gidemeyen gençleri de çatısı altında toplamak isteyen kuruluş tüm ülkede hızlıca örgütlenmiştir. Doğrudan doğruya Harbiye Nezareti'ne bağlı olan bu kuruluşlar için Almanya'dan uzman getirilmiştir. Kuruluş kısa ömürlü olmuş olup yerini Genç Dernekleri'ne bırakmıştır. Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, Cilt 1, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984, s. 459.

²¹⁸ Osmanlı Güç Dernekleri Hakkında Nizamname ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız. **Güç Dernekleri Hakkında Nizâmname**, İstanbul, Matbaai Askeriyye-Süleymaniye, 1330; “*Osmanlı Güç Dernekleri Hakkında Nizâmname*”, **Takvim-i Vekâyi**, Sayı 1840, 13 Receb 1332 (25 Mayıs 1330), s.1-2; Zafer Toprak, “*İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri*”, **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi**, Beşeri Bilimler Humanities, vol.7, 1979, s.105-107.

²¹⁹ Tunaya, **a.g.e.**, s. 459.

²²⁰ Toprak, **a.g.m.**, s. 107.

²²¹ **İTÜ, MÜM**, Dosya No: 106, Kutu No: 23, 16 Ağustos 1330; **İTÜ, MÜM**, Dosya No: 117, Kutu No: 23, 29 Haziran 1330; **İTÜ, MÜM**, Dosya No: 4, Kutu No: 24, 3 Temmuz 1330.

Genel Müfettişliği'ne getirilmiştir. Von Hoff'a destek olmak üzere ise Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişi unvanıyla Selim Sırrı Bey verilmiştir.²²²

Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Geçici Kanun ve Talimatname hazırlanarak 22 Nisan 1916'da yürürlüğe girmiştir.²²³ Müfettiş-i Umumi Von Hoff, yanında Selim Sırrı Bey ile birlikte, Genç Dernekleri'ni teftiş etmek ve ders ve konferanslar vermek yönünde faaliyetlerde bulunmuş, bu amaçla öncelikli olarak İstanbul'daki okullarda kurulmaya başlanan dernekler teftiş etmiş ve öğrencileriyle tatbikatlar yapmışlardır.²²⁴

Bu çerçevede iki yıl içinde İstanbul Darülmuallimini başta olmak üzere Üsküdar ve Kadıköy, Sultan Cem, Altunizade, Sokollu Mehmet Paşa, Sultan Selim Han Salis, Osman Gazi ve Kadıköy Numune okullarında Von Hoff ve Selim Sırrı Bey'in başında buldukları teftiş ve tatbikatlar yapılmış olup, gençlerin gösterdikleri başarılar basına da yansımıştır.²²⁵

Genç Dernekleri teşkilatının Osmanlı ülkesinde süratle genişletilip açılması için taşralardan görevi yerine getirmeye becerikli kişiler İstanbul'da Von Hoff ve Selim Sırrı Beyler tarafından on günlük rehber/izci kursu görmüştür. Bunun yanında ağustos sonu ile eylül başında, Anadolu ve Rumeli'de bir yandan Genç Dernekleri konusundaki teşebbüsleri ve bunların neticelerini görmek maksadıyla teftişlerde bulunmak, diğer yandan da rehberleri yetiştirmek için konferans vermek ve tatbikat göstermek amacına yönelik Bursa, İzmit, Ankara, Eskişehir, Konya, Afyonkarahisar, İzmir ve Edirne gibi şehirlere seyahatler gerçekleştirilmiştir.²²⁶

²²² Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet Dönemi Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 535.

²²³ Yamak, **a.g.t.**, s. 239.

²²⁴ **a.g.t.**, s. 254.

²²⁵ "Genç Dernekleri Teftişatı", **İkdam**, 28 Teşrinievvel 1332 (10 Kasım 1916), s. 2; "Genç Dernekleri, Arazi Üzerinde Tatbikat", **Tasvir-i Efkâr**, 1 Haziran 1332 (14 Haziran 1916), s. 2; **İkdam**, 11 Teşrinisani 1332 (24 Kasım 1916), s.2; **İkdam**, 28 Nisan 1333 (1917), s. 2

²²⁶ Yamak, **a.g.t.**, s. 263, 266-268; Genç Dernekleri Müfettiş-i Umumisi Miralay Von Hoff, "Osmanlı Genç Derneklerinin Teşkilât ve Tekâmülü", **İkdam**, 11 Teşrinisani 1332 (24 Kasım 1916), s.2; **Tasvir-i Efkâr**, 16 Ağustos 1332 (29 Ağustos 1916), s. 2; "Fon Hof ve Selim Sırrı Beyler", **Ahenk**, 14 Eylül 1332 (27 Eylül 1916), s. 2; "Genç Dernekleri Teşkilâtı", **Ahenk**, 10 Ağustos 1332 (23 Ağustos 1916), s.2; **İkdam**, 4 Eylül 1332 (17 Eylül 1916), s. 2

Genç Dernekleri Müfettiş-i Umumiliği yapılan teftiş ve tatbikatların yanında derneklerin örgütlenişi ve faaliyetlerini açıklayan kitapçıklar da yayımlanmışlardır. Genç Dernekleri'nin ilk yılı içinde Müfettiş-i Umumilik tarafından Mart 1917'de yayınlanan ve Genç Dernekleri Kütüphanesi'nin dört numaralı kitapçığı olan "Genç Derneklerinde Oyunlar" isimli kitapçık ise Selim Sırrı Bey tarafından hazırlanmıştır. Bu kitapçığın gürbüz ve dinçler için beden ve fikri terbiye geliştirmesi bakımından pek faydalı bulunduğu ve ucuz olan bu kitapçığın alınarak, gençlerin oyun zamanlarını burada anlatılan oyunlarla geçirmelerinin Umumi Müfettişlik tarafından tüm okullara tavsiye edildiği belirtilmektedir.²²⁷

Bu kitapçıklarla birlikte ayrıca Osmanlı Genç Dernekleri adında bir dergi çıkartılmıştır. Yazıların büyük çoğunluğu Selim Sırrı ve Von Hoff tarafından kaleme alındığı mecmuada Genç Dernekleri'nde beden terbiyesi dersleri, oyunlar, hıfzıssıhha, ahlak ve ruh terbiyesi gibi konular işlenmiştir.²²⁸

²²⁷ BOA, MF. MKT., Dosya No: 1224, Gömlek No: 96, H. 15 Cemaziyelahir 1335/8 Nisan 1917; **İkdam**, Sayı 7222, 20 Mart 1333 (1917), s. 2.

²²⁸ Selim Sırrı, "Genç Dernekler ve Yanlış Telakkiler", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 1, 1 Eylül 1333, s. 3-6; Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Dersleri - Fazilet-i İttihadi (Tugendbund) Ve Alman Milli Jimnastikleri 1808", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 1, 1 Eylül 1333, s. 9-12; Selim Sırrı, "Alman Jimnastikleri "Yan'a" Göre Jimnastiğin Gayesi, Vatan Şarkıları - Jimnastik Seyranları", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 2, 1 Teşrinievvel 1333, s. 5-7; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Terbiye-i Ahlakiye I", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 2, 1 Teşrinievvel 1333, s. 9-12; Selim Sırrı, "Terbiyevi Oyunlar-Top Oyunları", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 1, 1 Teşrinievvel 1333, s. 12-14; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Ahlak - Vatanın Ruhaniyeti II", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 3, 1 Teşrinisani 1333, s. 6-8; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Oyunlar (Top Oyunları)", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 3, 1 Teşrinisani 1333, s. 10-12; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Terbiye-i Bedeniye Dersleri", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 4, 1 Kânunusani 1333, s. 8-11; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Ameliyat Tatbikatı", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 4, 1 Kânunusani 1333, s. 13-14; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Terbiye Jimnastikte İntizam - İnzibat", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 5, 1 Kânunusani 1334, s. 5-6; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Ahlak - Maddi ve Manevi Vatan", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 5, 1 Kanunusani 1334, s. 7-9; Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Dersleri Jimnastik Ve Spor", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 5, 1 Kanunusani 1334, s. 11-14; Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Dersleri Atlamalar", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 6, 1 Şubat 1334, s. 3-7; Selim Sırrı, "Genç Derneklerinde Oyunlar 16- Yumruk Toplari", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 6, 1 Şubat 1334, s. 9-10; Selim Sırrı, "Ruhi Terbiye - Maharet", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 6, 1 Şubat 1334, s. 13-14; Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Dersleri - Terbiye-i Bedeniye Ve Oyun Meydanları", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 7, 1 Mart 1334, s. 5-8; Selim Sırrı, "Ruhi Terbiye - Kudret", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 7, 1 Mart 1334, s. 11; Selim Sırrı, "Genç Dernekleri Tatbikatından - Tırmanmak", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 7, 1 Mart 1334, s. 12-15; Selim Sırrı, "Mücadele - Ruhi Terbiye", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 8, 1 Nisan 1334, s. 4-5; Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Derslerinden-Tabii Jimnastikler (Muallim Eber Ve Usulü)", **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 8, 1 Nisan 1334, s. 6-12; Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Dersleri Tahlili Ve Terkibi Mümareseleri", **Osmanlı Genç**

“Terbiye-i bedeniye ve fikriyeyi feyzlendirmek memlekete dinç, güzide, azim ve metanet sahibi, kendi işlerini kendi yapabilir, gözü iyi görür, kulağı iyi işidir, hafızaya idrake malik bir nesil yetiştirmek”²²⁹ maksadı güden Genç Dernekleri’nde gençlerin dayanışmasını sağlayacak motivasyonlar da önemli olmuştur. Bu bağlamda Selim Sırrı Bey’in bestesini İsveç’ten getirdiği ve sözlerini Ali Ulvi Bey (Elöve)’nin kaleme aldığı Gençlik marşı Osmanlı Genç Dernekleri’ne mal edilmiştir.²³⁰

Osmanlı Genç Dernekleri’nin kuruluşundan beri ön planda olan ve dur durak bilmeden çalışmalarını sürdüren Selim Sırrı Bey’in katkılarından dolayı Württemberg Kralı Hazretleri tarafından “Kurova dö şövalye dö Kron de Württemberg” nişanıyla ödüllendirilmiştir.²³¹

Selim Sırrı Bey’in II. Meşrutiyet Dönemi’nde yaptığı önemli icraatlardan bir tanesi de İdman Bayramları olmuştur. Osmanlı Devleti’nde İdman Bayramları’nın temelini Avrupa’daki benzer içerikli faaliyetler meydana getirmiştir. 20. yüzyıl başlarında Avrupa’da bütün okulların erkek ve kız çocukları, her yıl ilkbaharın belirli bir gününde şehir ve kasabaların spor mahallerinden birinde toplanırdı. Bu öğrenciler, Maarif Nazırı, şehremini, okul idarecileri, öğretmenler ve valiler huzurunda beden dersleri sayesinde kazandıkları kuvvet ve çevikliği, sıhhat ve zarafeti gösteren türlü jimnastik hünerleri sergilerlerdi. Sonuçta misafirler bu

Dernekleri Mecmuası, Sayı 9, 1 Mayıs 1334, s. 4-7; Selim Sırrı, “Genç Derneklerinde Oyun Çukur Topu”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 9, 1 Mayıs 1334, s. 10; Selim Sırrı, “Ruhi Terbiye Merak”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 9, 1 Mayıs 1334, s. 13-14; Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniyye Derslerinden Dördüncü Zümre-i Hareketlerden”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 10, 1 Haziran 1334, s. 6-9; Selim Sırrı, “Ruhi Terbiyeden Sabır Ve Sebat”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 11, 1 Temmuz 1334, s. 1-3; Selim Sırrı, “Beşinci Zümre-i Hareketlerden Muhtelif Sanatlardan Alınan Hareketler - Rendelemek, Desterelemek, Ekin Ekmek, Atmak Gibi Tahliil”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 11, 1 Temmuz 1334, s. 7-9; Selim Sırrı, “Ruhi Terbiye - Dostluk Dostlarla Rabitamız - Dostlara Neden Muhtacız - Dostlardan Ne Beklenir”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 12, 1 Ağustos 1334, s. 1-2; Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniyye Dersleri – Almanya’da Jimnastik Gutsmuths (1759-1839)”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 12, 1 Ağustos 1334, s. 5-9; Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniyye Derslerinden - Asab-ı Muharrike Merkezleri - Centres Nervo – Moteur”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası** Sayı 13, 1 Eylül 1334, s. 2-5; Selim Sırrı, “Alil (İlletli)”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 14, 1 Temmuz 1335, s. 6-8.

²²⁹ “Genç Dernekleri Teşkilatı Hakkında: Teşkilata Memur Miralay Fon Hof Beyin Beyanati”, **İkdam**, 22 Nisan 1332 (5 Mayıs 1916), s.2.

²³⁰ Toprak, “II. Meşrutiyet Dönemi Paramiliter Gençlik Örgütleri”, s. 534. Osmanlı Genç Dernekleri’nin marşı, “Dağ Başını Duman Almış” marşıdır. Marşın güfte ve bestesi için Bkz. **Genç Dernekleri Teşkilatı Hakkında Kanun-ı Muvakkat ve Talimâtname**, Matbaa-i Askeriye, Dersaadet, 1332, s. 50-51.

²³¹ **BOA, MF.MKT.**, Dosya No:1228, Gömlek No:23, H. 22 Şevval 1335 / 11 Ağustos 1917.

çocukların gayret ve yeteneklerini alkışlar ve böylece okullar arasında faydalı ve güzel bir rekabet, dayanışma yaşanırdı.²³²

Osmanlı'nın son döneminde ise İdman Bayramı'nın 12 Mayıs 1916, 11 Mayıs 1917 ve 3 Mayıs 1918 tarihlerinde olmak üzere üç kere kutlandığı görülmektedir. Selim Sırrı Bey'in öncülüğünde İstanbul Darülmuallimini tarafından düzenlenen İdman Bayramları, sağlam bir fikrin sağlam, zinde, tam sıhhatli bir vücutta gelişip büyüyebileceği teorisine göre çocukların zihinlerine daha pek küçük yaşta hazmedemeyecekleri birçok bilgiyi zar zor tıkamak yerine, evvela onların vücutlarını geliştirmeye çalışmak, böylece zihinsel gelişmeyi sağlam surette temin eylemek, talim ve eğitimden çocukları verimli bir şekilde faydalandırmak maksadı gütmektedir.²³³

Selim Sırrı Bey, İdman Bayramları'nı her yıl tekrarlamak, milli heyecanı arttırmak ve sürekliliğini sağlamak amacıyla tüm gençliğin hep bir ağızdan söyleyeceği bestesi İsveçli Felix Korling'e²³⁴ ait olan "Dağ Başını Duman Almış" marşını ilk kez bu bayramda icra etmiştir.²³⁵ Ayrıca yine İsveç'te gördüğü halk danslarının ülkede tatbiki için bir yenilik olarak zeybek dansına bir ahenk vererek yeniden düzenlemiş, Tarcan Zeybeği adını verdiği bu dansa Sarı Zeybek türküsüne daha canlı, daha neşeli bir beste yaparak İdman Bayramı'nda oynatmıştır.²³⁶

Kadıköy İttihat Spor Kulübü'nde (bugünkü Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadi) tertip edilen ilk İdman Bayramı'na Darülmuallimin-i Aliye tatbikat okulu

²³² Uğur Ünal- Tolga Seçkin Birbudak, **İstanbul Dâru muallimîni (1848-1924)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 237.

²³³ "İdman Bayramı", **Servet-i Fünun**, 24 Mayıs 1917, s. 380-381.

²³⁴ Selim Sırrı, öğrencilerinin ilerlemelerini tam bir bütünlükle halkın gözü önünde ortaya koymak ve o idman bayramını her yıl tekrarlayarak gelenekselleştirmek istiyordu. Bu amaçla tasarlanan İdman Bayramı, bir geçit resmi ile açılacaktı. O geçit hep birlikte okunacak hareketli bir beste arandı. Avrupa devletlerinde yapılan jimnastik şenliklerini her yönüyle incelemiş olan ve Sokol jimnastik gösterilerinde müzisyen Leos Fonietta adlı tanıtım müziğinin yer aldığından haberdar olan Selim Sırrı, düzenlediği İdman Bayramı için de bunun gibi kalıcı bir müzik düşünüyordu. Vaktin darlığı ve bestekârların hazırlıksızlığı yeni bir yerli beste yaptırmak yerine, denenmiş bir yabancı besteyi adapte ettirmeye yöneltti. Özbay Güven, "*Osmanlı'dan Cumhuriyete Gençlik ve Spor Bayramları*", **Toplumsal Tarih**, Sayı 65, Mayıs 1999, s. 33.

²³⁵ "*Atina Büyük Elçisi Edip Ruşen Eşref'in 2 Nisan 1949 da Selim Sırrı Tarcan'a Yolladığı Mektup*", **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 42.

²³⁶ Selim Sırrı Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948, s. 29-30; "*Dünki İdman Bayramı*", **Vakit**, 4 Mayıs 1334, s. 2; "*Üçüncü İdman Bayramı*", **Tanin**, 4 Mayıs 1334, s. 3; "*İdman ve İdmanlılar Bayramı*", **Vakit**, 27 Nisan 1334. s. 2.

öğrencileri, Darülmualimin-i Aliye öğrencileri, Galatasaray, İstanbul, Üsküdar, Davut Paşa, Kadıköy, Kabataş, Gelenbevi, Nişantaşı, Vefa liseleri ve Numune okulları öğretmen ve öğrencileri iştirak etmiş, İkinci İdman Bayramı'na ilkinde ek olarak Kuleli Askeri Lisesi öğrencileri, İnas Darülfünunu, İnas Sultanileri ve Darülmualimat öğrenci ve öğretmenleri de davet edilirken Üçüncü İdman Bayramı'na İstanbul'daki tüm okullar davet edilerek daha geniş çapta bir şenlik gerçekleştirilmiştir.²³⁷

Bu şenlikler Selim Sırrı Bey tarafından ders programlarına birkaç yıldır konan İsveç usulünde beden terbiyesi dersinin ne kadar gelişme gösterdiğinin sergilenmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca okul öğrencisinin yılda bir kere de olsa bir arada toplanmasına, bir kitle halinde hareket etmesine ve bu suretle aralarındaki manevi bağı arttırmasına vesile olan ve aynı zamanda modernleşme için elzem olan beden terbiyesinin şenliklerde yapılan müsabakalarla teşvikine hizmet etmektedir. Selim Sırrı Bey'in ulusun menfaatini düşünerek gerçekleştirdiği bu faaliyetlerin Avrupa'da yaptığı seyahatler neticesinde edindiği tecrübelerin bir mahsulü olduğu muhakkaktır.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile dört yıl süren Birinci Dünya Savaşı Osmanlı Devleti için sona ermiştir. 18 Ocak 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'nda İzmir'in işgal edilme kararı çıkmış ve 15 Ocak 1919'da İzmir Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir.

Selim Sırrı Bey eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü bu dönemde İzmir'in işgalini protesto etmek ve halkı işgallere karşı bilinçlendirmek için Sultanahmet'te yapılan

²³⁷ “İlk İdman Bayramı”, **Tedrisat**, Yıl 6, Sayı 3-34, s. 283-284; “İkinci İdman Bayramı”, **Tedrisat**, (Şuun-ı Maarif Kısmı), Sayı 39, s. 2-3; “Kadıköy’ünde İdman Bayramı”, **Sabah**, 12 Mayıs 1333, s. 4; “Mektepliler İdman Bayramı”, **Talebe Defteri**, 1333, s. 663; “Darülmualimin-i Âliye’nin İkinci İdman Bayramı”, **Tedrisat**, Sayı 40, 1 Temmuz 1333, s. 479; “Dünkü İdman Bayramı”, **Vakit**, 4 Mayıs 1334, s. 2; “Mektepler İdman Bayramı”, **Sabah**, 4 Mayıs 1334 s. 2; “Üçüncü İdman Bayramı”, **Tanin**, 4 Mayıs 1334, s. 3; “İdman ve İdmancılar Bayramı”, **Vakit**, 27 Nisan 1334. s. 2. Adı geçen mekteplerin öğretmen ve öğrencilerinin törene katılabilmesi için var olan deniz seferlerine ek olarak hususi bir yolcu vapuru tahsis edilmiştir. **BOA. MF. MKT.**, Dosya No: 1215, Gömlek No: 53, Cemaziyelahir 1334/Mayıs 1916.

mitinglere katılarak 23 Mayıs 1919 tarihinde işgali kınayan şu konuşmayı yapmıştır:²³⁸

“Muhterem ve necip vatandaşlar, valideler, babalar, kardeşler, arkadaşlar: Bilirsiniz ki felâket günlerinde aralarında nifak olan aile efradı bile derhal ittihat ederler. Bir zelzele, bir tufan vukuunda baba, evlât, dayı kanlı bıçak olsalar bile birbirlerine sarılırlar. İşte aziz vatandaşlar, işte bugün öyle bir buhranlı demdeyiz. Felâket umumîdir. Bir haftadır devam eden galeyanlı içtimalar, tazallümler hamdolsun halkın damarlarında müşterek bir vatandaş kanı kaynadığını gösteriyor. Eczayı vatandan bir parçasının koparılma istenilmesi kalbimizde onulmaz yaralar açtı. Böyle azîm bir haksızlık, adlî hak için, imlayı medeniyet için çalışan düveli muazzamadan bekliyoruz. İstemeyerek sürüklendiğimiz bu harbi umumîde namus ve haysiyetle döğüşmüş, alınandan, göğsünden kurşun yemiş, siperler içinde her türlü mahrumiyetlere katlanmış bir milletin ailesiyiz. Evlâdını, kardeşini, babasını sun 'i taksiri olmıyarak kurban veren bu asil millete Avrupa'nın, Amerika'nın kıyamayacağını ümit ediyoruz. Nitekim İtilâfin büyük ricali siyasisi Vilson söz vermiştir. Biz; Avrupa, Amerikalılarca sözün ne büyük kıymeti olduğunu biliriz. Ve o prensipler üzerinde neticei mukadderatımıza intizar ediyoruz. İzmir'in işgali, buna pek de işgal denemez. Yunanistan'ın İzmir'i istilâsı, bir saikai belâ gibi nazil oldu. Bütün Türkiye, bütün âlemi islâm bugün kan ağlıyor. Oh! Bu felakete artık katlanamayız. Türkü iyi tanımayanlar veya sevemeyenler "Türkler sıkıya gelince Avrupalıları katliam ile tehdit ederler. " sözlerini işaa ediyorlar. Bu iftirayı şiddetle reddediyoruz. Hayır, Türk 'lere böyle bir isnat kuru bir iftiradır. Biz Avrupa'yı tehdit etmiyoruz. Milletın seciyesi böyle gülünç teşebbüslerden çok yüksektir. Türk'ün kalbi açıktır. Bulanık suda balık avlamasını bilmez. Döğüşürse; mertçe, karşı karşıya döğüşür. Arkadan vurmaz. İmana kılıç çekmez. Burada toplanan şu yüzbinlerce kişilik islâm halkı, din kını gütmüyor ve Hristiyanlara karşı buğz ü adavet beslemiyor. Her dinin mukaddesatına hürmet etmeyi kendisine vazife biliyor. Bizde tecavüz ve istilâ emelleri yoktur. Biz yalnız yaşamak istiyoruz. Bu hakkı bizden nez 'e kalkışmasınlar. Tarihi medeniyette her millet gibi azm ü irfanla yükselmek ve Türk kalarak yükselmek istiyoruz. Vakur arkadaşlar: Azm ü gayreti elden bırakmayalım, haktan ümidi kesmiyelim Allah bizimle beraberdir.”

3 Ocak 1919 tarihinde İstanbul Darülmualimini müdürlüğüne tayin edilen Selim Sırrı Bey işgal döneminde de çalışmalarını sürdürmüştür.²³⁹ Selim Sırrı Bey'in İstanbul Darülmualimini müdürlüğüne tayin edilmesi ile birlikte mektepte spor faaliyetlerinin arttığı görülmektedir. Yine bu dönemde özellikle YMCA (Young

²³⁸ Kemal Arıburnu, **Milli Mücadele'de İstanbul Mitingleri**, Yeni Matbaa, Ankara, 1951, s. 45-46; Zekai Güner-Orhan Kabataş, **Milli Mücadele Beyannameleri ve Basını**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1980, s. 78.

²³⁹ “Darülmualimin Şuunu”, **Tedrisat Mecmuası**, Sayı 44, s. 53.

Men's Christish Association/Genç Hıristiyan Erkekler Birliği)²⁴⁰ 1919'da İstanbul'da bir şube açarak modern spor branşlarının ülkeye girmesini sağlamıştır.

18 Kasım 1920 tarihinde Selim Sırrı Bey Darümuallimin-i Âliye'nin Cağaloğlu'ndaki binasının bahçesinde büyük bir spor bayramı tertiplemiş ve YMCA Cemiyeti'nin Spor Şubesi Müdürü Dr. Diver ile yardımcısı Mr. Repp'i de bu şenliklere davet etmiştir. İlişkilerin gelişmesi ile birlikte²⁴¹ 4 Nisan 1921 günü Darümuallimin-i Âliye Mektebi'nin Cağaloğlu'ndaki binasının bahçesinde memleketimizdeki ilk ciddi basketbol maçı oynanmıştır. Darümuallimin öğrencileri YMCA'nın Amerikalılardan kurulmuş kadrosunun karşısına çıkmıştır.²⁴²

Bu basket maçı Spor Âlemi Mecmuası'na şöyle yansımıştır:

“Cumartesi akşamı saat 4'te, Darümuallimin-i Âliye bahçesinde bir Amerikan ve ilk yerli takım arasında basketbol müsabakası yapılmıştır. Amerikan takımı 18 ve yerli takım ise 14 sayı yapmışlardır. Temaşağiren arasında Selim Sırrı Bey Efendi, Darümuallimin, Darüleytam ve bazı Sultaniler heyet-i talebesi ve Polis Mektebi efendileri vardı. Oyun esnasında Amerikalıların yaptıkları ani, seri ve mütemadi paslar herkesin nazar-ı dikkati ve tahsisini celbeylemiştir. Yerli takım yeni teşekkül ettiği ve azalarının birbiriyle ancak bir talim yaptıktan sonra oyuna dahil oldukları nazarı itibara alınırca muvaffakiyetleri asla inkar edilemez.”²⁴³

Tıpkı basketbol gibi Amerika'da doğan voleybol da Türkiye'ye Amerikalılar tarafından sokulan bir spor olmuştur. YMCA'nın İstanbul Şube Müdürü Mr. Diver,

²⁴⁰ YMCA hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **Y.M.C.A. Gençler Cemiyet-i Hıristiyaniyesi Nedir Ne Yapıyor?**, Agop Matyusyan Matbaası, Dersaadet, 1913; Resul Çatalbaş, *“Young Men's Christian Association'ın Türkiye'deki Faaliyetleri”*, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 55:1 (2014), ss.101-122.

²⁴¹ Dr. Diver, bu şenliği düzenleyen Selim Sırrı Bey'i kutlarken: *“İsveç jimnastiğinin dışında çok güzel spor oyunları da vardır. Arzu ettiğiniz takdirde bu oyunları öğrencilerinize öğretmeye amadeyim.”* demiştir. Bunun üzerine Dr. Diver, Darümuallimin-i Âliye öğrencilerine basketbol ve voleybol dersleri vermeye başlamış ve bu oyunlar okulun içinde pek büyük bir ilgi görüvermişti. Cem Atabeyoğlu, *“Basketbol”*, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1500. YMCA ayrıca yandaş kazanıp faaliyetlerini arttırabilmek amacıyla Selim Sırrı, Cenap Şehabettin, Abdullah Cevdet gibi şahısları cemiyete davet ederek konferanslar verdirmiştir. **Sebilürreşad**, No:525-526, 1339/1923, s. 43-46; Ahmet Uçar, **İslam Dünyasında Misyoner Orduları**, Çamlıca Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 244.

²⁴² *“Memleketteki Haberler: Basketbol Oyunları”*, **Spor Âlemi**, Sayı 8/32, Nisan 1921, s. 15; Fişek, **Spor Yönetimi**, s. 338.

²⁴³ *“Memleketteki Haberler: Basketbol Oyunları”*, s. 15.

bu sporun yayılması konusunda son derece zekice hareket ederek Selim Sırrı Bey aracılığıyla voleybolu okullara sokmuştur.²⁴⁴

Selim Sırrı Bey kısa zamanda benimsediği bu oyunların malzemelerini temin edip, ön çalışmalarını tamamladıktan sonra öğrencilerine oynatmaya ve de öğretmeye başlamıştır. İşte kendisinin eğittiği öğrenciler geleceğin öğretmenleri olarak yurdun dört bir köşesine yayılarak bu yeni sporların kök salmasında ve yayılmasında rol oynamışlardır.²⁴⁵

1921 yılı içerisinde Jandarma Zabıt Mektebi'nden teklif almış ve orada beden terbiyesi öğretmenliğine başlamıştır. Kısa sürede beden terbiyesi alanında okulu düzene sokarak ilerleyen dönemde Jandarma Zabıt Mektebi'ne özel olarak ilk jimnastik ve spor şenliklerini düzenlemiştir.²⁴⁶

İşgal döneminde dahi halkın sağlığını düşünerek kendi iş saatleri dışında hususi jimnastikhanesinde bedeni sakatlıkları olan çocuklara, boyları ve vücudu iyi gelişmemiş olanlara tıbbi jimnastikler, tüm kadın ve erkeklere belirli saatlerde eğitimsel jimnastikler ve eskrim dersleri vermiş ve bu derslere Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.²⁴⁷

Darülmuallimin müdürlüğünü 18 Eylül 1921 tarihine kadar yaklaşık üç buçuk yıl sürdürmüş²⁴⁸, daha sonra Maarif Nezareti Heyet-i Teftişiye azalığına atanmıştır.²⁴⁹ Bu dönemde İstanbul'da beden terbiyesi öğretmenliği için müsabaka

²⁴⁴ Cem Atabeyoğlu, "Voleybol", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1500.

²⁴⁵ Nejat Altav, **Voleybol Tarihi**, Türk Spor Vakfı Yayınları, Ankara, 1988, s. 11-12; Vâlâ Somalı, **Türk-Dünya Voleybol Tarihi (1895-1986)**, Duran Ofset, İstanbul, 1986, s. 7.

²⁴⁶ Selim Sırrı, "Jandarma Mektebinde Terbiye-i Bedeniye", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922, s.6-7; Selim Sırrı, "Jandarma Zabıt Mektebinde Terbiye-i Bedeniye Müsameresi", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922, s. 31-32.

²⁴⁷ **Spor Âlemi**, Sayı 8/32, Nisan 1337, s. 25; "Selim Sırrı Bey ve Husûsî Dersleri", **Spor Âlemi**, Sayı 25/137, 1924 Paris Olimpiyatı Nüsha-i Mümtâzesi, s. 82.

²⁴⁸ Selim Sırrı Bey'in müdürlüğü döneminde üniversitede Ruh Fizyolojisi Profesörü olan Doktor Cevdet Nasuhi Beyin Yüksek Muallim Mektebinde verdiği "Sosyal Hayatımızda Delilik" başlıklı konferansında dine ağır sözler söylendiği savıyla, devrin Şeyhülislamı Mehmet Nuri Bey tarafından Eğitim Bakanlığı'na lüzumlu tetkiklerin başlatılması için bir yazı yazılmıştır. Bunun neticesinde okul müdürü Selim Sırrı Bey, yardımcısı İbrahim Alâeddin Gövsa ve Tatbikat Müdürü İhsan Sungu Beyler soruşturma geçirmiştir. **Cumhuriyet**, 25 Şubat 1963, s. 5.

²⁴⁹ **BOA, BEO**, Dosya No:4693, Gömlek No:351957, H. 21 Muharrem 1340 /24 Eylül 1337(1921); **BOA, MV.**, Dosya No: 222, Gömlek No: 49, H. 19 Muharrem 1340 / 22 Eylül 1921; "Maarif Şuunu", **Tedrisat Mecmuası**, Sayı 61, Eylül 1921, s. 56.

imtihanlarına dâhil olanlara bir buçuk ay staj görmeleri hususunda nezaret etmiştir. Yine aynı müsabakalara dâhil olan kız ve erkekler ile resmi kız ve erkek okulları öğretmenlerinden arzu edenlere çeşitli saatlerde dersler vermiştir.²⁵⁰

31 Ekim 1922 tarihine kadar devam eden görevi 1 Kasım 1922 tarihinde Saltanat'ın kaldırılması ve Osmanlı Devleti tarafından verilen görevlerin sonlandırılması sebebiyle azledilmiş ve 3 Mart 1923 tarihine kadar mazuliyet maaşı²⁵¹ almıştır.²⁵² 24 Mart 1923 tarihinde tekrar göreve başlayan Selim Sırrı Bey, Darülmualimin-i Âliye'deki derslerine ilaveten Maarif Vekâleti tarafından Galatasaray Lisesi Beden Terbiyesi öğretmenliğine tayin edilmiştir.²⁵³

1.5. Cumhuriyet Döneminde Selim Sırrı Tarcan

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması ile birlikte İstanbul'da izcilik faaliyetleri başlamış, 1923'ten itibaren Türkiye'de yeni bir izcilik alanı açılmıştır. Nitekim mart ayının başlarında Topkapı Sarayı'nda bir tören düzenlenmiş, bu törene binin üzerinde izci katılmıştı. Törende Büyük Orta'nın koruyucu reisliğine (reis-i hamiyyesi) Maarif Vekili, riyasetine Aynizade Hasan Tahsin, fahri başkanlığına Maarif Müdürü Saffet Beyler seçilmişlerdir. Kalgaylığa²⁵⁴ ise Selim Sırrı Bey getirilmiştir.²⁵⁵

İzcilik İstanbul eğitim kurumlarında giderek ilgi görmeye başlamıştır. Hemen her okul kendi izci örgütünü kurma girişimi içerisinde olmuştur. O sıralarda İstanbul'da izci sayısı iki binin üzerindeydi. İzciliğin gelişimini sağlamak amacıyla Selim Sırrı Bey'in yönetiminde Darülmualimin'de oymak beyleri için beden terbiyesi kursları açılmıştır. Kurslar zorunlu tutulmuş ve devam etmeyenlerin

²⁵⁰ BCA, Fon Kodu: 180.9.0.0, Yer No: 3.20.1, 18 Kasım 1922.

²⁵¹ Osmanlı devlet bürokrasisinde görevden alınan bürokratlara bir ayırım yapmadan "mazul"; onlara açıkta buldukları süre boyunca ödenen aylığa "mazuliyet maaşı" denilirdi. Nursel Manav, "Mazuliyet Sandığı'nın Kuruluşu ve Kuruluşuna Yol Açan Sebepler", **Türkiyat Mecmuası**, c.27/1, 2017, 216.

²⁵² Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 38.

²⁵³ "Bu Ayın Terbiye-i Bedeniye Havadisleri", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 10, Nisan 1923, s. 148; Güneş, **a.g.e.**, s. 617.

²⁵⁴ Kalgay: İzci Kumandanı

²⁵⁵ "Zaferden Sonra İlk İzci Faaliyeti", **Keşşaf**, Sayı 1, 4 Nisan 1923, s. 9.

maaşlarından kesinti yapılacağı duyurulmuştur. Kursların etkin bir şekilde yürütülebilmesi için Selim Sırrı'nın maiyetine bin kuruş maaşla üç beden terbiyesi öğretmeni atanmıştır.²⁵⁶

İzciliğin yeniden canlandığı bu dönemde Selim Sırrı Bey kalgay olarak büyük saygınlığa sahip olmuştur. Her vesile ile kendisi toplantılara çağrılmış ve gençliğin önderi sıfatı ile izciler arasında gıpta ile bakılan bir kimlik kazanmıştır.²⁵⁷ Nitekim Şişli Keşşafı'nın başkanlığına gıyabında Selim Sırrı Bey seçilmiş,²⁵⁸ 12 Mayıs 1923 günü Makriköy keşşaflarının ant içme merasiminde hazır bulunmuş ve izcilere hitap etmiştir.²⁵⁹

²⁵⁶ “Terbiye-i Bedeniye Kursu”, **Keşşaf**, Sayı 1, 4 Nisan 1923, s. 10.

²⁵⁷ Gökhan Uzgören, **Türk İzcilik Tarihi**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 37.

²⁵⁸ Selim Sırrı Bey bu öneriden çok duygulanmış ve Şişli Keşşafı'na bir teşekkür mektubu göndermiştir. “Şişli izcilerine, Nezih gençler, Beni kendinize reis intihap ettiğinizi Osman Fıtrı beyin mahdumu Suad Bey haber verdi. An-samim-il-kalb (can u gönülden) sizlere ayrı, ayrı teşekkür ederim. Kahraman Türk ordusunun hüdapesendane gayreti ile ba's-ü ba' delmevt (öldükten sonra dirilme) sırrına mazhar olarak yeni baştan hürriyet ve istiklalini kazanan milletimizin büyük bayramı olan 23 Nisanı tes'id için dün gece evimin kapısına kadar gelip tezahüratta bulunmanız bana her birinizin ne ateşin bir vatanperver olduğunuzu anlattı. Sizi bir kat daha sevdim, geleceğinizden malumatdar olsaydım sizi pencerede beklerdim. Hepiniz bilirsiniz ki hürriyet ve istiklal terakki ve saadetin pişdarıdır. Millete benliğini tanıtan Büyük Millet Meclisi'ni tebci bizler için bir vazifedir. 8 Çok ümit ederim ki Şişli izci ocağı değil yalnız İstanbul'un dünyanın en mükemmel bir teşkilatı haline gelmeyi gaye edinecektir. Ekserisini yakından tanıdığım ve her birinin birer centilmen olduğuna kanaat ettiğim Şişli izcileri ile beraber çalışmayı kendim için hem bir vazife hem de bir şeref bilirim muhterem gençler. 24 Nisan 339 Bilumum Oymak Beyler Muallimi ve Şişli İzciler Ocağı Reisi” “Kalgay Selim Sırrı Beyefendinin Şişli İzcilerine Mektubu” **Keşşaf**, Sayı 3, 6 Mayıs 339, s. 2'den naklen Zafer Toprak, “Cumhuriyet Arifesi Türkiye'de İzcilik” **Tombak – Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi**, Sayı 25, Nisan 1999, s. 71-81.

²⁵⁹ “İzci çocuklar! Ey milletin ümit beşareti olan yavrular! Sizlerin ruhumuzda münderic asalet-i ırkıyyeyi âleme göstermek için vesile ihzarına vasıta olan izci ocağına dâhil olduğunuz için sizleri tebrik ederim. İrkımızın ahlaken ve bedenlen tealisini istihdaf eden ocağınızda rehberimiz hakıtır. Büyük milli şairimiz: “hakkadır hakka tapan milletimin istiklal” demiştir. Biliniz ki hak ancak doğrulukla kaimdir. İzcinin birinci vazifesi doğruluktur. Doğrunun ise yardımcısı Allah'tır. Hakiki izcide aranan mezîyetleri nefsinizde cem etmeye çalışınız. Yalan söylemez, kanuna muti', hayrı sever, arkadaşlarını kardaş bilir, dindar, milliyetperver, şen ve afiyetli olunuz. Bazı kimseler izcileri askerlik, bizim işlerimizi taklitçilik zannediyorlar. Bunda yanılıyorlar. Herkese ilan ediniz ki izciliğin gayesi, askerlik gayesinin fevkindedir. Asker icabında vatanın düşmanlarına topla ve tüfekte karşı kor. Hâlbuki izci göze görünmeyen düşmanlarla mücadeleye hazırlanır. Biz izci yavruları asker değil adam, yapmağa çalışıyoruz. Teşkilatımız filhakika askeri teşkilata benzer, fakat askerliği oyuncak haline getirecek bir zihniyet bizden çok uzaktır. Avrupa'da “regiment scolaire”lerin tecrübesi bundan 210 sene evvel yapılmış ve hâsıl olan menfi neticeler üzerine lağvedilmiştir. Biz çocukların ileride asker olacaklarını düşünerek askerde aranan evsafi onlara şimdiden vermek istiyoruz. İşimiz ordunun vazifesini kolaylaştırmaktan ibarettir. Türk izcileri! 11 Yaralı vatan sizden pek çok hizmet bekliyor. Yükümüz çok ağırdır. Harb-ı Umumi ve daha evvelki muharebeler en güzide, en tüvana (güçlü) efrad-ı milleti içimizden alıp götürdü. Kalan boşlukları ancak namuskâr, faziletli, haluk, müteşebbis, sebatkâr bir gençlik doldurabilir. Kıymetli Türk ordusu bize istiklal kazandırdı. Siz ise vatana istikbal kazandıracaksınız. Ona göre gözlerinizi açınız. Türkün ne kabiliyetli, ne azimkâr, ne yılmaz ve

Selim Sırrı Bey'in izcilik faaliyetleri Cumhuriyet döneminde de sürmüş ve 1923 yılında Mehmet Sami Bey (Karayel) ile birlikte Türk İzciler Birliği'ni kurmuşlardır. Bu birliğe birçok oymaklar bağlanarak faaliyetlerini 1926 yılına kadar devam ettirmişlerdir.²⁶⁰

Cumhuriyet'in kuruluşunu izleyen günlerde Hükümet ve Genelkurmay arasında yapılan görüşmeler esnasında Birinci Dünya Savaşı döneminde faaliyet göstermiş olan Osmanlı Genç Dernekleri yeniden gündeme alınmıştır. Askerlik yaşına varan gençlerin, askere gitmeden evvel orduda alacağı askeri eğitimin temel özelliklerini öğrenmeleri ve yaşam savaşıyla ülke savunmasına hazır hale getirmeye yönelik çalışmalar yapılarak bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bu kanun tasarısı hakkında bir müddet işlem yapılmasa da Genelkurmay Başkanlığı'nın Genç Dernekleri'nin kurulması ile alakalı çalışmaları neticesinde Hükümet, tasarının okulları da alakadar etmesinden ötürü mevzunun Maarif Vekâleti'ne iletilmesini istemiştir.²⁶¹ Vekâlet ise Birinci Dünya Savaşı zamanında da Osmanlı Genç Dernekleri'nin oluşum ve idaresinde bulunan Selim Sırrı Bey'den konuya dair düşüncelerini dile getirmesini istemiş ve bu yönde bizatihi 28 Ekim 1925'de bir rapor hazırlamıştır.²⁶²

Raporda Genç Dernekleri ile alakalı Avrupa'da tatbik edilen faaliyetlerin Genelkurmay'ın ifade ettiği şekilde olmadığını Selim Sırrı Bey, misallerle ispatlamaya çalışmıştır. Avrupa devletlerinde askerliğe hazırlık hususunda askeri talimlerden ziyade yalnızca eğitimin ahlakî perspektif çerçevesinde ele alındığını, Türkiye'de de buna benzer bir yaklaşımla meselenin çözülebileceğini savunmuş ve sivil okulların bilimle ilgilenmelerinin usul olarak daha uygun olacağını dile getirmiştir. Bundan başka on yedi yaşının üstünde olan gençlere atış yerlerinde silah eğitimi yapılabilmesi için olanak oluşturulması durumunda istenen maksada varılmış

bilhassa ne medeni olduğunu cihana gösteriniz. Yaşasın Türkiye! Yaşasın Türklük!" "Makriköy Keşşaflarının And Merasimi", **Keşşaf**, Sayı 4, 27 Mayıs 1923, s. 4-5.

²⁶⁰ Selahattin Soysal, **Türk İzçiliğinin 60.Yılı 1912-1972**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1972, s. 16; Ali Abalı, **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Gençlik ve Spor**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1974, s. 116; Uzgören, **a.g.e.**, s. 41.

²⁶¹ Mustafa Balcıoğlu, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gençliğin Savaşa Hazırlanması ile İlgili İki Belge İki Görüş", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt 5, Sayı 20, 1997, s. 466, 470.

²⁶² Balcıoğlu, **a.g.m.**, s. 470-473.

olacağı yorumunda bulunmuştur. Selim Sırrı Bey'in bu yazısı sonrasında Vekâlet hükümete görüşünü bildirmiş ve askerlik ile alakalı konuların yalnız askere mahsus şekilde ele alınmasının daha uygun olacağını ancak bu önemli mevzunun ilgisi bulunan kurumlar tarafından vücuda getirilecek bir komisyona devredilmesini önermiştir.²⁶³ İlerleyen yıllarda da derneklerin vücuda getirilmesi yolunda Genelkurmay çalışmalarını devam ettirdi ise de bir netice alamamıştır.

Lozan Barış Anlaşması ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti için daha çetin bir dönem başlamış olup bunun ilk aşamasını eğitim cephesi oluşturmaktadır. Selim Sırrı Bey'in beden terbiyesi alanında yaptığı çalışmalar Osmanlı son döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de eğitim ve spor tarihi açısından önem arz etmektedir.

15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilen Heyet-i İlmiye Toplantısı beden eğitimi alanında yapılacak çalışmalar için atılan ilk adım olmuştur.²⁶⁴ Selim Sırrı Bey üye olarak katıldığı bu toplantılarda beden terbiyesi hakkında bir rapor sunmuştur. Bu raporda beden terbiyesi ile yapılması lazım gelen maddeleri şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Bir Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini tesis edilmeli (Muallimleri Belçika'da Gend (Gent) Terbiye-i Bedeniye Darümuallimin-i Âliyesinde doktorasını verenler meyanında intihap edilmeli)
- 2- Darümuallimine Mekteb-i Sultani ve Darümuallimin mezunları kabul edilmeli.
- 3- Mevcut muallimlerle, ihtiyat zabitleri bir müddet muayene için orada kursa tabi tutulmalı.
- 4- Terbiye-i bedeniye muallimlerine azami yüz çocuk tevdi edilmeli ve bir muallime haftada on saatten fazla ders verilmemeli.
- 5- Terbiye-i bedeniye muallimlerine sair muallimler derecesinde maaşı verilmeli
- 6- Her mektepte (sanayi ticaret ziraat mektepleri de dâhil olduğu halde) birer mükemmel jimnastik salonu vücuda getirilmeli ve duş mahalleri tesis edilmeli.
- 7- Yeniden bir terbiye-i bedeniye müfettiş-i umumiliği ihdas edilmeli.
- 8- Terbiyevi jimnastikler, oyunlar ve sporlar mekteplerde ilmi bir usul tahtında gösterilmelidir.²⁶⁵

Selim Sırrı Bey hazırladığı raporda Osmanlı devleti zamanında hayata geçiremediği beden terbiyesi darümualliminini tekrar kurulması için girişimde

²⁶³ a.g.m., s. 473.

²⁶⁴ Heyet-i İlmiye toplantılarında görüşülen konulardan biri de terbiye-i bedeniye darümualliminidir. "Heyet-i İlmiye: Şimdiye kadar Neler Yaptı?", **Hâkimiyet-i Milliye**, 17 Ağustos 1923, s. 1.

²⁶⁵ "Heyet-i İlmiyenin Müspet Neticelerinden: Terbiye-i Bedeniye hakkında Layiha", **Hâkimiyet-i Milliye**, 7 Ağustos 1923 s.2

bulunmuştur. Bu sefer daha profesyonel şekilde hareket edilmeye çalışıldığı ve bu okulda çalışacak öğretmenlerin Belçika'daki Gent Terbiye-i Bedeniye Darümuallimin-i Âliye'sinde doktorasını verenlerden seçilmesi gerektiği göze çarpmaktadır. Yine Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi yeni bir umumi müfettişlik kurularak bu alanda inceleme ve denetlemelerin yapılması gerektiği ve her okulda bir jimnastik salonu inşası gerekli olduğu vurgulanmıştır. Böylelikle devletin daha ilk yıllarında fikir terbiyesi ile birlikte beden terbiyesi konusunda da gerekli adımlar Selim Sırrı Bey'in girişimleriyle atılmaya başlanmıştır.

Selim Sırrı Bey'in de içinde bulunduğu Heyet-i İlmiye Toplantısı'nda Terbiye-i Bedeniye ve İzcilik Encümeni yaptığı incelemeler sonucunda beden terbiyesi darümualliminin açılmasını uygun görmüştür. Açılacak okulun öğretim süresinin sekiz ay olacağı ve ders programında Teşrih ve Fizyoloji, Mihakiniyet-i Harekât ve Diseksiyon, Hareketle Tedavi, Terbiye-i bedeniye Nazariyatı, Hıfzıssıhhat, Muhtasar Fenn-i Terbiye, Jimnastik Ameliyatı ve Oyun, İzcilik Nazariyatı ile Tatbikatı gibi dersler yer alacağı belirtilmiştir.²⁶⁶ Lakin Cumhuriyet'in ilanından önce alınan bu kararlar bir türlü yürürlüğe konulamamıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında öğretmenlik görevini sürdüren Selim Sırrı Bey, 19 Mayıs 1925 tarihine kadar Galatasaray Lisesi Beden Terbiyesi öğretmenliği görevinde bulunmuştur. 4 Mart 1925'te emekliye ayrılmış ancak 15 Mayıs 1925 tarihli kararname ile emekliliği kaldırılarak 20 Mayıs 1925'ten 21 Temmuz 1931

²⁶⁶ “Heyet-i İlmiyenin Teşebbüslerinden: Mümaresat-ı Bedeniye Sahasında Bir Faaliyet Programı”, **Hâkimiyet-i Milliye**, 15 Ağustos 1923, s. 3. Terbiye-i Bedeniye Darümuallimin'in açılması hususu 14 Ağustos 1923 tarihinde okunan Hükümet Programı'nda yer bulmuştur. “Ferdin, bedeni, fikri kabiliyetleri gibi ahlaki ve içtimai kabiliyetleri de inkişaf ettirilecektir. Bu maksada vusul için bir terbiye-i bedeniye Darümuallimini açılacak, izcilik teşkilatına ehemmiyet-i mahsus verilecek, programlar ile mekteplerin teşkilatı tedricen içtimai esasata tevfiğ olunacaktır.” 29 Eylül 1923 tarihinde dönemin Maarif Vekili İsmail Safa (Özler) Bey ise Terbiye-i Bedeniye Darümuallimini hakkında şu sözleri söylemiştir: “Açacağımız mekteplerden birisi de terbiye-i bedeniye darümuallimînidir. Terbiye-i bedeniyenin bilhassa çocuklarımızın neşvünemasından ne kadar mühim bir tesir yaptığı mütehasısların malûmudur, Heyeti Celilenizin malûmudur. Fakat bu cihet şimdiye kadar çok ihmal edilmiştir. Âdetâ şunu ve bunu tatmin için vasıta olmuştur. Hiç ihtisası olmıyan adamlara bu vazife tevdi ediliyordu. Fakat bu halde bırakmak caiz değildir. Bunun için de mütehasıs ve muallim yetiştirmek mecburiyeti vardır. Binaenaleyh Avans Kanunu çıktığı zaman bu terbiye-i bedeniye darümuallimînini de açmak için tahsisat almak istiyoruz.” Kazım Öztürk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Baha Matbaası, İstanbul 1968, s. 40; **TBMM, Zabıt Ceridesi**, Devre 2, Cilt 2, İctima 28, TBMM Matbaası, Ankara, 29 Eylül 1923, s. 371.

tarihine kadar sürecek olan Maarif Vekâleti Birinci Sınıf Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği'ne atanmıştır.²⁶⁷

Beden terbiyesinin ilmi boyutunun öğrenilebilmesi için Batılı devletlerin beden eğitimi sistemlerinin bilinmesi gerektiğini düşünen Selim Sırrı Bey'in girişimleriyle 1925 yılının Ocak ayında İsveç'e öğrenim görmek üzere Vildan Aşir (Savaşır) ve Nizamettin (Kırşan) Beyler gönderilmiştir.²⁶⁸

Selim Sırrı Bey'in verdiği rapor doğrultusunda 1923 yılında açılması kararlaştırılan beden terbiyesi okulu üç yıldan fazla gecikme ile ele alınmış, ancak 1925 yılı içinde, Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'in başlattığı çalışmalar sonucu 1926-1927 öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilebilmiştir. 1925 yılı yazında bakanlıkta oluşturulan bir komisyon, okullardaki beden eğitimi sorunlarını görüşmüş, yurt dışından öğretmen getirtilerek Beden Terbiyesi Öğretmen Okulu açmayı kararlaştırmıştır.²⁶⁹

Selim Sırrı Bey bu süreçte İsveç'te eğitim gördüğü İsveç Jimnastik Enstitüsü'nün başkanı Einar Nerman'a başvurarak kadın beden eğitimi öğretmenleri yetiştirmek üzere Türkiye'ye uzman göndermesini istemiştir. Bu isteğin uygun görülmesi üzerine İsveç Jimnastik Enstitüsü yeni öğretim yılı için Inge Nerman, Ragnar Johansson ve Dr. Aleksandrson adında üç uzmanın gönderilmesini kararlaştırmıştır.

Beden terbiyesinin pratik bir şekil aldığı ve yetenekli öğretmenlere ihtiyaç olduğunu dile getiren yeni Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, Ankara'da açılacak "*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*"nin inşasına kadar geçici olarak İstanbul'da Kız Öğretmen Okulu'nda bir "*Terbiye-i Bedeniye Kursu*"nun yeni öğretim yılında

²⁶⁷ Güneş, a.g.e., s. 617.

²⁶⁸ "*Terbiye-i Bedeniye Tahsil için Kimleri Gönderiyoruz?*", **Cumhuriyet**, 12 Ocak 1925, s. 1. "*Avrupaya Tahsile Gidecek Gençlerimiz*", **Vatan**, 8 Ocak 1925, s. 1; Başlangıçta terbiye-i bedeniye eğitimi için Belçika'ya Vildan Aşir ile Suat Hayri (Ürgüplü) Beylerin gitmesi uygun görülmüştür. Bu şahısların Belçika'ya gönderilme sebepleri Fransızca bilmeleriydi. Lakin Belçika o yıllarda resmi dil olarak Flamanca'yı kabul edince Vildan Aşir Bey İsveç'e gitmiştir. Suat Hayri Bey ise Paris'te hukuk öğrenimine geçince ülkede yeni bir sınav açılmış olup bu sınavı Nizamettin Bey kazanmış ve o da İsveç'e eğitim görmeye gitmiştir. Niyazi Altunya, **Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)**, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara, 2006, s. 722.

²⁶⁹ a.g.e., s. 712.

açılmasına gayret göstermiş ve Selim Sırrı Bey'den kursun açılışına kadar talimat ve programları hazır etmesini istemiştir.²⁷⁰

İstenen talimatname²⁷¹ Temmuz ayı içerisinde yayımlanmış, bu çerçevede öğrenim süresi bir yıl olmak üzere yirmi kız, yirmi erkek öğrenci alınacağı, sınıf programlarının İsveç'ten gelen uzmanlar ve Terbiye-i Bedeniye Müfettişi Selim Sırrı Bey tarafından düzenleneceği belirtilmiştir.

Böylelikle Çapa'da Kız Öğretmen Okulu bitişiğinde inşa edilen binanın tamamlanması ile 21 Ekim 1926 yılında açılışı yapılmış, öğretime ise 1 Kasım 1926 tarihinde başlanmıştır.²⁷² Kursun açılmasında ve idaresinde sorumluluğu üstlenmiş olan Selim Sırrı Bey, aynı yıl beden terbiyesi öğretmenlerine kılavuz niteliğinde olan “*Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi*”ni yazmıştır.²⁷³ 1928 yılında ise beden terbiyesi öğretmen kursu ile orta ve ilk öğretmen okullarının son sınıflarında okutulmak üzere “Terbiye-i Bedeniye Tarihi” adında bir kitap hazırlamıştır.²⁷⁴ Dört yıl devam eden kurs Ankara'da açılacak olan Beden Terbiyesi bölümü ile kapanmıştır.²⁷⁵

²⁷⁰ “*Selim Sırrı Bey İle Mülakat*”, **Cumhuriyet**, 6 Nisan 1926, s. 1-2.

²⁷¹ “*Terbiye-i Bedeniye Kursu Talimatnamesi*”, **Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası**, Sayı 9, 15 Temmuz 1926, s. 17-18.

²⁷² “*Terbiye-i Bedeniye Mektebi'nde Tedrîsât*”, **Cumhuriyet**, 24 Ekim 1926, s. 2. Ankara'da açılacak Terbiye-i Bedeniye Mektebi Âlisi'nin inşasına kadar muvakkaten İstanbul'da Kız Muallim Mektebi'nde bir “Terbiye-i Bedeniye Kursu” açılmıştır. Bu kurstan maksat, terbiye-i bedeniye ilmi bir şekilde tatbik edebilecek müteahhas muallimler yetiştirmektir. Müessesede nazari, ameli ve tatbiki olmak üzere tedrisat yapılmaktadır. Nazari derslerden Terbiye-i Bedeniye Tarihi ve Usul-ü Tedrisi Selim Sırrı Bey, diğer dersleri de İsveçli Matmazel Nerman, Profesör Johnson, Profesör Aleksandrson deruhde etmişlerdir. Ameli dersler kız ve erkek muallimlere ayrı ayrı gösterildiği gibi, sporlar da ayrı ayrı gösterilmektedir. Sporlar meyânında dâhil olan rontlar ve milli raksları, Selim Sırrı Bey ve Matmazel Nerman deruhde etmişlerdir. Müessesenin tedrisatında yine Selim Sırrı Bey memur bulunmaktadır. “*Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu*”, **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 11, Mayıs 1927, s. 187-188. Böylece dört yıl boyunca Çapa'da yetişen öğretmenleri orta dereceli okullara beden eğitimi öğretmeni olarak atanırken, bir kısmı da 1933'de kurulacak olan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nün Beden Terbiyesi şubesine öğretmen olarak atanmışlardır. Bilge, **a.g.e.**, s. 67.

²⁷³ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, Milli Matbaa, İstanbul, 1926. **BCA**, Fon Kodu: 180.9.0.0, Yer No: 3.20.7; **BCA**, Fon Kodu: 180.9.0.0, Yer No: 3.20.14.

²⁷⁴ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye Tarihi**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928; **BCA**, Fon Kodu: 180.9.0.0, Yer No: 3.20.21; **Talim ve Terbiye Kurulu Kararları (TTKK)**, Karar Numarası: 4, Karar tarihi: 22 Ocak 1928.

²⁷⁵ Selim Sırrı Bey, bu eğitimin merkezinin nasıl İstanbul'dan Ankara'ya kaydığını şu sözlerle açıklamaktadır: “*1930'da Ankara'da Yüksek Beden Terbiyesi Mektebi inşa edildi. Tabii Çapa Mektebi yerini bu müesseseye bıraktı. Bu mektep ilmin ve pedagojinin gösterdiği yoldan gidiyor. Oradan yetişen gençlerin himmetiyle jimnastik ve sporun bir marifet değil uzun ömre, sağlamlığa yardım eden*

Selim Sırrı Bey bu dönemde Avrupa'da beden terbiyesinin yeni cereyanları ve okullardaki teşkilatlarını incelemek üzere 27 Aralık 1927 tarihinde Maarif Nezareti'ne başvurmuş,²⁷⁶ aldığı izin ile birlikte Almanya'ya seyahat etmiştir. Almanya'da beden terbiyesi okul ve teşkilatları ile birlikte günlük yaşamına dair incelemelerde bulunmuş ve dönüşünde izlenimlerini "Bugünkü Almanya" adlı eseriyle yayımlamıştır.²⁷⁷

Selim Sırrı Bey'in katkıda bulunduğu önemli olaylardan biri de Ankara'da açılan Beden Terbiyesi bölümünün açılması olmuştur.²⁷⁸ 7 Nisan 1927 tarihinde bir gazeteciye verdiği röportajda, Maarif Vekâleti'nin İsveç Jimnastik Enstitüsü'nü model alarak Ankara'da bir beden terbiyesi okulu açmayı kararlaştırdığını ve bu okulun yatılı ve iki yıllık olacağını belirtmiştir.²⁷⁹ 1929 yılında yapımına başlanan bina, 1930 yılında tamamlanmış olmasına rağmen açılışı iki yıl kadar gecikmiştir.

Selim Sırrı Bey'in 22 Temmuz 1931 tarihinde görevde yükselme alarak Maarif Vekâleti Baş Müfettişliği'ne tayin edildiği²⁸⁰ dönemde Ankara'da açılacak olan Beden Terbiyesi bölümü için çalışmalar başlatılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin 27 Ağustos 1932 tarihli nüshasında Ankara'da Maarif Vekâleti tarafından vücuda getirilen Yüksek Beden Terbiyesi Mektebi'nin 1932-1933 öğretim yılında açılacağı, okulun eğitim ve teşkilatına Başmüfettiş Selim Sırrı Bey'in memur edildiği belirtilmiştir.²⁸¹

Selim Sırrı Bey açılacak bölüm için uzman getirebilmek amacıyla Almanya'ya hareket etmiş²⁸² ve orada yaptığı görüşmeler sonucunda Ankara'da açılan Beden Terbiyesi bölümü hocalığına Berlin Üniversitesi öğretim üyelerinden

ve ırkı yükselten bir vasıta olduğu anlaşılacaktır." Nejla Günay, "Atatürk Döneminde Türkiye'de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü", **Atatürk Araştırma Merkezi ATAM Dergisi**, Cilt 29, Sayı 85, Mart 2013, s. 81.

²⁷⁶ BCA, Fon Kodu: 180.9.0.0, Yer No: 3.20.19, 30 Aralık 1927.

²⁷⁷ Selim Sırrı, **Bugünkü Almanya**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

²⁷⁸ Başlangıçta Beden Terbiyesi Okulu olarak açılması düşünülse de ilerleyen süreçte Gazi Eğitim Enstitüsü'nün bir şubesi olarak açılmıştır.

²⁷⁹ Günay, **a.g.m.**, s. 80.

²⁸⁰ Güneş, **a.g.e.**, s. 617.

²⁸¹ "Yüksek Beden Terbiyesi Mektebi-Mektebin Açılmasına Bu Sene Karar Verildi", **Cumhuriyet**, 27 Ağustos 1932, s.2

²⁸² "Selim Sırrı Dün Çekoslavakya ve Almanya'ya hareket etti", **Cumhuriyet**, 26 Kasım 1932, s.1; "S. Sırrı Bey geldi, İki Beden Terbiyesi mütehasısı getiriliyor", **Cumhuriyet**, 13 Aralık 1932, s.2;

Profesör Mr. Dainas tayin edilmiştir.²⁸³ Böylelikle tamamlanan hazırlıklar sonucu bölüm öğretime 3 Şubat 1933 tarihinde başlamıştır.²⁸⁴

Türk eğitim sisteminin gelişmekte olduğu bir dönemde tarih bilincini arttırmak, ulusun ilk çağlardan günümüze kadar gelen Türk tarihini doğru şekilde öğrenmesini sağlamak amacıyla Türk Ocakları bünyesinde kurulan Türk Tarih Tetkik Heyeti tarafından Türk tarihinin temel yapı taşlarını ortaya çıkarmak amacıyla bir kitap hazırlığı başlamıştır. 1930 yılında basılan “*Türk Tarihinin Ana Hatları*”²⁸⁵ adlı eser için Selim Sırrı Bey de “*Türklerde Beden İdmanları*” adında bir müsvedde hazırlamıştır.²⁸⁶

Selim Sırrı Bey ayrıca İstanbul Radyosu’nda 1930-1935 yılları arasında spor, eğitim, sağlık, musiki, adab-ı muaşeret gibi konularda verdiği konferanslar ile Türk toplumunu yetiştirmek ve ıslah etmek amacı gütmüştür. Bununla da yetinmeyip radyodan verdiği konferansların havada kalmaması adına yazıya dökmüş ve üç cilt halinde “*Radyo Konferanslarım*” adlı eserleri yayımlamıştır.²⁸⁷

Türkiye Cumhuriyeti’nde 1934 yılına değin yapılan düzenlemeler sonucu tebaadan yurttaş, ümmetten ulusa geçiş yolunda ciddi bir mesafe kat edilmiştir. Devlet-birey ilişkilerini daha çağdaş temellere oturtabilmek için gerek özde, gerekse biçimde kökten değişikliklere gidilmiştir. 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilen Soyadı Kanunu ise bu zamana kadar gerçekleştirilen biçimsel değişikliklerin son halkasını oluşturmuştur.²⁸⁸ Tipik bir Batılılaşma hamlesi sayılabilen Soyadı Kanunu’nun, sadece bireylerin birbirinden ayırt edecek bir uygulamanın ötesinde, ulusal birlik ve bütünlük ile yurttaşlara ulusal bir benlik ve duygu vermek konusunda

²⁸³ “*Beden Terbiyesi Hocası Dün Geldi*”, **Cumhuriyet**, 8 Ocak 1933, s. 2.

²⁸⁴ Altunya, **a.g.e.**, s. 726.

²⁸⁵ Kolektif, **Türk Tarihinin Ana Hatları**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

²⁸⁶ Selim Sırrı, “**Türk Tarihinin Ana Hatları**” **Eserinin Müsveddeleri No. 18**, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, Ankara.

²⁸⁷ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım** (Birinci Kitap), Devlet Matbaası, İstanbul, 1932; Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım** (İkinci Kitap), Ülkü Matbaası, İstanbul, 1934; Selim Sırrı Tarcan, **Radyo Konferanslarım** (Üçüncü Kitap), Ülkü Matbaası, İstanbul, 1935.

²⁸⁸ Temuçin F. Ertan, “*Cumhuriyet Tartışmasının Bir Boyutu: Soyadı Kanunu*”, **Kebikeç**, Sayı 10, Ankara, 2000, s. 258.

da yararlı olacağı ortaya konulmuştur.²⁸⁹ Bu çerçevede Selim Sırrı Bey, “*Tarcan*” soyadını almış, soyadını merak edip kendisine mektup gönderenlere ise şu cevabı vermiştir:

“*Tarcan: Tar malûm olan Türk sazıdır. Tarcan canın tarı demektir. İsmimin bana uygun olup olmadığını bilmiyorum fakat canın tarı olmak bence ülküdür.*”²⁹⁰

31 Mart 1935 tarihine kadar Maarif Vekâleti Baş Müfettişliği görevinde bulunan Selim Sırrı Tarcan²⁹¹ bu süreçte V. Dönem seçimlerine katılarak Ordu Milletvekili olmuştur. 8 Şubat 1935’te seçim tutanağını almış, 1 Mart 1935’te Meclis’e katılmış, 7 Mart 1935’te tutanağı onaylanmıştır. V. dönem boyunca Maarif Encümeni üyeliği yapan Selim Sırrı Tarcan’ın meclisteki tek konuşması Atatürk’ün Cenaze Merasimi için yapılacak Sarfiyat Hakkındaki Kanun dolayısıyla söz almıştır.²⁹²

Kendisi de iyi bir hatip olan Selim Sırrı Tarcan Atatürk’ün hitabet yönünü vurgulayan şu konuşmayı yapmıştır:

“*Çok kıymetli hatib arkadaşlar Atatürke aid söylenmesi lâzım gelen şeylerin hepsini söylediler. Ben, burada, huzurunuzda yalnız Atatürk’ün bundan üç gün evveline kadar olan hayatının bilebildiğim bir küçük kısmını söyleyeceğim. Atatürk nasıl konuşurdu.. O müstesna şahsiyetin talâkat ve belâğatını, bilmem ki bu aczimle sizlere anlatmağa muktedir miyim.. Onda kendisini dinleyenleri miknatisliyen bir kuvvet vardı, O insanların doğrudan doğruya vicdanlarına hitab eder, en duygusuz olanları, en hissizleri bile imana getirirdi. Söz, Onun elinde kuvvetli bir silâhtı. Onunla gönülleri fethederdi. O konuşurken lakırdılar ağzında büllûr sular gibi çağlardı. O şimalden Cenuba, Şarktan Garba akan bir muazzam nehirdi. Bazan sakin, bazan munis görünen ve bilinemez nasıl bir ilâhî mebadan kaynakayan bu nehir galeyana geldiği zaman etrafa köpükler saçan bir Niyagara şelâlesi olurdu. O herkesin anlayış kabiliyetine göre hitab etmesini bilirdi. Onun müsahebesinden ihtiyar, genç, kadın, erkek, şehrili, köylü derin bir zevk duyardı. O en yüksek tanınmış âlimlerle olduğu gibi 4 yaşında masum çocuklarla da konuşmasını bilirdi, insan onu dinlerken bir ince sazın tatlı nağmelerini işitiyormuş gibi olurdu. Onun dilindeki Türk sazı Bethofen musikisi gibi cihanı alâkadar ederdi. Bir Türk kadar bir Amerikalı bazan bir İngiliz, bazan bir Fransız onun belâğati karşısında hayranlık*

²⁸⁹ Tekinalp, “*Soyadı Yasası ve Ulusal Birlik, Azlıklara Düşen Borç*”, **Cumhuriyet**, 27 Aralık 1934, s. 5.

²⁹⁰ **Cumhuriyet**, 25 Ekim 1936, s. 5.

²⁹¹ Güneş, **a.g.e.**, s. 617; İhsan Güneş’in Parlamento Tarihi kitabında tarih bu şekilde gösterilmesine rağmen Şinoforoğlu Milli Eğitim Bakanlığı Selim Sırrı Tarcan’ın Hizmet Cetveli’nden aktardığına göre bu görevi 28 Şubat 1935 tarihine kadar sürdürmüştür. Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 39.

²⁹² Güneş, **a.g.e.**, s. 617.

duyduğunu itiraf ederdi. O Büyük Millet Meclisinin kürsüsünde her yıl senelik nutkunu söylerken mebusların bu sevgili büyüğü tam bir sükût içinde ne büyük bir alâka ve dikkatle dinledikleri - ah o görülecek bir manzara idi - o müessir sözlerle bazan düşündürür, bazan sevinç yaşları dökürdü. Onda büyük bir kumandan, müdebbir bir siyasî, mükemmel bir terbiyeci, emsalsiz bir mürşid hali vardı. Derin bir nüfuzu nazara malikti. Dünü bilir, bugünü görür, yarını düşünürdü. O kendi elile kurduğu Millet Meclisine gelirken bütün Ankara güler yüzünü, tatlı tebessümünü, canlı bakışını görmek için sokaklara dökülürdü. Mebuslar candan bağlı oldukları o büyük sevgiliyi yaşa, varol nidaları ile karşılardı. Meclisde herkes yerini işgal eder, localarda ecnebi sefirlerle, onların refikaları yer alır, halk kendilerine ayrılan mahallere oturur ve biraz sonra istiklâl marşı çalmağa başlar. Geliyor, büyük şef geliyor, Atatürk geliyor, sesleri duyulurdu. Bütün çehreler gülüyor. Bilâ istisna herkes şevk ve neşe içinde birbirinin kulağına fısıldıyor: geliyor.... İşte büyük kapılar ardına kadar açıldı. Atatürk bir güneş gibi doğdu. Ve Meclis nurlandı. Bir alkış tufanıdır koştular. O ne alkış... O ne içten gelen sevgi ve saygı. Bunu anlamak için görmek lâzım, işte karşımızda duruyor. Gök mavisi gözleri birer projektör gibi her çehreyi, en askın, en yorgun yüzleri bile aydınlatıyor. Bu sürekli sevinç tezahürüne Büyük Şef vakar ve tevazu ile başını eğerek mukabele ediyor. Kırışan sarı saçlarını itina ile arkaya taramış, açık parlak alnı bir kat daha tebarüz etmiş. Sırtındaki frak zarif endamının hatlarının bütün inceliklerini gösterecek ve en güzel giyinen bir centilmeni imrendirecek kadar şık. Sol iç cebinden el kadar küçük beş, on kâğıdı çıkarıp kürsünün üstüne koydu ve sonra kendine has olan bir nezaketle millet vekillerine taltifkâr bir kaç cümle sarfederek söze başladı. Kelimeleri gayet güzel telâffuz ediyor. Cümleler sarih ve tam olarak bir fikiri ihtiva ediyor. Pürâhenk sesi muhtelif derecelerde bazen yükseliyor bazan iniyor. Önündeki masaya bıraktığı kâğıdlara ara sıra bir göz atıyor. Derinden bakan gözleri, düşüncelerindeki katiyeti ifade eden elleri ve ince uzun parmaklarının mevzun hareketleri sözlerini takviye ediyor. Vatanın istikbaline aid mülâhazalarını söylerken millet coşuyor, alkıştan Meclisin kubbesi inliyor. Atatürk, o canlı sây heykeli hafifçe başını eğerek memnuniyetlerini izhar ediyor. Yine nutkuna devam ediyor. Heyecandan, millî gururdan, nefse itimaddan doğan bir itminan ile bu büyük Dahiye bir kat daha bağlanıyor ve onun memleketin hayrına matuf olan her arzusunun husulü yolunda can vermediği cana minnet bildiğini lisanı hâl ile izhar ediyor. Büyük hatibin bizleri meclûb eden sözlerinin bütün kıymeti bir kelime ile hülâsa edilebilir: Feragat. İşte zannımca Atatürkün, bu emsalsiz hatibin bütün büyüklüğü burada. O, memleketin selâmeti uğrunda fedakârlığı kâfi görmüyor, feragat istiyor ve bunu önce kendi gösteriyor. Feragat. Bu temiz, bu hırstan, şahsî menfaattan uzak fikirlere cazib ve canlı bir ifade ile anlatırken o fâni insanlıktan tecerrüd ediyor, başlı basma hir vatan oluyordu. Onun içindir ki onu sevenlerin, ona gönül bağlayanların muhabbetinde vatan sevgisi beraber tecelli ediyor, vatanın büyük evlâdını vatani gibi seviyor ve ona prestij ediyordu. Atatürk ölmedi ve ölmeyecek, çünkü onun her gönülde bir heykeli var.”²⁹³

Selim Sırrı Tarcan milletvekili seçildiği dönemde Halk Fırkası'na ve Başvekâlet'e beden terbiyesi hakkında on iki sayfalık bir layiha sunmuş, bu layihada

²⁹³ TBMM, Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 27, İçtima 4, 14 Kasım 1938, s. 27-28.

beden terbiyesinin üç ayrı kolu olan jimnastik, spor ve oyundan neler beklendiğini anlatmış ve Avrupa ülkelerindeki beden terbiyesi teşkilatları hakkında bilgiler vermiştir.²⁹⁴

Milletvekilliği döneminde de eğitim faaliyetlerinden geri durmamış, 30 Haziran-8 Temmuz 1935 tarihinde düzenlenen Brüksel’de VII. Beden Terbiyesi Arsuulusal Kongresi’ne katılmıştır. 1900 tarihinden beri Paris’te, Liege’de, Brüksel’de, Odense’de, Paris’te ve Stokholm’da toplanmış olan bu kongrelerin şimdiye kadar üçüne resmen gönderilmiştir. Başlangıçta sadece kendisinin gitmesi uygun görülse de Maarif Bakanlığı’na yazdığı bir tezkerede Tarcan, 21 muhtelif devletin uzman beden terbiyecileri gönderdiği bu kongrede okulların beden terbiyesinin konuşulacağı ve mümkünse kendisiyle birlikte Beden Terbiyesi Müessesesi Müdürü Nizamettin Bey’in de katılmasının doğru olacağını bildirmiştir. Maarif Bakanlığı bu teklifi uygun görmüş ve Beden Terbiyesi Uzmanı Ordu Milletvekili Selim Sırrı Tarcan ile Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Terbiyesi Direktörü Nizamettin Kırşan’ın delege olarak gönderilmelerine karar vermiştir.²⁹⁵

Kongreden bir soru belgesi geldiğini ifade eden Selim Sırrı Tarcan, bu belgede “*Mekteplerinizde jimnastik mecburi midir? Haftada kaç saattir? Muallimler nasıl yetişir? Mekteplerinizin jimnastik salonları var mı?*” gibi sorular olduğunu, bunların bazılarını doğru bazılarını kaçamaklı cevaplar verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Cumhuriyet devrinde okullarda beden terbiyesine fevkalade ehemmiyet verildiğini anlatmıştır.²⁹⁶

Selim Sırrı Tarcan kongreye katılmakla birlikte Brüksel şehrinin eğitim, kültür ve sosyal yapısına dair incelemelerde de bulunmuş, bu incelemeleri Yolculuk Notları başlığı altında Cumhuriyet gazetesinde yayımlamıştır.²⁹⁷

²⁹⁴ BCA, Dosya: 6.BÜRO, Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No: 1117.76.2; 19 Haziran 1935.

²⁹⁵ BCA, Fon Kodu: 030.0.18.01.02, Yer No: 55.49.018, 12 Haziran 1935; BCA, Dosya: 6.BÜRO Fon Kodu: 490.1.0.0, Yer No :1117.76.2, 19 Haziran 1935.

²⁹⁶ BCA, Dosya: 6.BÜRO Fon Kodu: 490..1.0.0, Yer No :1117.76..2, 19 Haziran 1935.

²⁹⁷ Selim Sırrı Tarcan, “*Yolculuk Notları: Brüksel Sergisinde*”, **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “*Yolculuk Notları, Brüksel’de Soruyorlar Neye Güzel Mallarımızı Sergiye Yollamadınız*”, **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “*Yolculuk Notları, Arsuulusal Beden Terbiyesi Kongresi Brüksel’de Toplandı*”, **Cumhuriyet**, 31 Temmuz 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “*Yolculuk Notları: Belçika’da İki Şey Bol ve Güzel, Çiçek ve Kadın*”, **Cumhuriyet**, 14

1.6. Selim Sırrı ve Olimpiyatlar²⁹⁸

Türkiye’de Selim Sırrı Tarcan ve olimpiyat kavramlarının özdeşleştiğini söylemek mümkündür. Çünkü Osmanlı son dönem ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında olimpiyat faaliyetlerinde kurumsal bağlamda ilk ciddi ve resmi teşebbüsleri kendisi gerçekleştirmiştir.

Selim Sırrı Bey’in Uluslararası Olimpiyat Komitesi (UOK) ile yolunun ilk kesişmesi, komitenin kurucusu Baron De Coubertin’in, henüz olimpiyat komitesine girmemiş olan Osmanlı Devleti’ni oluşuma dâhil etmek için İstanbul’daki dostu Jueri vasıtasıyla kendisiyle irtibata geçtiği ve kendisini UOK’un Türkiye temsilcisi olarak atadığı dönemde olmuştur. II. Abdülhamit’in padişah olduğu dönemde yapılan bu görüşmede²⁹⁹ Coubertin kendisinden ülkede bir olimpiyat cemiyeti kurmasını ve 1912 yılında Stockholm’de yapılacak olimpiyatlara sporcu yetiştirmesini istemiştir. Selim Sırrı Bey ise kendisine henüz istibdat devrini yaşadıklarını, cemiyet kurmak bir yana, iki kişinin baş başa gelmesinin bile mümkün olmadığını, böyle milli bir olimpiyat cemiyeti kurmaya kalkması halinde hayatına mal olacağını ifade etmiştir.³⁰⁰

Meşrutiyet’in ilanı sonrası Coubertin’den yaşanan vaziyetten dolayı bir tebrik mektup aldığını, bir yıl sonra Berlin’de toplanacak olan kongreye iştirak edip etmeyeceği sorulan Selim Sırrı Bey böyle bir fırsatı kaçırmayacağını ve o günden

Ağustos 1935, s.7; Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk Notları: Belçika’da Açık Hava Mektepleri Çoğalıyor”, **Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk Notları: Brüksel’de Çifte Evler Açık Hava Mektebinde”, **Cumhuriyet**, 19 Ağustos 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk Notları: Spor Jimnastikleri ve Ritmikler”, **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk notları: Brüksel’de halkın talim ve terbiyesi için neler yapılıyor”, **Cumhuriyet**, 2 Eylül 1935, s.7; Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk Notları: Yurt ve Ruh Birliği”, **Cumhuriyet**, 9 Eylül 1935, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk Notları: Belçika Plajları”, **Cumhuriyet**, 11 Eylül 1935, s.5.

²⁹⁸ Selim Sırrı Tarcan’ın olimpik faaliyetleri 1908’den 1930 yılına kadar olan uzun bir dönemi kapsadığından dolayı bu kısmı metin içerisinde kronolojik olarak vermenin konunun anlaşılmasını güçleştireceği düşünülerek ayrı bir başlık altında işlenmesi uygun görülmüştür.

²⁹⁹ Selim Sırrı Bey’in Baron de Coubertin ile yaptığı görüşmenin mektup yoluyla mı yoksa yüz yüze mi olduğuna dair yazılarında tutarsızlık olduğu göze çarpmaktadır. Selim Sırrı Bey’in 15 Eylül 1936 tarihli Şehbal Mecmuası’nın 14’üncü sayısında Olimpiyat Oyunları başlıklı yazısında bu görüşmenin mektup aracılığı ile gerçekleştiği yazılı iken (Selim Sırrı, “Olimpiyat Oyunları”, s. 58), 1948 yılında kaleme aldığı Yeni ve Eski Olimpiyatlar adlı kitabında görüşmenin yüz yüze bizzat İstanbul Tokatlıyan Otelinde gerçekleştiği yazmaktadır. (Selim Sırrı Tarcan, **Yeni ve Eski Olimpiyatlar**, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948, s. 24-25.)

³⁰⁰ Tarcan, **a.g.e.**, s. 25.

itibaren cemiyetin her türlü karar ve yayınlarının kendisine de gönderilmesini rica etmiştir.³⁰¹ Altı ay sonra Berlin azası Kont Asseburg'dan olimpiyat kongresine davet mektubu alması ile birlikte 1908 yılının Aralık ayında Selim Sırrı Bey, UOK'un yeni azası seçilmiş,³⁰² UOK'un 27 Mayıs -2 Haziran 1909 tarihinde Berlin'de yapılan toplantısına resmen katılmıştır.³⁰³

Selim Sırrı Bey'in Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyeliği bir tarafa bırakılacak olursa, üzerinde durulması gereken bir diğer önemli mevzu ise tarihsel süreçte ve günümüzde hâlâ bir tartışma konusu olarak güncelliğini koruyan Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'nin (OMOC) vücuda getirilmesi meselesidir.

Günümüzde Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi de dâhil olmak üzere birçok kesim komitenin 23 Temmuz 1908 tarihinde Meşrutiyet'in ilanı sonrasında kurulduğunu kabul etmektedir.³⁰⁴ Bu konuya dair dayanak noktaları ise birkaç belgedir. Bunlardan birincisi Selim Sırrı Tarcan'ın Yeni ve Eski Olimpiyatlar (1948) adlı kitabında olimpiyat cemiyetini kurduğuna dair söylediği şu sözlerdir:

*“1908 de yâni bir sene sonra Meşrutiyet ilân edilince millet hürriyete kavuştu, benim de ilk işim (Coubertin) e vuku bulan inklâbı haber vermek oldu. Derhal teşebbüse geçtim ve millî olempiyat cemiyetini kurdum”*³⁰⁵

İkinci dayanak noktası Ahmet İhsan (Tokgöz) Bey'in sahibi olduğu Servet-i Fünun mecmuasında yazdığı iddia edilen³⁰⁶ 5 Ekim 1908 Perşembe günü çıkan mecmuanın 889. sayısının 69. Sayfasında geçen şu satırlardır:

³⁰¹ Selim Sırrı, “*Olimpiyat Oyunları*”, s. 58.

³⁰² *Olympic Review*, No: 114, Mayıs 1977, s. 313.

³⁰³ *Olympic Review*, Haziran 1909, s. 88.

³⁰⁴ <http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/TMOK/Tarihce/46/1> (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi resmi sitesi); Haluk San, “*Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Nasıl Kuruldu*”, **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni**, Sayı 2, Nisan 1971, s. 2; Haluk San, “*Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Nasıl Kuruldu*” (önceki sayının devamı), **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni**, Sayı 3, Temmuz 1971, s. 2; “*Olimpiyat Oyunları (Dünden Bugüne)*”, **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni**, Sayı 12 (Türkiye Cumhuriyetinin 50. Yıl Özel Sayısı), Kasım 1973, s. 2-6; Haluk San, “*23 Haziran Günü ve Olimpizm*”, **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Dergisi**, Sayı 38/4, Mayıs 1977, s. 8-16; Haluk San, **Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde: Olimpizm veya Olimpik Hareket**, 2. Kitap, Hürriyet Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1985, s. 18-20; **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin 100 Yılı 1908-2008**, (Derleyen Altuğ İstanbulluoğlu), Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2008. s. 16-17.

³⁰⁵ Tarcan, **a.g.e.**, s. 24.

³⁰⁶ Servet-i Fünun mecmuasının 889 numaralı sayısı incelendiğinde böyle bir yazıya rast gelinmemekle birlikte, 889. numaralı sayısı Meşrutiyet'in ilanı öncesinde 24 Nisan 1324 tarihine denk

“Karilerimizin (okuyucularımızın) malumu bulunduğu üzere asrı cedid (modern) Olimpiyat oyunlarını ihya eden Fransız ağniyasından (ileri gelenlerinden) Baron Coubertin geçen sene temmuz ayında İstanbul’a teşrif ederek jimnastik üstatlarımızdan Selim Sırrı Bey’i memalik-i Osmaniyyeden murahhas tayin buyurmuşlardı. Selim Sırrı Bey Kanuni esasının ilan edilmesiyle verdiği sözü yerine getirerek Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyetini teşekkül ettirerek, reisliğini bana tevcih buyurdıklarını, umumi kâtipliğini kendilerinin deruhte ettiğini, Hasib Beyefendi ile Asaf ve Cevat Rüştü Bey biraderleri de idare heyeti azalıklarına intihab ve tayin ettiğini Dâhiliye Nezareti Celiliyesine arz buyurarak, cemiyetin tescili hususunda teşebbüs ettiklerini nazik bir mektupla beyan etmektedir.”

Üçüncü dayanak noktası Selim Sırrı Bey’in 1909 yılındaki Berlin’de yapılan UOK toplantısında resmen üye kabul edildiği, 1912 yılında UOK üye ülke çizelgesinde Türkiye’nin beş temsilci ile görüldüğü, böylece OMOC’nun uluslararası komiteye üyeliğinin 23-28 Mayıs 1911 tarihli Budapeşte oturumunda kabul edildiğinin anlaşıldığını bildiren 07.04.1970 gün ve 918 sayılı UOK yazısıdır.³⁰⁷

gelmekte ve 69. sayfasında “Fransa Bahriyesi” adlı makale yer almaktadır. Dolayısıyla Meşrutiyet öncesinde Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti’nin kurulma imkânı yoktur. İlk olarak Haluk San adlı yazarın dile getirdiği bu durumu kimsenin inceleme yapmadan doğruymuş gibi aynen alıntılması üzücü bir durumdur. Servet-i Fünun mecmuasının o dönemki sayıları incelendiğinde bu yazıya rast gelinmemesi böyle bir yazının varlığı hakkında şüphe uyandırmaktadır. Bununla birlikte Ahmet İhsan Bey’in kaleme aldığı Matbuat Hatıralarım adlı eserinde böylesi önemli bir konuya yer verilmemesi de düşündürücü bir durumdur. Ahmet İhsan Bey’in eseri için bkz. Ahmet İhsan, **Matbuat Hatıralarım 1888-1923**, Cilt 2, (Meşrutiyetin İlanından Umumi Muharebeye Kadar 1908-1914), Ahmet İhsan Matbaası Limited Şirketi, İstanbul, 1931.

³⁰⁷ “Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) nin Uluslararası Olimpiyat Komitesi (CIO) tarafından ne zaman tanındığı ve Selim Sırrı Tarcan’ın hangi tarihte ilk toplantıya katıldığını, arşivlerden çıkarılması hususunda yardımcı olmaları 26 Mart 1970 tarihli mektubumuzla CIO’dan rica edilmişti. Comité International Olympique’in Lozan’daki merkezinden aldığımız 7 Nisan 1970 gün 918 sayılı cevaptan şunları öğrenmekteyiz: “26 Mart mektubunuza teşekkür ederiz. Konusu NOK (Milli Olimpiyat Komitesi) nin Uluslararası Komiteye 1908 de kabul edilip edilmediği idi. CIO’nun 28-31 Mayıs 1909 tarihinde Berlin’de yapılan toplantısında Selim Sırrı Bey resmen alınmıştır. (Olympic Review Aralık 1910, sahife 88) Olympic Review Aralık 1919, sahife 188 de: Selim Sırrı Bey CIO Türkiye temsilcisidir. Kendisine Osmanlı Olimpiyat Komitesini kurma yetkisi verilmiştir. Böylece Türkiye Milli Olimpiyat Komitesinin 1908 de tanınmış olması imkânsızdır. Fakat 1914 Haziranında Paris’te yapılan kongre kararları toplantısında, 1912 Eylülünde Stockholmda basılan “Reglement du Congres” nin ikinci paragrafında şöyle denilmektedir: Türkiye – 5 delege (1912 Temmuz tablosu). Demek oluyor ki Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi 23-28 Mayıs 1911 de Budapeşte’de yapılan 12 nci toplantısında resmen kabul edilmiş görünmektedir. Fakat buna rağmen 1911 Olimpiyat devresinde bu konu ile ilgili bir şey yoktur. Bu malumatın size yardımcı olacağını ümit ederim.” Haluk San, “23 Haziran Günü ve Olimpizm”, s. 9.

Dördüncü dayanak noktası 1922 kuruluşlu “*Milli Olimpiyat Cemiyeti Yerine Kaim Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti*” sözlerinin yer alması ve bunun da anılan OMOC’un çok daha önce kurulduğunu göstermesidir.³⁰⁸

Bu belgeler ile beraber son dönemde tarihçi Sezgin Demircioğlu Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde yaptığı incelemelerde ulaştığı belgeler ışığında cemiyetin resmi olarak 1908 yılında kurulmadığını tespit etmiştir.³⁰⁹

Osmanlı arşiv belgelerinde Coubertin’in 16 Ocak 1914 tarihinde Selim Sırrı Bey’e yazdığı mektupta 13-23 Haziran 1914 tarihinde Paris’te yapılacak olan UOK’un kongresine davet edildiği belirtilmektedir. Ayrıca Coubertin mektupta Selim Sırrı Bey’in Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti’nin zamanında kurma konusunda ümitli olduğunu, lakin bu konuya dair bir haber alamadığını ve hükümetin dikkatini bu konu üzerine çektiği takdirde kolaylıkla çözüleceğini ifade etmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin pehlivanlık, jimnastik branşlarında bu fırsatla temsil edilmemesi her açıdan üzüntü verici olduğunu da belirtmiştir.³¹⁰

Bu durum üzerine Selim Sırrı Bey Maarif Nezareti’ne gönderdiği yazı ile girişimde bulunmuş ve şu sözleri söylemiştir:

“Bundan yirmi sene mukaddem Fransız Baron de Coubertin'in tesis ve teşkil eylediği Beynelmilel Olimpiyat Komitesi'nin âsâr-ı fa'aliyetinden olarak muhtelif payitahtlarda istadyonlar vücûda getirilmiş ve 1896 senesinde İngiltere Kralı'nın huzurunda ilk olimpiyat müsabakası Atina'da icra edilmiştir. Umumi veçhe o tarihten itibaren 1900'de Paris'te, 1904'te Amerika'da Saint Louis şehrinde, 1908'de Londra'da, 1912'de Stockholm'de bütün medenî milletlerin iştiraki ile 'Olimpiyat Müsabakaları' nâmı altında terbiye-i bedeniye ve spor müsabakaları icra olunmuş ve 1916'da Berlin'de icrası mukarrer bulunmuştur. Bu müsabakalara her millet kendi mevcudiyetini göstermek için en güzide, en mâhir, fikren beden en iyi terbiye görmüş gençlerini intihâb edib gönderiyor. Atıcılıkta, yüzücülükte birçok yarışta ve oyunlarda kuvvet ve kabiliyetini gösteriyor. Ancak, bu müsabakalara iştirâk eylemek birtakım kuyût ve şerâite tâbi olduğundan müsabakaların tertibinden mukaddem komite Avrupa payitahtlarından birinde akd-ı ictimâ ederek her millet kendi nokta-i nazarını söylüyor, göndereceği gençlerin evsâf ve şerâitini bildiriyor. İctimâ'lara

³⁰⁸ Fişek, **a.g.e.**, s. 548.

³⁰⁹ <http://spor.haber7.com/spor/haber/412737-font-colorff0000milli-olimpiyat-komitesi-tarihi-yanlisfont>, 24.05.2015.

³¹⁰ **BOA, MF.MKT.**, Dosya No:1197, Gömlek No:49, H. 9 Cemaziyelahir 1332/ 5 Mayıs 1914.

veliahdlar, prensler riyâset ettiği gibi, komitenin ictimâ'ına meclis-i a'yân, darü'l-fünûn salonları tahsis ediliyor. Komitenin a'zâ-yı daimesini reis kendisi intihâb ediyor. Yakın zamana kadar birçok esbaba mebni Osmanlı Olimpiyat Komitesi'ni teşkil etmek mümkün olmamıştı. 1912 senesinde Stockholm'deki olimpiyat müsabakalarına hükümet-i seniyye canibinden murahhas olarak azimet eylemişim fakat oradaki gençlerle boy ölçecek kadar idmancılarımız mümarese görmemiş olduklarından Osmanlı gençliği maalesef temsil edilememişti. Geçen sene Millî Olimpiyat Cemiyeti'nin teşkili için yaptığım müraca'atı hükümet-i seniyye nazar-ı dikkate almış ve icâb eden müsa'adeyi itâ eylemiş olduğundan Teşrifat Umumi Müdürü İsmail Cenânî Bey, a'yân a'zâsından Dilber Efendi, bahriye zabıtlığından müsta'fi Miralay Mahmud Bey, Bank-ı Osmanî müdür-i sâbıkı Paçeri Beylerden cem'iyetin heyet-i merkezisini bundan dört ay mukaddem teşkil eyledim ve keyfiyeti Baron de Coubertin'e bildirdim. Birkaç seneden beri futbol, yaya yarışları, atlamalar gibi sporun şua'bât-ı muhtelifesinde oldukça bir faaliyet göstermeye başlayan gençlerin 1916 senesi olimpiyatlarına i'zâmı arzu buyurulduğu takdirde melfuf davetnâmeyi nazar-ı itibara alarak a'zâ-yı daimesinden bulunduğum cemiyetin Haziran'da mukarrer olan ictimâ'ına i'zâmımı ve olimpiyatlara gönderilecek gençlerin suret-i iştirakinin vesâit-i çâkerânemle tebliğinin münâsib olacağını arz ve beyân eylerim efendim.

*Terbiye-i Bedeniye Müfettişi Selim Sırrı - 21 Nisan 1330*³¹¹

Belgeden de anlaşılacağı üzere Selim Sırrı Bey'in cemiyetin kuruluşu için 1913 yılında yaptığı başvuru 1914 yılı başında kabul olunmuş, böylelikle cemiyetin merkez heyetini 1914 ocak ayında vücuda getirmiştir.

Cemiyetin kuruluş tarihi konusunda bir şeyi gözden kaçırmamak gerekir. Kurthan Fişek, Haluk San'ın 1957 yılında Selim Sırrı Tarcan ile yaptığı görüşmeden şu sözlerini aktarmıştır:

*“OMOC idare heyetini teşkil ettikten sonra Dâhiliye Nezaretine müracaat ettim. Bunun bir spor cemiyeti olduğunu, kayda geçmeye ve nizamname vermeye lüzum olmadığını söylediler. İş orada kaldı.”*³¹²

Yukarıda geçen sözleri Selim Sırrı Bey'in 1923 yılında Vatan gazetesinde yazdığı şu sözleri teyit etmektedir:

“Sporun ehemmiyeti memlekette henüz lâyıkıyla takdir edilmediğinden olimpiyatların bir milletin hayatı, varlığı üzerindeki te'sirini bilemiyoruz. Bir spor

³¹¹ BOA, MF.MKT., Dosya No:1197, Gömlek No:49, H. 9 Cemaziyelahir 1332/ 5 Mayıs 1914.

³¹² Fişek, a.g.e., s. 302.

a'yanı mahiyetinde olan milli olimpiyad cemiyetini mülga hükûmet zamanında tesis etmeye teşebbüs ettiğim zaman zavallı Dâhiliye Nazırının olimpiyad kelimesinden tarihin kurun-ı evvelîye ait ma'lumatı mefkûresinde canlanmış ve bana:

*-Fakat azizim bu oyun Atina'da oynanır. Olimpiyad cemiyetini Yunanlılar yapar! Siz başka bir isim bulunuz zamanın terakkisi böyle şeylere müsaid değildir, demişti.”*³¹³

Buradan da anlaşılacağı üzere Selim Sırrı Bey'in OMOC'u 1908 yılında teşkil ettiği, 16 Ağustos 1909 tarihinde yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu³¹⁴ çerçevesinde cemiyete resmiyet kazandırmak üzere başvuru yaptığı ve ilk dönemde kabul alamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla cemiyet gayri resmi olarak 1908 yılında kurulmuş olsa da resmiyet kazanması -arşiv belgelerinden anlaşılacağı üzere- ancak 1914 ocak ayında mümkün olmuştur. Resmiyette bu şekilde olmasına rağmen sonraki yıllarda yazmış olduğu gazete yazıları ve eserlerinde, vermiş olduğu radyo konferanslarında, kendisinin cemiyeti gayri resmi kuruluş yılı olan 1908'de kurduğunu sürekli olarak dile getirmiştir.³¹⁵ Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti gibi resmi bir kurumun ise hâlâ bu yanlış üzerinde durması ve kendi kurum tarihini ayrıntılı şekilde aydınlatacak bir araştırmaya girişmemesi büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

Selim Sırrı Bey'in OMOC'un kuruluşundaki rolü ile birlikte Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında olimpiyat oyunlarının ülkede ehemmiyet kazanmasında yine öncü rolü üstlenmiştir. Selim Sırrı Bey UOK'un Türkiye temsilcisi seçildiği 1909 Berlin³¹⁶ toplantısı ile birlikte, 1910 Lüksemburg³¹⁷, 1911 Budapeşte³¹⁸, 1912 Stockholm, 1913'de Lozan, 1914 Paris³¹⁹, 1925 Prag ve 1927 Monako olimpiik kongrelerine iştirak etmiştir. Bunun yanında görevde bulunduğu süreçte 1912 Stockholm, 1924 Paris ve 1928 Amsterdam Olimpiyatları'na da bizzat iştirak etmiştir.

³¹³ Selim Sırrı, “Eski Olimpiyatların Bir Tarihçesi”, **Vatan**, 19 Teşrinievvel 1923, s. 4.

³¹⁴ Cemiyetler Kanunu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Edib Kemal, **Kanunlarımız**, Birinci Cilt: Kavanin-i Esasiye-Kavanin-i İdare), Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul, 1924, s. 422-426.

³¹⁵ Efdal As, “İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Bir Uluslararası Entegrasyon Örneği Olarak Modern Olimpiyatlara Katılım”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 59, Güz 2016, s. 27.

³¹⁶ **Olympic Review**, No: 115, Mayıs 1977, s. 313.

³¹⁷ **Revue Olympique**, No: 4, Nisan 1910, s. 50.

³¹⁸ **Olympic Review**, No: 118, Ağustos 1977, s. 498.

³¹⁹ **A.g.e.**, s. 42.

Selim Sırrı Bey'in UOK üyesi olduğu ilk dönemde 1912 yılında yapılacak olan olimpiyatlara ülkece davet alınmıştır. 1908 yılında Londra'da tertip edilen³²⁰ uluslararası olimpiyat oyunları 1912 yılının 29 Haziran-22 Temmuz tarihleri arasında Stockholm şehrinde düzenlenecek olup bu olimpiyatlara Osmanlı müsabakacıların da katılmasına izin verilmiştir.

Olimpiyatlara Osmanlı delegesi olarak atanan Selim Sırrı Bey,³²¹ bu durum üzerine harekete geçerek İkdam ve Sabah gazetelerinde çeşitli spor müsabakalarına katılmak isteyen amatör gençleri lisans almak üzere davet etmiştir. Aynı zamanda Harbiye, Bahriye ve Maarif Nezaretleri'ne birer tezkere yazarak Olimpiyat müsabakalarına katılacak kişilerin isimlerini bildirilmesini istemiştir. Maarif Nezareti ile Bahriye Nezareti olumlu yanıt verirken Harbiye Nezareti bu oyunlara “*askerlik nokta-i nazarından şayan-ı ehemmiyet olmadığına mebni zabıt i'zamına lüzum yoktur*” cevabını vermiş, binaenaleyh edilecek masrafın fayda sağlamayacağını bildirmişlerdir.³²²

Selim Sırrı Bey, hükümetin bu olumsuz tavrına karşı 1914 yılında yayınladığı “*Spor*” adlı eserinde devletin henüz sporun ehemmiyetini kavrayamadığını ifade ederek şu sözleri söylemiştir:

“1912 senesinin haziranında Stockholm'de Olimpiyat Oyunlarının beşincisi icra edildi. Her hükümet gibi biz de da'vet olunduk. Gönül isterdi ki bir hamiyet sahibi çıkıp bana şöyle desin:

- Bankadaki paramdan beş yüz lirasını o zamanlar bir altın, bir lira rayicine göre bugünkü 24 milyon lira)memleketimin varlığını gösterecek olan on gencin yol parası için hibe ettim. Stockholm'e göndermek üzere beğendiğimiz on kişiyi intihab ediniz, orada bizi temsil ediniz. Ne hayal, ne boş temenni. Böyle bir hayır sahibi çıkmayacağını bildiğim için her şeyde olduğu gibi bu hususta dahi hükümete müracaattan başka çarem olmadı. Harbiye Nezareti bu oyunların askerlikle

³²⁰ 1908 Londra Olimpiyatları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **The Fourth Olympiad Being Official Report of The Olympic Games of 1908**, The British Olympic Association, London, 1909.

³²¹ **BOA, HR.İD.**, Dosya No:1223, Gömlek No: 27, R. 25 Mart 1328/ 7 Nisan 1912; **BOA, BEO.**, Dosya No:4025, Gömlek No:301852, H. 20 Rebiülahir 1330 / 8 Nisan 1912; **BOA, İ.MMS.**, Dosya No:149, Gömlek No:21, H. 18 Rebiülahir 1330 / 6 Nisan 1912; **BOA, HR.İD.**, Dosya No:1223, Gömlek No: 28, R. 26 Mart 1328/ 8 Nisan 1912; **BOA, MV.**, Dosya No:227, Gömlek No: 70, Rebiülahir 1330/ Mart 1912.

³²² Selim Sırrı, “*Eski ve Yeni Olimpiyatlar*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 14, 15 Şubat 1327, s. 213; Selim Sırrı, “*Olimpiyat Oyunları (Acaba meyus olalım mı)*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 22-23-24 (Fevkalade Nüsha), 1 Ağustos 1328, s. 372.

münasebeti olmadığını, binaenaleyh edilecek masrafın istifadeye yetmeyeceğini bildirdi. O tarihte İstanbul'da bir iki futbol kulübünden başka hiçbir spor teşekkülü bulunmadığından, onlardan da müsbet bir cevap alamadım. Vaktiyle –“Türk gibi kuvvetli”- sözünü güreşte Avrupalıların on beş yirmi sene evvel kabul ettiren Osmanlı İmparatorluğu'nun bugün spor namına ortada varlığından eser olmaması ne elim. Biz henüz sporun ehemmiyetini layığıyla takdir edemediğimizden Olimpiyatların bir milletin umumi hayatı üzerine yapacağı tesiri bilmiyoruz.”³²³

Hükûmetten olumsuz yanıt alınmasından dolayı olimpiyatlara katılacak kişilerin kendi imkânlarıyla gidecek olmasından dolayı Selim Sırrı Bey'in basında yaptığı çağrıya sadece Vahram Papazyan ve Mıgır Mıgıryan adında iki Ermeni genç cevap vermiştir.³²⁴

Böylelikle Osmanlı Devleti adına iki Ermeni sporunun katıldığı olimpiyat oyunlarına dair Selim Sırrı Bey teessürle şu yorumu yapmıştır:

“Şayan-ı teşekkürdür ki Mıgıryan ve Papazyan Efendiler gibi iki muhterem Ermeni bu müsabakalara Osmanlılık namına dâhil olarak yüzümüzü ağartacaklardır. Onlar da gitmeseler idi istadyumun her tarafına taalluk edilen Osmanlı bayraklarının altında ellerim böğrümde yap yalnız dolaşacaktım.”³²⁵

³²³ Selim Sırrı, **Spor**, Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1330, s. 59.

³²⁴ “İstanbul'un ilk atletizm ve jimnastik kulübü olan Raffi'nin kurucusu (1907) Mıgır Mıgıryan'ın parasal durumu iyiydi. Ancak Papazyan'ın kaynak bulması gerekiyordu. Vahram Papazyan, İstanbul'un çeşitli semtlerinde şubeleri bulunan Ermeni Ardavast kulübünün üyesiydi. İlk başvurduğu yer de bu kulüp olmuştu. Kulüp yöneticileri bu işe sıcak bakmışlar ve onun Stockholm'e gidip gelmesini sağlayacak parayı bulmanın yollarını aramışlardı. Bunun için Arnavutköy'deki Rum Tiyatrosu'nda bir gece düzenlendi. Saray mensupları ve hatta saraylı hanımların da hazır buldukları bu gösteride Türkçe olarak oynanan “Fedakâr Gemici” piyesinde bizzat Vahram Papazyan da rol aldı. Bu geceden sağlanan para ve biriktirdiği cep harçlıklarıyla Vahram Papazyan'a Stockholm için gidiş-geliş bileti alındı.” İstanbulluoğlu, **a.g.e.**, s. 106-107. Mıgır Mıgıryan'ın 12 Ekim 1956 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan mektubunda gidiş masraflarının Ardavast Spor Kulübü tarafından karşılandığı yazmaktadır. Ayrıca Mıgıryan mektubun devamında Stockholm olimpiyatları ile ilgili şu ilginç bilgileri de vermiştir: *Stockholm'e geldiğimizde Türk bayrağını diğer milletlerin bayrakları arasında görmeyişim beni son derece müteessir ettiği, Türk bayrağı direğe çekilmediği takdirde müsabakalara girmeden vatanıma döneceğimi alakadarlarla bildirilmesini rica etmişim. Bu hareketimden mütehassıs olan Sefir Ahmet Bey derhal telefona sarılmış ve lazım gelen yerlerde temasa geçmişti. İki saat sonra Olimpiyat Stadyum'unda ve Stockholm sokaklarında bayrağımız dalgalanıyordu. Bu sırada Kemal Bey'in çok muhterem zevcesine de Ay-yıldızımızı kendi elleriyle mayomun üzerine işlemesini teklif etmişim. Bu teklif hemen kabul edilmiş ve ben de Olimpiyat'a muhterem Sefiremizin kendi elleriyle diktiği Ayyıldızımızı işlediği mayomla katılabilmişim.* **Cumhuriyet**, 12 Ekim 1956, s. 6

³²⁵ Selim Sırrı, “*Olimpiyat Oyunları, (Stockholm'de Olimpiyat Oyunları)*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 21, 24 Mayıs 1328, s. 350.

28 Haziran 1912'de Stockholm'e ulaşan Selim Sırrı Bey³²⁶ ve Ermeni sporcular Stockholm'de Linnegatan'daki bir ilkokulda ikamet etmişlerdir.³²⁷ 29 Haziran- 22 Temmuz 1912 tarihleri arasında gerçekleşen Stockholm Olimpiyatlarında³²⁸ Osmanlı Devleti adına müsabakalara katılan Ermeni sporcular bir başarı gösterememiş ve 13 Temmuz 1912'de Stockholm'den ayrılmışlardır.³²⁹ Selim Sırrı Bey ülkeye dönüşünden kısa süre sonra İsveç devleti tarafından Olimpiyat madalyası ile ödüllendirilmiştir.³³⁰

Selim Sırrı Bey'in Stockholm Olimpiyatları hakkında zaman içerisinde yazdığı yazılar incelendiğinde olimpiyat oyunlarına katılıp katılmama konusunda farklılıklar göze çarpmaktadır. Selim Sırrı Bey olimpiyatlar başlamadan önce Terbiye ve Oyun dergisinde olimpiyatlara katılanlar tablosunda Osmanlı Devleti'ni iki gösterirken³³¹ olimpiyat dönüşü yine Terbiye ve Oyun dergisindeki bir yazısında "Yirmi altı muhtelif milletin en güzide evlatları orada idi. Yalnız bizden eser yok" şeklinde fikir beyan etmiştir.³³² Selim Sırrı Bey 1912 Olimpiyatları'ndan birkaç yıl sonra bastırıldığı "Olimpiyat Oyunları ve Stadyumlar" adlı kitabında "1912 Stockholm olimpiyatlarına ise bu müsabakalara kendilerine çok güvenen, biri koşuda ve diğeri sıklet ve disk atmakta, mahir olduğunu iddia eden iki Ermeni genci iştirake talib

³²⁶ BOA, HR.İD., Dosya No:1223, Gömlek No: 28, 3 Temmuz 1912.

³²⁷ The Fourth Olympiad Being Official Report of The Olympic Games of 1908, s. 235.

³²⁸ Araların Selim Sırrı Bey'in de bulunduğu otuz bir ülkeden kırk dört Uluslararası Olimpiyat Komitesi temsilcisinin katıldığı 1912 olimpiyatlarında Türkiye'den gazeteci katılmadığı görülmektedir. 1500 metre yarışında Papazyan yarışı bitirememiştir. Disk atmada ise Mıgır Mıgıryan 32.98 lik derecesiyle 34. sırada tamamlamıştır. En iyi el ile gülle atmada Mıgıryan 10.63 cm ile 19. olmuş, sağ ve sol el ile gülle atmada ise 10.85+8.93=19.78 lik derecesi ile sonuncu olmuştur. The Fourth Olympiad Being Official Report of The Olympic Games of 1908, s. 3, 997, 365, 405, 407-408.

³²⁹ BOA, HR.İD., Dosya No:1223, Gömlek No: 30, 12 Ağustos 1912.

³³⁰ BOA, BEO, Dosya No:4123, Gömlek No:309213, H. 4 Muharrem 1331 / 14 Aralık 1912; BOA, İ.TAL., Dosya No:481, Gömlek No:1, H. 1 Muharrem 1331/ 11 Aralık 1912.

³³¹ Selim Sırrı, "Olimpiyat Oyunları, (Stockholm'de Olimpiyat Oyunları)", s. 349.

³³² Selim Sırrı, "Olimpiyat Oyunları (Acaba meyus olalım mı)", s. 372. Hatta bu cümlesinden dolayı tepki çeken Selim Sırrı Bey'e Marmnamarz'da bir cevap veren Şavarş Krisyan, "Selim Sırrı'nın Hıristiyan Osmanlı ile Türk Osmanlı arasına fark koymak yönündeki çabası canımızı yaktı. (...) Kısa konuşalım. İki Ermeni, kendilerinin ve Ermeni milletinin bir kısmının masraflıyla Stockholm'e gittiler, ama Ermeni olarak değil, Osmanlı olarak... Formalarının üzerinde Osmanlı hilali vardı. Osmanlı sporu Avrupa'da tanınsın diye mücadele ettiler. Osmanlı atletleri olarak alkış da topladılar ama Selim Sırrı hâlâ kalkıp, o iki Osmanlı'yı hiç anmadan, Stockholm'de Türkler yok diye gözyaşı dökme numarası yapıyor. (...) Kelimelerle oynamayalım. Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik sözleri basit sözler değildir. Ulus yaratır ve ulusların geleceğini güvence altına alırlar. Eğer bu memlekette bu sözler sadece bizi kandırmak için kullanılıyorsa, biz bu kelimelerin anlamlarının değiştirilmesine razı gelmiyor ve uyumak istemediğimizi söylemek istiyoruz." Rober Koptaş, "Olimpiyat Tarihinin Gayri Resmi Sayfası", Agos, 26.07.2012. (Sayfaya Erişim Tarihi:19.03.2016.)

olmuştu. Maalesef bir muvaffakiyet kazanamadılar. Çünkü her ikisi de lüzumu veçhile hazırlanmamışlardı”³³³ şeklinde görüş bildirirken 1923 yılında Vatan gazetesinde yazdığı bir başka yazısında “... Meşrutiyetin beşinci senesiydi. Fakat spor bizde henüz inkişaf buluyor ve Galatasaray’ın yetiştirdiği futbol meraklısı beş on gençten başka, spor meraklısı hemen yoktu. Onlar da beynelmilel müsabakalara iştirak edebilecek bir kudrette değillerdi. Hiç olmazsa Türk bayrağını stadyuma asabilmek emeliyle yalnız başıma Stockholm’e gittim”³³⁴ şeklinde görüşünü dile getirmiştir. 1948 yılında yazdığı Yeni ve Eski Olimpiyatlar adlı kitapta ise 1912 Olimpiyatları’na Osmanlı Devleti’nden iki sporcunun katıldığını belirtmiştir.³³⁵

Selim Sırrı Bey’in bu şekilde farklı yazılar yazmasının sebebi olarak dönemin ahvaline göre hareket ettiği söylenebilir. Lakin yine de bu kadar az zamanda farklı yorumlarda bulunması akıllarda soru işareti bırakmaktadır.

Altıncı Olimpiyat Oyunları’nın 1916’da Berlin’de icra edilmesi kararlaştırılmıştı. Bunun için Almanlar milyonlar sarf ederek muazzam tesisler ve meydan vücuda getirmişlerdi. Fakat Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması hasebiyle bu oyunlar yapılamamıştır. Yedinci Olimpiyat Oyunları ise 1920’de Belçika’nın Anvers şehrinde icra edilmiştir.³³⁶ Ancak Türk sporcuları bu olimpiyatlara da katılamamıştır. Çünkü UOK, Dünya Savaşı’na sebep olduğu düşünülen Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ile birlikte Osmanlı Devleti’ni savaş sonunda Lozan’da 23 Haziran 1919 tarihinde yaptığı toplantıda komiteden çıkarma kararı almıştır.³³⁷

Bu durum üzerine Selim Sırrı Bey olimpiyat oyunlarına katılma mevzusunda şu sözleri dile getirmiştir:

“Şimdiye kadar olimpiyat müsabakalarına iştirak edemediğimizin sebepleri meydandadır. Huzur ve sükûn yüzü görmeyen bir milletin esaslı bir teşkilat vücuda getirmesine maddeten imkân yoktu. Sulh takarrür ettikten sonra teşkilat yapmak, sporla ciddi bir suretle meşgul olmak gençler arasında bir tesanüd vücuda getirmek usul tahtında intizam ile çalışmak mümkün olacaktır. Olimpiyatlara iştirakle gayemiz

³³³ Selim Sırrı, **Olimpiyat Oyunları ve Stadyumlar**, İttihat Spor Kulübü Külliyyatı 6, s. 86.

³³⁴ Selim Sırrı, “*Eski Olimpiyatların Tarihçesi*”, s. 4

³³⁵ Tarcan, **Yeni ve Eski Olimpiyatlar**, s. 32.

³³⁶ **Beynelmilel Olimpiyat Oyunları**, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul, 1340, s. 16-17.

³³⁷ Haluk San, **Olimpiyatlarda Türk Sporcuları**, Hürriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1988, s. 31.

orada birinci çıkmak, madalya almak değil, nezih, vakur, becerikli ve bütün manasıyla seciye sahibi bir nesil vücuda getirdiğimizi âleme göstermektir.”³³⁸

Savaş dolayısıyla olimpiyat komitesinden çıkarılan Osmanlı Devleti ancak iki yıl sonra yine Lozan’da yapılan kongrede tartışmalı geçen görüşmelerde Belçika ve Çekoslovakya üyelerinin olumsuz karar belirtmelerine rağmen tekrar üyeliğe kabul edilmiş ve üye olarak Selim Sırrı Bey yeniden seçilip tayin edilmiştir.³³⁹ Bu karar Selim Sırrı Bey’e Baron de Coubertin tarafından şu mektupla bildirilmiştir:

“Aziz meslekdaşım

Beynelmilel Olimpiyad Cemiyeti son içtimaında meclisimizde sizin yeniden Türkiye murahhası olarak ahz-ı mevki etmenize karar verdi ve bu kararı size tebliğ için beni me’mur etdi. Ahval sizi bir müddet bizden ayırmıştı. Hâlbuki hepimiz sizin şahsınıza karşı pek dostane bir hatıra beslemekte berdevam idik.

Hissiyatı hürmetkeranemin kabulünü rica ederim efendim.

*Beynelmilel Olimpiyat Cemiyeti Reisi
Baron de Coubertin”*³⁴⁰

Normalde Anvers’te yapılan olimpiyatlarda Milletler Cemiyeti’ne dâhil olmayan devletlerin katılmaması kararı alınmış iken Uluslararası Olimpiyat Kongresi Türkleri bu kayıttan istisna ederek Paris’te yapılacak sekizinci olimpiyatlara davet etmiştir.³⁴¹

Selim Sırrı Bey UOK’a tekrar üye olarak seçilmesi üzerine Baron de Coubertin’den 20 Nisan 1922 tarihinde başka bir mektup almış ve 7-9 Haziran 1922 tarihleri arasında Paris’te yapılacak olan kongreye katılması arzu edilmiştir. Ancak Selim Sırrı Bey ülkede bu gibi kongrelerin ehemmiyeti henüz daha layıkıyla takdir edilmediğinden teşebbüse lüzum görmemiştir.³⁴² Bu kongreye katılmamasında bir sebebi de Kurtuluş Savaşı’nın devam ettiği bu nazik ortamda böyle bir hareketin doğru olmayacağı kanaatinde olabilir.

³³⁸ “Doktor Diver’in Programı ve Olimpiyatlar Hakkında Selim Sırrı Bey’den Aldığımız Mektup”, **Spor Âlemi**, Sayı 5/29, 23 Kânunuevvel 1336, s. 2.

³³⁹ Selim Sırrı, “1924 Olimpiyatları ve Lozan Mukarreratı”, **Spor Âlemi**, Sayı 23/85, 8 Mart 1339, s. 5.

³⁴⁰ “Sporcu Türk Gençlerine Mühim Bir Tebşir”, **Spor Âlemi**, Sayı 10/34, Temmuz 1337, s. 3.

³⁴¹ **Beynelmilel Olimpiyat Oyunları**, s. 17.

³⁴² Selim Sırrı, “Olimpiyad Oyunları ve Sporun Temerküzü”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 1, Temmuz 1922, s. 12.

Selim Sırrı Bey Paris’te yapılan kongreye katılmasa da tekrar UOK’a dâhil olmasından dolayı o günlerin Ziraat Genel Müdürü Hasib Bey (Bayındırhoğlu) ile birlikte ülkede yeni bir olimpiyat cemiyeti vücuda getirmek için çalışmalara başlamışlardır. Bir ara öğretmen olarak çalıştığı İstanbul Jandarma Zabıt Mektebi aracılığıyla 25 Haziran 1922 tarihinde “*Milli Olimpiyad Cemiyeti Yerine Kaim Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti*”³⁴³ ni vücuda getirmişlerdir.

Cemiyetin fahri reisliğine Şehzade Abdürrahim Efendi ve hami reisliğine Şehzade Ömer Faruk Efendi getirilmiş, cemiyetin reisliğini Ziraat Genel Müdürü Hasib Bey ve Genel Kâtipliğini de Selim Sırrı Bey üstlenmiştir.³⁴⁴

Bu arada 14 Temmuz 1922 tarihinde ilk Türk spor örgütü olan “Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı” (TİCİ) kurulmuş ve 31 Temmuz 1922 tarihinde ilk toplantısı yapmış ve 1924’de yapılacak olimpiyatlara katılacak spor dallarının federasyonlarını kurabilmek ve sporcuların derhal hazırlanmaları için program yapılmasına karar vermiştir. Ayrıca toplantıda Selim Sırrı ve Hasib Beylerden gelen iki tezkere okunmuş, Selim Sırrı Bey tezkeresinde seçim meselesinden dolayı memnuniyet beyan etmiş fakat meşguliyetinin fazla olması dolayısıyla hizmet kabulünden çekildiğini ifade etmiştir. Hasib Bey ise mensup olduğu Milli Olimpiyat Cemiyeti nizamnamesinin başka bir vazife kabulüne mani olduğunu bildirmiştir.³⁴⁵

Selim Sırrı Bey Milli Olimpiyat Cemiyeti ile TİCİ arasındaki iş birliğini arttırmak adına Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti başlıklı ve mühürlü 30 Ağustos 1922 tarihli ve 25 sayılı yazıda şunları söylemiştir:

*“Aziz ve muhterem Ali Sami Beyefendi
Ağustosun 28inci pazartesi günü Milli Olimpiyad Cemiyeti’nin Heyeti umumiye içtimaında vuku bulan teklifim üzerine zat-ı âlileri idare heyeti azalığına aray-ı umumiyle intihab olunduğunuzu arz ile teyidi muhaleset eylerim.”*³⁴⁶

³⁴³ **Milli Olimpiyad Cemiyeti Yerine Kaim Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti**, Ahmet İhsan Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, İstanbul, 1922.

³⁴⁴ Cemiyetin gayesini Nizamname-i Esasî’de şu şekilde belirtmiştir: Terbiye-i bedeniyenin ve bilhassa spor kısmının memlekette makul ve makbul bir şekilde neşr ve tamimini temin etmek. Oyun meydanları vücuda getirmek için alakadar olanlar nezdinde teşebbüslerde bulunmak. Gençleri zümre halinde ve usul tahtında çalışmaya teşvik etmek. Her yıl sonbaharda beynelmilel olimpiyatlara hazırlamaya müsabakaları tertip edip rekorlar elde etmek ve kupalar vermek. (...)” **a.g.e.**, s. 3.

³⁴⁵ “*İdman İttifakında*”, **Spor Âlemi**, 22/60, 15 Ağustos 1338, s. 5.

³⁴⁶ San, **Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde: Olimpizm veya Olimpik Hareket**, s. 34.

1924 Olimpiyatları için hazırlıklar sürerken UOK 1924’de Paris’te yapılacak Olimpiyat Oyunları³⁴⁷ için Selim Sırrı Bey’e bir davetiye mektubu göndermiş olup mektup şu şekildedir:

“20 Şubat 1923-Beynelmilel Olimpiyad Cemiyeti azasından Selim Sırrı Bey’e Efendim

Beynelmilel Olimpiyad Cemiyeti sekizinci olimpiyadın Paris’te tesidini taht-ı karara aldığından, 1924 Olimpiyadlarının tertib ve tanzimine me’mur olan komite Paris’de icra edilecek müsabakalarla, şenliklere sizleri de davet etmek şerefiyle mübahidir. Mayıs 3’den Mayıs 19’a ragbi, Mayıs 15’den Haziran 19’a futbol, Haziran 21’den Haziran 29’a endah ve Temmuz 5’den 27’ye olimpiyad programının ihtiva ettiği diğer müsabakalar icra edilecektir. İhtisat-i faikamın kabulünü rica ederim efendim. Reis Kont Klari”³⁴⁸

Bu çağrı üzerine 13 Nisan 1923 tarihinde Kumkapı Kulübü’nün konferans salonunda başkanlığına Selim Sırrı Bey’in seçildiği bir TİCİ kongresi yapılmıştır. Kongrede olimpiyat oyunlarına katılacak sporcuların çalışmaları hakkında müzakereler gerçekleştirilmiştir.³⁴⁹

Paris’te yapılacak olan olimpiyatların hazırlık sürecinde Türk gençliğinin olimpiyat müsabakalarına katılmasını kolaylaştırmak, bu vesile ile spor müsabakaları düzenlemek maksadıyla çoğunluğu Osmanlı hanedanına mensup kişiler ile merkez hükûmetin ileri gelenlerinden oluşan Milli Olimpiyat Cemiyeti 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Anlaşması’nın imzalanması ve 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet’in ilan edilmesi üzerine çalışmalarına son vermiştir.³⁵⁰

Selim Sırrı Bey Cumhuriyet’in ilanı akabinde Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti (TMOC) genel kurulunu mevcut siyasi düzene uygun olarak yeniden şekillendirmiştir. Genel kurulunda başkanlıkta Selim Sırrı Bey, ikinci başkanlıkta Hasib Bey, TİCİ Başkanı Ali Sami Bey umumi kâtip, Burhaneddin, Taip Bey (TİCİ Muhasebecisi), Sadi Bey (TİCİ İstanbul Mıntıkası Reisi), Ziya Bey (Futbol Federasyonu Reisi), Refik İsmail (Avukat), Menemenlizade Muvaffak Beyler de üye

³⁴⁷ 1924 Paris Olimpiyatları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Les Jeux de la VIIIe Olympiade Paris 1924 – Rapport Officiel**, Paris: Librairie de France, 1924.

³⁴⁸ “Selim Sırrı Bey’e bu kere Paris’ten vürud eden davetnamenin tercümesi”, **Spor Âlemi**, Sayı 23/85, 8 Mart 1339(1923), s. 5.

³⁴⁹ “Terbiye Havadisleri”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 11, Mayıs 1923, s. 176.

³⁵⁰ “Milli Olimpiyat Cemiyeti Hakkında” **Spor Âlemi**, Sayı 7/119, 22 Teşrinisani 1339 (Kasım 1923), s. 10.

olarak cemiyette yer almışlardır.³⁵¹ Önceden Şehzade Abdürrahim Efendi'nin bulunduğu onursal başkanlığına İsmet Paşa getirilmiştir. İsmet Paşa TMOC'un bu kararından memnun olmuş ve Selim Sırrı ve Ali Sami Beylere bir teşekkür yazısı göndermiştir.³⁵²

TMOC ilk toplantısını 2 Kasım 1923 Pazar günü yapmış,³⁵³ olimpiyatlara katılım mevzusunda yapılan toplantıda ne TMOC'nin ne de TİCİ'nin mali durumlarının böyle bir şeye müsait olması sebebiyle hükümetten yardım istemek üzere Maarif Vekâleti'ne 3 Kasım 1923 tarihli bir talep yazısı göndermişlerdir.³⁵⁴

Bu talep yazısını Maarif Vekâleti karşılıksız bırakmamış ve Maarif Vekili İsmail Safa (Özler) Bey TMOC başkanı Selim Sırrı Bey'e bir mektup yazarak 1924 Olimpiyatları'na iştirak edilebilmesi için ne gibi yardımların gerekli olduğunu yetkili kişilerle görüşerek bir rapor halinde göndermelerini talep etmiştir.³⁵⁵

Selim Sırrı ve Ali Sami Beylerin sundukları rapor neticesinde 1924 Paris Olimpiyatları'na Türklerin iştiraki için gerekli olan 27 bin liradan acil olarak lazım gelen 17 bin liranın verilmesine Heyet-i Vekile'ce karar verildiği gibi 1924 bütçesine de sporu teşvik adıyla 50 bin liralık bir karşılık konmuştur.³⁵⁶

Devletin destek vermesi üzerine TMOC başkanı Selim Sırrı Bey, İsmet Paşa'ya devletin olimpik faaliyetlere ve spor politikalarına karşı ilgi göstermelerinden dolayı 2 Şubat 1924'de bir teşekkür yazısını göndermiştir:

“Fransızlar tarafından 1896'da yeniden ihya ve her dört senede bir muhtelif payitahtlarda icra olunan beynelmilel olimpiyad müsabakalarına iştirak eden kırk dört millet içinde varlığını gösterememek bilhassa vaktiyle kuvvetiyle şöhret alan bir millet için bir az ayıp oluyordu. Hepsi bir tarafa birkaç yüz bin kişi huzurunda yapılan muazzam bir ihtifalde Yunan bayrağının arkasında elli kadar palikarya

³⁵¹ **Beynelmilel Olimpiyat Oyunları**, s. 20.

³⁵² **BCA**, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 144.34.3, 3 Nisan 1924.

³⁵³ **San, a.g.e.**, s. 39.

³⁵⁴ Cem Atabeyoğlu, **Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?**, TMOK Yayınları, İstanbul, 2001, s. 9.

³⁵⁵ Burhaneddin, *“Hükümetin Spora Karşı Şayan-ı Şükran Alakası”*, **Spor Âlemi**, Sayı 8-9/121, 13 Kânunusani 1339, s. 3.

³⁵⁶ *“Yaşasın Cumhuriyet”*, **Spor Âlemi**, Sayı 11/123, 24 Ocak 1924, s. 2; *“Hükümet "İdman Cemiyetleri İttifakı"na 67.000 Lira Verdi”*, **Spor Âlemi**, Sayı 11/123, 24 Ocak 1924, s. 14-15; Olimpiyatlara iştirak için lazım gelen 17 bin liranın sarfına ait rapor için bkz. **BCA**, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 144.34.12, 14 Haziran 1924; **XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor**, Çankaya Matbaası, Ankara, 1943, s. 35.

bulunduğu halde bizimkinin arkasında kimse bulunmayışı intizar-ı âlemde bizi küçük düşürüyordu. Güreşçi, atlayıcı, koşucu, futbolcu olmak üzere bu meşher-i ebdanı himmetinizle götüreceğiz. Otuz kadar gencin Amerika, İngiltere, İsveç, Finlandiya gibi sporu şiar-ı milli mahiyetine getiren memleketlerin efradının elinden birincilik almak ne bu sene ne de dört sene sonra –Lahey’de 1928 Olimpiyatları’nda– adîm-ül imkândır. Ancak Romanya, Bulgaristan, Yunan, İspanya, Portekizlilerle hem ayar olduğumuzu göstermek mümkün olabilecektir. Herhalde gençlik teveccühünüzü kesb-i istihkak etmekle ve milletin yüzünü kara çıkarmamaya gayret edecektir.”³⁵⁷

Olimpiyatlara hazırlık sürecinde yapılan her icraatı hükümete rapor halinde sunan TMOG reisi Selim Sırrı Bey gelişmeler hakkında Başbakan İsmet Paşa’yı bilgilendirmiştir. TMOG başkanı Selim Sırrı Bey Başbakanlığa 16 Şubat 1924’de bir yazıda göndermiş ve bu yazıda Türk sporcularının büyük bir gayret ve inançla olimpiyatlara hazırlandıklarını ifade etmiştir.³⁵⁸

Böylelikle olimpiyatlar için hazırlıklara başlanmış olup ilk olarak olimpiyatlara katılacak sporcuların seçmeleri için Eskişehir’de 20 Mart 1924 tarihinde müsabakalar yapılmaya başlanmıştır.³⁵⁹ Yapılan müsabakalarda seçilen sporcular daha sonra İstanbul’da kampa alınarak olimpiyatlara hazır hale getirilmeye çalışılmıştır.

Paris’e ilk giden TMOG reisi Selim Sırrı Bey olmuş ve kendisi İstanbul’dan 24 Nisan 1924 tarihinde Lamartin Vapuru ile yola çıkmıştır.³⁶⁰ Olimpiyatların başlamasından bir gün önce Paris’e ulaşan TMOG reisi Selim Sırrı Bey her milletin delegeleri ile birlikte pazar günü başlayan ragbi maçında hazır bulunmuştur.

TMOG reisi Selim Sırrı Bey’in Paris Olimpiyatları’na gidiş sürecinde çarpıcı, dikkat çeken haberler de çıkmıştır. İkdam gazetesinde isimsiz olarak çıkan bir haberde Selim Sırrı Bey’in Paris yolculuğu ve masrafları için üç bin kusura aldığı, masraf listesinde smokin takımından vereceği ziyafetlere kadar hesap ettiği ve hatta Paris’te Türk futbolcular için bir şato ayarladığı gibi durumlardan bahsedilmiştir.

³⁵⁷ BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 144.34.12, 14 Haziran 1924.

³⁵⁸ BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 144.34.3, 12 Mart 1924.

³⁵⁹ Vakit, 20 Mart 1924, s.1.

³⁶⁰ Nuray Özdemir, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 51, Bahar 2013, s. 733; Efdal As, “İktidar-Spor Kurumları İlişkileri Bağlamında İki Dünya Savaşı Arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı Olimpiyatlar (1924 Paris, 1928 Amsterdam, 1936 Berlin)”, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl 12 Sayı 24 (Güz 2016), s. 167.

Böyle bir haberin pek sevdiği yakın dostu Cevdet (Oran) Bey'in gazetesinden çıkması TMOÇ reisi Selim Sırrı Bey'i üzmüş ve 3 Mayıs 1924 tarihinde durumu açığa kavuşturmak adına Paris'ten bir mektup yazmıştır.³⁶¹

Olimpiyat çalışmaları devam ederken basında olimpik faaliyetler adına ayrılan ödeneğin dikkatli şekilde sarf edilmesi hakkında tavsiyeler çoğunlukla yer almıştır. TMOÇ başkanı Selim Sırrı Bey olimpiyat bütçesi ile alakalı bir rapor hazırlayarak hükümete bilgi vermiştir. Raporda olimpiyat faaliyetleri için 10 Şubat-20 Mayıs 1924 tarihleri arasındaki ve bu tarihten itibaren gerekli giderler gösterilmiştir.³⁶²

TMOÇ reisi Selim Sırrı Bey 1924 Paris Olimpiyatları'na 41'i sporcu 53 kişiyle katılan Türkiye Cumhuriyeti'nin³⁶³ katıldığı müsabakalardan hiçbirinde başarılı olamasa da Türklerden başka on dokuz millet arasında varlığımızdan dünyayı haberdar etmenin şerefli bir hareket olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir:

*“Ben olimpiyatlara iştirakimizden ve hâsıl olan neticeden çok memnunum. (1896) dan beri şimdiye kadar yapılan beynelmilel müsabakalara Türkler birinci defa olarak iştirak ediyorlar. Her işin mebdeinde birçok noksanlar vukua gelmesi zarurî ve tabiidir. Buna rağmen Türk gençleri evvelce gazetelerin yazdığı gibi memleketin ağartacak muvaffakiyetler gösterdiler. Fudbolcularımız zâhiren amatör fakat hakikatde (profesyonel) olan ve dünyaca maruf bulunan Çekoslavaklar ile çarpıştı. Bu çetin cidale şahid olanlar Türklerin ne bi-aman bir azim ve iradesi olduğunu gördüler. Hele geçid resminde al sancağımızın arkasında yürüyen elli kadar genç, dinç, düzgün çehreli bahadırlarımız bütün milletin gurur ve iftiharla kabartacak kadar bir mükemmeliyet gösterdiler. Murahhaslar locasında yanımda bulunan reisimiz Baron (de Kubertin) birkaç def'a elimi sıkarak beni tebrik etti ve önümüzden geçen gençlerimizi benimle beraber alkışladı. Atletizmin sair şubelerinde maalesef bir az geriyiz. Mamañih çalışırsak dört sene sonraki olimpiyatlarda onlarda da muvaffak olacağımızı ümid ediyorum. Ben kendi hesabıma beynelmilel cihan müsabakalarında isbat-ı mevcudiyet etmenin faideli olduğuna kaniim. Hükümet-i cumhuriyetimizin muzaheretiiyle olimpiyatlara giden gençlerin maddi, manevi büyük istifadeleri olduğu gibi memlekette bundan bir hisse-i şeref kazanmışdır.”*³⁶⁴

³⁶¹ Selim Sırrı, “Paris Tenzihinin İç Yüzü”, **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1924, s. 4.

³⁶² BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer No: 144.34.12, 14 Haziran 1924.

³⁶³ Fişek, **100 Soruda Türk Spor Tarihi**, s. 176-177.

³⁶⁴ “Olimpiyatlarda Türk Gençlerinin Muvaffakiyetleri Hakkında”, **Spor Âlemi**, no. 25/137, Beşinci Yıl, 1924, s. 21.

1924 Paris Olimpiyatları'ndan bir yıl sonra TMOC reisi Selim Sırrı Bey 29 Mayıs-4 Haziran 1925 tarihleri arasında Prag'da yapılan Uluslararası Olimpik Kongre'ye katılmıştır.³⁶⁵ TMOC reisi Selim Sırrı Bey katıldığı bu kongrenin dönüşünde Maarif Vekâleti'ne bir rapor sunmuş³⁶⁶ ve yaşadıklarına dair "*Prag Spor Pedagojisi ve Seyahat İntibaları*" adında bir eser yazmıştır.

TMOC reisi Selim Sırrı Bey Prag'dan dönüşünde, pedagoji kongresinde söylediklerini ve Baron de Coubertin'in UOK başkanlığından çekilmesine neden olan düşünceleri anlatmak amacıyla ülkenin dört bir köşesinde konferanslar vermeye başlamıştır. TMOC reisi Selim Sırrı Bey'in verdiği konferanslar sıkıntıya sebep olmuş ve TİCİ'nin Üçüncü Genel Toplantısı'nda şu şekilde gündeme gelmiştir:

*"İzmir'de verdiği bir konferansta sporculuğu ve sporcuları tehzil eden (alaya alan) Selim Sırrı Bey'e beyan-ı teessüf edilmesine dair Askeri Spor Teşkilatı murahhaslarından Cevat Sefa Bey tarafından verilen takririn kabulüne karar verilmiştir."*³⁶⁷

TİCİ Genel Kurul toplantısında alınan bu karardan üzüntü duyan TMOC reisi Selim Sırrı Bey, TMOC toplantılarına katılmamaya başlamış, tüzük gereği UOK temsilciliğini sürdürdüğü için TMOC başkanlığından 1927 yılı başında izinli sayılmıştır. TMOC Kongresi, tüzüğü gereğince 1928 Amsterdam Olimpiyat Oyunları'ndan sonra yapılacağından TİCİ Başkanı Ali Sami Bey'in Genel Sekreterlik ile birlikte başkanlığı da vekâlet ederek yürütmesine yönetim kurulunca karar verilmiştir.³⁶⁸

Buna karşılık TMOC reisi Selim Sırrı Bey UOK'un yıllık içtimalarına katılmaya devam etmiş ve 22-27 Nisan 1927 tarihinde Monako'da yapılan UOK

³⁶⁵ **BOA, HR.İM.**, Dosya No: 128, Gömlek No: 17, 3 Kanunusani 1341. 29 Mayıs 1925 günü Prag'da Çekoslavakya Cumhurbaşkanı M.E.Tomas Mazaryk tarafından açılan ve 4 Haziran 1925 gününe kadar süren Sekizinci Olimpik Kongre'de iki önemli konu üzerinde görüşmeler yapılmıştı. Teknik konular ve amatörlük meselelerinin yer aldığı ilk bölümde 92 delegeden 27'sini CIO üyeleri, 17'sini Uluslar arası Federasyon temsilcileri, 28'ini de 24 Milli Olimpiyat Komitesi murahhasları oluşturuyordu. İkinci bölümde ise spor pedagojisi konusu 22 ülkeden 62 delege tarafından tartışılmış ve kararlar alınmıştı. **Olympic Review**, Special Congress 1973, s. 330.

³⁶⁶ Selim Sırrı, "*1925 Prag Beynelmîlel Spor Pedagojisi Kongresi*", **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 4, 1 Eylül 1926, s. 16-23

³⁶⁷ Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, **Üçüncü Umumi Kongre**, (28 Eylül 1926'dan 2 Teşrinievvel 1926'ya kadar), Milli Matbaa, İstanbul, 1927, s. 141.

³⁶⁸ San, **a.g.e.**, s. 50; Atabeyoğlu, **Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan**, s. 33.

kongresine iştirak etmiş,³⁶⁹ dönüşünde kongrede intibalarını yine bir rapor halinde Maarif Vekâleti'ne sunmuştur.³⁷⁰

1928 Amsterdam Olimpiyatları'nda da Türkiye'yi temsil eden TMOC reisi Selim Sırrı Bey,³⁷¹ 1929 yılı sonuna doğru artık UOK Türkiye temsilciliği görevinden çekilme karar almış ve yerine o zamanlar Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi bulunan eski sporculardan Kemalettin Sami Paşa'nın seçilmesini bir mektupla Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanlığı'na bildirmiştir. O günlerde UOK başkanı olan Belçikalı Kont Henri de Baillet-Latour 29 Aralık 1929'da TMOC reisi Selim Sırrı Bey'e şu mektubu göndermiştir.³⁷²

“Aziz dostum

CIO'dan çekilmenize kararlı olmanızdan çok müteessirim. Baron de Coubertin'in bütün prensiplerine ve Olimpizm kurallarına inanmış yakın bir arkadaşını da böylece kaybetmiş bulunuyoruz. Bütün CIO üyesi arkadaşlarınız bu değişmeyen kararınızdan büyük bir elem duymaktadır. Yerine getirilmesini istediğiniz arkadaşınız için önümüzdeki Mart CIO'da görüşme yapılacaktır. Bugüne kadar yaptığınız çalışma ve yardımlardan dolayı arkadaşlarımızla birlikte müteşekkirim. Sonsuz sevgilerle”

UOK, TMOC reisi Selim Sırrı'nın bu isteğini yerine getirmiş ve eski asker ve eskrimci olan Kemalettin Sami Paşa'yı Mart 1930'da Türkiye temsilcisi seçmiştir.³⁷³

1.7. Son Dönem Hayatı ve Vefatı

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefat etmesi üzerine TBMM Başkanı Abdülhalik Renda, 11 Kasım 1938'de TBMM'yi yeni cumhurbaşkanını seçmek üzere toplamıştır. Meclis

³⁶⁹ Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ), **Dördüncü Umumi Kongre**, (2 Eylül 1927'den 9 Eylül 1927'ye kadar), Akşam Matbaası, İstanbul, 1928, s. 25; **BCA**, Fon Kodu: 180.9.0.0, Yer No: 3.20.16; 15 Mayıs 1927.

³⁷⁰ Selim Sırrı, “*Beyne'l-Milel Olimpiyat Cemiyeti'nin Yirmi Dördüncü Senelik İctimaina İştirak Eden Selim Sırrı Bey'in Raporu*”, **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 12, Ağustos 1927, s. 67-80.

³⁷¹ **The Ninth Olympiad Being The Official Report of the Olympic Games of 1928 Celebrated at Amsterdam**, The Netherlands Olympic Committee, Amsterdam, 1928, s. 19.

³⁷² San, **a.g.e.**, s. 55.

³⁷³ **a.g.e.**, s. 57.

toplantısına katılan 348 milletvekili CHP Meclis Grubunun adayı İsmet İnönü'yü oybirliğiyle cumhurbaşkanı seçmiştir.³⁷⁴

Altıncı dönem milletvekili seçimleri ise 26 Mart 1939 tarihinde yapılmıştır. Seçim sonucunda dördü bağımsız aday olmak üzere toplam 424 milletvekili seçilmiştir. Tarcan da İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sürecinde VI. ve VII. dönemlerde yine Ordu'dan milletvekili seçilmiş olup bu görevi 1946 yılına kadar sürdürmüştür. Bu iki dönemde de milletvekili olarak bulunduğu mecliste bir konuşma veya faaliyeti olmamıştır. 1946 yılında milletvekilliği görevinden ayrılmış, 1948 yılında Ankara Sigorta Kumpanyası İdare Meclisi Reisliği görevine getirilmiştir.³⁷⁵

Yine aynı yıl Türk basınında memleket hizmetine kalemleri ve bilgileriyle elli yıldan fazla bir ömür vakfetmek suretiyle Türk ilim ve irfan hayatının gelişmesine yardım etmek şerefini kazanmış doksan beş kalem emektarı için 2 Ekim 1948 tarihinde İstanbul Üniversitesi Konferans Salonu'nda bir jübile gerçekleşmiştir. Jübilesi yapılanlar arasında olan Selim Sırrı Tarcan da törende bir konuşma yapmıştır.³⁷⁶

Gazete, dergi yazıları ve eserleri ile dikkat çeken Selim Sırrı Tarcan için son dönemde her yıl doğum günü merasimleri düzenlendiği göze çarpmaktadır.³⁷⁷ Bunlardan en kapsamlısı ise 75. doğum yıldönümü münasebetiyle yapılan törendir.³⁷⁸ Çapa Eğitim Enstitüsü'nde yapılan törene Vali ve Belediye Reisi Dr. Lütfi Kırdar, Beden Terbiyesi Umum Müdürü Vildan Aşır Savaşır, üniversite eğitim heyeti üyeleri, Selim Sırrı Tarcan'ın dostları ve öğrencileri hazır bulunmuşlardır. Selim Sırrı Tarcan'ın Türk sporuna yapmış olduğu hizmetlerinin anlatıldığı törende kendisi de bir konuşma yapmış, konuşmada, beden eğitimi ve sporun genç nesiller

³⁷⁴ Cemil Koçak, “*Siyasal Tarih*”, **Yakınçağ Türkiye Tarihi (1908-1980)**, C. 1, (Haz. Sina Akşin-Bülent Tanör- Korkut Boratav), Milliyet Kitaplığı, İstanbul, (tarih yok), s. 160-161.

³⁷⁵ Şinoforoğlu, **a.g.t.**, s. 39.

³⁷⁶ “95 kalem emektarının jübileleri”, **Cumhuriyet**, 1 Ekim 1948, s. 1, 3; **Anadolu Ajansı**, 10 Ekim 1948, s. 25.

³⁷⁷ **Anadolu Ajansı**, 25 Mart 1952, s. 7; **Anadolu Ajansı**, 25 Mart 1953, s. 13; **Anadolu Ajansı**, 24 Mart 1954, s. 10-11; “*Selim Sırrı Tarcan İçin Tören*”, **Cumhuriyet**, 16 Mart 1956, s. 1; “*Gençlerin En Yaşlısı, Yaşlıların En Genç*”, **Milliyet**, 16 Mart 1956, s. 1; “*Memleketimize Modern Jimnastiği Sokan Selim Sırrı'nın 80 inci Yıldönümü Kutlandı*”, **İstanbul Ekspres**, 25 Mart 1954, s. 1-2.

³⁷⁸ **Anadolu Ajansı**, 18 Mart 1949, s. 27.

üzerindeki hayırlı tesirlerini örnekleriyle anlatmış, kuvvetli terbiyenin milli davaları başarmakta ruha ve bedene en yararlı vasıta olduğunu belirtmiştir.³⁷⁹ Bundan sonra enstitünün Beden Eğitim Bölümü kız ve erkek öğrencileri muhtelif jimnastik gösterileri yapmışlar ve zeybek oynamışlardır.³⁸⁰

Törende İsveç Beden Terbiyesi Teşkilatı tarafından kendisine bir altın madalya takdim edilmiş olup İsveç Jimnastiğini Türkiye'ye getirip bütün yurda yayan kişiye duydukları saygı ve şükranın bir ifadesi olarak sunulmuştur.³⁸¹

Kendisi için 1950 yılında “*Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan*”³⁸² adında Cevdet Bereket, Cemal Nadir, Halit Ziya, Hikmet Feridun, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Peyami Safa, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Ruşen Eşref Ünaydın, Şehbal Aygen, Vildan Aşır Savaşır adlı şahısların yazılarının bulunduğu bir eser dahi basılmıştır.

Selim Sırrı Tarcan'ın katıldığı son uluslararası organizasyon 2-9 ağustos 1953 tarihleri arasında İstanbul'da toplanan Dünya Üçüncü Beden Terbiyesi Kongresi olmuştur.³⁸³ Bundan önceki birinci ve ikinci kongreler 1939 ve 1949 yıllarında İsveç'in Stockholm şehrinde toplanmıştır. Kongreye, Almanya, Fransa, Avusturya, Çekoslovakya, Belçika, Brezilya, Portekiz, Norveç, İsveç, İtalya, Japonya, Küba, Amerika, Kanada, Pakistan, Lübnan, Madagaskar, Uruguay, Yugoslavya, Mısır, Hindistan, Danimarka, Hollanda, Tayland, Mozambik, Yunanistan, İran, İsrail ve Türkiye dâhil 29 ülke katılmıştır.³⁸⁴

Kongrenin tertip ve hazırlık işleriyle meşgul olmak üzere Milli Eğitim Vekâleti'nde, talim ve terbiye başkanının reisliğinde bir tertip komitesi kurulmuş, umumi kâtipliğe Beynelmîlel Ling Jimnastikleri Federasyonu Merkez Azasından Türk delegesi Nizamettin Kırşan seçilmiştir. Komitenin hami reisi Milli Eğitim

³⁷⁹ **Anadolu Ajansı**, 25 Mart 1949, s. 30.

³⁸⁰ “*Selim Sırrı Tarcanın 75 inci doğum yıldönümü*”, **Cumhuriyet**, 26 Mart 1949, s. 1,4; “*Selim Sırrı Tarcan için tören yapıldı*”, **Hürriyet**, 26 Mart 1949; “*Selim Sırrı*”, **Hürriyet**, 27 Mart 1949.

³⁸¹ Atabeyoğlu, **Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan**, s. 30.

³⁸² **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, Ankara, 1950.

³⁸³ “*“Dünya Beden Eğitimi” Üçüncü Kongresi Bu Yıl İstanbul'da Toplanıyor*”, **Milliyet**, 15 Nisan 1953, s. 5; “*Beynelmîlel Beden Eğitimi Kongresi*”, **Milliyet**, 8 Ağustos 1953, s. 7; “*Dünya Üçüncü Beden Eğitimi Kongresi Bitti*”, **Milliyet**, 9 Ağustos 1953, s. 2.

³⁸⁴ “*Eğitim Kongresi*”, **Milliyet**, 1 Ağustos 1953, s. 2.

Bakanı, Reis Vekilleri ise İstanbul Vali ve Belediye Başkanı ile Selim Sırrı Tarcan olmuştur. Kongrenin esas konusunu okullardaki beden eğitimi problemlerinin pedagojik, fizyolojik ve sosyal bilimler açılarından incelenmeleri, muhtelif metotların uygulanma ve randıman durumlarının tartışması oluşturduğu³⁸⁵ konferansın açılış konuşmasında Selim Sırrı Tarcan şu sözleri söylemiştir:

“Aziz meslekdaşlarım!

Bu sevimli ziyaretinizden son derece mütehasıs olduk. Memleketimize hoş geldiniz. Sizler gibi mütefekkir bir zümreye riyaset şerefini bana bahşedilmesinden kendimi çok bahtiyar addederim.

Müzakere edeceğimiz mevzu hakkında düşüncelerimi birkaç cümle ile arz etmek isterim. Beden Terbiyesi kemal mertebesine erişmiş bir medeniyetin mahsulüdür. Tezahürü bir halkın fikren ve ahlaken inkişaf etmiş olduğunu gösterdiği gibi, ufulü bir sükutu içtimainin alameti farikasıdır. Bizler Jüvenal’ın “sağlam ruh sağlam vücutta bulunur” sözlerini beden mesaimizde bir remiz olarak kabul ediyorum. Bu şair üstad “Allahtan ruh ile cismin sağlığından başka bir şey istemem” diyor.

Müsaadenizle bu şerefli riyaset mevkinin beden terbiyesi kadar kıymet veren muhterem Maarif Vekilimize terk ederken sizleri hürmetle selamlar ve mesainizde muvaffakiyetler dilerim.”³⁸⁶

Yaşamının son anına kadar durmaksızın mücadele veren ve Türk milletinin fikren olduğu gibi bedenen de çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak için hizmet eden Selim Sırrı Tarcan, 2 Mart 1957 akşamı saat 20.10’da Nişantaşı’ndaki evinde emboliden 83 yaşında vefat etmiş ve cenazesi Feriköy aile mezarlığına defnedilmiştir.³⁸⁷

³⁸⁵ **Anadolu Ajansı**, 3 Haziran 1953, s. 17.

³⁸⁶ “*Dünya Beden Eğitimi kongresi dün toplandı*”, **Milliyet**, 3 Ağustos 1953, s. 7.

³⁸⁷ Selim Sırrı Tarcan’ın ölüm tarihi ile ilgili bir takım eserler, ansiklopediler ve hatta son dönemde çıkan makalelerde yanlışlıklar göze çarpmaktadır. Ölüm tarihi hakkında yapılan yanlışlar 1948 ve 1956 yılları olarak tespit edilmiş olup, hataya düşen şahıslar araştırma gereği duymadan aynen nakletmişlerdir. Hataya düştüğü tespit edilen kaynaklar şu şekildedir: Hıfzı Topuz, **Nişantaşı Anıları**, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2009, s. 102; Nâlân Bilge, **Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 54; Atabeyoğlu, **Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan**, s. 34; **Türkiye Ansiklopedisi 1923-1973**, Cilt 2, Kaynak Kitaplar Basım, Yayın ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1974, s. 441; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi**, Cilt 22, Milliyet Yayınları, s. 11245; **Spor Ansiklopedisi**, Milliyet Yayınları, 1991, s. 90; **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Cilt 29, Ana Yayıncılık, 1994, s. 232; **Büyük Lûgat ve Ansiklopedi**, Cilt 11, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1973, s. 896; **Türk Ansiklopedisi**, Cilt 20, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1981, s. 430; **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, Cilt 10, Arkin Kitabevi, İstanbul, 1971, s. 3069; Hamza Altın, “*Harputlu Selim Sırrı ve Onun Yayınladığı Terbiye ve Oyun Mecmuası*”, **Fırat Üniversitesi Harput**

Selim Sırrı'nın ölümü en yakın arkadaşları başta olmak üzere spor ve eğitim camiasında büyük üzüntü uyandırmıştır. Türk basınında Selim Sırrı Tarcan ile ilgili pek çok yazı kaleme alınmış, bu yazılarda özellikle II. Meşrutiyet'in ilanı sürecinde İstanbul'daki faaliyetlerine, İsveç'te gördüğü tahsil ile birlikte İsveç jimnastiğinin ülke çapına yayılması sürecine ve Gençlik Marşı'na yer verilmiştir.³⁸⁸

Araştırmaları Dergisi, Cilt: III, Sayı:1, Elazığ, 2016, s. 105; Demet Lüküslü-Şahin Dinçşahin, "Shaping Bodies Shaping Minds: Selim Sırrı Tarcan and the Origins of Modern Physical Education in Turkey", **The International Journal of the History of Sport**, Cilt 30, Sayı 3, 2013, s. 202.

³⁸⁸ "Selim Sırrı Tarcan Dün Akşam Vefat Etti", **Cumhuriyet**, 3 Mart 1957, s. 1,5; Vildan Aşır Savaşır, "Selim Sırrı'nın Arkasından", **Cumhuriyet**, 7 Mart 1957, s. 6; Hasan Ali Yücel, "Kaybettiğimiz Değerler: Selim Sırrı", **Cumhuriyet**, 15 Mart 1957, s. 2; "Selim Sırrı Tarcan'ın cenazesi", **Akşam**, 5 Mart 1957, s.3; "Selim Sırrı Tarcan Bugün Ebedi Medfenine Tevdi Edildi", **Her gün**, 4 Mart 1957, s.1; "Selim Sırrı Tarcan Dün Gece Vefat Etti", **Hürriyet**, 3 Mart 1957, s. 1, 5; "Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti", **İkdam (Gece Postası)**, 3 Mart 1957, s. 1,5; "Selim Sırrı'yı da Kaybettik", **Tan**, 3 Mart 1957, s. 1; Abdülbaki Gölpınarlı, "Hafta sonu sohbeti: Selim Sırrı Tarcan", **Tan**, 21 Mart 1957, s. 3; "Selim Sırrı Tarcan Dün Gece Vefat Etti", **Tercüman**, 3 Mart 1957, s. 1; Va-Nu, "Jimnastiğin Ölümü", **Tercüman**, 7 Mart 1957, s. 3; "Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti", **Türk Dili**, 5 Mart 1957, s. 1; "Tarcan Öldü", **Yeni Sabah**, 3 Mart 1957, s. 1, 5; "Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti", **Ulus** 3 Mart 1957, s. 1, 5; "Yankılar, Selim Sırrı Tarcan", **Ulus** 5 Mart 1957, s. 2; "Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti", **Vatan**, 3 Mart 1957, s. 3; "Selim Sırrı Tarcan'ı Dün Toprağa Verdik", **Vatan**, 5 Mart 1957, s.3; "Selim Sırrı Vefat Etti", **Zafer**, 3 Mart 1957, s.1; "Selim Sırrı Tarcan Albümünden", **Hayat**, Sayı 25, 29 Mart 1957, s. 23; "Cahit Tanyol, "Dost Gözü: Selim Sırrı Tarcan", **Havadis**, 12 Mart 1957, s. 2; M. Ali Gökberk, "Selim Sırrı Tarcan", **Tan**, 7 Mart 1957, s. 2; "Yankılar, Selim Sırrı Tarcan", **Ulus**, 5 Mart 1957; "Selim Sırrı Tarcan öldü", **Yeni Sabah**, 3 Mart 1957, s.1, 3; Ulunay, "Selim Sırrı Tarcan", **Milliyet**, 4 Mart 1957, s.3; "Selim Sırrı Tarcan'ı dün toprağa verdik", **Vatan**, 5 Mart 1957, s. 3; Mazhar Akifoğlu, "Aziz Idealist ve Ocaklı Selim Sırrı Tarcan'ın Ebediyete İntikali Karşısında", **Türk Yurdu**, Sayı 267, Nisan 1957, s. 733-737.

II. BÖLÜM: SELİM SIRRI TARCAN'IN BEDEN TERBİYESİ VE SPOR ALANINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

2.1. Beden Terbiyesi ve Spor Hayatında Selim Sırrı Tarcan

Beden terbiyesi ve modern sporlar Osmanlı Devleti'nde ilk defa askeri okullar bünyesinde icra edilmiştir. 1860'lardan itibaren temel jimnastik ve çeşitli mücadele sporları askeri okulların programına girmiştir.³⁸⁹ Jimnastik dersi 1863 yılında Harbiye Mektebi öğrencileri için ders programlarına konmuş ve ders için gerekli olan uygun jimnastik araçları sağlanmıştır. Bu süreçte öğrenciler havanın uygun olduğu zamanlarda ve ders sonlarında öğretmenler ile birlikte antrenman alanına giderek jimnastik yapmıştır. Bundan başka kitap okumadan derse devam etmede zorluk yaşanacağı düşüncesiyle Miralay Mustafa Hami Bey'e "*Cimnastik Talimnamesi*"³⁹⁰ adında Fransızcadan bir eser çevirisi yaptırılmıştır.³⁹¹

Ayrıca 1869'da uygulanmaya konulan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre Jimnastik dersleri bütün ortaokul ve lise ders programlarına yerleşmiştir. Bu yıllarda sivil okullarda da Jimnastik dersleri "*riyazat-ı bedeniye*" adı altında işlenmeye başlanmıştır.³⁹²

Tanzimat döneminde Osmanlı Devleti'nde kurumların yaşadığı çöküş sebebiyle Batı'yı örnek alma adına ağırlıklı olarak Fransız ekolü tercih edilmiş ve Türk eğitim sisteminde Fransız etkisi artmaya başlamıştır.³⁹³ Bu sebeple 1863 sonrası dönemde Türk okullarında tatbik edilen jimnastik usulü olarak Jahn-Amaros sistemi kabul görmüştür.³⁹⁴

³⁸⁹ Yiğit Akın, "**Gürbüz ve Yavuz Evlatlar**" **Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 50-51.

³⁹⁰ Mustafa Hami, **Cimnastik Talimnamesi**, Mekteb-i Fünun Harbiye-i Cenab-ı Malukane Matbaası, İstanbul, 1283.

³⁹¹ Özçakır, **a.g.m.**, s. 19.

³⁹² Bayram Kodaman, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. 93, 117.

³⁹³ İlhan Tekeli, "*Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Sistemindeki Değişmeler*", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 468.

³⁹⁴ Fransa'da jimnastiğin kurucusu İspanyol Albay Don Francisco Amoros'tur. Amoros 1831 yılında Paris jimnastik kurumlarının genel müfettişliğine atanmış ve o dönemde Friedrich Ludwig Jahn'ın etkisinde kalarak askeri jimnastikhanelere fazla ehemmiyet vermiştir. Otuz yıl kadar Fransa'nın beden terbiyesi yaşamında etkili olan Amoros, her gördüğü tertibatı birbirine karıştırarak ortaya güçleştirici,

Türk eğitim sisteminde Fransız etkisinin artmaya başladığı tarihlerde 1868'de Fransız ekolüne uygun olarak açılan Galatasaray Lisesi adlı okul ülkede yalnız kültür bakımından Batı'ya açılan pencere şeklinde kalmamış, beden terbiyesi alanında da öncülük etmiştir.³⁹⁵ Özellikle Galatasaray Lisesi açılırken Fransa'dan Mösyö Curel adında bir jimnastik öğretmeni de getirilmiştir. Bu şahıs okulun en geniş salonunu “*spor salonu*” haline getirirken, Fransa'dan getirttiği gerekli aletlerle burayı donatmış, okulda mükemmel bir jimnastikhane meydana getirmiştir ve ilk Jimnastik derslerini vermeye başlamıştır.³⁹⁶

Fransa'nın 1870 yılında Sedan Savaşı'nda Prusya karşısında aldığı yenilgi sonrasında o güne kadar Fransız sisteminin etkisinde kalan başta Osmanlı ordusunun 93 Harbi'nde (1877-1878) Rusya'ya yenilmesi üzerine Harbiye Mektebi ve Harp Akademisi başta olmak üzere diğer askeri okulların müfredat programları Alman modeline uygun olarak değiştirilmeye başlanmıştır.³⁹⁷ Osmanlı ordusunun modernleşme sürecindeki bu değişiklikte jimnastik derslerinde de Alman modeline doğru bir yönelim başlamış ve Alman jimnastikleri eğitim sisteminde II. Meşrutiyet dönemine kadar etkisini sürdürmüştür.

II. Abdülhamit döneminde Osmanlı Devleti'nde Alman jimnastiklerinin ülke için fayda sağlayan bir fizikî hareket olduğu vurgulanmıştır. Nitekim o dönemde Galatasaray lisesinde yapılan yıl sonu jimnastik gösterilerinde Ali Faik (Üstünidman) Bey'in gayretleriyle öğrencilerde yaşanan değişim ve yüksek performans büyük bir yankı uyandırmıştır. Bu bağlamda Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı ülkesinde de

adımlamaya uymayan bir yöntem çıkarmış olmakla suçlanmış, bu yöntemle yalnız bir kısım cambazların tatmin edildiği ileri sürülmüştür. Bundan dolayı Fransa'da bir süre sonra jimnastik salonları birer cambazhane halini almıştır. Cemal Alpmann, **Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1972, s. 178, 180; Fişek, **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, s. 45.

³⁹⁵ Cem Atabeyoğlu, “*Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor*”, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1474.

³⁹⁶ Cem Atabeyoğlu, “*Spor-Jimnastik*”, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1506; Doğan Yıldız, **Türk Spor Tarihi**, Üç-Er Yayıncılık, s. 328.

³⁹⁷ Jehuda L. Wallach, **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**, (Çev., Fahri Çeliker) Genelkurmay Basımevi, Ankara 1977, s. 15; Kazım Karabekir, **Türkiye'de ve Türk Ordusunda Almanlar**, Emre Yay., İstanbul 2001, s. 205.

ilkokullardan itibaren liseye kadar bütün okulların ders programlarına Jimnastik dersinin konmasının iyi olacağı basına yansıyan haberlerden olmuştur.³⁹⁸

İlerleyen dönemlerde ise beden terbiyesinin zamanla diğer okulların da ders programlarına girdiği görülmektedir. Bu doğrultuda Darülmualimat'ın 1900 yılında yayımladığı Maarif Salnamesi'nde derslerde çocuk oyunları ve beden alıştırmalarına yer verildiği belirtilmiştir.³⁹⁹ Yine 1892 yılında açılan Aşiret Mektepleri'nin ders programında *Ayak Talimi* dersleri yer almıştır.⁴⁰⁰ Nitekim II. Abdülhamit döneminde Jimnastik derslerinin Aşiret Mektebi ile birlikte Darüşşafaka ve Mühendishane gibi dönemin önemli okullarında gösterildiği bilgisi Tarcan'ın anılarında da görülmektedir.⁴⁰¹

Tanzimat'tan Meşrutiyet'e varan süreçte Jimnastik derslerinin okul ders programlarında yer alışıyla birlikte bir ihtiyaç unsuru olarak bu alanda bir takım telif ve tercüme eserler yazıldığı da görülmektedir.⁴⁰² Jimnastiği, sağlıklı bir yaşama adım atmanın bir yolu olarak niteleyen bu eserlerle, 19. yüzyılda sağlığın yalnız eğitimcilerin değil, aynı zamanda siyasi elit ve entelektüellerin gözünde de büyük bir önem kazanmaya başladığını söylemek mümkündür.⁴⁰³

Jimnastik ile birlikte modern anlamda ilk spor faaliyetlerine ise 19. yüzyılın sonlarında II. Abdülhamit döneminde başlanmıştır. Bu ilk bedensel faaliyetlerde sporun yayılmasında en ehemmiyetli rolü futbol oynamıştır. Futbol ülkeye İngilizler aracılığıyla gelmiş, bir müddet İstanbul'a yerleşen yabancıların ve bazı azınlık

³⁹⁸ Ahmet Mithat Efendi, "*Bend-i Mahsus-ı Sihhi Cinnastik yani Riyazet-i Bedeniye*", **Tercüman-ı Hakikat**, Sayı 3325, 1 Temmuz 1305 (13 Temmuz 1889), s. 5' den aktaran, Kahraman, **a.g.e.**, s. 641.

³⁹⁹ Bilge, **a.g.e.**, s. 35.

⁴⁰⁰ Akın, **a.g.e.**, s. 51.

⁴⁰¹ Tarcan, **Hatıralarım**, s. 28; **Yeni İstanbul**, 14 Haziran 1954, s. 2; Selim Sırrı, "*İdman Âleminde Kırk Sene 9*", s. 139.

⁴⁰² Adı geçen dönemde tespit edilen eserler şunlardır: İsmail Paşa (Ser-etibba) (çev.), **Risale-i Jimnastik**, İstanbul Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane Matbaası, İstanbul, 1847; Schebber, **Riyazet-i Bedeniye-i Tıbbiye**, Çev. Mustafa Hami Paşa, Takvimhane-i Amire, İstanbul, 1276; Mustafa Hami, **Jimnastik Talimnamesi Atlası**, Harbiye Matbaası, İstanbul, 1866; Mustafa Hami, **Cinnastik Talimnamesi**, Mekteb-i Fünun Harbiye-i Cenab-ı Malukane Matbaası, İstanbul, H. 1283; Nazım Şerafeddin, **Bahçe ve Salonlarda Cinnastik Talimi Yahud Bi't- Tedric Cümle-i Adaliyenin Neşv-u Nemasına Mahsus Tecarib-i Bedeniye Eğlenceleriyle Her Yerde İcrası Kabil Bila-Echiza Talimat-ı Makuleden Bahis Sıhhatnüma**, A. K. Tozliyan İdare-i Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, H. 1302; Ali Faik, **Jimnastik Yahud Riyazet-i Bedeniye**, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, H. 1307.

⁴⁰³ Akın, **a.g.e.**, s. 52.

grupların eğlence vasıtası olarak kalmıştır.⁴⁰⁴ Kısa süre sonra Kadıköy’de birkaç Türk gencinin gayretiyle –günün hafiye ve jurnalcilerinin dikkatini çekmemek için yabancı bir isim altında– Black Stocking Football Club (Siyah Çoraplılar Futbol Kulübü) adında bir kulüp kurulsa da kulübün hayatı çok kısa sürmüştü, futbolcular ilk maçta hafiyelerin baskınına uğramışlardır.⁴⁰⁵

II. Abdülhamit döneminde spor kulüplerinin kuruluşu sancılı şekilde gerçekleşmiştir. Saray Nazırı Osman Paşa’nın çocukları ile birkaç arkadaşının çabaları sonucu 1903 yılında “*Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü*”⁴⁰⁶ kurulsa da bir süre sonra dönemin hafiyeleri tarafından saptanmış ve bu durum padişaha iletilmiştir. Bu kötü durum Padişah’ın Seryaveri Mehmet Paşa’nın II. Abdülhamid’e yaptıkları faaliyetlerin olumluluğu yönünde verdiği bildiri doğrultusunda olumlu netice vermiş ve padişahın özel fermanıyla okul olarak kabul edilen kulübün çalışmalarına müsaade edilmiştir.⁴⁰⁷ Beşiktaş kulübüne karşı gösterilen bu hoşgörü sayesinde kulüpleşme Galatasaray Lisesi öğrencileri tarafından da çalışma alanına alınmıştır.⁴⁰⁸ Bunun sonucunda 1905 yılında Galatasaray Kulübü,⁴⁰⁹ yine bundan iki yıl sonra (1907) ise Kadıköy bölgesinde Fenerbahçe Spor Kulübü kurulmuştur.⁴¹⁰ Bu gelişmeler sayesinde II. Meşrutiyet dönemine yakın ülkede spor alanındaki kulüpleşme süreci zamanla saray nezdinde kabul edilir bir hale gelmeye başlamıştır.

Kurthan Fişek, Osmanlı padişahlarının ve özellikle sporun dünyada hızla yayıldığı bir dönemde 33 yıl sultanlık yapmış olan II. Abdülhamit’in kalabalık

⁴⁰⁴ **XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor**, s. 10; Günver Güneş Osmanlı Devleti’nde ilk futbolun ortada hala somut bir belge olmamakla birlikte, ilk futbol maçlarının İstanbul’da görülmesinden çok önce 1870’li yılların sonlarında İzmir ve Selanik’te oynandığını aktarmaktadır. Günver Güneş, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Modern Sporların İzmir’e Girişi (1850-1922)**, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2012, s. 84.

⁴⁰⁵ Atabeyoğlu, **Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?**, s. 7.

⁴⁰⁶ Beşiktaş Spor Kulübü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Vala Somalı, **Beşiktaş Spor Tarihi - Türk Sporunda 75 Yıl (1903 -1978)**, Be-Ka Basımevi, İstanbul, 1978.

⁴⁰⁷ Atabeyoğlu, “*Spor-Tanzimattan Cumhuriyete Spor*”, s. 1476.

⁴⁰⁸ **XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor**, s. 10.

⁴⁰⁹ Galatasaray Spor Kulübü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fethi İsfendiyaroğlu, **Galatasaray Tarihi**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1952; Ahmet Çakır, **90 Soruda Galatasaray Tarihi (1905-1998)**, Demir Ajans Yayınları, 1995.

⁴¹⁰ Fenerbahçe Spor Kulübü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rüştü Dağlaroğlu, **Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi 1907-1957**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1957; Rüştü Dağlaroğlu, **Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi 1907-1987**, Fenerbahçe Spor Kulübü, İstanbul, 1987.

korkusunun, yalnızca kitle gösterilerinin değil, kitle gösterilerine dönüşebileceği korkusuyla seyirci sporları olgusunun da gelişmesini engellediğini belirtmiştir. Bu dönemde, gizli dernekler kadar, spor kulübü kurma girişimlerinin de izlendiğini ifade eden Fişek, Türkiye’de gerek sporcular, gerek seyircilerin, yirminci yüzyılın başlarına kadar spor sahnesinden uzak ve ayrı kaldıklarını dile getirmiştir.⁴¹¹

Bu sebeple Tarcan, II. Abdülhamit döneminden II. Meşrutiyet dönemine kadar tecrübeyi gerektiren bu hayatî meselenin mahiyeti layıkıyla bilinemediğinden ne gibi jimnastiklerin akla yatkın, uygun ve kabul edilebilir olduğu ve hangilerinin zararlı ve lüzumsuz olduğunun tespitinde güçlük yaşandığını belirtmiştir. Bu doğrultuda insanların düşüncesinin farklılık gösterdiğini, jimnastiğin bazı kimseler nazarında tehlikeli bir eğlence, bazılarınca faydalı bir beden hareketi, bazılarınca da vücudu sert ve kuvvetli yapan bir vasıta olarak kabul gördüğüne ve aynı zamanda küçük çocuklar için lüzumsuz, ihtiyaçlara zararlı, kadınlar için müsaade edilmeyeceği zannında bulunanların da olduğunu ifade etmiştir.⁴¹²

Gençlerin beden terbiyesi ilmindeki bilgisini arttıracak hiçbir vasıta olmamıştır. II. Abdülhamit döneminde özellikle insanların bir araya gelip toplanması yasaklandığı için birkaç gencin bir araya gelip böyle bir mesele hakkında fikir alışverişinde bulunması mümkün olmamıştır. Dolayısıyla memlekette –birkaç spor kulübünün kuruluş ve faaliyetleri dışında– jimnastik namına akrobatların veya ağır gülleleri kaldıran birkaç atletin hüner ve marifetlerinden başka bir şey görülmemiştir. Bu sebeple Tarcan, gençlerin fikir ve görüşünü açacak, onları doğru yola yönlendirecek olan öğretmenlerin bilgisizliğinin genel manada birçok yanlış görüşe sebebiyet verdiğini ve jimnastik, cambazlık, beden terbiyesi ve spor kavramlarının birbirine karıştığını dile getirmiştir.⁴¹³

Bu durumdan dolayı Tarcan, II. Abdülhamit döneminde jimnastikten maksat en güç hareketleri yapmak, en ağır gülleleri bir hamlede kaldırmak gibi batıl bir

⁴¹¹ Kurthan Fişek, “Türkiye’de Spor”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 2177.

⁴¹² Selim Sırrı, *Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları*, s. 3.

⁴¹³ a.g.e., s. 4.

teorinin ortaya çıktığını ve bu teorinin ilk kurbanlarının kendileri olduğunu ifade eden şu sözleri söylemiştir:

“Biz senelerce insanların kuvveti adalatıyla ölçülür zannıyla pazı nazariyesini gaye bildik. Barfikslerde paralellerde en güç hareketleri yapmaya, en ağır gülleleri havaya kaldırmaya savaştık. Her rast geldiğimize kemal-i gurur ile kollarımızı muayene etdirdik. Demircileri, marangozları, kayıkçıları, odun yarıcıları, hatta hamalları müsabakaya davet etdik ve sonra derece-i tabiyede bir insan kuvvetinden fazla görünen bu mevzu kudret-i adaliyemizle hem kendimizi hem bizi taklid edenleri aldatdık ve bütün bu sanata bigâne olanlara karşı da “işte jimnastik ve netaic müktesebesi” diye bir düstur-ı afiyet icat eyledik.”⁴¹⁴

Bu durumun zamanla farkına varan Tarcan, II. Meşrutiyet döneminden itibaren pedagojik, sıhhi, toplumsal ve paramiliter politikalarda beden terbiyesi ve sporun içeriği, ülkede yaygın hale getirilmesi ve eğitim sistemi içinde yer alması sürecinde önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu misyonu üstlenmesinde Meşrutiyet’e geçiş sürecinde aktif bir rol almasından dolayı yurt dışına görevlendirilmesi uygun görülen Tarcan’ın, kendi isteği ile İsveç’te Stockholm Kraliyet Merkez Jimnastik Enstitüsü’nde İsveç Jimnastiği üzerine aldığı eğitimin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Bir Osmanlı ve Cumhuriyet entelektüeli olarak Tarcan, ülkede 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren basit şekilde başlayan beden terbiyesine II. Meşrutiyet döneminden itibaren özellikle İsveç’te aldığı eğitim sayesinde farklı bir boyut kazandırmayı başarmıştır. Kendi ifadesiyle o zamana kadar ampirik şekilde uygulanan beden terbiyesini ortaya attığı düşünceleriyle ilmî bir boyuta taşımıştır.⁴¹⁵

Niyazi Berkes, II. Meşrutiyet’in beden terbiyecilerinin öncüleri arasında Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Selim Sırrı Tarcan’ı göstermektedir ki Berkes’e göre, bu şahıslar, pedagojinin temel taşı olan “hareket”i ön plana almış ve her şeyden önce, ulusun bedensel olarak hareket etmesi gerektiğine inanmışlardır.⁴¹⁶

⁴¹⁴ a.g.e., s. 5-6; Selim Sırrı, “Spor- Mektep Müdürlerine - Jimnastik Hakkında Eski ve Yeni Fikirlerimiz”, *Şehbal*, Cilt 2, Sayı 28, 1 Teşrinievvel 1326, s. 68-69.

⁴¹⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Spor Pedagojisi”, *Türk Spor Kurumu*, Sayı 22, 30 Kasım 1936, s. 4; Selim Sırrı Tarcan, “Spor”, *Büyük Çağ*, Sayı 3, 1947, s. 9,16.

⁴¹⁶ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 452.

1908 yılına kadar oturma, yalnızca insanoğlunun en doğal değil aynı zamanda en saygın duruşu olarak ifade edilmiştir. Selim Sırrı ve Rıza Tevfik hareketsizlik geleneğine karşı insanlara ayakta durma ve hareket etme alışkanlığı kazandırmıştır. O dönemin insanları beden terbiyesini eğitimle veya modernleşmeyle alakalı olduğunu anlamasa da Selim Sırrı, zaman içerisinde beden terbiyesini düzgün bir şekilde kabul ettirmiştir.⁴¹⁷

Tarcan, hem Osmanlı hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde jimnastik ve sporun bir beden terbiyesi ilmi olduğunu anlayan, onu tahsil eden ve bu mühim davayı, kalın pazılara sahip olmak gibi kolay bir işin dar çerçevesi içinden çıkarıp bir bilgi haline sokmaya çabalayarak ilmî esaslarına göre ülkeye yayan ilk kişi olarak kabul görmüştür.⁴¹⁸

Tarcan'ın kurmak istediği eser basit bir beden tekniği olmamıştır. Bunun hıfzıssıhhaya, anatomiye, hareket mekanizması, kan dolaşımı, ciğerlerin teneffüsü bilgilerine dayanan bir ilim, bütün vücudun âdeta ritmik bir ahenk içinde doğal bir denge ile gelişmesine bakan bir estetik, genç kalabalıkları birlik ve beraberliğe alıştıran sağlam vatandaş kitlesi yetiştirmeyi amaç edinen bir toplumsal felsefe tarafı vardır. Böylece jimnastiği sıhhate aldırış etmeden, cambazlığa benzer ferdi bir hüner sanatından ayırarak idman talimi görünüşü altında onu fenne uygun bir genel beden kültürü haline sokmaya çalışmıştır.⁴¹⁹

Eski jimnastik usulünü bir kenara bırakarak, ilmî manada beden terbiyesine bağlanarak bilgiye, onu halka mal etmek yolunda mücadele etmiş ve eğitim sistemine kabul ettirmeye çabalamıştır.⁴²⁰ Bu doğrultuda İsveç'ten dönüşüyle birlikte o vakte kadar kuvvet ile sıhhatin kazanılacağını düşünen Tarcan, nihayetinde sıhhat ile kuvvetin var olacağına inanmıştır. Bu sayede getirdiği İsveç usulü

⁴¹⁷ Niyazi Berkes, **The Development of Secularism in Turkey**, McGill University Press, Montreal, 1964, s. 402.

⁴¹⁸ Adil Yurdakul, “Büyük Sporcularımızdan Selim Sırrı Tarcan”, **Akşam**, 25 Mayıs 1939, s. 10; “Beden Terbiyesi Enstitüsü ve Selim Sırrı Tarcan”, **Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuasının 40 ıncı sayısına ek.**, 1 Haziran 1942, s. 19; Hasan Ali Yücel, **Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 148.

⁴¹⁹ “Atina Büyük Elçisi Edip Ruşen Eşref'in 2 Nisan 1949 da Selim Sırrı Tarcan'a Yolladığı Mektup”, s. 41.

⁴²⁰ **a.g.m.**, s. 43.

jimnastiği hem evvel zamanda arkasından sürükleyip getirdiği cambaz ve pehlivan takımına benimsetmek, hem beden terbiyesini fikir terbiyesinin gelişimine engel sayan zümreye anlatmak çabası içine girmiştir. Ayrıca beden terbiyesini -medrese ve kız mektepleri de dâhil olmak üzere- tüm okulların müfredat programlarına sokarak bir yandan beden terbiyesi öğretmenleri yetiştirirken diğer yandan da memleketin her tarafında konferanslar vererek her yaşa göre yapılması lazım gelen vücut idmanlarının içeriğini anlatmıştır. Bir de vaktiyle “*cehalet saikasıyla yaptığı beden suiistimallerinden yeni nesli korumak*” adına mücadele etmiştir. Bu yönde oyun ve jimnastiğin bir prensip, sporun bir tatbikat olduğunu ve buluş çağından evvel vücutları gelişmemiş çocukların spor yapmalarını uygun görmediğini anlatmaya çalışmıştır. Bu durumu yaşamının her döneminde yazdığı makaleler ve verdiği konferanslar ile dile getirmiştir.

Tarcan, beden terbiyesine yönelik yaşadığı bu zihinsel dönüşümü ve ona yönelik beklenti ve düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Küçük yaşımdan beri jimnastiği bir dakika sönmek bilmeyen bir muhabbetle sevdim. Bu aşk, bu ateş 40 senedir kalbimde bilâfasıla yanar durur. Önceleri tıflâne zevkimi tatmin eden hünerler ve marifetler, tecrübe ve bilgim arttıkça, mahiyetini değiştirdi. Dün gayesinde haylazlık ve yaramazlık gördüğüm jimnastikler, bugün bir istihale devri geçirdikten sonra terbiye vasıtası oldu. Ve şimdi artık milletin saadet ve selametini ondan bekliyorum. Münci ve muhyi ancak odur diyorum. İstiyorum ki, dünyanın her tarafında kesbi kıymet eden beden terbiyesi, sevgili vatanımızda da yer tutsun. Genç ihtiyar, kadın, erkek herkes ona layık olduğu kıymeti versin, yeni nesil bizden daha kavi, daha afiyetli ve bizden daha becerikli yetişsin.”⁴²¹

Bu doğrultuda Tarcan’ın II. Meşrutiyet dönemi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında beden terbiyesi ve spor üzerine yaptığı faaliyetler ile yazdığı eser ve yazılar incelenerek ulaşmak istediği hedefler bu bölümde dört ana prensip altında toplanmıştır: Türk eğitim sisteminde fikir terbiyesinin yanında beden terbiyesi entegrasyonunu sağlayarak topluma en uygun tip insanın yetiştirilmesi; ülkede uzun süren savaşlar ve hastalıklar gibi türlü nedenlerden ötürü bozulmuş olan halk sağlığının kısa sürede iyileştirilmesi; genç nüfus arasında bozulduğu düşünülen ahlaki kuralların korunmasına yönelik faaliyette bulunarak iyi vatandaş-iyi sporcu

⁴²¹ Savaşır, “*Selim Sırrı Tarcan*”, s. 71.

kimliği oluşturma gayreti ve genç nüfusun savaş zamanı etkin şekilde kullanılabilmesi amacıyla bedenî terbiyenin gerekli ölçüde verilmesi.

2.2. Eğitim Alanında Beden Terbiyesi ve Spor

2.2.1. İlmî Bir Vasıta Olarak Beden Terbiyesi

Tarihte beden terbiyesi ve sporun gelişimi ile ilgili birçok teori ortaya atılmış ve her bir teori zaman içerisinde çeşitli gelişim ve değişim aşamalarına uğramıştır. Bu gelişim ve değişim toplumun içinde bulunduğu farklı sosyal koşullardan kaynaklanmıştır.

Hareket, insanın canlılık belirtisi olup ilkel zamanlarda zorunlu yaşama çalışmaları biçiminde ortaya çıkan ve insan neslinin geçmişi kadar eskiye dayanan bir aksiyondur. İnsanoğlunun ilk çağlardan itibaren avını kovalamak veya düşmanından kaçmak için koşmak zorunda olduğu, avlanmak ve karnını doyurmak için taş, sopa ve sonraları da mızrak ve ok atmasını öğrendiği, yakaladığı veya yakalandığı zaman düşmanı ile yakın bir çatışmaya girerek güreş tuttuğu veya yumruklaştığı düşünüldüğünde zamanımızda, beden eğitimi ve spor ismi altında uygulanan bu fiziksel faaliyetlerin milyonlarca yıllık doğal bir geçmişi olduğu söylenebilir. Tabi ki bu fiziki aktiviteler başlangıçta, kişinin yaşamını sürdürmesi için ve bireylerin güdeleri ile yapıldığından, doğal hareketler olarak nitelendirilmiştir. Gayesiz gibi görünen hareketler, bir süre sonra şuurlu ve maksada yönelik hareketler şeklini almış, bu da, harekete vücut terbiye edici bir kıymet ve özellik kazandırmıştır.⁴²²

İlk çağlarda insanların hayatlarının bir parçası durumunda olan hayatta kalma, saldırı ve savunma hali, önde gelen sosyal faaliyetlerden kabul edilmiş ve bedensel güç ile birlikte cesaret o dönemde arzulanan bir hedef olmuştur. Eğitim anlayışı

⁴²² Hakan Sunay-Fehmi Tuncel, “Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor”, **Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri** (Yay. Haz: Bekir Onur). A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay: 2., Ankara 1997, s. 597; Doğan Yıldız, **Çağlarboyu Türkler’de Spor**, Telebasım, İstanbul, 2002, s. 15.

neredeyse tamamen bedensel şekilde yürümüş ve zihinsel gelişime neredeyse hiç önem verilmemiştir.⁴²³

Eski Yunan uygarlığında çok tanrılı dinlerinin etkisi ile tanrılara yaranmaktan ya da onlar gibi olma isteğinden kaynaklanan insanın eğitiminde fikir, ruh ve beden aynı düzeyde ele alınmasını öngören bir düşünce biçimi gelişmiş ve M.Ö. VI. yüzyıldan başlayarak, M.S. IV. yüzyıla kadar egemenliğini bin yıla yakın bir süre sürdürmüştür. Bu düşünce tarzının birçok olumlu etkileri olmuş, bu devirlerde bilimde, felsefede, edebiyatta, güzel sanatlarda ve tümü ile kültürde günümüze ışık tutan ürünler ortaya çıkmıştır. Antik çağ olarak nitelenen bu çağda devlet ve din adamlarının, halkın ve uygulayıcıların işbirliği ile ve titizlikle üstünde durdukları bu eğitim bütünlüğü bin yıl sonra dinin etkisi ile ikileme dönüşmüş, Hıristiyanlığın ortaya çıkması ile orta çağ boyunca etkisini sürdüren bu yeni düşünce biçiminde eğitimde bütünlüğün yeri göz ardı edilmiştir. İnsanın bedensel ve ruhsal varlığının birbirinden ayrılması, ruhsal varlığının yücelmesi için, bedensel varlığının, imkân derecesinde göz ardı edilmesi öngörülmüştür.⁴²⁴

Okullarda fikre ve ahlaka ait bilgiler şifahî bir eğitim ile çocuklara sunulmağa başlanmıştır. Çocuk kitlesinin pasif bir itaat şeklinde bu ilim gıdalarını hazmedemediği görülmekle birlikte her ne pahasına olursa olsun bilgiler taze zihinlere tıka basa doldurulmuş, eğitimin ahlakî temelini şuursuz bir disiplin oluşturmuştur.⁴²⁵

Çocuklar ve gençler sadece fikrî terbiyeye yönlendirilse de kendilerinde beden faaliyetlerinin eksikliğini duymuşlar ve onu fırsat buldukça kendiliklerinden başarmaya çalışmışlardır. Mesela içlerinde biriken asabi kuvveti dışarı atmak için ağaçlara tırmanmış, hendeklerden atlamış, birbirlerini kovalamış ve böylece düşe kalka vücutlarının hareket kıtasını vermişlerdir. Kimseden teşvik veya yardım görmeden kendi kendilerine gelişigüzel idmanlar bulup oyunlar icat etmişlerdir. Ancak Avrupalı pedagoglar ve terbiyeciler zamanında beden faaliyetlerini adeta

⁴²³ Herbert Spencer, **Education: Intellectual, Moral and Physical**, D. Appleton and Company, New York, 1895, s. 281.

⁴²⁴ Sunay - Tuncel, **a.g.m.**, s. 597.

⁴²⁵ Tarcan, **Çelimsiz ve Anormal Çocuklar**, s. 14.

fikrin yükselmesine zarar veren bir etkinlik olarak algıladıklarından dolayı beden faaliyetlerini gençler için zararlı addetmişlerdir. Bu insanları böyle düşünmeye iten sebep olarak ise gençlerin kendilerini beden faaliyetlerine vermesi durumunda zihinsel işleri ihmal edeceklerinden endişe etmeleri olmuştur.⁴²⁶

Bu süreçte antik “*Beden Terbiyesi*” anlayışı 14. yüzyılda Avrupa’da başlayan Hümanizm ve Rönesans akımı ile tekrar gündeme gelmiş ve yeniçağa geçişin temel taşları konumunda olan bu vakalar Avrupa’da beden ve ruhun istikrarlı bir biçimde geliştirilmesi düşüncesinin tekrar gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır.⁴²⁷ Bu düşünce özellikle 18. yüzyılın başlarında, eski ve yeni toplumsal ilişkilerin, eski ve yeni geleneklerin ve farklı görüşlerin çarpışmasıyla daha da belirginleşmiştir. İnsanın doğal dürtüsel hareketlerinin farkına vardığı ve oyun oynama gereksinimini hissettiği, kendini ve dünyasını deneyimler aracılığıyla keşfettiği, değerinin özgürlük, gönüllülük ve doğal hareket ve egzersiz biçimlerine dayandığı düşüncesi yayılmaya başlamıştır. Başta Jean Jacques Rousseau ve John Locke olmak üzere bilim insanları ve filozoflar modern tarihin, yeni (canlı) dillerin, bilime olan bağlılığın ve bunun içinde fiziksel aktivitelerin üzerinde çalışılması gerektiği fikrini temsil etmişlerdir.⁴²⁸

Bu tarz düşünsel temelde kıpırdanırlara rağmen ünlü İngiliz filozof ve sosyolog Herbert Spencer, bedensel kuvvetin el işlerinden başka bir şeye yaramadığı, her türlü sosyal başarının kişinin güç ve çabasına bağlı olduğu 19. yüzyılda eğitimin, hâlâ tamamen zihinsel bir hâlde bulunduğunu ifade etmiştir. Antik çağlardaki bedene saygı gösterip zihni görmezden gelmek yerine, kendi döneminde zihne saygı duyulduğunu ve bedenın görmezden gelindiğini vurgulamıştır. Spencer, her iki tutumun da yanlış olduğunu belirterek insanların hayatında bedenın zihnin altında yattığı, zihnin bedeni olumsuz etkileyecek şekilde geliştirilmemesi gerektiği gerçeğinin henüz yeterince idrak edilmediğinden yakınmıştır.⁴²⁹

⁴²⁶ Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 3-4.

⁴²⁷ Sunay - Tuncel, **a.g.m.**, s. 598.

⁴²⁸ Nenad Živanović, “*On Physical Education and Sports*”, **History of Physical Education in Europe 1**, Editors: Petar D. Pavlovic, Nenad Zivanovic, Branislav Antala, Kristina M. Pantelic Babic, Leposavic, 2015, s. 14.

⁴²⁹ Spencer, **a.g.e.**, s. 281-282.

Nitekim 18. ve 19. yüzyıllarda Almanya’da Johann Bernhard Basedow, Christian Gotthilf Salzmann, Johann Christoph Friedrich GutsMuths ve Friedrich Ludwig Jahn gibi isimler vücut idmanlarına yönelik yeni sistemler ortaya atarken, aynı şekilde İsveç’te Pehr Henrik Ling de beden terbiyesinde kendine has bir sistem geliştirmiştir. İngiltere’de ise 1860’dan sonra özellikle Herbert Spencer ve Thomas Arnold tarafından beden terbiyesi lehine yazılar yazılmış ve Herbert Spencer’in “*Education: Intellectual, Moral, and Physical*” (Zihin, Ahlak ve Beden Terbiyesi) adlı eserinde özellikle vücut egzersizlerinden sitayişle bahsedilmiştir.⁴³⁰ Nihayetinde zamanla Avrupa’da birçok ülke eğitim sistemlerinde zihin terbiyesinin yanında beden terbiyesine de yer vermiş ve beden terbiyesi ilmi bir temele dayandırılmaya çalışılmıştır.

Batı dünyasında eğitim sisteminde yaşanan bu dönüşüm, özellikle beden ve zihin, fiziksel ve zihinsel zindelik, bireylerin ve toplumların sağlığı ve refahını hedef almıştır. Dahası, eğitim birkaç üst sınıf çocuğun veya soyluların çocuklarının ayrıcalığı olarak algılanmayıp, milliyetçilik akımının etkisiyle Avrupa’nın çeşitli ulus oluşturma süreçlerinden geçtiği bir zamanda herkes için bir gereklilik olarak görülmüştür. Alman Turnen ve İsveç jimnastiklerinin 19. yüzyılda beden terbiyesi kavramları olarak yaygınlaşmasını destekleyen ana argüman olarak, genç erkekleri sağlıklı vatandaşlar ve güçlü askerler hâline getirmek için desteklemiş ve güçlendirmişlerdir. Okul müfredatına adım adım, beden eğitimi veya jimnastik gibi isimler altında dersler dâhil edilmiştir. Başlangıçta, beden eğitimi çoğunlukla üst ya da eğitimli sınıfların çocukları için, kısa bir süre sonra tüm sosyal sınıfların öğrencilerine ve en sonunda kız öğrencilere de açılmıştır.⁴³¹

Sonuç olarak, çocuklara hem okullarda serbestçe hareket etme ve oyun oynama fırsatı verilmiş, hem de onların egzersiz yoluyla sağlık ve zindelik bakımından sistematik ve iyi hazırlanmış bir şekilde eğitilmeleri de sağlanmıştır. Bunu garanti altına almak için, öğretmenlerin belirli kurumlarda, üniversitelerde veya öğretmen yetiştirme kolejlerinde eğitilmesi gerekmiştir. Bu kurumlar 19. yüzyılda birçok

⁴³⁰ Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 4.

⁴³¹ Michael Krüger – Annette R. Hofmann, “*The Development of Physical-Education Institutions in Europe: A Short Introduction*”, **The International Journal of the History of Sport**, Cilt 32, Sayı 6, 2015, s. 737.

Avrupa ülkesinde büyümüştür. Böylece Avrupa'daki uluslaşma sürecinin bir parçası hâline gelen fiziksel egzersizler ve oyunlar ve daha sonra sporlar ulusal gelenekler olarak icat edilmiş ve çeşitli ulusal sembolik iletişim sistemlerinin bir parçası haline almıştır.⁴³²

Avrupa'nın geçirdiği bu merhaleler benzer şekilde Osmanlı Devleti'nin son devrinde de yaşanmıştır. Tanzimat devrinde Osmanlı Devleti'nde beden terbiyesine yönelik kıpırdanmalar başlasa da özellikle II. Meşrutiyet dönemine kadar beden terbiyesi devlet nazarında, eğitim camiasında ve halk tabakasında hak ettiği değeri görmemiş ve bir dönem Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de zihinsel eğitim ön planda yer almıştır.

Bu sorun hakkında ilk görüş bildirenlerden biri Tarcan olmuştur. Tarcan, birçok yazısında bireyi sırf zihinden ibaret zannetme ve onun yalnız hafızasının gelişimine çalışmanın doğru olmadığını dile getirmiştir. Ona göre, Osmanlı'nın son döneminde insanlar geçimlerini sağlamak ve hayatlarını kazanmak için ancak manevi terbiyeye önem verdiklerinden dolayı herkes evladını bütün manasıyla adam etmekten ziyade âlim etmek çabasında olmuştur.⁴³³

Tarcan'ın yaşamının birçok devresinde karşılaştığı sorunlardan biri de çocuklara ilimden yoksun vakitsiz zamanda verilen eğitimler olmuştur. Özellikle ailelerin çocukların akıl ve zekâsını methettiğine, yalan yanlış belletmiş olduğu şeyleri saatlerce dinlettikten sonra oğlunun sınıfının birincisi olması ve elden kitap düşürmemesi gibi durumlarla iftihar ettiklerine şahit olmuştur.⁴³⁴

Tarcan, saadet görmek emeliyle henüz emekleme devrinde çocuklarını zorla yürüten anneler, onların bacaklarını nasıl çarpıtırlarsa, henüz layığı ile gelişmemiş düşünürlere, vaktinden evvel doldurulan bilgi de taze zekâları zedeleyeceğini ifade ederek küçük yaşta çocukların büyük adam dirayeti göstermelerini istemenin onları birer büyük adam bozuntusu yapmak anlamına geldiğini dile getirmiştir.⁴³⁵

⁴³² Krüger- Hofmann, **a.g.m.**, s. 737-738.

⁴³³ Selim Sırrı, **Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye**, s. 5

⁴³⁴ Selim Sırrı, "*Oyun ve Terbiye*", **Şehbal**, Cilt 2, Sayı 29, Teşrinisani 1326, s. 92.

⁴³⁵ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, s. 26-27.

“*Vakitsiz yetiştirilen çiçeklerin ömrü az olur*”⁴³⁶ diyen Tarcan, bu sakat düşüncenin zararlarını Spencer’den şu sözlerle aktarmıştır:

“*Çocuk mümkün olduğu kadar çocuk kalmalıdır. İleride zaman onu öldüracak ve kemale erdirecektir. O zamanı taksir etmek (kısaltmak) limonlukta meyve yetiştirir gibi onu çarçabuk öldürmek, ona suikast etmektir. Böyle yedi sekiz yaşında henüz oyun sininde (yaşında) bulunan bir çocuğa birçok lisan öğretmek büyük adamların zihninin bile kolaylıkla kabul edemeyeceği şeyleri belletmek bir cinayettir.*”⁴³⁷

Tanzimat’tan II. Meşrutiyet dönemine doğru geçen süreçte beden terbiyesi okullarda yer bulmaya başlamıştır. Ancak -bölümün başında değinildiği üzere- beden faaliyetlerinde Jahn- Amaros sisteminin uygulanışı ve bu sistemin belli bir ilmî içeriğe sahip olmaması, gelişigüzel yapılan fizikî hareketlerin bedensel gelişime görünürde katkı sağlıyor gibi gözükse de hakikatte zarar vermesine sebep olmuştur.

Bu dönemde toplumda beden terbiyesi hususunda görüş ayrılığı yaşanmıştır. Toplumun bir kısmı beden faaliyetlerini sakıncalı ve zararlı görürken, bir kısmı ise vücudu zinde ve güçlü tutan yararlı bir etkinlik olarak görmüştür. Tarcan, beden terbiyesini tehlikeli ve zararlı bir idman gibi telakki eden, temin edileceği faydaya karşılık sebep olduğu kazaları dikkate alan toplumun çekingen bir tavır sergilemesini mazur ve haklı görmüştür. Ona göre, yıllardan beri beden faaliyetini icap ettiren her türlü idmanın ülkede yasak olması, ülkede gençlerin beden terbiyesine vakıf olacak, ilgisini arttıracak hiçbir vasıtanın olmaması ve istibdadın birkaç gencin bir araya gelip bir spor kulübü kurmaya müsaade etmemesi bu duruma sebebiyet vermiştir. Gençlerin ufkunu açmak, onları doğru yola yöneltecek eğitimcilerin yokluğu doğal olarak toplumda birçok yanlış anlayışlara sebebiyet vermiş ve nihayet jimnastikten maksat en güç hareketleri yapmak, en ağır gülleleri bir hamlede kaldırmaktır, diye asılsız bir teori toplumda yer tutmuştur.⁴³⁸

Kendisini bu asılsız teorinin kurbanlarından biri olarak gören Tarcan, gençliğinde jimnastiğe bakış açısını ve düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

⁴³⁶ Selim Sırrı, “*Dahi Çocuklar*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Cilt 1, Sayı 10, 1 Temmuz 1927, s. 5-6.

⁴³⁷ Selim Sırrı, “*Oyun ve Terbiye*”, s. 93.

⁴³⁸ Selim Sırrı, “*Spor - Jimnastik - Spor – Oyun*”, **Şehbal**, Cilt 2, Sayı 31, 1 Kânunuevvel 1326, s. 132.

“Genç bir zabıttım, mühendishaneyi bitirdim. Mesleğim bir fen adamı olmaktı, ben ise bir atlet olmuştum. En büyük düşüncem adalelerimi büyütmek, vücudumu çevik ve kudretli bir hale getirmektir. Bir emelim daha vardı, kimse benim yaptığım marifeti yapamamasın, herkes benim hünerlerimi hayretle alkışlasın. İdmanın her türlüünü yapıyordum. Güleşiyor, yüzüyor, kürek çekiyor, eskrim yapıyor, gülle kaldırıyor, koşu idmanları yapıyordum. Bu zorlu idmanlarla adalelerimi büyütmek ve sertleştirmek için o kadar çok uğraşıyordum ki, yorgunluktan iştiham kesiliyor, geceleri kâbuslar içinde sayıklıyordum. Bu delice iptilamızı aklı başında olanlar tayib ediyor, ailem efradı da hiç hoş görmüyordu. Güllelerim benim manevi evlatlarımdı, on kilodan seksen kiloya kadar irili, ufaklı hepsi yatak odamda dizili durur, yataktan kalkınca idmanlarıma başlar, elli kiloyu bir el ile bir hamlede kaldırdığım zaman bir kale fethetmiş kadar zevk duyardım. İyitraf ederim ki adalelerin diğer üzüvlerle olan rabitasını hatırımdan bile geçirmiyordum. Asıl garip olan, fikir adamları da o devirde zekânın sair üzüvlerle olan rabitasını düşünmüyorlardı. Biz gülle kaldırırken veya gülleşirken bu zorlu idmanlardan asabın, kalbin, midyenin zarar görebileceğini, fazla yorgunlukların uzviyeti tahrip edebileceğini hiç nazari dikkatte almıyor, pazılarının muhitini kırka çıkarmaya uğraşıyorduk. İlim adamları dimağ yorgunluğunun mideyi, sinirleri harap edeceğini, işlemeyen vücudun vaktinden evvel çökeceğini hatırlarından geçirmiyorlardı. Her iki taraf aynı ifratı yaptığı halde içtimai hayatta muvaffakiyet fikir kudretine istinat ettiğinden, bizi herkes ayıplıyor, onları ise takdir ediyordu.”⁴³⁹

Esasında toplumsal hayat bedenlen kuvvetli, fikren dengeli ve şahsiyet sahibi insanlar istediğinden bedenlen terbiyesi hususunda ortaya mühim ve karmaşık bir mesele çıkmıştır. Tarcan, bu durumla ilk olarak kendisini İkdâm gazetesinde eleştiren ve ona kendi deyimiyle doğru yolu gösteren Doktor Kilisli Rıfat’ın şu sözleri sayesinde yüzleşmiştir:

“Terbiye-i bedeniyeden maksad ne olduğu memleketimizde henüz layıkıyla anlayamamıştır. Jimnastik denince bazı alat ve edevat üzerinde zor avar bir takım hareket tasavvur ediliyor ve bu hareketler sayesinde vücudun bazı adalatında husule gelen şişkinlik ile bedenlen kesb-i kuvvet eylediği, iyileştiği, dayanıklı bir hale geldiği zannolunur, bu fikir yanlıştır. Adalatın kuvveti vücudun aksam-ı sairesinin kuvvetli olmasını temin etmez, hatta böyle yalnız adalatını kuvvetlendirenler, jimnastiği bilmeyerek yapanların manen mutazarrır oldukları ve kabiliyet-i fikriyelerinin azaldığı görülür. Gençlerimize karşı böyle bir ihtarda bulunmağa kendimizde bir mecburiyet-i vicdaniye hiss ediyoruz.”⁴⁴⁰

Dolayısıyla tahsil ve terbiyede yalnız bedenî kabiliyetlerin gelişimi de bir gaye değildir. Zihin ile bedenlen bir bütün olması sebebiyle beden ve zihin terbiyesini

⁴³⁹ Selim Sırrı, “Nasıl Spor Yapıyorduk”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 18, Nisan 1930, s.1377-1378.

⁴⁴⁰ Selim Sırrı, “Spor- Mektep Müdürlerine - Jimnastik Hakkında Eski Ve Yeni Fikirlerimiz”, **Şehbal**, Cilt 2, Sayı 28, 1 Teşrinievvel 1326, s. 68-69.

birbirinden ayırmamak lazımdır. Bedensel ve zihinsel gelişimden de maksat şahsın cemiyet bünyesine en uygun bir tip olarak yetişmesidir.⁴⁴¹

Tarcan da uzun yıllar yaptığı araştırma ve incelemelerinde vardığı kanaatleri şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dimağla beden ikisi de birbirini tamamlar. İkisi de aynı derecede ihtimam ister. Yalnız başına adale kudretinin hiçbir kıymeti yoktur. Kuvvet zekânın kudretiyle birleşirse makbuldür. Adelelerin iriliği ve sertliği hiçbir şey ifade etmez, kalpleri, ciğerleri, sinirleri sakat nice koşucular, boksçular, pehlivanlar, futbolcular vardır. Vücudumuzu teşkil eden bütün uzüvlerin sıhhat ve ahengi matluptur. Biri maddi diğeri manevi olmak üzere herkes iki terbiye alır. Hayat ile başlayan terbiye ölümle biter. Kafamız gibi vücudumuza da aynı derecede ihtimam göstermeliyiz. Fikrin terbiyesi için sarfettiğimiz zamanı vücudumuzdan esirgememeli ve vücutla meşgul olmaya vakit bulmuyorum dememelidir. Bundan otuz sene evvel mekteplerde sporlara heves eden gençler ya tenbeller veya haylaz ve yaramazlardı. O zaman bu telekkiye sebep sporun hırs ve rekabetten doğan marifet zannedilmesi idi. Hâlbuki bugün spor hayatta becerikli, çalışkan, haluk insanlar hazırlıyor. Sahada koşan, atlayan, denizde yüzen, kürek çeken, ringte yumruklaşan gençler içtimai cidalde muvaffak olmak için aynı kudret, aynı faaliyeti göstermeye mecburdurlar. Yarışta birinci gelen, hasmını boksta yere seren, futbolda harikalar gösteren gençleri, fikir sahasında tehi dest, vazifede muvaffakiyetsiz görürsek bilmeliyiz ki sporun mahiyeti henüz anlayamamıştır. Biz vaktiyle sporu yanlış anlamıştık, bize doğru yolu gösteren olmadı. Kuvvetten zevk alıyorduk, adaleler kuvvetini miyar zannediyorduk. Zaman bize bunun doğru olmadığını, fikirle beden arasında tam bir muvazene lazım olduğunu anlattı.”⁴⁴²

Tarcan, İsveç’te aldığı eğitim ve Avrupa’ya yaptığı birçok seyahatte beden terbiyesine yönelik bilgisini arttırmış ve öğrendiklerini hem Osmanlı hem de Türkiye Cumhuriyeti’nde uygulamak istemiştir. Pedagojik, fizyolojik ve psikolojik tesirleri olan beden terbiyesinin oyun, jimnastik ve spor olmak üzere üç kola ayrıldığını ifade etmiştir. Ona göre, bu üç unsur belli bir usul dairesinde yapılmalıdır. Bu bağlamda beden terbiyesi, çocuklara karakterlerinin oluşumuna hizmet eden eğitimsel oyunlardan başlanarak 18 yaşına kadar vücudun gelişimine hizmet eden ve adaleleri kuvvetlendirici, uzuvları işlek hâle getiren jimnastikler sayesinde gelişim devrini tamamlar. Daha sonra şekil alan vücut işleyebileceği muhtelif sporlar sayesinde tam olgunluğa ulaşır.⁴⁴³

⁴⁴¹ Zeki Ragıp Yalım, **Spor-Sağlık-Kültür**, Cumhuriyet Halk Partisi Yayını, Ankara, 1938, s. 14-15.

⁴⁴² Selim Sırrı, “*Nasıl Spor Yapıyorduk*”, s.1377-1378.

⁴⁴³ Selim Sırrı, **Spor**, s. 1-2; Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 4.

Tarcan bedeninin gelişiminde etkili olan oyun, jimnastik ve sporun tanım ve içeriğine dair şu açıklamaları yapmıştır:

“Oyun, hayatı düzene koyan bir doğuştan gelen faaliyettir. Eğlendirici bir mahiyeti olduğundan neşenin kaynağıdır. Küçükler gibi büyüklerin de oyunları vardır. Çünkü hayatta herkes neşeye muhtaçtır. Hisse dayanan bir faaliyet olduğu için çocuk oyunu daha çok sever, çünkü akıllarından ziyade kendilerine hisleri hâkimdir. Muhtelif faydalar temin eden yüzlerce oyun vardır: intizam ve beraberlik, denge, dikkat, maharet, çeviklik, koşmaca, top oyunları sayesinde bir taraftan çocukların sıhhati takviye bulduğu gibi diğer taraftan ahlakî ve fikrî vasıfları da gelişim gösterir.

Oyun faaliyetlerinin yanında vücuttaki eklem ve adale gruplarının vazifelerini tam ve ahenktar bir surette görebilmesi için bir prensip dâhilinde yapılan aklî ve tahlilî mahiyette hareketler vardır ki, bunun adına jimnastik denir. Tüm uzuvların terbiyesine hizmet eden jimnastiktir. Jimnastik dimağların dışındaki sinir merkezlerini terbiye eder. İrade kuvveti sinir merkezlerinden hangisini bir emir verirse modeli aldığı emri tereddütsüz ve yorgunluksuz yapar. Jimnastiğin ilmî ve terbiyevî bir mahiyeti vardır. İnsanın yapabildiği her hareket jimnastiği dâhil değildir. Ancak yoluyla yapılan jimnastikler vücudu ahenktar bir surette tekâmüle doğru sevk eder. Bu sayede insan çok zaman gençliğini muhafaza edebilir. Vücudumuzun tabii ve ahenktar bir surette nemalanmasını temin eden terbiyevi jimnastikler biyolojik bir fendir. Onu talim ve terbiyede yeri tababet ile pedagojinin yanındadır.

Spor ise ilerlemek, geçmek, muvaffak olmak arzusundan doğan şiddetli ve zevkli bir faaliyettir. Yarış ve müsabaka sporun esas karakteridir. En basit bir çember çevirmek veya ip atlamak yerine göre spor mahiyetini alabilir. Bir takım maddi ve maneviyat vasıfları ile alakadar olan bir milletin içtimaî ve ahlakî tekâmüllerin rolü vardır. Spor vücudun kuvvetini ve çevikliğini idame ve irade kudretini arttıran, insanı disipline alıştıran şuurlu bir vasıtaadır. Sporun ayırıcı vasfı yarış ve müsabaka olduğuna göre, yarış rekabeti, rekabet ise fazla güç sarfını gerektirir. Herhangi sporda olursa olsun vücudun dayanması, kudret göstermesi, muvaffak olması mutlak evvelden hazırlanmış olmasına bağlıdır. Futbol, tenis, yüzme, boks, güreş, kürek, binicilik, eskrim, atletizm gibi sporlar beden terbiyesinin ihtisas şubeleridir. Gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmayan kimseler gerek fikre, gerek bedene ait işlerde ihtisas sahibi olamazlar. Oyun ile jimnastik teşekkülün yardımcılarıdır. Bir şeyin tekâmül etmesi için teşekkül etmesi zaruridir. Bu sebeple teşekkül daima tekemmülün önündedir. İyi teşekkül etmeyen bir şey tekemmül edemez.”⁴⁴⁴

⁴⁴⁴ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 102-104.

2.2.2. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Beden Terbiyesi

Okul öncesi eğitim, çocukların 0-6 yaş arasındaki periyodu içine alan ve onların ilerleyen yaşamlarında ehemmiyetli bir yeri olan; zihinsel, fiziksel, duygusal, dil ve sosyal gelişimlerinin önemli ölçüde tamamlandığı, eğitim ve gelişim süreci olarak tanımlanmaktadır.⁴⁴⁵

Avrupa'da 18. yüzyıldan itibaren erken yaşta çocukların eğitimine dair gelişen bir anlayış olduğunu söylemek mümkündür. Bu devirden evvel varlığı pek ehemmiyetli bir canlı özelliği taşımayan çocuğun çevresindeki olumsuzluklardan ne derece zarar görebileceğini anlaşılmıştır. Çocukluk ömrü boyunca insanlığın en hassas olduğu devri olduğundan bedensel ve psikolojik sağlığı için lüzumlu olanın yapılması uygun görülmüştür. Büyümesini tamamlayabilmesi için ebeveynlerin çocuğa en elverişli çevrenin sağlaması, sevgi, barınma, beslenme, eğitim ve şefkat için uygun önlemler alması mevzubahis olmuştur.⁴⁴⁶

Çocuklara manen ve bedenen bakmak, onların gelişimini temin etmek büyük bir tecrübe istemektedir. Şefkatli, hayırsever, vazife bilir ve bilhassa çocuk lisanından anlayan bir eğitmen olmak kolay bir şey değildir. Gürbüz, düzenli, temiz, dürüst, gayretli, dikkatli ve hayırsever evlatları ancak bu meziyetlere sahip anne ve babaların yetiştirebileceğini ifade eden Tarcan, çocuğu her şekilde giren bir balmumu olarak nitelemiştir. Ona göre, çocuğun ahlak ve beden mimarı anne-babasıdır ve herkes kendi kudreti nispetinde bir eser meydana getirir. Bu sebeple evlat sahibi ebeveyn pek çoktur fakat anne ve babası olan çocuklar azdır.⁴⁴⁷

Tarcan, pedagojinin birinci kaidelerini çocuğa verilecek terbiyenin onun mizaç ve ahlakına tamamıyla uygun olmasına bağlamıştır. Gerek ruha, gerek bedene ait bir terbiyede eğitmen daima verdiği eğitimde çocuğu ruhen ve cismen yormamalıdır. Çocuğu disipline alıştırmak ne kadar lazımsa, nefesine güveni olan hür bir insan olarak hayata hazırlamak da o kadar lazımdır. Herhangi iyi bir fikir veya hareketin

⁴⁴⁵ Engin Aslanargun-Filiz Tapan, "Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 2, 2011, s. 222.

⁴⁴⁶ Nermin Çelen, "Ana-Babaların Çocuğun "Oyun Hakkı"na İlişkin Tutumları", **Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri** (Yay. Haz: Bekir Onur). A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay: 2., Ankara 1997, s. 126.

⁴⁴⁷ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 9.

çocukta alışkanlık hâline gelebilmesi için tekrarlanması lazımdır. “Çocuk bir eserdir, onun müellifi ana, babadır” diyen Tarcan, çocuğa iyi alışkanlıklar vermek için, sabırlı ve özenli olmak gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁴⁸

Günümüz çağdaş beden ve fikir terbiyesinde çocuğun aldığı yol bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, kolaydan zora kademeli olarak ilerlemektedir. Okul öncesi devirde çocukların büyüme özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, çocuklardan öğrenilmesi istenen vasıflar hoşça vakit geçireceği oyun faaliyetleri ile kazandırılmalıdır.⁴⁴⁹ Tarcan’a göre, ilköğretim çağına girmemiş çocuklara okuma yazma yerine hayatı ve çevresi hakkında bilgi sahibi olabileceği oyun ve eğlenceler sunulmalıdır. Yedi yaşa kadar çocuklar fikrinden ziyade hisleriyle hareket ettiklerinden dolayı bu dönemde öğretilen şeyler hissi mahiyettedir.⁴⁵⁰

Bu sebeple çocukların erken yaşta bedenî terbiye almasındaki en önemli unsur oyundur. Oyun, bedenî ve fikrî kabiliyetleri geliştiren, aynı zamanda onlara toplumsal ve ahlakî kural ve düzenlere riayet etmeği öğreten ilk ve yegâne vasıtaadır.⁴⁵¹ Esasen oyun yalnız çocuğu harekette bulundurmamak değil, aynı zamanda bu hareketle birlikte çocuğa kazandırılması istenilen vasıflar için bir vasıta da olduğundan, her oyun eğitsel adını alır, bedenî olduğu kadar fikrî, ruhî faydaları bakımından bütün oyunlar da bu çerçeveye dâhildir.⁴⁵²

Tarcan ise oyunu kendi kendine zuhura gelen ve hareket şeklinde tecelli eden fitrî bir ihtiyaç olarak ifade etmiştir.⁴⁵³ Ona göre, bedene dayanan bütün çocuk oyunlarının ayırıcı vasfı harekettir. Bu itibarla oyun ruhun, zekânın ve adalenin gelişip büyümesine hizmet eder. Çocuk dünyaya geldikten sonra ruhen ve cismen gelişim gösterir. Yalnız bu gelişim kendi kendine olmayıp çocuk kendi bütün

⁴⁴⁸ a.g.e., s. 10.

⁴⁴⁹ Sinan Koçyiğit- Mehmet Nur Tuğluk- Mehmet Kök, “Çocuğun Gelişim Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun”, **KKEFD/JOKKEF**, Sayı 16, 2007, s. 337.

⁴⁵⁰ Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 10-11.

⁴⁵¹ Mefharet Münif, “Çocuk ve Oyun”, **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1933, s. 3.

⁴⁵² Fuat Pura, “Beden Terbiyesi”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 10, Ağustos 1939, s. 8.

⁴⁵³ Selim Sırrı, “Oyun”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 53, Şubat 1931, s. 11.

kuvvetini sarf ederek büyür. Gelişimi dikkatle incelendiğinde doğduğu andan itibaren otomatik bir makine gibi kollarını ve bacaklarını sürekli olarak işletir.⁴⁵⁴

Tarcan, asıl güç olan durumun çocuklar için neşe kaynağı olan hareket ile bedeni iyi suretle işletmeyi bilmekten geçtiğini vurgulamıştır. Ona göre, beden terbiyesi bu hareketlerin hangi tür ve miktarı çocuklara bir fayda temin eder, hangi şekli zarar verir onu öğretir. Çocuklar koşmayı, sıçramayı çok severler onları kendi haline bırakmak doğru olmadığı gibi sürekli müdahalede bulunmak da doğru değildir. Nezaret altında tutmak zararlı olan şeyleri men etmek aşırıya gitmelerine müsaade etmemek lazımdır.⁴⁵⁵

Eğitimci yazar Prof. Dr. Necate Baykoç Dönmez, oyunu, çocuğun gelişim sürecinde bir ilaç mahiyetinde görmüştür. Ona göre şayet çocuk oyun oynamaz ise bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal bakımdan gelişimini tamamlayamaz. Bu sebeple oyun gereksinimini karşılayamayan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sıhhatli olduğu söylenemez.⁴⁵⁶

Tarcan'a göre, iki-üç yaşlarındaki çocukların en çok uğraşacağı uzvu adale ve kemiklerinden evvel ciğerleridir. Hayatla başlayan ve ölümle biten teneffüs hâlini daha küçük yaşta iyi terbiye etmek lazımdır. Maksat onların ciğerlerini, uzuvlarını takviye ederek onları ailelerin vesayetinden kurtaran birer müstakil insan yapmaktır. Böyle bir terbiye onları adale ve iradelerine hâkim kılar. Çocukların pek küçük yaşta uzuvları disipline alıştırlırsa büyüdükleri zaman her bir uzuvlarının kendi vazifesini hakkıyla yerine getireceğini dile getiren Tarcan, bilhassa uzuvların küçük yaşta bu terbiyeyi alması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁵⁷

Yedi yaşına kadar olan çocuklarda bu terbiyenin en etkili unsurunu oyun olarak gören Tarcan, oyunu çocukların hayat savaşında gülüp eğlenebileceği kuvvetli bir silah olarak görmüştür. Ona göre, oyun sağlık ve mutluluğun düzenleyicisidir ve oyundan yoksun bırakılan çocuk sudan yoksun bırakılmış çiçek gibi kuruyup

⁴⁵⁴ Selim Sırrı, “*Musahabe-Oyunun Kıymeti*”, **Cumhuriyet**, 30 Nisan 1932, s. 3.

⁴⁵⁵ Selim Sırrı, “*Çocukların Oyun ve Eğlenceleri*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 6, Aralık 1922, s. 89.

⁴⁵⁶ Necate Baykoç Dönmez, **Oyun Kitabı**, Esin Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 46.

⁴⁵⁷ Selim Sırrı, “*İki Yaşından Altısına Kadar Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 6, Mart 1927, s. 18-19.

zayıflar. ⁴⁵⁸ Oyun, özellikle koşup atlama, sürünüp tırmanma gibi beden kuvvetinin lüzumlu olduğu oyunlar, çocuğun beden yapısının muntazam çalışmasını sağlar. Bedendeki fazla yağların erimesi, adalelerin kuvvetlenmesi gibi özellikle gelişmeyle alakalı fonksiyonların yerine getirilmesi, beden faaliyetinin lüzumlu olduğu bu oyunlarla elde edilir. ⁴⁵⁹

Tarcan da oyunun çocuğun sıhhatine, beden ve fikrinin gelişimine hizmet ettiği düşüncesindedir ki oyun sayesinde vücut büyük bir yorgunluğa uğramaksızın bütün uzuvların vazifesini kolaylaştırır. ⁴⁶⁰ Ona göre, oyunla çocukların kavrama hızı, dikkat, çeviklik, doğruluk, diğerkâmlık gibi fikrî ve ahlakî vasıfları kuvvetlenir. Çocuklar oyunu hissi olduğu için sever ve akıllarından ziyade hisleriyle hareket ederler. Oyun zihni o kadar yormaz, zihnin müdahalesi çoğunlukla oyunların başlangıcıdır. Yavaş yavaş adaleler terbiye gördükçe bu müdahale hafifler. Çocuklar oynarken rastgele hareket ettikleri için hareketleri noksan ve oyun sayesinde çocuklar kendi kendilerini idare etmeği de öğrenirler. ⁴⁶¹ Bu sayede çocuk oyun yoluyla doğal şekilde güç, dikkat, denge, hız ve koordinasyon gibi yeterlilikleri kazanmış olur.

Toplumsal gelişim, doğumdan başlayarak ömür boyu süren, bireyin diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmasını ve ortamında bulunduğu topluma ayak uydurmasını temin eden bir süreçtir. Çocuk toplumsal düzen ve gereklerini en basit ve iyi şekilde oyun esnasında öğrenir. Arkadaşlarının hakkına riayet etmek, paylaşımcı olmak, ortamında bulunduğu arkadaş ortamında kurallara uymak, söz dinlemek, düzen ve temizliğe önem vermek, toplulukta kendini güzel ifade edebilmek gibi davranış ve tutumları genellikle oyun esnasında öğrenir. ⁴⁶² Tarcan da oyunun en faydalı şeklinin iki, üç çocuğun bir arada oynaması olarak belirtmiştir. Bu sayede çocuklar kendi aralarında elebaşı seçerler, kanunlar yaparlar ve böylece farkına varmadan içtimaî hürriyetin ilk tecrübelerini görerek hayatın adeta çıraklık

⁴⁵⁸ Selim Sırrı, “*Musahabe-Oyunun Kıymeti*”, **Cumhuriyet**, 30 Nisan 1932, s. 3.

⁴⁵⁹ Koçyiğit- Tuğluk- Kök, **a.g.m.**, s. 335.

⁴⁶⁰ Selim Sırrı, “*Oyun*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 54, Mart 1931, s. 17.

⁴⁶¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 107.

⁴⁶² Koçyiğit- Tuğluk- Kök, **a.g.m.**, s. 336.

devrini yaşarlar. Özverili olma, menfaat gözetmeyen, başlarını düşünmeyi, vicdanî eğilimlerini arkadaşlarının uğruna feda etmeyi oyunla öğrenirler.⁴⁶³

Ancak çocukların bir arada oynadığı oyunlarda onların karakteri üzerine mühim tesiri olan bir his araya girer ki Tarcan bu hissi arzu-yı takaddüm (ileri geçme, önde bulunma) olarak ifade etmiştir. Çocukları terbiye ederken her zaman onlarda öne geçme arzusu ortaya çıkmaktadır. Sürekli gülen ve haykıran üç, dört ve beş yaşındaki çocukların içinde en beceriksizleri bile kendilerinden daha başarılı olanları taklide çalışır ki bu taklit hevesi başkaları kadar becerikli hatta onlardan daha başarılı olmak arzusundan ileri gelir. Bu hâl önce bir taklit hissi ile başlar, sonra irade ve muhakeme ile takviye bulur. Daha taklit ile başlayan bu his ebeveyn tarafından kontrol edilmezse derhal gıpta hissi hasede dönüşür ki, bu durum çocuklar için tehlikelidir.⁴⁶⁴

Rekabeti içtimaî hayatta başarıların ana tehlike makamında gören Tarcan, çocukların kıskanç, kuvvetsiz, bencil, mağrur, serkeş olmasının sebeplerinden birini arzu-yı takaddümden ortaya çıkan rekabet hırsına bağlamıştır. Ona göre, ancak şuurlu rekabetlerle elde edilen başarıların bir kıymeti vardır. Aklından ziyade hissiyatına tabi olan çocuklarda rekabetin sebep olduğu şan ve şeref hırsının ortaya çıkardığı zararı yıllar telafi edemez. Evlatlarını bütün akranlarının üstünde gören veya görmek arzusuna kapılan ebeveyn, çok kere çocuklarını bu bencilliklerine kurban ederler. “*Fazla su verilen çiçeklerin kökü çürür*” sözünden hareketle Tarcan, çocukların terbiyesinde ebeveyn ve eğitimciler için doğru yolun, sabır ile hareket olduğunu ifade etmiştir.⁴⁶⁵

Çocuklar için en ziyade dikkat edilmesi lazım olan unsurlardan biri de onlara yaş ve anlayışlarına uygun şeyler öğretmektir. Oyunlar düzenlenirken eğitimciler çocukları yakından tanımalı, büyüme özelliklerine hâkim olmalıdır. Çocuklara oynatılan oyunlar onların yaşını aşan ve onlara rahatsızlık verecek şekilde

⁴⁶³ Selim Sırrı, “*Oyun*”, Sayı 54, s. 17.

⁴⁶⁴ Selim Sırrı, **İbtidai Muallimlerine Öğütlerim**, s. 62-63.

⁴⁶⁵ Selim Sırrı, “*Çocuklarımızın Cismani ve Manevi Terbiyesi*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Cilt 2, Sayı 18, Mart 1928, s. 3-4.

olmamalıdır.⁴⁶⁶ Tarcan'a göre, üç dört yaşında yavrulara fokstrot dansı öğretmek veya beş yaşındaki çocuğu futbola teşvik etmek, onların hayatına zehir katmaktan başka bir şey değildir. İnsanlar öteden beri olağanüstü şeylere meyilli olduklarından küçük yaşta çocukların büyük iş görmelerini hayret ve memnuniyetle karşılarlar. İnsanları memnun eden bu gibi hâller çok kere çocukların ahlakını, zekâsını ve bedenini zedeler. Hareket de gıda gibi lüzumundan fazla verilirse çocukları mide fesadına uğratar. Çocuk aklından ziyade hissine göre hareket ettiği için kendi hoşuna giden şeyleri daha çok ister. Dolayısıyla Tarcan, çocukların fikri fazla zorlanırsa sersem, bedeni fazla zorlanırsa hasta olacağına işaret ederek en büyük eğitmenin, çocuğun ihtiyaç derecesini takdir eden ve ona fikrî ve bedenî gıdasını yoluyla veren olduğunu dile getirmiştir.⁴⁶⁷

Okulöncesi devirde çocuğun terbiyesi ile beraber çocuğun eğitim gördüğü mekânlar olarak okulöncesi eğitim kurumlarının önemi büyüktür. Aile içinde kadının en temel vazifelerinden biri de çocuk doğurmak ve doğan çocuğa iyi bakıp büyütmeğdir. Bu görüş eskiden olduğu gibi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Bilhassa Avrupa devletlerindeki sanayi inkılâbının başlaması ile birlikte, iş yeri ve fabrikalarda kadınların çalışması ve bu kadınların çocuklarının eğitim ve bakımı hususunda yeni gereksinimleri doğurmuştur. Okulöncesi eğitimin ortaya çıkmasındaki bu temel etmen bugün de varlığını sürdürmekle beraber bilhassa kent hayatında çocukların daralan oyun alanları, kısıtlanan beden hareketleri ve çevresiyle beraber olma olanakları, ebeveynin çocuğun erken yaşta terbiyesi hususunda gittikçe şuur sahibi olması annenin iş yaşamını etkilemeden okul öncesi eğitim kurumlarına olan ihtiyacı arttırmıştır.⁴⁶⁸

Bu tür okullar çalışan ya da ev işlerinin yoğunluğundan dolayı çocuklarına yeterli vakti ayıramayan aileler ile çocuklara henüz küçük yaşta pratik olarak temel bilgileri aktaramayan ve eğitim bilgilerinden yoksun olan ebeveynlerin çocuklarını eğiterek hazırladıkları yerlerdir. Çocuklar bu yerlerde ufak yaşta iken düzene ve

⁴⁶⁶ Koçyiğit- Tuğluk- Kök, **a.g.m.**, s. 338.

⁴⁶⁷ Selim Sırrı, "*İki Yaşından Altısına Kadar Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi*", s. 21.

⁴⁶⁸ Ayla Oktay, "*Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Gelişimi*", **Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri** (Yay. Haz: Bekir Onur). A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay: 2., Ankara 1997, s. 289.

toplumsal yaşama uyum sağladıkları için bu okullar çok lüzumlu ve faydalı oluşumlar olarak görülmüştür. Bu tür okullar çocuk terbiyesine vakıf olan ve anne sevgisine malik kadın eğitimcilerin denetimindedir. Bu yerlerde çocuklar devamlı ferah bahçelerde bazı beceri ve hüneleri hoşça giden şekilde öğrendikleri ve el işleri ile kazanarak zamanlarını geçirdiklerinden dolayı sıkılmadan bir takım faydalı bilgileri öğrenip ilkokula hazır hale gelmektedirler.⁴⁶⁹

Bu bağlamda Tarcan, kendi yaşadığı dönemde ebeveynlerin yeterli ilgi ve alakayı gösteremedikleri çocukları için onların hâlini, geleceğini, hayatını, refah ve saadetini ilgilendiren bir oluşum olan ve on dokuzuncu yüzyılda Freidrich Frobel'in temelini attığı bir nevi anaokulu olan çocuk bahçelerinden bahsetmiştir:

“Üç yaşından itibaren iyice hareketlenen çocuk için koşmak, atlamak, zıplamak büyük bir eğlence niteliği aldığından onların 3 ile 7 yaş arası devresinde bakımı daha dikkatli ve sabır isteyen bir iş halinde dönüşmektedir. Aileler bu dönemde çocuğa fazla vakit vermesi gerektiği için kendi işlerini aksatmak zorunda kalmışlardır. Aileler kimi zaman çocuğu oyalamak için dadiya, sütnineye, hizmetçiye vererek üzerindeki yükü hafifletmek istemişlerdir. Ancak burada maksat çocuğun kontrol altında tutulmak istenmesi olduğu için gerekli olan terbiyeden mahrum olabilmektedir. Hâlbuki çocukların üç dört, beş yaşında bütün duyu ve adaleleri gayet süratle gelişmektedir. Dikkati, muhakemesi, hafızası sürekli faaliyettedir. Bu yaş devresinde çocuk her şeyi öğrenme arzusunda olduğu için karşısına çıkan her şeyin ne olduğunu sorar. İşte bu her şeyi öğrenmeye meyilli olan çocuğu doğru düşünmeye, doğru yapmaya alıştırmak ve onun körpe zihnini, vücudunu yormadan terbiye etmek zor olduğu için üç yaşından yedisine kadar çocuklara mahsus müesseseler vücuda getirilmiştir. Bunlara Almanlar Kindergarten (çocuk bahçeleri), Fransızlar Ecole maternelle (ana mektepleri), İtalyanlar Kase di bambini (çocuklar evi), Macarlar Angyalkert (huriler bahçesi) ismini vermişlerdir. Bu çocuk yuvalarını ilk düşünen Frobel isminde bir Almandır. Kendisi üç yaşından yedisine kadar çocukların hislerini ve melekelerini terbiye eden müesseseyi 1837'de Almanya'nın Brakenburg şehrinde vücuda getirmiş ve müesseseye kindergarten (çocuk bahçeleri) ismini vermiştir.”⁴⁷⁰

Tarcan, Frobel'in eğitim sisteminde çocukların, okumaktan ziyade dünya hadiseleri ile karşılaşması gerektiği ve dolayısıyla çocuğu hayatın bir parçası görmesi sebebiyle tabiatla iç içe olması ve çocuğun evvela oyun çağında tarlada, bahçede

⁴⁶⁹ Oktay, a.g.m., s. 290.

⁴⁷⁰ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 12-13.

çiçekler, kum yığınları ve oyuncaklar içinde terbiye edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁷¹

“Frobel, çocuk bahçelerini bir dershaneden ziyade oyuncak odası olarak görür. Daire şeklinde olan raflarda çocukların merak ve zevkine uygun her şey vardır. Muhtelif mikyasta bulunmayan, alçıdan, tahtadan, mukavvadan, tenekeden trampetler, ziraat aletleri, şimendiferler, elektrikli tramvaylar, atlı arabalar, tayyareler, askerler, hayvan numuneleri, otomobiller, rengârenk toplar gibi oyuncaklar ile öğretmenlerin direktifleri doğrultusunda temas eden çocuklar gerçek hayatı tanımada bir ön hazırlık devresi yaşamaktadırlar. Eşya ile temas terbiye meselelerinin en mühimidir. Dikkati, hafızayı terbiye eden, müşahedeyi tembih eden, el ile tutulan, gözle görülen maddelerdir. Bir salonda piyano veya kemanın refakatiyle basit şarkılar söyler, başka yerde bir bahçede oyun oynar ve jimnastik yaparlar.”⁴⁷²

Tarcan’ın eser ve yazılarında dile getirdiği bir diğer önemli şahıs ise 20. yüzyılın başlarında çocuk terbiyesinde yeni bir usul ortaya atan çocuk terbiyesi uzmanı İtalyan Madam Maria Montessori’dir. 1909’da yazdığı *Case di Bambini* adlı eserinde Frobel’in usulünü değiştirerek çocukları daha serbest ve kendi hallerine bırakarak terbiye etmenin mümkün olduğunu iddia etmiştir. Frobel’in usulünde öğretmenin çocuğun zevkenden ziyade kendi telkinleriyle sonucu çocuğu yönlendirirken, Montessori’nin usulünde çocuk ne isterse onu yapmakta özgürdür.⁴⁷³ Çocuğun kendi kendine gelişmesine yardım eden birçok araç ve oyuncaklar vardır. Çocuklar özgür etkinliklere yönlendirirler. Oyunda çocuğun arkadaşını belirleme ve oyunu belirleme kararını kendi başlarına vermesine imkân tanır. Çocuğun önüne konan eşyadan o anda hangisi ile meşgul olmayı canı istiyorsa öyle yapmasına izin verilir. Eğitimci çocuğun zevkine ve arzusuna tabi olur. Çocuğu önceden hazırlanmış programlara bağlayarak onun hareket hürriyetini sınırlamaz. Tarcan, bu sayede Montessori Okulu’nun çocuklara emretmek yerine onların işlerini kolaylaştırmak için ihtiyaç oldukça yardım ettiğini ve böylece kendi başlarına yaptıkları işler sonunda bağımsızlıklarını ve kişiliklerini kazandığını ifade etmiştir.⁴⁷⁴

⁴⁷¹ a.g.e., s. 14.

⁴⁷² Selim Sırrı, “İki Yaşından Altısına Kadar Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi”, s. 17-18.

⁴⁷³ Selim Sırrı, a.g.e., s. 17-18.

⁴⁷⁴ Berka Özdoğan, **Çocuk ve Oyun**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 8; Tarcan, **Çelimsiz ve Anormal Çocuklar**, s. 5.

Tarcan, Avrupa’da yaptığı tetkikler sonucunda bu yeni terbiye usullerinin tatbikinde eğitim edevatlarının mühim bir rolü olduğunu yazılarında dile getirmiştir. Doğrudan doğruya ilkokuldan öğrenime başlayan çocukların dikkat ve muhakemeleri çocuk bahçelerinde yetişenlerden daha aşağı olduğunu ve direk ilkokuldan başlayan çocukların şaşkın şekilde bir müddet dolaşıp ne yapacaklarını bilmediklerine işaret ederken bahçeden yetişen çocukların diğerlerinin yanında fevkalade becerikli olduğunu vurgulamıştır.⁴⁷⁵

Osmanlı son dönemde Maarif Vekâleti 1914 yılı bütçesi hazırlanırken çocuk bahçesi adı verilen anaokullarının açılması amacıyla bütçeye para ayırmış ve İstanbul’da o yıl Sultanahmet, Fatih, Eyüp, Şehremini, Kasımpaşa, Nişantaşı, Kadıköy ve Üsküdar’da toplamda on anaokulunun açılması tasarlanmıştır. Bu dönemde resmi ve özel anaokullarının en önemli sıkıntısı, tatbik edilen eğitim metotları ve bu yönde eğitim almış tecrübeli öğretmen bulma sıkıntısı olmuştur.⁴⁷⁶

Tarcan, Cumhuriyet’in ilk yıllarında da bir eksiklik olan çocuk bahçelerine ülkenin muhtaç olduğunu ve İstanbul Belediyesi’nin bunlardan on tanesinin tesisine yardım etmesi hâlinde memlekete büyük hizmet etmiş olacağını ifade etmiştir. Birçok anne ve babanın minnettarlığını kazanmakla birlikte ondan öte yarın fikri, ahlakı, bedeni ile memlekete hizmet edecek olan yeni neslin usule daha uygun yetişmiş olacağını vurgulamıştır. “*Bir ana mektebinin bir üniversite kadar önemi vardır. Mükemmel binalar sağlam temeller üzerine kurulur*”⁴⁷⁷ diyen Tarcan, ülkede henüz bu müesseselerin toplum için nasıl hayatî bir mesele olduğunu insanların hakkıyla takdir edemediğini ancak çocuğun toplumsal kuvveti takdir edildikçe onun ihtiyaçları düşünüleceği ve Anadolu’nun her köşesinde şefkat yuvaları vücuda geleceğine ümit var olduğunu dile getirmiştir.

Okulöncesi çocuk terbiyesinde son olarak Tarcan, Frobel’in vücuda getirdiği kum havuzlarına değinmiştir. Kum havuzlarının çocuğun bedenî ve zihnî gelişiminde

⁴⁷⁵ Selim Sırrı, “Çocuk Bahçeleri ve Madam Montessori”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 11, Mayıs 1923, s. 161-163.

⁴⁷⁶ Meryem Çelik-Kerim Gündoğdu, “Türkiye’de Okulöncesi Eğitimi Tarihsel Gelişimi”, **KKEFD/JOKKEF**, Sayı 16, 2007, s. 173; Ebru Deretarla Gül, “Meşrutiyet’ten Günümüze Okul Öncesi Eğitim”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, 2008, s. 270-271.

⁴⁷⁷ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 19.

önemli bir yeri vardır. Çocuk kum havuzunda bir öğretmen, bir mühendis, bir heykeltıraş gibi kendini işine adapte ederek çalışır. Birçok zaman zihninde canlandırdığı nesnelere yapmakla uğraşır. Her gün birçok kez benzer şeyleri yapıp bozar ve her seferinde bir eksikliğini ortaya çıkarır. Yavaş yavaş yaptığı objelerin yerden yüksekliğini, uzunluğunu, boyunu ve elindeki kumların nitelik ve biçimini öğrenir.⁴⁷⁸

Yaptığı seyahatlerde Almanya'daki belediyelerin kum havuzlarını önemli bir terbiye vasıtası olarak takdir ettikleri için şehir parklarında, dört yol ağzı meydanlarında, ormanlarında binlerce kum havuzu vücudunda getirdiklerini ifade eden Tarcan, böylelikle çocuğun kumda istediği gibi hareket kabiliyetine sahip olduğunu söylemiştir. Tehlikesi olmayan ve büyük faydalar temin eden bu kum havuzlarından Türkiye'de de yapılması gerektiğini belirten Tarcan kum havuzlarının çocuk üzerine etkisine dair şu malumatı vermiştir:

“Üç yaşından on dört yaşına kadar bütün Alman çocuklarını bu havuzlar çok alakadar ediyor. Yuvalarında işleyen karıncalar gibi yavrular daima açık havada faaliyette bulunuyorlar. Acaba bu çocuklar kumla oynamağı neden seviyor? Çünkü kolaylıkla her istediği şekli verebiliyor. Yapıyor, bozuyor, dolduruyor, boşaltıyor, yıkıyor. Kum mizacının kararsızlıklarına tamamilen inkiyat (boyun eğme) ediyor. Çocukların bu kararsızlıkları çok kere mürebbileri şaşırır. Her şeyden çabuk bıkar, çabuk usanırlar. Oyun ve oyuncaklarının daima değiştiğini isterler. Bazan da aynı oyunu mütemadiyen tekrar etmekten zevk alırlar ve alıştıkları oyunu hiç değiştirmek istemezler. Çocuk aynı zamanda hem ihtilâlcı, hem muhafazakârdır. Başka, başka zannolunan bu iki hissin menşei birdir. İstikrarsızlık, onun içindir ki bir fikir veya bir hareket tekerrür ede ede onlarda kudret peyda ediyor ve itiyat halini alıyor. Çocuklara iyi itiyatlar verebilmek için büyük bir sabır ve daimî bir ceht lazımdır.”⁴⁷⁹

Böylelikle Tarcan kum havuzları sayesinde çocukların belli yaşlardaki bu kararsız yapısı karşısında kum ile istediği gibi oynayabilmesi bakımından onların gelişimine büyük fayda sağladığı ve onlara fikir ve hareket kabiliyeti kazandırdığını vurgulamıştır.

⁴⁷⁸ Ahmet Hilmi, **Kumlarda Çocuk Oyunları**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, s. 16-18.

⁴⁷⁹ Selim Sırrı, **Bugünkü Almanya**, s. 89-92.

2.2.3. Okul Çağındaki Çocuklarda Beden Terbiyesi

Medeni milletlerin terbiye anlayışlarının temelinde kişilerin fikirlerini, beklentilerini özgür bir şekilde dile getirebildikleri çevrelerin meydana getirilmesi ana prensip olarak bulunmaktadır. İnsanın sadece zihinsel terbiyesi değil aynı zamanda terbiye edilmeye gereksinimi olan bir vücudu ve ruhsal durumu vardır. Bunu ortaya koymada en etkili yolu beden terbiyesi oluşturmaktadır ki, tüm medeni milletler bu yolda hiçbir özveriden kaçınmamış ve büyük çaba sarf etmişlerdir.

Her şeyden evvel bedeni gelişimi mevzubahis olan çocuk, geleceğin manevî insanının temeli sayılmıştır. Çocukta kuvvetli olması istenilen manevî ve ahlakî değil, uzvî ve bedenî hayat olmuştur. Dolayısıyla manevî ve ahlakî hayat, bu uzva ve bedene ait hayat üzerinden gelişeceği ifade edilerek sağlam beden olmadıkça sağlam akıl, sağlam bir irade ve buna bağlı olarak sağlam bir ahlak da olamayacağı ifade edilmiştir.⁴⁸⁰

Ahmet Fetgeri, bir milletin yükselebilmesi için her şeyden, bütün maddi ihtiyaçlardan evvel o milletin bütün fertlerinin beden, ruhen ve zihnen gelişmiş olmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Ona göre, bedenî gelişimi jimnastik ve spor, ruhî gelişimi müzik, zihnî gelişimi de eserler bilhassa eğitim yöntemi yaratır ve çocuklar bunların hepsinin ilk tohumunu okulda alır.⁴⁸¹

Avrupa'da yaptığı araştırma ve incelemelerde Tarcan, bütün çocuk eğitimcilerinin okul çağındaki çocukların beden sıhhat ve selametleri için oyunun gerekli olduğunu aktarmıştır. Çocuk için ilkokuldan itibaren başlayan eğitim hayatında okuyup yazmak kadar oyun da gerekli sayılmıştır. Dolayısıyla gramer, matematik hocası gibi oyun hocası da gerekli görülmüştür.⁴⁸²

Tarcan, İsveçlilerin 1850'li yıllarda Göteborg şehri civarında bir oyun öğretmen okulu kurduklarını ve ilerleyen dönemde her yıl Amerika, Almanya, Fransa gibi birçok ülkeden öğretmenlerin okul oyunları öğrenmek üzere o okula

⁴⁸⁰ Kadir Canatan, “Medeniyet Değişimi: “Nefis Terbiyesi”nden “Beden Terbiyesi”ne”, **Beden Sosyolojisi**, Editör: Kadir Canatan, Açılım Kitap, İstanbul, 2011, s. 360.

⁴⁸¹ Ahmet Fetgeri, “Türk Jimnastiği..”, **Türk Spor**, Sayı 40-92, 4 Temmuz 1931, s. 3.

⁴⁸² Selim Sırrı, “Oyun ve Terbiye”, s. 92.

gittiklerini belirtmiştir. Avrupa okullarında oyunun artık ders sıralarına girdiğini ve fikir terbiyesinde olduğu gibi vücut faaliyetlerinde de bir disiplin ve metot dâhilinde hareketin gerekli olduğunu ifade eden Tarcan, bir ilkokul inşa edilirken düşünülmesi gereken unsurlardan en önemlisinin çocukların oynayıp beden faaliyetlerini yerine getirebileceği uygun bir bahçe olduğunu vurgulamıştır.⁴⁸³

Osmanlı son dönem ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim sistemi, okul bahçesine birkaç dakika nefes almak için çıkarılan öğrencinin yüzünde biraz neşe ve gidişinde biraz canlılık gören öğretmenin öğrenciyi cezalandırmakla bir terbiye vazifesini yerine getirdiğini sandığı bir devir olmuştur. Yakın vakitlere kadar durgunluk ve hareketsizlik terbiyenin aslı olarak kabul görmüş, iyi öğrencinin sadece derslerine çalışıp uslu oturması, değerli gencin, sadece iyi diploma aldıktan sonra erişmiş olduğu vazifeye gayret ve kararlılıkla devam etmesi dönemin hareketsiz, pasif anlayışın eğitim düsturları olmuştur.⁴⁸⁴

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar beden terbiyesinin eğitim sisteminde yeri olmadığını belirten Tarcan, II. Meşrutiyet'e kadar olan süreçte eğitim camiasında genel manada kabul gören düşünceleri şu şekilde dile getirmiştir:

*“Eski zamanlarda böyle düşünülmeyip çocuğun okula gitme amacı sadece okumak içindi. Okulda oyun olmayıp fikrince yumuşak huylu, sakin, mahcup olmak takdir edilir, bunun aksi durumu ise bir kabahat sayılırdı. Oyuna düşkün olan çocuklar haylaz, yaramaz ve tembel kabul edilirdi. Ancak öğretmenlerin nezaretinde bahçede ikişer ikişer gürlütüsüzce dolaşmaları uygun görülürdü.”*⁴⁸⁵

Tarcan, bu durgunluk ve hareketsizlik halinin çocuklarda önceleri okullarda tıpkı kafese kapanmış kuşlar gibi bir mecburiyet şeklinde başladığını, yavaş yavaş uçuşma yeteneklerini kaybeden kuşlar gibi açık havada gezmekten, yürümekten hoşlanmaz hale geldiklerini ve nihayetinde oturmanın onlar için bir zevk halini aldığını vurgulamıştır.⁴⁸⁶

⁴⁸³ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları**, s. 13; Selim Sırrı, *“Musahabe-Oyunun Kıymeti”*, s. 3.

⁴⁸⁴ Nasuhi Baydar, *“Spor Ne İçin”*, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Yıl 4, Sayı 43, Nisan 1943, s. 1; Oğuz Peltek, *“Eğitimde Beden-Fikir Bütünlüğü”*, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Yıl 4, Sayı 46, 1943, s. 10.

⁴⁸⁵ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları**, s. 13-14.

⁴⁸⁶ Selim Sırrı Tarcan, *“Terbiye Bahisleri-Çok Oturuyoruz”*, **Cumhuriyet**, 13 Ocak 1936, s. 3.

Bu konu ile alakalı olarak kendi öğrenciliği döneminde yaşadıklarını ise Tarcan şu şekilde dile getirmiştir:

“1882 senesinde validem beni Galatasaray’ına verdi. O müessesede geçen sekiz senelik hayatımın hatıratı ebeveynimin yüzünü ağartacak mahiyette değildir. Oldukça tembel, fevkalade yaramaz, daima hocaları izaç eden mubassırları kızdıran, cezaların hiçbir nevinden tesir duymayan bir çocuktum. O zamanın zihniyetine göre en iyi talebe sessiz, sakın son derece mutavaatkar, gürültüden müctenib, haksız da olsa her itaba boyun eğen, paydoslarda bile kitabı elinden düşürmeyen derste, müzakerede, bahçede okuyan daima okuyan çocuklardı. Hâlbuki ben, sınıfın sükûnetini ihlal ederdim. Tabur halinde ikişer ikişer giderken yanımdakiyle konuşur, etrafıma bakınırdım. İzin almadan yerimden kalkardım, mektep bizi o kadar kayıt altına almak istiyordu ki danışmadan su içmeğe bile müsaade yoktu. Bir incir çekirdeği doldurmayan bu nevi kabahatlerle her gün bir türlü cezaya duçar olurudum. Onlar ceza verdikçe benim yaramazlığım artıyordu. Filhakika onların idrakine göre ben terbiyesizdim, benim kanaatime göre de onlar çocuk terbiyesinden hiçbir şey anlamıyorlardı.”⁴⁸⁷

Tarcan, okullardaki gayenin çocukların zihnine bilgileri istif etmek olmadığını ve okuldan maksat bilgiyi öğretmekle beraber onları hayata hazırlamak olduğunu II. Meşrutiyet’ten sonra anladıklarını dile getirmiştir. Montaigne’nin *“Terbiye etmek istediğimiz yalnız fikir değil, yalnız beden de değildir, fakat bir insandır”* sözüne vurgu yapan Tarcan, çocukların koşup oynamalarına müsait bir bahçesi olmayan okulu zindana benzeterek⁴⁸⁸ o dönemde İstanbul’da bütün sıhhi şartlara sahip jimnastik salonlu, duşlu, bahçeli havadar okullara ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.⁴⁸⁹

II. Meşrutiyet döneminde Danimarka’ya yaptığı bir seyahatte okul bahçelerinin önemi ile alakalı olarak yaptığı incelemelerde ise Tarcan, okulların çevre yerlerde arazi kiralayarak, haftada üç defa öğrencileri günün belli saatlerinde o alana götürüp tarım işleriyle meşgul olmalarına imkân sağladıklarına şahit olmuştur. Tarcan, öğrencilere bu imkânın sağlanması için Danimarka’da tüm ilkökul hocalarının yaz tatilinde altı hafta süren ziraat kurslarına devam ettiklerini aktarmıştır. Gayet uygulamalı bir tarzda ziraata ait eğitim gördüklerini, öğretmenlere her türlü aşı faaliyeti, envai hububatın ve zirai çiçeklerin nasıl yetiştirildiği,

⁴⁸⁷ Selim Sırrı, *“İdman Âleminde Kırk Sene I”*, s. 16

⁴⁸⁸ Selim Sırrı, *Spor*, s. 11.

⁴⁸⁹ Selim Sırrı Tarcan, *“Muallim Mektebinin 75. yılına dair bir hatıra”*, *Aylık Öğretmen Dergisi*, Yıl 1, Sayı 5-6-7-8, Mart 1948, s. 55.

toprakların, gübrelerin hususi özellikleri öğretilerek ellerine birer vesika verildiğini belirtmiştir.

Toprakla uğraşmayı da bir nevi beden hareketi olarak gören Tarcan, Mütareke döneminde Darülmualimin müdürü iken bahçenin etrafında Kopenhag'da gördüğü gibi birer metre alanı çocuklara ayırıp vermiş ve Ziraat öğretmenine de meseleyi izah etmiştir. Bu hususta öğrencilerine de bir iki konferans vererek hepsinde bir heves uyandırmıştır. Bir ay bu işin yolunda gittiğini dile getiren Tarcan, yazın okulun temiz suyunun bittiği ve kumpanyanın öğrencilerin yüzlerini yıkayacağı suyu bile vermekte nazlanmasından dolayı çocukların bahçelerinin kuruduğunu ifade etmiştir.⁴⁹⁰

Tarcan'a göre, çocuğu sırf zihinsel faaliyetten ibaret zannedip, onun yalnız zihinsel gücünün gelişmesine çalışmak doğru bir davranış değildir. Aslında insanın geçimini sağlayıp hayatını idame ettirmesi manevi bir eğitime bağlı olduğundan toplum çocukları bir birey yetiştirmekten ziyade âlim yetiştirmek mecburiyetinde hissetmiştir. Fakat hayat bir daimî mücadeleden ibaret olduğu için o toplumsal mücadeleye vücutlarını vaktinde hazır etmeyen gençlerin çöküntü yaşayacağını ifade eden Tarcan, okulların birçok teorik bilgiyi belleten beceriksiz, sakin, uyuşuk insan yetiştiren bir ocak değil, onları hayat mücadelesine hazırlayan ve millete hür, becerikli, sağlam, ahlaklı ve şefkatli insan yetiştiren bir kurum olması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁹¹

Yine bu düşüncesini destekler nitelikte olan ve beden terbiyesine İngiliz kültüründeki yerini belirten kişilerden biri olarak İngiliz eğitimci Thomas Arnold'tan şu sözleri aktarmıştır:

“Becerikli, müteşebbis, atılgan, başarıcı gençler dersanelerde değil, oyun meydanlarında yetişir. Bu vasıfları onlara oyun ve sporlar verir. Pedagojinin sıklet merkezi vücut idmanlarıdır. Bu sözlerimden vücudun kafanın zararına işletilmesini istediğim anlaşılmasın. Demek istediğim şudur, fikir terbiyesi için dersane mi açtınız, onun yanına vücut terbiyesi için bir jimnastik salonu ve bir oyun yeri yapınız. Gençler bir taraftan kafalarını, bir yandan vücutlarını terbiye etmelidirler. Mektebi bitiren İngiliz çocuğu hayat savaşına acemi bir er gibi değil, bir gedikli gibi

⁴⁹⁰ Selim Sırrı, “Kopenhag'ta Mektep Bahçeleri”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 8, Şubat 1923, s. 118.

⁴⁹¹ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları**, s. 15-16; Selim Sırrı, **Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye**, s. 5.

atılmalıdır. (...) Okul içtimai hayatın başlangıcı değil, birinci faslıdır. Okulda tahsili bitirdikten sonra hayat savaşının beklenti odası yoktur. Her genç kendi kuvvet ve kudretiyle cidale atılır.(...) Okul içtimai hayatın küçük bir örneğidir. İdeal bir cemiyete göre kurulan bir okuldan çıkan gençlerin hayatta muvaffak olması imkânsızdır. Okul cemiyete o kadar benzemeli ki oradan çıkan genç savaşa atılırken yadırgamasın. Fenalıkla mücadele etsin. Yılmasın. Kafası gibi sağlam vücudu ile her zorluğa dayansın.”⁴⁹²

Bu sözlerle Arnold fikir terbiyesi ile beden terbiyesinin bir yürütülmesi gerektiğini ve bu mahiyette bir insanın ancak beden terbiyesini usulünce tatbik eden okullardan yetişebileceğini vurgulamıştır.

Bu doğrultuda Tarcan, okullarda beden terbiyesi namına tatbik edilmesi gereken unsurları oyun ve jimnastik olarak sıralamıştır. Ona göre, oyun zevk ve neşenin kaynağı olup, çocuk oyunla güler, eğlenir, memnun olur. Jimnastiğin ise daha ciddi bir mahiyeti, bilimsel bir yapısı vardır. Oyunun kıymeti his ile jimnastiğin ise akıl ile tayin edilir. Buradan anlaşılır ki oyun bir dereceye kadar zihni daha az işgal eder. Zihinsel faaliyetler oyunun başlangıcındadır. Yani çocuk oyununun neden ibaret olduğunu anlamak için zihnini yorar ve oynadıkça onunla alışkanlık kazanarak fikrin faaliyetine lüzum kalmadan düşünmeden yapar.⁴⁹³

Tarcan, oyun sayesinde faaliyete geçen bir vücudun çevik, atik olacağı gibi adalelerin de kuvvet kazanacağını belirtirken, oyunla vücuda istenilen biçimi, endamı verilemeyeceğini, adalelerin yerine göre bilim ve tecrübe ile önem kazanan fizyolojik hareketlerin olduğunu ve o hareketlerin usul ve kaidesine göre yerine getirilmesini ancak eğitimsel jimnastiklerin temin edeceğini söylemiştir.⁴⁹⁴

Tarcan, II. Meşrutiyet’e kadar okullarda Alman jimnastikleri adı verilen ve bir takım aletlerde haftada iki kere hüner ve marifet yapma kabilinden olan eksersizlerin gelişi güzel bir şekilde yapılması ve gücü yetenlerin gülleleri kaldırmasından ibaret olduğunu, ancak bu idmanların fizyolojik, sıhhi ve pedagojik ihtiyaçları tatmin etmediğini belirtmiştir. Ayrıca İsveç usulü jimnastiklerin çocukların vücut gelişimlerine ve yaşlarına göre tertip ve düzeni mümkün olduğu gibi omurgayı dikleştirmek, omuzları, sırt ve karın adalelerini takviye etmek, göğüs

⁴⁹² Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 4-5.

⁴⁹³ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları**, s. 22.

⁴⁹⁴ **a.g.e.**, s. 23.

kafesini genişletmek, ciğerlerin gelişimine hizmet etmek, kısacası önce sıhhati ve sonra adale gücünü temin etmek hususunda etkili bir faktör olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁹⁵

II. Meşrutiyet'ten başlayarak Cumhuriyet'in ilk çeyreğini kapsayan dönemde Tarcan, yazdığı bir takım eser ve yazılar ile okullarda çocukların beden terbiyesine yönelik uygulanması gereken birçok beden faaliyetine değinmiştir. Beden faaliyetlerinin bir usul dairesinde yapılması gerektiğine değinen bu eserler aynı zamanda öğretmenler için de bir rehber vazifesi görmüştür. Bu doğrultuda Tarcan, beden terbiyesi dersinin içeriği, uygulanışı, dikkat edilmesi gereken hususlar doğrultusunda birçok bilgi aktarmıştır.

Tarcan'a göre, beden terbiyesi evvela sıhhatin teminine yardımcı olmalıdır. Çocuklara yaptırılacak jimnastik ve oyunların keyfiyet ve kıymeti öğretilmesi bilinmelidir. Tüm beden faaliyetlerinin türünü, miktarını ve tesirlerini bilmek ve kolaydan güce, bilinenden bilinmeyene doğru kademeli olarak yürümek, beden hareketlerini yaptırırken, koşturup, atlarken, muhtelif oyunları oynatırken çocukların kudret ve tahammülünü daima göz önünde tutmak öğretmenin birinci vazifesidir.⁴⁹⁶

Bir kısım öğretmenler bir okula büyük bir bahçe lazım olduğu ve ders sonrasında belli vakitlerde çocukların oraya salınarak diledikleri gibi oynamalarına müsaade verilmesi sayesinde tenneffüs müddetince tamamen hür ve müstakil bulunan çocukların hayat mücadelesine kendilerini hazırlayacağı kanaatinde olmuştur. Bu tarz fikirleri doğru bulmayan Tarcan, bir kısım oyunların çocuklar için zararlı ve bir terbiye hatası olduğunu ve bu hususta öğretilmeye düşen vazifenin ahlaka, terbiyeye zararlı oyunlara müsaade etmemesi gerektiğine⁴⁹⁷ dair şu açıklamaları yapmıştır:

“Mesela omuzları biraz öne mâil olan bir çocuğun “birdir, bir” oynamasına müsaadekâr davranmak bile bile o masumun sırtının bilâhare muhaddeb olmasına göz yummak demektir. Daha buna mümessil nice oyunlar vardır ki mahzurlu hatta muzırdır. Muallimin ihtaratına bazen de müdâhalesine lüzum vardır. Döğüşmek meselesine gelince belki bazı milletlerde bir an'ane olarak fenn-i terbiyede yer bulsa

⁴⁹⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Musahabe-Mekteplerde Beden Terbiyesi”, **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1939, s. 5.

⁴⁹⁶ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 3.

⁴⁹⁷ Selim Sırrı, **İbtidai Muallimlerine Öğütlerim**, s. 114-115; Selim Sırrı, “Musahabe-Oyunun Kıymeti”, s. 3.

da gençleri her halde döğüştürmekten mübârezat-ı hayata hazırlamak mümkündür itikadındayız. Bir Veditullâh olarak dest-i terbiyetimize teslim edilen etfal-i memleketi mariz ve malul veya kavi ten-dürüst yapmak bizim elimizdedir. Biz biliriz ki çocukları takatlerinin fevkinde yorgunluklara sevk eden en müessir amel zevk ve neşedir. Çocuk oyundan zevk-yab olduğu için yorgunluğu duymaz tabiatıyla efrada gider ve neticede ekseriya bir zaaf-ı umumiye maruz kalıp her hastalığa istidad kesb eder. Binaenaleyh bahçede çocuklar beğendikleri oyunu oynasınlar yorulunca dururlar zannı çok yanlıştır. Hepimiz çocuk olduk ve türlü oyunlar oynadık. Oyunumuzun bütün ihtaratına rağmen her defasında ter elbisemizin dışına çıktığı halde oyunu bırakmak istemedik. Çocuklar ciddi bir rahatsızlığa müptela olmadıkça yorgunluk ne olduğunu bilmezler. Bir de kendi hallerine bırakılsa mutlaka beğendikleri oyunu oynarlar ve onun fayda veya muzırlarını düşünmeden hoşlarına gittiği için oynarlar. Eğer o oyun hadd-i zatında fena ise bizim terbiye-i bedeniye beklediğimiz fayda tamamen zıd bir netice verir. Buradan anlaşılıyor ki oyunları daima bir nezaret altında bulundurmalı.”⁴⁹⁸

Tarcan’a göre, çocukların oynayacağı tek başına ve serbest oyunların nezaret altında bulundurulması öğretmenlerin vazifesidir. Yalnız rekabeti ortaya çıkaran, şöhreti, bir kişinin galip gelmesini sağlayan oyunlardan başlangıçta kaçınılmalıdır. Yaşları ve yetenekleri birbirine yakın olan gençler arasında oyun tarzında ve takım hâlinde tertip edilecek müsabakalarda galibiyeti bireysele indirgemeyip takıma mal ederek birlik ve beraberliği ön plana çıkarmalıdır. Ayrıca oyun esnasında hararetli ve bağımsız hareket eden çocukların bir fikrî düzen ile birbirlerinin haklarına riayet etmesine ve her türlü aşırılık ve şahsî rekabetten kaçınmalarına öğretmenler dikkat etmelidir.⁴⁹⁹

II. Meşrutiyet döneminin önemli eğitimcilerinden Edhem Nejad’a göre çocuk oyuna temizliğe, yemeğe ve suya duyduğu ihtiyaç kadar muhtaçtır. Çocuğa yeteri kadar yemek verilmezse zayıflayıp güçsüzleşeceği gibi aileler de çocukları ile oynamazsa o şekilde zayıflayıp güçsüzleşir. Çocukluk döneminde yeteri kadar oyun oynamayan çocuklar ilerleyen dönemde utangaç ve toplum içinde bir iş tutmakta zorluk yaşarlar. Oysaki yeterince oyunla meşgul olan çocuklar hayatta daha çok başarılı olanlardır.⁵⁰⁰

Bu doğrultuda derslerde oynatılan oyunlar sayesinde Tarcan, o çocukların birçok manevi vasıf kazanacağını ifade etmiştir. Özellikle akranlarıyla oynayan bir

⁴⁹⁸ Selim Sırrı, **Spor**, s. 14-15; Selim Sırrı, “*Spor-Oyunun Kıymet-i Terbiyesi (8)*”, s. 4.

⁴⁹⁹ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye- İsvaç Usulü ve Mektep Oyunları**, s. 16-17.

⁵⁰⁰ Edhem Nejad, **Çocuklarımızı Nasıl Büyütmeliyiz?**, Eskişehir, 1332, s. 19.

çocuk evvel nefesine sonra arkadaşlarına karşı uymaya mecbur olduğu toplumsal kanunları oyunla bizzat yerine getirerek öğrenir. Arkadaşları arasında iyi geçinerek bir mevki tutabilmek için hem kendi hakkını onlara tanıtmak hem de onların hukukuna riayet etmek lazım olduğunu oyunun çeşitli safhalarında görür. Toplu oyunlarda oynanan oyunlarda çocuklar kazanmak için birbirine yardımın lüzumunu daha iyi takdir ederek el birliği ile çalışırlar. Böylelikle dayanışma fikri oyunlarda ortaya çıkar. Yine birçok oyun çabuk kavrama, görüş gücü, mesafe tahmini, soğukkanlılık ve cesaret gibi manevi nitelikleri geliştirerek çocukları ülkü sahibi yapar.⁵⁰¹

Çocuklar için buluş çağını en tehlikeli zamanlarından biri olarak gören Tarcan'a göre, vücutta büyük bir değişim ile birlikte ruh halinde de değişken tavırlar gözlemlendiğinden bu dönemde beden hareketleri bir dereceye kadar azaltılmalı, ağır vücut hareketleri yapmaktan sakınmalıdır. Eğer bu yaşta çocuklar fikir ve beden yorgunluklarına maruz kalırsa kalp hastalığına, vereme yakalanabilirler. Ortalama on altı yaşından itibaren ise beden faaliyetlerine ağırlık verebilir.⁵⁰²

Tarcan, beden terbiyesinin bir özelliğinin de estetik yanı olduğunu ve vücuda ahenk verdiğini söylemiştir. Ona göre, okullarda çocukların fena vaziyette oturuları, yatarken fena vaziyette uyumaları vücutlarının biçimini bozar. Öne meyilli, sırtları kambur, kürek kemikleri çıkık, bel kemikleri bazen bir tarafa çarpık olabildiği gibi, omuzları dar, yürüyüşleri ahenksiz olur. Bütün bu noksan bedeni ıslah etmek, vücuda biçim vermek, beden terbiyesi öğretmenin elindedir. Eğitimsel bir içeriği olan beden hareketlerini dikkat ve itina ile bir program tahtında her gün yaptırmak lazımdır. Adalelerin tam uzaması sayesinde vücudun yapısı düzelir. Vücudun düzgün bir hâle gelebilmesi ancak sürekli meşgul olmakla mümkün olur. Dürüst bir vaziyette durmayı çocuklarda alışkanlık hâline getirinceye kadar itinayla uğraşmak lazımdır.⁵⁰³

⁵⁰¹ Selim Sırrı, **Spor**, s. 16; Selim Sırrı, “*Spor-Oyunun Kıymet-i Terbiyesi (8)*”, s. 4.

⁵⁰² Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 19-20.

⁵⁰³ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 3-4; Selim Sırrı, “*Mekteplerde Fikir ve Beden Terbiyesi*”, **Muallimler Birliği**, Cilt 1, Sayı 3, Eylül 1925, s. 108.

Vücutun enerji kazanımı ve tasarrufu elde edebilmesi için vücut hareketlerini terbiye etmek ve bu hareketler arasında bir ahenk ve düzen vücuda getirmek lazım geldiğini söyleyen Tarcan'a göre, adaleler istenen terbiyeyi elde ederse bir hareketin icrasında güçlük çekilmez. Kuvvet boş yere sarf edilmez. Az yorgunlukla fazla kazanç elde ederler. Bu da ancak kademeli olarak ilerlemekle mümkündür. Öğretmenler fazla yorgunluğun fazla kuvvet kazandırmayacağını bilmelidirler. Hayatta faydası olmayan bir hareketin, çocukların dikkatini ve güçlü adalelerini israf eden gösteriştten katıyen kaçınılmalıdır.⁵⁰⁴

Dönemin tıp profesörlerinden Server Kâmil Toksöz, öğretmenin sesi, çehresi, hal, tavır ve kıyafetlerini dersin iyi veya kötü yapılması üzerine tesir eden önemli bir kaynak olarak görmüştür. Ona göre, bir dersin iyi yapılabilmesi için öğretmenin kendini sevdiren saydırması, dersi faydalı ve zevkli hâle getirmesi gereklidir. Öğretmen derste öğrencinin hoşuna gidecek şeyi aramalı, lakin dersin eğitsel durumunu kaçırmamalıdır. Aksi halde dersten beklenen eğitsel maksat kaybedilmiş olur. Derste yapılan hareketler kolay ve basit olmalı ve öğrencinin kuvvet sarfını gerektirmeksizin herkes tarafından yerine getirilmelidir.⁵⁰⁵

Tarcan da okullarda beden terbiyesi dersinin büyük yorgunluğa sebep olmaması gerektiği düşüncesindedir. Öğrenci hem hoş vakit geçirmeli, hem dersten istifade etmelidir. Yorucu içerikte idmanlar, fikir yorgunluğunu telafi edecek yerde çocukların bir kat daha yorulmasına sebebiyet verir.⁵⁰⁶ Çocukların dilin grameri, matematiğin kuralları, müziğin notaları içinde olan eğitsel jimnastiklerden aklı nitelikte olduğu için o kadar zevk almayacağına dikkat çeken Tarcan, onu sevdirmek için öğretmenin pedagoji, psikoloji, fizyoloji fenlerine vakıf olması ve tıpkı eğitim âleminde olduğu gibi derslerine oyunlar katarak fayda ile zevki birleştirmeyi bilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 4.

⁵⁰⁵ Server Kâmil Tokgöz, **Okul Sağlık Bilgisi**, Hapisane Matbaası, Ankara, 1938, s.71.

⁵⁰⁶ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 5; Selim Sırrı, **Terbiyevî Jimnastik Usulü**, s. 4.

⁵⁰⁷ Selim Sırrı, “*Mekteplerde Fikir ve Beden Terbiyesi*”, **Muallimler Birliği**, Cilt 1, Sayı 3, Eylül 1925, s. 108.

Öğretmen, öğrencilerin ihtiyaç ve ilgilerine cevap vermek için seçilebilecek çok değişik etkinlikler bulunduğu malzeme yönünden ne yapacağını bilmeyecek hale gelmemelidirler. Bir sınıfın aynı faaliyeti üst üste haftalarca yapması veya aynı etkinliği devam ettirmesi hoşgörülükle karşılanmaz.⁵⁰⁸ Eğitimde çocukların jimnastikten ziyade sporu sevdiği aşikârdır. Burada asıl iş beden terbiyesi öğretmenlerinin ehliyet, dirayet ve bilgisine bağlı olduğundan dolayı Tarcan'a göre, can sıkıcı ders yoktur, öğretmen vardır.⁵⁰⁹

Bunlardan başka Tarcan, derslerde öğrencilerin seviyesi dikkate alınarak üstün yetenekli olan birkaç öğrencinin yaptığı hareketlerin kıstas alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca beden terbiyesi dersine ayrılan zaman az olduğundan zamanı iyi kullanmak ve dersi aktif ve canlı bir hâlde bulundurmak lazımdır.⁵¹⁰

Öğretmenin yapacağı hareketi karşısındaki öğrencilerin bütün ayrıntısıyla görebilmesi için elbisesi her hareketi mükemmel yapmaya müsait olmalıdır. Yeni bir talim göstereceği zaman öğrencinin dikkatini çekmelidir. Hareketi yaparken aynı zamanda kumanda vermeli ve sözle hareketin birlikteliğini göstermelidir. Öğrenci her hareketin temelini, sırrını ve sonunu görmelidir. Bir örneği taklit kolay bir iş değildir. Çocuk gördüğü hareketi aynıyla yapmaya muvaffak olmak için hayli zahmet çeker. Tarcan, özellikle ilkokullarda öğretmenlerin bahçede oyunları bizzat kendileri yapıp göstermesi, bazı oyunları çocuklarla birlikte oynaması ve çocukların hatalı vaziyetlerini ara sıra düzeltmesi gerektiğine değinmiş, kademeli olarak dikkatli şekilde öğrencinin kuvveti arttıkça hareketlerin miktar ve şiddeti de his olunmayacak kadar artırılması gerektiğine dikkat çekmiştir.⁵¹¹

Tarcan'a göre, öğrenci bilhassa başlangıçta yaptığı hataların farkına varamaz, adalenin gücü, vaziyeti ve hareketlerindeki kusurları kendisine bildirecek kadar olgunlaşmamıştır. Bu hatalar vaktinde düzeltilmezse alışkanlık hâlini alır. Öğretmenin vereceği kumandalar çok açık olmalıdır. Kumanda sert ve dürüst bir

⁵⁰⁸ Yusuf Tunca, **Okul Sağlığı ve Sağlık Eğitimi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, s. 268.

⁵⁰⁹ Selim Sırrı Tarcan, "*Spor Pedagojisi-Çocuklar ve Spor*", **Cumhuriyet**, 21 Eylül 1937, s. 5.

⁵¹⁰ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 6-7.

⁵¹¹ Selim Sırrı, **Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları**, s. 16.

emir değil, hareketin sürat ve kolaylıkla yapılmasını temin eden bir nevi tebliğdir. İyi kumanda vermek bir öğretmen için bir maharettir.⁵¹²

Edhem Nejad'a göre, oyun çocuklar için uygulamalı bir ahlak dersidir. Oyun onları çalışıp çabalamaya yönlendirir. Güzel oynayan çocuklar topluma daha fazla yardımcı olur. Çocuk oyun vaktinde gereksiz şeyler ile uğraşmaz. Sürekli boş oturan, bir şeyle uğraşmayan kötü şeylerle uğraşmaya meyillidir. Kahvehanelerde boş zaman harcayanlar, bu konuda pekiyi bir örnektir ki bu gibiler manevi ve maddi yönden birçok kötülük yapmış ve hareketleri hiçbir zaman toplumca beğenilmemiştir. Dolayısıyla Nejad, oyun ile meşgul olan çocukların kötü bir harekette bulunmaya zaman bulamayacaklarını ifade etmiştir.⁵¹³

Tarcan çocukların ruh ve fikir bağlantısı olan hususlarda dikkatli, çalışkan, vazife bilir, temiz huylu, girişken olmaları için beden terbiyesinin ahlak ve karakter sahibi bireyler olması bakımından da önemli bir kaynak olduğunu vurgulamıştır. Tarcan'a göre, jimnastik ve oyunlar çocukların yalnız adalelerini kuvvetlendirip, işlek bir hâle getirmekle birlikte, kudret ve irade melekelerini geliştirmeli, onları azim ve zorluğa alıştırmalı, içgüdü ile meydana gelen kaprislerini susturmayı, nefislerine hâkim olmayı öğretmelidir. Bunlar düşünülmeyle çocuklar oyunlarda sürekli rekabetlere, müsabakalara sevk edilirse, hem sıhhatleri hem ahlakları bozulur. Farkına varmadan uyumsuz, bencil, kıskanç, serkeş olurlar.⁵¹⁴

Tarcan, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ailelerin okullarda ders falan kalmayıp, çocukların oyundan başka bir şey düşünmediği ve hatta bu ifratın önüne geçilmezse yeni nesil cahil kalacağı gibi eleştirilerine şahit olmuştur. Oyuna dair eleştirilerin yanında Tarcan, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazdığı eser ve yazılar ile verdiği birçok konferansta okullarda beden ve fikir terbiyesi zararına olan ve oyundan daha tehlikeli bir spor –özellikle de futbol- ifratının baş gösterdiğini vurgulamıştır. Mahalle okullarına kadar yayılan futbolun bir takım hırslı, hasta mizaçlı ve malul çocuklar vücuda getirdiğini ifade eden Tarcan'a göre, futbol bir çocuk oyunu olmayıp çocuklarda büyük zararlara sebep olmaktadır. Şerefe, haysiyete, benliğe

⁵¹² Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 7.

⁵¹³ Edhem Nejad, "*Mektepler ve Oyun*", **Tanin**, 19 Nisan 1911, s. 3.

⁵¹⁴ Selim Sırrı, **Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi**, s. 4-5.

dayanan bu spor şiddetli ve kudretli bir güç sarfını gerektirmektedir. Ahlaken ve bedenen bu zorlu oyuna hazırlanmamış olan çocukları bedenen olduğu gibi ahlaken de düşürerek kıskanç, serkeş, uyumsuz ve avare olmalarına neden olmaktadır.⁵¹⁵

1926 yılında yazdığı “*Sporcu Neler Bilmeli*” adlı eserinde Tarcan, o dönem için lise öğrencileri içinde on dört-on beş yaşlarında futbol oynayan çocukların sayısının bini geçtiğini ve bu bağımlılığın ilkokullara kadar yayıldığına değinmiştir. Bu suiistimallerin okul müdürlerinden başlayarak, okul hekimlerine, müfettişlere, beden terbiyesi öğretmenlerine ve çocuk velilerine kadar herkesin mesuliyeti olduğunu söyleyen Tarcan, okulların jimnastik ve oyun ihtiyacını tatmin etmediğini ve haftanın tamamında diğer derslere giren çocukların yalnız bir saatinde beden terbiyesi ile meşgul olmalarını az bularak haftada en az altı saat jimnastik ve oyunlara zaman ayrılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu ihtiyaçların karşılanmamasından dolayı suiistimallerin ortaya çıktığını ve öğrencinin bedenî gıdasını oyun ve jimnastikten alamadığı için zaruretin çocukları kendi kendine spora sevk ettiğini belirtmiştir.⁵¹⁶

Tarcan, okullarda en çok dikkat edilmesi lazım gelen hususların çocukların zihin, kalp ve ciğerleri olduğunu⁵¹⁷ ve okullarda spora yönelik verilen eğitimlerin yanlışlığına dikkat çekerek, yapılan sporların o yaştaki çocukların taze vücutlarını ve ahlaklarını sakatlamasına sebep olacağını dile getirmiştir. Ona göre, sporun mahiyetinde olan idmanların olgunlaştırıcı bir içeriği vardır. İlkokullarda buluşdan evvel olan çağda vücut gelişim devrindedir. Ona ancak oyun ve eğitimsel içerikte jimnastik lazımdır. Olgunlaştırıcı mahiyeti olan vücut faaliyetlerinde iradenin şiddetli kudretine çocuk uzuvları dayanmadığı gibi küçük yaşta yapılan koşular, bokslar, güreşler her çeşit müsabakalarda çocuklar yarışmak, birinci gelmek, geçmek, tanınmak, herkesin fevkinde olmak hislerini vakitsiz geliştirerek onları hırslı, kıskanç, kendini beğenmiş bir hale koyar. Çocuğa makul jimnastiklerle onların körpe vücutlarını her gün muntazam işleterek ve Jimnastik dersleri sonrasında duş yaptırarak vücutlarını biçimli, işlek, ciğerlerini sağlam bir hale koymak ve oyunlarla

⁵¹⁵ Selim Sırrı, *Sporcu Neler Bilmeli*, s. 29.

⁵¹⁶ a.g.e., s. 30-31.

⁵¹⁷ Selim Sırrı, “*Spordan mı Jimnastikten mi*”, *Cumhuriyet*, 13 Mart 1930, s. 4.

onları dikkatli, becerikli, çalışkan, iyimser, şen birer hayat adamı olmağa hazırlamak mümkündür.⁵¹⁸

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan bu spor suiistimalleri Maarif Vekâleti'nin de dikkatini çekmiş ve bu duruma önlem olarak Vekâlet tüm okullara şu talimatı göndermiştir:

“Mekteplerimizde spor faaliyetleri gittikçe muzır bir şekil almaktadır. Spordan maksat bedenî ve fikrî kuvvetlerimiz arasında bir ahenk ve muvazene temin etmektir. Dün beden aleyhine bir fikir faaliyeti vardı, bugün fikir aleyhine bir spor ihtirası ve incizabı başlamıştır. Kuvvetli bir surette hazırlamak istediğimiz yeni neslimizi zayıf ve tereddiye uğratmak bu vaziyete karşı vekâlet müsamahakâr davranmaz. On yedi yaşına ikmal etmemiş, ilk bedeni inkişafı temin eden jimnastik ve oyunlarla hazırlanmamış gençlerimizi tabii bir surette ihtiras meydana getiren ve kuvayı bedeniyeyi israf ettiren spor faaliyetlerine sevk etmek tehlikelidir. Fikri ve mesaiye çocuklarımızın derslerine zarar veren spor hareketleri mekteplerimizde yer bulamayacaktır.”⁵¹⁹

Bu bağlamda incelemelerin bir araya getirilmesine, gelişimin olgunluğa öncülük etmesi gerektiğine inanan Tarcan, yanlış yoldan yürüyüp de geri dönmektense doğru yoldan gitmenin daha üstün tutulduğunu vurgulamıştır.⁵²⁰

Genel manada okullarda beden terbiyesi derslerinin içeriğine dair bilgiler veren Tarcan, köy okullarına da ayrı bir parantez açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemde nüfusun büyük bir kısmını köylüler oluşturmuştur. Toprak ve ziraatla uğraşan köylünün dayanıklı olduğu kadar, becerikli ve çalışkan olmasına ihtiyaç duyulmuştur. Tarcan, köylülerin hava ve güneş gibi iki önemli nimetten faydalandığını, fakat hareket ve suyu kullanma konusunda yetersiz oldukları düşüncesindedir. Bu yönde 1933 yılında kaleme aldığı Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi adlı kitabı, belli başlı beden terbiyesi hareketlerinin köylünün günlük yaşamına oturtulması bağlamında bir rehber niteliğindedir. Eserde köylünün iş hayatında yaptığını hareketlerin bir yöntem ve düzen içerisinde olmamasından dolayı vücudunu bozduğunu, bu sebeple köy çocuklarını sıhhatli, biçimli, çevik ve becerikli

⁵¹⁸ Selim Sırrı Tarcan, “*Spor Pedagojisi-Çocuklar ve Spor*”, **Cumhuriyet**, 21 Eylül 1937, s. 5.

⁵¹⁹ Selim Sırrı, “*Mekteplerde Fikir ve Beden Terbiyesi*”, s. 109.

⁵²⁰ Aynı yer.

bir hale getirme amacıyla belli bir program dâhilinde düzenleme hedefinde olduğundan bahsedilmiştir.⁵²¹

Tarcan'a göre, köy ve şehirlerin kendine has bir iklimi ve coğrafyası olduğu için köylülerin fizyolojik yapısı şehirlilerden farklıdır. Köylerde görev yapan bir ilkokul öğretmenin evvela o muhitin iklimini, köylünün mizacını ve günlük hayatını öğrenerek onu sağlıklı, biçimli, atik, yetenekli ve titiz bir şekle getirmek için planını ona göre düzenlemesi gerektiğine dair Tarcan, şu sözleri dile getirmiştir:

“Meselâ pek çok koşan, hareketlerinde daima acele eden atik, tetik ve çevik olan bir Karadeniz çocuğuna tatbik edilecek cimnastik programında hareketlere ahenk veren, dikkatli, itidali terbiye eden, mukavemeti arttıran ve sabrı istilzam eden mümareselere ve oyunlara daha çok kıymet vermelidir. Hayatı tarlada geçen ve binnisbe daha sakin ve durgun olan köylü çocuklarına sürat ve çeviklik oyunları oynatmak, koşularla atlamalara daha fazla zaman ayırmak, onların intikal süratlerini arttıracak ve onları cevval, atılğan yapacak mümareselere programda daha fazla zaman ayırmak lâzımdır.”⁵²²

Nihayetinde ihtiyacı karşılamayan mükemmel bir jimnastik programının faydadan çok zarar getireceğine inanan Tarcan, köylü çocuklarının beden terbiyesini üzerine alan öğretmenlerin vicdani mesuliyetinin büyük olduğunu belirterek yaptıracakları beden hareketlerini doktorun ilacı gibi hem türüne hem ölçüsüne önem vermeleri ve oyun ve jimnastiklerin köylünün gereksinimlerine uygun olması gerektiğini vurgulamıştır.

2.2.4. Üniversitelerde Beden Terbiyesi

Tarcan'a göre, vaktiyle beden terbiyesi ve onun şubeleri olan oyun, jimnastik ve sporlar müstesna kimselerin yapabileceği bir nevi hüner ve marifetlere dayanan jimnastik şeklindeydi. Fakat zamanla bir terbiye vasıtası olarak kabul edildikten sonra onu bir ilim olarak değerlendirmek, ona biyolojinin, fizyolojinin, pedagojinin yanında yer vermek doğal bir zaruret olmuştur. Vazifesi ilim araştırmak olan üniversitenin spor gibi hayati bir meseleye yabancı kalması mümkün değildir. Dünyanın dört bucağında bugün koşan, atlayan, yüzen, disk atan, eskrim yapan, boks

⁵²¹ Selim Sırrı, **Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi**, s. 1-5.

⁵²² **a.g.e.**, s. 4-5.

yapan, futbol, basketbol, beysbol oynayan, yelken kullanan, bisiklete binen, karlar üzerinde kayan büyük bir genç kitle vardır. Tarcan, yaşadığı dönemin gençlerinin büyük bir çoğunluğunun bilerek, bilmeyerek spor cereyanına kendilerini kaptırdıklarını ve bu alanda vücut faaliyetlerinde gençleri ifsatlardan, yanlış yola gitmekten koruyan üniversitelerin önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir.⁵²³

Nitekim gençliğin bir kudret dayanağı olarak sayılan beden terbiyesi ve spor, bütün dünyada gençliğin bir hareket merkezi, bir kuvvet membaı, bir temas ve bağlantı temeli olarak algılanmış ve onların en verimli muhiti de üniversite olarak kabul edilmiştir.⁵²⁴

Yalnız Türklere değil, Avrupa'nın birçok üniversitesinde hatta Paris'te Sorbonne Üniversitesi gibi dünyanın en tanınmış bir bilim yurdunda yakın vakitlere kadar beden kültürüne kıymet verilmediğini söyleyen Tarcan, İngilizlerin spor işlerine merak sarmasının ve ona okulların eğitim programlarında büyük bir yer ayırmasının Avrupa'da ilim ve terbiye meseleleriyle uğraşan profesörlerin ilgisini uyandırdığına dikkat çekmiştir.⁵²⁵

19. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın birçok ülkesindeki okulların fikir işlerinde olduğu gibi beden faaliyetlerinde de direktiflerini üniversiteden aldığını ifade eden Tarcan; Lozan, Cenevre, Nöşatel, Freiburg, Zürih, Bale, Poznan, Varşova, Krakov, Gent şehirleri üniversitelerinin spor kliniklerinde yüzlerce gencin teknik mesailerıyla ilmi araştırmalarda bulunup uygulama sahasında da bilfiil spor yaptıklarını ve kendi ziyaret ettiği Brüksel, Poznan ve Gent üniversitelerinde beden terbiyesi doktoru yetiştirdiklerine şahit olmuştur. Yine 1930 yılına kadar Fransa'da beden terbiyesi alanında Joinville Askeri Jimnastik Mektebi dışında hiçbir üniversitede ilmi tetkiklere yararı olacak laboratuvarların olmadığını belirten Tarcan, Fransız meclisinde 1930 yılından itibaren bütün üniversitelerde beden terbiyesi şubelerinin kurulması için bir kanun kabulü konusunda şu sözleri aktarmıştır:

⁵²³ Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 6-7.

⁵²⁴ T. M., "*Darülfünunumuz*", **Türk Spor**, Sayı 14-63, 14 Birinci Kanun 1930, s. 3.

⁵²⁵ Selim Sırrı Tarcan, "*Terbiye Bahisleri-İstanbul Üniversitesi ve Beden Kültürü*", **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1935, s. 5.

*“Çocuklara ve gençlere yol göstermek ve onları sporda yanlış yollarda bocalamaktan korumak lazımdır. Biz adam yetiştirmek istiyoruz. Adam yalnız fikre ait mesai ile yetişmez, yanında bir de beden vardır. Bu iki mühim iş üniversitelerin vazifesidir.”*⁵²⁶

Avrupa ve Amerika’daki çalışmalar incelendiğinde beden terbiyesi ve sporda asıl istenen kafaya, ilme dayanan makbul görünümü üniversite gençlerinde görülmektedir. İlimle işlenmiş bir zihnin, anlayarak, teknik bilgilerden istifade ederek ve kafasını işleterek yaptığı spor; en çok beğenilen ve en çok aranan spor olmuştur. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Avrupa ve Amerika üniversitelerde ana ders olarak spor da okutulmuştur. Bundan dolayı dünyanın en büyük sporcuları, üniversiteliler yahut ilk spor mayasını orada geliştirmiş olanlar olarak görülmüştür.⁵²⁷

Avrupa ve Amerika üniversitelerinin hemen hepsinin beden terbiyesi ve spora büyük bir alaka gösterdiklerini, bu terbiye ve kültür vasıtalarını ilmî mesailerı arasına alan doktor, pedagog ve ruhiyatçıların bu hayati mesele ile ciddi bir surette meşgul olmaya başladıklarını dile getiren Tarcan da, Türkiye’de de böyle bir atılımın gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Zihne ait faaliyetler gibi vücut faaliyetlerinin de ruhi ve cismani tesirleri bilhassa karakterin teşekkülüne hizmet etmektedir. Tarcan, vücut faaliyetlerinin ilmî açıdan vücudun büyüyüp gelişmesi üzerinde olan tesirini kalbin sinirlerin, zihnin muhtelif sporlardan edeceği istifadeyi ve bazı suiistimallerin doğuracağı zararları bir ilim lisanıyla inceleyen üniversiteleri hem fikir hem de aynı zamanda bir beden mabedi olarak görmüştür.⁵²⁸

*“Bizde lisenin sporcu talebesi, darülfünuna girince kendini sporun (S) sinden bile bahsedilmeyen bir muhitte buluyor. Bu kurak bir çöl gibidir. Orada kemal bulacak olan ve tam semere verecek olan vücut kabiliyetleri kayboluyor.”*⁵²⁹

şeklinde yorumlanan Türk üniversitelerindeki bedensel faaliyetler hakkında Tarcan, sporun yarar ve zararlarını belirleyecek, aşırılıkların kötü sonuçlarını açıklayacak,

⁵²⁶ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe müsahabeleri-Spor ve İlim -2-“, **Akşam**, 9 Şubat 1939, s. 9.

⁵²⁷ T. M., “Darülfünunumuz”, s. 3.

⁵²⁸ Selim Sırrı, “Darülfünunlar ve Spor”, **Türk Yurdu**, Sayı 35/229, Cilt 5-25, Kasım 1930, s. 47.

⁵²⁹ T. M., “Darülfünunumuz”, s. 4.

büyük müsabakalarda kalbin maruz kaldığı tehlikelere değinecek, vücudun gelişim döneminde uygulanan mücadele sporlarının kemiklerde meydana getirdiği bozulmaları ortaya koyacak kurumların ancak üniversiteler olduğunu dile getirmiştir. Ona göre, bu ehemmiyetli meseleyi ilim çerçevesi dâhilinde mütalaa etmek ve her şeyden evvel cisim ile ruh arasında bir ahenk temin eden yolu göstermek üniversitenin vazifesidir.⁵³⁰ Beden terbiyesi sayesinde Türk ırkının gelişimi için üniversitelerin örnek olması, takibi gerektiren usulleri ortaya koyması, gençlerin toplumsal mücadelede başarılı olabilmesi için ne şekilde çalışmak gerektiğini bildirmesi, her anlamıyla yol gösterici olması şarttır.⁵³¹

Türk gazeteci yazar Abidin Daver, ülkede beden terbiyesi işlerinin geri bir vaziyette kaldığını, bunun sebebinin ise bu konunun mütehassis ve mesul ellerde olmayıp Türkiye’de ihtisası ve mesuliyeti olmayan ellere teslim edilmesi şeklinde yorumlamıştır. Bundan dolayı beden terbiyesi ve spor alanında başa getirilen insanların işin tekniğine gerçekten vakıf olamadıklarını ifade ederek bu işin üniversite ve enstitülerde bir uğraş alanı olması gerektiğini dile getirmiştir.⁵³²

Tarcan ise üniversitelerde gençler arasında futbol oynayan, atletik sporlara heves eden, yüzen, koşan, kürek çeken, hatta güreşen sporcular bulunmasını her daim memnuniyetle karşılamıştır. Fakat üniversiteden asıl beklentisinin fikir terbiyesinin yanında spor terbiyesinin de yer aldığını ve hareketin fizyolojisini öğreten, hareketin fizyolojik ve psikolojik tesirlerini anlatan, muhtelif sistemleri açıklayan, çözümleyen ve münakaşa eden bir kürsü ve bunları laboratuvarında tahlil eden fennî bir mesai olduğunu belirtmiştir.⁵³³

⁵³⁰ Selim Sırrı Tarcan, “*Spor ve İlim*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 3, Mart 1939, s. 51.

⁵³¹ Selim Sırrı, “*Darülfünunlar ve Spor*”, s.48.

⁵³² Abidin Daver, “*Beden Terbiyesi Bir Devlet İşidir*”, **Cumhuriyet**, 22 Kasım 1935, s. 3.

⁵³³ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Spor ve İlim -2-*”, **Akşam**, s. 9

2.3. Sağlık Alanında Beden Terbiyesi ve Sporun Etkisine Dair Düşünceleri

1911-1922 yılları arasında yaşanan Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya ve nihayetinde Kurtuluş savaşları neticesinde halk, salgın hastalıklardan ve savaştan ötürü bitkin duruma düşmüştür. Sıtma ve verem, o yıllarda Anadolu halkını kıran en büyük afetlerden olmuştur. İmparatorluğun çöküşü, sürekli savaşlar, zorunlu göçler, ekonomik yetersizlikler nedeniyle⁵³⁴ bakımsızlık sebebiyle nüfusun azalması, ülkedeki sıhatsız yaşam koşulları, fakirlik, sefalet ve ruhsal bozukluklar Türk halkını sıkıntıya sokmuştur. Asırların getirdiği alışkanlıklarla devam ettirilen yaşam koşulları, sıhhati korumadaki şuuruzluk, iç ve dış göç hareketleri ve akabinde ortaya çıkan iktisadi ve toplumsal sorunlar, salgın hastalıklar ve sorunların göç yoluyla yayılma tehlikesi Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında adımlar atılmakla birlikte özellikle Cumhuriyet rejiminin çözmek zorunda olduğu problemlerden olmuştur.⁵³⁵

Çeşitli sebeplerden dolayı perişan olmuş bir nüfusun karşı karşıya olduğu problemler ve tahrip olan insan gücü, ilk Cumhuriyet hükümetlerinin en hayati gündem maddesini oluşturmuştur. Milli yarar, doğurganlık, halk sıhhati, uzun ve nitelikli bir yaşam hedefleri, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk dönemlerinde resmi söylemin ayrılmaz bir parçası olmuştur.⁵³⁶

Osmanlı'nın son döneminde olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında da nüfusun sıhhi olarak tamamen perişan olduğu sosyal bir ortamda, beden terbiyesi ve spor ortalama sağlık seviyesini yükseltme politikalarının bir parçası olarak algılanmıştır. Cumhuriyet rejiminin kurulması ile birlikte iktidara gelenler, çoğunluğu köylü olan bir nüfusla karşılaşacaklarını biliyordu. Üstelik de bu nüfus on yıl süren bir savaşlar dönemi yüzünden her bakımdan perişan olmuş ve doğal dengesini kaybetmiş bir nüfustu. Çeşitli salgın hastalıklar Anadolu'nun her köşesinde yaygın durumdaydı ve köylüler gibi şehirlilerin büyük çoğunluğu da en temel hijyen bilgilerinden habersizdi. Böyle bir arka planın varlığında, Osmanlı'nın son

⁵³⁴ Akile Gürsoy, “Sağlık, Gençlik, Güzellik”, **Üç Kuşak Cumhuriyet**, Editör: Uğur Tanyeli, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 42.

⁵³⁵ Bilal Ak, “Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Hizmetleri”, **Türkler**, Cilt 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2003, s. 725.

⁵³⁶ Akın, a.g.e., s. 88.

döneminden itibaren siyasi iktidarı ellerinde tutanlar, nüfusun üretken kapasitesini geliştirmek ve en iyi şekilde kullanmak amacıyla fiziki kültür hareketini çeşitli araçlar kullanarak düzenlemeye çalışmışlardır. Ülkenin beşeri sermayesinin yeniden inşa edilmesi, milli müdafaa, iktisadi ve sosyal kalkınma projelerine gerekli olan sağlam, becerikli ve disiplinli insan gücünün en kısa sürede yetiştirilmesi sürecinde beden terbiyesi ve spor politikaları, bir boyutuyla Osmanlı son dönem ve Cumhuriyet'in ilk dönem hükümetlerinin kamu sağlığı ve kolektif hijyen politikalarına eklenmiştir.⁵³⁷

Cumhuriyet dönemi sağlık politikasının, ölüm oranını azaltırken sağlıklı doğum oranını arttırmak, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, ırk ıslahı bağlamında nüfusu sadece nicelik olarak değil aynı zamanda nitelik olarak da geliştirmek, toplumu belli başlı sağlık konularında bilgilendirmek, ruhen ve bedenen zinde bir nüfus yoğunluğu oluşturmak maksadıyla yoğun bir çalışma faaliyeti yürütmek açısından beden terbiyesi ve spor önemli dayanak noktalarından biri olmuştur.⁵³⁸

Kısacası beden terbiyesinin hedeflediği unsurlardan biri olan sağlık, insan hayatında diğer tüm amaç ve hedefleri ister istemez etkilediği için her daim ilk sırada yer aldığını söylemek mümkündür.⁵³⁹ Tarcan, beden terbiyesini insan vücudunun olgunlaşmasına hizmet eden bir vasıta olarak kabul etmiş ve bu vasıtanın birinci gayesini sıhhat ve uzun ömür olarak görmüştür. Kuvvetin ancak sıhhat sayesinde kazanılacağını savunan Tarcan, insan uzuvlarının hayatî kudretini yükselten unsurun makul bir beden terbiyesi olduğunu bu minvalde dile getirmiştir.⁵⁴⁰

2.3.1. Erken Dönem Yaştaki Çocukların Sağlığında Beden Terbiyesi

Bir hükümetin en büyük vazifesi memleketin geleceğini hazırlayacak olan çocukların bedenî, sıhhî, fikrî gelişimlerine eğilmiş olmasıdır. Çocukların sıhhatine ve zekâsına hâkim olan milletler gelecekte de hâkim bulunurlar. Bu vazifeyi hakkıyla

⁵³⁷ a.g.e., s. 94.

⁵³⁸ Ayça Alemdaroğlu, “Öjeni Düşüncesi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik*, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 414.

⁵³⁹ Dudley Allen Sargent, *Physical Education*, Ginn ve Compony, Boston, 1906, s. 66.

⁵⁴⁰ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi, Oyun-Jimnastik-Spor*, s. 2.

benimseyen ve yerine getirilmesi hususunda hiçbir faaliyet ve fedakârlıktan çekinmeyen hükümetlerdir ki memleketin geleceğini temin etmiş olurlar. Fikrî gelişim sıhhatle var olur. Sıhî şartlar dâhilinde büyütülen ve sıhhatlerine itina edilen çocuklar ilmî ve fikrî sahada en büyük gelişime ulaşmış olurlar. Sıhî şartlar dairesinde yetiştirilen çocuklar memleketin geleceğinin kuvvetini teşkil eder. Kuvvet sıhhatle var olur. Bunun için kuvvetli bir gelecek hazırlamak isteyen devletler çocukların sıhhatine azami derecede dikkat ve itina göstermişlerdir. Her memlekette çocuk bakımı meselesi hükümetin en başlıca endişelerinden birini teşkil etmiştir.⁵⁴¹

Türkler yeterince doğurgan bir millet olmasına rağmen erken yaştaki çocuk ölümleri oranının çok yüksek olması önemli bir sorun teşkil etmiştir. Bu yüzden Cumhuriyet dönemi sağlık politikalarının temel vurgusu daha çok doğum, doğumdan hemen sonra sağlıklı bir ortamın temin edilmesi ve çocuğa büyüme çağında sağlıklı bir çevre sağlanması noktalarında yoğunlaşmıştır. Türk çocuğunun ve gençliğinin korunması, gelecekte kalabalık, zinde, fizikî ve fikrî olarak sağlıklı bir millet anlamına geldiği için, Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri gözünde diğer devlet politikaları kadar önemli bir yere sahip olmuştur. Cumhuriyet'in sağlık politikaları en kısa zamanda nicelik olduğu kadar, nitelik olarak da yüksek bir toplum oluşturmayı hedeflemiştir.⁵⁴²

Tarcan da bu doğrultuda Cumhuriyet'in sağlık politikalarına paralel olarak şu sözleri dile getirmiştir:

*“Nüfus meselesinde nazar-ı dikkat alınacak yalnız kemiyet değil, keyfiyettir. Ailelerin çok çocuk dünyaya getirmesi maksadı temin etmez. Sağlam çocuk, gürbüz çocuk yetiştirmenin çaresine bakmalıyız. Zayıf, çelimsiz, vereme müsteid, sıracalı, sıtmalı, frengili, şeker, kalp, sinir hastalığına mübtela insanların evladları elbette mariz olacaktır. Bu çocuklar nüfusu değil, prevantoryumların, sanatoryumların, hastanelerin mevcudunu arttıracaktır.”*⁵⁴³

Türkiye Cumhuriyeti'nde çocuk ölümlerinin en büyük sebebi bakımsızlık ve cehalet olarak görülmüştür. Çocuk nasıl bakılır, ne suretle giydirilir, soğuktan ne

⁵⁴¹ Akif Emrullah, “Çocuk Bakımı”, **Çocuk Haftası**, Cilt 2, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1930, s. 328-329.

⁵⁴² Akın, **a.g.e.**, s. 93.

⁵⁴³ Selim Sırrı, “Çocuğun Hıfzıssıhhati ve Nüfus Siyaseti”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 16, Kânunusani 1928, s. 11.

suretle muhafaza edilir, onları okumak ve bilmek, fazla doğumdan ziyade doğanları himaye etmek ve onları yetiştirmek gerekli olduğundan, özellikle Cumhuriyet hükümetleri bu konuya ehemmiyet vermiş ve birçok önemli tedbirler almıştır. Bütün memleketlerde olduğu gibi, doğumları arttırmak ve doğanları himaye etmekle bu hususta büyük adımlar atılmıştır. Ülkede doğum oranı yüksek olsa da, doğan çocukların bakımı yapılmadığından hastalıklara kapılıp ölmektedir. Ya da kötü bakımından dolayı ya kambur, ya cılız veya çarpık bacaklı olmuştur.⁵⁴⁴

Tarcan da sırf bilgisizlik yüzünden çocukların yüzde sekseninin iki yaşına varmadan hayata veda ettiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda Avrupa'nın birçok ülkesinde de önem arz eden ve çocukların dünyaya geldikleri andan itibaren hayatlarının ilk yıllarında lazım gelen ihtimamdan bahseden çocuk bakım ve terbiye bilgisine dikkat çekmiştir:

“Bir çocuğu dünyaya getirdikten sonra terbiyesini ihmal etmek onu doğrudan doğruya bir zenbile koyarak cami kapısına bırakmak cinayetinden pek de farklı değildir. En hakiki yetim, hakk-ı tabî-i medeniyesi olan tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılmış çocuklardır. Kendi evladını terbiye etmemek nefesine karşı da fenalık etmek demektir. Çünkü vukua gelecek aksü'l-amelden mutazzarrır olacak yine ebeveyndir. İşte kendi tahsil ve terbiyesini ikmal etmiş peder ve validelerin en mühim vazifesi evladlarını ihtiyacat-ı beşeriyeye muvafık bir surette yetiştirmektir.”⁵⁴⁵

20. yüzyılın başlarında Almanya, Amerika, İngiltere ve Fransa gibi çocuklarına çok itina eden memleketlerde fazla doğum olmazsa bile çocuk ölümleri azaldığı için günler ve yıllar geçtikçe nüfusları artmıştır. Medeni her hükümet kendi ülkesi dâhilindeki çocukları muayene ve tedavi etmek üzere birçok dispanserler, bakımevleri, prevantoryumlar aynı zamanda birçok hastaneleri, malul ve anormal çocuk bakım yerleri, veremli çocukları için deniz kenarı hastaneleri açmıştır.⁵⁴⁶

Tarcan, yurt dışına yaptığı birçok seyahatte çocuk bakım ve terbiyesine yönelik incelemelerde bulunmuştur. Örneğin 1924'te Paris'e yaptığı seyahatte bir kız öğretmen okulunu ziyaret eden Tarcan, üçüncü sınıfın çocuk bakımı dersinin müfredat programında doğan çocuklara özen, banyo ve temizlik, yatak ve beşik, gıda, emzirme, meme verme, sütleri takim usulü, giydirme, ilk yıllarda bakım, aşı, ilk

⁵⁴⁴ Münir Ahmet, **Çocuk Bakımı**, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1936, s. 115.

⁵⁴⁵ Selim Sırrı, “*Kısm-ı İlmî I: Çocuk Terbiyesi*”, **Demet**, Sayı 1, 17 Eylül 1324, s. 13.

⁵⁴⁶ Münir Ahmet, **a.g.e.**, s. 116.

gezintiler, diş çıkarma, ilk adımlar, memeden kesme, sütün kestikten sonra verilecek gıda vb. konulardan bahsetmiştir.⁵⁴⁷

Yine İsveç'te bulunduğu dönemde Prenses Ingeborg'un tesis ettiği bir kreş ziyaretinde yaptığı tetkiklerde kreşe bir günden bir yaşına kadar çocukların alındığına, sütün kesilinceye kadar bakıldığına, anne adaylarının altı ay kreşe devam edip, annelik sanatını öğrendiklerine şahit olmuştur.⁵⁴⁸

Tarcan, yaptığı araştırmalar sonucunda İngiltere'de 1881'den 1905 yılına kadar bir yaşından küçük yavrularda çocuk ölümünün binde 145 olduğunu, bundan dolayı çocuk ölümlerini azaltmak için İngiltere'nin ciddi gayretler sarf ederek bir yandan çocuk doğum evleri, kreşler, bakım evleri, sanatoryumlar, prevantoryumlar açılması bir yandan da çocuk sahibi olan annelere çocuğa iyi bakabilmesi için çocuk bakımı hakkında konferanslar verilmesi sayesinde ölüm vakalarının önemli ölçüde azaldığını ifade etmiştir.⁵⁴⁹

Çocuğun terbiyesi onun doğumuyla birlikte başlamaktadır. Tarcan, dünyaya çocuk getiren bir annenin dikkat etmesi gereken üç husus olduğuna dikkat çekmiştir. Bunlardan süt emme ve temizlik ile birlikte hareket meselesine büyük önem vermiştir. Ona göre, her canlı harekete muhtaçtır ve çocuklarda bu ihtiyacın ne kadar şiddetli olduğu daha ilk günlerde ortaya çıkar. Çocuk dünyaya geldikten itibaren doğal şekilde hareket etmeye başlar. Çocuğun büyüdükçe bağırması, ağlaması, hareketleri artar. Arka üstü yere bırakılınca başını, kollarını, ayaklarını sürekli hareket ettirmek ister. Tarcan, çocuğun doğumundan itibaren başlayan terbiye hayatında bu hâle karşı ebeveynlerin her banyodan evvel çocuğunun kollarını ve ayaklarını itina ile tutup bir aşağı, bir yukarı çekip işleterek desteklemesi gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca çocuğun dünyaya geldiğinde fitratına uygun olarak bağırmasına, kendi başına kollarını bacaklarını oynatmasına fırsat tanıyarak bir nevi kendi doğal jimnastiğini yerine getirmesine imkân tanımının önemini belirtmiştir.⁵⁵⁰

⁵⁴⁷ Selim Sırrı, “*Bakımsız Çocuklar - Yetimler - Öksüzler - Kimsesizler - Piçler*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 1, Teşrinievvel 1926, s. 10.

⁵⁴⁸ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 29.

⁵⁴⁹ Tarcan, **Yurtdışında Londra'da Gördüklerim**, s. 37.

⁵⁵⁰ Selim Sırrı, “*Çocuk Terbiyesi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 4, 15 Eylül 1327, s. 86.

Tarcan'a göre, çocuk terbiyesinde zararlı olan önemli unsurlardan biri çocuğun sarılması ve sarsılması meselesidir. Tarcan çocuğun doğumundan itibaren başlayan terbiye hayatında bu hâle karşı ebeveynlerin yaptığı en büyük hatalardan biri olarak hareket etmesin diye kol ve bacaklarının bağlanması, bağırmasın diye meme veya emzik ile ağzını kapatılması ve çocuk memeyi almak istemezse, beşikte, salıncakta veya kucağında sürekli olarak sallanması olarak ifade etmiştir.

Nitekim Avusturyalı Doktor Hans Spitzzy 1925 yılında kaleme aldığı *Çocuğun Bedenî Terbiyesi* adlı eserinde, çocuğun adalelerini kuvvetlendirmek için yegâne hareketi o adaleleri serbest bırakmak olarak görmüştür. Ona göre, adaleler ancak hareket sayesinde büyüyüp gelişir ve kuvvetlenir. El ve ayaklarının serbest bırakılması, adalelerin faaliyetini arttırır ve sonra da kullanılmak üzere adaleleri takviye eder.⁵⁵¹

Lakin kundaklamanın birçok fenalığı vardır. Çocuğun hareketlerine engel olur ki bu hareketsizlikten çocuğun bedeni büyüyemez. Bu durum çocuğu el, kol, bacak ve bütün aza ve adalelerinin serbest hareketine, kanının dolaşımına ve nihayetinde uzuvların normal ve sağlam şekilde gelişimine mani olur. Çocuk hareket etmediği için çok yorulmaz ve yorulmadığı için normal uyuyamaz. Dört aydan sonra ortaya çıkan çocuğun yakalama hareketlerine engel olur. Kundaklama sıkı sarıldığı için çocuğun teni teneffüs edemez ve bundan dolayı bükük yerlerinde pişiklikler ve sivilceler olur. Bundan dolayı çocuk iyi yetişebilmek için elini, kolunu, bacaklarını istediği vakit hareket ettirebilmelidir.⁵⁵²

Tarcan, köylerde, şehirlerde oldukça tahsil görmüş kadınların bile bu alışkanlıkları âdet hâline getirdiğini ve bu kısım âdetlerin, bir taraftan çocuğun ahlakını ve körpe vücudunun biçimini bozarken, diğer taraftan midesini tahrip ettiğini dile getirmiştir. Tarcan, bu durumda yapılması lazım gelen şeyin çocuğu kundaklamayıp onun vücuduna göre çamaşır giydirmek, beşikten, salıncaktan ve kucaktan hoplatmaktan vazgeçerek onu minik karyolasına yatırmak, doktorun

⁵⁵¹ Hans Spitzzy, *Çocuğun Bedenî Terbiyesi*, Çeviren Ali Haydar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, s. 54.

⁵⁵² Münir Ahmet, *a.g.e.*, s. 54; Himaye-i Etfal Umumî Merkezi, *Çocuk Haftası*, Cilt 2, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1930, s. 82; Şaban Doğan, *Ailede Çocuk Terbiyesi Hakkında Bir Konferans*, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1934, s. 15.

tavsiyesi ile üç saatte bir meme vermek ve her gün ılık su ile banyosunu yaptırmak olduğunu belirtmiştir. Ancak bu kadarını da yeterli görmeyip çocuk için en ehemmiyetli ve en çok ihtimama muhtaç bir cihazı olan *motoru* yani kalp ve ciğerlerden meydana gelen cihazın bakımına özen gösterilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu canlı ve kendi kendine işleyen motorun en çok muhtaç olduğu şeyin temiz hava olmasına rağmen ailelerin pencereleri, kapıları sımsıkı kapatması, dört beş kişi ile çocuğun bulunduğu odada oturması ve sigara içmesi gibi durumların zararlı olduğunu ifade ederek çocuk için temiz havanın yediği gıda, emdiği süt kadar ehemmiyetli ve faydalı olduğunu vurgulamıştır.⁵⁵³

Çocuk sağlığında Tarcan'ın değindiği konulardan biri de ailelerin gerekli gelişimi göstermeden çocuklarını yürütme çabası olmuştur. Zamanından evvel çocuğa ayakta durdurmaya ve yürütmeye çalışmak, onun zayıf bacaklarına henüz götüremeyeceği bir yük yüklemek olur ki çok kere çocukları eğri bacaklı yapar ve bacak kemiklerinin gelişimine olumsuz tesiri olur. Çocuk yapılışı ve yaratılışı itibariyle iki ayak üzerinde yürüyecek olan bir varlıktır. Aynı zamanda ruhu itibariyle taklitçi olan çocuk her gün ana, baba ve kardeşlerini ayakta ve yürür görmekle buna karşı da pek içten ve pek kuvvetli bir teşvik karşısında demektir. Yaşayış ona bu kudreti verdiği gün o kendiliğinden ayağa kalkacak ve kendiliğinden yürüyecektir.⁵⁵⁴

Nitekim Tarcan da yedinci ve sekizinci aydan itibaren emekleyemeye başlayan çocukları yürütmeye heves ederek hiçbir hususta tabiatı zorlamanın doğru olmadığını şu sözlerle dile getirmiştir:

*“Vaktinden evvel yetiştirilen meyvalar lezzetsiz olur. Fakat vaktinden evvel yürümeğe zorlanan çocukların bacakları çarpılır.”*⁵⁵⁵

Tarcan, beden ile alakalı olarak bütün çocuk oyunlarının ayırıcı vasfının hareket olduğundan söz etmiştir. Bu itibarla erken yaştaki çocukların ruh, zekâ ve adalelerin sıhhatli bir şekilde büyüüp gelişmesine ve sağlıklı bir yaşam sürmesine hizmet eden oyun ile alakalı şu sözleri dile getirmiştir:

⁵⁵³ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 7-9.

⁵⁵⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 16.

⁵⁵⁵ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 8-9.

“Çocuk dünyaya geldikten sonra ruhen ve cismen yavaş yavaş tekâmül eder. Bu tekâmülün kendi kendine vuku bulduğu zan edilmemelidir. Çocuk büyük bir cehd ile kuvvasını sarf ede ede kemal eder. Çocukta ilk tecelli eden hadise oyuna münkalib olan harekettir. Taklid, oyun meylerinden birkaç ay sonra başlar. Oyun çocuktaki zevk ve neşenin müvellididir. Çocuk oyunla güler haykırır, sıçrar, eğlenir ve itiyat alır. Oyun sıhhat ve saadetin nizamıdır. Oyundan mahrum olan çocuk sudan mahrum olmuş çiçek gibi sararıp solar. İki buçuk yaşından itibaren çocuklara bazı oyunlarla iyi itiyadlar verilebilir ve bu oyunlar tedrici bir surette onların sıhhat ve karakterleri üzerine tesirini gösterir.”⁵⁵⁶

Yine Tarcan, ailelerin çocuk bakımı konusunda havanın ve hareketin önemine dikkat çeken ve yapılması lazım gelen şeyleri ise şu sözlerle ifade etmiştir:

“Valideler yavrularını, mektep hocaları talebelerini açık havada buldurmalıdır. Açık havada gezmenin, temiz havada mutedil jimnastik yapmanın sıhhatte ve tul-ı hayata faydası olacağına iman etmelidir. Bunlara uyulduğu takdirde ailelerin sağlam motorları çoğalır. Memlekette sanatoryumların, hastanelerin değil, fabrikaların, darüssınailerin mevcudu artar. O zaman nüfusun miktarı az da olsa endişeye mahal kalmaz.”⁵⁵⁷

2.3.2. Okul Sağlığında Beden Terbiyesi

Okulun varlığı, hür bir memleketin istenen nitelikte bir vatandaşı olabilmek için gerekli bilgiyi, becerileri, alışkanlıkları, davranışları, beden ve akıl kuvvetini, kişiliğini ve karakterini en iyi şekilde geliştirecek düzenli öğrenim tecrübelerini sağlamak içindir. Bu doğrultuda okul hayatında öğrencinin sağlıklı, zeki, beden bakımından kuvvetli, akıl yönünden uyanık, duysal bakımdan kararlı, sosyal yönden makul ve ahlakça iyi yetişmesi önemlidir. Fikren ve ahlaken terbiye gören bir öğrencinin sağlıklı bir yaşam için beden de terbiyeden geçmesi dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur.⁵⁵⁸

Okul sağlığının maksat ve gayesi ise öğrencilerin okulda en müsait şartlar dâhilinde olgunlaşmasını ve gelişip büyümesini temin edecek bir muhitin, fennî ve sıhhi bütün şartlarını içinde barındırmak üzere hususlarını tayin etmek ve sebeplerini

⁵⁵⁶ Selim Sırrı, “Yavrularımıza Oyun mu Oynatalım, Jimnastik mi Yapturalım”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 3, Kânunuevvel 1926, s. 12-13; Selim Sırrı, “Musahabe-Oyunun Kıymeti”, s. 3.

⁵⁵⁷ Selim Sırrı, “Çocuğun Hıfzı sıhhati ve Nüfus Siyaseti”, s. 11.

⁵⁵⁸ Yusuf Tunca, **a.g.e.**, s. 1-2.

araştırmaktır.⁵⁵⁹ Bu doğrultuda hayatın her alanında olduğu gibi çocukların eğitim çağında da sağlıklı bir hayat sürebilmesinde beden terbiyesi önemli bir rolü üstlenmektedir.

Altı-yedi yaşında başlayan ilk eğitim ile okul hayatına giren çocukların eğitim ve öğretimi kadar sıhhatlerine de itina edilmelidir. Okul, fikrî ve ahlakî terbiyenin verildiği mahallin sıhhî olmasına riayet etmekle beraber çocukların bedenî terbiyesine de daha fazla özen gösterirse şüphesiz vazifesini daha güzel yerine getirmiş olur.⁵⁶⁰

19. yüzyılın ikinci yarısına kadarki dönemde okul kelimesinin ifade ettiği manadan yalnız fikir terbiyesi kastedilirken ilerleyen dönemde çocukların fikirleri kadar ruhî ve bedenî terbiyesine ehemmiyet verilmeye başlanmıştır. Tarcan, okula giden her çocuğun bir yandan kafasını hayat bilgileri ile donatırken, bir yandan da sıhhatini kazanması gerektiğini ve bunun için de pedagoji sahasında yüksek bilgili öğretmen ile çocuk bakımında ihtisas yapmış doktorların el ele vermesini lüzumlu görmüştür.⁵⁶¹

Avrupa’da 1850’li yıllarda okulların binaları, modern standartlara göre ilkeldi ve sağlığı koruyucu modern kolaylıklardan yoksun olmuştur. 1833’te Fransız hükümeti, okul binalarının temizliğinden ve çocukların sağlığından okul yetkililerini sorumlu tutan bir kanun çıkarmıştır. Sonraki hükümetler (1842) parasız devlet okullarının hekimler tarafından düzenli bir şekilde teftişini emretmiştir. 1868 ile 1873 yılları arasında İsveç’te 1868’de, Almanya’da 1869’da, Rusya’da 1871’de ve Avusturya’da ise 1873 yılında devlete parasız okulların kadrosuna hekimler alınmıştır. 1874’te Belçika, Brüksel şehrinde bütün okulların düzenli olarak üç ayda bir bir hekim tarafından muayenesinden ibaret olan ilk tıbbi denetleme sistemini geliştirmiştir. Okul dış hekimleri ve göz uzmanları da orada göreve başlamışlardır.⁵⁶²

⁵⁵⁹ Celal Abdi, **Muhtasar Mekteb Hıfzıssıhhası**, Milli Matbaa, İstanbul, 1926, s. 4.

⁵⁶⁰ Spitzzy, **a.g.e.**, s. 247.

⁵⁶¹ Selim Sırrı Tarcan, “*Müshabe-Güç işlerden Mektep Hekimliği*”, **Akşam**, 26 Teşrinisani 1936, s. 8.

⁵⁶² Tunca, **a.g.e.**, s. 3, 10.

Cumhuriyet dönemine kadar Türk topraklarında da okullara karşı gösterilen sihihi alaka vasat bir seviyede olmuştur. Bu işe Meşrutiyet devrinde başlanmışsa da bu devirde çocukların sihhî bakımı ancak Maarif Nezareti'ndeki bir sihhat müfettişi tarafından idare olunmuştur.⁵⁶³

Tarcan, Osmanlı Devleti zamanında Maarif Nezareti'nin teftiş heyetinde bulunduğu bir dönemde bütün okullarda hıfzıssıhhasının ilgisiz ve göz ardı edilmiş bir hâlde olduğuna şahit olmuştur. Bütün İstanbul okullarında vazifesinin manevi mesuliyetini idrak eden birkaç hekimin olduğunu ancak bu hekimlerin de yaptıkları uyarıların dikkate alınmamasından dolayı umutsuzluğa düştüğünü dile getirmiştir. O dönem için okul hekimlerinin tabiplik sanatına hâkim olsalar da, çoğunun okul hekimliği ve okul hıfzıssıhhası ile alakalarının olmadığını vurgulamıştır.⁵⁶⁴

Bu doğrultuda 1911 yılında Beden Terbiyesi Kongresi'ne katılmak maksadıyla Danimarka'da bulunduğu dönemde Maarif Nezareti'ne tetkik amacıyla yaptığı ziyarette Tarcan, okul hekimliği ile alakalı izlenimlerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“O maarif müdürlüklerinde çocukların sihhatlerine bakan mütehasıs çocuk doktorlarından teşekkül eden bir komisyon vardır. Her biri çocuk bakımına dair yazdıkları kıymetli eserlerle, halka verdikleri konferanslarla tanınmış olan bu hekimlerin vazifesi mektep levazımının talebenin ihtiyacına elverişli olup olmamasına, sınıfların bol ziya ve hava ile aydınlanıp aydınlanmamış olmasına bakmaktan ve yılda iki defa talebeyi üstünkörü muayeneden ibaret değildir. Her çocuğun mektep içinde ve dışındaki yaşayışının en küçük teferruatına kadar hiçbir safhası mektep doktorlarının gözünden kaçmıyor. Talebenin gözleri, kulakları, burunları, belkemikleri ve bilhassa belkemikleri dikkatleri, hafızaları, zekâ dereceleri hepsi grafiklerle, istatistiklerle bu doktorların himmetiyle tespit edilmiştir. Her ilk mektepte (miyopie) nin, (Anemie) nin, (scoliose) in, (scrofule) ün son beş yıl zarfında nisbetini bir anda cetvellerden anlayabilirsiniz.”⁵⁶⁵

Böylelikle Tarcan, hayatın kıymetinin her dönemde takdir edilmesi gerektiğini ifade etmiş ve Avrupa'daki yaptığı tetkiklerin dikkate alınarak uzman okul hekimleri yetiştirmek ve eğitim müfettişleri gibi bir de okul hekimleri teftiş heyeti oluşturmak gerektiğini belirtmiştir.

⁵⁶³ Tokgöz, **a.g.e.**, s. 205.

⁵⁶⁴ Selim Sırrı, “Mekteb Hekimliği ve Mekteplerin Hıfzıssıhhası”, **İlk Terbiye ve Tedrisat Mecmuası**, Sayı 1, 1924, s. 22.

⁵⁶⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Terbiye Bahisleri-Danimarka Çocukları”, **Cumhuriyet**, 3 Haziran 1935, s. 5.

Bundan başka yine okul hekimliği ile alakalı olarak Belçika’da yaptığı incelemelerden Tarcan özetle Şu Şekilde bahsetmiştir:

“Maarif Vekâleti’nde okulların sıhhat işlerini teftiş bir eden bir heyet bulunmaktadır. Bu heyet senenin belli zamanlarında okulları teftişe çıkmaktadır. Teftiş edilen okullarda heyetler her öğrencinin okula yazılmadan evvel geçirmiş olduğu hastalıklar ve sağlık durumunu bildiren fiŐi inceleyerek öğrencileri muayene eder ve sağlık karnelerini doldurmaktadır. Bu incelemeler her altı ayda bir yapılmakta olup bunun neticesinde çocuğun durumuna göre belkemiğinde çarpıklık varsa ortopedi müessesesine, öğrenci zayıf veya verem ise sanatoryuma, ihtiyacına göre tatil obalarına, açık hava mekteplerine gönderilmektedir. Böylece her çocuk sıhhi vaziyeti hem okul müdürleri, hem bütün öğretmenler tarafından dosyasında yazılı olan bilgilerin çocuk velilerini bildirimi yapılır. Bu daimi müfettiş sayesinde Gent şehrinin mekteplerindeki çocukların sıhhati günden güne düzeldiği gözlenmiştir.”⁵⁶⁶

Bu yorumlardan hareketle Tarcan’ın, okullardan beklentisi yeni neslin sağlam olması, çok yaşaması, tuttuğu işi başarması, alnının teri ile ekmeğini kazanması, yükselmesini sağlamasıdır. Tarcan’a göre, bu gayenin yerine gelmesi için çocuğun fizyolojik kudret ve kabiliyetini okul hekiminin daima kontrol etmesi neticesinde öğretmenlerin tatbik edecekleri pedagoji metodu semere verebileceğidir.

Okul hekimliği ile birlikte okul hıfzıssıhhasının önemine de dikkat çeken Tarcan’a göre, çocuklar arasında ortaya çıkan hastalıkların çoğu temizliğe riayet edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Okul hıfzıssıhhası öğrencilere vücutça, akılca, ahlakça en iyi gelişimi temin ettirecek vasıtaları bulmakla sorumludur. İlkokul çağındaki çocukların sıhhsiz Şekilde giyimleri ve vücutlarının lüzumu kadar temiz olmayışı, uygunsuz Őekillerde yıkanmalarından dolayı ölüme dahi sebebiyet verebilmektedir. Tarcan, ilkokul çağında çocuklarda en çok önem verilmesi, ihmal edilmemesi gereken hususun gözleri, bel kemikleri ve dişlerin bakımı olduğunu ve bunların okul hıfzıssıhhasının temelini oluşturduğunu belirtmiştir.⁵⁶⁷

İngiltere’de bu konuda ciddi çalışmalar yapıldığını ifade eden Tarcan, İngiltere’de ilkokul çağındaki çocukların sıhhati ilgili olarak Şu bilgileri aktarmıştır:

“1936 yılında okullara mahsus diş kliniklerinin adedi 1300 civarındır. Gözlere çok itina edilmekte olup okul çocukları senede iki defa göz mütehasısı doktorların

⁵⁶⁶ Tarcan, “Müsavabe-Güç işlerden Mektep Hekimliği”, s. 8.

⁵⁶⁷ Tarcan, **Yurtdışında Londra’da gördüklerim**, s. 38.

*muayenesinden geçmektedir. Ayrıca çocukların bel kemikleri de altı ayda bir muayene edilerek gerekli olduğu takdirde ortopedik kliniklerde tıbbi jimnastik yaptırılmaktadır. Bütün sınıflarda talebelerin ne şekilde kitap okuyup yazı yazacağı, ne şekilde el işleri yapacağı, kitapları, okul çantasını ne şekilde taşıyacağı, gece yatağında ne şekilde yatacağını gösteren resimler ve onların yanında fena vaziyetler yüzünden hâsıl olan bel kemiği çarpıklıklarının resimleri vardır.”*⁵⁶⁸

Tarcan, 1927 yılında kaleme aldığı bir yazısında ise Fransa, Almanya ve İsveç’te bel kemiği çarpıklığı ve göz hastalıklarının okul doktorlarının en mühim meşgalesi sırasında olduğunu belirtmiştir. Fransız okullarında neşredilen istatistiklere göre miyopluk küçük sınıflarda yüzde beş, büyük sınıflarda yüzde yetmiş raddesindedir. Almanya’da büyük sınıflarda bu oranın yüzde seksene kadar çıktığını, İsveç’te ise yalnız yüzde otuz olduğunu ifade ederken, bel kemiği çarpıklıklarının ise Fransa’da yüzde otuz, Almanya’da yüzde on, İsveç’te yüzde ikiye indiğini vurgulamıştır. Tarcan, bu iki hastalığa sebep olan unsurları sıraların çocukların boylarına uygun olmaması, masaların alçak veya yüksek oluşu, tahtanın yakınlığı uzaklığı, kitapların küçük harflerle kötü kâğıtlara yazılması, sınıfta ışığın azlığı, çocukların uzun süre hareketsiz ve aynı vaziyette durup öne fazla eğilmesi olarak görmüştür.⁵⁶⁹

Bu hastalıklardan bel kemiği çarpıklığı özellikle bulup düzeltilmesi gereken temel bir sorundur. Sınıf içerisindeki fena duruşun akciğer kapasitesini azaltan, yorgunluğu arttıran, sinir gerginliği meydana getiren veya karın için organlarının sarkmasına sebep olan ve böylece sindirim güçlükleri yaratan fena sonuçları olabileceği her daim müşahede edilmelidir. Bütün normal çocuklar beden hareketine ve kusursuz beden mekaniğinin geliştirilmesine muhtaçtır.⁵⁷⁰

Öğrencide fena duruş geliştiğinde okul veya aile hekiminin yardımıyla, durumun sebebi dikkatlice incelenmeli ve bütün gerekli sağlık tedbirleri alınmalıdır. Fena duruşa olan eğilimler erken fark edilirse öğrencilerin büyük çoğunluğuna, özel istirahat veya beslenmeyi gerektiren durumlar hariç, bunlar, özel sınıflara başvurulmadan giderilebilir. Bunun yanında daha ciddi ve inatçı kas ve iskelet bozuklukları olan bir kısım öğrenciler, hekim veya ortopedi uzmanı tarafından

⁵⁶⁸ a.g.e., s. 39.

⁵⁶⁹ Selim Sırrı, “Mekteb Hekimliği ve Mekteplerin Hıfzısthası”, s. 24

⁵⁷⁰ Tunca, a.g.e., s. 118.

bireysel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tavsiye edilen düzeltici idmanlara ihtiyaç gösterirler. Bu idmanların, düzeltici beden terbiyesinde özel bir şekilde yetiştirilmiş öğretmenler tarafından uygulanması gerekir.⁵⁷¹

Çocuğun gz sağlığını ve sınıfın eğitim alanındaki ilerleyişini sağlamak için öğretmenin muhtemel güçlükleri meydana çıkarılması ve bozukluğun varlığından şüphe edildiğinde esaslı bir muayene de yaptırması gerekir. Çocuğun gzlk kullanmasını gerektiren durumlarda öğretmenin ve ana-babanın teşvik etmesi gereklidir. Sınıfta iyi bir aydınlatmanın sağlanması ve görme güçlüğü olan çocukların en iyi bir şekilde oturtulması çocukların okul sağlığında önemli bir durumdur.⁵⁷²

Osmanlı son dönem ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocukların bel kemiklerini ve gözlerini ciddi bir muayeneden geçiren bir okul hekimine tesadüf etmediğini söyleyen Tarcan, ülkedeki okul hekimliği ve okul hıfzıssıhhasını ismi var cismi yok olan Anka kuşuna benzetmiştir. Okullardaki kız ve erkek çocukların ciddi ölçüde muayene edilmesi durumunda en az yüzde kırkında belkemiği çarpıklığı olmasının muhtemel olduğunu ifade eden Tarcan'a göre, bu gibi rahatsızlıkları tedavi edecek kurumların Türkiye'de olmamasından dolayı, ne olursa olsun beden terbiyesi ile meşgul olan öğretmenlerin bu gibi bozuklukları nasıl göreceklerini ve ilk devrelerde ne gibi tedbirlerle bu çarpıklığın önünü alacaklarını öğrenmesi lazımdır.⁵⁷³

Bu doğrultuda Tarcan ocukların okul sağlığında dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamıştır: Yılda iki defa çocukların belkemiği muayeneden geçirilmeli, okullarda aletlerle donatılmış bir jimnastik salonu ve duş yerleri bulunmalı, sınıf mevcudu otuzu geçmemeli, her yüz çocuğa bir jimnastik ğretmeni tayin edilmeli, her gün 45 dakikalık bir zamanı Jimnastik ve Oyun dersine tahsis etmeli, Jimnastik dersleri pedagojiye uygun şekilde yapılmalı, öğretmenlerin sınıfa girdiklerinde çocuklara dik oturmaları ihtar edilmeli ve ebeveyn çocukların oturularına dikkat etmelidir. Bu saydığı hususlara dikkat edilmediği takdirde

⁵⁷¹ a.g.e., s. 276-277.

⁵⁷² a.g.e., s. 98-99.

⁵⁷³ Tarcan, **Beden Terbiyesi, Jimnastik-Oyun-Spor**, s. 134.

Tarcan, neslin gürbüzleşmesi için birçok masraf edilerek yapılacak stadyumlardan büyük bir şey beklenmemesi gerektiği ve sağlam binaların ancak sağlam temeller üzerine yapılacağını vurgulamıştır.⁵⁷⁴

Okullarda dikkat edilmesi lazım gelen diğer bir unsur olarak diş temizliğinden bahseden Tarcan, Galatasaray Lisesi'nde öğrenci olduğu dönemde dişlerine itina edenlerin bir elin parmağını geçmeyip okul idaresinin bu hususta ilgisiz olduğunu, Mühendishane'de durumun daha vahim bir hâlde olduğunu ve öğretmenliğe başladığı dönemde ise dişlerine özen gösteren öğrencilerin azınlıkta olduğunu belirtmiştir.⁵⁷⁵

İsveç'te bulunduğu dönemde yaptığı tetkiklerde ise halkta diş temizliğinin hususi bir vazife haline geldiğini ifade eden Tarcan, ilkokullara devam eden çocukların çantalarında birer diş macunu ve fırça bulunduğunu ve yemekten sonra dişlerini fırçalamaya mecbur olduklarını aktarmıştır. Ayrıca ilkokul çocuklarının her üç ayda bir diş doktorları tarafından muayene edildiğini, bu sayede çocukluktan itibaren diş temizliğine dikkat eden bir nesil yetiştiğini dile getirmiştir.⁵⁷⁶

Tarcan, bilhassa öğretmen okullarındaki gençlerin dişlerine itina etmesinin elzem olduğunu, onların geleceğin eğitimcileri olup gittikleri yerlerde bu hayırlı teşebbüsün öncülüğünü yerine getireceklerini belirtmiştir. Bu bağlamda Mütareke döneminde Darülmualimin müdürlüğünde bulunduğu süreçte öğrencilerin diş sağlığını temin etmek maksadıyla okulda bir tedavi merkezi vücuda getirmek üzere Maarif Nezareti'ne başvurmuştur. Nezaret ise bu teklifi uygun bulmuş ve bir tedavi merkezi açarak fahri diş doktoru olarak Sami Günzberg'i⁵⁷⁷ tayin etmiştir.⁵⁷⁸

⁵⁷⁴ Selim Sırrı, "Perşembe müsahabeleri-Çocuklarımızın Bel Kemiği", **Akşam**, 29 Haziran 1939, s. 8

⁵⁷⁵ Selim Sırrı, "Mekteplerde Diş Meselesi", **Tedrisat Mecmuası**, 10. Cilt, Sayı 1-50, Teşrinisani 1919, s. 367.

⁵⁷⁶ Tarcan, **Bizce Meçhul Hayatlar İsveç'te Gördüklerim**, s. 97.

⁵⁷⁷ Yahudi asıllı Türk diş hekimi olan Sami (Samuel) M. Günzberg Osmanlı Devleti'nde son dönem padişahlarından II. Abdülhamid ve Vahdettin Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar ve Adnan Menderes gibi devrin önemli şahıslarının diş hekimliğini yaptı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rıfat N. Bali, **Saray'ın ve Cumhuriyet'in Dişçibaşısı Sami Günzberg**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2014.

⁵⁷⁸ Selim Sırrı, **a.g.m.**, s. 369.

Küçük ihmallerin büyük zararlar meydana getirdiğini ve ihmale çok alışmış bir milletin evladını eğitmenin öğretmenler için bir borç olduğunu dile getiren Tarcan, çocukları dişleri için ihtimama alıştırmak yalnız sıhhatlerinin muhafazasına değil karakterlerinin de takviyesine hizmet edeceğini söylemiştir.⁵⁷⁹

Tarcan'ın dikkat çektiği unsurlardan bir tanesi de ilkokul çağındaki çocukların beslenmesidir. Yaptığı araştırmalarda 1906'dan evvel İngiltere'de ilkokul çağındaki çocukların çoğunluğunun sabahleyin evde hiçbir şey yemeden okula gittiklerini, bu sebeple meselenin parlamentoya intikal etmesinden sonra yerel idarelerce çocuklara ihtiyaçlarına göre okulda gıda verilmesine karar verildiğini aktarmıştır. Bu doğrultuda çocukların iyi beslenmesi ve kuvvetli gıda alması milli varlığın temelini oluşturmaktadır. Ancak iyi beslenen çocukların beden terbiyesinden istifade edebileceğini ifade eden Tarcan, iyi gıda almayan bir çocuğun her gün yapmaya mecbur olduğu vücut egzersizlerinin onun sıhhatini takviye edeceği yerde ihlal edeceğini dile getirerek ülkemizde de hükümet eliyle bu tarz kararlar alınması gerektiğine dair yol göstermiştir.⁵⁸⁰ Türk hükümetinin alacağı kararların yanında ailelerin de çocukların ehemmiyetli bir surette sıhhatleri ile ilgilenmeyi kendilerine vazife bilmesi gerektiğini ve özellikle anneler bilinçlendikçe, fennî bağlamda çocuklarını büyütmei öğrendikçe çocuk ölümlerinin azalacağı ve yeni neslin gürbüz olacağını ifade etmiştir.⁵⁸¹

Çocuğun beden sağlığı ve terbiyesi hususunda okul dönemi ile birlikte tatil zamanları da önemli bir yer tutmaktadır. Avusturyalı Doktor Hans Spitzzy, tatil kolonileri, tatil oyunları ve tatil seyahatlerinin, okul zamanlarındaki meşguliyetten yorulmuş olan çocukları dinlendirmek adına büyük önem arz ettiğini vurgulamıştır. Ona göre, okul zamanında çocukların bedenlerinin büyüyüp gelişmesi hususunda bir takım sınırlama ve zayıflamalar meydana gelmektedir. Ayrıca şehirler gittikçe büyümekte ve insanlar gittikçe bir yere bağlanmakta olduğundan çocukların da git

⁵⁷⁹ Aynı yer.

⁵⁸⁰ Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-İngiltere’de Çocuk Meselesi*”, **Cumhuriyet**, 14 Kasım 1937, s. 9.

⁵⁸¹ Tarcan, **Yurtdışında Londra’da gördüklerim**, s. 40.

gide tabiatla temas ve bağı azalmaktadır. Buna bağlı olarak çocuklara mahsus oyun alanlarının kurulması önemli bir hâle gelmektedir.⁵⁸²

Bu faaliyetler ile büyük şehirlerde ve sıhatsız bir muhitte hareketsiz hayat ile fizikî egzersiz noksanlığının çocukları tehlikeli hastalıkların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Lakin tatil koloni ve seyahatlerine hasta çocuklar gönderilmeyip, evlerinde temiz hava, bol ışık bulunmayan zayıf, nahif, cılız fukara çocukları buraya gönderilmesine dikkat edilmiştir. Avrupa’da bu işe evvela Zürih’te teşebbüs edilmiş ve başlangıçta çocuklar Kanton dâhilindeki dağlara sevk edilerek güzel neticeler alınmıştır. Bu usul diğer Avrupa ülkelerinde de yaygınlaşarak birçok memlekette benzer örnekleri ortaya çıkmıştır.⁵⁸³

Tarcan da okulların tatile girmesiyle birlikte okula ara veren çocukların tatilde öğrendiklerini unuttuklarını, okuma zevkini kaybettiklerini, haylaz, tembel ve avare olduklarını, tatilin zihinsel çalışmanın ortaya çıkardığı maddi ve manevi yorgunluğu telafi edeceği yerde çocukların sıhhatlerini bozduğunu vurgulamıştır. Bir yıl boyunca yoğun bir tempoda çalışan çocukların yazın hava değişimi yaşaması, çocukların bu hava değişimi sayesinde açık havada koşup oynaması, beslenmesi, dinlenmesi, okulda kaybettiği direncini kazanması onların sıhhati açısından elzemdir. Yazın çocukların hava değişimi sayesinde sıhhatlerinin kuvvetlenmesi için götürülmesi gereken yerin önemi de büyüktür. Osmanlı’nın son döneminde Tarcan, iki üç aylık süreçte çocukların istifade edeceği ve eğlenceli bir surette vakit geçireceği yerlerin olmadığına, ayrıca Avrupa ülkelerinde tatil dönemlerinde okul idareleri ve belediyelerin gençlerin sıhhat ve selameti için küçük seyahatler ve seyranlar yaptıklarına işaret etmiştir.⁵⁸⁴

Bu doğrultuda Tarcan, Avrupa’ya yaptığı seyahatlerde İsviçre’de yazın zayıf ve kansız olan fakir çocukların sahillere veya dağ köylerine hava değişimi için gönderildiği “*Tatil Kolonileri*”ne değinmiştir. İsviçre’de doğan bu fikirde, öğretmenler öğrencilerini alıp tatillerde sahillere ve dağ köylerine götürerek üç bazen

⁵⁸² Spitzzy, **a.g.e.**, s. 216.

⁵⁸³ Tokgöz, **a.g.e.**, s. 184-185.

⁵⁸⁴ Selim Sırrı, “*Tatil Seyahatler - Seyranlar - Tatil Obaları - Oyun Meydanları*”, **Tedrisat**, 10. Cilt, Sayı 4-47, Ağustos 1919, s. 189.

dört haftalık bir hava değişimine tabi tutmaktadırlar. Orada yaptıkları etkinlikler ve beden faaliyetleri sayesinde çocukların sıhhatlerinde olumlu bir değişim yaşandığını belirtmiştir.⁵⁸⁵

Tarcan, Tatil Kolonileri ile birlikte Belçika ve Almanya’da çocukların sıhhati için elzem bir unsur olan “*Oyun Meydanları*”na da değinmiş ve Belçika’ya yaptığı seyahatte oyun meydanları hakkında Brüksel Darülmuallimin-i Âlisi Terbiye-i Bedeniye Muallimi Profesör De Gents’ten şu izahatı almıştır:

“Bilirsiniz ki bu meydanlar Brüksel gençlerinin ve bilhassa Mekatip-i iptidaiye talebesinin sıhhat ve ahlaki üzerine ne selamet-bahş bir tesir yaptı. Altı haftada her gün buraya muntazaman devam eden çocukların tatil sonrasında velilerine mektub yazarak bazı sualler sorduk. Hemen hepside çocuklarının uykuları muntazam, iştahları yolunda, afiyetleri yerinde olduğunu bildirdiler. Hâlbuki meydanlar tesis etmeden evvel yapılan anketle tamamıyla bunun aksine idi. Pek çok babalar evladlarının iştahsızlığından, huysuzluğundan müşteki idiler. Meydanların bir tesis masrafı vardır. Bir de mütehassıs oyun ve el işleri muallimleri altı hafta için verilecek mukannen meblağ. Bunların ikisini de belediye temin eder. Brüksel civarında on iki meydan tesis edilmiştir. Burada gördüğünüz gibi etrafa tel ile tahdit edilir, çocukların yaşlarına göre üçden, yediye, yediden on beşe, on beşten yirmiye kadar olmak üzere üç kısma mahsus yerler ayrılır. Ana sınıflar için kum yığınları, el arabaları, çember ve saire, daha büyükler için toplar, salıncaklar, jimnastik eğlenceleri, üçüncü kısım için de tatbiki mümkün olan oyun ve sporlar yaptırılır. Şu barakalarda soyunurlar, duş yaparlar. Şu masalarda yemek yerler, sonra kısım kısım şu büyük ağaçların altında uzanıp dinlenirler. Akşamüzeri gülererek eğlenerek evlerine dönerler.”⁵⁸⁶

1919 yılında kaleme aldığı bir makalede ise Tarcan, Almanya’da oyun meydanlarına çok ehemmiyet verildiğini belirtmiştir. Münih şehrinde 124, Hamburg’da 84, Dresden’de 72 oyun meydanı olup hepsini de belediyenin tesis ettiğini ifade ederek Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde ülkedeki durumu şöyle yorumlamıştır:

“Biz de bu oyun meydanlarının bir an evvel vücuda getirilmesi ehem ve lüzumdur. Ekseri mekteplerimizin bahçesi bile yoktur. Oyun meydanlarının tesisi veremliler için yaptırılacak sanatoryumların masrafını azaltacağı, sıhhat-ı umumiye ile beraber ahlak-ı umumiyenin de yükseleceğini idrak edenler maalesef yok gibi. Oyun meydanlarının ehemmiyetini ve bu hususta şehremanetine tertip eden vazifeyi anlatmak üzere geçen gün icap eden zevat nezdinde teşebbüsatta bulunmuştum.

⁵⁸⁵ Selim Sırrı, **a.g.m.**, s. 192.

⁵⁸⁶ Selim Sırrı, “*Mektep Tatilleri*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922, s. 17-18.

“Henüz parklarımızı tanzim edecek oyun meydanlarının daha sırası gelmemiştir” cevabını aldım.”⁵⁸⁷

Tarcan’ın gürbüz ve sıhhatli bir nesil için dikkat çektiği unsurlardan biri de “*Tatil Obaları*” olmuştur. Her yıl tatillerde zayıf, kansız veya derslerinde dikkati az ve tembel çocukların sevk edildiği bu obalar hakkında 1911 yılında Odense şehri tatil obasını ziyaret ettiği süreçte Kopenhag Beden Terbiyesi Baş Müfettişi Profesör Knudsen’den şu bilgileri aktarmıştır:

“*Zayıf, kansız, hasta mizaç çocukların mukadderatı çok elimdir. Neşv ve nema bedenleri tevkif eder, kuvvetleri azalır, daima bitap, daima neşesiz, daima bezgin ve kudretsiz olurlar. Mektepte her zaman derslerde tembel, dikkatsiz ve arkadaşlarından geri kalırlar. Büyüdükleri zaman mücadele-i hayatiyeye lazım gelen kudret ve kuvveti iktisap edemediklerinden hiçbir işe kendiliğinden teşebbüs edemezler. Tabi bu gibilerin zararı hem nefeslerine hem de mensup oldukları cemiyettedir. İşte tatil obaları çocukların imdadına yetişir ve onlara sıhhat, kuvvet ve hayat verir. Bu obalara sakin, dalgın, düşkün bir halde gelen çocuklar altı hafta sonra mekteplerine ümit ve azimle mücehhez şen ve şatır avdet ederler.*”⁵⁸⁸

Tarcan, Brüksel’e yaptığı seyahatlerde “*Çifte Evler*” adı verilen okullara da tesadüf ettiğini ve ilkokullarda fikrî ve bedenî olarak yetersiz kalan öğrencilerin sağlığını korumak ve çocuk ölümlerinin önüne geçmek için bu okullara devam ettiğini belirtmiştir. Büyük şehirlerde iyi bakılmayan ilkokul çocuklarının bazıları çelimsiz ve cılız olmakta ve arkadaşları kadar fikir yorgunluğuna dayanamayıp, bu yüzden dalgın, az anlayışlı, sinirli, dikkatsiz veya tembel olmaktadır. Bu sebeple bu şekildeki öğrenciler normallerinden ayrılarak açık hava mekteplerinde okutulmaktadır. Dolayısıyla bu tarz okulların ülkemizde de olması gerektiğine işaret eden Tarcan, “*Çifte Evler*” ile alakalı şu bilgileri vermektedir:

“*Bu bir sanatoryum, prevantoryum değildir. Normal bir okul da değildir. Doktorla muallimin, fizyolojistle psikologun el ele verip bağdaştığı bir sağlık yurdu. Orada pedagoji metotları çocuğun fizyolojik kabiliyetine göre tatbik edilir. Muallim fikir ve ahlak gıdaları verirken tabip beşer makinesinin sağlamlığını kontrol eder. Herkesin dilinden düşmeyen bir söz vardır: Salim fikri sağlam bedende bulunur. Öyleyse salim fikrin kılavuzu muallim, sağlam beden de doktordur. Açık hava mekteplerinin hususiyeti işte bu kafa işlerinden anlayan terbiyecilerle vücudun bütün inceliklerine vakıf olan ve onu yorgunluktan koruyan vaki tedbirleri yerinde tatbik eden hekimlerin anlaşmasından doğmuştur. Belçika ilkokullarında bulunan çocukların bazılarının çelimsizliği, cılızlığı, dalgınlığı, tembelliği veya fazla avareliği*

⁵⁸⁷ Selim Sırrı, “*Tatil Seyahatler - Seyranlar - Tatil Obaları - Oyun Meydanları*”, s. 193-194.

⁵⁸⁸ Selim Sırrı, “*Veremle Mücadele*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 3, Eylül 1922, s. 38.

bundan yirmi yıl önce terbiyecilerin dikkatini çekmiş ve ilk tedbir olmak üzere her yıl büyük tatillerde bu sıhhatleri bozuk çocukların ihtiyaçlarına göre bir kısmını deniz kıyılarına bir kısmını orman kenarlarında havası güzel köylere gönderip orada kendilerine kamplar kurmuşlardır. ⁵⁸⁹

Tarcan çocuklar için büyük faydalar sağlayan bu mühim oluşumlar ile alakalı olarak harici unsurlara da dikkat çekmiştir. Ona göre, her iklimin insan organizması üzerinde derin bir tesiri vardır ve bilhassa taze vücutlar üzerinde bu tesir çok ehemmiyetlidir. Eğer çocuğun bünye ve mizacının gösterdiği ihtiyaç dikkate alınmaz, ucuzluğu ve yakınlığı düşünülerek yakın bir yer seçilirse dinlenmek şöyle dursun yorulabilir. Bölgenin iklimine göre çocuklarda rahatlama, uyarılma, korkma gibi unsurlar ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda Tarcan, gevşek, yavaş, sakin çocukların onlara enerji verebilecek yerlere, yorgun çocukların daha çok sükûnetin hâkim olduğu ortamlara, sinirli çocukların ise onları rahatlatacak alanlara ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bunun içinde de çocukları daha küçük yaşta açık havada yaşamaya alıştıırıp, onların hava ve güneş gibi iki mühim gıdadan hakkıyla istifade etmelerini sağlamanın ailenin görevi olduğunu dile getirmiştir. ⁵⁹⁰

Dolayısıyla Tarcan oyun meydanları, tatil kolonileri, tatil obaları ve çifte evler gibi çocuğun sıhhati için elzem olan bu unsurların oluşturulmadığı takdirde yarın verem sanatoryumları yapmaya mecbur olacaklarını dile getirmiş ve çocukların sıhhat ve ahlakına karşı düşünür geçinen insanların son derece lakayt kalması durumunda yeni neslin içinde bulunulan dönemden daha biçimsiz ve bedbaht olacağına dair eleştiride bulunmuştur. Bu çalışmalar sayesinde çocuk ölümlerinin önünü almak, ölenlere nispetle yaşayanların miktarını çoğaltmak, memleketin istikbalini kurtarmak, refaha kavuşmak için çocukların bakımına özen göstermenin ehemmiyetini vurgulamıştır. Sefalet içinde büyüyen çocuklar nüfusun miktarını çoğaltsa da kıymetini yükseltmediğini, hasta, malul veya parazit insanların topluma bir yük olduğunu ifade etmiştir. ⁵⁹¹

⁵⁸⁹ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Briüksel’de Çifte Evler -1-*“, **Akşam**, 28 Temmuz 1938, s. 9

⁵⁹⁰ Selim Sırrı Tarcan, “*Musahabe- Tatilde Çocuklarımızı Nerelere Götürmeliyiz?*”, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1939, s. 5; Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-Açık Hava Mektepleri Nasıl Kuruldu?*”, **Cumhuriyet**, 2 Ağustos 1936, s.5; Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri- Kongrede İnsan Neler Öğreniyor?*”, **Cumhuriyet**, 15 Ağustos 1936, . 5.

⁵⁹¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 36-37.

2.3.3. Halk Sağlığında Beden Terbiyesi ve Spor

Fertlerin becerikliliği ve ömürlerinin uzunluğu beden terbiyesi ve spor aracılığıyla müsait tesirler altında kalacağından devlet ve ırkın muhafazası işine dair olan meseleler onun içindedir. Beden terbiyesi biyoloji ilmine uygun olan kavrayışa göre; yalnız adaleler meydana getirmeyi, vücuda maharet ve güzelliği yegâne gaye olarak kabul etmez. Şahsın her noktadan ilerleme ve gelişmesine çalışır ki bu kavrayış kendisini bir halk meselesi haline getirmiştir.⁵⁹²

Beden terbiyesi ve sporun halk sağlığı politikalarına eklememesi, 19. yüzyılda Avrupa’da, özellikle İngiltere’de ortaya çıkmış büyük bir yeniliktir. Sıhhatin tek başına zayıflık ve hastalık durumunun ortada bulunmaması şeklinde tarifinden, bununla birlikte zihinsel ve bedensel olarak eksiksiz bir sıhhatte olma durumuyla tanımlanmaya dönüşmesi, beden terbiyesinin halk sıhhati bakımından değer kazanmasını sağlayan ana faktör olmuştur.⁵⁹³

Gazeteci yazar Abidin Daver 1930 yılında Almanya seyahatinde yaptığı tetkiklerde Almanların da bu konu üzerine ehemmiyetle eğildiklerine şahit olmuştur. Abidin Daver bir yazısında Alman Spor Teşkilatı Başkanı Mösyö Levald’tan şu sözleri aktarmıştır: “*Hastalar, deliler, mücrimler için hastaneler, tımarhaneler ve hapishaneler açıldığı halde sağlam vücutlu insanlar için pek az şey yapılmaktadır. Bir hastane açmaktansa bir spor kulübü açmak hayırlıdır. Çünkü spor vücutları kuvvetlendirir, hastaları azaltır.*”⁵⁹⁴

Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında bu düşünce yapısına sahip olan Tarcan da aynı doğrultuda fikir ve düşüncülerini şu sözlerle ortaya koymuştur:

“Korumak iyi etmekten daha ucuzdur. Bir hastanede kuş palazına tutulan bir çocuğu iyi etmek için sarfedilen para 50 çocuğu bu afetten korumak için yapılacak aşından

⁵⁹² Riedel, “Yalnız Gövde İçin Değil, Kafa İçin de Spor,” **Top**, Sayı 8, 12 Sonkanun 1935, s. 3.

⁵⁹³ Akın, **a.g.e.**, s. 93.

⁵⁹⁴ Abidin Daver, “Spora Tapan bir Memleket: Almanya- Almanya’da âli spor ve jimnastik mektepler” ,**Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1930, s. 5.

daha fazladır. Bir veremlinin evladını sıhhati yerinde bir aile nezdinde büyütmek için sarfedilecek para, ona hastalık bulaştıktan sonra sarfedilecek paranın dörtte biri nispetindedir.

Bilmek lazımdır ki makul bir tarzda umumi hıfzıssıhha için sarfedilen para daima tasarruf edilmiş demektir. Umumi sıhhatin korunması için sarfedilen para daima faiz verir. Hastalıkların önünü almak demek say ve zamandan tasarruf demektir.

Her sağlam adam bir millet için sermayedir. Çünkü talim ve terbiyesi için millet ona sarfettiği paranın faizini ister, fikri ister, sınaî bir şekilde sayinden alır. Beşeriyetin hayat sermayesinin beş misli olarak tespit ediyorlar.

Bu sermayeyi çoğaltmak için birinci şart her ferdin sağlam olmasını temin etmektir. Harpte ölenlerin miktarı gözümüzü korkutmamalıdır. Fakat hastalıklara verdiğimiz kurbanlar bizi düşündürmeli. Sağlam milletler sağlam fertlerden meydana gelir. Öyleyse her şeyden önce düşünülecek şey halkın sıhhatidir. “⁵⁹⁵

Yine başka bir yazısında ise Tarcan, tedavi olmaktan ziyade sıhhati korumanın önemine vurgu yapan şu sözleri söylemiştir:

“Bizi asıl düşündürmesi lazım gelen beşeriyeye musallat olan hastalıkların tedavisi değil, bu hastalıklara tutulmamak için kendini korumayı bilmek işidir. Hastalığı yenmek, bu iyi bir şeydir. Fakat hastalığın ön almasına, vücut ülkesine yerleşmesine mani olmak daha iyidir. İşte bu emsalsiz vücut iklimini düşman saldırılarından korumak için hilkat lazım olan müdafaa silahlarını insanlara vermiştir. Bize düşen, o silahlara iyi bakmak, onları paslanmaktan korumaktır ve onları yolile kullanmaktır.”⁵⁹⁶

Yiğit Akın, hem halk sağlığı alanında tedavicilikten sıhhiyeciliğe doğru yaşanan dönüşümün hem de devletin bu yöndeki ısrarlı vurgusunun, düzenli fiziki egzersiz ve spor aktivitelerinin, özellikle Cumhuriyet’in ilk yıllarında hedeflenen sağlık standartlarına ulaşmanın görece ucuz ve basit bir yolu olarak algılanmasını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Ona göre, tıbbi altyapının zayıflığı ve tıbbi personelin özellikle koruyucu hekimlik alanındaki sayıca yetersizliği karşısında hemen hemen hiçbir ilave ekipmana gerek duyulmadan uygulanan fiziki egzersizler, beden terbiyesinin popülerliğini tıbbi çevrelerde de arttırmıştır.⁵⁹⁷

Bu düşünce yapısında olan ve fikirlerini ortaya koyan Tarcan da Türk halkına şu öğütlerde bulunmuştur:

⁵⁹⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Sağlık Bahisleri-Halkın Sıhhati”, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1937, s. 5.

⁵⁹⁶ Tarcan, **Radio Konferanslarım**, Üçüncü Kitap, s. 204-206.

⁵⁹⁷ Akın, **a.g.e.**, s. 98.

“Tenis oynamak, kürek çekmek, ata binmek, eskrim yapmak, dağ veya kır gezintilerine çıkmak, bir jimnastik veya mekanoterapi salonuna devam etmek. Fakat bunlar külfetlidir. Her şeyden evvel para ister, hoca ister, alet ister, saha ister, sonra da vakit ister... Her yerde, her mevsimde yapılamaz. Hâlbuki benim sizlere tavsiye edeceğim bakım usulü her keseye elverişlidir. Ne hoca ister, ne alet ister, ne meydan ister, ne salon ister, ne para ister. Yalnız, ama yalnız biraz hüsnüniyet, biraz gayret, biraz da sebat ister. Hoca kendiniz, alet vücudunuz, salon yatak odanız. Daima genç kalmak, yüzünüzden tebessüm eksik olmamak, hastalıklara karşı koymak, hayat savaşında muvaffak olmak istiyorsanız, 15 dakikanızı bu her emrinize boyun eğen vücudunuzdan esirgemeyiniz.”⁵⁹⁸

Tarcan, Türk halkının gündelik hayat içerisinde vaktinin çoğunu oturarak geçirdiğinden dolayı sıhhatlerinin bozulup, bunun halkın şişmanlamalarına sebep olduğunu, yeni neslin sıhhatli yaşaması adına beden faaliyetlerinin yaşamın her anına yayılması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁹⁹

“Bizim gibi varlık davası güden bir millet için bir ırkın nasıl bozulduğunu bilmek ve ona göre müteyakkız davranmak hem bir zaruret, hem millî bir vazifedir. İnsanlar sırf idmansızlık yüzünden ileri gelen nispetsizlikler ve çarpıklıklar, düşük omuzlar, dar göğüsler, sarkık başlar, müdevver sırtlar, içeri kaçmış beller, fırlak karınlar, iri kalçalar bozukluğun bir tezahürüdür.”⁶⁰⁰

Tarcan, bütün bu bedenî çirkinliklerin kökeninin bilinmesi halinde bu kusurların giderilmesi için müracaat edilecek tedbirlerin öğrenilip, onları usulüne uygun şekilde vaktinde tatbik edilmesi halinde ırkın ıslahına hizmet etmiş olunacağını vurgulamıştır.

Tarcan’a göre, Türk eğitim sistemi içerisinde okullarda dil, edebiyat, felsefe, sosyoloji, matematik gibi fikre ait birçok ilim okutulurken beden ilmine çok az yer verilmiş veya hiç yer verilmemiştir. Lakin refah ve saadete erişmeyi hedef alan bu ilimlerin yanında bir yaşama sanatı olan beden ilmine de gerekli önem verilmeli, vücudu vaktinden evvel yıprandırmamak için ne yolda işletmek lazım geldiğini öğrenmek gereklidir.⁶⁰¹

Daver’e göre, beden terbiyesi bütün medeni memleketlerde zihin terbiyesi kadar önemli bir yer tutmuştur. Çünkü beden terbiyesi, bir milletin varlığı ile

⁵⁹⁸ Selim Sırrı Tarcan, “Terbiye Bahisleri-Bedenimizin Tuvaleti”, **Cumhuriyet**, 15 Nisan 1936, s. 5.

⁵⁹⁹ Selim Sırrı Tarcan, “Terbiye Bahisleri-Çok Oturuyoruz”, **Cumhuriyet**, 13 Ocak 1936, s. 3.

⁶⁰⁰ Selim Sırrı Tarcan, “Pazartesi Müsabaheleri-Bir Irk Nasıl İhya Edilir”, **Cumhuriyet**, 31 Ekim 1938, s. 5.

⁶⁰¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 69.

alakadar bir iştir. Hedefi, fertleri gürbüzleştirmek ve güzelleştirmek suretiyle ırkı ıslah etmektir. Bu bakımdan beden terbiyesi bir milletin korunma vasıtalarından biridir. Gürbüz, dinç, sağlam ve kuvvetli insanlardan oluşan bir millet daha iyi ve daha çok çalışır, iklim tesirlerine daha fazla dayanır, daha az hasta olur. Hastalıkların zehrine daha çok dayanır, daha neşeli olur.⁶⁰²

Bu doğrultuda Tarcan, öncelikle insanın kendi vücudunu tanıyıp ona lazım gelen unsurları bilmesi gerektiğine dair şu sözleri söylemiştir:

“İnsan vücudu daima harp eden bir orduya benzer. Beden ordusunun başkumandanı dimağdır. Keşif hizmetini hislerimiz görür. İşitme, görme, koklama, tatma, dokunma ödevleri keşif hizmetlerinden başka bir şey değildir. Bütün his uzuvları – dokunmadan başka – hepsi de dimağa yakın yerlerde bulunur. Dimağ bu keşif kollarından ne kadar iyi haber alırsa, işleri o kadar kolaylaşır. Orduda olduğu gibi vücudun da sıklet merkezini mide teşkil eder. Mide ödevini kolaylıkla ve selametle yapabilmesi için ona muntazam saatlerde temiz gıda vermek ve onu yormamak lazımdır. (...) Beden ordusunun hayat mücadelesinde muvaffak olması için orduda her ferdin kendi ödevini mümkün olduğu kadar iyi yapması iktiza eder. Biliriz ki, kalp, ciğerler, mide, karaciğer, böbrekler hiçbir saniye durmadan beden ordusunun beslenmesine hizmet ederler. Vücudun bütün uzuvlarını besleyen kırmızı kandır. Bu kırmızı kanı yapan ise su, hava, ziya, gıda ve harekettir.”⁶⁰³

Tarcan, sağlıklı yaşamak için bedeninin bakım ve terbiyesinde birinci şartın temizlik olduğunu onun ise su ile olacağını belirtmiştir. Bir doğum ve ölüm meselesi⁶⁰⁴ olarak gördüğü vücut temizliğine Avrupalı devletlerin çok ehemmiyet verdiğini ifade etmiştir.

Nitekim Tarcan, Avrupa’da Fransa Kralı On dördüncü Louis’in beden faaliyetlerinden zevk almadığı bir devirde spor mahiyetinde her şey men edildiğinden ve vücut kıymetten düştüğü için insanların nehirlerde bile yüzüp yıkanmasının yasaklandığından bahsetmiştir. Ancak on sekizinci asrın sonlarına doğru Almanya’da beden terbiyesinin ehemmiyetinin artması ile birlikte Avrupa’yı

⁶⁰² Daver, “Beden Terbiyesi Bir Devlet İşidir”, s. 3.

⁶⁰³ Tarcan, **Vakitsiz İhtiyarlamamın Sebepleri ve Daima Genç Kalmanın Sırları**, s. 7-8.

⁶⁰⁴ Selim Sırrı, “Bir Doğum ve Bir Ölüm Meselesi”, **Türk Yurdu**, Cilt 3-23, Sayı 21-22/215-216, Eylül-Ekim 1929, s. 6-7.

yeni bir temizlik merakı sardığını ve temizliğin beden terbiyesinin lüzumlu bir unsuru olduğuna değinmiştir.⁶⁰⁵

Tarcan, Mondros Mütarekesi'nin o sıkıntılı günlerinde düşman askerleri içinde vücut temizliğine en çok itina eden milletin İngilizler olduğunu söylemiştir. Bazı sabahlar Ok Meydanı'na yaptığı gezintilerde tepelere çadır kurmuş olan İngiliz askerlerinin kasım ayının soğuk günlerinde bile muntazam olarak her gün yıkandıklarına ve vücut temizliklerine dikkat ettiklerine şahit olmuştur.⁶⁰⁶ Bu doğrultuda Türk milletinin de sıhhatli bir yaşam için her gün yıkanmayı bir alışkanlık halinde getirmesinin elzem olduğunu vurgulamıştır.

Tarcan göre, halkın sağlığı için dikkat edilmesi gereken ikinci unsur temiz havadır. Temiz havanın sıhate olan tesirinin çok önemli olmasına binaen çocukların yaz kış mümkün oldukça açık havada büyütülmesi, ailelerin içinde buldukları odaların pencerelerini sık sık havalandırması, spor yapmak vesilesiyle dağlara, ormanlara, deniz kenarlarına gezintiler düzenlenmesi gerekmektedir. Tarcan, özellikle Türk halkı için bir gelenek haline gelmiş olan kahvehanelerde vakit geçirmenin, bilhassa kuzey memleketlerinde tarihe karışmış adetlerden olduğunu ifade etmiştir.

Birçok kez tetkik amacıyla Almanya'ya seyahat eden Tarcan, bütün hafta mağazada, dairede, okulda, fabrikada, tezgâhta çalışan insanların hafta sonları ihtiyar, genç, kadın, çocuk temiz hava ile beslenmek ve genç kalmak için kırlara gezmeğe gittiğine de şahit olmuştur.⁶⁰⁷

Tarcan, bedenin terbiyesi için mühim bir unsur olan havadan faydalanmak için Türk halkına şu öğütlerde bulunmuştur:

“Mümkün olduğunca açık havada yaşayınız. Yatarken birkaç dakika camları açıp yatak odanızı havalandırınız. Sabahleyin ilk işiniz camları açmak olsun. Havası ifsat edilmiş odalara mecbur olmadıkça girmeyiniz. Havası kirli kahve gazinolara devam etmeyiniz. Hafta içinde kırlara gitmeğe vaktiniz müsait değilse tatil günü

⁶⁰⁵ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 80.

⁶⁰⁶ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 81.

⁶⁰⁷ **a.g.e.**, s. 73.

*çoluğunuzla, çocuğunuzla civara çıkıp yürüyünüz. Fena havadan değil, bozulmuş havadan korkunuz.”*⁶⁰⁸

Tarcan'a göre, halkın sağlığı için dikkat edilmesi gereken üçüncü unsur güneştir. Almanya'ya yaptığı birçok seyahatte Almanların güneş banyosuna çok ehemmiyet verdiğiinden bahsetmiştir. Yaptığı tetkiklerde muhtelif Alman şehirlerinde “*Zonnenbund ferein*” adı verilen güneşçiler cemiyetlerinin varlığından söz etmiş ve bu cemiyetlerin binlerce üyesinin yazın sahillerde, orman kenarlarında, yüzme havuzlarında kadın, erkek, büyük, küçük, grup halinde açık havada jimnastik yaptığı, oyunlar oynadığı ve suya girip yıkanmak suretiyle fikir yorgunluklarını telafi edip sıhhatlerini takviye ettiklerinden bahsetmiştir.⁶⁰⁹

Ucuz ve külfetsiz bir şifa kaynağı olarak gördüğü güneş banyolarından istifade edilmesi halinde ülkede hastane, darülaceze, sanatoryumların ve eczanelerin miktarının azalacağını vurgulayan Tarcan, Türk halkına şu öğütlerde bulunmuştur:

*“Şurası muhakkaktır ki biz çok sun'i yaşıyoruz, tabiattan çok uzaklaşmışız. Tabiata dönmemiz ve onun nimetlerinden istifade etmemiz lazımdır. Hulasa kışın soğuğu ve zıyasızlığı ile kuruyan nebatata hayat veren, çiçekleri renklendiren, yemişleri olduran güneş hiç şüphe yok ki insanları da ihya eder. Yalnız istifade etmenin yolunu bilmeli.”*⁶¹⁰

Tarcan'a göre, halkın sağlığı için dikkat edilmesi gereken dördüncü unsur gıdadır. İyi beslenen, iyi gıda alan ırklar hem gençliklerini uzun müddet muhafaza ederler, hem kudretli ve hâkim olurlar. Tarcan, Stockholm'de bulunduğu dönemde bazı genç askerlerin evlerine yaptığı ziyaretlerde İsveç halkının mutfak kültürünü de yakından tetkik etme imkânı bulmuştur. Bu doğrultuda Türk mutfaklarının İsveç mutfaklarına hiç benzemediğinden her gün pişecek yemeklerin nevi ve miktarı belli olduğu ve ömründe ilk defa hesaplı yemek piştğini şaşkınlıkla dile getirmiştir.⁶¹¹

Berlin'e yaptığı seyahatlerin birinde ise gıda sergisine denk geldiğine, Berlin dâhilinde ne kadar okul ve kurum varsa sırayla hıfzıssıhha öğretmenlerinin refakatinde her gün grup halinde gelip sergiyi ziyaret ettiklerine ve sergide bulunan profesörlerin ziyaretçilere nasıl yemek lazım geldiğine dair konferanslar

⁶⁰⁸ a.g.e., s. 74.

⁶⁰⁹ Selim Sırrı, “*Güneş Banyosu Nasıl Yapılır*”, **Muhit**, Yıl 3, Sayı 33, Temmuz 1931, s. 25.

⁶¹⁰ Aynı yer.

⁶¹¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 85.

verdiklerinden bahsetmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de de böyle bir sergiye ve bu yolda irşatlara ihtiyaç olduğunun altını çizmiştir.⁶¹²

Doktor Besim Ömer Bey, yaratılan her varlığın beslendiğini ancak zeki insanın yemesini bildiğini söylemiştir. Ona göre, sıhhat halinde bulunmak ve güzel yaşamak için yemek ve yediğini hazmetmek şarttır. Bunun için de en doğru kaide çalışıp yorulmaktan dolayı harcanan enerji ile alınan gıda arasında bir denge tesis edebilmek gerekir.⁶¹³

Bu yönde görüş bildirenlerden biri olarak Tarcan da, Türk halkına beden terbiyesi için gıdanın önemine dair şu öğütleri vermiştir:

“Gıda! Genç kalmak için hava, su kadar gıdanın da büyük bir ehemmiyeti vardır. Dikkat edilecek olursa hazmı yolunda olmayan insanların yüzü gülmez. Çehreleri daima askındır. Hâlbuki neşe hayatın nazımıdır. Gençlik neşe demektir. İhtiyarlar küskün küskün düşünürken gençlerin kahkahaları tavanları çınlatır. Ne yediklerine, nasıl yediklerine, nerede yediklerine ehemmiyet vermiyen insanlar genç kalmak sevdasından vazgeçmelidirler. Can boğazdan gelir demek iyi hazım ve temessül edilen gıdadan gelir demektir. Canlı, dermanlı, ebet zinde kalmak için mideyi vaktinden evvel yormaktan sakınmalı. Eritmekte güçlük çektiği şeylere, onu tahrip eden turşu gibi, konserve gibi durmuş şeylere onu alıştırmaktan çekinmeli. Yemek yemesini bir zevk telakki etmelidir.”⁶¹⁴

Tarcan’a göre, halkın sağlığı için dikkat edilmesi gereken beşinci unsur ise harekettir. Hareket sıhhatin, kuvvetin, çevikliğin ahenk ve intizamın teminine, gelişimine ve idamesine hizmet eden bir vasıta. Her gün nasıl yüzümüzü, dişlerimizi yıkama, saçımızı tarama, karnımızı doyurma tabii bir ihtiyaç olarak biliniyorsa vücudu işletmek ve adalelerin günlük gıdalarını vermek de doğal ve zarurî bir ihtiyaç olarak bilinmelidir. Hareket vücudun bir nevi devasıdır. Yalnız bünye ve mizaca, iklim ve muhite göre nevi ve miktarı farklıdır.⁶¹⁵

“En faydalı, en kolay, hocasız, vasıtasız yapılabilen ve ihtiyarların da sıhhatini koruyan uzviyeti daima zinde bulunduran, kanın cevelanını temin eden, ciğerleri temiz hava ile yıkayan bütün adaleleri her günkü gıdasını veren, mafsalları

⁶¹² a.g.e., s. 89-90.

⁶¹³ Doktor Besim Ömer, “Niçin Yiyoruz”, **Nevsal-i Afiyet**, Üçüncü Yıl, Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1320, s. 220-227.

⁶¹⁴ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 91.

⁶¹⁵ a.g.e., s. 101.

*katılaştırmaktan vikaye eden jimnastiktir”*⁶¹⁶ diyen Tarcan, her işe, vakit müsait oldukça yaya gitmeyi tercih etmek, her gün en az bir saat yürümek ve haftanın tatil günlerini kapalı mekânlarda geçirmekten geri durmak gerektiğini vurgulamıştır.⁶¹⁷ Yine beden meşguliyetlerini bir angarya değil, bir eğlence telakki etmek gerektiğini ifade eden Tarcan’a göre, toprakla uğraşmak en tabii ve en sıhhi jimnastiktir. Bunun için toprağı sevmeli, onu terbiye etmeli, orada fidan yetiştirmeli ve bilmelidir ki nebatatın hayatına hizmet edenler aynı zamanda kendi hayatlarını takviye ederler. Bir çiçeğin hayatına kıymet veren insanlar kendi hayatlarının da kıymetini bilirler.⁶¹⁸ Dolayısıyla Tarcan, insanın yalnız ekmeğini değil, sıhhatini de alınının teri ile kazanmağa mecbur olduğunu vurgulamıştır.⁶¹⁹

Tarcan, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi büyük bir savaşlar dönemi geçirmiş ve maddeten büyük bir yokluk ve sefalet yaşayan Türk milletinin bedenlen de büyük bir çöküntü yaşadığının farkındadır. Dolayısıyla yukarıda da değinildiği üzere Türk milletine külfet olmayacak, sıkıntı ve zorluk vermeyecek şekilde halkı ıslah etmek ve memlekete sıhhatli, yaşam mücadelesine dayanıklı, gürbüz, kudretli, becerikli, neşeli ve heyecanlı bir nesil yetiştirmek için halka uygulaması kolay ve masrafsız olan su, hava, güneş, gıda ve hareket gibi beden terbiyesinin temel unsurlarını tanıtmak ve uygulamak istemiştir. Halka muhtaç olduğu modern halk sağlığı bilgilerini vermek, öğretilenleri arzu edilen davranış ve alışkanlıklar haline getirmek, sağlık sorunlarının en kolay, en çabuk ve en ekonomik bir şekilde sağlanma yönündeki Tarcan’ın bu düşünceleri aynı şekilde sağlık politikalarının da öncelikli plânları arasında yer almıştır.⁶²⁰

Tarcan’a göre hayat insanların çok sevdiği, fakat korumasına en az dikkat ettiği unsurlardan biridir. Uzun ve sağlıklı bir ömür için irade kuvvetinin de olması gerekir. Uzun ve sıhhatli ömrün başlıca düşmanı nefistir. Hayatın intizamlı

⁶¹⁶ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Daima Genç Kalmak İstiyor musunuz*”, **Akşam**, 16 Haziran 1938, s. 9.

⁶¹⁷ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 105.

⁶¹⁸ Selim Sırrı, “*Çok Yaşamak İçin Toprağı Seviniz!*”, **Cumhuriyet**, 23 Ekim 1930, s. 4.

⁶¹⁹ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri -Terlemenin Lüzum ve Faydası*”, **Akşam**, 1 Eylül 1938, s. 9.

⁶²⁰ **Sağlık Hizmetlerinde 50 Yıl**, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1973, s. 202.

geçmesine yardım eden faziletleri öğrenmek ve sonra tatbik etmek biraz zor olmakla beraber herkesin az çok elindedir. Aç gözlülük, tembellik, her şeye kızmak gibi kusurlar yalnız ahlakî sıhhati değil, bedenî sıhhati de bozmaktadır. Dolayısıyla bu tarz kötü alışkanlıklardan kurtulmak için sağlam bir iradeye lüzum vardır.⁶²¹ Ömrünün sonlarına doğru verdiği bir röportajda Tarcan, yaşadığı dönemin insanlarına ve gelecek kuşaklara ışık tutan şu sözleri söylemiştir:

*“Biz Türkler umumiyetle vücudunu ihmal eden insanlarız. Ben hiçbir gün yataktan kalkınca jimnastiği ihmal etmem. Sıkı yıkanırım. Güneşten, temiz havadan daima faydalanırım. Ömrümde hiç sigara içmedim. Çünkü sigara insanın hayatının on senesini alıyor. Bazı ziyafetler müstesna, içki kullanmam. Akşam onda yatar, sabah altıda kalkarım. Keyfimi kaçırarak hadiselerde çok meşgul olmam. Yirmi sene var, akşam yemeklerinde pilav, makarna, börek kabilinden sıcak bir şey boğazımdan geçmemiştir. Şimdi sizden sorarım; bu kadar perhizkâr bir insanın 75 yaşında benim kadar sağlam kalması büyük bir şey ifade eder mi? Haydi bakalım bunları yazın. İnşallah sekseninde yine görüşürüz.”*⁶²²

Hasta olmamak için en iyi çarenin sağlam olmak lazım geldiğini ve bu durumu halkın yeterince anlayamadığını ifade eden Tarcan’a göre, fennin ilerlediği, tedavi vasıtalarının gelişim gösterdiği bir asırda ülkede eskisinden daha çok veremli, kanserli ve sinirli insanlara tesadüf edilmektedir. Bunun sebebi ise halkın vücuduna bakamamasıdır. Bu hususta devlete düşen birinci vazife halkın talim ve terbiyesi ile birlikte sıhhatini korumaktır.⁶²³

Bu bağlamda Tarcan, devletin her şehirde, her kasabada sıhhate yardımcı olan jimnastik salonları, oyun meydanları ve yıkanma havuzları gibi önem arz eden tertibatın sağlanması gerektiğine dair şu sözleri söylemiştir:

“Oyun meydanlarına jimnastik salonlarına seyircisiz spor sahalarına, pisinlere, plajlara, açık hava banyolarına özen gösterenler, hastanelerden sanatoryumlardan, prevantoryumlardan, hapisanelerden, aceze yurtlarından, dispanserlerden, nihayet tımarhanelerden tasarruf edilecektir. Bir millet için bundan önemli kazanç olamaz. Jimnastik salonları birer beden mabedi, oyun meydanları ise

⁶²¹ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Kitap, s. 182-190.

⁶²² Şehbal Aygen, “*Selim Sırrı Tarcan’la Baş Başa*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 52.

⁶²³ Selim Sırrı Tarcan, “*Sağlık Bahisleri-İçtimai İslahat*”, **Cumhuriyet**, 17 Temmuz 1937, s.5.

*bir temaşa mahalli değil, şehirlerin, köylerin ciğerleridir ki onlarla bütün millet nefes alır.”*⁶²⁴

Halk sağlığı ile alakalı olarak Tarcan, “*Yurtdışında Londra’da Gördüklerim*” adlı eserinde Londra’da “*Sağlık Merkezi*” adında halkın fikir, ahlak ve beden kabiliyetlerinin yükselmesine yardım edecek yeni bir içtimai enstitü ile karşılaştığından bahsetmiştir. Bu enstitü bir kulüp veya okul olmayıp, yalnız fikir, ahlâk ve beden kabiliyetlerini yükseltmek isteyen ailelere ve çocuklarına az bir para karşılığında çok faydalar temin eden bir yurttur.⁶²⁵

Bu enstitüde bakımsızlık, kendisine karşı lakaytlık, gıdaya, temizliğe, harekete lazım olduğu kadar ehemmiyet vermemek, fena itiyatlar edinmek, itidali gözetmemek, suiistimallerde bulunmak gibi hayatta sıhhati bozucu unsurlara karşı koruyucu tedbirleri öğreten, sağlıklı yaşama dair öğütler verilmektedir. Bu doğrultuda bir ailenin evinde sıhhî şekilde nasıl yaşaması lazım geldiğini, nasıl gıda alacağını, sabahları nasıl vücudunu işleteceğini, nasıl duş yapacağını bu kurumda öğretmektedirler. Ayrıca bu sağlık merkezlerinin bir kütüphanesi ve birçok okuma odaları ile sağlığa hizmet eden en yeni eserlerin, spor ve beden terbiyesi dergilerinin bulunması gibi unsurları içinde barındırması bu kurumların birer kültür yuvası kimliğini taşıması bakımından dikkat çekicidir.⁶²⁶

Tarcan, bu kurumu “*bir tedavi yurdu değil, hasta olup hekime muhtaç olmamak için yol gösteren bir koruyucu ev*” olarak tanımlamaktadır. Sağlık bakımından dikkate alınması lazım olanın fert değil cemiyet olduğuna işaret eden Tarcan, o sebepledir ki bu sağlık merkezlerinin fertle değil aile ile meşgul olduğunu ve ailenin sosyal ve kültürel hayatını düşünmesi bakımından Türkiye’de de hükümet ve yöneticilere bu tarz kurumların kurulması gerektiğine dair ışık tutmuştur.

2.3.4. Kadın Sağlığı ve Güzelliğinde Beden Terbiyesi ve Spor

⁶²⁴ Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-Bugünün Terbiye Meselesi*”, *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1935, s. 5.

⁶²⁵ Tarcan, *Yurtdışında Londra’da Gördüklerim*, s. 31.

⁶²⁶ *a.g.e.*, s. 31-33.

Halk sağlığında beden terbiyesi ve spor politikalarının yer edinmeye başlaması, Cumhuriyet'in ilk döneminde kadın-spor ilişkisi bakımından üzerinde durulması gereken mühim noktalardan biridir. Beden terbiyesi ve sporun bilhassa ırkın iyileştirilmesi bakımından kazandığı mana, kadınların spora özendirilmelerinde en tesirli etken olmuştur. Bu konu kadını biyolojik doğurganlık işlevine indirgemıştır.⁶²⁷

Cumhuriyet'in ilk dönem algısına göre, insan insaniyetini kadından almaktadır. Nesil ilerlemeyi, topluluklar medeniyeti, aileler refahı, çocuklar ahlakı, insanlar teselliği yalnız kadında bulmaktadır. Buna göre kadınların sağlığını ve gücünü güvence altına almak, gelecek kuşadı güvence altına almaktan geçmektedir. Kadınların fiziksel ve ruhsal evrimlerinin niteliği ne denli yüksek olursa gelecek nesillerin sağlığı da o kadar iyi olur. Kuvvet, kadınlar için zorunlu bir şeydir çünkü zayıf bir kadın kuvvetli çocuklar yetiştiremez.⁶²⁸

Bu konuda görüş bildirenlerden biri olan Ahmet Fetgeri, Türk kadınının artık bütün kuvvetiyle ve taze azmiyle spora sarılması gerektiğini şu sözleri dile getirmiştir:

“Kadınları sağlam, kuvvetli ve sporcu olmayan bir milletin akıbeti, erkekleri sporda ne kadar çok çalışırsa çalışsınlar, vücudlarına ne kadar itina ederlerse etsinler, gene meşküktür. (şüpheli) Sapa sağlam bir anneden doğmamış bir çocuk, bütün ömrünce ilaçlarla idame eden bir insan mevki ve vaziyetinden kurtulamaz. Hareketin, sporun kıymet ve ehemmiyetini anlamamış annelerle dolu bir memleketin çocukları da sporu, tatmini mecburi bir ihtiyaç şeklinde değil, münhasıran zevk ve hevesi, eğlenceyi tatmin için yapılan alelade bir oyun şeklinde telakki etmek gafletinden kurtulamaz.”⁶²⁹

Fuat Pura ise kadının dayanıklı ve dinç oluşunun veraset yoluyla çocuğı intikal ededeğini ve ülkenin bu dayanıklı ve dinç bireylerin yurdun müdafaasında önemli rol oynayacağını vurgulamış ve kadını diriliğe, sağlamliğa ve güzelliğe götürecektir en emin yolu beden terbiyesinde görmüştür.⁶³⁰

⁶²⁷ Akın, **a.g.e.**, s. 118.

⁶²⁸ Arzu Öztürkmen, “*Mehmet Fetgeri Şuenu ve Kadında Terbiye-i Bedeniye*”, **Tarih ve Toplum**, Cilt 37, Sayı 219, Mart 2002, s. 7.

⁶²⁹ Ahmet Fetgeri, “*Kadınlar ve Spor*”, **Türk Spor**, Sayı 8-60, 13 Teşrinisani 1930, s. 4.

⁶³⁰ Fuat Pura, “*Kadınlar İçin Günlük Jimnastik*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 2, Şubat 1939, s. 26.

Dolayısıyla memleket kadınlığının vücudunu beden terbiyesi ve sporla takviye etmesi, Türk ırkının eski yaşam gücünü bulması için en kısa yol olarak görülmüştür. Zira dönemin tüm çağdaş milletleri sağlam çocuğun güçlü ve sağlıklı anneden doğduğunu kabul etmiş ve kızları beden hareketleri vasıtasıyla özellikle analık görevini bilen bir şahsiyet yapmak, güzellik ve ırkın koruyucusu olarak yaşatabilmeyi amaç edinmiştir.⁶³¹

Dönemin önemli şahıslarından Doktor Besim Ömer Bey de, kadınların annelik vazifelerini hakkıyla yerine getirebilmesi için kuvvetli ve afiyetli bir vücuda sahip olması gerektiğine dair şu sözleri dile getirmiştir:

“Genç bir kızın terbiye-i bedeniye ve maneviyesine hizmet iyi bir valide istihzarına himmettir; çünkü işbu terbiye-i bedeniye ve maneviye o kızın yalnız şahsında kalmayub valide olmak hasebiyle çocuklarına da intikal edeceği ve ailesini de mesud bırakacağı tabiidir. Aile demek kadın demektir; cemiyet-i beşeriyenin saadeti aile saadetine ve ailelerin saadeti kadınların terbiye-i bedeniyesine mütevakkıftır. Evlad u iyale verilecek ilk terbiye; terbiye-i bedeniye; çünkü terbiye-i maneviye terbiye-i bedeniye sayesinde istihsal olunur.”⁶³²

Tarcan ise kadın meselesini bir ırk meselesi⁶³³ olarak görmüştür. Ona göre, Türk kadını dünyanın en seçkin, en erdemli ve en ağırbaşlı kadını olmalıdır. Türk kadınının görevi ülkesini korumaya gücü yeten bir nesil yetiştirmektir.⁶³⁴

Tarcan, medeni memleketlerde hayvanat ve nebatatın bakım sayesinde cinslerinin nasıl ıslah edildiğine ve Avrupa medeniyetinde yükselen milletlerin kendi cinslerini de ıslah ile uğraşp başarılı olduğuna işaret etmiştir. Sağlığın, kurallarına en çok uyarık yaşayan milletlerde yetişeceğini ifade eden Tarcan konu ile alakalı olarak şu sözleri söylemiştir:

“Güzel ananın güzel babanın evladı da güzel olur. Eğer çocuk çirkinse kabahati anada, babada, yakın akrabalarda aramalıdır. Evlat, ana ile babanın hamurundan yoğrulmuştur, harici sebepler olmazsa çocuk mutlaka güzel olur. Düzgün, mütenasip bir vücut tevarüs edenler onu bir kat daha güzelleştirmek için,

⁶³¹ Ahmet Fetgeri, “Kadınlar ve Spor“, **Türk Spor**, Sayı 10-62, 4 Birinci Kanun 1930, s. 6-7; Feliha Sedat Oksal, **Genç Kız Yetişirken**, Marifet Basımevi, İstanbul, 1940, s. 101.

⁶³² Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Kadınlara Jimnastik-Çocuklara Jimnastik (10)”, **Servet-i Fünun**, Sayı 650, 25 Eylül 1319, s. 400-402.

⁶³³ Selim Sırrı, “Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922, s. 19-20.

⁶³⁴ Selim Sırrı, **Beden Terbiyesi, Spor-Oyun-Jimnastik**, s. 432.

*nasıl bakmak lazım geleceğini de bilmelidirler. Kendilerine bakmasını bilen insanlardan terekkiip eden milletlerin cinsi günden güne tekâmül ettiği gibi, bakımsız kalan milletlerin de tereddiye uğradığı, hatta cinslerinin munkariz olduğu muhakkaktır.”*⁶³⁵

Bu sebeple Tarcan, ırk ıslahının çocukluktan itibaren başladığını, okullarda birer jimnastik salonu vücuda getirilip beden terbiyesi derslerine ehemmiyet verilmesi gerektiğini vurgulayarak bu sayede bu okullardan sıhhati yerinde vücudu sağlam kadınlar yetişeceğini ifade etmiştir.

Nitekim Avrupa’da geçmiş zamanlarda jimnastik dersi, bazı okullarda erkek çocuklar için mecburi, kız çocukları için ise isteğe bağlıydı. Yani kızlara jimnastik yaptırılması ebeveynin rızası ile alakalıydı. 20. yüzyıla gelindiğinde ise her okulda kızların beden terbiyesine erkekler kadar ehemmiyet verilmiş ve ders programlarına Jimnastik dersi konulmuştur.⁶³⁶

Avusturyalı Doktor Hans Spitzzy’nin, 1925 yılında kaleme aldığı *Çocuğun Bedeni Terbiyesi* adlı eserinde, bedenen zayıf olan annelerin, ırkın yozlaşmasına ve memleketin müdafaa kuvvetlerinin azalmasına sebep olacağını vurgulanmıştır. Bu sebeple özellikle beden faaliyetleri kadınlar için ayrı şekilde düzenlenmelidir. Bu doğrultuda özellikle kadınların göğüs ve karın adalelerinin kuvvetlenmesine daha ziyade ehemmiyet verilmelidir. Ancak bu süreçte kadınların beden faaliyetlerinde hareketlerin yumuşaklığına dikkat etmek gerekmektedir. Yani kadınlarda göğüs güzelce gelişmeli, vücut serbest bir vaziyet almalıdır. İleride kadınların gebelik sürecini dikkate alınarak havsala ve karın adalelerinin bilhassa kuvvetlenmesine ehemmiyet verilmesi önemlidir. O halde kızlara jimnastik yaptırırken gövdeyi öne, arkaya ve yanlara bükme gibi hareketlere ve vaziyet idmanlarına ayrıca itina etmek lazımdır.⁶³⁷

Tarcan da, hayatta en önemli görevi çocuk dünyaya getirmek ve onu hayata hazırlamak olan kadınlarda kol ve göğüs kaslarından ziyade karın, kalça ve

⁶³⁵ Selim Sırrı, “*Güzel ve Güzellik*”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 17, Mart 1930, s.1302-1303.

⁶³⁶ Spitzzy, **a.g.e.**, s. 329.

⁶³⁷ **a.g.e.**, s. 329-330.

havsalsının canlı ve güçlü olmasının önemli olduğunu dile getirmiştir.⁶³⁸ Ona göre, kadınların bedenleri esasen zorlu işlere dayanıklı değildir. Beden terbiyesi doğumla başlamakla birlikte o çocuğu dünyaya getirecek annenin de kendi vücudunu geliştirme kudretine sahip olması gereklidir.⁶³⁹ Her gün yapılan ev işleri kanın vücutta dolaşımına hizmet etmesi, adaleleri kuvvetlendirmesi, vücudun yağlanmasına mani olması bakımından kısmen bir kısım adaleleri faaliyete geçirir. Hareketler genellikle düzgün yapılmadığı için ev işlerinin sıhhi bir faydası olsa da, eğitsel bir içeriği yoktur. Bu bağlamda medeni milletler kadınların bedeni ihtiyaçlarını karşılaması için oyunlar, rakslar, bedeni jimnastikler, ritmik hareketler, sporlar gibi türlü vasıtaları düşünmüştür. “*Medeniyet silahlarının iki tarafı da gayet keskindir. Onu kullanmak bilgiye vabestedir. Yoksa insanın elini doğrar*” sözünden hareketle Tarcan, bilgisiz beden faaliyetlerinin fayda yerine zarar vereceğini ve bu zararın yalnız vücuda zararı olmayıp ahlakı da bozacağını ifade etmiştir.⁶⁴⁰

Bu bilgi doğrultusunda Tarcan özellikle terbiyevî jimnastiklerin ihtiva ettiği kol, bacak gövde hareketlerini, denge, asılma, tırmanma ve atlama faaliyetlerini kızların da erkekler gibi yapabilmesi için bazı düzenlemeler gerektiğine dikkat çekmiştir. Örnek olarak kızların erkekler kadar yüksek atlamalardan vazgeçmesi ve bilhassa ayın belli günlerinde yorulmaktan kaçınmaları gerektiğini söylemiştir. Jimnastikten başka muhtelif eğitsel oyunlar, ritmik hareket ve danslar kadınların tavır ve hareketlerine zarafet veren ve onları çevik bir hale koyan en güzel ve faydalı şeyler olarak görmüştür.⁶⁴¹

Bundan başka Tarcan, sporun moda hükmünde olduğu bir devirde kötü alışkanlıklardan birisi olarak başkalarını körü körüne taklit etmek olduğunu belirtmiştir. Tarcan’a göre, Avrupa’da genç kızlar hep sporcu oluyormuş diye spora heves etmek çok çirkin ve gülünç bir harekettir. Sporun, vücudun ahengini muhafaza ettiği, kuvvet ve kudretini arttırdığı, cesaret ve soğukkanlılığı temin ettiği

⁶³⁸ Selim Sırrı, “*Kadın Jimnastikleri*”, **Kadınlar Dünyası**, Sayı 14/194, 7 Mayıs 1921, s. 4; Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Kadınlar Nasıl Spor Yapmalı*”, **Akşam**, 16 Şubat 1939, s. 9; Selim Sırrı, “*Kadın Jimnastikleri, Kadın Terbiye-i Bedeniyesi*”, **Muallim Dergisi**, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 17, 15 Kânunuevvel 1332 s. 607-610.

⁶³⁹ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Kadının Yurd ve Beden Terbiyesi*”, **Akşam**, 12 Ağustos 1937, s. 9.

⁶⁴⁰ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 145-146.

⁶⁴¹ Selim Sırrı, “*Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi*”, **Terbiye ve Oyun**, s. 19-20.

için yapılması lazımdır. Spor başkalarını değil kendini memnun etmek için yapılır. “*Spor bir edebiyattır, jimnastik ise onun lisanıdır. Lisanı iyi bilmeyenlerin edebiyata heves etmelerinden fayda yerine zarar hâsıl olur*” diyen Tarcan, bundan dolayı şöhret kazanmak, mükâfat almak, alkışlanmak, gazetelere geçmek sevdası ile spor yapan kadınların tuttıkları yolun yanlış olduğuna işaret etmiştir.⁶⁴²

Bunun yerine bir Türk kadınının vücuduna bakması, adalelerini terbiye etmesi, becerikli, faal, başarıyı hedefleyen bir birey olması gerekir. Bu vasıfların elde edilmesine spor yardım ettiği için sporu sevmesi lazımdır. Dolayısıyla Tarcan, kadının evvela sporun bir eğlence ve rekabet vasıtası değil, vücudun kudret ve kabiliyetini yükselten, ahenk ve zarafetini, sıhhat ve çevikliğini yükselten beden terbiyesinin bir tamamlayıcısı olduğunu bilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.⁶⁴³

Cumhuriyet’in ilk yıllarında özellikle kadınların hafif sporlarla yetinmesi ve ancak vücudunun şeklini bozmayarak ona uygun, çeviklik ve sıhhat verecek hafif sporlar yapması gerektiği vurgulanmıştır.⁶⁴⁴ Kadınların yüzme, kürek çekme, ata ve bisiklete binme, tenis, koşma, golf, kayak, ritmik dans gibi sporları yapabileceğine değinen Tarcan, boks ve güreş gibi şiddet ve rekabet içeren sporların kadınların doğurganlık işlevine zarar verebileceğini ifade etmiştir. Bu durum özellikle Sağlık Bakanlığı’nın resmi yayınlarında da dile getirilmiştir.⁶⁴⁵

Doğurganlığın temel bir problem olarak ortaya çıktığı 20. yüzyılda, spor yoluyla güzellik anlayışının vücudun diğer fonksiyonlarının içselleştirilmesine yönelik kaygılar da ortaya çıkmıştır.⁶⁴⁶ Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine kadar güzellik “*bir dirhem et bin ayıbı örter*” atasözünün işaret ettiği şişmanlık hali ile aynı kabul edilmiştir.⁶⁴⁷ Nitekim o dönemde Avrupa’da da klasik Türk kadın tipi “*bir sedir üzerine uzanmış tombul bebek*” olarak nitelendirilmiştir.⁶⁴⁸ Oturucu bir hayat

⁶⁴² Selim Sırrı, “*Spor-Sporcu Hanımlar*”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 23, Eylül 1930, s. 358-359.

⁶⁴³ **a.g.e.**, s. 145-146.

⁶⁴⁴ Ahmet Fetgeri, “*Kadınlar ve Spor*”, s. 6-7; Elif Çağlı, “*Türkiye’de “İdeal” Kadının Kurgulanmasında Bir Araç Olarak Spor ve Beden Terbiyesi*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 216, Aralık 2011, s. 68.

⁶⁴⁵ **Beden Terbiyesi ve Halk Sağlığı**, Alâeddin Kırıl Basımevi, Ankara, 1941, s. 12-13.

⁶⁴⁶ Akın, **a.g.e.**, s. 119-120.

⁶⁴⁷ Selim Sırrı, “*Şişmanlara*”, **Musavver Muhit**, Sayı 22, 26 Mart 1325, s. 249.

⁶⁴⁸ Zehra Cemal, “*Halkevinde Kış Sporları*”, **Ülkü Dergisi 1933-1950 Seçilmiş Spor Makaleleri**, Derleyen Suat Karaküçük, Ankara 1993, s.117.

geçirmeğe mahkûm olan kadınlarda bu durum genel bir hal almış ve Avrupalılarca pek büyük bir noksan addedilen şişmanlık Osmanlı Devleti'nde güzelliğin tamamlayıcısı olarak kabul edilmiştir. Tarcan, bizde bir kadın tasvir edildiğinde gözünden, kaşından bahsedilmesinden sonra etli, canlı, tombul, kırk bir kere maşallah, enine boyuna gibi tabirler kullanırken, Almanların bir kadını tasvir ederken yılan gibi güzel gibi tabirler kullandığına dikkat çekerek Osmanlı Devleti ile Avrupalı devletlerin zayıflık-şişmanlık bakış açılarının farklılığına vurgu yapmıştır.⁶⁴⁹

Bu bakış açısının özellikle II. Meşrutiyet devrinde kırılmaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda Tarcan'ın İsveç'te beden terbiyesi alanında tahsilini tamamlayıp ülkeye dönmesinden sonra öğrendiklerini basın yoluyla halka duyurması ve karşılaşılan tepkiler bunu açık bir şekilde göstermektedir. Örneğin, Tarcan'ın çıkardığı Terbiye ve Oyun dergisinde, bir kadının dergiye yazdığı bir mektupta güzellik ile alakalı bir takım soruları göze çarpmaktadır. Mektupta, dergide terbiye ile ilgili temel bilgiler ile birlikte kadınların sağlam ve afiyetli olması için jimnastik yapmaları gerektiğine dair yazıların kadınların ilgisini çekmediği dile getirilmiştir. Devamında kadınların en büyük endişelerinden birinin ihtiyarlık olduğu belirtilmiş ve bunun için genç ve güzel kalıp yapılan terbiye hareketleri ile tenin tazeliğini korumanın mümkün olup olmadığı sorulmuştur. Tarcan ise bu duruma kayıtsız kalmayarak gelecek nüshalarda Amerikalı bir yazarın "*Güzel Olmak Sanatı*" adı altında kaleme aldığı eseri tercüme edip özetleyerek yayımlamaya karar vermiştir.⁶⁵⁰

Şişmanlık veya zayıflık bilhassa kadınlarda bir hastalık veya sağlık değil bir güzellik-çirkinlik şeklinde telakki edilmiş, zamana ve moda tabi tutulmuştur. Şişmanlığın moda olduğu devirlerde kilo almak için her çareye başvuran kadınlar, zayıflığın bir güzellik ölçüsü sayıldığı zamanda fazla yağları eritmek için yine her türlü çareye başvurmuştur. Yirminci asrın modasının zayıflık olduğunu ifade eden Tarcan, sinemalarda görülen veya büyük dikiş evlerinde sergilerde ortaya çıkarılan mankenlerin pek çok kadını zayıflama hevesine düşürdüğü ve bundan dolayı birçok

⁶⁴⁹ Selim Sırrı, **a.g.m.**, s. 249-250.

⁶⁵⁰ Selim Sırrı, , "*Hanımlar İçin*", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 9, 1 Kânunuevvel 1327, s. 135.

sıkıntı ve mahrumiyete katlandıklarını dile getirmiştir.⁶⁵¹ Türkiye’de kadının özellikle Cumhuriyet’in ilk döneminde kılık kıyafet alanında yaşanan değişimlerle birlikte aktif bir şekilde sosyal hayatın içinde yer alışı güzellik konusunun önemini de o derece arttırmıştır.

Tarcan’a göre, maddi ve manevi güzellik miras yoluyla gelecek nesillere aktarıldığı gibi bakım meselesinin de güzellikle pek büyük ilgisi vardır.⁶⁵² Güzellikten genel manada kastedilen sıhhat, orantı, canlılık, tavır ve hareketlerde zarafet ve ahenk, başın omuzlar üzerinde biçimli duruşu, bel kemiğinin işlekliliği, göğsün ve kalçaların biçimi, bacakların düzgünlüğü ve işlekliliği, el ve ayakların ahengi, kemiklerin ve kemikleri örten adalelerin iyi gelişmiş olması, derinin inceliği, şeffaflığı, rengi, saçların, kaşların, kirpiklerin vücuda yakışan bir renk ve şekilde olması, omuzların ve belin boya oranla uygunluğudur. Kısaca güzellik vasıfları sıhhat, ahenk ve uygunluk üzerinde birleşir.⁶⁵³

Kadının sıhhat ve kuvveti onun aynı zamanda güzelliğini besler, geliştirir. Şu halde, beden terbiyesi yoluyla beden sağlığına, sıhhat ve kuvvetine itina etmek, kadın güzelliğinin koruyucusu sayılabilir.⁶⁵⁴

Tarcan’a göre, güzellikte aranan birinci şart sıhhattir. Sonra vücudu teşkil eden uzuvların orantısı, hatların temizliği ve belirginliği de lazımdır ki bunları sağlayan yegâne unsur da hareket yani jimnastiktir. Tarcan, şişmanlık ve zayıflık hususuna etki eden jimnastik ile alakalı şu sözleri dile getirmiştir:

“Jimnastik birçoklarının zannettiği gibi zayıflatan yağları eriten bir idman değildir. Jimnastik uzviyeti yolu ile işleten, kanın cevelanını temin eden, adaleleri terbiye eden bir sağlık ilmidir. Jimnastikte vücudun muhtelif kısımlarında biriken fazla yağları eritmeye yarayan mümareseler bulunduğu gibi iştihayı arttıran ve bu sayede kilo kazanmayı temin eden hareketler de vardır. Vücut güzelliğini zayıflık veya şişmanlıkla ölçmek yanlıştır. Tabii kilosundan biraz fazla veya biraz eksik

⁶⁵¹ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe müsahabeleri-Şişmanlık ve Zayıflık Derdi”, **Akşam**, 25 Şubat 1937, s. 8.

⁶⁵² Selim Sırrı, “Hanımlar İçin Güzel Olma Sanatı”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 10, 15 Kânunuevvel 1327, s. 154-155.

⁶⁵³ Selim Sırrı Tarcan, *Perşembe müsahabeleri-Nasıl Güzelleşilir*, **Akşam**, 18 Mart 1937, s. 8

⁶⁵⁴ Oksal, **a.g.e.**, s. 94.

büyük bir şey ifade etmez. Vücudun mütenasip, işlek ve canlı olması lazımdır. Bütün güzellik bu üç vasıfta toplanır."⁶⁵⁵

Tarcan, kadınların hareketsizlikten ya da doğum sonrası vücudun yapısının bozulmasından dolayı vücut güzelliği açısından beli ince göstermek adına beden hareketleri yapmak yerine korse takmayı tercih ettiklerini dile getirmiştir. Ancak takılan korse vücudu baskıladığı için mide, karaciğer gibi organlara zarar verip vücudun yapısını bozduğundan kadının sıhhat ve selameti adına yapay güzellik görüntüsü veren korse takımına karşı çıkmıştır.⁶⁵⁶

Ayrıca ilaçla, fazla yorgunlukla, elem ve kederle zayıflayanlar veya gıdadan keserek kilo vermek isteyenler için de bu durumun zararlı olduğunu ifade eden Tarcan, suni vasıtalara müracaat edildiği takdirde güzelliğin geçici olacağını vurgulamıştır. Bunun yerine güneş, hava, su, gıda hareket gibi tabii vasıtaları kullanarak vücudu yormadan her gün muntazaman işletmek ve yediğini öğütmek sayesinde güzellik ve gençliğin uzun yıllar muhafaza edileceğini öğütlemiştir.⁶⁵⁷

Beden hareketleri ile güzelleşen bir vücudun her şeyi güzel yapacağını ifade eden Tarcan,⁶⁵⁸ vücuda ait her türlü hareketlerde zevk ile faydanın beraber yürümesinin şart olduğunu dile getirmiştir. İkisinden birini tercih etmek lazım geldiği takdirde ise faydayı zevke tercih etmek gerektiğini ancak o vakit gençlik, sıhhat, güzellik gibi üç büyük servetin daima elde tutulacağını vurgulamıştır.⁶⁵⁹

Cumhuriyet döneminde kadınların beden terbiyesine yönelik faaliyetlerde bulunmaları bireysel güzelliğin ön plana çıkarılarak özendirilmeye çalışıldığı bir unsur haline gelmiştir. Ünlü dergiler ve güzellik yarışmaları bu gayretin vücut bulduğu iki ehemmiyetli sahanın öncüsü olmuştur.⁶⁶⁰ Özellikle güzellik yarışmalarında beden terbiyesi sadece Türkiye'de değil, Avrupa'da da ilgi uyandıran

⁶⁵⁵ Selim Sırrı Tarcan, "Perşembe müsahabeleri-Şişmanlık ve Zayıflık Derdi", **Akşam**, 25 Şubat 1937, s. 8

⁶⁵⁶ Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Kadınlara Jimnastik-Çocuklara Jimnastik (10)", s. 400-402.

⁶⁵⁷ Selim Sırrı Tarcan, "Perşembe müsahabeleri-Şişmanlık ve Zayıflık Derdi", s. 8; Selim Sırrı Tarcan, "Terbiye Bahisleri-Güzellik Çirkinlik Davası", **Cumhuriyet**, 1 Kasım 1936, s. 5.

⁶⁵⁸ Selim Sırrı Tarcan, "Perşembe müsahabeleri-Bayanlar Nasıl Güzelleşebilirler -2-", **Akşam**, 19 Kânunusani 1939, s. 9.

⁶⁵⁹ Selim Sırrı Tarcan, "Perşembe müsahabeleri-Bayanlar Nasıl Güzelleşebilirler -2-", **Akşam**, 26 Kânunusani 1939, s. 9.

⁶⁶⁰ Akın, **a.g.e.**, s. 119-120.

ve popüler bir unsur haline gelmiştir. Lakin güzellik için kilo alıp vermede beden terbiyesinin bu kadar gözde hale gelmesinin tıpçılar tarafından hoş karşılanmadığı da basına yansıyan haberlerden olmuştur.

Örneğin, 1930 yılında güzellik ve zayıflama-kilo alma konusunda Tarcan'ın da içinde olduğu bir beden terbiyesi ve beden terbiyesi uzmanlığı tartışması yaşanmıştır.⁶⁶¹ 1930 Güzellik Kraliçesi seçilen Mübeccel Namık Hanım, 1930 yılı ağustos ayında Güney Amerika'da yapılacak olan Dünya Güzellik Yarışması'na hazırlanmak amacıyla Tarcan'ın Almanya'da beden terbiyesi ve bedîî raks eğitimi görmüş olan kızları Selma ve Azade Hanımlardan ders almaya başlamıştır.⁶⁶²

Lakin 20 Haziran 1930 tarihinde toplanan Etibba Odası kongresinde Dr. Osman Şefik Bey tarafından bir takrir verilerek Güzellik Kraliçesi Mübeccel Namık Hanım'ın, Selim Sırrı Bey'in kızları Selma ve Azade Hanımlar tarafından 58 kiloya indirildiği, hâlbuki bu işin tıbbî bir mesele olduğunu, doktor olmayanların bunu yerine getiremeyeceği bildirilmiştir.⁶⁶³

Tarcan ise bu duruma dair görüşlerini şu şekilde izah etmiştir:

“(...) Evvela şurasını arzetmek isterim ki ben ve kızlarım mütetabbip değiliz. Meslekimiz beden terbiyesidir. Ben İsveç'te tahsil ettim, kızlarım Almanya'da tahsil ettiler. Bedeni terbiye etmek, vücutte sıhhat, âhenk ve zarafet vermek, demektir. Jimnastik yapan bir vücutte tabiatile fazla yağlar erir, adaleler kuvvet kesbeder. Bizim memleketimizde doktorlar da dâhil olduğu halde jimnastiğe çok ihtiyaç vardır. Uzvi bir rahatsızlığı olmıyan şişmanları inceltmek beden terbiyecilerinin işidir. Avrupa'da binlerce jimnastik müesseseleri vardır ve onları idare edenlerin hiç biri doktor değildir.”⁶⁶⁴

Dr. Osman Şevki Bey ise Selim Sırrı Bey'e cevap olarak herhangi birine, bir hastaya üç kilo olsun ağırlığından düşürmesinin tababet ilmine girdiğini, kanunda insan vücudu üzerinde kilo indirmek isteyenlerin tıbbiyeden mezun olmalarına dair kayıtlar olduğunu ve doktor olmadan, hastalıkları okumadan kilo indirme meselesinin bir adli cürüm oluşturacağını ifade etmiştir.⁶⁶⁵

⁶⁶¹ “Mübeccel Hanımın Kilosu Bir Mes'ele Oldu!”, **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1930, s. 1-2.

⁶⁶² “Mübeccel H.”, **Cumhuriyet**, 20 Mart 1930, s. 2.

⁶⁶³ “Güzellik Kraliçesi 13 Değil 3 Kilo Kaybetti”, **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1930, s.1.

⁶⁶⁴ **A.g.m.**, s. 2.

⁶⁶⁵ “Dr. Osman Şevki Bey Selim Sırrı B. ye Cevap Veriyor”, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1930, s. 2.

Selim Sırrı Bey ile doktorlar arasında çıkan bu ihtilaf Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti tarafından verilen bir kararla hallolunmuştur. Bu doğrultuda beden terbiyesi uzmanları bir insanın ahenk ve güzelliğini temin için bedeni hareketlerle bazı uzuvlarını ıslah edebileceği, ancak insanın tamamen sağlıklı olması gerektiği belirtilmiştir. Bu durum için doktora lüzumun olmadığı, fakat bir hastalığa dayanarak şişmanlığı beden terbiyecilerinin gideremeyeceği ve bunun için muhakkak doktor olmak lazım geldiği vurgulanmıştır.⁶⁶⁶ Bu bağlamda Tarcan'ın yukarıda değinilen sözleri doğrultusunda bir karar çıkmış ve sağlıklı bir yaşam ve güzellik için beden terbiyesinin lüzumlu bir vasıta olduğu ortaya konmuştur.

2.3.5. Yaşlı Sağlığında Beden Terbiyesi

Günümüz beden terbiyesinde egzersiz yapmanın yaşı olmadığı ve her yaşa uygun bir aktivite bulunduğu görüşü hâkimdir. Var olan vücut yapısının korunması, hatta geliştirilmesi için düzenli aralıklarla egzersiz yapılması büyük bir önem arz etmektedir. Yaşlının yapacağı hareketler bir spor olmaktan çok egzersizler dizisi şeklinde olmalıdır. Spor hekimleri yaşlılara mevcut vücut yapılarını korumaları ve vücutlarını geliştirmeleri için hafif ağırlıklarla egzersiz yapmalarını önermektedirler. Vücuttaki kas, iskelet gibi sistemlerin korunması için yapılan egzersizlerin, aynı zamanda solunum, sindirim, sinir ve dolaşım sistemlerinin daha etkin çalışmalarını sağlayarak, duyu organları ve bağışıklık sisteminin daha güçlü ve etkin hale geldiği yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Ayrıca temiz, sakin, açık ve yeşil alanlarda gezerek egzersiz yapmak, hem vücudun koordineli çalışmasını ve daha güçlü olmasını sağladığı gibi, insanın psikolojik olarak rahatlaması açısından da yararlı görülmüştür. Bundan başka her yaşlının, kendine özgü bir vücut yapısı ve rezervi olduğundan, yaşına ve özelliğine göre egzersiz yapması elzemdir.⁶⁶⁷

Tarcan'a göre de, jimnastik için sınırlı bir yaş yoktur. Jimnastik tıpkı yıkanmak gibi her yaşta yapılması elzem olan bir vazifedir. Her ne kadar yaşı kırkı

⁶⁶⁶ “Zayıflık Meselesi-Sıhhiye Müdürü izahat veriyor”, **Cumhuriyet**, 12 Ağustos 1930, s. 2.

⁶⁶⁷ Galip Akın, “Yaşlanmada Fiziksel Aktivite ve Egzersizin Yeri”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2017, s. 274.

aşmış olanların kemikleri, adaleleri sağlamlığını muhafaza etmekte ise de, genç insanların yaptıkları spor egzersizlerini aynen tatbik etmeleri uygun değildir. Çünkü beşer makinesi yirmi beşle kırk arasında hayli değişikliğe uğradığından diğer uzuvların hepsi de adale ve kemik gibi kuvvetini olduğu gibi muhafaza etmiş değildir. Bundan dolayı kırkıktan sonra spordan vazgeçmek değil, fazla yorucu, nefesi kesici, şiddetli ve sürekli idmanlardan vazgeçmek lazımdır.⁶⁶⁸

Tarcan genellikle kırk yaşından sonra insanların hız yarışları, boks, yüzme, güreş, kürek çekme, bisiklet gülle kaldırma, gibi sertlik, hız ve dayanıklılığı gerektiren sporlarda özellikle yarışmalara girmekten sakınması gerektiğini söylemiştir. Ellisinden sonra ise pek çok kimsenin hareket kabiliyetini kaybettiğine değinen Tarcan, onlar için bu yaş devresinde hareketin gıda kadar ehemmiyetli olduğuna vurgu yapmıştır. Tarcan'a göre, yaşın körelmeye doğru götürdüğü ve ihtiyarlığın gelmesini hızlandırdığı uzuvların bu tehdit karşısında kullanabileceği yegâne silahı harekettir. Hareket bir yandan eklemlerin ve adalelerin işlekliliğini muhafaza eder, diğer taraftan alınan gıdaların yanmasına yardım eder. Hareket etmeyen vücut zehrini dışarı atamadığından dolayı ciğerlerin ve cildin dışarı çıkarmadığı toksinler vücutta kalarak terde bir koku peyda eder ki ona ihtiyarlık kokusu denmektedir. Bu sebeple ihtiyarların makul ve mutedil bir jimnastikle vücutlarının bakımını ihmal etmemeleri lazımdır.⁶⁶⁹

Tarcan, yaşı ilerlemiş olanların sürat, güç ve kuvvet sarfını icap ettiren her türlü adale hareketlerinden sakınmasını, bunun yerine günün belli aralıklarında vücudu işletmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Yetişkin yaşta olanlar için özellikle şu üç sporu önermiştir: Avcılık, Tenis ve Golf. Bunun yanında doğada günde bir saat gezinmeyi de pek faydalı bir spor olarak görmüştür. Tarcan, İsviçre'de dağ gezintileri yapan turistlere rehberlik yapanların genellikle elli ile altmış yaşında ihtiyarlar olduğuna dikkat çekmiş ve bu yaşlı sporcuların hiçbir vakit yorucu bir

⁶⁶⁸ Selim Sırrı Tarcan, "Pazartesi Musahabeleri-Kırkıktan Sonra!", **Cumhuriyet**, 2 Ocak 1939, s. 5.

⁶⁶⁹ Selim Sırrı Tarcan, "Pazartesi Musahabeleri-Ellisinden Sonra", **Cumhuriyet**, 9 Ocak 1939, s. 5.

faaliyette bulunmadıklarını, sürekli aşırıya kaçmadan yürüdüklerinden dolayı uzun süre gitmelerine rağmen yorgunluk hissetmediklerini vurgulamıştır.⁶⁷⁰

Dolayısıyla Tarcan, bedeni zamanında ve yaşında usulüne göre işleterek diri tutmak gerektiğini belirtmiştir. Vücudun muhtaç olduğu hareket gıdasını lüzumu nispetinde vermesini bilenlerin yaşları altmış da geçse ihtiyarlık yanlarına sokulmayacağını söyleyen Tarcan, ihtiyarlamamanın ilk olarak akılda başladığını ve onu çağırmadan gelmeyeceğini belirterek gençliğin bir irade meselesi olduğunu dile getirmiştir:

*“Ben gencim ve genç kalacağım diyen ve buna iman eden bir adam gençliğin zaruri olan şartlarına da riayet eder. Sudan, güneşten, havadan, hareketten istifade etmesini bilir. Hayatı sevmek, ona gönül bağlamak, ona hizmet etmekle kaimdir.”*⁶⁷¹

*“Hayatın hareketle kaim olduğunu bilmek ve her yaşta vücudu lazım olduğu veçhile işletmek lazımdır. Spor eski şaraba benzer, fazla içilirse baş döndürür. Ne kadar ve nasıl içileceğini bilmek lazımdır.”*⁶⁷²

76 yaşında Akşam gazetesine verdiği bir röportajda “Siz gençliğinizi nasıl muhafaza ettiniz?” sorusuna ise Tarcan şu cevabı vermiştir:

*“Öyle zannediyorum ki vücudumun genç kalması rejim dâhilinde yaşamaklığımdandır. Meselâ sabahları 6 da kalkar, behemahal vücudumun hareket gıdasını on dakikada verir duşumu yapar, kahvaltıya inerim. Sabahları fikre ait işlerle meşgul olurum. Okurum, yazarım. Öğle yemeğini müteakip frenklerin tabiriyle siest yaparım. Akşamüstü mutlaka yürüyüş yapar veya toprakla uğraşırım. Akşam yemeğim çok basittir. Biraz meyva ve biraz peynirden ibarettir. Akşam on ilâ 10,5 arasında yatarım. Fazla olarak ömrümde bir sigara içmedim. İçki ile dostluğum yoktur. Bu kadar imsak ile yaşadıktan sonra 76 yaşında genç kalmak, bilmem bir muvaffakiyet sayılır mı? Bana sorarsanız vücudumun bu zindeliği, bir kazaya uğramazsam seksenine, hatta doksanına kadar gidecek. Yaşı altmışı bulanlar için en büyük tehlike oturmaktır. Binaenaleyh fırsat buldukça bir yere giderken yürümeyi tercih etmeli. Muntazam bir hayat takip etmeli ve vaktinde yatıp vaktinde kalkmalı. Yemek hususunda da ifrattan tevakki etmeli. Hulâsa vücuda iyi bakmalıdır.”*⁶⁷³

⁶⁷⁰ Selim Sırrı, “Spor, Kırkıdan Sonra Hangi Sporu Yapmalı”, **Muhit**, Yıl 3, Sayı 26, Aralık 1930, s. 39.

⁶⁷¹ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe müsahabeleri-Yaşı Elliye Geçmiş Olanlar için İhtiyarlık”, **Akşam**, 21 Temmuz 1938, s. 9.

⁶⁷² Selim Sırrı, “Spor, Kırkıdan Sonra Hangi Sporu Yapmalı”, s. 39.

⁶⁷³ Sadeddin Gökçepinar, “En Yaşlı Beden Terbiyecimiz Selim Sırrı Tarcan”, **Akşam**, 26 Haziran 1950, s. 3.

Tarcan, Türklerin birçok millete nispetle nüfus itibariyle azlığını ortaya koyarak Türkler için çok yaşamanın ve ihtiyarlamamanın bir zaruret olduğunu ifade etmiştir. Hastalar, zayıflar, çelimsizler, ihtiyarlar ve düşkünlerin bir millet için ölü bir kalabalık kabilinde olduğunu belirterek bir milletin varlığını yükselten şeyin nüfusun artışı değil, işe yarayan genç ve zinde insanların çokluğu olduğunu, bunun ise her yaşta yapılacak beden terbiyesi ile sağlanacağını vurgulamıştır.⁶⁷⁴

2.4. Toplumsal Alanda Beden Terbiyesi ve Sporun Etkisine Dair Düşünceleri

Beden terbiyesi ve sporun insanlık tarihindeki yeri çok eskidir. Dünyada yer yer medeniyetler kurulduğu zamanlardan beri insanlar vücutlarına iyi bakmayı, sıhhatlerini korumayı bir ilim haline getirmek için uğraşmışlar ve bu yüzden de tecrübeye dayanan birçok bilgi elde etmişlerdir. Beden terbiyesi ve sporu moral bakımından eski insanlar karakterin olgunlaşmasına bir vasıta olarak almışlardır. Modern anlamda bugünkü medeniyetler de aynı izler üzerinde yürümüştür. Fikrî olgunluğun, zihnî olgunluğun bir tamamlayıcısı ve yoldaşı olarak vücutla zihin arasında tam bir ahenk vücuda getirmek için beden terbiyesi ve spor herkes tarafından kabul edilen bir vasıta olduğu gibi gençliğin karakterini insanlığın en gelişmiş derecesine ulaştırmak için de en emin bir yol olarak alınmıştır.⁶⁷⁵

Cumhuriyet'in ilk döneminde beden terbiyesi ve spor politikaları, halk sağlığının ortalama düzeyini yükseltmeyi ve halkın üretken kapasitesini arttırmayı amaçlarken, içerdikleri söylem ve mekanizmalarla birlikte bir sosyal kontrol ve disiplin uygulaması haline gelmiştir. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında beden terbiyesi alanında yöneticilere yeni ahlaki normları yerleştirmek ve dejenere olduğu düşünülen davranışları normalleştirmek için bir imkân oluşturmuştur. Ya uygunsuzluklara karşı sporcuları ya da kulüpleri cezalandırarak, kabul edilebilir ya da edilemez sporları belirleyerek ya da sporcuyu ideal bir sosyal figür, sportmenliği de “*iyi vatandaş*”ta olması gereken özelliklerin somutlaşmış bir hali olarak

⁶⁷⁴ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Yaşı Elliye Geçmiş Olanlar için İhtiyarlık*”, s. 9.

⁶⁷⁵ Nüzhet Baba, “*Spor mu, İdman mı?*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 11, İkinciteşrin 1939, s. 20.

kurgulayarak, devlet beden terbiyesi alanını ahlakî ve ideolojik olarak biçimlendirmeye çalışmıştır.⁶⁷⁶

Halit Ziya Uşaklıgil'in "memleketin uyusuk gençliğini iki omzundan tutup sarsarak uyandıran, ondan dinç, çevik, sağlam, gürbüz bir gençlik çıkaracak beden terbiyesi dinini yaratan adam"⁶⁷⁷ olarak nitelediği Selim Sırrı Tarcan da bu beden terbiyesi politikaları ile doğru orantılı olarak Türk toplumunu ve gençliğini ahlaken ve bedenen şekillendirmeye yönelik birçok görüş ortaya koymuştur.

Bu doğrultuda Tarcan, her bireyin Türklüğün bekası, yükselmesi, refaha ermesi için kendi nispetinde çalışmakla sorumlu olduğunu, bu emelleri elde etmek, kudret ve kuvveti israf etmemek, uzun ve mesut yaşamak için usul tahtında belirli prensipler çerçevesinde ilmin gösterdiği yoldan hareket etmek gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁷⁸

Tarcan'a göre, beden terbiyesi genel terbiyenin temelini oluşturur, zira insanın fikren ve ruhen olduğu gibi bedenen de gelişimine önemli bir biçimde destek olur. İnsan her durumda hareketlerine hâkim olmak için güçlü, sağlam, sağlıklı ve atik olmak zorundadır. Ayrıca bir işte başarılı olmak için kendine güven, soğukkanlılık, korkusuz olmak da gereklidir ki, bütün bunlar yalnızca uygun bir beden terbiyesi ile sağlanabilir.⁶⁷⁹

Tarcan, okullarda çocukların okuyup yazmasına, zihinlerini bilgilerle donatılmasına önem verildiğini, ancak zekâ egzersizlerinin yanında bir de vücut egzersizlerinin var olduğu ve bu iki faaliyetin denk olması gerektiğinin Osmanlı son dönemde düşünülmediğini ifade etmiştir. O dönemin algısında neşeli olma, atılganlık, serbestlik ayıp iken beğenilen tavır ağırbaşlılık, utangaçlık, pısrıklık ve sessizlik idi. Olgun genç olarak görülenler oynamaz, koşmaz ve atlamazdı.⁶⁸⁰ İngiliz terbiyesinde yaşanan gelişmelerin Türk memleketindeki eğitim sisteminin iflas ettiğinin bir kanıtı olarak gören Tarcan, İngilizlerin yaklaşık yüz yıldır kadın ve

⁶⁷⁶ Akın, **a.g.e.**, s. 192; Yiğit Akın, "Ana Hatları ile Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları", **Toplum ve Bilim**, Sayı 103, 2005, s. 70.

⁶⁷⁷ Halit Ziya Uşaklıgil, "Selim Sırrı", **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, s. 14

⁶⁷⁸ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 118.

⁶⁷⁹ Selim Sırrı, **Beden Terbiyesi, Jimnastik-Oyun-Spor**, s. 143.

⁶⁸⁰ Selim Sırrı, "Spor ve Gençlik", **Yeni Türk**, Sayı 28, Kânunuevvel 1934, s. 1806.

erkeği ile sporla meşgul olmuş bir millet olduğunu, sporun onlar için bir gıda halini aldığını ve her türlü sporu yapan İngilizlerin fikri gibi bedenini de işlettiğini belirtmiştir. ⁶⁸¹ Bu sayede hayat mücadelesine kendilerini hazırlamaya çalışan İngilizlerin tuttuğu yolun teoriden çok uygulamaya kıymet vermesinden dolayı daha pratik insan yetiştirmesine imkân tanırken bu yolda fikir terbiyesi ile vücut terbiyesinin denk şekilde yürütmeye çalıştıklarını vurgulamıştır. ⁶⁸²

Nitekim sadece İngilizler değil birçok Avrupa ülkesinde yalnız gençlik değil, kadın, erkek, genç, ihtiyar, türlü zümreleri ve tabakalarıyla bütün millet, yaşamak istiyorsa spor yapmağa, ataletten harekete, statikten dinamiğe geçmeye mecbur görülmüştür. Vatanî, millî, içtimaî, siyasî, askerî ihtiyaçlar dahi bunu zorunlu kılmıştır. Bu vaziyet bütün bir milletin kuvvet, dayanıklılık, karakter, irade, canlılık, başarma kudret ve kabiliyeti silahlarıyla kendini donatması olarak algılanmıştır. ⁶⁸³

Bu durum Cumhuriyet'in ilk dönem eğitimcilerinin büyük bir çoğunluğunda ön plana çıkmış ve zihin ve beden eğitiminde ulaşılması gereken hedefler bakımından bir bütün olarak algılanmıştır:

*“Beden eğitimi, insan olma eğitimidir. Vücudumuz üzerinde rasyonel ve ahlaki herhangi bir tesiri yaparken, zekâmız, irademiz ve karakterimiz üzerinde de hayırlı ve faydalı izler bıraktığımızı kanaatimiz vardır. Her şey gibi beden eğitimi ve spor da bir gaye arar; yaşamak ve yaşatmak. Birbirinden ayrılmayan çift cepheli, fakat tek mahiyetli bu ideal; bizim beden terbiyesinde ve sporda rehberimizdir.”*⁶⁸⁴

Bu doğrultuda Tarcan da yaşam savaşına hazırlanacak gençlerde ilk aranacak şeyin sağlık olduğunu ve bu sağlıklı bedenlerin bağlı oldukları ülkeye yararlarının dokunması için bedenleri gibi ahlak ve fikirlerinin de gelişmesinin şart olduğu belirtmiştir. Bu gayenin elde edilmesi için takip edilmesi gereken yolları ise şu şekilde ifade etmiştir:

“1. Beden terbiyesi ve spor, mihanik, hıfzıssıhha, anatomi, fizyoloji, biyoloji, pedagoji, fizik, kimya ile alakadar olduğundan bu fenni memlekette talim edecek kimselerin bu malumat ile mücehhez olmaları için bir yüksek beden terbiyesi mektebi yapmalıdır.”

⁶⁸¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 110-111.

⁶⁸² Selim Sırrı, “*Spor ve Gençlik*”, **Yeni Türk**, s. 1806-1807.

⁶⁸³ Hasan Cemil, “Spor ve Millet: Spor mu?.. Spor!”, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933, s. 1.

⁶⁸⁴ Yücel, **Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler**, s. 368.

2. Şehirlerde ve kasabalarda yedi yaşına kadar çocuklara mahsus etrafı kapalı ve terbiyevi oyun aletleri, kum yığınlarını ihtiva eden oyun yerleri vücuda getirilmelidir.

3. Her oyun yerinde çocuk hıfzıssıhhasından, çocuk terbiyesinden anlayan bir mürebbi bulundurulmalıdır.

4. Bütün ilmekteplerde, orta mekteplerde ve liselerde, muallim mekteplerinde jimnastik salonları ve her mektebe mahsus oyun mahalli ve bu mekteplerde her gün yarım saatten elli dakikaya kadar çocukların muallimlerin nezareti altında jimnastik yapmaları iktiza eder.

5. Şehirlerin, kasabaların ihtiyacı nispetinde bir, beş, on seyircisiz, tribünsüz spor meydanları tesis edilmeli ve bu meydanlarda koşma, atlama, atma, tenis ve futbol yerleri ayrılmalı. Büyük şehirlerde akşamüzeri halkın işinden çıkınca devam edebileceği umumi jimnastik salonları ve duş mahalleri meydana getirilmelidir.⁶⁸⁵

İşte bundan dolayı Tarcan, bütün bir millet efradının vücudunun sıhhatini, gelişimini alışkanlık haline getirmesi halinde o zaman hayat mücadelesinde gözü pek, adale kuvveti yerinde fikir adamları yetişeceğini vurgulamıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında maddi manevi ve her durumda daimi hayat mücadelelerinde ayakta kalabilmek için vücudun bu mücadeleye hazırlanmış, kuvvetlenmiş olması gerekli görülmüştür. Ancak insanların daimî olan her şeye alıştıklarından ona karşı lakayt, ihmalkâr oldukları belirtilmiş ve fertler ile beraber toplulukların, milletlerin, devletlerin hayat ve istiklalleriyle şiddetle alakadar olan bu işin ihmale, lakaytlığa asla tahammülü olmadığı ifade edilmiştir. Bu sebeple her insanın evvela kendini, sonra mensup olduğu cemiyet ve milletin selameti namına vücudunu daima sağlam, sıhhatli ve kuvvetli bulundurmaya mecbur olduğu dile getirilerek bu durumu ise zihin ile vücut kuvveti arasında bir denge tesisinin sağlayacağı görülmüştür.⁶⁸⁶

Tarcan da bu görüşe paralel bir düşünce ortaya koymuştur. Ona göre, her millet, fertlerinin becerikli ve kuvvetli olmasını ister ve bu iki mühim vasıf zihin ile beden birliktedir çalışmasından doğar. Vücuda ait faaliyetler tıpkı fikre ait olanlar gibi ilmin, tecrübenin, gösterdiği şekilde fertlerin kudret ve kabiliyetleri göz önünde tutularak yapılırsa yalnız adalelerin iyi teşekkül etmesine yardım etmekle kalmaz, karakter ve iradeyi besler ve her ikisinin ahenktar kuvvetleri sayesinde mükemmel

⁶⁸⁵ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 125-126.

⁶⁸⁶ Ahmet Fetgeri, "Spor ve Müsabaka", **Türk Spor**, Sayı 23, 6 Mart 1930, s. 3.

bir insan meydana gelir.⁶⁸⁷ Bunlardan birinin diğzerinin zararına işletmek neticesinde ya hasta düşünürler ya da cahil pehlivanlar yetişir.⁶⁸⁸ Dolayısıyla zihne dayanan melekelerin inkişafına sporun da muhtelif bilimler gibi hizmet edeceğini dile getiren Tarcan,⁶⁸⁹ Romalı şair Juvenal'in "*salim fikir sağlam vücutta bulunur*" sözüne dikkat çekerek bu kuvvetlerin şuurlu şekilde kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁹⁰

2.4.1. Türkiye’de İdeal Vatandaş-İdeal Sporcu Bağlamında Spor Telakkisi

Cumhuriyet’in ilk yıllarında spor yoluyla iyi karakter ve uyumlu bir kişilik geliştirme iddiası, sporun anlamının da yeniden tarif edilmesini beraberinde getirmiştir. Devlet yöneticileri sporun şöhrete ve paraya ulaşmak için sürdürülen bir faaliyet yerine, iyi huyluluk, kendine güven, rasyonellik ve sorumluluk gibi niteliklerin geliştirilmesine açılan bir mecra olarak algılanmasına gayret etmişlerdir. Bu nedenle sporda rekabet, kazanma hırsı ve ahlaksızlık şiddetle eleştirilmiş, kazanmanın ve kaybetmenin, spordan beklenen genel faydaların yanında ikincil kalması gerektiği söylenmiştir.⁶⁹¹

O dönemin mevcut spor anlayışında uzmanlar tarafından eleştirilen ve insanların düştüğü önemli hatalardan biri olarak görülen unsur meşhur olmak gayesidir. Spor yapan kişinin meşhur olmak adına geçmesi gereken safhaları dikkate almadan sağlığını tehlikeye attığı, bu sebeple kişinin öncelikle yaptığı sporun hakkını verebilmesi için vücudunu yapacağı spor dalına hazır hale getirmesi gerekli görülmüştür. Bunun yolları, şartları, istenilen şekilde takip etmeden, tekniksiz ve fizyolojik şartları göze alınmadan, sıhhi bakımdan en basit bir alakası olmadan birden bire yükselmek isteyenlerin büyük bir çöküş yaşayacağı ifade edilmiştir. Çünkü bugünün sportmen gençliği, bağlandığı spor şubesinde öncü ve nihayet yalnız meşhur olabilmek için büyük ve telafisi mümkün olmayan bir yorgunlukla

⁶⁸⁷ Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 37.

⁶⁸⁸ Selim Sırrı Tarcan, "*Fikir Pehlivanı mı? Vücut Pehlivanı mı?*", **Türk Spor Kurumu**, Sayı 23, 7 Aralık 1936, s. 4.

⁶⁸⁹ Selim Sırrı, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 5.

⁶⁹⁰ Selim Sırrı, "*Kuvvet Nedir*", **Yeni Türk**, Sayı 29, Kânunusani 1935, s. 1834-1835.

⁶⁹¹ Akın, **a.g.e.**, s. 198.

çalışmaktadır. Umumi ve asıl spor telakkisine göre hazırlanmadan, hakiki sporun icaplarını bilmeden hedeflerine zavallıca girişen gençlerin en iri bir uzvun bile tahammül gösteremeyeceği büyük yorgunluklardan sonra, bir kısmının hedeflerinin daha ilk basamaklarında iken çürüğe çıktığı ve yahut hedefine varsa bile çok az süren bir “Yıldız” lıktan, bir “Yaşa”lar sahibi olduktan sonra, değil hedeflerinden, yolundan bile ayrılmak zaruretinde kaldığı ifade edilmiştir.⁶⁹²

Devletin de bu minvaldeki politikası milli kültürün bir kadrosu olarak sporu profesyonel bir sporcu yetiştirmek gayesiyle değil, okullardaki, sahnedeki gibi milli kültürün bir parçası olarak yetiştirmek şeklindedir. Devletin büyük gayesi Türk vatandaşını düşünce bakımından güçlü, beden bakımından güçlü, her yönden sağlıklı, karakterli, sağlam ve güzel bir insan olarak yetiştirmek ve yanlış telakkileri kökünden atarak gençlerin hakiki ve tam bir sportmen olması olmuştur.⁶⁹³

Bu doğrultuda görüş bildirenlerden biri olarak Falih Rıfkı Atay ise spordan neler beklediğini şu sözlerle dile getirmiştir:

*“Biz spordan ahlak istiyoruz. Biz tazı kadar koşan, tavşan gibi zıplayan delikanlılar değil, biz sporcularımızdan efendi ve centilmenler istiyoruz. Biz sporla yalnız zayıfladığını gördüğümüz beden kuvvetimiz geri almak değil, kaybolmak tehlikesi gösteren efendilik ananemizi diriltmek istiyoruz.”*⁶⁹⁴

Nitekim Tarcan da beden terbiyesinin bir şubesi olarak sporu hareketlerin, hislerin, zekânın, melekelerin, adalelerin inkişafına hizmet eden bir araç; sporcuyu ise herhangi sporda zihnin, sınırlarını ve adalelerini tam bir ahenkle işleten, daima iradesine hâkim olan feragat, karakter ve meslek sahibi bir insan olarak tanımlamıştır.⁶⁹⁵

20. yüzyılın başlarında bütün dünyada spora karşı bir merak uyanmış, Tarcan hiçbir zevk ve eğlenceye insanlığın dans ile birlikte spora bu derece ihtirasla kendini kaptırmadığını iddia etmiştir. Ancak insanların sporun hayatî faydalarını görmesinden ziyade birçok spor branşının özellikle futbolun binlerce kişiyi müptela

⁶⁹² Hayri Kaleli, “Bugünün gençliğinden ne bekliyoruz, ne beklemeliyiz?”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 5, Mayıs 1939, s. 36-37.

⁶⁹³ Fişek, **Spor Yönetimi**, s. 312; Kaleli, **a.g.m.**, s. 48.

⁶⁹⁴ Falih Rıfkı Atay, “Spordan İstedığımız Efendice Oyun”, **Top**, Sayı 6/58, 30 Aralık 1935, s. 3.

⁶⁹⁵ Tarcan, **Spor pedagojisi**, s. 19.

eden, cezbeden unsurun kuvvet ve sıhhat olmayıp, insan kitlelerini bu denli sevk eden şeyin basit bir psikoloji meselesi olarak beşeriyetin ihtirasları, şovenizm, haklı haksız, doğru yanlış, savaş için savaş ve egoizmi tatmin olarak görmüştür.⁶⁹⁶

Spor müesseselerini tıpkı üniversite laboratuvarları gibi gören Tarcan'a göre, orada ancak ilmin gösterdiği şekilde tecrübe ve tatbikat yapılabilirdi. "Sanat, sanat içindir, sözü ne kadar doğru ise, spor, spor içindir sözü o kadar yanlıştır" sözünden hareketle Tarcan, sporun sağlam, dirayetli, centilmen, en zorlu işlere dayanır, çalışmaktan yorulmaz ve yılmaz kendine güvenir bir vatandaş olmak için yapılması gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁹⁷ Her şeyden önce yaşama savaşında büyük bir rolü olan bu zevkli faaliyetin çok ciddi telakki edilmesi lazım geldiğini söyleyerek sporun iki yüzü keskin bir silah olduğuna dikkat çekmiş ve kullanmasını bilmeyenlerin fayda yerine zarar göreceğini dile getirmiştir.⁶⁹⁸

Tarcan'a göre, bir sporcu her şeyden evvel sporun bir gaye değil, bir vasıta olduğunu bilmelidir. Yarışmalarda birinci gelmek, rakibi yenmek, gazetelerde isminin ve resminin çıkması, herkes tarafından parmakla gösterilmesi amacıyla yapılırsa spor bir gaye halini alır. Ancak spor vücudu sağlam, biçimli, gözü pek, kudretli, başarılı, feragat sahibi bir centilmen olmak, fikir yorgunluğuna dayanmak, hem kendine, hem milletine faydalı bir insan olmak amacıyla yapılırsa bir vasıta olur.⁶⁹⁹

Bu doğrultuda tüm milletlerin spordan beklediği hedefler ırkın gelişimi, sıhhat ve ahlakın yücelmesi ve uluslararası temaslarla sulh ve dostluğun temini olarak görülmüştür. Ancak Tarcan'a göre, bu gayelerin ortaya çıkabilmesi için sporun bir vasıta halinde kalması şarttır. Spor vasıta olunca gayenin elde edilmesi için şuurlu rehber olur. Her ne olursa olsun zaferin temini için sıhhat ve ahlak feda edilemez. Gayesi belli bir zümrenin gururunu tatmin olan ve nihayetinde yüzde doksan uzuvları sakatlayan veya vaktinden evvel yoran mücadele sporlarından bir

⁶⁹⁶ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 119.

⁶⁹⁷ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Kitap, s. 67.

⁶⁹⁸ Tarcan, **Spor pedagojisi**, s. 18.

⁶⁹⁹ Selim Sırrı Tarcan, "Spor Pedagojisi-Bir Sporcu Neler Bilmeli", **Cumhuriyet**, 11 Şubat 1936, s. 6.

milletin daha doğru tabir ile bir ırkın tekâmülünü beklemek yanlış bir davranış olarak kabul edilmiştir.⁷⁰⁰

Hatanın temel kaynağını sporun gaye telakki edilmesinde gören Tarcan, konuya dair görüşlerini şu şekilde ortaya koymuştur:

“Oyun meydanı sahne, oyuncular aktör, halk seyirci vaziyetinde kaldıkça ne şekilde olursa olsun o sporun ahlaki ve terbiyevi bir kıymeti yoktur. Sporun gençler arasında beraberlik, dostluk ve beynelmilel bir sulh vasıtası olabilmesi de bugünkü şerait dâhilinde pek müstebat görünüyor. Ahlakı mazbut, irfanı yüksek, vücutları mütenasip memleket evlatlarının birbirleriyle olduğu gibi ecnebi bir milletin gençleri ile karşılaşması, müsabaka yapması, temasa gelmesi, birbirlerini tanınması ve aralarında dostluk tesis etmesi ne iyi bir şeydir. Beynelmilel temaslar, müsabakalar, maçlar, yarışlar bütün dünya gençliği arasında dostluk tesisine medar olacak, tanışan gençler sevişecek.”⁷⁰¹

Nitekim uluslararası olimpiyatların kurucusu olan Baron De Coubertin de 1896’da modern olimpiyatları bu yüksek hedeflerle tesis etmiştir:

“Dünyada milletlerin refah ve saadeti devamlı ve müstakar bir sulha vabestedir. Musalaha ancak uzlaşma neticesinde meydana gelir. Evet, spor sulh ve müsalemetin amilidir. Çünkü muhasamatı tevlit eden esbap efkârın mübayenetidir. Sporcularda müttefikan hükümran olan ideal sıhhatin, vücut güzelliğinin, çevikliğinin, mesut ve uzun bir hayatın istihsalidir. Bu itibarla spor evvela sıhhatin idamesine medar olmalıdır. Sağlam ve ahenktar bünyelerde fenalık barınmaz. Her sporcu halûk, gayrendiş, âlicenap bir centilmen olmalıdır. Beynelmilel müsabakalar muhtelif milletlerin yüksek seciyeli gençlerini bir araya getiriyor ve onları sıhhi, bedii, ahlaki bir imtihandan geçiriyor. Vücutlarını itina eden, menhiyattan nefsinin koruyan, bedeni gibi fikrini de itilasına çalışan, içtimai mücadelelerde muvaffak olmak için kendini hazırlayan gençlerin bir araya gelmesi, görüşüp tanışması, kardeşçe, dostça müsabakalar yapması elbette aralarında hissi bir mukarenet tevlit edecektir. İşte gençlik arasında husule gelecek bu yakınlık milletler arasında dostluk hislerinin uyanmasının bir mukaddemesi olacağını kaviyyen zannediyorum. Onun içindir ki gençleri bütün maddi ve manevi menfaatlerden uzak ve beşeriyetin saadeti için el birliği ile çalışan hayırhah birer insanı kâmil olarak görmek istiyorum”⁷⁰²

1908 Londra Olimpiyatları’nda genel zihniyet kazanmaktan ziyade sağlık, eğitim ve sosyalleşme amaçlarıyla katılmak şeklinde ön plana çıkmışken çok kısa bir

⁷⁰⁰ Selim Sırrı, “Spor ve Sulh”, **Hayat**, Cilt 1, Sayı 13, 24 Şubat 1927, s. 15.

⁷⁰¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 120.

⁷⁰² **a.g.e.**, s. 121-122.

sürede bu zihniyet değişerek katılmak değil kazanmak ve buna bağlı olarak onun politik ve ekonomik faydaları ön plana gelmiştir.⁷⁰³

Nitekim 1924 Olimpiyatları'nda bizzat bulunan Tarcan, sulh rüyasının yalnız bir gün sürdüğünü kalan günlerde maçların pek dürüst ve gayri insanî cereyan ettiğinden, galipler ile mağluplar anlaşmak bir yana birbirlerine adeta düşmanca tavırlar sergilediklerinden bahsetmiştir. Bu durumda dostluk hissinin sadece milletler arasındaki değil aynı zamanda insanların kendi vatandaşları arasında bile henüz doğmadığı yorumunu yapmıştır.⁷⁰⁴

Spora moda olduğu için ilgi göstermek, her ülkede bağımlılık şeklini aldığından dolayı onunla uğraşmaktan öte onun içeriğini anlamak ve ne sebeple spor yapmak zorunda olduğunu bilmek lazım geldiğini belirten Tarcan, Türkiye'de de sporu vücudun sıhhati, ahlakın ve ırkın yücelmesi için yapan insanların azınlıkta olduğunu belirtmiştir. Sporun ancak yolu ile yapıldığı takdirde fayda sağlayacağını; fikrin, ahlakın dengesini bozanın spor değil, sporun yanlış şekilde anlaşılması olduğunu vurgulamıştır.⁷⁰⁵

*“Spor başlı başına bir disiplin mektebidir. Spor irade kudretini en yüksek bir dereceye çıkarır. Yaşama savaşında bütün zorlukları yenen yüksek bir irade kuvvetidir. Bu kudreti elde etmek için bilerek çalışmak lazımdır. Sporda iklim, muhit, mizaç, sıhhat ve takatin büyük rolü vardır. Boks, güreş, yüzme, kürek, eskrim, güllecilik, dağcılık gibi sporların insanda bir takım ahlaki ve bedeni vasıflarının yükselmesine yardım edeceğine şüphe yoktur. Ancak bunlardan fayda görmek için ne zaman, ne kadar zaman, hangi yaşta ve ne yolda yapılacağını iyi bilmek lazımdır.”*⁷⁰⁶

Dolayısıyla Tarcan, insanın spora değil, sporun insana uyması gerektiğini, kendini spora uyduranların, yani spor için yaşayanların belki rekor elde edebileceğini, fakat kendilerini öncesinden oyunlar ve terbiye edici jimnastiklerle hazırlamamış iseler vücudun denge ve ahengini bozarak vaktinden evvel çökeceklerini veya ahlaklarını zedeleyeceklerini ifade etmiştir.⁷⁰⁷

⁷⁰³ Živanović, **a.g.m.**, s. 22.

⁷⁰⁴ Selim Sırrı, “*Spor ve Sulh*”, **Hayat**, s. 15.

⁷⁰⁵ Selim Sırrı, **Beden Terbiyesi, Jimnastik-Oyun-Spor**, s. 15; Selim Sırrı, “*İyi Bir Sporcu musunuz?*”, **Muhit**, Yıl 3, Sayı 29, Mart 1931, s. 42.

⁷⁰⁶ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Kitap, s. 65-66.

⁷⁰⁷ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 66-67.

Sporda rekorların cazip bir tarafı vardır. Geçmek, ilerlemek, yükselmek, ilerlemek için en mühim bir teşvik edici faktördür. İki kişi arasındaki rekor iki grup arasında olursa bir kat daha kıymet kazanır ve toplumsal ilerlemelerde bundan daha canlı bir tutku olamaz. Tarcan'a göre, bu öne geçme hissi insanların fitratında vardır. Yalnız öne geçme hissi pek çabuk hırsa dönüşebilir. Önce beğenilmekten, takdir olunmaktan lezzet alan genç yavaş yavaş yalnız kendisinin beğenilmesini, yalnız kendisinin takdir olunmasını ister. Bu yüzden Tarcan, sporda en tehlikeli hislerin gurur ve haset olduğunu ve beden mesaisinin bu şekilde dönüştüğü takdirde her şeyin feda edilebileceğini, herkesten fazla beğenilmek, gazeteler çıkmak, şöhret almak arzusunun yalnız sporcuya değil, ait olduğu tüm millete de zararı dokunacağını belirtmiştir.⁷⁰⁸

“Rekor elde etmek, birinci olmak, şöhret kazanmak, herkesin fevkinde adali bir kudret göstermek emeliyle canı pahasına koşan, atlayan, yarışan her ne mahiyette olursa olsun tabiatıyla veya insanla savaş yapan üç beş gencin mesaisine hüürmet etmekle beraber bu gibi rekabet davalarının hiçbir şey ifade etmediğini anlamamız lazımdır. Birinci çıkmak, herkesin fevkinde adali bir varlık göstermek milli şerefi yükselten, gururu okşayan, hoşı giden bir imtiyazdır. Türk birinci gelmiş, Türk rakiplerini yenmiş, Türk bütün müsabakaları kazanmış sözlerini duyup da iftihar etmeyen bir kimsenin Türk olmaması lazımdır. Fakat bunlardan evvel bu neticeye, bu hedefe götüren yolları bilmek ve kaç yapayım derken göz çıkarmamak lazımdır. Artık her gencin başkalarını geçmeden evvel kendi kendini geçmesi lazım geliyor. Kendini geçmek demek fikren, ahlaken, beden her gün biraz daha iyi, biraz daha mükemmel olmak demektir.”⁷⁰⁹

Kadri Yaman'a göre, sporcu her şeyden evvel iyi karakter sahibi olmalıdır. Beden kuvvetini yurdun ve insanlığın ve cemiyetin zararına kullanan gürbüz, fikir terbiyesini şahsi menfaati uğrunda işleten bilgin, karakterden mahrum demektir. Sağlam vücutta sağlam kafa bulunabileceği gibi, sağlam vücutta mutlaka, sağlam bir seciye ve karakter de bulunmalıdır. Çünkü karakter vücudun kafasıdır. Kafasız vücut ne ise karakersiz sporcu da o demektir.⁷¹⁰

⁷⁰⁸ Selim Sırrı, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 8-9.

⁷⁰⁹ Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-Bugünün Terbiye Meselesi*”, **Cumhuriyet**, 9 Kasım 1935, s. 5.

⁷¹⁰ Kadri Yaman, “*Sporcu Karakterile Ölçülür*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 10, Ağustos 1939, s. 34.

Tarcan, bir karakter ve ahlak işi⁷¹¹ olarak gördüğü spor yapma hususunda evvela insanların kültürlü olması, akabinde kendi kabul ettiği sporun tüm ayrıntılarını bilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sporun hoş vakit geçirmek için iyi eğlence mahiyetinden çıktığını ve milletlerin içtimai terbiyelerinde bir vasıta haline girdiğini belirtmiştir. Eğitsel kıymet taşıyan her şey bilgiye ve ilme bağlı olduğundan dolayı ne yaptığını bilmeyen insanların, yapacakları işten ne kendilerine, ne de mensup oldukları topluma bir hayırları olacağını dile getirmiştir.⁷¹²

Ahmet Fetgeri de sporların yolu ile yapıldığı takdirde her türlü ahlakî, fikrî, bedenî vasıfları yücelteceği düşüncesindedir. Ona göre, insan bu sayede hayat mücadelesinde başarı elde eder. Spor mücadelesinde mücadele etmesini ve başarılı olmasını öğrenen insanlar, hayat mücadelesinde de boğuşmasını ve başarılı olmasını muhakkak bilirler. Bunu onlara spor; sporun metanet, azim ve irade vasıfları öğretir. Böyle fertlerden oluşan bir cemiyet, bir millet de tam manasıyla müreffeh, mesut bir toplum ve millet olur.⁷¹³

Tarcan'a göre, daimî bir mücadeleden ibaret olan hayatta başarılı olmak için esas şartlardan biri nefse güvendir. Bu ayırıcı vasfı veren unsurlardan biri de spordur. Onun içindir ki Amerikan ve İngiliz gençlerinin sporun müptelası olduğu söylenir. Bu iki millet dünyayı bir mücadele sahası addederler ve her teşebbüs onların nazarında bir spor mahiyetini kazanır. Bu yüzden Tarcan, çalışmak uğraşmak, göğüs göğse, yumruk yumruğa çarpışma, her tehlikeye göğüs germe ve her engeli aşmayı Anglosaksonlar için bir spor olarak görmüştür.⁷¹⁴

Vücut egzersizlerine iradenin devamlı bir yatkınlığı olması halinde enerji, sabır ve dayanıklılık kudreti elde edileceğini dile getiren Tarcan, her gün sürekli yapılan idmanların gençleri kendilerine güvenir bir hale koyduğu gibi, içgüdüsel kaprislerini de susturacağını, bu alışkanlıktan ise serinkanlılık ve ardından cesaret ve gözü peklik vasıfları doğacağını belirtmiştir. Vücudun kudret ve tahammülü

⁷¹¹ Selim Sırrı Tarcan, "Terbiye Bahisleri-Sporun Ahlak ve Karakter Üzerine Tesiri", **Cumhuriyet**, 27 Mart 1936, s. 5.

⁷¹² Selim Sırrı, "İyi Bir Sporcu musunuz", **Muhit**, s. 42.

⁷¹³ Ahmet Fetgeri, "Refah İçin Spor" Değil, "Refaha Varmak İçin Spor", **Türk Spor**, Sayı 16-68, 15 İkinci Kanun 1931, s. 6-7.

⁷¹⁴ Selim Sırrı, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 5-6.

nispetinde her gün yapılan – fizyoloji kaidelerine uygun – idmanlarla gençlerin bir yandan sıhhatlerini, öbür yandan hayatta başarının anahtarları olan enerji, sebat, ceht, cesaret gibi vasıfları da elde edeceğini ifade etmiştir.⁷¹⁵

Cesaret sporun insanda yavaş yavaş takviye ettiği bir haslettir. Tarcan, bir tehlike önünde, bir felaket karşısında çabucak doğru bir karar verebilmek için bilgiden çok cesaret lazım olduğunu söylemiştir. Bilhassa boks, eskrim, güreş gibi mücadele sporlarında adaleler kuvvet ve kudretini arttırırken sinirler de bir yandan kuvvetlenir. Tarcan'a göre, beden terbiyesi ve sporlar sayesinde nefsine hâkim olmaya, zararlı isteklerini susturmaya alışan bir genç için ise korkaklık, çekingenlik, pısrıklığın artık yeri yoktur. Bu sahalar onlar için çok daralmıştır.⁷¹⁶

Cumhuriyet'in ilk döneminde spor ve sporcu etrafında kurulan olumlu söylemler gençleri alkol, fuhuş, tütün ve diğer kötü alışkanlıkların zararlarından korumak açısından da son derece önemli olmuştur. Bu sebeple “sağlık” kelimesi sporcular ile birlikte kullanıldığı zaman, vücudun zinde gelişimine olduğu kadar, onu kötü alışkanlıklardan koruyacak ahlakî doğruluğa da işaret etmiştir.⁷¹⁷

Nitekim Tarcan da gayesini, gideceği yolu önceden çizmiş olan, hislerinden çok aklını rehber edinen bir gencin kuvvetli iradesi ile fena ve zararlı hisleri susturacağını birçok sefer ifade etmiştir:

*”her sporcu genç, yaptığı idmanlardan hakkıyla istifade etmek istiyorsa vücuduna bakmayı bilmelidir. Vaktinde yatıp kalkmalı, tütünden, içkiden, her türlü suistimallerden uzak kalmalı, güneşten, havadan, sudan istifade etmeli...”*⁷¹⁸

*“Sporcu bilmelidir ki keyif verici zehirlerle spor hiçbir şekilde bağdaşmaz. Sporcu her türlü fenalıklardan nefsini korur. İçki ve tütün içmez, kötü yollarda gezmez. Her işini vaktinde görür. Kendine bakmasını bilir. Spora olan aşkını memleket işlerinde de gösterir. Herkese kendini sevdirebilir. Alnının teriyle hayatını kazanır. Açık havayı sever, açık kalpli, temiz vicdanlı bir insandır.”*⁷¹⁹

⁷¹⁵ Selim Sırrı Tarcan, “Terbiye Bahisleri-Spor Psikolojisi-Spor ve Ahlak”, **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1936, s. 5.

⁷¹⁶ Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 40.

⁷¹⁷ Akın, **a.g.e.**, s. 196.

⁷¹⁸ Selim Sırrı, “Spor ve Gençlik”, **Yeni Türk**, Sayı 28, Kânunuevvel 1934, s. 1807.

⁷¹⁹ Selim Sırrı Tarcan, “Spor Pedagojisi-Bir Sporcu Neler Bilmeli”, s. 6.

*“Keyif verici zehirlerle spor hiçbir vakit beraber gitmez. Sporcu her türlü fenalılardan nefsinin korumalıdır. İçki ve tütün kullanmamalı. Kötü yollarda gezmemelidir. Her işi vaktinde görmeli, hülasa kendine bakmayı bilmelidir.”*⁷²⁰

İşte bu iradeyi ve enerjiyi elde etmek için Tarcan, boks, eskrim, güreş, yarış, futbol, hokey, ragbi gibi insanın kudret, dayanıklılık, sağlamlık, gözü peklik gibi maddi ve manevi vasıflarını kuvvetlendirdiği gibi, serinkanlılık, itidal, sabır gibi nefse hâkimiyeti de kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Tarcan’a göre, bu sıfatları elde eden sporcu, mücadele ettiği fertlere bir düşman gözüyle bakmayıp, yendiği rakibine dostluk elini uzatır, onun mücadele kudretini hakir görmez ve yenildiği zaman da yenenleri alkışlayacak şekilde tam manasıyla ahlak sahibi bir centilmen olur.⁷²¹

Sporun mizaç üzerine olan tesiri de mühim görülmüştür. Bu tesirin bilhassa gençlerde birçok kötü huyların önüne geçeceği vurgulanmıştır. Tarcan, spor sayesinde insanın kendini kapasitesinin farkına varabileceğini şu sözlerle ifade etmiştir:⁷²²

*“Spor gençlere haddini bildirir. İnsan kendini şair, filozof, âlim zannedebilir. Fakat yüzücü, binici, boksör farzedemez. Hayvan deniz hasmın yumuru yalan bilmez bir mehenktir. Spor adalet miyarıdır. Adil ve hakkın tezahürü için yapılan kanunlar spor kadar layıkıyla hiçbir yerde tecelli edemez. Kimse kudret ve kabiliyetinden ne bir santim yüksek atlayabilir ne bir metre fazla koşar. Müsabakalarda her fert kendi iktidar ve kuvvetinden başka bir şeye güvenemez. Ciridi uzağa atanın, koşuda birinci gelenin boksta düşmanı (Nock out) edenin hakkı yenilemez”*⁷²³

Tarcan, muhtelif spor şubelerinden birine merak saran bir gencin şuurunu yani aklını rehber edinmesini ve hissiyatına üstün gelmesini tavsiye etmiştir. Bunu yapabilmesi için de kendisini daimi bir imtihana tabi tutması şarttır. Ancak o vakit ruhen ve cismen kendini daimî bir nezaret altında tutan, başkalarında gördüğü kusurları, kendi nefsinde de aramasını bilen ve onları gidermeğe çalışan bir sporcunun günden güne iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa doğru ilerleyeceğini vurgulamıştır. Mizacı, ahlakı, karakteri, sınırları, adalesi, kısaca maddi ve manevi vasıfları günden güne tekemmül eden bir sporcunun tam manasıyla kuvvetli sayılacağını söyleyen Tarcan, böyle bir sporcunun sağlam vücudu, sarsılmaz

⁷²⁰ Tarcan, **Spor pedagojisi**, s. 23.

⁷²¹ Selim Sırrı Tarcan, *“Terbiye Bahisleri-Spor Psikolojisi-Spor ve Ahlak”*, s. 5.

⁷²² Tarcan, **Spor Pedagojisi**, s. 40.

⁷²³ Yalım, **a.g.e.**, s. 18.

karakteri, temiz ahlakı ve dolgun kafası ile memlekete faydalı bir birey olacağını belirtmiştir.⁷²⁴

Cumhuriyet döneminde beden terbiyesi ve sporun toplum üzerinde ideal bir vatandaş/sporcu kimliği oluşturma doğrultusunda yapılan en ehemmiyetli münakaşalardan bir tanesi de amatörlük-profesyonellik konusudur. Bu konu Avrupa’da olduğu gibi Türkiye’de de uzun bir süre gündemi meşgul eden konulardan olmuştur.

Dünyanın her tarafında spor kulüpleri birer toplumsal kurum şeklini aldıktan sonra vücudunu, fikri gibi terbiye edenlere birer üstün şahsiyet nazarıyla bakılmaya başlanmıştır. Doğal olarak bu süreçte kulüplerden ligler, liglerden federasyonlar meydana gelmiş ve uluslararası ilişkiler oluşturulmuştur. İş bu kadar büyüyünce her spor hakkında kural ve talimatları içeren eserler yazılmış ve bunlar her millette kanun hükmünü kazanmıştır. Her yıl Avrupa’nın muhtelif şehirlerinde toplanan spor kongrelerinde bu kanunlar müzakere olunmuş ve ihtiyaca, duruma göre düzenlemeler yapılmış, yeniden şartlar konmuş ve açıklamalar ilave edilmiştir. Tarcan, işte bu spor kongrelerinde spor yöneticilerini en ziyade meşgul eden, hatta fennî ve teknik meselelerden çok düşündüren konunun amatörlük-profesyonellik meselesi olduğunu söylemiştir.⁷²⁵

19. yüzyılın son dönemlerinde sporun Avrupa’da yeni yayılmaya başladığı vakitte böyle bir tasnif yapılmamıştır. Güreşen ve boks yapanlara ve yarışta birinci gelenlere para ödülü verilmiş herkes profesyonel addedilmiştir. Fakat spor aydın zümrenin meşguliyeti sırasına girince doğal olarak ilmî ve eğitsel bir içerik kazanmış ve o vakit güreş, boks, futbol gibi sporlardan geçimini sağlayan, para kazanan kimselerle (profesyonel) bu idmanları vücudun gelişimine yardım vasıtası bilenler (amatör) birbirinden ayrılmıştır. Gayeleri ayrılınca, tarafları da birer sınıf oluşturmuş ve amatörlük-profesyonellik meselesi ortaya çıkmıştır.⁷²⁶

⁷²⁴ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe müsahabeleri-Spor Pedagojisi- Sporun mizaç, karakter ve şuurla münasebeti*”, **Akşam**, 25 Ağustos 1938, s. 9.

⁷²⁵ Tarcan, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 19.

⁷²⁶ Selim Sırrı, “*Sporcularla Hasbihal (Amatörlük - Profesyonellik)*”, **Türk Hava Mecmuası**, Sayı 30, 15 Ağustos 1927, s. 167.

Tarcan, bu meseleye Uluslararası Olimpiyat Komitesi üyesi olması ve spor kongrelerine temsilci olarak katılması sayesinde çok erken dönemlerde vakıf olmuştur. Nitekim meselenin tartışılmaya başlandığı 20. yüzyılın başlarında Tarcan da bu konuya ehemmiyet vererek daha ülke gündeminde yer almadığı bir dönemde 1913 yılında amatörlüğü ön plana çıkaran bir yazı kaleme almış ve Cumhuriyet devrinde de bu meseleye dair görüşlerini zaman zaman dile getirmiştir.

Cumhuriyet devrinde amatörlük-profesyonellik meselesinin tartışılmaya başlandığı bir süreçte yetkili bir merci olarak TİCİ'nin 1924 yılında nizamnamesini yeniden şekillendirdiği birinci kongresinde amatörlüğü ön plana çıkaran şu sözlerle dile getirilmiştir:

*“Beden Eğitimi ve Spor hareketlerinin sporcular tarafından bir menfaat ve para kazanmak vasıtası olarak kullanılmasına karşı mücadele etmek ve böylece sağlık ve kuvvetin bir gaye değil, zekâ ve ilimin yükselmesi için bir vasıta olarak kullanılması suretiyle milli yücelmemize yardımcı olacağı kanaatini vermek ve görevlerinin ise amatörlüğü tertip ve himaye etmek”*⁷²⁷

1930'lu yıllarda ise amatörlük-profesyonellik düşünceleri iyiden iyiye tartışılır olmuştur. Nitekim Altınordu, İttihat ve Güneş kulüplerinin ortaya çıkışında profesyonel gayelerin tesiri görülmüştür. Bu yıllarda basın okuyucularına profesyonellik kavramı hakkında “profesyonel olalım mı?” şeklinde bir anket yaparak halkın nabzını tutarken bazı futbolcular bu soruya olumlu yanıt vermişlerdir.⁷²⁸

1931-32 sezonunda hiç sebep göstermeden Fenerbahçe ve Galatasaray'ın ligden çekilmesi ile alakalı olarak TİCİ'nin altıncı kongresinde verilen raporda, TİCİ İstanbul'daki bu teşebbüsü profesyonelliğin bir ürünü olarak görmüş ve kongrede TİCİ'nin kendisine bağlı kulüplerin profesyonellik çalışmalarında ceza işlemi gerektireceği vurgulanmıştır.⁷²⁹ Bu kongrede söz alan Recep Peker, profesyonelliğe bakışını şu sözlerle dile getirmiştir:

⁷²⁷ Murat Özmaden, “TİCİ Dönemi Sporla İlgili Gelişmeler ve Dönemin Spor Anlayışı”, **Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2006, s. 15.

⁷²⁸ Ergun Hiçyılmaz, **Türk Spor Tarihi**, Demet Ofset İstanbul, 1974, s. 56.

⁷²⁹ Mutlu Türkmen, **Siyasal Toplumsallaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye'deki Etkileri (1923-1938)**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2012, s. 302.

“Profesyonel bir takımın yetiştirdiği cemiyetin vasatı spor kabiliyetini gösterecek bir miyar olamaz. Fevkalade görülen bir takım hareketleri, birkaç adam yapabilir. Mesela küçük bir devlet hususi bir ihtimamla en yüksek dereceyi atlayan birkaç kişi yetiştirebilir. Fakat normal sporculuğun kıymeti memleketin umumi spor faaliyetinin ortaya çıkaracağı spor teşkilatının kabiliyetiyle ölçülür. Yoksa biz herhangi bir itina ile dünyanın en yüksek bir milli takımını yenecek bir heyet vücuda getirebiliriz. Esas olan şey memleketin spor kabiliyetini yükseltmektir... Balkanlarda böyle profesyonel takımlar vardır, olabilir. Mümkünse bu yanlış zihniyeti beynelmilel telakkilerden de kaldırmak için usul dâhilinde faal olmak faydalı olur. Şunu arz edeyim ki, beynelmilel sahada profesyonel teşekküllerin faaliyeti devam ettikçe bizim hususi mütalaalarımızın yanında umumi telakkilerin de kıymeti olacağı tabiidir.”⁷³⁰

Spor kulüpleri dışında ülkede genel manada kabul gören görüş sporun ancak spor ve şeref için yapılması gerektiği aksi halde ticari rekabet halini alacağı yönünde olmuştur.⁷³¹ Bu ehemmiyetli meselede Tarcan ise sporu milletlere ırkî ve bedenî bir asalet veren vasıta olarak görmüştür. *“Sağlam bedende sağlam fikir”* ülküsüne işaret ederek bu ülkü tamamıyla menfaatten arî oldukça geçerli ve güvenilir olacağını ifade etmiştir. Tarcan, sporu insanlığın iyileşmesi ve olgunlaşmasına vasıta olan zevkli ve heyecanlı bir meşgale olarak değerlendirmiş ve para kazanmaya alet edildiği takdirde gayesinden ayrılacağını vurgulamıştır.⁷³²

Bu doğrultuda Tarcan, amatörlük-profesyonellik meselesinde amatör sporcuyla şu şekilde tanımlamıştır:

“Amatör tahsil ve terbiyeleri yolunda ahlaki mazbut kimselerdir. Heves ettikleri spordan maddi hiçbir menfaat beklemezler. Yaptıkları sporların hepsinde sıhhi ve ahlaki bir gaye takip ederek memleket ve millete faydalı bir birey olmak isterler. Bilirler ki vatana fikren hizmetçi olmak için afiyetli, haluk, müteşebbis, becerikli, çalışkan ve diğerkâm olmak şarttır. Bilirler ki böyle yapılan sporlar sayesinde bu gibi evsafı iktisap ve idame mümkündür. Yine bilirler ki hayatta muvaffak olmak için spor en büyük yardımcı bir amildir. Spor müsavi-i ahlakiyi ifna ve insanın şahsiyetini mümtaz kılan bir vasıtaadır. İşte bu sebepledir ki amatör sporcular bilcümle menhiyattan nefislerini korumakla mükelleftir. Amatör sporcu yalnız spordan para almayan değildir, amatör sporcu bir numune-i fazilettir. Onun bedeni gibi fikri de ahlaki da mükemmeldir. Amatör sporcu sahada bir müsabakaya iştirak ederken birinci çıkarsa halkın alkışlayacağını ve gazetelerin kendisinden bahsedeceğini katiyen düşünmez, her zaferden sonra o yalnız şunu düşünür:

⁷³⁰ Özmaden, a.g.m., s. 15.

⁷³¹ Münir Müeyyet Bekman, *“Sporda Fertlik ve Cemiyetlik İddialarının Mahiyeti Hakkında”*, **Spor Postası**, Yıl 1, Sayı 16, 28 Temmuz 1934, s. 2; Münir Müeyyet Bekman, *“Gençlik teşkilatı demek spor demek değildir”*, **Spor Postası**, Yıl 2, Sayı 55, 27 Nisan 1935, s. 1; İ. Kanok, *“Amatörlük ve Profesyonellik”*, **Spor Postası**, Yıl 1, Sayı 47, 2 Mart 1935, s.2.

⁷³² Tarcan, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 20.

*Bedenen, fikren, ahlaken biraz daha yükselebilmek. Amatör sporcular hiçbir kombinezona girmezler hiçbir maddi menfaat onların seciyesini sarsamaz. Yegâne endişeleri güzellik, iyilik ve kudrettir.”*⁷³³

Tarcan, amatörlük-profesyonellik meselesinde profesyonel sporcuyu ise şu şekilde tanımlamıştır:

*“Profesyonel sporcular her türlü kombinezonlara girebilirler. Onlar için birinci derece haiz ehemmiyet para olduğundan bu yolda kendi manevi şereflerini, hatta bazen mensup oldukları milletlerin şerefini de feda edebilirler. Yani bunlar vicdanları para ile satın alınabilen insanlardır. Spordan başka bir iş yapmayan ve sırf spor yaptığı için milletin sırtından geçinen kimseler yalnız profesyonel değil, aynı zaman birer tufeylidirler.(asalaktır)”*⁷³⁴

Tarcan, profesyonel ve amatör sporculardan başka olarak Avrupa’da üçüncü bir sınıf sporcuların daha ortaya çıktığını ve bunların amatör perdesi altında saklanan profesyoneller olduğunu söylemiştir. Spor yüzünden para kazanmadıklarına, amatör olduklarına namus ve yemini veren bu şahıslar yemin etmeseler bile amatör olduklarını iddia etmişler ve diğer taraftan her hangi bir maça girmek veya bir kulüp hassasına müsabaka yapmak için pazarlığa girip para almışlardır. Tarcan, bu gibilerin vücudunun yalnız bir millet için değil, beşeriyet için de yüz karası olduğunu dile getirmiştir.⁷³⁵

Dolayısıyla Tarcan, sporlarda gayenin kalpleri fedakârlık hissi ile dolu, her türlü şahsi menfaatten sıyrılmış kahramanlar yetiştirmek olduğunu ve fedakârlığın birinci şartının ise menfaatten uzak olmak olduğunu vurgulamıştır.⁷³⁶ Yeni nesil bu ahlakî kudreti göstermesi durumunda o zaman toplumsal inkılâbıyla cihanı hayrete düşüren Türkiye’nin spor âleminde üstün bir noktaya ulaşacağını belirterek Türk gençliğinin “*ne maddi menfaat, ne şahsi şeref*” ibaresini ülkü edinmesini arzu etmiştir.

Lakin 1951 yılında Türkiye Futbol Federasyonu tarafından kabul edilen futbolda profesyonellik uygulaması Türkiye spor politikalarının seyrini değiştirmiştir. Bu dönemde spor giderek kitlesel ve ticari bir yapıya bürünmüştür.

⁷³³ Selim Sırrı, “*Sporcularla Hasbihal (Amatörlük - Profesyonellik)*”, s. 167-168.

⁷³⁴ Tarcan, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 21.

⁷³⁵ Selim Sırrı, **a.g.m.**, s. 168.

⁷³⁶ Selim Sırrı, **Spor**, s. 6; Selim Sırrı, “*Amatörlük Meselesi*”, **İdman**, Sayı 8-9, 15 Teşrinievvel 1329, s. 122.

1960'lardan itibaren spor, özellikle de futbol, elit sporcuları merkezine alan, büyük ölçüde ticarileşmiş ve kitlesel tüketime yatkın bir yapıya evrilmiştir. Profesyonelliğin getirdiği rekabet ve bu rekabetin yazılı basında azımsanmayacak bir yer bulmaya başlaması geniş halk kitlelerinin de bakış açısında önemli bir değişikliğe yol açtığı söylenebilir.⁷³⁷

Tarcan, sağlık, uzun ömür, ırkın güzelleşmesi, beşer cinsinin ıslahı, fert ve cemiyetin ahenk ve saadeti gibi unsurları sporun müspet neticelerinden görmüştür. Ona göre, spor, vücudun ahenk ve güzelliğini muhafaza eden ve uzun ömre yardım eden bir kültür vasıtasıdır.⁷³⁸ Ancak spordaki vücut terbiyesi, güzel beden, sağlam bünye gibi hasletler sporu icra edenlerin yanında o spor müsabakasını izleyen seyirciler için ikinci derece şeyler olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında seyircilerin spora bakış açısı da özellikle gündeme gelen tartışma konularından biri olmuştur. Özellikle futbol gibi sporlarda sürprizler fazla ve devamlı olduğu için heyecanı artan seyircinin bu güzel hasletlerden ziyade yalnız kendisindeki heyecanın, ihtirasın ve hastalığın artmasından memnun olduğu ifade edilmiştir. Onun için seyirci futbolda ekseriya bir heyecan maceracısı olarak görülmüştür.⁷³⁹

Tarcan ise seyircilerin bu tutumundan rahatsızlığını şu sözlerle dile getirmiştir:

“halkımızın büyük bir ekseriyeti spor müsabakalarını veya futbol maçlarını seyre gitmeleri beden kültüründen anladıklarından ziyade heyecanlarını tatmin eden bir savaşı görmeğe gidiyorlar. Stadyumları dolduran halk kütleleri bir beden mabedinde işlek, canlı, biçimli vücutları değil, açık hava tiyatrosunda canlı, heyecanlı bir dram veya bir komedi görmeğe gidiyorlar. Bir maçı müteakip gazeteler oyunun ve oyuncuların ne güzellik, ne hızı sıhhat, ne de biyoloji bakımından bir kritiğini yapmazlar, bütün düşünceler zaferin ne suretle kazanıldığı etrafında döner. Tıpkı kumarda olduğu gibi halkı hangi tarafın kazandığı alakadar eder. Seyircilerin büyük bir kısmı da taraftar oldukları takımların gayretini gütmek için tribünlere dolarlar. Bilfiil spor yapanlar ise ne yazık ki küçük bir zümreye inhisar eder. Onların da ekserisi şan şeref veya menfaatin zebunudurlar. Sporun yalnız iki taraftan birinin yenildiğini görmek, galipleri alkışlamak, mağlupları istihfaf etmek için oyun sahalılarının tribünlerini dolduranlar bilmelidirler ki herhangi bir sporda müstesna

⁷³⁷ Akın, a.g.m., s. 79-80.

⁷³⁸ Selim Sırrı Tarcan, “Terbiye Bahisleri-Bugünün Terbiye Meselesi”, s. 5.

⁷³⁹ Mümtaz Faik Fenik, “Futbolda Seyirci”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 8, Ağustos 1939, s. 4.

*bir kudret gösterenler millete şeref kazandırsa da sıhhat kazandırmaz. Bir memleketin hayat ve istikbali halkının bedeni, fikri ve ahlaki kudretine bağlıdır.”*⁷⁴⁰

Başka bir yazısında ise Tarcan, seyircinin sonuç odaklı tutumunu şu sözlerle eleştirmiştir:

“Bir futbol maçını kazanan, yüz metrelik bir sürat yarışında birinci gelen, bir boksta rakibini yere seren bir genci tribünlerden temaşa eden halk şiddetle alkışlar. Çünkü bu müsabakaları seyredenleri galeyana getiren sebep hasmını mağlup eden, topu kaleye sokan, yarışta birinci gelenin muvaffakiyetidir. Her zafer, her galebe alkışlanır. Hele o zaferi elde edenlerle seyircilerin biraz da alakası varsa!

*Bu müsabakalar yabancı bir millete mensup olan sporcularla yapılırsa o zaman araya milli izzeti nefis girer. Halk kendinden geçer, her şeyi unuttur, coşuhuruşa (coşkunluk) gelir, hissiyatı taşar... Galebeyi elde eden gençlerin ne tahsil ve terbiyesi, ne ahlaki, ne de hissiyat mücadelesindeki muvaffakiyeti seyircileri zerre kadar alakadar etmez. Onların alkışladığı herçebadabad (her ne olursa olsun) zaferdir.”*⁷⁴¹

Bu bağlamda Tarcan, memleketin mukadderatı ile alakadar olan her insanın her ne mahiyette olursa olsun sporda bir başarı elde eden sporcuların başarı ya da başarısızlığından evvel onlarda yukarıda bahsedilen hasletlerin var olup olmadığını sorgulaması ve spora bu anlayış ile yaklaşması gerektiğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak Cumhuriyet’in ilk yıllarında beden terbiyesi ve spor çalışmaları, dönemin politikaları ve Tarcan’ın düşünceleri ile birlikte değerlendirildiğinde iyi vatandaş-iyi sporcu çerçevesinde toplumu kötü alışkanlıklardan uzak tutma ve iyi hasletler kazandırma metodu olarak kurgulanmıştır. Ancak bu durum ilerleyen yıllarda seyrini farklı bir yöne çevirmiştir. 1980’lerden itibaren bakıldığında spor kamuoyuna hükmeden söylemin, sporcuyu ve seyirciyi örnek vatandaşlar olarak kuran bir tahayyülden, taraftarlığı fiziksel şiddet, kötü tezahürat ve diğer dejenere davranışlarla bir tutan bir tavra doğru eğildiği söylenebilir. İlk dönemlerde spor belli erdemleri gençlere kazandırmak amacıyla ele alınırken artık günümüzde bu erdemlerin kazanılmasında sporun ciddi bir katkısı olmadığı, hatta özellikle taraftarlıktan uzak durulması gerektiği genel bir kabul haline gelmiştir. Sporun

⁷⁴⁰ Selim Sırrı Tarcan, “Musahabe-Bir İrk Nasıl İhya Edilir”, **Cumhuriyet**, 19 Ekim 1938, s. 5.

⁷⁴¹ Selim Sırrı, “Musahabe-Nasıl Sporcu İstiyoruz”, **Cumhuriyet**, 22 Ekim 1931, s. 3.

ülkede bu şekilde seyir göstermesinde spor politikalarının ticarileşme ve kitleselleşmenin rolünün büyük olduğunu söylemek mümkündür.⁷⁴²

2.4.2. Spor Sahalarının ve Kulüplerinin Toplum Üzerindeki Etkisi

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte beden terbiyesi ve spor alanında eksikliği hissedilen unsurlardan biri spor sahaları olmuştur. Özellikle birçok spor dalının tatbik edilme fırsatının bulunduğu 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu sporların yapılabilmesi adına sahaların olmayışı büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Bilhassa spor sahaları okullara denk tutularak okul olmadıkça eğitimin yükselmesi mümkün olmadığı gibi, spor sahaları olmadıkça da sporun ilerleme ve gelişmesi mümkün görülmemiştir. Sporun tatbikat okulları spor sahaları olduğundan bu yönünü çok iyi takdir etmiş olan Avrupa memleketlerinin hemen her büyük şehrinde türlü spor sahaları yapılmıştır. Türkiye'de ise 1930'lu yıllara kadar Kadıköy ve Taksim stadyumları dışında şehir insanlarının bilhassa gençlerin sıhhatleri ile birlikte hissî, bedenî, ahlakî ve içtimaî terbiyeleriyle alakadar olan bir tek spor sahası olmamıştır.⁷⁴³ Dolayısıyla bu dönemde ülkede toplumun üzerinde önemli etkisi olduğu düşünülen spor sahaları üzerine bir yönelim başlamıştır.

Tarcan'a göre, futbol, kriket veya ragbi gibi birtakım spor dallarının maçlarında gaye oyunu kazanmaktan ziyade güzel oynamak, rakiplerine centilmence muamele etmek, nefesine hâkim olmak, zaferden gururlanmamak, mağlubiyetten müteessir olmamak, zora dayanmak, acıya, eleme karşı can pekliği göstermek, bacakları ve kolları gibi zekâ ve ahlakî kudretini ortaya koymaktır. Bu sebeple ahlakın ve karakterin yükselmesine yalnız okullarda alınan talim ve terbiyenin, gazete, konferans ve verilen nasihatlerin kâfi gelmeyip onu oyun ve spor meydanlarının tamamlayacağını vurgulamıştır.⁷⁴⁴ Tarcan'ın bu vurgusu Cumhuriyet'in ilk döneminde de bir politika unsuru olarak sayılmış ve spor sahaları

⁷⁴² Akın, **a.g.m.**, s. 85.

⁷⁴³ Ahmet Fetgeri, "*Sporun Yükselmesi İçin Ne Yapmalıyız? Birinci İş: Saha*", **Türk Spor**, Sayı 3, 17 Teşrinievvel 1929, s. 6-7.

⁷⁴⁴ Selim Sırrı, "*Kuvvet Nedir*", **Yeni Türk**, Sayı 29, Kânunusani 1935, s. 1834-1835.

sadece bir idman sahası değil, bir ahlak okulu, yeni bir dünya görüşünün beşiği ve rejimin en kuvvetli dayanaklarından biri olarak görülmüştür.⁷⁴⁵

Tarcan, oyun ve spor sahalarının ahlak ve karakter üzerindeki etkisinin daha ideolojik bir kapsama girmediği II. Meşrutiyet döneminde farkına varmış ve o dönemden itibaren bu konuya dair düşüncelerini dile getirerek toplumun bu alanlarda faaliyet göstermesi için teşvik edici yazılar yazmış ve faaliyetlerde bulunmuştur.

Birçok defa İngiliz eğitimci Thomas Arnold'un sözüne dikkat çeken Tarcan, becerikli, başarılı, gözü pek, karakter sahibi insanın dersanelerde değil, "*yeni zamanların sıhhat ve kuvvet mabetleri*"⁷⁴⁶ olan oyun meydanlarında yetişeceğini vurgulamıştır.

İdeal vatandaş ideal sporcu olarak tanımlandığında, bu tanımın yalnızca bedensel seviyede kalmaması ve ahlakî bir uzantı ile tamamlanması amacıyla sporcunun, kendi kapasitesinin gelişimini kesintiye uğratacak her çeşit fena alışkanlıktan geri durması onun ayırıcı vasfı olarak algılanmaya başlanmıştır. Birçok spor uzmanı tarafından beden terbiyesi ve spor sadece vücut kabiliyetlerini geliştirmeyip, ayrıca Türk gençliğini asrın eğlence hastalığından uzak tutan ve onları milli bir ideal etrafında birleştiren bir ilke olarak görülmüştür. Spor kulüpleri ve sahaları gençleri kahvehane ve meydanların zararlı ve sıhatsız çevresinden uzak tuttuğuna inanılan mukaddes mekânlar olarak kabul edilmiştir. Kahvehaneler Cumhuriyet'in ilk döneminde spor kulüplerinin ötekisi olarak tarif edilmiş, kahvehanelerdeki faaliyetlerin spor aktiviteleri aracılığıyla önlenmesi gereken bozulmuş tutum ve hareketler olarak görülmüştür. Spor sahaları ve kulüpleri kahvehaneler karşısında, Türk gençliğinin uygun bir araya gelme mekânları olarak yer bulmaya başlamıştır.⁷⁴⁷

"İstanbulda, Ankarada, İzmirde, Bursada herhangi saatte çarşıdan, pazardan, belli başlı caddelerden geçerseniz, kahveleri dopdolu görürsünüz. En çok işleyen ve hiç iflas etmeyen yegâne ticarethane varsa kahvedir ve bu kahvelerde

⁷⁴⁵ Akın, **a.g.e.**, s. 192.

⁷⁴⁶ Falih Rıfki Atay, "*Ankara Stadyomu*", **Türk Spor Kurumu Dergisi**, Sayı 25, 21 Aralık 1936, s. 2.

⁷⁴⁷ Akın, **a.g.e.**, s. 196-198.

oturdukları yerde gelen geçeni seyretmekle dama, tavla, iskambil oynayanlar geçen nesilden kalma insanlar değillerdir.” ⁷⁴⁸ diyen Tarcan bu doğrultuda eski adetlerin Cumhuriyet devrinde de devam ettiğini, ancak sükûttan zevk alan, evlerde, gazinolarda, kahvelerde oturmaktan hoşlanan bir insan görünüşü yerine en büyük zevki hareket olan, yürümekten, dağlarda bayırlarda gezmekten, açık havada dolaşmaktan hoşlanan bir nesil beklendiğini dile getirmiştir. ⁷⁴⁹

Nitekim İsmet İnönü, 1936 yılında Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nun açılış konuşmasında Türkiye'yi idare edenlerin, oyun ve spor sahalarını en değerli okul gibi her yerde kurmaya çalışacaklarını ve Türkiye'nin geleceğini elinde tutacak genç neslin açık hava ve açık meydanlarda yetişeceğini ifade etmiştir. ⁷⁵⁰

İsveç'te bulunduğu dönemde Tarcan, Hyderosspark adı verilen bir spor sahasında her gün öğleden sonra İsveç halkının toplumun kuvvet kazanması için spor yaptıklarına şahit olmuştur. Futbol, atletizm ve at yarışları gibi birçok müsabakaya katılan gençlerin sert, gönül kıran bir haline tesadüf etmeyip, bu kuvvetli, dürüst, güçlü insanların beden terbiyeleri kadar vicdan ve ahlak terbiyelerine de itina ettiğini ve bu sayede bedenlenmiş olduğu gibi ruhen ve fikren de ilerlediklerini belirtmiştir. ⁷⁵¹

Hiddet, öfke, çabuk kızma gibi marazi hallerin tedavisinde de oyun alanı ve spor sahalarının önemli bir işlevi olduğunu vurgulayan Tarcan, bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri'nin 32. başkanı Franklin D. Roosevelt'in hatıralarından şu sözleri aktarmıştır:

“Siyasi hayatımın başlangıcında New York polis müdürlüğünde iken kenar mahallelerde amele arasında hiç kavga eksik olmaz, en ufak vesilelerle kan dökülürdü. Buna karşı tedbir olmak üzere o civarda boks salonları açtım ve amelenin bedava devamına izin verdim. Bu sayede kabına sığamayan delikanlılar yatıştı. Kavgalar hiç denecek kadar azaldı.” ⁷⁵²

Tarcan, Avrupa ve Amerika'da sporun medeni insanların en vazgeçilmez ihtiyaçları sırasına girdiğini, en büyük şehirlerinden en küçük kasabalarına varıncaya

⁷⁴⁸ Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-Çok Oturuyoruz*”, s. 3.

⁷⁴⁹ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Kitap, s. 68-69.

⁷⁵⁰ Cem Atabeyoğlu, **Atatürk ve Spor**, Hisarbank Kültür Yayınları, İstanbul 1981, s. 99.

⁷⁵¹ Selim Sırrı, **Bizce Meçhul Hayatlar İsveç'te Gördüklerim**, s. 26-35.

⁷⁵² Selim Sırrı Tarcan, “*Spor Pedagojisi-Hiddet ve Spor*”, **Cumhuriyet**, 22 Mart 1936, s. 5.

kadar bütün bir toplumun her gün akşamüstleri ve tatil günlerinde oyun meydanlarında hayat ve sıhhat arayıp gündüz uğradığı fikir yorgunluğunu telafiye uğraştıklarını belirtmiştir. Avrupalılara nispetle bu hususta çok geri kaldıklarını ifade eden Tarcan, geçmişten örnek alınması gerektiğini ve Türklerin güçlü, cengâver ve bahadır bir nesle mensup olduklarını dile getirmiştir. Nitekim Türklerin en büyük eğlencesi cirit, gürz, ok atmak gibi merdane idmanlarıdır ve Okmeydanı tarihin en canlı bir şahididir. Bu doğrultuda artık uyanmak, kımıldamak zamanı geldiğini söyleyen Tarcan, gençleri mahalle kahvelerinden, kumardan, içkiden, fena yollara gitmekten kurtarmak onları spor meydanlarına sevk etmek milletin kaderi ile meşgul olanlar için bir vazife olduğunu vurgulamıştır.⁷⁵³

Tarcan, Meşrutiyet'in ilanından itibaren toplumda bariz bir faaliyet baş gösterdiğini ve bu doğrultuda Türk gençliğini sporlara alıştırarak birkaç oyun meydanı ülkede vücuda getirildiği takdirde gençlerin hayat mücadelesine daha iyi hazırlanacağına dikkat çekmiştir. Nitekim savaş yıllarında Kadıköy İttihad Spor Kulübü bu hususta ilk adımı atmıştır. Kulüp oyun meydanı ve kulübün spor takımlarını bilcümle okullara ve kulüplere mensup gençlerin istifadesine sunmuş ve bir talimat ile oyun ve idmanları tayin etmiştir.⁷⁵⁴

Tarcan, spor sahalarının bütün bir nesle sağlık, neşe ve uzun ömür vermesi gerektiğini, sporun alkış toplamak, gazetelerde methedilmek, şöhret almak için değil, spor sayesinde elde edilen kuvvet, maharet, çeviklik, serinkanlılık, cesaret ile mensup olduğu millete hayrı dokunan bir adam olmak için olduğunu ifade etmiştir.⁷⁵⁵

Bu sebeple Tarcan, özellikle spor sahalarının tribünsüz olmasına taraftar olmuştur. Kendisine göre, spor sahalarına kırk bin kişi seyirci kapasiteli tribünler yapıldığında büyük bir insan kalabalığını oraya çekmek bir zaruret olmaktadır. Halkı oraya çekmek için de kalplere heyecan verecek numaralar lazımdır. O zaman bu numaralar uğruna genç sporcuların bir yandan bedeni, diğer yandan ahlakı tehlikeye girecektir. Tarcan, kırk bin kişinin bağırma, el çırpma şeklinde tezahür eden heyecanı

⁷⁵³ Selim Sırrı, *Olimpiyat Oyunları ve Stadyumlar*, s. 92.

⁷⁵⁴ Selim Sırrı, *a.g.e.*, 93.

⁷⁵⁵ Tarcan, *Yeni ve Eski Olimpiyatlar*, s. 51.

yarışan, güreşen, dövüşen, maç yapan gençlerin rekabetten doğan heyecanını son raddeye çıkardığını ve çoğunun kalbini ve ciğerlerini sakatladığını belirtmiştir. Bu süreçte maddi menfaatleri olan spor tacirlerinin birer fazilet ve feragat numunesi olması lazım gelen amatörleri para ile hırslandırarak onları profesyonel sporculardan daha fena bir mevkie düşürdüğünü ve sahte amatörler ortaya çıkardığını vurgulamıştır.⁷⁵⁶

Tarcan, spor sahalarında sporcu ve seyircilerin yanında üçüncü bir unsur olarak *parazit* olarak nitelediği spordan maddi bir menfaat elde etmeye çalışan kesime dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Halkın ve sporcuların üzerinden para kazanan bu kesimin sporu gayesinden ayırıp onu geriletliğini, nihayet bir spekülasyon vasıtası kıldığını ifade etmiştir.⁷⁵⁷

1926 yılında kaleme aldığı *Sporcu Neler Bilmeli* adlı eserinde Tarcan, spor sahalarının olması gereken işlevini şu sözleri dile getirmiştir:

“İrkımızın şimdiye kadar bin felakete rağmen bekâret-i ahlakiyesi bozulmamıştır. Hâlbuki fena misaller, fena rehberler gençliği dalalete sürükleyebilir, onun içindir ki bütün temennilerimiz oyun meydanlarıyla stadyumların şehremanetlerinin malı olmasındadır. Spor müsabakaları, tiyatro, konferans, müsamere kabilinden halkın hoş vakit geçireceği bir eğlence yeri değildir. Spor meydanına çıkanlar mükemmel tahsil ve terbiye görmüş, sağlam fikirli, sağlam bedenli bir zümre-i mümtazedir. Makul ve müstahsen bir faaliyetle iktisap ettikleri kemali halka para ile seyrettirmek hem ayıp, hem günahdır. O meydan bir panayır yeri değil, bir beden meşheridir. Tabi, spor müsabakalarının badı heva seyrini şehir emaneti temin edince bir takım muhtekirlerin sporla alakası kesilir. Halk sporun para kazanmağa alet olmayacağını anlar. Spor tabiatıyla amatörlük sahasında kalır.”⁷⁵⁸

Tarcan, ileri görüşlülüğüyle gelecekte ülkede halkın spora ve bilhassa futbol seyrine olan merakını bir kazanç vasıtası telakki edecek şirketlerin peyda olacağını ve bunların şehirlerde sırf para kazanmak gayesiyle büyük stadyumlar meydana getireceklerini belirtmiştir. Sporun bu şekli aldığı gün gençlerin ahlakının zehirleneceğini ve bu kurtarıcı vasıtanın da büsbütün çığırından çıkacağını söyleyen Tarcan, çözüm yolu olarak spor vasıtalarını hükümet ve belediyelerin hazırlaması ve giriş ücreti alınmayan oyun meydanları vücuda getirmesi gerektiğini dile getirmiştir.

⁷⁵⁶ Tarcan, *Spor Pedagojisi*, s. 66.

⁷⁵⁷ Selim Sırrı, *Prag Pedagoji Kongresi ve Seyahat İntibaları*, s. 17.

⁷⁵⁸ Tarcan, *Sporcu Neler Bilmeli*, s. 21.

Lakin ilerleyen dönemde mevcut durum Tarcan'ın istediği doğrultuda gelişmemiştir. Nitekim spor amatör ruhunu yitirerek kapitalist sistemin ortaya koyduğu modern düzende spor gösteri, sporcu meta, stadyum işyeri/pazar, seyirci ise müşteri olarak ifade bulmuş ve radikal bir dönüşümün yolunu açmıştır.⁷⁵⁹

Cumhuriyet dönemi beden terbiyesi politikalarına bakıldığında hükümetin de stadyumların birey üzerindeki bedenî ve ahlakî etkisi üzerinde durduğu görülmektedir. Nitekim 1932 yılında dönemin Maarif Vekili Esat (Sagay) Bey, “(...) spor faaliyetinde de gayemiz bu olacak evveleminde şahsi endişelerden vazgeçeceğiz. Binaenaleyh bir spor sahası, bir stadyum yaptığımız zaman bunu yalnız gençlik ve yeni nesli seciyeli, sıhhatli, âlicenap yetiştirmek için yaptığımızı düşünmeliyiz. Sporda şüphesiz rekabet olacaktır. Fakat bunun neticesi milli şuura, milli gayeye hizmet olmalıdır.”⁷⁶⁰ diyerek spor sahalarının bireysel emellerden ziyade milli bir amaca hizmet edip bedenî ve ahlakî yönden toplumu topyekûn kalkındırması gerektiğini vurgulamıştır.

Tarcan ise bu minvalde Çekoslovakya ülkesini örnek göstererek spor sahalarının topluma fayda ve zararına yönelik şu sözleri dile getirmiştir:

“Çekoslovakya, beden terbiyesini bütün millete geniş bir mikyasta tatbik ediyor. Cemiyetin her sınıfı vücudunu işletmeyi kendisi için en önemli bir vazife biliyor. Orada spor vücut idmanını başkalarını memnun etmek için değil, kendi istifadesi için yapılı. Orada oyun meydanları bunun en bariz delillidir. O meydanlar bütün millet efradının spor ihtiyacını temin edecek vesaitle mücehhezdir. Yalnız bu sahaların pek çoğunda seyircilere mahsus tribünler yoktur. Eğer o oyun sahalarını tribünlerle kuşatmak lazım gelseydi, hem spor mahiyetini değiştirir, hem de böyle bir stadium en az 300.000 franga mal olurdu. Hâlbuki onlar bu para ile on tane mükemmel oyun sahası meydana getiriyorlar.

1934 istatistiklerine göre Çekoslovakya genelinde halk için 3.200 jimnastik salonu ve 2.925 seyircisiz spor sahası vardır. Yalnız dört büyük şehirde tribünlü birer stadyum vardır. O stadyum sahalarına beş yılda bir kadın, erkek elli bin jimnastikçi çıkıyor. Beden terbiyesi sayesinde iktisab ettikleri sıhhat ve kuvveti,

⁷⁵⁹ Emel Gürel-Uğur Akkoç, “Stadyum: Benzerlikler, Koşutluklar ve İzdüşümler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 19, Güz 2011, s. 366.

⁷⁶⁰ “İdman Şenliklerinde Maarif Vekili de Bulundu”, **Cumhuriyet**, 28 Mayıs 1932, s. 2.

*yaptıkları vücut idmanlarıyla halka gösteriyorlar. Alkışlanan üç beş gencin elde ettikleri şahsi rekorlar değil, bütün bir neslin sıhhati, kuvvet ve kudretidir.”*⁷⁶¹

Spor sahalarının yanında toplumun bedenî ve ahlakî yapısının geliştiren bir diğer unsur ise spor kulüpleri olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar ki mutlak idarede her nevi toplanma yasak olduğundan, o devirde her ne sebeple olursa olsun üç beş kişinin bir araya gelmesi, siyasi, ilmî, toplumsal, edebî bir mesele hakkında fikir alışverişinde bulunması yasaktı. Ancak Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte millette sosyal hayat başladı. Aynı gaye, aynı emel takip eden insanların bir araya gelmesine imkân sağladı ve hürriyetin kazançlarından istifade edildi. Bu sayede insanlar istedikleri gibi toplanıp konuşarak memleketin selameti için düşündüğünü söyleyebildi. İşte bu toplumsal hayatın başlıca görünümünden biri de spor kulüpleri olmuştur.⁷⁶²

Osmanlı son dönem ve Cumhuriyet'in ilk devirlerinde Tarcan, insanların mevcut hayatının sebep olduğu tembelliği gidermesi ve heves ettiği spora zaman ayırabilmesi amacıyla kendisi gibi spor meraklısı kişilerle toplanarak bir spor kulübü tesis ettiklerini aktarmıştır. Bu suretle sıhhatlerine dikkat eden, benimsedikleri sporlar ile idman yapmayı gaye bilen insanlar haftanın belli saatlerinde toplanıp vücutlarını terbiye etmişlerdir. Belirli zamanlarda kulübe devam eden bir ailenin efradı gibi birbirine hem dost, hem de destekçi olacaklarından, bu samimi hayat bir taraftan kulüplerin gelişimine medar olması, diğer taraftan bütün gençliğe güzel bir örnek teşkil etmesi açısından önem arz etmiştir. Bu sayede Tarcan, ahlaken, beden ve fikren bir gelişme kabiliyeti gösteren kulüplerin memleketin geleceği için büyük ümitler vereceğini dile getirmiştir.

Bu kulüplerin bir de aksi yönde gelişen bir tarafının olduğunu aktaran Tarcan, özellikle gençlerin bir araya gelip kulüp kurarak oyun sahasındaki rekabeti haset, kin şekline sokabildiklerini ve oyun oynamak, ahlak ve beden kabiliyeti göstermek için toplandıkları meydana kavga ettiklerini belirtmiştir. Tarcan, bu kimseler bağlı oldukları spor şubesinde her ne kadar kabiliyet gösterecekler de adalelerinin büyüyüp

⁷⁶¹ Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-Stadyumların Cemiyete Fayda ve Zararları*”, **Cumhuriyet**, 4 Şubat 1938, s. 5.

⁷⁶² Selim Sırrı, **Sporcu Neler Bilmeli**, s. 47.

gelişmesine bedel ahlaklarının zayıfladığını ve bu durumun hem kendileri hem de mensup oldukları millet için utanç kaynağı olduğunu ifade etmiştir.⁷⁶³

Nitekim Türkiye’de spor kulüpleri keyif ve hevesin tatmin edilebileceği bir toplanma yeri değil, milletin bedenî, ruhî, fikrî ve hissî gelişim ve kudretlerini takviye eden ve olgunlaştıran bir milli okul olarak görülmüştür. Bu kulüplerde haftanın belli günlerinde toplumsal, fikrî ve iktisadî mevzular üzerine konuşmalar ve dersler gösterilmesi, milli fikirlere kuvvet verilmesi, her an artan karşılıklı ve bütün milleti kapsayan bir muhabbet uyandırması, her gün muhakkak surette beden hareketleri ve beden terbiyesi esasları üzerine çalışılması gerektiği vurgulanmıştır.⁷⁶⁴

Tarcan’ın II. Meşrutiyet döneminin ilk yıllarında Darülfünun öğrencilerini bir araya toplayarak vücuda getirdiği Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü bu minvalde spor kulüplerinin içerdiği anlam açısından güzel bir örnek oluşturmuştur. Kulübün kuruluş maksadı fikir ile bedenin dengesini temin ve toplumsal terbiyedeki noksanlarını giderilmesi olarak dile getirilmiştir. Tüzük maddelerinde ise;

-Hayat ve sıhhati tehdit eden her türlü suiistimallerden kaçınılması,

-Biçimli, güçlü, girişken, faal, becerikli, dayanıklı olmayı temin eden her nevi jimnastik ve oyunların hıfzıssıhha kaidelerine riayet edilerek hayata geçirilmesi,

-Kulüpte din ve siyaset dışında her nevi toplumsal ve sıhhî meseleler üzerine müzakereler yapılacağı ve bu hususta hariçte dahi konferanslar tertip edileceği gibi hususlar yer almıştır.⁷⁶⁵

Bu sayede Tarcan, bu kulüp vasıtasıyla üniversite öğrencilerinin sağlıklarını tehdit edici unsurlardan uzak tutup, beden terbiyesi ile güçlü ve kuvvetli bireyler yetiştirmek istemiştir. Her türlü toplumsal ve beden sağlığına yönelik mevzularda görüş alışverişinde bulunabilecekleri bir ortamı sağlayarak da zihnen gelişimlerine

⁷⁶³ Selim Sırrı, “*Spor Kulüpleri*”, **Hayat**, Cilt 1, Sayı 2, 9 Kânunuevvel 1926, s. 3.

⁷⁶⁴ Ahmet Fetgeri, “*Spor Kulübü Bir Milli Mekteptir*”, **Türk Spor**, Sayı 14, 2 Kânunusani 1930, s. 3.

⁷⁶⁵ “*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi*, **Terbiye ve Oyun**, Sayı 1, s. 15.

katkıda bulunmuştur. Bu sayede çevresine ve topluma faydalı birer birey olmalarına imkân tanımıştır.

Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nün kurulmasının toplum için ne gibi olumlu bir yönü olduğunu bizzat kulübün bir üyesi olan Burhan Felek özetle şu sözlerle dile getirmiştir:

*“Darülfünun'un muhtelif şubeleri artık çok ve kirli saçlı nahif edipler, çelimsiz hasta doktorlar, üç kelimeyi bir araya getiremeyecek adliye merdivenini birbiri ardına iki defa çıkamayacak avukatlar yetiştirmeyecek, kavi, zeki, münevver, faal, hülasa bütün mevcudiyeti ile metin cevval adamlar yetiştirecektir. Taşra halkının ihtiyaçlarına kayıtsızlık ve buna mukabil çektiği sıkıntılar, uğradığı mahrumiyetlerden onları çekip çıkarmak Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nün görevi olacak, icap eden yerlerde, toplumsal hadiseler hakkında konferanslar yapacaktır.”*⁷⁶⁶

Dolayısıyla Tarcan, demokrasi terbiyesinin başlıca nitelik farkını bir millete mensup kulüplerin, toplumların, kurumların hem üyesi, hem genel heyeti arasında karşılıklı hürmet ve dostluk rabitasının vücudu olarak görmüştür. İki kulüp azasının birbirlerine karşı düşmanca vaziyet alması, birbirlerini düşman kabul etmesi, anlaşamaması zayıf ahlaka işaret ettiğini dile getirmiştir. Bu sebeple ülkedeki spor kulüplerinin memleketin saadet ve selametine hizmet edecek faaliyette bulunmalarını, hayatta yalnız kendi gücüne güvenerek fedakâr gençler yetiştirmelerini temenni ederek bu gibi vasıflara haiz kurumlara yardımın hükümet ve belediyeler için bir vazife olduğunu vurgulamıştır.⁷⁶⁷

Günümüze kıyasla genel bir değerlendirme yapılacak olursa devletin ve Tarcan'ın spor saha ve kulüplerinin toplum üzerindeki bu olumlu söylemi üzerinde Cumhuriyet'in ilk yıllarına nazaran büyük bir değişiklik olduğunu söylemek mümkündür. Spor bugün geniş halk kitleleri için eğlence/boş zaman fonksiyonlarına indirgenmiş durumdadır. Türkiye'de sporun ve özellikle de futbolun izleyiciler için bir eğlence haline dönüşmüş olması, medya, reklam, sponsor gelirleri vb. unsurlar ile sporun kapitalist pazara eklenmesi, yeni bir kulüp, taraftar ve oyun anlayışı da getirmiştir. Özellikle büyük kulüpler açısından ideal seyirci kavramı, takımını her

⁷⁶⁶ Burhaneddin, “Darülfünunda İlk Eser-i Faaliyet”, **Terbiye ve Oyun**, Sayı 1, s. 14-15.

⁷⁶⁷ Selim Sırrı, “Spor Kulüpleri”, **Hayat**, s. 4.

koşulda destekleyen, stadyumda ve kulüp ürünlerini satan mağazalarda en büyük harcamaları yapabilen seyirci görünümüne dönüşmüştür.⁷⁶⁸

2.4.3. Bir Sosyal Kontrol Vasıtası Olarak Beden Terbiyesi ve Spor

Spor yoluyla iyi karakter ve uyumlu bir kişilik oluşturma konusundaki bu dönüşüm beden terbiyesi ve sporun otoriter rejimler tarafından sosyal kontrole yönelik, seferber edici ve homojenleştirici bir araç olarak yeniden keşfedilmesiyle ortaya çıkan yeni bir anlayışın uzantısı olmuştur. Otoriter ve totaliter rejimlerin beden terbiyesi ve sporu bu derece merkezi bir yere oturtması, milletin organik bir bütün, bireyin ise organik bütünü bir parçası olduğu düşüncesine dayanır. Sosyal kontrol perspektifinden bakıldığında bu organik tahayyülün devlet yöneticilerine önemli avantajlar sağladığı söylenebilir. Bu çok boyutlu ilişki sayesinde bedeni ve zihni mümkün olduğu kadar sağlıklı tutmak bir vatandaşlık görevi olarak kavramsallaştırılabilir. Beden terbiyesi ve spor, bu görevi yerine getirmenin dolaysız yolu olarak görülmüştür.⁷⁶⁹

“Hayat daimî bir cidal ve cemiyet içinde müreffeh ve mesut yaşamak fert için bir gaye olduğuna göre gençleri; fikren ve bedenlen bu gayeyi istihsal için hazırlamak ve zamanla en ileri bir cemiyet haline istihale etmek her Türk için elbette kudsî bir mefkûredir. Şu hale göre beden terbiyesi, mükelleften iki mühim vazife istemektedir. Birisi; mükellefin hayat mücadelesinde şahsî varlığını kurtaracak kabiliyette (yapacağı işi bilmek, kendi kuvvet ve kudretine inanarak, büyük işlere cesaretle atılmak, ve onları başarabilmek karakterinde) kuvvetli bir adam vasfını kazanmak; diğeri, milletin topluluğu içinde ve yine o topluluğun da yardımile, topluluğun menfaatleri hesabına her müşkülata galebe çalacak ruh kudretini elde etmektir. Gerek fert ve gerek cemiyet için hayatî ehemmiyeti haiz olan bu iki vasf; ancak beden terbiyesi ve spor hareket ve faaliyetlerine lazım olduğu kadar kıymet vererek ona candan ve yürekten sarılmakla mümkün olur.”⁷⁷⁰

Bu yönde Tarcan'ın kaleme aldığı yazılar incelendiğinde kendisi beden terbiyesine sadece bireysel açıdan değil kolektif bir perspektiften de yaklaşmıştır. Hayat mücadelesinde başarının anahtarını vücudun mukavemet ve kudretinde gören

⁷⁶⁸ Akın, a.g.m., s. 83.

⁷⁶⁹ Akın, a.g.e., s. 198-199.

⁷⁷⁰ Nüzhet Alkaç, “Hayat mücadelesinde ve vatan müdafasında Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Üçüncü Yıl, Sayı 29, Mayıs 1941, s. 15.

Tarcan, insanları cesur, azimli, becerikli, çalışkan ve sıhhati yerinde olan milletlerin her türlü sıkıntıya göğüs gerebileceğini dile getirmiştir:

*“Ferdin zaafı umumun mukavemetini sarsar. Hasta, müsekkin, uyuşuk, tembel olanların bu nekaisi şahsi değildir, onların çürüklüğünden bütün nesil zarar görür. Zaafın cinayet telakki edilmesinin sebebi budur. Nesli inkırazdan kurtarmak istiyorsan terbiye-i bedeniye dört el ile sarıl. Bunu vatani, milli bir vazife telakki et. Hasta bir vücudun dimağı da hastadır. Dikkat et ki beden gibi kafanın da sağlam olsun. Ne mariz bir mütefekkir, ne de akılsız bir pehlivan, yalnız iyi düşünür, iyi iş görür sağlam bir insan ol.”*⁷⁷¹

Bu doğrultuda Tarcan, özellikle beden terbiyesinin kitlesel şekilde icra edileceği idman bayramları ve gençlik teşkilatlarına ayrı bir önem vermiştir. Avrupa’ya yaptığı birçok seyahatte beden terbiyesinin kitle hareketleri ile yapılmakta ve zaman zaman halka gösteri mahiyetinde etkinlikler düzenlediklerine şahit olmuştur. Tarcan, özellikle Almanların 1860 yılından itibaren Alman İttihat Jimnastik Şenlikleri namında her yıl bu tarz organizasyonlar düzenlediklerini⁷⁷² ve Çekoslovakya’da ise Sokol adı verilen gençlik teşkilatlarının bu etkinliklere önem verdiğini ifade etmiştir.⁷⁷³ Bu tür misallerden ilham alan Tarcan, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde Avrupa’da yapılan idman bayramı geleneğinin ülkede yerleşmesine öncülük etmiştir.

İdman Bayramı 1916, 1917 ve 1918 yıllarının ardından 1919 yılında sönük de olsa kutlanmıştır. Hatta 1918 haziranında, Genç Dernekleri Müfettişliği daha önce kutlanan idman bayramları bir araya getirilerek her noktada aynı gün ve zamanda “*Talebe Bayramı*” yada “*Genç Dernekleri Bayramı*” ismiyle kutlanmasını da tavsiye etmiştir. Ancak 1920’de İstanbul’un işgal edilmesiyle birlikte bu bayramın kutlanması da imkânsız hale gelmiştir.⁷⁷⁴

Cumhuriyet döneminde ise yine Tarcan’ın girişimleri ile Maarif Vekâleti “*Jimnastik Şenlikleri*”ni resmi bir şekilde kutlanmasını kabul etmiştir. 10 Mayıs 1928’de Ankara’da, 11 Mayıs’ta ise İstanbul, İzmir ve diğer Anadolu illerinde

⁷⁷¹ Selim Sırrı, *Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye*, s. 4-5.

⁷⁷² Selim Sırrı, *Alman Jimnastikleri ve Yan*, s. 25.

⁷⁷³ “*Jimnastik Şenlikleri*”, *Cumhuriyet*, 26 Mayıs 1932, s. 1, 6.

⁷⁷⁴ Mehmet Ö. Alkan, “*Osmanlı idman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anna, Gençlik ve Spor Bayramı’na*” *Toplumsal Tarih*, Sayı 211, Temmuz 2011, s. 34.

jimnastik şenlikleri kutlanmıştır.⁷⁷⁵ Tarcan bu ilk jimnastik şenlikleri münasebetiyle halka şu nutku irat etmiştir:

“Muhterem Efendiler!

Türkiye Cumhuriyet maarifi tahsil ve terbiyesini üzerine aldığı vatan yavrularının fikirleri gibi bedenlerine de nasıl itina ettiğini göstermek için her sene cimnastik şenlikleri tertibine karar vermiştir. Bu şenliklerin birincisine memleketimizin muhtelif şehirlerinde kız ve erkek on iki bin Türk çocuğu iştirak etti, bugün bu dakikada istikbalin bu muazzam irfan ordusu beden mümareseleri yapmaktadır.

Muhterem Efendiler! Bilirsiniz ki cumhuriyet mektepleri hayat mücadelesine milliyetperver insan hazırlayan birer irfan ocağıdır. Gayemiz gençleri tedricen serbestiye alıştırmak, vicdanlarına ve cemiyete karşı vazifelerini öğretmek, irade ve istiklallerini yolu ile kullanmayı kendilerine göstermektir.

Jimnastik ne bir hüner, ne bir marifet, ne de güçlü kuvvetli olanlara inhisar etmiş bir san'at değildir. Şuurlu bir terbiye vasıtasıdır. Gençler cimnastik sayesinde kuvvetlerini tasarruf ve hüsnü idare etmeyi öğreneceklerdir. Vücut egzersizleri ruhun ve fikrin yükselmesine hadim oldukça makbuldür. Cimnastikten kadın, erkek, büyük, küçük her yaşta herkes istifade edebilir. Mekteplerimizde tatbik ettiğimiz beden terbiyesinin umumi gayesi uzviyetin sıhhat ve ahengidir.

Karşınızda cimnastik yapmaya hazırlanan bu üç bin genç içtimaî hayatın her türlü mezahimine karşı koymak için fikren olduğu gibi beden de kendilerini hazırlamağa çalışıyorlar. Salim fikrin sağlam bedende bulunabileceğine hepsinin imanı vardır.”⁷⁷⁶

Tarcan, jimnastik şenliklerini bir millette toplum hayatının sembolü olarak görmüştür. Toplumda aranılan ahenk ve uygunluk olduğundan bunu temin eden yegâne meziyetin toplumun menfaati uğruna şahsi menfaatlerden feragat etmek olduğunu söylemiştir:⁷⁷⁷

“Bizim bu şenliklerde aradığımız herhangi bir mektebin şan ve şerefi değil, bütün gençliğin muvaffakiyetidir ve gençliğin muvaffak olacağına eminim.”⁷⁷⁸

“Şenliklere giren mekteplerin isimlerini bu düşünce ile ortadan kaldırdım. Burada mektep yok, Türk gençliği vardır. Milletin muhtelif sınıfları arasında bu vahdet baki kaldıkça, dünyanın en büyük, en kuvvetli milleti olacağımıza şüphe etmemeliyiz.”⁷⁷⁹

⁷⁷⁵ Özbay Güven, “Osmanlı'dan Cumhuriyete Gençlik ve Spor Bayramları”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 65, Mayıs 1999, s.34.

⁷⁷⁶ Selim Sırrı, **Beden Terbiyesi, Jimnastik-Oyun-Spor**, s. 430, 432.

⁷⁷⁷ Selim Sırrı, “Jimnastik Şenliklerinin Manası Nedir”, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1930, s.4.

⁷⁷⁸ “Jimnastik Şenliği Yarın Yapılıyor”, **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1933, s. 2.

⁷⁷⁹ “Dünkü İdman Şenliği”, **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1934, s. 5.

*“Kız ve erkek her Türk genci için bu şenliklerden alınacak ders şudur: Fert hiçtir. Cemiyet her şeydir. Uhdesine terettüpten (ait olan) vazifeyi hakkıyla yapmak ve hiçbir takdir beklemeden yapmak insanlığın şiarıdır.”*⁷⁸⁰

Cumhuriyet’in ilk yıllarında beden terbiyesinin sosyal kontrol perspektifinde bireyselden ziyade kitlesel şekilde icra edilmesi hususunda politikalar işletilmiş, milli yapıyı, memleketi gerek iktisadi gerekse kültürel bakımdan ileriye götürmek amacıyla beden terbiyesinin önemli bir yeri olduğu vurgulanmıştır. Türk gençliğini spor çerçevesi içine alıp bir gençlik teşkilatı oluşturularak sporu bireyselden millet eksenine çekilmesi gerektiği ifade edilmiştir:

*“Türk Sporunu her şeyden evvel, kendini bütün cephe boyunca yeniden kuran ve yeniden yapan bir milletin milletçe yani millet ölçüsünde beden terbiyesinden ibarettir. Biz millet için ve millet ölçüsünde spor istiyoruz. Birinci gelen tekler istemiyoruz. Sağlam yapılı, güzel gövdeli ve inkılâp ahlakıyatını benimsemiş on binler ve yüz binler istiyoruz.”*⁷⁸¹

Celal Bayar da bireysel nitelikte sporlara karşı kitlesel sporu desteklediğini şu sözlerle dile getirmiştir:

*“Milli kültür kadrosu içinde mütalaasını zaruri gördüğümüz sporu profesyonel şampiyon yetiştirmek için istemiyoruz, binlerce sporcu yetiştirmek için istiyoruz. Spor okullarımız sahnemiz gibi milli kültürümüzün bir cüzüdür. Büyük gaye Türk vatandaşını fikir ve düşünce itibarıyla kuvvetli ve tam sıhhatli, seciyeli, gürbüz ve güzel insan olarak yetiştirmektir.”*⁷⁸²

Tarcan’ın, Cumhuriyet’in ilk yıllarında beden terbiyesi ve sporun kitlesel şekilde icra edilmesi hususunda özellikle Çekoslovakya’daki Sokol teşkilatı örneğinden etkilendiğini söylemek mümkündür. 1925 yılında Prag’da yapılan Pedagoji Kongresi’ne katıldığı dönemde Sokol teşkilatının yaptığı gösterilere şahit olan Tarcan, teşkilatla ilgili şu sözleri dile getirmiştir:

“On iki bini kadın olmak üzere yirmi dört bin vücudun yeknesak harekât-ı bedeniyesini seyretmek, yirmi dört bin insanın bir vahdetle hareket-i bedeniyesini seyretmek insana veleh (şaşkınlık) veriyor. İşte demokratik terbiyenin canlı bir misali. Bedenlerde görülen bu ahenk ruhlara da tesir etmiş ve (ben) yerine (biz) kaim olmuştur. Kendisini göstermek, sivrilmek, şöhret almak, herkesin fevkinde iddia-i enaniyet etmek, tahkim etmek kabil değil, hülâsa nefisperestlik yolları kapanmış, her Sokol kadim ve ehliyeti, mevki içtiması ne olursa olsun bu vatani vazifede aynı

⁷⁸⁰ Selim Sırrı, “Jimnastik Şenliklerinin Manası Nedir”, s.4.

⁷⁸¹ Burhan Asaf, “Spor Telâkkimiz”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 1933, s. 71-72.

⁷⁸² Canatan, *a.g.m.*, s. 364.

seviyede bir kardeş telakki edilmiş, en büyüğünden en küçüğüne kadar aynı hukuk, aynı imtiyaz verilmiş. Hepsi Doktor Tirş'in koyduğu ideali rehber edinmiş ve "ne şan ve şeref, ne maddi menfaat!" diyerek yürümüştür."⁷⁸³

Bu doğrultuda Tarcan, Türkiye'de de Sokollar gibi beden terbiyesi lehine bir cereyan başlaması gerektiğini dile getirmiştir. Bireysel kabiliyetlerin kâfi gelmediğini, bütün milletin vücuduna bakmaya, onu mükemmel bir hale getirmenin kadın erkek herkes için vatanî bir vazife olduğunu belirtmiştir. Bu sayede her fert beden kudret ve kabiliyetini arttıracak, çok yaşayacak ve fikri ile mükemmel sağlam karakteriyle memlekete yararlı olacaktır.

1932 yılında Çekoslovakya Hariciye Nezareti'nin davetiyle Sokol Jimnastik Şenlikleri'ne katılmak üzere Prag'a giden Tarcan,⁷⁸⁴ şenliklere altmış bin Sokol'un katıldığını belirtmiş ve bu muazzam beden orkestrasının vücutlarını ahenkli bir şekilde işletmesine şahit olmuştur.⁷⁸⁵

Prag'da Sokol'ların jimnastik şenliklerinde "Tyrş"ın tarihi rüyasını temsil eden Olimp şehrini -eski Yunan'ın kent yarışlarını- dalgın dalgın seyrederken Tarcan da kendi rüyasını şu sözlerle dile getirmiştir:

"İstiklal şenlikleri yapılıyor. Geniş bir ovaya kadın, erkek, sivil, asker, esnaf, çiftçi yüz binlerce halk toplanmış. Davul zurnalar çalıyor. Millet coşmuş, herkes sevinç içinde, neşe içinde bekliyor. Geniş bir meydanın etrafında çepeçevre sıralanmış olan halk birden harekete geliyor. Yaşa sesleri göklere çıkıyor. Büyük Gazi ve Milletvekilleriyle bir kortej halinde gelip meydanın bir tarafını işgal ediyor. Davullar zurnalar susuyor. Münadiler istiklal şenliklerinin başlayacağını ilan ediyor. Ovanın bir müntehasından eski Türk kıyafetinde elli kadar atlı ellerinde ciritleriyle tozu dumana katarak meydana dahil oluyorlar. İki takıma ayrılan süvariler büyük bir maharetle cirit oyunlarını yapıyor. Onlar çekilirken başlarında kavuk, bacaklarında şalvar, ayaklarında çarık tirendazlar sahaya geliyor. Menzile, nişana oklar atılıyor. Havacıbaşılar mesafeleri adımlıyor. Onlar da sırasını savdıktan sonra delikanlılar güz sallıyor, taş atıyor, üç adım atıyorlar. Onlardan sonra ellerinde uzun tokmaklarla on süvari ortaya çıkıyor. Bunlar birkaç bin sene evvel Türklerin oynadığı Çöken oyununu oynuyor.

Çöken oyunlarından sonra meydanda pulat göğüslü iki yüz pehlivan yağlı güreş yapıyorlar. Onlar da bir kenara çekiliyor. Bir alkış tufanı gençlik ordusunu

⁷⁸³ Selim Sırrı, "Sokollar", **Resimli Ay**, s. 9.

⁷⁸⁴ "Sokolların Daveti, Selim Sırrı Bey yarım Prag'a gidiyor", **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1932, s. 1.

⁷⁸⁵ Selim Sırrı, "Prag Müşahedeleri: Gözlere ve Kulaklara Hitap Eden Ahenk", **Cumhuriyet**, 24 Eylül 1932, s. 3.

karşılıyor. Önlerinde trampetler, borular ve izci takımları olduğu halde beş bin Türk kızi jimnastik kıyafetleri ile sahaya geliyorlar. Hep bir ağızdan milli neşideler okuyorlar, vücutlarını işletiyorlar. Onlar da kenara çekiliyor. Şimdi beş bin Türk delikanlısı ayaklarında yalnız bir deniz donu olduğu halde emsalsiz büyük bir intizamla yürüyerek sahaya dahil oluyorlar. Güneşten kapkara olmuş meşin gibi işlek adalelerini büyük bir ahenkle işletiyorlar.

Beş bini kız olan bu on bin genç şu yemini ederek yurtlarına dönüyorlar:

“Türk gençliğini temsil eden biz Cumhuriyet evlatları, Türk milletinin saadet ve selameti için büyük bir feragatle çalışmaya Büyük Gazinin ve Milletvekillerinin huzurunda namusumuz üzerine söz veriyoruz.”

*Elbette ki benim rüyam Tyrş’in rüyasından üstündür. Çünkü o rüyasında Olimpi, ben ise Turan’ı gördüm.*⁷⁸⁶

Tarcan birçok kez yakından izleme fırsatı bulduğu Sokol teşkilatının yapısını Türk Ocakları’na uyarlamak istemiş ve Türk Ocakları’nın jimnastik ile meşgul olmalarına dair Türk Ocakları’na bir rapor vermiştir. Bu raporda Slavların son altmış yıl zarfında milli kültürlerinin inkişafına yardım eden Sokolların teşkilatını incelemek ve ondan faydalı dersler almak gerektiğini belirterek gençliğin sıhhatini yükselten, onları aktif, becerikli, düzenli bir hale getiren makul bir jimnastik usulünü Sokollar’ın bir ibadet gibi tatbik ettiklerini vurgulamıştır.

Bu noktada Tarcan, Türk ırkının bugünkü vaziyetine göre ihtiyacının spor değil, bir milletin sıhhatini temin ve yaşamını uzatan fizyoloji ve anatomi ilimlerine dayanan jimnastik olduğunu söylemiştir. Türk gençliğinin genellikle akıllarından ziyade hislerine tabi olduklarından, faydalı olan jimnastiklere zevkli olan sporu tercih ettiklerini ve ekseriyetle akılsızca yaptıkları spordan zarar gördüklerini vurgulamıştır. Bu doğrultuda Türk Ocakları’nda bedenî faaliyetin bir zevk, bir eğlence mahiyetinde değil, millî bir vazife şeklinde tatbik edilmesi gerektiğine dair yol göstermiştir.⁷⁸⁷

Tarcan, özellikle bir kısım Türk gençliğinin sporu ve bilhassa futbolu suiistimal ettiğine, kulüplerde futbolun bir nevi afyon ve kokain iptilası halini aldığına ve şan, şeref, rekabet ve üstünlük iddiasının kendilerini sarhoş ettiğine değinmiştir. Dolayısıyla bu fena ve aldatıcı örneklerin sıhhati bozuk, karakteri zayıf,

⁷⁸⁶ Selim Sırrı, “Prag’dan Sonra: Benim Rüyam”, **Cumhuriyet**, 27 Ekim 1932, s.3.

⁷⁸⁷ Selim Sırrı, “İçtimaiyat: Türk Ocakları ve Bedenî Terbiye”, **Türk Yurdu**, Cilt 21-7, Sayı 198-37, Nisan 1928, s. 215-216.

şöhret hırsı bir neslin türemesine sebebiyet verebileceğine dair çekincelerini dile getirmiştir. Türk gençliğine rehber olması için doğru yolu ancak Türk Ocakları'nın gösterebileceğini belirten Tarcan, Türk Ocakları'nın yapması gerekenleri unsurları şöyle sıralamıştır:

“1- Hamdullah Subhi Bey İstanbul'da Çapa'da Kız Muallim Mektebi yakınında bir beden mabedi vücuda getirmiştir. Memleket için bu pek güzel bir numunedir. Sia-i maliyesi müsait olan Ocaklar o numuneye göre bir jimnastik salonu yaptırmalıdır.

2- Maarif Vekâleti terbiye-i bedeniye mütehassısı yetiştirmek üzere kurslar tertip etmelidir. 1927 senesi Haziran sonuna otuz erkek, yirmi kız cem'an elli muallim bu sene tahsillerini bitireceklerdir. Bunların ellisi de Ocaklara kaydedilmek üzere müracaatta bulunacaklardır. Bu suretle Ocakların bulunduğu muhtelif vilayet merkezlerinde ve şehirlerinde Ocaklı jimnastik hocaları bulunacaktır.

3. Muayyen bir program dâhilinde Ocak azalarına sabahları ve akşamları ocaklarda jimnastik kursları tertibi mümkün olacağı gibi, hariçten müracaat edecek her sınıf halka ve mekteplilere grup halinde ocaklarda dersler tertip etmek mümkün olacaktır.

4- Merkez-i Umuminin münasip göreceği bir günde Türk Ocakları jimnastikçileri Sokollarda olduğu gibi senede bir defa bir jimnastik bayramı tertip edecekler ve Türk Ocakları jimnastikçilerine mahsus bir kıyafetle büyük bir disiplin ile beraberlik jimnastikleri yapacaklardır.”⁷⁸⁸

Sokol örneğinden başka Tarcan, İtalya'da da kendi ihtiyaç ve kudretlerine göre bu tarz halk ve gençlik teşkilatlarının vücuda getirildiğinden de bahsetmiştir. Kurulan teşkilatlarda sporlarla birlikte tiyatro ve müzik gibi alanlarda da faaliyet gösterildiğine ve halkı bu tarz teşkilatlara katılmaya teşvik etmek için devletin teşkilata üye kişilere İtalya trenlerinde yüzde elli indirimli seyahat, tiyatro, sinema ve konserlere girişte yarı ücret gibi bir takım imtiyazlar tanıdığına değinmiştir. Yine bu teşkilatların birer tiyatrosu, kütüphanesi, eskrim salonu, jimnastikhanesi, bilardo salonu, müzakere ve konferanslar için amfi tiyatroları ile bir kültür yuvası olduğunu söyleyen Tarcan, bu teşkilatlar sayesinde İtalyan halkının meyhane hayatından kurtulduğuna işaret etmiştir.⁷⁸⁹

Tüm bu gayretleriyle Tarcan, beden terbiyesini Türk milli mefkûresine hizmet eden bir vasıta olarak görmüş ve beden terbiyesini bir sosyal kontrol aracı

⁷⁸⁸ a.g.m., s. 217.

⁷⁸⁹ Selim Sırrı, “İtalya'da Halk ve Gençlik Teşkilatı”, **Ülkü Halkevi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 3, Nisan 1933, s. 241-243.

olarak kullanarak Türk gençliğini yönlendirmeye ve onları iyi karakterli, uyumlu bir insana dönüştürmeye çabalamıştır.

2.5. Paramiliter-Militer Alanda Beden Terbiyesi ve Sporun Etkisine Dair Düşünceleri

Türk tarihi açısından son derece hayatî bir öneme sahip olan Balkan Savaşları'nın, beden terbiyesi ve spor alakasının militarizasyonu sürecinde üzerinde önemle durulması gereken bir konu olduğunu söylemek mümkündür. Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti yöneticilerine savaşa iştirak eden diğer ulusların ordularıyla karşılaştırma imkânı tanımıştır. Bulgar ve Yunan askerleri savaşta Osmanlı ordusuna göre daha sıhhatli ve yetenekli görünmüş, bilhassa engebeli arazilerde süratli koşma, uzun mesafeye bomba atma ve hedefi isabetli şekilde vurma, hedefe nişan alma hususlarında Osmanlı ordusundan daha yetenekli oldukları göze çarpmıştır.⁷⁹⁰

Orduya askerlik için çağrılan yirmi, yirmi bir yaşındaki gençler muayene edildiği zaman bu kötü hali ortaya çıkmış ve pek çok gencin yirmi yaşına mahsus bedenî gelişimine mazhar olmadığı ve çocuk bünyeli olduğu görülmüştür. Birçoklarının da asker olmak için lazım gelen bedenî ve sıhhî şartları taşımadığı anlaşılmıştır.⁷⁹¹

Ordunun bu zayıf durumu ve harp hünerlerinin eksikliği, Osmanlı yöneticileri ve pedagoglarını bu duruma sebep olan unsurları araştırmaya ve ne gibi çarelerin çözüm olacağına yöneltmiş ve eğitim sistemine eklemlenmiş olan çocuklara beden terbiyesi ve spor aracılığıyla temel ölçüde askerlik eğitimi verme düşüncesi ortaya çıkmıştır.⁷⁹²

Nitekim II. Meşrutiyet döneminde iktidarı elinde tutan İTC vatandaşlık görevleri arasında kanuna itaat ve verginin yanında askerlik hususunun da altını

⁷⁹⁰ Akın, **a.g.e.**, s. 132.

⁷⁹¹ Edhem Nejad, **Çocuklarımızı Nasıl Büyütmeliyiz?**, Eskişehir Liva Matbaası, 1332, s. 1.

⁷⁹² Akın, **a.g.e.**, s. 132.

çizmiştir.⁷⁹³ Özellikle idman, nişancılık, izcilik gibi serbest hizmetler ve talimlerle küçüklükten itibaren düzenli olarak beden terbiyesine devam eden, idman yapan, nişancılığı öğrenen, izcilik yapan, at binen bir çocuğun mükemmel bir asker olacağına inanmışlardır.⁷⁹⁴

II. Meşrutiyet dönemi düşünürleri ve İTC yöneticilerinde bu kanaatin oluşmasında Avrupa'da 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan beden terbiyesinin askeri ve toplumsal amaçlar için kullanılması çabalarının önemi büyüktür.⁷⁹⁵ Monarşilerin hem politik hem de askeri anlamda çökmeye başlaması ve ulus-devlet fikrinin ortaya çıkışı, beraberinde klasik ordu ve savaş anlayışında büyük değişkenlikleri de beraberinde getirmiştir. En radikal dönüşüm klasik askeri sistemde ordunun belkemiğini oluşturan lejyoner birliklerin giderek tasfiyesi ve yerlerine düzenli askere alma sistemine dayanan vatandaş ordularının kurulması olmuştur.⁷⁹⁶ Bu doğrultuda özellikle İngiltere'de vücut bulan ve kısa sürede diğer ülkelere yayılan İzci Ocakları ile Almanya'da ortaya çıkan gençlik dernekleri beden terbiyesi yoluyla gençliği askerliğe hazırlama yolunda önemli mihenk taşları olmuştur.

Türklerde beden terbiyesini paramiliter amaçlarla kullanmaya iten ana faktör ise Birinci Dünya Savaşı olmuştur. Savaş şartlarında devamlı insan seferber etme lüzumu Osmanlı Devleti için çift yönlü bir sıkıntı doğurmuştur. Bir taraftan, mevcut hantal askere alma sistemini etkin bir işleyişe döndürmeye git gide daha fazla gereksinim duyulmuştur. Diğer taraftan ise, savaşın zorlu şartları askerlik görevinden evvel başlayan askeri içerikli bir eğitim sürecini lüzumlu kılmış ve silâh altına alındığında zaten savaşa bedenen ve ruhen hazır bir gençlik, İttihatçı perspektiften savaştaki başarının temel öğelerinden biri olarak görülmüştür. Böyle bir ön hazırlık

⁷⁹³ Füsun Üstel, “Makbul Vatandaş”ın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 83.

⁷⁹⁴ Ahmet Cevat, *Musahabat-ı Ahlakiye, Sıhhiye, Medeniye, Vataniye ve İnsaniye*, Hilal Matbaası, İstanbul, 1330, s. 87.

⁷⁹⁵ Yaşar Tolga Cora, “*Asker-Vatandaşlar ve Kahraman Erkekler: Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı Dönemlerinde Beden Terbiyesi Aracılığıyla İdeal Erkeğin Kurgulanması*”, **Erkek Millet Asker Millet Türkiye’de Militarizm, Milliyetçilik, Erkek(lik)ler**, Derleyen: Nurseli Yeşim Sünbüloğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 46.

⁷⁹⁶ Akın, **a.g.e.**, s. 126-127.

süreci geçiren gençlerin askerliğe fiziksel olarak hazırlanmasına katkı sağlayacağı umulmuştur.⁷⁹⁷

Bu bağlamda Birinci Dünya Savaşı zarfında İTC'nin kuruluşuna destek verdiği paramiliter İzci Ocakları, Güç Dernekleri ve daha sonra faaliyete geçen Osmanlı Genç Dernekleri bu açıdan önem taşımaktadır. Bu oluşumlar sayesinde İttihatçılar gençliği askerliğe hazırlamayı ve iyi bir seciye kazandırarak onları yaşam savaşında güçlü kılmayı hedeflemiştir.

Beden terbiyesi ve sporun paramiliter amaçlarla kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalarda baş aktörlerden biri olarak Tarcan'ın da rolü büyüktür. Savaş döneminde İzci Ocakları ve Osmanlı Genç Dernekleri hakkında kaleme aldığı yazılarla hem de bizzat gençlik teşkilatlarının eğitim sürecinde bulunarak önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Tarcan'ın gayretleriyle o dönemin okullarında İsveç usulü jimnastiğin uygulanmasına rağmen, kaleme aldığı yazılarda gençlik teşkilatları için daha çok Alman jimnastiklerini ön plana çıkaran yazılara yer vermesi dikkat çekici bir durum olmuştur. Bunda özellikle Osmanlı Güç ve Genç Dernekleri'nin kuruluşunda destek alınan Alman uzmanların etkisi olmakla birlikte Tarcan'ın Alman jimnastiklerinin geçmiş dönemde paramiliter nitelikte uygulamalarını bilmesinin önemi büyük olduğu söylenebilir.

Kuruluşu Napolyon'un Almanya'yı işgal dönemine dayanan Alman Turnen jimnastiklerinin kurucusu Freidrich Ludwig Jahn, Alman gençlerini beden ve zihnen mücadeleye hazır hale getirmek ve Almanya'nın birleşmesini sağlamak amacıyla olmuştur. 1870'te Alman ordularının Fransızlara karşı Sedan'daki zaferinden sonra devlet desteği altında gelişen Turnen jimnastikleri daha muhafazakâr bir görünüm kazanarak, giderek daha fazla militarize olmuş ve gençleri otoriteye, itaate yönlendiren bir hal almıştır. Jahn, Turnen jimnastikleri ile erdemli, korkusuz, dürüst ve silahlı bireyler yaratmayı gaye bilmiştir.⁷⁹⁸

⁷⁹⁷ Mehmet Beşikçi, **Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 225

⁷⁹⁸ Cora, **a.g.m.**, s. 47.

Tarcan da bu savaş döneminde her türlü ilerleme teşebbüsünün verimli olabilmesi için her şeyden önce memleketin bekasının temin edilmesi gerektiğini ve bunun temini ise ancak kuvvetli bir orduya sahip olmakla gerçekleşeceğini belirtmiştir. Herkesin bu memlekette yaşamak için kuvvet, kuvvet için ise ordu lazım geldiğini anladığından bahsederek geçmişte olduğu gibi Türklerin bir “*millet-i müsellah*” haline gelmediği takdirde istiklallerinin tehlikeye gireceğini vurgulamıştır.

Tarcan, bireyin yaşamak için tabiatla, insanlarla, toprakla mücadeleye gücü yetmesi gerektiğini söyleyerek savaşlarda olduğu gibi, toplumsal ve iktisadi savaşlarda dahi başarının sırrı olarak beden terbiyesini görmüştür. Savaşları kazanan milletlerin zaferi ateşli silahlarından ziyade fertlerin maddi ve manevi terbiyesinde yattığını dile getirmiş ve toplumun her ferdinin bundan sorumlu olduğunu söylemiştir:

*“İyi bil ki efradı, kavi, cesur, cüretkâr, azimperver ve bilhassa yekdiğerine muhabbetle merbut olan milletler her felakete göğüs gerebilir, her tehlikeyi atlatabilir. Ferdin zayıf ve na-tuvan (güçsüz) oluşu kuvvet ve mukavemet-i umumiyyeyi sarsar. Onun içindir ki zayıf olanların nakais-i bedeniyeleri şahsi değildir. Onların çürüklüğünden cemiyet mutazarrır olur. Nesli inkıraza uğrar. Zaafların cinayet telakki edilmesinin asıl sebebi de budur. Hem kendini, hem senden yetişecek olanları düşün! Daima düşün!”*⁷⁹⁹

Avrupa’da pek mühim bir mesele halini almış olan askerliğe hazırlık için izcilik, nişan atma cemiyetleri, spor kulüpleri gibi oluşumlar vücuda getirilerek hepsinde güçlü bir nesil yetiştirmek, milleti vatanın müdafaasına gücü yeter bir hale koymak amaçlanmıştır. Tarcan, bu derneklerin gençleri beden ve ahlak terbiyesi açısından askerlik hizmetine hazırlayacağını ve ancak bu suretle orduya becerikli, güçlü, vazife bilir, vatanperver düşünceler ile dolu adamlar yetiştirilebileceğini ifade etmiştir.⁸⁰⁰

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devleti’nde paramiliter örgütlenmeler olarak Müdafaa-i Milliye Cemiyeti,⁸⁰¹ Türk Gücü Cemiyeti,⁸⁰² İzci Ocakları,

⁷⁹⁹ Selim Sırrı, “*Zaaf Bir Cinayettir*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922, s. 2.

⁸⁰⁰ Selim Sırrı, “*Terbiye-i Bedeniye ve Askerlik (Gençler Askerliğe Nasıl Hazırlanmalı)*”, **Tedrisat Mecmuası**, Cilt 5, Sayı 2-28, 7 Mart 1331, s. 16-23.

⁸⁰¹ Müdafaa-i Milliye Cemiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. H. Nazım Polat, **Müdafaa-i Milliye Cemiyeti**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

Osmanlı Güç Dernekleri,⁸⁰³ Osmanlı Genç Dernekleri gibi oluşumlar vücuda getirilmiştir. Ancak tezin konusu gereği sadece Selim Sırrı Tarcan'ın düşüncelerini dile getirdiği İzci Ocakları ve Osmanlı Genç Dernekleri üzerinde durulmuştur.⁸⁰⁴

2.5.1. Paramiliter Bir Örgütlenme Olarak İzci Ocakları

İzcilik ile alakalı ilk çalışmalar İngiltere'de başlamış olup kurucusu İngiliz General Baden Powell'dır. Bu şahıs 1898'de bugünkü Güney Afrika Cumhuriyeti topraklarında İngiltere ile Transvaal Cumhuriyeti arasında gerçekleşen savaşa katılmış ve savaşta İngiliz askerlerinin çok fazla kayıp verdiklerine şahit olmuştur.

⁸⁰² Türk Gücü Derneği hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. Fevziye Abdullah Tansel, “*Türk Gücü Derneği*”, **Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı, Fasikül 1, Sayı 10, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1979, s. 1-18.

⁸⁰³ Osmanlı Güç Dernekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. Sadık Sarısamam, “*Osmanlı Güç Dernekleri*”, **Abdülhaluk M. Çay Armağanı**, Yayına Hazırlayan: Atilla Şimşek ve Yaşar Kalafat, Cilt 2, Işık Ofset, Ankara, 1998, s. 833-846.

⁸⁰⁴ İzci Ocakları ve Osmanlı Genç Dernekleri tezin ana temasını oluşturmadığından dolayı bu oluşumlar hakkında ayrıntılı bilgi verilmeyecektir. İzci Ocakları ve Osmanlı Genç Dernekleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız. M. Sami (Karayel), **İzci Rehberi**, Zarafet Matbaası, İstanbul 1914; Fuat Pura, **Bizde ve Dünyada İzcilik**, Alâeddin Kiral Matbaası, Ankara, 1939; İzci Ahmet (Robenson), **Türk İzci Teşkilatı**, Muallim Ahmet Hilmi Kitaphanesi, İstanbul, 1930; Selahattin Soysal, **Türk İzciliğinin 60.Yılı 1912-1972**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1972; Rıza Bediz, **İzcilik ve İzci Kampları**, Pedagoji Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1955; Baden Powell, **Erkek Çocuklar İçin İzcilik**, Çev. Ahmet E. Uysal, Nezih Erkol, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1964; Gökhan Uzgören, **Türk İzcilik Tarihi**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2000; Zafer Toprak, “*Meşrutiyet ve Mütareke Yıllarında Türkiye’de İzcilik*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 52, Nisan 1998, s. 13-20; Zafer Toprak, “*Cumhuriyet Arifesi Türkiye’de İzcilik*”, **Tombak – Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi**, Sayı 25, Nisan 1999, s. 71 -81; Suat Karaküçük, “*Osmanlı’da İzciliğin Paramiliter Görünümü*”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 143, Eylül 1999, s. 65-75; İsmail Güven, “*Osmanlı’dan Günümüze İzciliğin Gelişimi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri*”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 36, Sayı 1-2, 2003, s. 65-73; Turan Bayrak, “*İzciliğin Türkiye’ye Gelişi ve Günümüzde Görünümü*”, **Sosyoloji Dergisi**, Sayı 20, 2010/1, s. 153-175; Zafer Toprak, “*İttihat ve Terakki’nin Paramiliter Gençlik Örgütleri*”, **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi**, C. VII, 1979, s. 95-113; Zafer Toprak, “*II. Meşrutiyet Dönemi’nde Paramiliter Gençlik Örgütleri*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 531-536; Mustafa Balcıoğlu, “*Osmanlı Genç Derneklerinden İnkılâp Gençleri Derneklerine*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 13, Temmuz 1997, s. 139-162; Mustafa Balcıoğlu, “*Osmanlı Genç Dernekleri*”, **Türk Kültürü**, Yıl 3, Sayı 346, Şubat 1992, s. 98-104; Mehmet Beşikçi, “*Militarizm, Topyekun Savaş ve Gençliğin Seferber Edilmesi: Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı İmparatorluğu’nda Paramiliter Dernekler*”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Sayı 8, Bahar 2009, s. 49-92; Cüneyd Okay, **Meşrutiyet Çocukları**, Bordo Kitaplar, İstanbul, 2000; Sadık Sarısamam, “*Birinci Dünya Savaşı Sırasında İhtiyat Kuvveti Olarak Kurulan Osmanlı Genç Dernekleri*”, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)**, Sayı 11, Ankara, 2000, s. 439-501; Melike Hergüllü Şahin, “*Paramiliter Osmanlı Genç Dernekleri ve Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*”, **Bilgi ve Bellek: İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi**, Sayı 4, Mart 2006, s. 113-133; Fevziye Abdullah Tansel, “*Memleketimizde Gençler İçin Kurulan İlk Dernekler, Gazete ve Dergiler (1913-1920)*”, **Belleten**, Sayı 51, Nisan 1987, s. 281-304.

Bu durumu İngilizlerin ırksal karakteri olan azim, metanet ve beceriklilik gibi vasıflarının gittikçe azalmakta olduğuna atfetmiştir. Bundan dolayı bütün çabasını kendi kendini idareye gücü yeten, bağımsız bir şahsiyet sahibi gençler yetiştirmeye adanmıştır. Baden Powell bilhassa Güney Amerika'ya yaptığı bir seyahatte yerlilerin cesaret ve ahlakî dayanıklılıklarına hayran olmuştur. Ormanlarda ağaç kovuklarında, mahrumiyet içinde yaşayan bu insanlara, gerek hayvanat ve haşiyenin saldırılarından, gerek diğer kabilelerin taarruzundan kendilerini muhafaza için lazım gelen cesaret ve kuvveti verenin dağ hayatı olduğuna kanaat getirmiştir. Böylelikle Baden Powell yeni yetişecek nesle bu vasıfları vermek emeliyle çocuklar arasında kendi düşündüğü şekilde bir teşkilat yapmaya karar vermiş ve askerlikten çekildikten sonra kendi şahsi teşebbüsleri ile boyskavtlık⁸⁰⁵ (izcilik) teşkilatını vücuda getirmiştir.⁸⁰⁶ Halkın da desteğiyle bir yıl de yüz binleri bulan izci teşkilatı zamanla Fransa, Almanya, Danimarka, İsveç ve Osmanlı Devleti gibi ülkelere de sirayet etmiş ve gençlik için milli bir vazife şeklini almıştır.

1908 yılından itibaren dünyada yaygın hale gelmeye başlayan izciliğin Osmanlı Devleti'ndeki ilk çalışmalarına 1909 yılında rast gelinmiştir. İlk kurucular olarak 1909 yılında İstanbul'da birisi Galatasaray diğeri Kabataş Lisesi beden terbiyesi öğretmeni olan Ahmed ve Abdurrahman Robenson kardeşlerin bireysel girişim ve çabaları ile keşşaflık ismi ile izcilik teşkilatı kurdukları söylenmektedir.⁸⁰⁷

Balkan Savaşları'na kadar ülkede Vefa ve İstanbul Sultanileri, Haydarpaşa İttihad Mektebi gibi okullarda icra edilen izcilik,⁸⁰⁸ bu savaşlarda alınan mağlubiyet ve bunun sebebi olarak askerlerin ruhen ve bedenlen savaşa iyi hazırlanmamalarının görülmesi üzerine İttihatçı liderler ve Osmanlı aydınlarının da ilgi alanına girmiştir. İTC, memleket gençliğini daha toplu ve hazır bir tarzda yetiştirmek maksat ve

⁸⁰⁵ Boyskavt, İngilizcede boy (oğlan) ve scout (izci) kelimelerinden türemiştir. Boyskavt, kırdan, dağda, ormanda kısaca oturduğu evin haricinde gördüğü her şeyi dikkatle belleyerek, hem kendisine, hem içinde yaşadığı cemiyete fayda temin edendir. Bunlara askerlikte pişdar (öncü) denir ki muharebede keşif hizmeti görürler. Boyskavt'ın karşılığı olarak Türkler keşşaf ve izci tabirlerini kullanmışlardır. Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Kitap, s. 56.

⁸⁰⁶ Selim Sırrı, "*Spor, Boyskavtlık - Çocuk Keşşaflığı*", **Şehbal**, Cilt 5, Sayı 89, 15 Kânunusani 1329, s. 333-334.

⁸⁰⁷ Uzgören, **a.g.e.**, s. 2.

⁸⁰⁸ Zafer Toprak, "*II. Meşrutiyet'ten Mütareke Yıllarına: Türkiye'de İzciliğin İlk Evresi*", **Tombak – Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi**, Sayı 24, Şubat 1999, s. 20.

gayesiyle İzci Ocağı'nın ülkede tatbik etmesi için Belçika'da Beynelmilel Boyskavtlar reisi olan Mösyö Parfit'i davet etmiştir.⁸⁰⁹ Mösyö Parfit vücuda getirmeyi planladığı İzci Ocağı'nın amacını şu sözlerle dile getirmiştir:

*“Türkiye’de vücuda getireceğimiz teşkilat, İngiliz, Fransız, Belçika teşkilatına mübaşih olacaktır. Gençlere metin bir seciye vermek, vatan ve ordu muhabbetini tezyid etmek, vatanperver, müteşebbis bir nesil-i müstakbel yetiştirmek, bilhassa nizam ve intizama alıştırmak aksa-yı emelimizdir.”*⁸¹⁰

II. Meşrutiyet döneminde İttihatçı liderlerin ve Osmanlı aydınlarının ilgi alanına giren izcilik teşkilatına dair Tarcan da 1909-1910 yıllarında Almanya ve İsveç’te bulunduğu dönemde ve 1911’de Danimarka’nın Odense şehrinde gerçekleştirilen Beden Terbiyesi Kongresi vesilesiyle bilgiler edinmiştir. Özellikle Odense şehrinde Harbiye Nazırı'nın sunumuyla Danimarkalı izcilerin faaliyetlerini yakından takip etmiş ve bu teşkilatın doğum yeri olan İngiltere’ye gitmeyi vatanî bir vazife olarak kabul etmiştir.⁸¹¹

Bu doğrultuda 17-20 Mayıs 1913 tarihlerinde Paris’te gerçekleştirilen Uluslararası Beden Terbiyesi Kongresi vesilesiyle Paris’e giden Tarcan, uygun bir vakitte Londra’ya uğrayarak General Baden Powell ile tanışma fırsatını yakalamıştır. Yaptığı görüşmede izcilik hakkında ayrıntılı bilgi edinen Tarcan, Baden Powell’dan şu sözleri aktarmıştır:

*“General muhavereyi bizim Balkan harbine intikal ettirerek bu mağlubiyet hiç şüphe yok size büyük bir ders-i intibah olmuştur. Noksanlarınızı daha iyi anlamışsınızdır. Harpten sonra her işe gayet ciddi başlamalısınız. Sizin cesur, çalışkan, disiplinle riayet eder adamlara ihtiyacınız var. Bu fazail boyskavtlığın hemen hemen esasını teşkil eder. Bir boyskavt ordusu vücuda getirebilerseniz memleketinize pek büyük hizmet etmiş olursunuz. Ben pek az Türk tanıdım. Fakat tanıdıklarım pek güzel tesir bırakmadılar.”*⁸¹²

İzcilik alanında yaptığı araştırma ve incelemeler ile tecrübelerini arttıran Tarcan, Osmanlı son döneminde olduğu gibi Cumhuriyet’in ilk yıllarında da bu alanda önemli çalışmalar içerisinde bulunmuştur. Bu bağlamda Tarcan, her işte

⁸⁰⁹ Vildan Aşir Savaşır, “Türk İzcilik Tarihine Kısa Bir Bakış I”, **Türk Spor Kurumu**, Sayı 96, 2 Eylül 1938, s. 2.

⁸¹⁰ “İzcilik Yolunda”, **Tanin**, 10 Nisan 1330, s. 1.

⁸¹¹ Selim Sırrı, “Spor- Les “Boy Scouts” Boyskavtlar-Keşşafklar (6)”, s. 4.

⁸¹² Selim Sırrı, **Spor**, s. 111.

olduğu gibi bu alanda da ilmin gösterdiği yoldan gitmenin önemine değinmiş ve orduya katılan her insanın asker olamayacağını vurgulamıştır. Bunların içinde tüccar, reñçper, tarım işçisi, eğitimini bitirmiş şehirli gibi birçok muhtelif alana mensup insan vardır. Yaşam ve çalışma şartlarına göre her birinin kendine göre bir noksanlığı (bir kısmının göğüsleri dar, bazıları beceriksiz, bazıları dalgın) olmaktadır. Bundan dolayı bütün bu gençler askerî hizmete elverişli olarak toplansa da aralarında veraset, terbiye, tahsil, zekâ, teşkilat, alışkanlık ve kabiliyet itibariyle mühim farklar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Tarcan, bu insanları ahlaken ve bedenen homojen bir şekle koymanın çok güç bir mesele olduğuna değinerek bu işin orduda bir iki yıl içinde yapılamayacağını belirtmiştir. Her biri kendine has özellik gösteren fertler ile ayrı ayrı uğraşmanın, onları homojen bir hale koymanın imkânı olmadığından Tarcan, kışlaya girişlerinden evvel bütün gençlerin olabildiği kadar becerikli, uzuvları sağlam, cefaya dayanıklı, gözü açık, harita, pusula, telgraf ve işaretten anlayan, atlamasını, tırmanmasını, tehlikeden sakınmasını, bir kaza anında acil tedbir almasını bildikleri takdirde askerlikte işin büyük ölçüde kolaylaşacağını vurgulamıştır.⁸¹³

Ancak karakter sahibi vatandaş ile birlikte asker-vatandaşlar meydana getirerek gençliği askerliğe hazırlamak gibi bir misyonu üstlenen izci teşkilatlarının vatan yavrularını becerikli, güçlü, vazife bilir, milliyetperver olarak yetiştirmek, bedeni ve ahlakı sağlam bir halde hayata hazırlamak ve iradelerine sahip bir hale getirmek hususunda askeri talimleri aynen uygulamanın yanlışlığına dair Tarcan şu sözleri aktarmıştır:

“İzcilikten maksat gençleri daha küçük yaşta seciye sahibi kılmak, hissiyat-ı namuskaraneyi onlarda takviye etmek, istiklal-i şahsiyelerini teşci’ (cesaretlendirme) ile beraber kendilerini salim bir disipline alıştırmak, fikir ve bedenlerini faaliyete getirerek sağlam ve becerikli yapmaktır. İşte hayata hazırlama bu demektir. Fakat biz çocuklarımızı yalnız hayata değil, askerliğe hazırlamaya mecburuz. Yalnız bu noktada yanılmamağa dikkat etmelidir.

Askerliğe hazırlanmak demek küçük yaşta askerleri kuru kuruya taklid ederek onlar gibi talim etmek, vaz’ ve turlarını onlardan kopya etmek, tahta tüfenklerle ucu nizamında harb oyunları yapmak değildir. Hayır, hayır bu yolda hareket askerin kıymetine hiçbir şey ilave etmez. Çekirdekten asker yetişmez, çekirdekten mükemmel

⁸¹³ Selim Sırrı, “İzcinin Kitabı”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 9, Mart 1923, s. 129-131.

*insan yetişir. O mükemmel insandan mükemmel asker olur. Evsaf-ı ahlakiye ve cismaniye haiz olan bir izci az zaman zarfında vezaif-i askeriye öğrenir.”*⁸¹⁴

Tarcan, izcilerin sıhhatine itina eden, açık havayı seven, makul ve usul dairesinde idmanlar yapan, suiistimallerden sakınan, çevik, şerefli ve güzel çalışmayı öğrenecek en müşkül, en karmaşık hayat meseleleri karşısında basiret ve itidal ile iş görecek, arkadaşlarıyla aralarında tesis eden samimi bağlılık ve kardeşlik sayesinde nefesine güven ve yardımlaşma gibi insanî huyların iki kalıcı esasını kazanacağını belirtmiştir. İzcilerin şiarının ve bütün meselelerin gayesinin hazır ol kelimesinde saklı olduğunu söyleyen Tarcan, bir asker nasıl harp için büyük bir hazırlık görmeye muhtaç ise bir izci de günün birinde atılacağı hayat mücadelesine öyle hazır olmaya mecbur olduğunu dile getirmiştir.⁸¹⁵

Bunun için de izcinin beden terbiyesine ait olan mesaisinde doğal hayatın icap ettirdiği yorgunluklara katlanmak, vücudu daima sıhhatte ve zinde bulundurmak için her gün adalelerini jimnastikler ile belli usullerle işletmesi gerektiğine değinmiştir. Ayrıca marangozluk, demircilik, bahçıvanlık, aşçılık, terzilik gibi insanların zarurî ihtiyaçlarını ne aşçı, ne demirci, ne marangoz olmak için değil, ellerini maharetle kullanmak ve icap ettiği zaman kendi işini görebilmek için öğrenmesi sayesinde izci tam manasıyla becerikli, işe yarar, faziletli, çalışkan bir insan olacağını ifade etmiştir.⁸¹⁶

2.5.2. Paramiliter Bir Örgütlenme Olarak Osmanlı Genç Dernekleri

Osmanlı Genç Dernekleri'nin oluşturulma düşüncesi daha Osmanlı Devleti Dünya Harbi'ne girmeden önce gündeme gelmiştir. Bilindiği gibi bu dönemde Osmanlı Güç Dernekleri kurulmuş bulunuyordu. Ancak bu dernekleri “eğlenceli bir spor” olarak ifade ettiği izci kuruluşları olarak gören Mareşal Von der Goltz'un, Harbiye Nezareti'ne gençler için yeni bir teşkilat kurulması tavsiyesinde

⁸¹⁴ a.g.m., s. 130.

⁸¹⁵ Selim Sırrı, “*Spor, Boyskavtlık - Çocuk Keşşaflığı*”, *Şehbal*, Cilt 5, Sayı 90, 1 Şubat 1329, s. 345-346; Selim Sırrı, “*Mürebber Arasında, İzcilik*”, *Terbiye ve Oyun*, Cilt 2, Sayı 8, Şubat 1923, s. 113-114.

⁸¹⁶ Selim Sırrı, “*Yeni Bir Terbiye Metodu Boy Skavtlık*”, *Resimli Şark*, Sayı 5, Mayıs 1931, s. 43.

bulunmasıyla bu teşkilatın kurulması söz konusu olmuştur. Kendisinin kurucusu olduğu, Almanya'daki gençlik teşkilatının büyük yararlarından bahsederek, böyle bir teşkilatın Osmanlı'da da kurulması gerekliliğini, “*gerçek bir ordunun arkasında, her zaman güçlü bir gençlikten oluşan bir ihtiyat ordusunun bulunması gerektiği*” sözleri ile ifade eden Mareşal Von der Goltz, Harbiye Nazırı Enver Paşa'ya bu konuda bir proje sunmuştur.⁸¹⁷

Enver Paşa konuyu Bakanlar kuruluna getirmiş, bir takım itirazlara rağmen derneğin faydaları vekillere açıklanarak hükümetten kabul alınmıştır. Goltz Paşa'nın tavsiyesi üzerine Genç Dernekleri hakkında önemli tecrübe ve bilgiye sahip olan Alman Miralay Von Hoff Bey Ocak 1916'da İstanbul'a davet edilmiştir. Yaklaşık olarak bir ay süren bir hazırlıktan sonra kadro oluşumu belirlenen Genç Dernekleri Genel Müfettişliği'nin Harbiye Nezareti komutasında ve tümen kumandanı salahiyyetinde bulunacağı Birinci Ordu Komutanlığı'na ve ilgili başka kumandanlıklara iletilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde hazırlanan Osmanlı Genç Dernekleri hakkındaki geçici kanun Padişah Mehmed Reşat tarafından onaylanarak 22 Nisan'da Takvim-i Vekayi'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁸¹⁸

Von Hoff Paşa, Genç Dernekleri'nin asıl görevini “*terbiye-i bedeniye ve fikriyeyi feyzlendirmek memlekete dinç, güzide, azm ve metanet sahibi, kendi işlerini kendi yapabilir, gözü iyi görür, kulağı iyi işidir, hafızaya idrake malik bir nesil yetiştirmek*”⁸¹⁹ olarak ifade etmiştir.

Bu doğrultuda Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişliği görevine getirilen Tarcan ile yapılan bir röportajda ise on iki yaşından itibaren çocukların fikir ve bedenlerinin kademeli olarak terbiye görmesi halinde onlardan hem ordunun hem de memleketin istifade edeceğini ve bu sayede bütün manasıyla memlekete bağlı vatanperver, iradesi güçlü, iyi terbiye görmüş, becerikli, zinde ve afiyetli gençler

⁸¹⁷ Sanem Yamak Ateş, **Asker Evlatlar Yetiştirmek II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, Askerî Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütlenmeleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 343.

⁸¹⁸ Sarısamam, **a.g.m.**, s. 443-445; “*Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun-u Muvakkat*”, **Takvim-i Vekayi**, Sayı 2506, 9 Nisan 1332, s. 2. Genç Dernekleri'nin geçici kanun ve talimatnamesi için bakınız. **Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun-ı Muvakkat ve Talimatname**, Matbaa-i Askeriye, İstanbul, 1332.

⁸¹⁹ “*Genç Dernekleri Teşkilatı Hakkında: Teşkilata Memur Miralay Fon Hof Beyin Beyanattı*”, **İkdam**, Sayı 6907, 22 Nisan 1332, s. 2.

yetiyeceğini dile getirmiştir. Tarcan, bu işlerin askerleri takliden yapılan gösterişlerden ibaret olmadığını, askerlikle alakalarının, sadece orduya talimli ve vücudu, dimağı zinde bireyler yetiştirmiş olmaktan ibaret olduğunu söyleyerek Von Hoff ile olan dört aylık temasında kendisinin de gençleri askere hazırlama hususunda aynı fikir ve emelde olduğu belirtmiştir.⁸²⁰

“Bu teşkilat memleketin selametini arzu eden hamiyetli muallimlerin, çocuk terbiyesinden zevk alan tahsil görmüş zatların himmeti ile vücut bulur. Böyle hayırlı işlerden maddi bir menfaat beklenmez, hasbi hizmet etmek iktiza eder ve sanki memleketimizde gösterişe, şekilperestliğe karşı olan temayülü bilmiş gibi alâyişe kapılmayınız! (...) Genç Dernekleri’nde yapılacak talimler efrad-ı askeriyenin kışla meydanında yaptığı talimlerle bir değildir. Bizim gençlere öğretmek istediğimiz mümareseler istikbal-i askeriyenin bilgisini ve kıymetini arttırmak içindir. Yoksa henüz isnana dâhil olmayan çocuklara asker talimleri yaptırmak katiyen hatırımızdan geçmez.”⁸²¹

Lakin Tarcan, yaptıkları iş ile fikren bedenlen sağlam, güçlü, çevik, gözü açık gençler vücuda getirme hususunda insanların birçoğunun konuyu anlamadığından yakınmıştır. Gençlerde ortaya koymaya çalıştıkları vasıfların girişkenlik, bakış gücü, isabetli karar, irade kuvveti, kudret, seciye ve tahammül ile birlikte güçlü ve iradeli bir ahenk ve intizam ile manevi birliği ifade eden inzibat alışkanlıkları olduğunu ifade etmiştir.⁸²²

Anadolu’ya yaptıkları gezilerde Anadolu’nun hemen her bölgesinde Genç Dernekleri teşkilatı kurma hususunda ilgi ve alaka olduğunu dile getiren Tarcan, lakin icra edilen eğitimlerin kesinlikle istedikleri şekilde olmadığını ve Genç Dernekleri’ni çocuk ordusu teşkilatı gibi anlayıp askeri eğitimleri on iki yaşındaki çocuklara kadar indirgediklerine tanık olmuştur. Yine Taksim Kışlası Meydanı’nda bazı Rum okullarının dernek eğitimlerini görmeye gittiğinde öğrencilerin asker kıyafetinde, öğretmenlerin ise tıpkı bir küçük zabıt gibi giyindiğine ve toplumsal düzenleri, dönüşler, yön değiştirme, avcılık talimleri yaparak adeta bir askerlik oyunu oynadıklarını belirtmiştir.⁸²³

⁸²⁰ “Genç Dernekleri, Selim Sırrı Bey İle Mülakat”, **Tasvir-i Efkar**, Sayı 1817, 15 Temmuz 1332, s. 2.

⁸²¹ Selim Sırrı, “Genç Dernekler ve Yanlış Telakkiler”, s. 3-4.

⁸²² Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye Ve Askerlik (Gençler Askerliğe Nasıl Hazırlanmalı)”, s. 17.

⁸²³ Selim Sırrı, “Genç Dernekler ve Yanlış Telakkiler”, s. 4.

Tarcan izci teşkilatı bahsinde değinildiği gibi Genç Dernekleri hususunda da asker ocağına yeni giren bir topluluğa bakıldığında içlerinde ziraat, rençperlik, sanatkârlık, şehirliler, memurlar kısaca farklı muhitlerde, farklı terbiye almış insanlardan oluşmuş bir kütle var olsa da aralarında nesil, veraset, terbiye, tahsil, zekâ, mizaç ve kabiliyet itibariyle mühim farklar olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak kışlada her neferle ayrı itina ile meşguliyyete imkân olmadığı için askerleri birbirine denk ve mükemmel bir şekle koymanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Çünkü ekserisinin adaleleri mesleklerinin icabına göre fena teşekkül etmiş mizaç ve ahlakları da hayatlarının tarzına göre bir şekil almıştır. Onların bir yandan vücutlarını istenilen biçime sokmak, diğer yandan vücudu hantal olanları atikleştirmek, lüzumundan fazla süratle hareket edenleri itidale getirmek gayet zor bir iştir. Bu sebeple Tarcan, gençlerin ruhî ve bedenî terbiyesine kışlaya girmeden evvel başlamak lazım geldiğini ifade ederek Genç Dernekleri'nin önemini ortaya koymuştur. Genç Dernekleri'nde mahiyeti iyi anlaşılabilir jimnastikler ve sahada yapılacak tatbikat faaliyetleri ile bu maksadın temin edileceğini söyleyen Tarcan, bu sayede gençlerin ordudaki zabıtların vazifesini kolaylaştırırken diğer yandan ordudan çıktıktan sonra hayat mücadelelerinde başarılı olabilmek için icap eden ruhî ve bedenî vasıfları kazanmış olacaklarını vurgulamıştır.⁸²⁴

Osmanlı Genç Dernekleri'nde eğitimin nasıl yapılacağı konusunda Tarcan, beden terbiyesi ile alakalı yazdığı yazılarda çeşitli jimnastik sistemleri ve jimnastiğin önemi üzerinde durmuştur. Tarcan'ın bu yazıları, bir yandan da çeşitli ideolojik motifler içermekte, gençlerin bu yönden biçimlendirilmeleri amacına da hizmet etmektedir. Alman jimnastikleri ile ilgili kaleme aldığı yazılarda jimnastiğin "*millet-i müsellaha*" oluşturmadaki rolüne vurgu yaptığı görülmektedir. Jimnastik ile vatan savunmasını birbiri ile ilişkilendirmiş olan Alman jimnastiğinde Tarcan, Napolyon yenilgisi karşısında alınan yenilgiyi Almanların fiziki zayıflığına bağlayan Yahn'ın jimnastik teşkilatını, gençleri savaşa hazırlamak için kurduğunu ve burada filizlenecek vatan ve millet ruhunun Alman birliğini sağlayacağını düşündüğünü ifade etmiştir.⁸²⁵

⁸²⁴ a.g.m., s. 4-5.

⁸²⁵ Yamak Ateş, a.g.e., s. 464.

“Yan Alman ittihat vahdetini kuvveden faale çıkarmak için büyük bir faaliyet gösterdi. Jimnastikleri hususi müesseselerden çıkardı ve onu şehir meydanlarına götürüp halkın içine soktu. İrkin kuvvetlenmesi, milli hislerin canlanması, jimnastik sayesinde mümkün olur; memleketi düşman nüfuzundan kurtaracak gençler jimnastikle yetişir diyordu. Yan Almanlık namı altında bir vahdet-i milli husule getirmeğe teşvik ediyordu. Artık Alman şehirlerinde spor meydanlarında en zorlu idmanlarla adalatını sertleştiren ve yalnız Almanlık gayesi için çalışan bir millet-i müsellaha yaşıyordu. Yan jimnastiği, milletin ruhi terbiyesini ve bedeni kudretini yükseltecek ve bu sayede ecnebi boyunduruğunu ref’ edecek bir vasıta gibi telakki ediyordu. Yan ihdas eylediği usul-ı mümarese ile genç, dinç, cesur, kahraman bir millet-i müsallah teşkile muvaffak oldu.”⁸²⁶

Bir başka yazısında Tarcan, Genç Dernekleri’nde yetişen gençlerin yaptıkları jimnastiklerin milli bir vazife olduğunu Yan’ın Almanya örneğinden vurgu yaparak şu sözler ile dile getirmiştir:

“Jimnastik herkes için bir vazifedir. Vatanın selametini, milletin tealisini arzu eden her hamiyetli genç, idman edip vücudunu kuvvetlendirmeğe mecburdur. Millet, vatan, jimnastik bu üç kelime birbirinden ayrılmaz, yortu günleri halk zevk ve sürurunu içki ile değil şehir meydanlarında jimnastik yapmakla göstermelidir”⁸²⁷

Tarcan, Genç Dernekleri’nde paramiliter amaçlara hizmet eden jimnastiklerin belli bir usul dairesinde yapılmasına ve bu jimnastikler ile gençlerde ne gibi vasıfların kazandırılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Tarcan’a göre, jimnastik sıhhat, ahenk ve intizamdan doğmuş bir hayat sanatıdır. Jimnastik pedagoji, psikoloji ve hıfzıssıhhanın ehemmiyetli bir şubesidir. Onun gayesi iri ve sert pazılı pehlivan yetiştirmek değil, iyi düşünen iyi muhakeme eden sağlam vücutlu bir insan yetiştirmektir. İnsan yalnız yürümek, koşmak, tırmanmak, güreşmek için değil düşünmek ve muhakeme etmek için de yaratılmıştır. Bundan dolayı sıhhat ve afiyet veren, insanı faal, becerikli, düzenli, dikkatli, cesur, çevik yapan terbiyevî jimnastiklerin okulda ve kışlada yeri diğer bilimlerin yanındadır. Gaye cambazlık yapan bir maharet sahibi değil ilminden, fazlından, kelimandan, ahlakından istifade olunur afiyetli ve becerikli vatanperver yetiştirmektir.⁸²⁸

⁸²⁶ Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye Dersleri - Fazilet-i İttihadi (Tugendbund) Ve Alman Milli Jimnastikleri”, s. 11-12.

⁸²⁷ Selim Sırrı, **Alman Jimnastikleri ve Yan**, s. 18; Selim Sırrı, “Alman Jimnastikleri (Yana Göre Jimnastiğin Gayesi, Vatan Şarkıları - Jimnastik Seyranları)”, s. 5.

⁸²⁸ Selim Sırrı, “Terbiye-i Bedeniye Dersleri Jimnastik ve Spor”, s. 13.

Tarcan, beden terbiyesi ile elde etmek istedikleri gayenin fikir ve bedenini sağlam bir surette büyüyüp gelişmesini temin etmek olduğuna değinmiştir. Dolayısıyla askerlik mücadelesinde olduğu gibi hayat mücadelesinde de uzuvların vazifelerini hakkıyla yerine getirebilmesi için ruh ve bedenini ahenk ve uyum meydana getirmesi gerekmektedir. Uzuvların vazifelerinden maksat hazım, teneffüs, kan dolaşımı ve beslenmedir. Bunların mükemmeliyeti sıhhati temin eder. Bundan dolayı Tarcan ilk düşünülmesi gerekenin sıhhat olduğunu, sıhhati temin için ise – sağlık bahsinde değinildiği üzere– güneş, su, hava ve hareketten hakkıyla istifade etmek gerektiğini vurgulamıştır.⁸²⁹

Tarcan, yapılan hareketlerden azami ölçüde istifade edilebilmesi için herhangi bir hareketin düzen, ahenk ve bilhassa incelikle yapılmasının uzuvların gelişimine, bu gelişim ise vücutta maharet ve çevikliğin kazanılmasına vesile olacağını söylemiştir. Bir kimse istediği kadar kuvvetli, istediği kadar dayanıklı olsun mahir ve çevik olmazsa becerikli olamaz. Maharet ve çeviklik sayesinde faal ve harekette sinirler ve adaleler büyük bir tasarrufa muvaffak olur, bu tasarruf sayesinde vücudun zorluğa karşı dayanıklılığı artar. Bu sebeple Tarcan, gençlerin beden hareketlerini yaparken, tırmanırken, atlarken, vaziyet ve hareketlerinde son derece düzenli olmağa itina göstermeleri gerektiği, aksi takdirde dikkatsizlik ve ihmal ile yapılan talimlerin hem vücudun şeklini bozacağını hem de sinirleri fena bir haline koyacağını vurgulamıştır.⁸³⁰

Genç Dernekleri'nde gösterilen eğitimsel jimnastiklerin en ehemmiyetli olanlarından biri atlamalardır. Tarcan gençlerin daha pek küçük yaşta atlamanın usulünü öğrendiği takdirde hem muhtemel kazalardan kendilerini korumayı bileceğini hem de manen ve maddeten bir takım faydalar görebileceğini ifade etmiştir.

Tarcan atlamaların uzuvlar üzerindeki faydalı tesirlerini şöyle sıralamıştır:

⁸²⁹ Selim Sırrı, “*Terbiye-i Bedeniye Dersleri - Terbiye-i Bedeniye ve Oyun Meydanları*”, s. 5; Selim Sırrı, “*Genç Derneklerinde Terbiye-i Bedeniye Dersleri*”, s. 8.

⁸³⁰ Selim Sırrı, “*Ruhi Terbiye – Maharet*”, s. 13-14.

1. Uzuvarların en mühim aksamını bilhassa teneffüsü ve kan dolaşımını faaliyete getirir.

2. Bilhassa hız almadan yapılan atlamaların aşağı uzuvların ve karın kaslarının büyüyüp gelişmesi üzerine etkili bir tesiri vardır.

3. Maharet ve gözü pekliliği arttırır.

4. Ayakların ve aşık eklemlerinin kuvvetlenmesi yüksekten vücudun şiddetli sükutı halinde hasıl olan sarsıntıya dayanıklılık gösterir.

5. Çeviklik ve denge hissini terbiye eder. Bu sayede insan fena vaziyette yere düşmekten korunmuş olur. ⁸³¹

Genç Dernekleri'nde faydalı jimnastiklerin en ehemmiyetli olanlarından biri de tırmanmaktır. Tarcan, insan hayatında çok defa ihtiyaç görülen bir faaliyet olarak gördüğü tırmanmayı bir yangın durumunda ipe veya sırığa tırmanmayı bilmek sayesinde insanın hem kendi hayatını kurtarması, hem başkasının imdadına yetişebileceğini, bir kaza neticesi olarak denize düşse kendisine atılan ipe sarılıp çıkabileceğini kısaca genel bir tehlike anında tırmanma sayesinde kurtulabileceğini vurgulamıştır. Bu içtimai faydasından başka el ve ayak yardımı ile bir ipe tırmanma tüm adalelerin gelişimine vesile olacağı ve bilhassa kol, göğüs ve karın adaleleri kuvvetleneceğini belirtmiş ve atlamayan ve tırmanmayan gençlerin cüretkâr ve becerikli olamayacaklarına dikkat çekmiştir. ⁸³²

Malum olduğu üzere Genç Dernekleri'nde takip edilen gaye çocukların bedenî ve ruhî kuvvetlerini artırarak onları hayata hazırlamaktır. Ruhen ve beden mükemmel yetişen gençler düzenli, aktif, sözünde duran, becerikli, metin, fedakâr, sıhhatli ve güçlü olurlar. Manen ve maddeten böyle bir terbiye görmüş olanlar orduya dâhil oldukları zaman ülke müdafaasını hakkıyla yerine getirirler. Bu mühim gayenin meydana gelebilmesi için müracaat olunacak vasıtalarından biri de oyunlardır. Beden hareketlerinin ayrılmaz bir parçası hatta tamamlayıcısı addolunan oyunların maddi ve manevî birçok faydaları vardır. Tarcan, pek küçük yaşta başlanılan beden

⁸³¹ Selim Sırrı, "Terbiye-i Bedeniyye Dersleri Atlamalar", s. 3-7.

⁸³² Selim Sırrı, "Genç Dernekleri Tatbikatından – Tırmanmak", s. 12.

faaliyetleri sayesinde vücudun bütün aksamının fizyolojik vazifelerini layıkıyla yerine getireceğine dikkat çekmiştir. Özellikle yürüyüşün ahenk ve intizamını ortaya çıkaracağına, koşma, tırmanma, atlama kabiliyetlerini arttıracığına, kalp, mide, ciğerler ve bağırsakların vazifelerini kolaylıkla yerine getireceğine değinmiştir. Bunun yanında oyunun bakış ve anlayış hızı, hassasiyet, heyecan, şefkat, beraberlik, yardımlaşma, serinkanlılık, metaneti, sabır, tahammül, dinçlik, maharet gibi manevi vasıfları da geliştirip ve takviye edeceğini belirtmiştir.⁸³³

Tarcan, çocuğun oyunda ruhunun temayüllerini idare etmek için dikkat ve muhakeme ile iş görmeğe alışacağını, grup halinde oynadıkları oyunlar ile ahlakî menfaatlerinin artacağını, aralarında reisler seçip kendi kendilerini idare etmeğe alışacağına vurgu yaparak bu sayede toplumsal hürriyetin ilk tecrübelerini görerek hayatın çıraklık devrini yaşayacaklarını dile getirmiştir.⁸³⁴

Genç Dernekleri'nde oyun süresi iklime, havaya ve çocukların kudret ve kabiliyetine göre tayin edilmiş olup, her yaşın kendine göre oyunları vardır. Her türlü top oyunlar, koşmaca, mücadele oyunları çocukluğun muhtelif devrelerinde tatbik edilmiştir. Yazılarında özellikle hassas adalelerin terbiyesi için maharet ve marifet oyunlarına ehemmiyet verilmesi gerektiğini ifade eden Tarcan, bilhassa top oyunları ve nişancılık oyunlarını tavsiye etmiştir.⁸³⁵

Bu bağlamda dikkat, mesafe tahmini, nişancılık, maharet ve enerjinin gelişimine yardım eden top oyunlarını ülkede tatbik etme, okullarda ve okul dışında çocukları top oynamaya teşvik etmenin zaruri bir durum olduğunu ifade ederken özellikle çocukların kendi kendilerine veya birlikte oynadıkları vakitlerde her iki elini nöbetleşe olarak kullanmayı öğrenmelerine vurgu yapmıştır.⁸³⁶

“Güçlü bir ordunun arkasında her an bir de sağlam bir gençlikten mürekkep bir ihtiyat ordusu mevcuttur” gerçeğinden hareketle, II. Meşrutiyet sonrası Osmanlı

⁸³³ Selim Sırrı, **Genç Derneklerinde Oyunlar**, s. 5-6.

⁸³⁴ **a.g.e.**, s. 6.

⁸³⁵ Selim Sırrı, *“Genç Derneklerinde Terbiye-i Bedeniye Dersleri”*, s. 9; Selim Sırrı, *“Terbiye-i Bedeniyye Dersleri - Terbiye-i Bedeniye Ve Oyun Meydanları”*, s. 6.

⁸³⁶ Selim Sırrı, *“Terbiyevi Oyunlar-Top Oyunları”*, s. 12.

İmparatorluğu'nda ülke savunmasına yardımcı olmak amacıyla oluşturulan Genç Dernekleri Birinci Dünya Savaşı'nda alınan yenilgi sonucu kapatılmıştır.⁸³⁷

Cumhuriyet döneminde Maarif Vekâleti'ne bağlı okullarda ve bunun dışındaki spor faaliyetlerinin askeriye'deki talim ve terbiyeye bir ön hazırlık şekline sokulması amacıyla Genç Dernekleri'nin yeniden kurulması için Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi girişimlerde bulunmuştur. Hükümete yaptığı başvuruda özellikle Avrupa'daki sivil okulların dinlenme zamanlarında orduda öğretilmesi lazım gelen bilgilerin gösterilmesi, her bakımdan Türklerden ileri durumda olan Avrupa devletlerinin yaptığı çalışmaların Türkiye açısından büyük ehemmiyet taşıdığını yazısında bildirmiştir. Bu girişim aynı zamanda okulları ilgilendirdiği için Maarif Vekâleti'ne de görüş almak üzere yazının bir nüshası gönderilmiştir. Vekâlet de Beden Terbiyesi Müfettişi Selim Sırrı Bey'den bahsi geçen konu ile ilgili görüşlerini bildirmesini istemiştir. Tarcan, Avrupa'daki gerçekleştirilen faaliyetlerin Erkan-ı Harbiye'nin bahsettiği gibi olmadığına değinmiş ve Türk gençliğinin askerliğe hazırlanma sürecinin yalnız ahlaki hazırlık seviyesinde kalması gerektiğini savunmuştur. Sivil okulların askeri eğitimden ziyade bilim ile uğraşması gerektiğini ifade eden Tarcan, on yedi yaşından itibaren gençlere atış talimi olanağı verildiği takdirde istenilen gayenin temin edileceği yorumunu yapmıştır.⁸³⁸

1950'lerle başlayan yeni dönemde Türkiye'de spor politikalarındaki askeri söylemin ortadan kalktığı söylenebilir. Yiğit Akın'a göre, askeri vurgunun ortadan kalkmasının dünyadaki dönüşümlerle olduğu kadar önceki dönemde uygulanan mükellefiyet projesinin⁸³⁹ başarısızlıkla sonuçlanmış olması ve kendi muhalefetini doğurmasıyla yakından alakası vardır. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönem, bütün dünyada kitlesel savaşlar döneminin büyük ölçüde kapandığı, değişen savaş koşullarında hantal kaldığı anlaşılan büyük orduların giderek tasfiye edilmeye başlandığı ve profesyonel ordu sistemine geri dönüşün planlandığı bir dönem

⁸³⁷ Balcıoğlu, "Osmanlı Genç Dernekleri", **Türk Kültürü**, s. 104.

⁸³⁸ Balcıoğlu, "Osmanlı Genç Derneklerinden İnkılâp Gençleri Derneklerine", s. 149-150.

⁸³⁹ 1938 yılında İkinci Dünya Savaşı öncesinde Türk ordusu ve milletini muhtemel bir topyekun savaşa hazırlamak üzere Beden Terbiyesi Kanunu çıkarılmıştır. Kanunda gençlerin boş zamanlarında gençlik grupları yada kulüplerine girmeleri ve beden faaliyetlerinde bulunmaları zorunlu görülmüştür. Kanun 12-45 yaş arası her vatandaşa beden terbiyesini zorunlu tutmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sait Tarakçıoğlu, "A Failed Project in Turkey's Sports History: The Law on Physical Education of 1938", **The International Journal of the History of Sport**, Vol. 31, No. 14, 2014, s. 1807-1819.

olmuştur. Bu beden terbiyesi ve spor politikalarındaki değişikliğin, bir yandan gelişen silah teknolojisinin ve savaş stratejilerinin sportmen ve elik iradeli çok sayıda askere olan ihtiyacı azaltılmasıyla ve İkinci Dünya Savaşı'ndan edinilen tecrübeler ve mükellefiyet gibi paramiliter uygulamaların pratikteki zorluklarıyla ilgili olduğu söylenebilir.⁸⁴⁰

2.5.3. Militer Alanda Beden Terbiyesi ve Spor

Jimnastik, spor ve oyun ile sıhhat, kuvvet, beceriklilik ve dayanıklılık elde edilir ve çoğaltılır. Bundan dolayı idman talimleri her sınıf silah talim ve terbiyesi için mutlaka lazım olan bir esastır. Bugünkü ordu kendi çatısı altına giren yurttaşları yalnız harbe hazırlayan bir ocak değil belki yurttaşların karakterlerini de terbiye etmeyi üzerine vazife almış yüksek bir terbiye kurumudur. Bu vazife yurdun, yurttaşın yükselmesi bakımından memnuniyetle üstlenilmiş yüksek ve feragatli bir vazifedir. Sıkı disiplinli ve dar çerçeveli askeri talimler ve hareketler esnasında pek türlü olan insan karakteri kendisini olduğu gibi gösterecek, kimliğini meydana çıkaracak müsait bir fırsat bulamaz. Bunun için en müsait fırsat oyun ve spor saatleridir. Bu saatler esnasında insan vücudunun kabiliyetini, kusurlarını, eksiklerini meydana koyduğu gibi ruhi vasıflarını; noksanlarını kısacası karakterini meydana koyar ve kumandanına bunları öğrenmek, düzeltmek ve terbiye etmek fırsatını bahşeder. Vücut kabiliyeti ile ruhsal kabiliyetlerin birbiriyle çok alakası vardır. Ekseriya vücut dengesi tam olan insanlarda zihin ve ruh dengesi de oldukça yerinde olduğu tecrübelerle görölmüştür. Vücudunu fenni şekilde yapılan beden hareketleri ve usulüne uygun yapılan oyun ve spor hareketleriyle evikleşmiş olan asker yılmadan ve nefisini esirgemedен iş görmek vasfını kazanır. Bu vasfı kazanan askerler, zorluk ve yoksulluklardan sonra da cesaret ve gayretini düşünüp çabuk karar verme özelliklerini muhafaza eder.⁸⁴¹

Kendisi de asker kökenli bir şahsiyet olan Tarcan, orduya asker yetiştirmekten gayenin sağlam, atılgan, başarıcı, kudretli, fedakâr gözü pek insan

⁸⁴⁰ Akın, **a.g.m.**, s. 77.

⁸⁴¹ Cemil Taner, "*Orduda Spor*", **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 10, Ağustos 1939, s. 1-2.

yetiştirmek olduğuna dikkat çekmiştir. Beden terbiyesinin ordudan evvel okulda başladığını söylemiş ve üniversite ile askeri okullarda yeterli ölçüde verildiği takdirde orduya katılan genç askerlerin vücutlarının mükemmel şekilde terbiye edilmiş olacağı ifade etmiştir.

Tarcan, ordu ve donanmaya alınacak askerlerin beden terbiyesinin genel kültür seviyesine çıkarılmasının gerekli olduğunu, sadece bilgi seviyesi değil, canlılık, kudret, çeviklik, atılganlık ve başarıcılık gibi askeri vasıflarla üstün olabileceğini ve bunların ise ancak muntazaman ve devamlı yapılan vücut eksersizleriyle elde edebileceğini aktarmıştır.⁸⁴²

Tarcan, asker ocağında bulunan bir subayın vücuduna itina ile bakması gerektiğini söyleyerek bir orduda hangi sınıfa mensup olursa olsun aranan vasıfları şöyle sıralamıştır:

1. Tam bir sıhhat
2. Uzun yürüyüşe dayanıklılık
3. Kesilmeden koşmak
4. En az bir metrelik bir engelden atlamak
5. Dağlara bayırlara tıkanmadan tırmanmak
6. Mücadele sporlarına (boks, eskrim vb.) malik olmak
7. İyi yüzmek⁸⁴³

Tarcan, bu yedi vasıftan birincisinin sıhhat olduğunu ve o olmadıkça diğer vasıfların bir kıymeti olamayacağını dile getirmiştir. Ona göre, tam bir sıhhat bakımla elde edilir. Sudan, havadan, güneşten, hareketten istifade etmeyi bilmeli, vücuda zarar veren her türlü suiistimallerden sakınmalı, her şeyi vaktinde ve lüzumu kadar yapmalıdır. Diğer altı vasfın ise bir metot dâhilinde idmanla elde

⁸⁴² Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri-Fransız Ordusunda Beden Terbiyesi*”, **Cumhuriyet**, 17 Ekim 1937, s. 7.

⁸⁴³ Selim Sırrı Tarcan, “*Subayların Bedeni Vasıfları*”, **Büyük Çağ**, Sayı 4, 1947, s. 7.

edilebileceğini belirten Tarcan'a göre, bir subayın yorulmadan yürüyebilmesi, kesilmeden koşması, herhangi bir yamaca tırmanması, belindeki kılıcı kullanmasını bilmesi, iyi yüzmesi kısaca bu bedeni vasıflarla maiyetinde bulunan erlere örnek olması lazımdır. Bu yedi vasfı elde etmek için her gün vücudunu bir usul tahtında işleten subayların kudret ve kabiliyetleri nispetinde her yaşta kuvvetli, atik, çevik, dayanıklı, başarılı olurlar ve bu sayede sulh ve savaşta kendilerinden beklenen vatan borcunu ödemeye kadir olurlar.⁸⁴⁴

Tarcan, insanın doğuştan bedeni gelişimlerinin sağlam olamayabileceğini ve bunun normal bir durum olduğunu dile getirmiştir. Fakat onu daha iyi, daha kudretli bir hale koymak için her gün vücudunu işletmeyi ihmal etmemenin bireyin kendi elinde olan bir durum olduğunu ve bunun vatan için milli bir vazife olduğunu vurgulamıştır.⁸⁴⁵

Tarcan, bir asker için bedeni vasıfları kadar ruhi vasıflarının da önemli olduğunu ve yalnız harp meydanlarında değil, her türlü tehlike karşısında, her türlü müşkül zamanlarda subaylar için çok gerekli bir durum olduğunu ifade etmiştir. Bir düşman karşısında serinkanlılığını kaybetmemek, ani kararlar vermek, cesaretle metanete iş görmek için bir subayda bedeni olduğu kadar ruhi vasıflar da gereklidir. Bu vasıflar enerji, irade, cesaret, serinkanlılık, bakış hızı, nefse itimattır. Tarcan'a göre bu vasıfların en ehemmiyetlisi enerji sahibi olmaktır. Hayat savaşında veya savaş meydanında elde edilen zaferler, çoğunlukla bir enerji mahsulüdür. Büyük bir komutandan “*Harp meydanında ruhi vasıflar birinci, bilgi ikinci gelir*” sözlerini aktaran Tarcan'a göre ruhi vasıfların kuvvetlenmesi için iki okul vardır:

*“Biri hayat okuludur ki o daimi bir savaştan ibarettir. Yaşamak için didinmek, zorlukları yenmek, çalışmak, insanının enerjisini günden güne arttırır. Diğeri spordur. Sporla bilhassa mücadele sporları ile elde edilecek vasıflı korkunun ne olduğunu bilmemek için değil, korkuyu yenmeğe yarar. Spor insanı, sinirlerine hâkim kılar, insan can acısına dayanmaya alışır.”*⁸⁴⁶

Bugünün harplerinde manevi vasıflara eski muharebelerden ziyade ihtiyaç olduğunu dile getiren Tarcan, o sebeple küçük büyük her subayın manevi vasıfların

⁸⁴⁴ Aynı yer.

⁸⁴⁵ Aynı yer.

⁸⁴⁶ Selim Sırrı Tarcan, “*Subayların Ruhi Vasıfları*”, **Büyük Çağ**, Sayı 5, 29 Ekim 1947, s. 8-9.

neticesine çok itina etmesi ve hem manen hem maddeten sağlam olmaya bakıp bir yandan ruhunun bir yandan da bedeninin terbiyesini dikkat etmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁸⁴⁷

⁸⁴⁷ Aynı yer.

III. BÖLÜM: SELİM SIRRI TARCAN'IN EDEBİ YÖNÜ İLE EĞİTİM VE SOSYO-KÜLTÜREL YAŞAMA DAİR DÜŞÜNCELERİ

3.1. Selim Sırrı Tarcan'ın Edebi Yönü

Tarcan'ın eğitimci kişiliğinin yanında bahsedilmesi gereken özelliklerinden biri de onun edebi yönüdür. Kalemî çok güçlü bir yazar olarak ömrü hayatında birçok eser ve makale ortaya koymuştur. Kalemî gibi söz söyleme konusunda da yetenekli olan Tarcan, usta bir hatip olarak yaşamında binden fazla konferans vermiştir. Bu başlık altında Tarcan'ın yazarlık hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmekle birlikte onun edebi yönünü ortaya koyan hatipliği ve hikâyeciliği gibi özellikleri de incelenmiştir.

3.1.1. Selim Sırrı Tarcan'ın Yazarlığı ve Eserleri

3.1.1.1. Yazarlığı

1897 yılında Mühendishane'den mezun olan Selim Sırrı Bey, eğitim aldığı derslerden fayda görmediğini, teorik ve hayali olan bu bilgilerin ömrü hayatında hiçbir işine yaramadığını, sadece yanlış, ilimsiz, geliş güzel yapılan jimnastiklerden biraz fayda gördüğünü ifade etmiştir.⁸⁴⁸ Kendisinin ifadesine göre, Mühendishane'den ayrıldıktan sonra İzmir'e tayini çıkan Selim Sırrı Bey, tüm kitaplarını ocakta yakmış, diplomasını, birkaç Fransızca romanı, Jean-Jacques Rousseau'nun Emile'ini, Aleksandre Dumas'ın Üç Silahşör'ünü yanına alarak İstanbul'dan ayrılmıştır.⁸⁴⁹

İzmir'de Yenikale istihkâmlarında bir dönem askerin talim ve terbiyesinden sorumlu olarak görev yaptıktan sonra şehir merkezine nakil olmuş, bu sayede İzmir'in aydın kesiminden insanlarla tanışmış, Evliyazade Refik, Tevfik Nevzat ve bilhassa Abdülhalim Memduh'la dost olmuştur.

⁸⁴⁸ Selim Sırrı, "İdman Âleminde Kırk Sene 5", s. 80.

⁸⁴⁹ Selim Sırrı, "İdman Âleminde Kırk Sene 6", s. 91.

Abdülhalim Memduh için “...kıymetli bir zattı. Edebiyata meraklı, iyi Fransızca bilir. Ateşin bir zekâ. O benim mürşidim oldu” ifadelerini kullanan Selim Sırrı Bey, yazarlık hayatına başlamasına vesile olan Abdülhalim Memduh ile aralarında geçen konuşmayı şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir gün Abdülhalim Memduh bana şöyle dedi:

-Azizim herkes senin jimnastikteki maharetinden bahsediyor, vücudunun demir gibi sert olduğunu söylüyor. Fakat ben öyle düşünmüyorum. Gönlüm ister ki, sen aynı zamanda fikir jimnastiği de yapasın. Yalnız pazılarını işletmek para etmez, biraz da kafan işlemeli! O zaman ancak memlekete faydalı olursun, seni o zaman herkes takdir eder ve sever. (...)

-Öyle olursa memnun olurum, memlekette tanınmış olmak kim istemez? (...)

-Şimdi buradan Frenk mahallesine gidersin. Orada kitapçı Abajuliden (Edmond Demolins) in (A quoi tient la superiorite des Anglo-Saxons’u ile L’Education nouvelle) adlı yeni çıkan iki eserini alırsın ve onlardan benim göstereceğim yerleri Türkçeye çevirip bana getirirsin dedi. Kitapları aldım ve işe başladım. Büyük güçlüklerle manasını bilmediğim kelimeleri lügatte bularak dört beş kâğıt doldurdum ve kendisine getirdim. Yazılarımı eline aldı, okudu, okudu. Güldü, bu tercüme hiçbir şeye benzememiş dedi. Her cümlesini düzeltti. Adeta makaleyi baştan yazdı. Ben onu tekrar temiz çekip getirdim. Böylece iki gün sonra (Hizmet) gazetesinde ilk yazım çıktı. Ben sevinçten çıldırıyordum. Tam bir sene her makaleyi ben yazıyordum, o da üşenmeden tashih ediyordu. Böylece (Paul Bourget)’in, (Sully Prudhomme)’un (Herbert Spencer)’in eserlerini birer birer onun sayesinde tedarik ettim. Günden güne okuma ve yazma merakı bende artıyordu. (...) O gittikten sonra tabi ben yazamaz oldum. Bir gün sokakta Teyfik Nevzat Bey’e rastladım ve bana sitem etti: - Neden yazmıyorsun? Terbiye hakkındaki yazıların çok beğeniliyordu. Rica ederim ihmal etme, bugünlerde yeni bir makaleni bekliyorum! Dedi. Verecek cevap bulamadım peki deyip uzaklaştım. O gece (H. Spencer)’in Terbiye adlı eserinden bir pasajı tercüme ettim. Birkaç kere okudum. Ötesini berisini düzelttim, ertesi gün korka korka gazete idarehanesine götürdüm. Yazım basıldı. Sevincimden zıp zıp sıçırıyordum. Artık kendi kendime yazabiliyordum. Ben de muharrir olmuşum.⁸⁵⁰

Böylelikle İzmir’de yaşadığı dönemde (1897-1901) yazarlık hayatına başladığını dile getiren Selim Sırrı Bey için yazma işi zamanla bir tutku haline gelmiştir. İlk yazılarını beden terbiyesi ve spordan ziyade Fransızca eserlerden tercüme ettiği pasajlar oluşturmuştur. İstanbul’a tayin edildikten sonra ise Servet-i Fünun dergisinde “Terbiye-i Bedeniye Dersleri” adı altında ilkyazı dizisini 1903

⁸⁵⁰ Yeni İstanbul, 8 Haziran 1954, s. 2.

yılında yayımlamıştır. Bu süreçte kitap yazımına da başlayan Selim Sırrı Bey'in II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yazım faaliyetleri hızla artmıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra, Asker Dergisi'nde toplanmış subaylardan bir grup, askeri konularda bir yayın ve fikir ailesi oluşturmuşlardır.⁸⁵¹ Bu yazarlar grubu arasında Selim Sırrı Bey de yer almıştır.⁸⁵²

Selim Sırrı Bey İsveç'ten dönüşünde ise 14 Ağustos 1911 tarihinde “*Terbiye ve Oyun*” adlı dergiyi çıkararak yayın faaliyetlerini hızlandırmıştır. Maarif Nezareti'nde aldığı görevler ile birlikte Fransızca dil bilgisi sayesinde Avrupa'ya tetkik amaçlı yaptığı seyahatler, bilimsel manada yayımlanan dergilerin takibi ve Avrupa'da eğitim camiasında yaşanan inkılâbı yakından gözlemlemesi Selim Sırrı Bey'in ufkunu genişleterek kendisinde büyük bir bilgi birikimi sağlamıştır. Bu bilgi birikimi yazılarına yansiyarak II. Meşrutiyet döneminde birçok eser ve makale vücuda getirmesine vesile olmuştur. Birçok dergi ve gazetede yazmakla birlikte özellikle “*Şehbal*”, “*Terbiye ve Oyun*”, “*Osmanlı Genç Dernekleri*” ve “*Tedrisat*” dergilerinde ciddi ölçüde yazısı yayımlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan Kurtuluş Savaşı Selim Sırrı'nın eğitim ve yazın hayatını etkilemesine izin vermemiştir.

Cumhuriyet döneminde de yazın hayatına aralıksız devam etmiştir. Bu dönemde özellikle Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri başta olmak üzere birçok dergi ve gazetede muhtelif alanlarda yazıları yayımlanmıştır.

1926 yılında Sevimli Ay dergisinin yaptığı bir ankette birçok yazar ve edibe nasıl ve ne şartlarda yazdıklarına dair sorular yöneltilmiştir. Selim Sırrı Bey'in de yer aldığı bu ankette nasıl yazdığına dair sorulan soruya cevabı şu şekilde olmuştur:

“(…)Senenin muayyen zamanlarında yazarım. Yaz sıcaklarında çok kere iki satırı bir araya getirmek için saatlerce düşündüğüm vâkidir. Kışın ise günde iki makale yazdığım olur. Ekseriye sabahları evimdeki kitap odamda yazarım. Geceleri

⁸⁵¹ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, Cilt 3, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s. 264.

⁸⁵² Asker'in yazı kurulunu oluşturan isimler şunlardır: Erkan-ı Harbiye Kaymakamı Osman Senai Bey, Erkan-ı Harbiye Binbaşısı Ali Fuat Bey, Erkan-ı Harbiye Binbaşısı Ali Mümtaz Bey, İstihkâm Kolağası Muallim Selim Sırrı Bey, Piyade Yüzbaşısı Nuri Bey, Bahriye Erkan-ı Harp Yüzbaşısı Veli Bey, **Asker**, Sayı 1, 21 Ağustos 1324, Sayı 2, 1 Eylül 1324.

yalnız okurum. Yazarken veya okurken gürültüden, kalabalıktan hiç müteessir olmam. Bilakis hoşlanırım. Evveleri yazdıklarımı temize çekmek, hatta tekrar okumak âdetim değildi, son dört beş senedir ikinci bir defa okumayı ve bazı tashihler yapmayı âdet edindim. Konferanslarımda ve makalelerimde hatta hususî sohbetlerimde faide ile zevki mizac etmek nice bir prensiptir, en ciddi mevzu'lara bazen biraz mizah katarım. Lisanda sadeliği, kısa ve terkibsiz cümleleri severim. Uzun dinlemekten olduğu gibi uzun söylemekten de hoşlanmam. Onun için yazılarımda ve sözlerimde, intiha aratmamağa çok dikkat ederim”⁸⁵³

Ömrünün büyük bir kısmı yazarlık ile geçen Selim Sırrı Tarcan'ın yazdığı eser ve makalelerde yazar adı olarak bulunduğu dönemdeki mevkisine göre şu unvan ve rütbeleri kullandığı tespit edilmiştir:

“Terbiye-i Bedeniye Müfettişi”, “Terbiye-i Bedeniye Müfettiş-i Umumisi”, “Terbiye-i Bedeniye Mektebi Müdürü”, “Terbiye-i Bedeniye Mektebi Müessisi, Müdürü ve Muallimi”, “Mekatib-i Umumiye Terbiye-i Bedeniye Müfettişi ve Darümuallimin-i Âliye Terbiye-i Bedeniye Muallimi”, “Birinci Sınıf İhtiyat Zabitanından Meclis-i Maarif Azasından”, “Mekatib-i Umumiye Genç Dernekler Müfettişi”, “Mühendishane-i Berri Hümayun ve Hendese-i Mülkiye Mektepleri Jimnastik Muallimi Yüzbaşı”, “Fahri Yaveran Hazret-i Şehriyarinden Mühendishane-i Berrî Hümayun Eskrim ve Jimnastik Hendese-i Mülkiye-i Şahane ve Aşiret Mekteb-i Hümayunları Jimnastik Muallimi İstihkâm Yüzbaşı”, “Kolağası”, “Ordu Saylavı”.

Yaşamı boyunca muhtelif dergi ve gazetelerde 2500 civarı yazı yazdığı söylenen ve 60 eser kaleme alan Selim Sırrı Tarcan'ın Türk düşünce hayatında önemli bir yere sahip olduğu aşikârdır. Tarcan'ın yazılarının olduğu dergi ve gazetelerden bazıları şunlardır:

II. Abdülhamit dönemi: Hizmet, Servet-i Fünun.

II. Meşrutiyet dönemi: Asker Mecmuası, Demet, Halka Doğru, Hanım, İçtihat, İdman, İkdam, İnci, Kadınlar Dünyası, Mecmua-i Askeriye, Muallim, Musavver Muhit, Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası, Resimli Kitap, Şehbal, Tedrisat Mecmuası, Terbiye ve Oyun, Yeni Mecmua.

Cumhuriyet dönemi: Akşam, Aylık Mecmua, Aylık Öğretmen Dergisi, Beden Terbiyesi ve Spor, Büyük Çağ, Cumhuriyet, Çığır, Demiryolları Mecmuası,

⁸⁵³ “Muharrir ve Ediplerimiz Nasıl Yazarlar?” **Sevimli Ay**, Yıl 3, Sayı 6, Ağustos 1926, s. 14.

Fikirler, Foto Magazin, Gediz, Güneş, Gürbüz Türk Çocuğu, Hâkimiyet-i Milliye, Hayat, İlköğretim, İlk Terbiye ve Tedrisat, Maarif Vekâleti Mecmuası, Muallimler Birliğı, Muhit, Resimli Ay, Resimli Hayat, Resimli Şark, Sevimli Ay, Spor Âlemi, Türk Hava Mecmuası, Türk Spor Kurumu, Türk Yurdu, Türkiye Edebiyat Mecmuası, Ülkü, Vatan, Yeni İstanbul, Yeni Yol.

3.1.1.2. Eserleri ve Basın Faaliyetleri

3.1.1.2.1. Eserleri

Bu başlık altında Selim Sırrı Tarcan'ın yazdığı tespit edilen eserleri hakkında genel manada bilgi vermek amaçlanmıştır. Bu tanıtımın amacı Tarcan'ın yazdığı eserlerin tamamını bir bütün halinde değerlendirmeye çalışmaktır.

Tarcan ömrü hayatında toplam 60 eser kaleme almış olup, ilk üç eserini II. Abdülhamit döneminde yazmıştır.⁸⁵⁴ Tarcan'ın bu dönemde kaleme aldığı eserler beden terbiyesi alanında olup deyim yerindeyse onun çıraklık dönemini oluşturmuştur. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanına yakın bir döneme kadar Tarcan, ilmi bir dayanağı olmayan beden faaliyetleri ile meşgul olmuştur. Bu dönemde yazdığı eserlerin İsveç'te eğitimini tamamladıktan sonra ilmî bir dayanağı olmayıp tamamen deneyime dayalı bir çerçevede yazıldığı kanaatine varmış ve kendi özeleştirisini yaparak şu sözleri dile getirmiştir:

*“Fırsat düşünce biz de itiraf ediyoruz. Biz de vaktiyle jimnastiğe heves ettiğimiz zaman terbiye-i bedeniye'nin bir ilim şeklinde tedvin edilemeyeceğine, bunun terbiye ve tababetle pek büyük alakası olduğuna kani' değildik. On yedi sene evvel intişar eden yazılarımızda bu ilimsiz akidemizin müddeayattını bugün tekrar okuduğumuz zaman kızarmaktan men'-i nefis edemiyoruz.”*⁸⁵⁵

Daha önce de belirtildiği gibi Tarcan'ın İsveç günleri (1909-1910) onun zihinsel dönüşümünde büyük dönüm noktalarından birini oluşturmuştur. Orada sağladığı bilgi birikimi neticesinde II. Meşrutiyet döneminde 28, Cumhuriyet döneminde ise 29 eser kaleme almıştır.

⁸⁵⁴ Tarcan'ın eserlerinin kronolojik listesi için Ek-16'ya bkz.

⁸⁵⁵ Selim Sırrı, “Bizim Jimnastiklerimiz”, **Tedrisat Mecmuası**, 11. Cilt, Sayı 55, Mayıs 1920, s. 686.

Tarcan'ın yazdığı eserleri sekiz başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Bunlar:⁸⁵⁶

1. Tercüme Eserleri
2. Seyahatname/Gezi Yazısı-Anı Türünde Eserleri
3. Konferans Türünde Eserleri
4. Hikâye Türünde Eserleri
5. Sağlık Alanında Eserleri
6. Sosyo-Kültürel Alandaki Eserleri
7. Beden Terbiyesi ve Spor Alanındaki Eserleri
8. Eğitimin Farklı Alanlarına Dair Eserleri

II. Meşrutiyet döneminde yazdığı 28 eserin 23'ü beden terbiyesi, biri hatırat, biri hikâye ve üç tanesi ise beden eğitimi dışındaki eğitim alanları ile ilgilidir. Cumhuriyet döneminde kaleme aldığı 29 eserin ise dokuzu beden terbiyesi, altısı sosyo-kültürel, beşi hatırat, üçü konferans, ikisi hikâye, ikisi sağlık ve iki tanesi de beden eğitimi dışındaki eğitim konularına mahsustur.

Genel olarak değerlendirildiğinde Tarcan, beden terbiyesi ve spor alanında 35 eser yazmış olup (tercüme eserleri hariç), bunların ağırlıklı olarak yazıldığı dönemin ise II. Meşrutiyet dönemi olduğu görülmektedir. Cumhuriyet döneminde de, II. Meşrutiyet döneminde olduğu gibi en fazla beden terbiyesi alanında yazmakla birlikte bu dönemde beden terbiyesi dışındaki alanlara da ağırlık verdiği göze çarpmaktadır.

Tarcan'ın tercüme eserlerine bakıldığında ise tamamını II. Meşrutiyet döneminde yazdığı görülmektedir. 1911-1917 yılları arasında yazdığı bu eserler incelendiğinde İsveçli, Belçikalı ve Fransız yazarlardan faydalandığı anlaşılmaktadır. Tarcan'ın yazdığı bu eserler genel kapsamda dönemin okullarının müfredat

⁸⁵⁶ Tarcan'ın eserlerinin sınıflandırılmış halindeki listesi için Ek-17'ye bkz.

programlarında uygulanması için düzenlenmiştir. Tercüme ettiği eserlerin bazıları Maarif Nezareti tarafından desteklenmiş ve Tercüme Dairesi Kütüphanesi'nin yayını olarak basılmıştır.

Bunun yanında bu zamana kadar Tarcan'ın bahsedilmeyen bir kitabı da tespit edilmiştir. Eserin adı “*Mekteblere Mahsus İlm-i Terbiye-i Etfal*” olup Necmettin Sadak ile birlikte tercüme ettiği 550 sayfalık bu eser 1917 yılında Matbaa-i Âmire'den çıkmış olup Maarif-i Umumiye Nezareti'nin Telif ve Tercüme Kütüphanesi'nin on ikinci eseri olarak basılmıştır. Fransızca olarak kaleme alınmış olan eserin yazarları Fransız pedagoji uzmanlarından Irénée Carré ve Roger Liquier'dir. Asıl adı “*Traité de pédagogie scolaire, précédé d'un cours élémentaire de psychologie appliquée à l'éducation*” olan eser 1897 yılında Paris'te Armand Colin editörlüğünde yayınlanmış olup 544 sayfadır.⁸⁵⁷ Darümuallimin ve darümuallimatlarda ders kitabı olarak kullanılmak üzere tercüme edilmiş olan bu eser ilkokul öğretmenlerinin çocukları fikrî, bedenî ve ahlakî olarak nasıl eğiteceklerine dair bilgiler içermektedir.

Tarcan'ın kaleme aldığı bir diğer eser grubu ise Seyahatname/Gezi Yazısı-Anı türündedir. Bu alanda “*Bizce Meçhul Hayatlar-İsveç'te Gördüklerimiz*”, “*Garpta Hayat*”, “*Bugünkü Almanya*”, “*Şimalin Üç İrfan Diyarı: Finlandiya, İsveç, Danimarka*”, “*Yurd Dışında - Londra'da Gördüklerimiz*” ve “*Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları*” adlı eserleri vücuda getirmekle birlikte birçok makale de kaleme almıştır.

Seyahatlerini kitap halinde yayımlamasıyla Tarcan Avrupa medeniyetleri hakkında ulusun bilgilenmesine yardımcı olurken, yurtdışına seyahat edecek insanları hem teşvik etmiş hem de bu insanların seyahat edecekleri ülkeler hakkında bir ön bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. O zamanın teknolojik gelişmişlik seviyesine bakıldığında yabancı bir ülke hakkında bilgi sahibi olabilmek ancak gazete, dergi ve

⁸⁵⁷ Eser hakkında daha ayrıntılı bilgi için bakınız. Necati Çavdar, “*II. Meşrutiyet Döneminde “Mekteblere Mahsus İlm-i Terbiye-i Etfal” Üzerine Değerlendirmeler*”, **Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlâk ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu**, Cilt 2, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016, s. 833-854.

bu tarz seyahat yazıları ile mümkün olabilmektedir. Bu sebeple Selim Sırrı'nın bu alanda önemli bir amaca hizmet ettiği aşîkârdır.

Tarcan'ın bir diğêr eser grubu ise konferans türündedir. Tarcan 1931-1935 yılları arasında İstanbul radyosundan her yaştan insana hitap ettiği radyo konferansla vermiştir. Verdiği bu konferanslar sadece beden terbiyesi alanında olmayıp, eğitim, sosyal, sağıık, kültür vb. birçok alanı kapsamaktadır. Selim Sırrı Tarcan'ın verilen bu konferansların unutulup gitmemesi ve tüm Türk halkına ulaşabilmesi için üç seri eser halinde yayımlamıştır.⁸⁵⁸

Selim Sırrı Tarcan'ın radyo konferansları Türk basınında da ilgiyle karşılanmış, Peyami Safa, Halit Ziya Uşaklıgil gibi dönemin önemli edebiyatçıları Tarcan'ın Radyo Konferansları üzerine düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelere bakıldığında Tarcan'ın beden terbiyesi ile birlikte birçok alana hâkim olduğu vurgusu yapılmıştır.⁸⁵⁹ Ayrıca verilen konferansların eser haline getirilmesine dair memnuniyetler ve konferanslarındaki akıcı üslubu üzerinde durulan unsurlardan olmuştur.⁸⁶⁰

Bu eserlerde çocuk terbiyesinden, sağııkı yaşama, beden terbiyesinden, batı müziğine, halk danslarından, yurtiçi-yurtdışı seyahat izlenimlerine kadar toplumun her kesiminden insanı alakadar eden birçok önemli unsur incelenmiştir. Dolayısıyla

⁸⁵⁸ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım** (Birinci Kitap), Devlet Matbaası, İstanbul, 1932; Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım** (İkinci Kitap), Ülkü Matbaası, İstanbul, 1934; Selim Sırrı Tarcan, **Radyo Konferanslarım** (Üçüncü Kitap), Ülkü Matbaası, İstanbul, 1935.

⁸⁵⁹ “Üstat yalnız bir jimnastikçi değildir. O bir ediptir, âlimdir, mütefennindir, konferansçıdır. Onun bilmediği yoktur.” Radyocu, “Onun Bilmediği Yoktu”, **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1932, s. 4; “Konferanslarının mevzularına bakarsanız, o yalnız bir bedeni terbiye mütehasısı değildir: Filozoftur: size Aristo'nun “İleti gaiye” nazariyelerinden dem vurur. Musikişinastır; Türk ve Avrupa musikisinden, halk rakıslarından bahseder. Ediptir; Ziya Paşadan mısralar okur, İsmail Safa'yı daima anar; Maurois, Maeterlinck, Goethe ilahı dilinden düşmez. Doktordur; size tagaddi bakımından havanın, suyun, güneşin değerini anlatır, genç kalmanın sırlarını ifşa eder. Pedagogtur; size Rablais'den, Montessori'ye kadar terbiye ilminin geçirdiği safhaları nakleder. Seyyahıtır; İsveç'e, Karadeniz sahillerine, Zeybekler diyarına götürür. Moralisttir; hayat için size bazı veçheler gösterir. Ruhیاتçıdır; heyecanlı ve tessürlü hayatımızı tahlil eder. Hikâyecidir, muharrirdir ve nihayet, resmi sıfatına göre de bedeni terbiye mütehasısı, fazla olarak mükemmel bir babadır. Bunun için, Selim Sırrı Bey'in ruhu, bütün renkleri taşıyan bir güneş huzmesi kadar sıcaktır.” Peyami Safa, “Bana Kalırsa, Selim Sırrı Bey'in kitabı”, **Cumhuriyet**, 24 Kasım 1932, s. 3; Peyami Safa, “Selim Sırrı'nın Sırrı”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 29-30.

⁸⁶⁰ Yusuf Ziya, (başlıksız), **Cumhuriyet**, 15 Kasım 1932, s. 3; Halit Ziya Uşaklıgil, “Selim Sırrı”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950, s. 15-16.

eserlerde bahsedilen konuların anlatım dili de her kesimin anlayacağı ölçüde olmuştur.

Bir diğer türdeki eserleri ise hikâye alanındadır. Bu alandaki eserleri özellikle toplumsal ve ahlaki söyleşileri konu edinmiştir. Tarcan'ın kendi yaşamından da örneklerin bulunduğu eserlerde kısa pasajlar halinde hikâyeler yer almaktadır. Bu bağlamda toplumun gelenek göreneklere bağlılığı, okulların durumu ve öğretmenlerin çalışma şartları, Avrupa insanının Türk toplumuna bakışı, evlilik meselesi, çocuk terbiyesi, kadınlık ve annelik vazifesi, aile ilişkileri, kız-erkek ilişkileri, vuslat, ihanet, evlenme, boşanma, yokluk, kıskançlık gibi Türk toplumunu ve ülkeyi alakadar eden meseleler incelenmiş ve toplumu ilgilendiren ve insanlığın içinde barındırdığı eksiklikler, aksaklıklar, güldürücü unsurlar örnekler üzerinden ele alınmıştır.

Bir diğer türdeki eserleri ise sağlık alanında olup çocuklara ve genel halk sağlığına yönelik öğütler içermektedir. Bu eserlerde çocukların toplumsal yaşamda sağlık ile alakalı dikkat etmesi gereken konular, gençlikle ihtiyarlık arasındaki farklar, insanın kaç yaşına kadar genç sayılacağı, ihtiyarlamamak için ne yapılması gerektiği, ihtiyarlar vücudunu nasıl işletmeli gibi her insanın doğasında olan gençlik ve ihtiyarlıkta dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmıştır.

Tarcan'ın bir diğer türdeki eserleri ise sosyo-kültürel alanda olup bu alandaki eserleri sosyal yaşam, müzik, dans, gibi konuları kapsamaktadır. Bu eserlerde Türk çocuğu ve gençliğinin azmi, sebatı, kuvveti, çalışkanlığı, güzel huylu olmayı aşılıyarak onları iradeli, ideal sahibi, düzenli iş yapan, yaptığı işin bilincinde olan, ülkeye ve topluma faydalı bir birey olarak yetişebilmesi amacıyla öğütler verilmiştir. Bunun yanında Batı'nın klasik müziği ve o müziğe yön veren şahsiyetler hakkında tanıtıcı bilgiler ile Tarcan'ın Zeybek dansına nasıl heveslendiği, yurt dışına yaptığı seyahatlerde gördüğü halk danslarına merak sarması ve ülkeye döndüğünde milli dansların ihyası için gösterdiği çabalar gibi bilgiler yer almaktadır.

Son olarak ise eğitimin farklı alanlarına dair eserlerinde ilkökul çocuklarının eğitimi için öğretmenlere yol gösterici tavsiyeler yer alırken, çocuk terbiyesinin önemli isimlerinden Maria Montessori ve Ovide Decroly'in eğitim sistemleri

hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca Tarcan'ın 1913 yılında Macaristan'da yaptığı tetkikler neticesinde çocuk terbiyesine yönelik notları göze çarpmaktadır. Bunlardan başka askerlik görevinin gereklerini göstermek, askerin belleğini kendisine fayda sağlayacak, görevi süresinde işine yarayacak bilgilerle donatmak ve şuurlu, namuslu, iş bilir bir şahsiyet olabilmesi ile ilgili ve hitabette dikkat edilmesi gereken hususlara dair her kesimden insanın faydalanabileceği bilgiler mevcuttur.

Tarcan tarafından yazıldığına dair bilgiler olmasına rağmen varlığı konusunda tespiti varılamayan bir kaç eser de mevcuttur. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde tespit edilen bir belgede İzmir'de Darü'l-İrfan Hususi Okulu öğretmenlerinden Muhammed Şeref ve Fransızca öğretmeni mülazım Selim Sırrı Beyler tarafından yazılan Çocuklara Mürebbi eserinin basım izni için Maarif Nezareti'ne 3 Temmuz 1900 tarihinde başvuruda bulunulmuştur.⁸⁶¹ Eserin basımı için yapılan başvuru 2 Ağustos 1900 tarihinde kabul edilse de eserin baskısıyla alakalı hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Selim Sırrı Tarcan'ın ilerleyen dönemde yazdığı eserlerin arka kapağında tüm eserlerinin bir listesi verilmekte ve bu listede adı geçen eser yer almamaktadır. Bu sebeple eserin basılmamış olma ihtimali yüksektir.

Bunun yanında sadece ismen görülen ancak varlığı tespit edilemeyen "Futbol Nasıl Bir Oyundur" adında bir eser de mevcuttur. Selim Sırrı Tarcan'ın ulaşamayan bir diğer eseri ise yine ilerleyen dönemde yazdığı eserlerin arka kapağında yer alan tüm eserlerinin listesinde belirttiği Talim-i Lisan-ı Fransevi'dir. Bu eserin Şinoforoğlu'nun çalışmasında bahsettiği "*Darülrifan ve Sanayi Mekteplerinin Fransızca dersleri için hazırladığı ve "Hamidiye Sanayi Mekteb-i ve Darülrifan Fransızca Muallimi Selim Sırrı" unvanı ile 1900'de yazıp 1902'de yayımlanabilen "Nel Usulünde Fransızca Tahsili" ilk çeviri kitabı*" olması muhtemel olup bu esere de ulaşamamıştır.⁸⁶²

Bunun yanında Selim Sırrı Tarcan'ın basılmamış eserleri de mevcuttur. Bu eserlerin isimlerine Tarcan'ın kaleme aldığı son eserlerin arka kapaklarında ve

⁸⁶¹ BOA, MF.MKT., Dosya No: 528, Gömlek No: 43, 13 Cemaziye'l-ahir 1318 (8 Ekim 1900).

⁸⁶² Şinoforoğlu, a.g.t., s. 29. Tarcan'ın kaleme aldığı eserin tam künyesi ise şu şekilde verilmiştir. (Selim Sırrı, *Etude de la langue Française, premier livret, lireecrire, compter*, Smyrne, C. Tatikian.)

torunu Lale Mimaroglu'nun Tarcan'ın ölümü üzerine Yeni Yayınlar dergisine gönderdiği kısa bir biyografyada rast gelinmiştir. Basılmamış eserlerinin isimleri şunlardır: Avrupa Gezilerinde Öğrendiklerim, Londra ve İngilizler, Ömrümün Kitabı (3 Cilt: Çocukluk, Gençlik, Yaşlılık)⁸⁶³, Spor Âleminde 50 Sene, Yurt İçinde Gördüklerim.⁸⁶⁴

3.1.1.2.1. Dergicilik Faaliyetleri

3.1.1.2.1.1. Terbiye ve Oyun Dergisi

“*Terbiye ve Oyun*” Türk spor basını tarihine öncülük etmiş önemli dergilerden bir tanesidir. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ortaya çıkan hürriyet rüzgârından spor da nasibini almış ve “*Futbol*”dan sonra spor alanında yayımlanmış önemli bir dergi olarak tarihteki yerini almıştır.

Meşrutiyet'in ilanından bir süre sonra İsveç'e beden terbiyesi ihtisası için giden ve yeni bilgilerle donanan Selim Sırrı Bey dönüşünde tecrübelerini insanlara anlatmak ve öğretmek emelinde olmuştur. Bu çerçevede verdiği konferanslar ve öğretmenliğini yaptığı okulların yanında basın yolu ile de umuma tecrübelerini duyurmak istemiştir.

İşte bu vesile ile Selim Sırrı Bey'in bizzat kendisinin vücuda getirdiği Terbiye ve Oyun dergisi yayın hayatına başlamıştır. Derginin ilk sayısı 14 Ağustos 1911 tarihini taşımaktadır.⁸⁶⁵ İlk yılında on beş günde bir düzenli bir şekilde bir yıl boyunca yayımlanan Terbiye ve Oyun dergisi 14 Ağustos 1912 tarihli 22-23-24 sayılarının bir arada çıktığı “*nüsha-i fevkalade*” ile yayın hayatına uzun bir süre ara vermiştir.⁸⁶⁶ On yıl sonra Temmuz 1922'de tekrar okuyucusuyla buluşan *Terbiye ve Oyun* dergisinin yayın hayatı bu sefer aylık olarak çıkmak üzere yine bir yıl sürmüştü,

⁸⁶³ Birinci ciltle ikinci cildin bir kısmı “Ömrümün Kitabı” başlığı altında 23 Mayıs 1954'ten 25 Haziran 1954 tarihine kadar Yeni İstanbul gazetesinde tefrika edilmiştir. Sıra ve işleniş Türkiye Yayınevinin çıkardığı Canlı Tarihler serisinin Tarcan'ın hatıralarına ayrılan XVI. ve XVIII. kitaplarındakiyle benzer şekildedir.

⁸⁶⁴ “*Selim Sırrı Tarcan*”, **Yeni Yayınlar**, Sayı 5-7, Mayıs-Temmuz 1957, s. 168.

⁸⁶⁵ **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 1, 1 Ağustos 1327.

⁸⁶⁶ **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 22-23-24, 1 Ağustos 1328.

Haziran 1923'teki 12. nüshası son sayısı olmuştur. Böylelikle toplamda 36 sayı çıkarmış olan dergi kesin olarak yayın hayatına son vermiştir. On yıl sonra tekrar yayımlamaya başlayan derginin ilk sayısında Selim Sırrı derginin yayın hayatına ara vermesi ile ilgili şu sözleri söylemiştir:

“Bundan on sene evvel pek samimi emellerle “Terbiye ve Oyun” mecmuasını neşre başlamıştık. Ancak bir sene muntazaman çıkarmaya muvafık olduğumuz risalemiz tahadüs eden aileler yüzünden faaliyetini muvakkaten tatil etti.”

Terbiye ve Oyun dergisinin birinci yılındaki ilk on sayısı *Matbaa-i Ebuzziya*'dan, daha sonraki sayılar ise *Karabet Matbaası*'ndan çıkmıştır. On yıl sonra tekrar yayımlanmaya başlanan *Terbiye ve Oyun* dergisinin ilk iki sayısı *Jandarma Matbaası*'nda, sonraki sayıları ise *Servet-i Fünun* dergisinin de çıktığı yer olan *Matbaa-i Ahmet İhsan Şürekâsı*'nda basılmıştır.

Çıkarılan nüshalarının genellikle on altı sayfa olduğu *Terbiye ve Oyun*'un kapak rengi kırmızı, kahverengi, yeşil ve beyaz renkli kâğıttandır. Basit bir süsle kapağının bir kenarında futbol topu, raket, tenis topu, golf sopası; diğer kenarında ise kitap, kâğıt, kalem ve mürekkep kabı resmi bulunduran derginin hem fikrî hem de bedenî terbiyeye vurgu yapması dikkat çekicidir.⁸⁶⁷ Aynı şekilde bu durum yazılı olarak da birinci sayfada *“Gençlerin terbiye-i fikriye ve bedeniyesine hâdim on beş günde bir neşr olunur mecmuadır”* şeklinde vurgulamıştır. On yıl sonra tekrar çıktığı ikinci cildinde ise *“Gençlerin bedenî, ruhî, fikrî terbiyesine hâdim eder mecmuadır”* şeklinde değişiklik göstermiştir.⁸⁶⁸

Derginin ismi ilk sayfasında Fransızca olarak *“Education et Jeux”* şeklinde belirtilmiştir. Yine derginin ayda iki kez çıktığı, yönetici ve mal sahibinin profesör unvanıyla Selim Sırrı olduğu Fransızca olarak da yazılmıştır. İkinci cildinde ise ilk sayfasında dergi ile ilgili Fransızca resimli dergi olarak bilgi vermektedir.

⁸⁶⁷ Ek-1'e bakınız.

⁸⁶⁸ Ek-2'ye bakınız.

Derginin birinci cildi 396,⁸⁶⁹ ikinci cildi ise 192 sayfadan teşekkül etmiştir. Birinci cildinde içindikiler bölümü her sayının kapağında verilirken, on yıl sonra çıkan ikinci cildinde kapak kısmında genellikle sportif faaliyetlerle ilgili bir resim olup münderecatı toplu şekilde son sayıda verilmiştir.

Abone şartı olarak İstanbul ve diğer şehirler için posta yoluyla birlikte yıllık 30, altı aylık 15 kuruş iken ayrıcalıklı eyaletler ve yabancı memleketleri posta yoluyla birlikte yıllığı 8 franktır. Öğrenciye değer veren dergi öğrenci için ayrı bir ücretlendirme yaparak idareden alınmak şartıyla yıllığı diğer insanlara sattığı gibi 30 kuruş değil, 20 kuruşa vermiştir. İkinci cildinde ise fiyat ve dağıtımıyla ilgili ayrıntılı bilgi olmayıp sadece nüshasının 5 kuruş olduğunu belirten bir yazı vardır.

Terbiye ve Oyun, adından da anlaşılacağı üzere her türlü terbiye usulünü içinde barındıran ama çoğunlukla kimsenin pek bilgi sahibi olmadığı beden terbiyesine dair konulara yer vermiştir. Terbiye konularının yanında her nüshasında bir sayfasını şiire ayırmıştır. Bunun yanında öğrenci, çocuk, genç yaşlı her yaştan insana hitap eden ve eğitici nitelikte olan “*İnce Fikirler*” başlığı altında Spencer, Menander, Pascal, Aristo, Kant, De Bonald, Didero, Franklin, Victor Hugo, Voltaire gibi bilim adamı, yazar, filozof kişilerin meşhur sözleri de yayımlanmıştır. Zaman zaman yapılan hatalar ise bir sonraki sayıda “*itizar*”⁸⁷⁰ şeklinde belirtilmiştir.

İlk nüshasından son nüshasına kadar Selim Sırrı'nın idaresinde çıkmış olan *Terbiye ve Oyun* dergisinin gayesi ve hedefi, ilk sayfasında kendisi tarafından şu suretle izah edilmiştir:

“İsminden de istidlal olunduğu üzere gazetemiz hayat-ı içtimaiye ve medeniyemize taalluk eden iki mühim ve esaslı fenden bahsedecektir: Terbiye ve oyun. Gerek efradın gerekse heyet-i içtimaiyenin münasebat-ı medeniyelerine şamil olan terbiye sözünüün daire-i taalluku gayet vasideir. Binaenaleyh bizde silsile-i makalatımızın böyle vasi bir zamanda umuma fayda bahş bir tarzda olabilmesini temin için açık ve sarıh bir lisanla yazmaya gayret edeceğiz. Şark ve garbın bağ-ı irfanından toplayabildiğimiz mahsulâtı genç, mütefekkir dimağların inzar-ı istifadesine koyacağız; yükselen, teali eden milletlerin tarz-ı güzariş hayatını tetkik

⁸⁶⁹ “Bu nüsha ile “*Terbiye*”nin birinci kısmı hitam bulmuştur.” **Terbiye ve Oyun**, Sayı, 22, 23, 24 (Nüsha-i Fevkalade), 1 Ağustos 1328, s. 396.

⁸⁷⁰ İtizar: Bir özür, bir sebep ve vesile ortaya koyarak af dileme, kusuru beyan etme. Şemsettin Sami, **Kamus-ı Türkî**, İkdâm Matbaası, Dersaadet, 1317 (1901), s.192.

edeceğiz; bu suretle ensal-i atiyenin terbiye-i bedeniye ve ruhiyesine itina edeceğiz. Bu iki terbiyenin rabita-i kaviiyesi herkesçe malum olmakla beraber, bizde daima terbiye-i fikriye, terbiye-i bedeniye tercih edilmiş, vücut büsbütün mahrum-ı iltifat bırakılmıştır. Ondan başka bizi asıl müteallim eden cihet kadın terbiyesinin ihmal olunmasıdır. Bugün büsbütün medeni milletler kadınların terbiyesine fevkalade bir ehemmiyet atfediyorlar. Çünkü dünyada her türlü terakkiyatın masdarı kemalat-ı medeniye ve bu kemalatın miyar-ı sahihi kadınlardır. İyi bilinmelidir ki kadınların seviye-i içtimailerini yükseltmeye çalışmadıkça bizim ne kendimize, ne de mensup olduğumuz cemiyete müfid bir adam olmaklığımız mümkündür. Kadınlarımızın alelumum terbiyedeki noksanını düşünmüş olmakla kendimizi onların pek fevkinde görüyor zannında bulunduğumuz farz olunmasın. Biz pek ala biliriz ki zarf ile mazruf arasındaki münasebet pek sıkıdır. Ancak kanaat-i vicdaniyemiz kadınların âli bir terbiyeye, âli bir tahsile ihtiyacını takdirden ibarettir.

Oyun kısmı, fevaid-i sıhhi ve içtimaiyesi terbiye-i etfal ile meşgul olanlarca bi-iştibah olan ahlakî ve terbiyevî oyunların lüzumu ve ehemmiyetinden, mekteplerde kız ve erkek çocuklara suret-i taliminden bahis makalatı ihtiva edecektir.”

Selim Sırrı'nın yazdığı satırlara bakıldığında özellikle kadın ve çocuk terbiyesinin üzerinde durduğu görülmüştür. Ülkede fikir terbiyesinin yanında beden terbiyesinin ihmal edildiği vurgulanmış ve milletlerin yükselişinde önemli rol oynayan kadınların terbiyesinin göz ardı edildiğini ifade ederek halkı bu konularda aydınlatmaya çalışmıştır. Ayrıca çocukların karakter ve ahlakının şekillenmesinde beden terbiyesinin önemli bir dalı olan eğitsel oyunların ehemmiyetine değinmiştir.

Derginin tamamı incelendiğinde çocuk terbiyesi, kadınların terbiyesi, mektep oyunları, jimnastik ile birlikte olimpiyatlar, yabancı memleketlerdeki okullar ve eğitim sistemleri, toplumsal meseleler ve Selim Sırrı'nın hayatını anlattığı “*İdman Âleminde Kırk Sene*” adlı yazı dizisi özellikle göze çarpan konular olmuştur.

Ayrıca *Terbiye ve Oyun*'un ilk cildinin 18-21 sayılarında ek olarak “*Kısm-ı Edebi*” başlığı altında yeni bir bölüm yayımlanmaya başlamıştır. Dönemin edebi hayatı hakkında bilgiler veren bölümde II. Meşrutiyet döneminin Batıcı aydınlarından biri olan Celal Nuri (İleri)'nin⁸⁷¹ yazılarına da rast gelinmiştir.

⁸⁷¹ Celal Nuri (İleri) Bey, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin tanınmış gazetecisi, düşünce ve siyaset adamıdır. İlkokulu taşra okullarında, Orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde yaptı. Daha sonra Hukuk Mektebi'ni bitirdi. İş yaşamına avukat olarak başlayan Celâl Nuri'nin esas aktif olduğu alan gazetecilik olmuştur. Gazeteciliğe 1909'da Currier d'Orient'da başladı. 1912 yılından itibaren Le Jeune Turc gazetesinde düşünce özgürlüğü, Avrupa devletlerine karşı Osmanlı hukukunun savunması,

Terbiye ve Oyun dergisi incelendiğinde okuyucunun düşüncelerine önem verdiği görülmektedir. Bu bağlamda derginin ilk cildinin üçüncü sayısında Selim Sırrı şunları söylemiştir:

“On beş günden beri idarehanemize kadın, erkek evliya-ı etfalin, birçok temenniyat-ı muhtevi vürud eden, mektupları bizi kendilerine medyun-ı şükran ediyor. Vuku bulan istizahlara hülâsa şu cevapları vereceğiz:

1- Mecmuamızın günü gününe çıkması tabii, zaruri ve mecburidir. Devam-ı intişarı ise karilerin iltifatına tabidir.

2- İşarımızda mai, ala, siyah gözlerin, lepsika, açık, kumral saçların; tulu ile gurubun tasavvur dilpezir tercihen etfalin terbiye-i fikriye ve içtimaiyesine hadım mevzular intihap edeceğiz.

3- Takip edeceğimiz meslek ne İngiliz, ne Fransız, ne de Alman terbiyesi olacaktır. Yalnız bu üç büyük milletten şayan takdir olan evsaf ve mezayayı taklit etmeye mecburuz. Bütün amalimiz, evlatlarımızı, ileride maruz kalacakları cidal ve mübareze-i hayatta mağlup olmamaları için melül mütemeddine saire gibi silahlandırmak, müteşebbis, azimkâr bir Türk yapmaktır.

Hemen hepsi aynı mealde olan mektupların dercine ve hepsine ayrı ayrı cevap itasına gazetemizin hacmi müsait değildir. Yalnız bir tanesini, sahibinin hüviyetini bilmediğimiz halde münderacatının ehemmiyetine binaenaleyh derc ediyoruz. Cevabını gelecek nüshada vereceğiz.”⁸⁷²

Bu doğrultuda “Mektup” başlığı altında yazarının tam isminin verilmediği “F. C.” mahlaslı şahsın mektubu aynı sayıda yayımlanmıştır. Mektup aynen şu şekildedir:

“Terbiye ve Oyun” risalesinin intişarı benim gibi –hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim- birçok evliya-i etfalin teşfiye-i sadırına medar oldu. Avrupa’da genç kızların ve kadınların terbiye-i fikriye ve ruhiyelerine hadım bunca resail-i mevkuta mevcut olduğu halde maalesef bizde... Belki ferd-i taassubumdan, ben bu ana kadar, yetmiş kızlarımın gazete okumalarına müsaade etmiyordum. Fakat şimdi evlatlarıma işte, sizin gazeteniz diye “Terbiye ve Oyun” risalesini kemali emniyetle verdim. Benim gibi saçı, sakalı ağırmuş, dört çocuk babası bir ihtiyarın sözlerinin sizin gibi Avrupa görmüş, mefkûreleri gençler tarafından ne dereceye kadar mesmu olabileceğini bilemez isem de bazı ihtarat-ı hayırhevahanede bulunmaya kendimde

Rus aleyhtarlığı ve İslam birliği konularında birçok makale kaleme aldı. Celâl Nuri, 1914 yılı başlarında Abdullah Cevdet ile aralarında çıkan bir düşünce tartışması dolayısıyla İctihad gazetesinden ayrıldı. 1916 yılında İkdâm gazetesinin başyazarlığını yaparken diğer taraftan Edebiyyât-ı Umûmiyye Mecmuası’nı çıkardı. Kasım 1919’da Çanakkale’den milletvekili seçildi ve siyasi yaşamı 1935 yılında kadar sürdü. Mebusan Meclisi’nin onayladığı Mîsâk-ı Millî kararının taslağını yazmasından dolayı Malta’ya sürgün edildi. Sürgünden döndükten sonra 1922 yılında Kanun-i Esasi Encümeni reisliğine seçildi ve buradaki çalışmalarıyla Cumhuriyet’in ilânının alt yapısını hazırladı. Harf inkılâbının yürürlüğe girmesinde ve çalışmalarında önemli rol üstlendi. 2 Kasım 1936’da İstanbul’da öldü. Recep Duymaz, “*Celâl Nuri İleri*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993, s. 242-245.

⁸⁷² Selim Sırrı, (başlıksız), **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327, s. 43-44.

bir mecburiyet-i vicdaniye hissettim. Geçenlerde intişar eden iki numaralı nüshanızda “Tenis” oyununu tavsiye ediyorsunuz. Tabi bu oyunun hıfzısıhhat ve terbiye-i bedeniye nokta-i nazarından lüzum ve ehemmiyetini inkâr edecek değilim. Ancak ifadatınızdan istidal olunduğuna nazaran bizde “Tenis”, “Futbol”, “Golf”, “Kriket”, “Basketbol”, elh... gibi oyunların tamim ve intişarını arzu ediyorsunuz. Sizin vazifeperverliğinizi takdir edenlerdenim. Yalnız bu oyunların milliyetimizle ne dereceye kadar alakadar olduğunu bilmek isterim. Acaba bizde öteden beri mütedavil olan oyunlar bu ihtiyacımızı temin etmiyor mu? Etmiyorsa, onların ıslahıyla bir hal-i mükemmeliyete irca mümkün değil mi? Büyük oğlum futbola pek meraklı, hatta bazı akşamları Kadıköy’de “Union-Kulüp” e beni de sürüklüyor. “Gol”, “Penaltı”, “Ofsayt” gibi bir takım İngilizce kelimeler adeta kulaklarımı tırmalıyor. Rica ederim, memleketimizde kurduğunuz esasın netayicini şimdiden nazarı dikkate alınız ki sonu mucip-i nedamet olmasın. Yine tekrar ediyorum, belki ferd-i taassuptan bana “golf”, “kriket”, “Basketbol” kelimelerinden “hamam kızdı”, “pişti”, “birdirbir” tabirleri daha müvennes, daha samimi geliyor. Baki, muvaffakiyetinizi temenni eder ve milliyetinin muhafazasında taassup gösterir bir peder olduğumu arz eylerim.⁸⁷³

F. C. mahlaslı şahıs memlekette yeni tanınmaya başlayan spor branşlarının entegrasyon sürecinde kullanılan yabancı tabirlerin Türkçe kullanılmamasından dolayı sıkıntısını belirtmiştir. Mektuptan da anlaşılacağı üzere, *Terbiye ve Oyun* dergisinin yayımlayamamasına rağmen gelen birçok mektubun olduğundan hareketle derginin halk tarafından ilgiyle okunmakta ve hatta eleştirel gözle incelendiği ileri sürülebilir.

Terbiye ve Oyun dergisinde başta Selim Sırrı Bey olmak üzere Doktor İhsan, Ethem Necdet, Burhaneddin (Burhan Felek), Cenab Şehabettin’in kardeşi Osman Fahri, Mesut Fani (Bilgili), Doktor Rıza Nur, İbrahim Alaaddin (Gövsa), Ahmet Robenson, Ali Ulvi (Elöve), M. Şemsettin (Günaltay), A. Kazım, Ekrem Şemhi, Mehmet Emin (Yurdakul), M. Rüştü Edhem, Bekir Fahri (İdiz), Ali Kami (Akyüz), Celal Nuri (İleri) gibi dönemin önde gelen ilim adamı, düşünür ve yazarlarının yazıları yer almıştır.

Haziran 1923 tarihinde *Terbiye ve Oyun* on ikinci nüshasıyla yılı tamamlamıştır. Tekrar yayına başladığı günden beri her ay düzenli olarak gecikmeksizin basılan ve okuyucularının ilgisi sayesinde başarılı olduğu belirtilen dergide Temmuzda okullar ile birlikte kendilerinin de bir ay tatil yapacağı ve on

⁸⁷³ F. C., “Mektup”, *Terbiye ve Oyun*, Yıl 1, Cilt 1, 1 Eylül 1327, s. 44-45.

üçüncü yıl basımına Ağustosta başlayacağı dile getirilmiştir.⁸⁷⁴ Ancak bir daha yayımlanmayan derginin hangi sebepten ötürü yayın hayatına devam etmediği bilinmemektedir.

3.1.1.2.2.2. Tedrisat Dergisi

Matbaa-i Âmire’de basılarak aylık olarak yayımlanan Tedrisat dergisi bir İstanbul darülmuallimini yayınıdır. Dergi Maarif Nezareti adına Dârulmuallimin Talim Heyeti tarafından her ayın on beşinde neşredilmeye başlanmıştır. 23. sayıdan itibaren her ayın haftasında yayınlanır ibaresi yer almış, 43’üncü sayıdan itibaren ise sadece ayda bir yayımlanır hale gelmiştir. Derginin yayımlandığı günün tarihi her sayısında düzenli olarak belirtilmemiş olmasına karşın çoğu sayıda derginin çıktığı günün tarihi yazılmıştır. Dergi ilk olarak Tedrisat-ı İptidaiye adıyla çıkmış, 19. sayıdan itibaren ise Tedrisat dergisi adını almıştır. Dikkati çeken diğer bir nokta ise derginin her sayısında Darülmuallimin Müdürü aynı zamanda başyazar olarak yazılarını kaleme almıştır. Başyazarların ele aldıkları makaleler incelendiğinde gerçekten bilgi ve tecrübelerini makalelerine yansıttıkları görülür. Buradan yola çıkarak müdürlük makamına getirilen eğitimcilerin bilgili, tecrübeli ve liyakat sahibi oldukları söylenebilir.⁸⁷⁵

Derginin yayımlandığı dönem boyunca başyazarlığını ve okulun müdürlüğünü yapan idareci-yazar kadrosu şöyledir:

Sâtı Bey; 1-18. sayılar (1909-1911)

Ali Reşat Bey; 19-20. sayılar (1912)

Ebû Muhsin Kemal Bey; 22-43. sayılar (1913-1917)

Selim Sırrı Bey; 44-60. sayılar (1919-1921)

İhsan Bey; 61-63. sayılar (1921-1924)

İbrahim Alaaddin Bey; 64-69. sayılar (1924)

⁸⁷⁴ **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 12, Haziran 1923, s. 191.

⁸⁷⁵ Ali İrfan Kaya, **Tedrisât Mecmûası Fihristi (1- 69. Sayılar) ve Örnek Metin Çalışması**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2008, s.8

Dergi temelde iki bölüm halinde basılmıştır. Bu bölümlere daha sonra iki bölüm daha eklenmiştir. Derginin genel olarak içeriğinde bulunan bölüm çerçevesi şöyledir:

1. Bölüm: Malumat-ı Umûmiyye Kısmı: Bu bölümün ismi 7-38. sayılarda Nazariyat ve Malumat kısmı olarak değiştirilmiştir. 39-43. sayılarda ise yeniden değiştirilerek Malumat ve Nazariyat olarak adlandırılmıştır. Ancak bölümün esas içeriği aynen devam ettirilmiştir. Bölüm içerisinde kaleme alınan makaleler bulunmaktadır.⁸⁷⁶

2. Bölüm: Ders Numûneleri Kısmı: Bu bölümün ismi 7. Sayıdan itibaren Tatbikat ve Ameliyat olarak değiştirilmiştir. Öğrencilerin seviyesine uygun olarak din, ahlâk, müzik, tarih, resim, el işleri ve eşya üzerine ders konularını ihtiva eden okuma parçaları, öğretmenler için bahsi geçen konular ile ilgili ders örnekleri yer almaktadır. Bu bölümde kullanılan dil ve işlenen konular öğrencilerin seviyelerine uygun olarak sunulmuştur.⁸⁷⁷

Birinci ve ikinci bölüm 44. sayıdan itibaren, Selim Sırrı Bey'in okul müdürlüğüne tayin edilmesiyle ve dergideki başyazarlığa başlamasından itibaren kaldırılmış, konular artık bir bütün olarak yazılmaya başlanmıştır.

3. Bölüm: Kısm-ı Resmi: 20. sayıdan itibaren konulan bu bölüm eğitim ve okullara ait kanun, düzen ve yönetmelikler ile Eğitim Bakanlığı'nın bildirim ve yazışmalarını ihtiva etmektedir. Ancak bu bölüm her sayıda düzenli olarak yayımlanmamış, 43. sayıdan itibaren kaldırılmıştır.⁸⁷⁸

4. Bölüm: Şuûn-ı Maârif / Darümuallimin Şuûnu Kısmı: 24. sayıdan itibaren dergiye konulan bu bölümde eğitim öğretim hayatındaki yapılan yenilikler, yeni gelişmeler, dârümuallimin okullarında yapılan faaliyetler ve bazı makaleler yer almaktadır. Bu bölüm de sürekli olarak bütün sayılarda yer almamaktadır. Fakat

⁸⁷⁶ a.g.t., s. 9.

⁸⁷⁷ Aynı yer.

⁸⁷⁸ “*Tedrisat Mecmuası Hakkında Kararname*”, **Tedrisat**, Sayı 21, (Kısm-ı Resmi), s. 24.

devamlılığı sürdürülmüştür. Selim Sırrı Bey'in başyazarlığından sonra bu bölümün ismi Maarif Şuûnu olarak değiştirilmiştir.⁸⁷⁹

Selim Sırrı Bey'in Darulmuallimin müdürlüğü ve dergi başyazarlığı sırasında, 4 Kasım 1919 tarihinde, il ve sancak eğitim müdürlerine birer yazı yazarak dergiyi hangi bölgelerde ve kaç adet dağıtım yaptıkları sordurulmuştur. Aynı derginin daha çok fayda sağlayabilmesi adına muhtevasında hangi konulara yer verilmesi gerektiği hususunda düşüncelerini bildirmeleri istenmiştir. Gelen yanıtlarda; dergide ilkokul öğretmenlerinin düşünsel gereksinimlerinin öncelikli olarak dikkate alınması, anaokulları hususunda yayında bulunulması ve eğitim yöntemine ait konularının daha şeffaf ve sade bir şekilde kaleme alınması hususları ön planda olmuştur.⁸⁸⁰

Selim Sırrı Bey'in *Tedrisat* dergisindeki Nisan 1919 tarihli 44. Sayı ile başlayan başyazarlığı ve idaresi, 1921 yılının Nisan-Ağustos tatil nüshası olan 60. Sayı ile son bulmuştur.

3.1.2. Hatipliği ve Hikâyeciliği

Tarcan'ın hayatı incelendiğinde bahsedilmesi gereken en önemli özelliklerinden biri de ömrünün her anında rast gelinen söz söylemedeki ustalığı ve hatipliğidir. Tarcan ömrü boyunca binin üzerine halka nutuk ve konferans vermiştir. Bu nutuk ve konferanslar sadece belli bir kesimi kapsamayıp öğrencilerden öğretmenlere, dost meclislerinden resmi kongrelere, genç, ihtiyar, anne, baba ülkenin her yaştan tabakasını içine almıştır.

Tarcan'ın belli bir topluma hitap etme eğilimi eğitim dönemine kadar gitmektedir. Mühendishane'deki eğitim dönemi onun kalbinde inandığına birçok insanı inandırmanın, halka hitap etme sevgisinin doğduğu tarihtir. Yetiştirdiği öğrencilerden olan Vildan Aşir (Savaşır), Tarcan'ın ülkede modern kültür hayatına giren ilk konferansçı olduğunu iddia etmiştir.⁸⁸¹

⁸⁷⁹ Kaya, **a.g.t.**, s. 9.

⁸⁸⁰ **Tedrisat**, Sayı 52, s. 554-556; Ünal- Birbudak, **a.g.e.**, s. 234.

⁸⁸¹ Vildan Aşir, "*Selim Sırrı Tarcan*", **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, s. 56.

Tarcan'ın bilinen ilk önemli nutku Mühendishane Harbiyesi'nde bulunduğu ikinci senesinde ülkeyi ziyarete gelen 1889-1903 tarihleri arasında hüküm sürmüş olan Sırp Kralı Aleksandar Obrenović'e verdiği nutuktur. İstanbul seyahatine çıktığı dönemde Sırp kralı askeri okulları da ziyaret etmek istemiştir. Bu ahval üzerine Mektepler Nazırı Zeki Paşa talebelere birinin Fransızca nutuk vermesini emretmiş, Galatasaray Sultanisi'nde aldığı eğitimle Fransızcası iyi durumda olan Selim Sırrı bu göreve talip olarak görevi başarıyla yerine getirmiştir.⁸⁸²

Bir diğer önemli nutku ise 1908 yılında Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte millete konuşma hakkının verildiği bir dönemde Rıza Tevfik (Bölükbaşı) ile beraber verdiği konferanslardır. Bu dönemde Selim Sırrı memleketin hayrı yolunda düşündüklerini halka söylemek için her fırsattan istifade ederek İstanbul'un dört köşesinde, mekteplerde şehir meydanlarında, tiyatro sahnelerinde birçok konferans vermiştir.⁸⁸³ Nitekim İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Selim Sırrı ve Rıza Tevfik Bey'in o günlerde verdiği nutukları “*iki insan tabii jestleri ve açık Türkçeleriyle nutuk söyleyerek memlekette ilk Türkçe hitabet örneği*” olarak görmüş ve Selim Sırrı'yı *milli bir hatip* olarak yorumlamıştır.⁸⁸⁴

İsveç'te beden terbiyesi alanında eğitimini tamamladıktan sonra ülkeye dönen Selim Sırrı Tarcan, orada edindiği yeni fikirlerini seri konferanslar halinde vermeye devam etmiştir. Bu konferanslar arasında ilkokul öğretmenlerine verdiği “*Darülfünun Konferansları*”⁸⁸⁵ önemli bir yer tutmaktadır.

Bir diğer örnek ise Tarcan'ın 1931 yılından itibaren anne, baba, çocuk, genç, ihtiyar her yaşta insana hitap ettiği Radyo Konferansları'dır. Verdiği bu konferanslar içerik bakımından birçok farklı konuyu içinde barındırmakta olup yaptığı konuşmalar ile toplumu eğiterek birçok alanda bilgilendirmeyi amaçlamıştır.

⁸⁸² Selim Sırrı Tarcan, **Nasıl Konuşmalı**, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1939, s. 35-39.

⁸⁸³ **Yeni İstanbul**, 15 Haziran 1954, s. 2.

⁸⁸⁴ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “*Selim Sırrı Tarcan*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, s. 20-22.

⁸⁸⁵ Selim Sırrı, **İbtidai Muallimlerine Öğütlerim**, (Artin Asurdiyan Mahdumları) Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1332, s. 102-107; **Nevsal-i Milli**, s. 384.

Söz söyleme kabiliyeti oldukça yüksek olan ve hitap tarzıyla karşısındakileri etkilemeyi başarabilen Tarcan, bunların yanında söz söyleme gibi elzem bir meziyet hakkında “Nasıl Konuşmalı” adında bir eser dahi yazmıştır.

Tarcan, eserinde insanların sözlerinin bir iz bırakabilmesine yalnız metnin kıymetli olmasının yeterli olmayıp, güzel sözlerin güzel söylenmesinin de şart olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda kelimelerin hakkını vererek düzgün bir şekilde telaffuz etmek, sözleri bir bilgi, tecrübe ve araştırmaya dayandırmak ve sesin ahenginin dinleyenleri memnun etmesi gerektiğini söylemiştir.⁸⁸⁶ Bunun için de konuşma yapacak olan kişinin zihinsel ve ahlaki bakımdan bir takım vasıflara sahip olması gerektiğini dile getirmiştir. Zihinsel vasıfta kişinin hafızasını devamlı kuvvetlendirmesi ve ilim ile sanat alanında yaptığı araştırmalar neticesinde yeri geldiğinde dinleyicinin ilgisini çekebilmesini öne plana çıkartmıştır. Ayrıca hitap edecek kişide sağlam bir irade bulunması gerektiğini söyleyerek konuşmacının konuşma yapacağı sırada sakin olması, kendine ve konuşma yapacağı konuya hâkim olması lazım geldiğini söylemiştir. Ahlaki vasıf olarak ise Tarcan, konuşmacıda doğruluk ve alçakgönüllülük niteliklerini ön plana çıkararak dinleyiciye değer vermesi gerektiğini belirtmiştir. Tarcan konuyla alakalı düşüncelerini ise şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bir hatibin güzel konuşabilmesi için cismani olduğu gibi zihinsel ve ahlaki de bir takım vasıfları haiz olması şarttır. Bunların ön safhasında hafıza gelir. Hafıza terbiye edilmeye en müsait fakültelerden biridir. Hafızadan maksat, kültürün genişlemesine yardım eden ve biriktirdiklerini ahvale, ihtiyaca göre ortaya koyan irfan hazinesidir. Bütün büyük hatiplerin kuvvetli bir hafızası vardır. Onlar konuşurken hafızalarının hücrelerine evvelden yerleştirdikleri ilim ve sanat bilgilerini, araştırdıkları meselelerle alakası olan vakaları sırası geldikçe bol bol ve çok istifadeli bir şekilde ortaya koyarlar ve dinleyenler de alaka uyandırmasını bilirler. Dolayısıyla iyi bir hatip için çok kıymetli olan hafızanın gittikçe kuvvetlenmesine muntazaman çalışmak, bütün dikkatini bir nokta etrafında toplamaya alışmak çok faydalıdır. Hatipte bulunması elzem olan ikinci meleke irade kudretidir. Bir hatip bilgilerini kuvvetlendirmek için mütemediyen çalışmak, okumak, bellemek mecburiyetindedir. Bu ise sağlam biri irade işidir. Kürsüye çıkarken titrememek veya mümkün olduğu kadar az titremek, kalbinin heyecanını susturmak, hislerine fikirlerine, söyleyeceği sözlere hâkim olmak ancak kuvvetli bir irade ile

⁸⁸⁶ Tarcan, **Nasıl Konuşmalı**, s. 5, 10.

mümkündür. Bu da bir alışkanlık, bir terbiye işidir. Bir hatipte bulunması lazım gelen ahlaki vasıflar ise doğruluk ve tevazudur. Kendini dinleyenlere kıymet vermeyen bir hatip ne kadar bilgili olursa olsun severek dinlemez.”⁸⁸⁷

Tarcan’ın eserinde değindiği konulardan bir diğeri de Atatürk’ün konuşma kabiliyeti ile ilgilidir. Eserinde Atatürk’ün konuşma sırasında dış görünüşüne önem verdiğine vurgu yaparak özellikle hitap edecek kişide giyim-kuşam ve saçlarının düzenli olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Atatürk’ün konuşmasında kelimeleri tane tane ve düzgün şekilde telaffuz ettiğine, cümlelerin açık ve bir düşünceyi tam olarak kapsadığına; konuşmanın yerine göre ses tonunda artış ve inişler olduğunu ve ara sıra önündeki kâğıda göz attığına ve düşüncelerini ifade ederken konuşmasını el ve kol hareketleriyle desteklediğine dikkat çekmiştir.⁸⁸⁸

“Nasıl Konuşmalı” adlı eserinde değinilen konulardan biri de radyoda nasıl konuşulacağı üzerinedir. Tarcan, radyoda konuşanların seslerinin tatlı ve pürüzsüz çıkması gerektiğini, anlatılan konu ile birlikte dinleyicilere bilgilerin dikkat çekici ve eğlenceli şekilde aktarılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca konferansçının bir meydanda doğrudan doğruya halka hitap ederken onu sempatik bir adam oluşu, tanınmış oluşu, dinleyenlerin sabır ve tahammülü üzerine bir tesir yaparken, radyoda böyle bir durumun olmadığını, söyleyenin sesi ve ifade tarzı hoşuna gitmezse kanalı değiştireceğini dile getirmiştir. Bunun yanında radyoda konuşacak hatiplerin evvelce kâğıda yazdıkları şeyleri ezberlemeğe özen göstermesinin konuşmanın akıcı şekilde sürmesi açısından önem arz ettiğine değinmiştir.⁸⁸⁹

Eserde son olarak güzel ve etkili konuşma üzerine gençlere yol gösterici mahiyette olması için 20 tavsiye verilmiştir.⁸⁹⁰

⁸⁸⁷ A.g.e., s. 10-14.

⁸⁸⁸ A.g.e., s. 18.

⁸⁸⁹ A.g.e., s. 29-31.

⁸⁹⁰ Bu tavsiyeler şunlardır:

Genç Hatiplere 20 Tavsiyem:

1. Ayakta konuşunuz! Güzel, düzgün ve canlı durunuz!
2. Söz söylerken kürsüde mütemadiyen yer değiştirmeyiniz! Sağa sola gezinmeyiniz!
3. Ellerinizi cebinize sokmayınız! Bir düğmenizle, bir kalemle bir cetvel tahtası ile oynamayınız!
4. Parmaklarınızı bir ahenk ve zarafetle hareket ettirerek sözlerinizi takviye ediniz!
5. Ani, kesik ve şiddetli hareketlerle kolunuzu uzatıp çekmeyiniz!
6. Şiddet ve tehevür göstermek lazım gelirse ayağınızı yere, elinizi kürsüye vurmayınız!

Bunların yanında Tarcan'ın asker ocağında da askerlere hitap etme üzerine bir takım düşünceleri vardır. Nutuk'u asker arkadaşlarına gönlünden gelen, fikrinden geçen iyi şeyleri söylemek olarak tanımlayan Tarcan, yüzbaşının küçük rütbeli askerlere divan vermesi ve onların da mensup oldukları takımı toplayıp aldıkları emri tebliğ etmesini birer küçük nutuk olarak tanımlarken asker ocağında bir takım nutuk örnekleri de vermiştir.⁸⁹¹

7. Gözlerinizi bir noktaya dikmeyiniz! Nazarlarınızı dinleyenlerin üzerlerinde gezdiriniz! Sert bakmayınız, kaşlarınız çatmayınız.
8. Sesinizi icabı hale göre yükseltip alçaltınız. Yalnız fazla bağırmaktan veya mırıldanır gibi yavaş söylemekten tevakki ediniz! Aynı tonda konuşmayınız!
9. Açık konuşunuz, kelimeleri güzel telaffuz ediniz! Kısa cümleler kullanınız! Dinleyenlerin seviyelerine göre hitap ediniz! Lakırdıyı uzatmayınız!
10. Neşeli konuşunuz. Vazifeniz dinleyenlere hem faydalı, hem hoş vakit geçirtmek olduğunu unutmayınız!
11. En çetin mevzular, hazmı kolay bir gıda halinde vermeye çalışınız.
12. Vaaz eder gibi konuşmayınız. Tevazuu elden bırakmayınız!
13. Bazen güldürünüz, fakat daha çok düşündürünüz!
14. Dinleyenlerin heyecanını istismar etmeyiniz! Her şeyi tadında bırakınız!
15. Şahsiyattan sakınınız. Açık kalple konuşunuz!
16. Hakiki ilmin vuzuhtan ibaret olduğunu düşünerek muğlâk, müphem, mudil tabirler kullanmaktan tevakki ediniz!
17. Muhitinize hâkim olmadan evvel, nefsinize hâkim olmağa bakınız! Çabuk konuşmayınız. Karşınızdakilere düşünecek, anlayacak, kavrayacak zaman bırakınız veya bunun aksine her kelimeye bir durak veya kelimeleri uzatarak konuşmayınız! Her iki şekilde de dinleyenleri yorarsınız.
18. Sizi dinleyenler dalgalı bir deniz karşısında değil, rakid bir göl üstünde gezinir gibi dinlediklerini hissetsinler!
19. Konferansa güzel başlamak ne kadar lazımsa, güzel bitirmek de o kadar elzemdir. Hitabette en büyük hüner sözlerinizin sonunu aratmamak, karşınızdakileri sıkmamaktır. Bunun için de hiçbir vakit bir saatten ziyade söylemeyin. Hele mümkünse 45 dakikada musahabenizi bitiriniz!
20. Sesinize, evza ve harekâtınıza, hal ve tavrınıza, tarzı ifadenize, fikirlerinize çok itina ediniz! Güzel, tesirli, faydalı, zevkli konuşmayı itiyat haline getiriniz. Bkz. **A.g.e.**, s. 32-34.

⁸⁹¹ Bu örneklerden bazıları şunlardır:

“Asker Arkadaşlar!

Bugün bölüğümüze gelen acemi neferlerin talimine başlıyoruz. Talim demek harbe hazırlık demektir. Vatanımıza bir düşman hücum ettiği takdirde onun karşısında dayanacak ancak muallim askerdir. Muallim asker ise güzel talim ve terbiye görmeye yetiştirilir. Gayret edelim hep birlikte can ve yürekte çalışalım ve bilmediğimiz şeyleri öğrenelim ve öğretilim vatanın muhafızı biziz. Bizim vazifemiz mukaddestir durmayıp çalışalım Allah çalışan kulunu mahrum bırakmaz.

Diğer Örnek:

Asker Arkadaşlar!

*Bugün düşmana rast gelmek onunla harp etmek ihtimali vardır. Er oğlu er olduğumuzu düşman ne kadar çok olursa olsun onun askerinden yılmadığımızı bu günde ispat edeceğiz. Ya şehit ya gazi olacağız. Analarımız bizi bu şanlı gün için doğurdu. Kendini düşmana göstermemek, attığını vurmakla muharebe kazanıldığını hatırdan çıkarmayınız.” Selim Sırrı, **Osmanlı Askerinin Dağarcığı**, s. 31-32.*

Tarcan'ın edebi yönü konusunda bahsedilmesi gereken hususlardan birisi de yazdığı hikâyelerdir. Tarcan içinde küçük hikâyelerin bulunduğu 1913 yılında yazdığı Doğru Sözler, 1923 yılında yazdığı Kahkaha Sultan ve 1949 yılında yazdığı Olmuş Şeyler olmak üzere üç eseri mevcuttur. Bunun yanında hikâyelerine zaman zaman makalelerinde de yer vermiştir. Eserlerinin içinde toplam 60 hikâye ve iki tane de annelik vazifesi ve çocuk bakımıyla alakalı incelemeler bulunmakta olup hikâyelerin büyük bir kısmı zaman dilimi olarak Osmanlı son dönemini kapsamaktadır.

Kaleme aldığı hikâyelere bakıldığında bazı benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu çerçevede ilk yıllarda kaleme aldığı bir eserin içinde geçen hikâyelerin bir kısmı daha sonraki eserlerinde de görülmektedir. Örneğin; 1923 yılında kaleme aldığı “Kahkaha Sultan” adlı eserinde toplam 25 hikâye mevcut olup, bu hikâyelerden 17 tanesi yazarın 1949 yılında kaleme aldığı “Olmuş Şeyler” adlı eserine –bazılarında şahıs ve yer adlarında değişiklik yapılarak– aynen aktarılmış ve bunun yanında esere yeni dokuz hikâye eklenmiştir. Yine her üç eserde de aynı hikâyeyi görmek mümkündür.

Hikâyelerinin önemli bir bölümünde kurguya yer verilmeyip, çoğunluğunun gerçek hayattan alınmış olduğu söylenebilir. Nitekim Olmuş Şeyler adlı eserin ismi gibi içinde ele alınan hikâyeler de gerçek yaşamdan alındığı görülmektedir. Eserlerinde birçok toplumsal olay sohbet havasında okuyucuyu sıkmayacak şekilde aktarılmıştır. Toplumun ilgilendiren ve insanın içinde barındırdığı eksiklikler, aksaklıklar, güldürücü unsurlar örnekler üzerinden ele alınmıştır. Bu bağlamda hikâyelerde aile ilişkileri, kadın-erkek ilişkileri, vuslat, ihanet, evlenme, boşanma, yokluk, kıskançlık, vb. konuların işlenmiş ve farklı dönemlerde yaşanan olaylara değinilmiştir.

Bunlar arasında özellikle kadın temelinde aile ve kadın-erkek ilişkisinde yaşanan sıkıntı ve sorunlar üzerine eğilen Tarcan, Osmanlı son döneminde yaşanan toplumsal meseleleri gözler önüne sermeye çalışmıştır. Bu doğrultuda bir hikâyesi on dokuz yaşında bir kızın rızası alınmaksızın babası tarafından yaşı geçkin bir zengin adamla evlendirilmesini konu alır. Evlendikten sonra tanıştığı arkadaş çevresinde rast

geldiği bir genç asker ile ara ara görüşmeye başlayan kızın eşini aldatmaktan kaynaklı kendi içinde yaşadığı vicdan muhasebesi işlenmiştir.

Başka bir evlilik hikâyesinde Tarcan, evlilikte kıstas olarak zenginliği ön plana çıkarmıştır. Oğluna zengin bir kız bulma arzusunda olan bir annenin oğlunun iç güveysi olma durumuna sıcak bakmasının işlendiği hikâyede, kadının Batı tarzı eğitim görmüş, batı kültürüne açık kızlara olumsuz bakışı işlenmiştir. Annenin bu tarz kızlara bakışı her ne kadar olumsuz olsa da zenginlik hırsı ağır basmış ve oğluna yine bu kızlardan birini almıştır.

Hikâyelerin büyük çoğunluğunda doğrudan toplumsal ve bireysel mesajlara yer verilmemiş ve okuyucuların kendilerince bir sonuç çıkarması beklenmiştir. Bunun yanında kısmen toplumun gelenek göreneklere bağlılığı, okulların durumu ve öğretmenlerin çalışma şartları, Batı insanının Türk toplumuna bakışı, evlilik meselesi, çocuk terbiyesi, kadınlık ve annelik vazifesi gibi Türk toplumunu ve ülkeyi alakadar eden bazı meseleler de hikâye formatı dışında incelenmiş ve bunlara çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Örnek olarak kadının annelik vazifesinden bahsederken çocuk doğurmakla işin bitmediğini, kadın ve erkeğin çocuğu büyütüp terbiye etmesi ve güzel ahlak sahibi olması hususunda ortak hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir. Konu ile alakalı olarak Tarcan şu sözleri söylemiştir:

“(…) zevc ile zevce de çocuklarını büyütmeye, terbiye etmeğe ve ileride cemiyet-i beşeriyeye, memlekete hâdim, hüsn-i ahlâk sahibi bir insan olarak yetiştirmeğe mecburdur. Çocuğun terbiyesine ana ile baba bir müşareket-i tâmmе ile çalışmalı, kadın fezâil-i ahlâkiyeyi, erken malumat-ı lâzıme yi çocuğa telkin etmelidir. Kadının en mühim vazifesi vâlide, sağlam, afiyetli ve bütün manasıyla tam sıhhatli bir vâlide olmaktır. Memba-yı feyz ü hayat olan kadınlar evlatlarını yalnız doğurmakla vazifelerini ikmal etmiş olmazlar. Onların terbiyeleriyle de mükelleftirler. Evlatların zekâ ve vicdanlarının membaı ancak analardır. İşte şahsın ve cemiyetin istikbali bu gibi ihtimamâta mevdu bir vazife-yi mukaddestir. Kadınlar cemiyet-i beşeriyeye ve aile arasında kadınlık, vâlidelik itibarıyla en mühim, en muhterem, en ulvi bir vazifeyi tekeffül etmiş bulunurlar ki o da çocukların terbiye-i maddiye ve manaviyelerinin istikmâlidir.”⁸⁹²

⁸⁹² Selim Sırrı, **Doğru Sözlere**, s. 102.

Dolayısıyla Tarcan, annelik vasfına sahip olan bir kadının toplumun ihtiyaçlarını bildiği, hayat mücadelesi ve toplumsal rekabetten haberdar olduğu takdirde çocukları hem kendilerine hem de mensup oldukları topluma faydalı bir birey olarak yetiştirmede başarılı olacağını vurgulamıştır.

Tarcan'ın bu üç eseri incelendiğinde içindeki bazı pasajlar hikâye formatından kısmen uzak, bizzat kendi anılarından aktardığı olaylardır. Bu olaylar incelendiğinde Tarcan'ın nutka olan düşkünlüğü, Jön Türkler ile münasebeti, Bursa ziyareti esnasında şehrin sosyo-kültürel vaziyeti, Rusya seyahatinde yabancıların Türklere bakışı gibi konulara yer verilmiştir. Tarcan bu olayları okuyucuyla konuşuyor havasında aktarmıştır.

Örnek olarak Tarcan Abdülhamit'in saltanatı zamanında Bursa'da Ermenilerin işlettiği bir otele, II. Meşrutiyet döneminde de gitmiş ve milliyetçilik fikir akımının etkisiyle Ermenilerin yaşam tarzlarındaki değişikliği ortaya koymuştur. Giyim-kuşam ve konuştukları dilde değişim yaşandığını farkına varan Tarcan hem kendi milli kimliklerini hem de çağdaş medeniyeti yansıtan bir durum görmüştür. Konu ile alakalı olarak ise şunları aktarmıştır:

“Yalnız bir şey nazar-ı dikkatimi celp etti. Bundan yirmi sene evvelki Ermenilerle bunların arasında büyük bir fark vardı. O zaman gördüklerimin ekserisi mintanlı yakalıksız idi. Şimdi ise giyimli kuşamlı birer şık mösyö; o zaman Türkçe konuşuyorlardı, şimdi Ermenice söyleyorlar, bu iki fark bana bu insanların bir taraftan milliyetlerine olan rabitasını diğer taraftan medeniyete olan istidad ve kabiliyetlerini vazihen gösteriyordu.”⁸⁹³

Bundan başka Bursa'daki okulları da inceleyen Tarcan, Rum, Ermeni, Musevi ve Türk okullarını ziyaret etmiş ve en çok Rum okullarını beğendiğini dile getirmiştir. Rum okulunun muhiti güzel, geniş bir bahçesi ve aktif ve çalışkan müdürleri olduğunu, öğrencilerin hepsinin üstleri başları temiz ve saçları taranmış olduğunu aktarmıştır. Ermeni ve Musevi okullarında ise vaziyetin kötü, yokluk ve bakımsızlıktan muzdarip olduğunu ifade etmiştir. Türk okulları hakkında ise binaların bakımsız ve karanlık olduğunu söyleyerek çocuk hapisanesine benzetirken, öğretmenlere de gardiyan yakıştırmayı yapmıştır.

⁸⁹³ Selim Sırrı, **Doğru Sözcükler**, s. 37-38.

3.2. Eğitim Alanındaki Düşünceleri

Tarcan'ın ortaya koyduğu düşüncelerin büyük bir çoğunluğu beden terbiyesi ve spor alanını kapsamaktadır. Ancak bunun yanında eğitimin diğer alanlarına yönelik de birçok düşünce ortaya koymuştur. Bunlar sadece okullarda verilen eğitimle sınırlı kalmayıp, tüm Türk toplumuna hitap eder niteliktedir. Bu çerçevede bu başlık altında Tarcan'ın ilkokul öğretmenlerine eğitim yöntemi ile alakalı verdiği bilgilerin yanında askere alınacak erlerin askerlikte karşılaşacağı durumlar, üstleneceği misyon ve vazifeleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca daha sağlıklı, huzurlu ve başarılı bir Türk toplumu oluşturma düşüncesiyle de Tarcan'ın toplumu eğitici mahiyetteki düşünceleri işlenmiştir.

3.2.1. İlkokullarda Eğitim Yöntemi

Osmanlı Devleti'nde, çağdaş eğitimin gelişmesinde karşılaşılan en büyük zorluklardan birisi öğretmen eksikliği olmuştur. İlk zamanlarda bu eksiklik medrese mezunlarının öğretmen yapılmasıyla giderilmiştir. Ancak bu durum, çağdaş eğitim ve öğretim anlayışına sahip olan eğitimciler cephesinden eleştirilmiştir. Çünkü bir taraftan yeni okulları, medresenin otoritesinden ve idari yönden, Evkaf Nezareti'nden veya Şeyhülislamlıktan kurtarmaya çalışmak, diğer taraftan bu okullara ve yeni öğretime karşı olan medreselileri öğretmen yapmak, hedefe ulaşmayı zorlaştırmıştır. İşte bu çelişkili durumu bir dereceye kadar hafifletmek için, yeni açılan rüştiyelere öğretmen yetiştirmek maksadıyla 16 Mart 1848 tarihinde İstanbul'da "*Darülmuallimin*" adıyla bir öğretmen okulu açılmıştır.⁸⁹⁴

Tanzimat döneminde çağdaş eğitim sisteminde öğretmenin önemi anlaşılrsa da, 1868 yılına kadar başka bir okul açılmamıştır. Ancak 1862 yılından itibaren yeni açılmakta olan ve "*iptidai mektep*" denen ilkokullara öğretmen yetiştirmek için 1868'de İstanbul'da bir Darülmuallimin-i Sıbyan kurulmuş ve buna illerde açılması düşünülen öğretmen okullarına öğretmen yetiştirme görevi ile illere toplanacak ilçe

⁸⁹⁴ Bayram Kodaman, *Abdülhamid Dönemi Eğitim Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. 145.

ilkokul öğretmenlerine az zamanda yeni yöntemleri öğretme görevi de verilmiştir. Taşra da bu tür okullar ise 1875'ten sonra açılmıştır.⁸⁹⁵

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, öğretmen okulları ve onların programları konusunda çok ayrıntılı hükümler getirmiştir. Nizamnamede mükemmel öğretmenler yetiştirmek için Rüştiye, İdadiye, Sultaniye şubelerinden oluşan Büyük Darümuallimin kurulacağı, her şubenin biri Edebiyat, diğeri Ulum ve Fünuna mahsus iki bölümü bulunacağını, Darümuallimin-i Sıbyanın da bu büyük Darümuallimin'in parçası olacağını belirtilmiş ve her birinin dersleri de gösterilmiştir.⁸⁹⁶

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ayrıca kız ilkokulları ve kız Rüştiyelerine kadın öğretmen yetiştirmek için bir Darümuallimat açılmasını öngörmüş ve bu okul ise 26 Nisan 1870'de tarihinde açılmıştır.⁸⁹⁷ Bunun yanında 1874'te "İstanbul Darümuallimîni" adı altında sıbyan, rüşdiye, idâdî şubelerini barındıran bir okul açılmıştır. Bu dönemde öğretmen yetiştirme yolunda ciddi adımlar atılsa da 1869 Nizamnamesinin öğretmen okullarıyla ilgili maddeleri kâğıt üzerinde kalmaktan öteye gidememiştir.⁸⁹⁸

Yine bu dönemde öğretmen eksikliğini karşılama çabalarının yanında eğitim-öğretim yöntemlerinin de daha modern bir hale koymak üzere Tanzimat döneminden itibaren usul-i cedid adında yeni bir uygulamaya geçilmeye çalışılmıştır. Eğitim tarihinde usul-i cedid, ders araç ve gereçleri konusunda yenileşme, özellikle, öğretmenlerin geleneksel öğretim yöntemlerini bırakıp yeni ve etkili öğretim yöntemleri uygulaması demektir. Usul-i cedid çalışmaları ortaokullarda 1847 yılından itibaren başlarken ilkokullarda ise aktif şekilde 1869 yılından itibaren başlamıştır. Bu doğrultuda ilkokullarda okuma yazma öğreniminde yöntem

⁸⁹⁵ Hasan Ali Koçer, **Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi**, Ankara 1967, s. 11.

⁸⁹⁶ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 181.

⁸⁹⁷ Akyüz, **a.g.e.**, s. 182.

⁸⁹⁸ Kodaman, **a.g.e.**, s. 147.

değişiklikleriyle birlikte derslerde kara tahta, tebeşir, harita, yer küresi, öğretmen kürsüsü gibi araç gereçlerin girmesi gibi yenilikler yaşanmıştır.⁸⁹⁹

1882'de İstanbul'un içinde ve Eyüp, Galata ve Üsküdar'da bulunan ilkokullarda yeni usulü göstermek ve talime yetenekli yeniden öğretmenler yetiştirilmek ve mevcut sıbyan mekteplerinde görevli öğretmenlerden usul-i cedide göre tahsil etmek isteyenler için Darülameliyat adında bir uygulama okulu açılmıştır.⁹⁰⁰

II. Meşrutiyet döneminde ise Mart 1909'dan sonra Darümuallimine Müdür olarak atanan Satı Bey köklü yeniliklere girişmiştir. Öğretmen okulunun öğretmen kadrosuyla Tedrisat-ı İptidaiye dergisini çıkarmıştır. Fenn-i Terbiye, Usul-i Tedris, Musiki, Resim, Elişi, Beden Terbiyesi derslerinin programlarda önemle ele alınmasını sağlamıştır. Her yıl illerden ikişer öğretmen çağrılarak onlara eğitim yöntemiyle ilgili konferanslar vermiştir. Darümuallimine bağlı bir Tatbikat Mektebi açtırmıştır. 1909'dan önce, öğretmen yetiştirilmenin zayıf yönlerinden biri, uygulama okullarının bulunmayışı olduğundan bu tarihten sonra İstanbul Darümualliminin başarısını sağlayan en önemli etkenlerden biri, böyle bir uygulama okulunun kuruluşu olmuştur.

Satı Bey, Darümualliminde konferanslar vermiş, öğrencileri sosyal ve tarihi çevrelerini tanımak için inceleme gezilerine götürmüştür. Satı Bey öğrencilere gözlemler ve deneyler yaptırmaya, onların arayıp bulmasına dayanan yöntemleri Darümuallimine sokarak, yetiştirdiği öğretmenlerle yaymaya çalışmıştır. Mesela, coğrafya dersinde harita, resim, tablo göstermek, eşya dersinde maddi şeyler, örneklerle göstererek önceki dönemlere göre büyük bir değişim yapmıştır.⁹⁰¹

Eğitim yöntemlerinde büyük değişimlerin yaşandığı bu dönemde Satı Bey'in yaptığı çalışmaların yanında Tarcan da ilkokullarda eğitimin temel meselelerine dair düşüncelerini dile getirerek eğitimcilere yol göstermiştir. Özellikle ilkokullarda eğitim yönteminin önemli bir konu olduğunu söyleyerek eğitim hayatında

⁸⁹⁹ Akyüz, **a.g.e.**, s. 209.

⁹⁰⁰ Kodaman, **a.g.e.**, s. 147.

⁹⁰¹ Akyüz, **a.g.e.**, s. 280.

öğretmenin öğreteceği dersi hakkıyla bilmesiyle birlikte çocuğu sevip onun dilinden anlamanın da şart olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu iki durumu öğretmenlik için yeterli görmeyip bu doğrultuda eğitim yöntemine dikkat çekerek öğretmenin hangi dersin eğitiminden sorumlu ise o derse elverişli olan usulü bilmesi gerektiğini söylemiştir. O yöntem bilinmediği takdirde çocukların yaş ve fikri kabiliyetlerine göre ders verilemeyeceği ve nihayetinde taze zihinler faydalı bilgilerle bezenemeyeceğini belirtmiştir.⁹⁰²

Eğitim ve öğretimin birbirini tamamlayan iki unsur olduğunu söyleyen Tarcan, amacın çocuğun sadece okuyup yazması olmayıp onlara aynı zamanda hür bir terbiye vermek ve onları kademeli olarak hayata hazırlamak olduğunu söylemiştir. Çocuk yetiştirmenin bir terbiye işi olduğunu ve çocuğu okuryazar, güler yüzlü, neşeli, becerikli, atılgan, çalışkan, düzenli, açık kalpli, özü sözü doğru bir insan yapacak olan öğretmenin birçok meziyetleri elde etmiş olmasının şart olduğunu dile getirmiştir.⁹⁰³

Bu doğrultuda Tarcan, öğretmenlere yönelik “*İbtidai Muallimlerine Öğütlerim*” adlı eserini yazmıştır. Bu eserin öğretmenler için yol gösterici içeriğe sahip olduğunu söyleyerek bu içerikler üzerinden öğretmenlerin kendi yetenekleri ölçüsünde eserler vücuda getirebileceklerini aktarmıştır.

Eserde ilk olarak öğretmenin çocuklara bildikleri şeyleri esas tutarak bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora geçerek ve bir takım sorular sorarak çocuğa bir esası uygulaması gerektiğini söyleyen Tarcan, bu hususta ilkökul çocuklarının fikri gelişimi için sezgisel metodun önemine değinmiştir. Sezgisel metodu çocuklara hiç görmedikleri fakat daha pek küçük yaşta öğrenmeye mecbur oldukları bazı şeyler hakkında bir fikir vermek için tek uygun çare olarak görmüştür.

Bunu bir örnekle açıklamış ve bir takım hayvan resimleri gösterilerek çocukların şekillerini gördükleri hayvanları tanıyacaklarını, coğrafya dersinde farklı memleketlere mensup insanları şekil ve kıyafetleri, yanardağ ve liman resimleri,

⁹⁰² Selim Sırrı, *İbtidai Muallimlerine Öğütlerim*, s. 3.

⁹⁰³ Selim Sırrı Tarcan, “*Pazartesi Musahabeleri - Herkes Hoca Olur Mu*”, *Cumhuriyet*, 12 Eylül 1938, s. 5.

sanayi malzemelerinin canlı örnekleri gösterilerek ve tarih dersinde savaşların kâğıt üzerinde resimler ile anlatılabileceğini ifade etmiştir.⁹⁰⁴

Tarcan bu konuya daha da açıklık getirmek için Macaristan'da ilkokulları incelemek için bulunduğu dönemde bir hatırasından bahsetmiştir. Ziyaret ettiği ilkokulda sezgisel metodun uygulandığını görmüş, dersin tarih olmasına rağmen çocukların resim yapmakla meşgul olduklarına şahit olmuştur. Okulun öğretmeni ile yaptığı konuşmada tarihi olayların resimler ile tasvir edilerek çocukların zihninde daha kalıcı ve anlamlı hale geldiğini aktaran Tarcan, konu ile alakalı olarak düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Geçen sene Macaristan’da mekatib-i ibtidaiyeyi ziyaret ediyordum. Dershanelerden birine girdik. Muallim tarih tedris ettiğini söyledi. Hâlbuki çocuklar resim yapmakla meşgul idiler. Muallim usul-ı hissiyi tatbik ediyordu. Defterlerden birisini alarak bana gösterdi:

-Bakınız dedi ben kendilerine Macar tarihini naklederken bazı vakayı tasvir ederim ve anladığınız gibi defterlerinize çiziniz derdim ve gülerek, bu karikatürler bu suretle meydana gelir dedi ve defterlerden birisini bana gösterdi. Defterin sahibini de yanımıza çağırdı. Resimler hakikaten pek kargacık burgacık şeyler idi. Fakat çocuk büyük bir ciddiyetle yaprakları birer birer çevirdi ve bize işte dedi garip bir insan resmini parmağı ile irae ederek prens Arpad! Bin sene evvel Macaristan’ı bu fethetti. Diğer bir sayfada birçok insan resimleri ellerinde kılıç kalkan ile güya koşuyorlardı bu da Macarların Dalmaçya’yı suret-i istilasını dedi, sonra bir başka sahife açtı, külahlı bir takım insanlar daha gösterdi. Tatarların vürudu üzerine ateşler içinden kalan Macaristan! dedi. Fakat Allah bilir o defterde en muktedir bir muallimin bile o vakayı bulup çıkarması adim’ül-imbân (imbânsız) idi. Hâlbuki o küçük sanatkar bize pek güzel anlattı. Muallim o defterlerin pek büyük bir kıymeti olduğunu ve böyle resimle, eşkâl ile verdiği tarih derslerinin çocukların zihninde daha güzel tespit edildiğini söyledi. Coğrafya tarih derslerinde olduğu gibi eşya derslerinde, hesapta dahi aynı usulü daha canlı, daha nafi, daha müşahhas (anlaşılmalı) bir surette tatbik etmek mümkündür dedi. “⁹⁰⁵

Tarcan’ın öğretmenin kullandığı görsel materyallerin anlamayı kolaylaştırıcı bir vazife görmesi hususunda değindiği noktalar günümüz eğitim sisteminde de ön planda olan bir konudur. Ders konuları öğrencilere ne kadar somut bir şekilde sunulabilirse öğrenme yüzdesi de o derece artmaktadır. Bu hassasiyete sahip bir

⁹⁰⁴ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 6.

⁹⁰⁵ **A.g.e.**, s. 7-8.

öğretmen, ders için seçeceği somut materyaller ile hayatın birçok yönünü sınıfa getirerek dersi hayata bağlamış olacaktır. Dolayısıyla bu sayede derste kullanılan materyaller ile öğrenme sürecinde daha fazla duyu organı aktif şekilde kullanılarak kalıcı ve etkili öğrenmenin meydana gelmesine vesile olacaktır.⁹⁰⁶

Tarcan, eğitim konusunda kendisini en çok düşündüren meselenin çocuklara okutulan dersin içeriğinden ziyade disiplin meselesi olduğunu söylemiştir. Bu konuya ayrı bir önem veren Tarcan okullarda disiplin olmadığı takdirde eğitim ve öğretimin olamayacağı düşüncesindedir. Bir okulun kıymetinin disiplini ile ölçüleceğini söylerken eğitim ve öğretimde gayenin öğrencilerin dersleri dikkatle takibinden ziyade onları terbiye ederek ülkesine faydası olacak bir birey olmalarını sağlamak olduğunu ifade etmiştir.

Bu hususta İbtidai Muallimlerine Öğütlerim adlı eserinde bir takım incelemelerde bulunduğunu söyleyen Tarcan, birçok kişiye danışmış, ancak kimisinin sertlik ve şiddete, kimisinin ise yumuşak ve hoşgörülü bir tavra taraftar olduğuna şahit olmuştur. Bir kesim için dayanın bir terbiye unsuru olduğunu görürken, başka bir kesim için ise dayanın insanların terbiyesinin bozan bir davranış olarak algılandığına tanıklık etmiştir.⁹⁰⁷

Tarcan'ın bu husustaki düşüncesi ise disiplinin sevgi ve saygı ile sağlanacağı yönündedir. Eğer disiplin korkuya dayanırsa, öğrenciyi öğretmenden ve okulun düzeninden soğutarak, idareye ve amirlerine karşı bir nefret hissi uyandıracakını söylemiştir. Bu sebeple öğrenci ve öğretmen arasında sevgi ve saygı hissi ortaya çıktığı takdirde o zaman disiplin bir yük olmaktan ziyade mutlu bir alışkanlık olacağını vurgulamıştır. Bu konudaki düşüncelerini Tarcan şu sözlerle ifade etmiştir:

“Muallimin daha yüksek bir vazifesi vardır: Onları terbiye edip adam etmek! Öyle olunca zahiren temin edilen sükût ve intizamla iktifa etmesi doğru olmaz. Eğer elde edilen disiplin korkuya istinad eder ve talebeyi muallimden mektebin nizam ve talimatından soğutur ve onda idareye, amirlerine karşı bir kin ve nefret hissi uyandırırorsa elde edilen netice ne kadar güzel görünürse görünsün, hiç tereddüd

⁹⁰⁶ Muhammet Yılmaz, **Etkili Öğretmenlik**, Dem Yayınları, İstanbul, 2014, s. 262-263; Halil İbrahim Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s. 82-83.

⁹⁰⁷ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 73.

etmeden söylemek lazımdır ki bu disiplin fenadır. Bunun aksine neticede talebe ve muallim arasında bir sevgi ve saygı hissi uyandırırsa o zaman disiplin bir yük değil çok mesut bir itiyad olur. Hülasa talebe intizamı sevmeye alıştırılırsa ve kendilerinde nizama riayet hissi uyandırılırsa o disiplin makbuldür.”⁹⁰⁸

Tarcan, öğretmen ve öğrenci arasındaki sevgi ve saygı dengesinin iyi sağlanması gerektiğini, eğer bu denge sağlanmadığı takdirde öğrencide istenilen sonucu vermeyeceğini söylemiştir. Öğrencilere fazla yumuşak davranıldığında aradaki ilişkinin gevşeyeceğini ve öğrencinin saygı seviyesini ihlal edeceğini, fazla sert olduğu takdirde korkuya sebep olacağını söylemiştir. Bu konuda Fransızların “*Kadife eldivenli demir el!*” atasözüne atıf yapan Tarcan konu ile alakalı olarak şunları söylemiştir:

“Fransızların bir darbu meseline der ki: Kadife eldivenli demir el! Filhakika disiplinin bütün gizli kalan esrarı demir elin kadife eldivenli olmasıdır. Ne yalnız kadife gibi yumuşaklık, ne de demir gibi sertlik istenilen neticeyi vermez.

Talebe hocasını sevdiği için saymalıdır. Bu saygı korkudan değil, muhabbetten doğmalıdır. Vakıa bir öğretmen şiddetle, gazapla, tehditle hatta dayakla talebelerini titretebilir, yalnız cezadan korkmak suretiyle elde edilen saygı kuru bir riyakârlıktan ibarettir. Baskı kalkınca saygıdan da eser kalmaz.

Şurası muhakkaktır ki, talebesinin muhabbetini kazanan bir muallim aynı zamanda onun itimadını, emniyetini ve saygısını da kazanmış demektir. Hocasını seven bir talebe elbette onun üzüldüğünü, hiddetlendiğini, darıldığını istemez ve onun verdiği emirleri memnuniyetle yapar. Böyle bir müteakıl sevgi ve saygı teessüs edince hem derslerini dikkatle hazırlar, hem de iyi bir insan olmaya gayret eder.”⁹⁰⁹

Günümüz eğitim sisteminde bakıldığında da Tarcan’ın düşüncelerini destekler nitelikte bir bakış açısı görmek mümkündür. Günümüz eğitim sisteminde de öğretmenliğin temelinde sevgi vardır. Öğretmen öğrencilerini hiçbir karşılık beklemeden sevmeli, onların olumlu ya da olumsuz davranışları, başarı veya başarısızlıkları öğretmeni etkilememelidir. Sevgi yerine korku ve sindirme yöntemleri her ne kadar çocuğu kontrol altında tutuyor gözükse de bu kontrol

⁹⁰⁸ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe Müsahabeleri-Mekteplerde Disiplin -2-*”, **Akşam**, 10 Şubat 1938, s. 8; Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 3.

⁹⁰⁹ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe Müsahabeleri-Mekteplerde Dayak*”, **Akşam**, 3 Şubat 1938, s. 8.

saygıdan ibarettir. Çünkü öğrenciler korktukları veya çekindikleri için saygı gösteriyormuş gibi yapmaktadırlar.⁹¹⁰

Tarcan öğretmenin sevgi ile yaklaşırken aynı zamanda ağırbaşlı olup ciddiyetini koruması ve öğrencinin öğretmeninden korktuğu için değil onu saydığı için çekinmesi gerektiğini ifade etmiştir. Eğitimin esasları arasında en mühiminin çocuğu anlamak olduğunu ve öğretmenin öğrencilerden her birinin karakterini inceleyerek onları kusurlarını düzeltip disipline etmenin daha kolay olacağını aktarmıştır.⁹¹¹

Tarcan'ın ilkokullardaki eğitim meseleleri ile alakalı değindiği hususlardan biri de verilen bazı derslerin ehemmiyetidir. Coğrafya ve Matematik dersleri üzerinde duran Tarcan, coğrafyanın her şeyden önce çocukları vatanperver edeceğini, coğrafya sayesinde çocukların mensup oldukları milletin dünyanın ne kadar kısmını kapladığını, bu arazinin sınırlarını ve bu sınırların vaktiyle nerelere kadar gittiğini, şimdi ne halde bulunduğunu göreceğini, komşu devletlerden dost ve düşman olanlarını öğrenerek kendi üzerlerine düşen vazifeyi kavrayacaklarını dile getirmiştir. Bunun yanında memleketin doğal güzellikleri, gün doğum ve batımları, dağ ve derelerini görerek kalben ve fikren onları toprağa bağlayacağını ifade etmiştir.⁹¹²

Nitekim günümüz eğitiminde de ilkokullarda coğrafya öğretimi öğrenciler ve toplumun geleceği açısından son derece önemli görülmüştür. Her toplumda coğrafi açıdan iyi eğitilmiş bireylere gereksinim vardır. Coğrafya eğitimi aracılığıyla öğrenciler dünyanın farklı ekonomilerini, kültürlerini, mekânlarını ve insanlarını ve onların kendileri ile olan bağlantı ve ilişkilerini kavrarlar. Öğrencinin içinde yaşadığı dünyayı daha iyi algılamasına, onların dünyadaki yerlerini almalarına ve farklı mekânları tanımalarına yardımcı olur.⁹¹³

Özelden genele doğru giden bir öğrenime vurgu yapan Tarcan, yerel coğrafyadan dünya coğrafyasına doğru giden bir eğitim metodunun uygulanması

⁹¹⁰ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 39-40.

⁹¹¹ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe Müsahabeleri-Mekteplerde Disiplin -2-*”, 10 Şubat 1938, s. 8,10.

⁹¹² Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 33.

⁹¹³ Alaattin Kızılçaoğlu, “*İlköğretimin Birinci Kademesinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı:14, İstanbul, 2006, s. 82.

gerektiğini söylemiştir. Coğrafyayı eğitimin ruhu olarak görmüş ve öğrencinin kendi memleketini öğrendikten sonra Avrupa ve diğer kıtalar hakkında da bilgi sahibi olarak mukayese yapma fırsatı bulacağını dile getirmiştir. Konu ile alakalı olarak ise şunları aktarmıştır:

“Bilfarz memalik-i Osmaniye coğrafyası çocuğa bil-tetkikten sonra civar hükümetlerin arazisini, nehirleri, cibali (dağ), nüfus mevcudesi, terakkiyat-ı sinaiyesi hakkında malumat veren bir muallim vaktiyle bu yerlerin ne kadar kısmının bizim idaremizde bulunduğunu ve o insanların kaç senede ne gibi terakkiyat vücuda getirdiklerini nasıl bir gaye takibiyle buna muvafık olduklarını, onların ihracatının bize tespitle kaç misli fazla veya eksik olduğunu hatta mümkünse malumat-ı umumiye sırasında nüfus mevcudelerine nispetle kaç çocuğun mekteplere devam ettiğini, usul-i cedide üzere küşat edilen mekteplerinde ne kadar muallim kullandıklarını, fabrikalarında kaç amele çalıştığını mukayeselerle anlatmalıdır. Coğrafya mukayeselere pek ziyade elverişli bir derstir. Mesela derste bizim maden ocaklarımız senevi yarım milyon kömür ihraç eder deyiniz. Talebeniz hiç bir şey hissetmez, belki bu küsuratla tekrar eder milyon hesaplarından sıkılır, hatta esnemeye başlar. Ve o rakamları derhal unuttur. Fakat ilaveten Türkiye Fransa'ya nispetle yirmi üç defa az kömür ihraç eder deyiniz Türk çocuğu bundan fevkalade müteessir olur ve dediğinizi derhal beller, bu fark onu düşündürür.”⁹¹⁴

İlkokullarda matematik dersi konusunda ise Tarcan, yazdığı eserinde yakın zamana kadar zorlu ve uygun olmayan bir eğitim verildiğinden bahsetmiştir. Daha ilk yıllarında çocukların zihninin düşünmesi zor ve uzun sayılarla doldurulduğunu, hayatında bir defa bile hesabını yapamayacağı sayıların toplamıyla uğraştırıldığını ve bu durumun çocuğu yıldırarak dersten soğuttuğunu belirtmiştir.

Eğitimin her şubesinde olduğu gibi matematikte de derse canlı ve mümkün olduğunca gerçeğe yakın eşya ile başlamak ve dersleri uygulamalı kılmanın şart olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, çocuk içeriğini anlamak için her şeyi gözü ile görüp eliyle tutmalı, bir kere somut eşya ile karşı karşıya geldikten sonra yavaş yavaş soyuta geçerek kıyas ve karşılaştırma ile hayal gücünü terbiye etmelidir. İlkokul devresinde çoğunlukla çocukların dikkat ve muhakeme, zekâ ve hafızasına başvurmak gereklidir. Böyle olursa doğrudan doğruya çocuk hem bir takım eşya ile karşı karşıya gelip çoğunlukla açıklamaya ihtiyaç kalmadan o eşyanın içeriğini idrak

⁹¹⁴ Selim Sırrı, **a.g.e.**, s. 36-38.

eder hem de bir takım düşünceler ile fazla vakte lüzum kalmadan sonuca varmış olur.⁹¹⁵

Tarcan'ın ilkokul öğretmenleri için yazdığı eserinde onlar için ayrıntılı öğütler de mevcuttur. Rol model olarak öğretmenin kılık ve kıyafetinin de düzgün olması, öğrencilerine örnek olması gerektiği üzerinde durulmuş ve çerçevesi çizilmiştir. Başka bir deyişle bir öğretmenin kılık ve kıyafetinin hangi ortamda nasıl olması gerektiği açık bir şekilde kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın ayrı ayrı tarif edilmiştir. Kılık ve kıyafet ile temizlik konusunda nasıl olunması gerektiğine yönelik öğrencilere eğitim verecek bir öğretmenin önce kendisinin model olmasının önemine ve bunun eğitimde son derece değerli olduğuna değinmiştir.

Bu doğrultuda Tarcan'a göre, öğretmenler ilmi bir kıyafet giyecekler ise sarık ve cübbeleri beyaz, gömleği lekesiz ve ayakkabıları boyalı; sivil kıyafette olanlar ise tercihen siyah pantolon, kolalı gömlek giymeli ve siyah boyun bağı bağlamalıdır. Yakasız gömlek giymek veya ceketinin iliğine çiçek takmak veya bulunduğu bölgenin âdetine uygun olmayan serpuş giymek, terlik ile sınıfa girmek uygun değildir. Sakal bırakmamış olan öğretmenler iki günde bir tıraş olmalıdır. Öğretmenler lavanta kokuları sürünmemeli. Kadın öğretmenler çarşaf ile başörtüleri ütülü ve temiz olmalıdır. Çocuklara temizliğin öneminden bahsederken erkek ve kadın öğretmenler bizzat bir örnek olmalıdır. Öğretmen mümkün olduğunca dik yürümeye ve doğru durmaya kürsü üzerinde düzgün oturmaya dikkat etmelidir ki çocuklar öğretmenin uyarılarına gerek kalmadan ona bakarak vaziyetlerini düzeltsinler.⁹¹⁶

Nitekim Tarcan'ın bahsettiği hususlara paralel olarak günümüz eğitim sisteminde de giyim ve temizlik konusuna önem verilmektedir. İnsanların bedensel özelliklerinin yanında giyim kuşamları da çevrelerine bir mesaj vermektedir. Bakımlı, temiz ve iyi giyimli insanların sözü diğerlerine göre daha çok dinlenir. Öğretmen öğrencilere çok yakın mesafede durduğundan onu giyimine göre

⁹¹⁵ A.g.e., s. 44-48.

⁹¹⁶ A.g.e., s. 117-119.

değerlendirmektedir. Eğer ki öğrenci öğretmenin giyimini beğenir ve güzel bulursa onun söz ve davranışlarından da olumlu yönde etkilenecektir.⁹¹⁷

Dış görünüş ve giyim tarzının yanında Tarcan, dersin işlenişine ve yapılması/yapılmaması gereken şeylere dair bilgiler de vermiştir. Ona göre, öğretmen söz söylerken, ders anlatırken, ne fazla laubali ne de fazla sert olmalıdır. Öğretmenler edebe uygun hareket etmelidir. Onların çocukların karşısında burun, kulak karıştırması, ağzını açarak esnemesi, yere tükürmesi, başını kaşması uygun değildir. Ders anlatırken sesin şiddetini ayarlaması gereklidir. Ne arka sıralardakilerin işitemeyecekleri kadar yavaş ne de okulda yankı oluşturacak kadar yüksek söylemelidir. Öğretmen sesini dersin gereğine göre idare etmelidir. Bazı mühim noktalar üzerine talebelerin dikkatini çekmek için daha canlı, daha şiddetli söylemelidir. Tek düze anlatılan derslerde çocukların dikkati yorulur ve bir kısmı uyuklar, diğerleri sinirlenerek yaramazlaşırlar. Öğretmen bakışlarını sürekli çocukların üzerinde bulundurmalı, büsbütün sınıfa ruh vermelidir. Hiçbir öğrenci ile senli, benli konuşmamalı ve konuşmanın bir tartışma şeklini almasından sakınmalıdır. Çocuklar sürekli aynı vaziyette ders dinlemekten yorulurlar. Bunu zamanında hissetmek ve dersin şeklini değiştirmek okuma yapıyorsa yazıya geçmek, ders anlatılıyorsa soru sormaya başlayarak dersin işlenişinde bir değişiklik ortaya koymak gereklidir. Öğretmenlerin kitaba bakarak ders vermesi veya kitaptaki şeyleri aynıyla harfi harfine anlatması da iyi değildir. Kitaba nadiren bakmalıdır. Kelimelerin yarısını yutarak söylemek veya sözleri uzatarak konuşmak da iyi değildir. Bir sınıfta ne kadar çok tembel varsa öğretmen o kadar dersini iyi okutamıyor demektir. Tembelliğe iki sebep vardır. Ya çocuk doğal halinde olamayıp midesinden veya sinirlerinden hastadır. Veyahut öğretmen dersini sevdirememiş demektir. Sınıfta öğretmenin dersi can kulağı ile dinleyen yalnız birkaç öğrenciyi dikkate alması daima onlarla karşılıklı konuşması, daima onların tahtaya çıkması hiçbir zaman uygun değildir. Çünkü o vakit diğerleri kendilerine önem verilmediğini görerek derse tamamıyla ilgisiz kalırlar. Hangi derste olursa olsun öğretmenin büyük bir sabır ile öğretimde bulunması, sinirlenmesini gerektirecek bir duruma bile sakinlik ile karşılması bir eğitimsel maharettir. Öğrenciye kötü gözle bakmak,

⁹¹⁷ Yılmaz, a.g.e., s. 61.

öğretmenin şerefine eksiklik veren hallerdendir. Öğretmen hislerine daima hâkim olacaktır. En kederli, en hiddetli zamanlarında bile sınıfa girince başka bir insan olacak, dersini seve seve anlatacak, vazife bilir, üslubu düzgün, ciddiyet ve terbiyesi ile öğrencilerine kendisini hem sevdirecek hem saydıracaktır. Bu şartlara taşımayan öğretmenlerin dersinde düzen ve disiplin kendi kendine meydana gelir. Böyle öğretmenlerin öğrencileri çalışkan ve güzel ahlaklı olurlar.⁹¹⁸

3.2.2. Toplumun Eğitimi

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ülkenin her yanında yoğun bir halk eğitim çalışması başlamıştır. Bu çalışmayı özellikle siyasi partiler, dernekler, okullar yürütmüş, basın da halkı teşvik etmiştir. Bu halk eğitimi faaliyetleri daha çok gece dersleri, konferanslar ve kurslar şeklinde yapılmıştır.

Bu dönemde devletin meşruti özelliğine de uygun olarak gelişmiş demokratik okul ve eğitim anlayışları dile getirilmiştir. Tevfik Fikret, Satı Bey, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halil Fikret Kanad gibi eğitimciler eğitim dergilerinde yayınladıkları yazılar ve çalışmaları ile halkın eğitiminde önemli rol oynamışlardır.⁹¹⁹

Dönemin meşhur eğitimcilerinden İ. H. Baltacıoğlu halk eğitimini, *özellikle bizim gibi bedeni, zihni çöküşlere, iflaslara uğramış bir memlekette, halkın çürüyen ciğerlerini, kuvvetsiz bacaklarını kurtarmak, kör gözlerini açmak, donmuş kalbini işletmek, kuruyan azmini, teşebbüsünü canlandırmaktır*" şeklinde tanımlayarak basit bir okuma yazma çerçevesinin dışına çıkarmıştır.⁹²⁰

16-21 Temmuz 1921 tarihinde toplanan Maarif Kongresi'nde, Halk Mektepleri projesi ortaya atılmıştır. Bu bağlamda ilköğretimin dört yıldan beş yıla çıkartılması, öğretim programına çalışma yaşamına yönelik dersler koyulması, köylülerin, 5-6 yıllık ilkokullarına süre ve yük açısından dayanamayarak eski mahalle okullarına yönelmeleri gerçeği, halk eğitiminin ileri programları değil,

⁹¹⁸ Selim Sırrı, a.g.e., s. 119-121.

⁹¹⁹ Nurhayat Çelebi-H. Tezer Asan, "II. Meşrutiyet Dönemi İnsan/Birey Yetiştirme Paradigmaları Analizi", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3 Sayı:1, Şubat 2014, s. 264.

⁹²⁰ Akyüz, a.g.e., s. 299.

köylünün en çok ihtiyaç duyduğu dil, din, hesap konularını içermesi gerektiği hususları görüşülmüştür. Yine 15 Temmuz 1923'te gerçekleştirilen Heyet-i İlmiye görüşmelerinde çocukların eğitimi ile birlikte ele alınan konulardan biri de halk eğitimi olmuştur.⁹²¹

Yaşanan uzun savaş döneminden sonra Türkiye'de Cumhuriyet'in 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilmesi ile yaşanan rejim değişikliği sonrasında ülkede birçok alanda değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Cumhuriyet döneminde eğitimin yanında sosyo-kültürel yaşamın da yeniden kurulması sürecinde çağdaş, milli, birbiriyle dayanışma içinde olan bir toplum meydana getirme düşüncesi egemen olmuştur.

Cumhuriyet döneminde halkın eğitimi ile kitlesel bir dönüşüm hedeflenmiştir. Başlatılan halk eğitimi çalışmalarında bu toplumsal dönüşümün, halkçı bir bakış açısı ile yoğrulmuş ve milletin kültürel düzeyini yükseltecek bir görüşe sahip olması beklenmiştir.⁹²²

Halk eğitimi, bütün halkın ekonomi, siyaset, adalet, eğitim gibi alanlarda faaliyet göstermesi olarak algılanmıştır. Bu çerçevede okuma yazma öğrenmesi, hayat ve meslek için gereken bilgilere sahip olması önemli görülmüştür.⁹²³ Bunun yanında Halkevleri, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar gibi kültürel oluşumlar ile de halkın kültürel donanımı arttırılmaya çalışılmıştır.

Halkın eğitimiyle alakalı olarak Tarcan ise daha çok toplumun ruhsal ve ahlaki eğitimiyle ilgilenmiştir. 1924 yılında kaleme aldığı bir yazısında Tarcan, halka doğru bir yönelimin başladığını ve halka gitmenin, onun talim ve terbiyesi ile uğraşın onun seviyesini yükseltmeye çalışmak demek olduğunu ifade etmiştir. Bu konuya dair düşünceleri ise şöyledir:

“Halka olan vazifelerimizden bazıları ona intizamı, çalışmayı, talim etmektir; bunlarla yeni bir yol açmaktır. Tahribatını icra eden diğer bir fenalık da nevmididir. Görüyorsunuz ki genç erkeklerle kızlar yeis ve nevmidi yüzünden intihar etmektedir.

⁹²¹ Necdet Sakaoglu, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 161-163.

⁹²² Seda Bayındır Uluskan, *“Atatürk Döneminde Halk Terbiyesi ve Buna Dair Bir Yayın Örneği: Halk Dergisi”*, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi**, Sayı 9 (Yıl:5/2006), İstanbul 2007, s. 189.

⁹²³ Osman Halit, *“Cumhuriyette Halk Terbiyesi”*, **Ülkü**, Cilt 2, Sayı 10, 10 Kasım 1933, s. 289.

Hâlbuki bir aksi olarak her şey ümide bağlı olmalıdır. İlk ümitsiz hastalarda bile doktor yaşayacaksın diyor. Gençlerin en ziyade istinad edecekleri şey ümittir. Altı yüz seneden beri bir millet kolay kolay ölemez. Azim lazımdır.”⁹²⁴

Kendi döneminde Avrupa’yı meşgul eden kadın, çocuk ve halk terbiyesi olmak üzere üç mühim meselenin var olduğunu söyleyen Tarcan, Avrupa’ya yaptığı birçok seyahatte bu mühim meseleleri yerinde inceleme fırsatı bulmuştur. Edindiği bilgi ve tecrübeler doğrultusunda yazdığı eser ve makaleler, zaman zaman da verdiği konferanslar ile Türk toplumunu bedenen olduğu gibi zihnen ve ahlaken de eğitmeye çabalamış ve onlara bir nevi rehber olmuştur.

Bu bağlamda Tarcan, Türk toplumunun kendisine, toplumuna ve vatanına karşı üç görevi olduğunu söyleyerek kendisine karşı görevinin nefsiyle savaşmak; topluma karşı görevinin toplum yararına çalışmak; vatana karşı görevinin ise vatani sevmek ve vatan için çok çalışmak olduğunu belirtmiştir. Bu konudaki düşüncelerini ise şu şekilde dile getirmiştir:

“1. Kendimize karşı vazifemiz. Bu nefsimize karşı bir nevi savaştır. Birçok zararlı zevkler vardır ki, bizi geçici bir zaman içi memnun ettiği halde hayatımıza kıyar, içki, kumar, sefahat gibi. Çok yaşamak, sağlıklı yaşamak, mesut yaşamak için bu zararlı keyif verici şeylerden sakınmak için insanın nefsi ile savaşması, yenmesi, hırslarını susturması bir vazifedir. Bir sarhoşun vücudunu harab etmesi, bir kumarbazın parasını yok etmesi kendine karşı vazifesini yapmaması demektir.

2. Cemiyete karşı vazifemiz. Bu da başkalarına karşı faydalı olmayı emreder. Cemiyete karşı vazifemiz, onun hayrına çalışmaktır. Cemiyetin yükselmesi refah getirir. Bundan insan şahsen de faydalanır. Bu vazifede fedakârlık yetişmez, feragat lazımdır.

Cemiyetin selameti uğruna hayatı istihkar eden hekimler, kahraman yürekli Mehmetçikler, tayyareciler, kâşifler, hasta bakıcılar daha bunlara benzer nice fedakâr insanlar vardır ki bunlar, başkalarına faydalı olmak için vazifeyi feragat derecesine vardırımlar ve tam manasıyla bir vazife örneği olmuşlardır.

3. Vatana karşı vazifemiz vatani sevmek, ona candan gönül bağlamak, onun yükselmesine çalışmak, onu düşmanlardan korumak, onun selameti yolunda icap ederse ölümü bile göze almak, ekmeği ile büyüdüğümüz, havasını teneffüs ettiğimiz,

⁹²⁴ “Konferans: Halka Doğru”, **Halka Doğru**, Sayı 1, 1 Şubat 1335, s. 15-16.

*suyunu içtiğimiz, sancağının altında hür yaşadığımız vatani, tam bir feragatle sevmek her Türk için mukaddes bir vazifedir.”*⁹²⁵

Özellikle toplumun kendisine karşı vazifesi üzerine eğilen Tarcan, Türk toplumunun yaşadığı savaşlar, kıtlık, yoksulluk vb. sıkıntılara karşılık olarak saadet ve mutluluğu elde etmesi için kaleme aldığı yazılarla onları bir nevi terbiye etme yoluna gitmiştir. Saadetin insanlar için asırlardan beri bir gaye olduğunu ve insanların kalbinin onun için çarptığının farkında olan Tarcan, bu yolda çözümünü bireylerin toplumsal kıymetlerini yükseltmekte görmüştür.⁹²⁶

Bu yönde saadete ulaşmanın ilk şartının sağlıklı olmaktan geçtiğini ifade etmiştir. İnsanların mesut yaşaması ve etrafındakileri mesut etmesi için evvela bedeni yormadan ara ara dinlendirmesi, işi vaktinde görmesi, yemek vakti yemek yemesi, uyku vakti uyuması ve eğlence vakti eğlenmesine vurgu yapmıştır. Bütün yapılan işlerin temelini sağlıkta gören Tarcan, mutlu olmak için işe temelinden başlayarak her şeyden önce sağlam olmanın çarelerini aramak gerektiğini söylemiştir.⁹²⁷

Tarcan, toplumda saadetin bir doğuş, bir veraset veya bir Allah vergisi olduğuna dair yanlış izlenimlerin var olduğunu ifade ederken, bir sanat, bir maharet nasıl bir güç ve çaba mahsulü ise, saadete de emek sarf ederek kavuşulacağı hususunda yol göstermiştir. İnsanlara okullarda birçok ders okutulurken hiçbir okulda bir saadet kürsüsünün olmadığını, başta yeni nesle saadetin şartlarını öğretmek, ona engel olan şeyleri anlatmak ve ne yolda hareket edilirse mesut olabileceklerini söylemek lazım geldiğini dile getirmiştir.⁹²⁸

Bundan başka saadetin bir irade işi olduğu ve ona kavuşmak için çabalamak lazım geldiğini belirtmiştir. Sosyal çevrenin birçok sıkıntısına, üzüntüsüne rağmen saadeti arayıp bulmak lazım geldiğini, çünkü saadet her günün mesaisinde, yaşam mücadelesinin içinde olduğunu şöyle bir örnekle şöyle vurgulamıştır:

⁹²⁵ Tarcan, **Yaşama Öğütlerim**, s. 50-51.

⁹²⁶ Selim Sırrı, “*Halk İlmî (Halkiyat)*”, **Türkiye Edebiyat Mecmuası**, Cilt 1, Sayı 6, Mayıs 1924, s. 3.

⁹²⁷ Selim Sırrı Tarcan, “*Ruhi Bahisler, Nelere Sinirlenirsiniz?*”, **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1935, s. 5.

⁹²⁸ Selim Sırrı Tarcan, “*Terbiye Bahisleri, Saadet Nasıl Elde Edilir?*”, **Cumhuriyet**, 13 Temmuz 1938, s. 5.

“Adamın biri İsviçre’de trenle seyahat ediyormuş. Kompartımanda karşısında ihtiyar bir madam tesadüf etmiş. Bu madam ara sıra yerinden kalkıyor, büyücek bir torbadan avucuna bir şeyler alıp pencereden atıyormuş. Merak edip sormuş:

-Affedersiniz madam o attığınız şey nedir, öğrenebilir miyim?

Kadın cevap vermiş:

-Bunlar çiçek tohumlarıdır. Beş altı sene var, ben her seyahate çıktıkça yanıma bir torba tohum alır, bunları vagonun penceresinden savururum. Bazen çorak yerlere tesadüf eder, amma bazen de yumuşak, mümbit topraklara rast gelir ve oralarda güzel çiçekler açar. Bu yoldan üçüncü geçişimdir. Bakınız şu çalılıklar arasında mavi ve sarı renkli çiçekler benim sonbaharda savurduğum tohumlardır, demiş.”⁹²⁹

Bu çerçevede Tarcan Türk toplumunun geçtiği yerlere neşe, sevinç, azim, sebat ve ümit tohumları saçması gerektiğini söylemiştir. Karakterin ölçütünü en kritik anlarda azimli ve ümitli olmakta görerek, insanın sıhhati ve işleri yerinde, cepleri dolu iken keyifli olmasının kolay olduğunu, ancak sıhhati bozuk, parasız ve işleri iyi değilken kötümser olmamak, cesareti kaybetmemek ve hayatı sevip ona büyük ümitlerle bağlanmanın bir irade işi olduğunu ifade etmiştir.

Saadete ulaşma yolunda Tarcan’ın dile getirdiği hususlardan biri de ufak şeylerde mutluluk kırıntılarını bulmaktır. *“Saadet ne piyango gibi bir tesadüf eseri, ne de ecdaddan kalan bir mirastır. Saadet her toprakta her türlü şerait altında yetişen bir nebattır. İnsan kendi saadetinin halikidir”* diyen Tarcan birçok kimsenin saadetine kavuşmak için büyük nimetler elde etmeği gaye edindiğini, hâlbuki yollarının üstünde birer saadet kaynağı olan küçük vesileleri çiğneyip geçtiğini belirtmiştir. Yaşadığı günün meşgalesi ne mahiyette olursa olsun gün içinde mutlu olacak, üzüntülerden uzak tutacak mutlak bir teselli noktasının olduğunu, işin püf noktasının o günün içinde gizli olan saadet kırıntılarını toplamayı bilmek gerektiğini şu örnekle açıklamıştır:⁹³⁰

“Bir zengin çiftçi oğlunu tarlaya göndermiş ve ekinler arasında en büyük başağı bulup getirse kendisine bir kıymetli hediye vereceğini söylemiş, delikanlı tarlaya gitmiş, her önüne çıkan büyük başağı ileride daha büyüklerini bulurum ümidiyle

⁹²⁹ Aynı yer.

⁹³⁰ Selim Sırrı Tarcan, *“Musahabe, Mesut olmak için daima şen olmaya çalışınız”*, Cumhuriyet, 9 Haziran 1939, s. 5.

bırakıp geçmiş, böylece bütün ekin tarlasını baştan başa dolaşmış, nihayet başaklar küçülmeye başlamış, o gene daha büyüğünü bulmak ümidiyle yürümüş, akşam olmuş, ortalık kararmış ve eli boş olarak dönmüş.”

Bu doğrultuda Tarcan, saadeti hayat yolunun sonunda değil, bütün güzergâhında görmüştür. İnsanın yaşadığı anda mutlu olmayı bilmediği takdirde yarını boşuna beklediğini çünkü yarını doğuranın bugün olduğunu söylemiştir.

Saadete ulaşmada değinilen konulardan biri de telkin meselesidir. Tarcan, insan devamlı kendini dünden bugün daha iyiyim, daha kuvvetliyim, daha neşeliyim, daha çalışkanım, ben talihli bir adamım, başladığımı başarıyorum, becerikliyim, hastalık bende barınmaz, gencim, dincim, ümitle doluyum, kendime güvenirim şeklinde telkin etmesi halinde zaman içinde saadete ulaşacağına değinmiştir. Cesareti ve ümidi arttıran, insanı çalışmaya, mücadeleye sevk eden bu sağlam fikirleri başkalarına da telkin etmek ve herkese daima iyilik aşılamanın vatanı seven ve onun selametini isteyen her Türkün borcu olduğunu ifade etmiştir.⁹³¹

Saadete ulaşmada yol gösterdiği hususlardan biri de gülmektir. Tarcan hayatın altmış dakikasını altmış saniye içinde yaşayıp ölen çiçeklerin ömrüne benzetmiştir. İnsanın etrafında kendisini memnun edecek hadiseleri arayıp bulduğu takdirde bir saatlik vaktin her dakikasına sahip olacağını söylemiştir. Neşeyi baharda çiçek açan yemiş ağacına benzeten Tarcan, çiçek açmayan ağaçların yemiş vermedikleri gibi neşesini kaybeden insanların da saadet meyvesinden mahrum kalacağını belirtmiştir.⁹³²

Bu durumu ise bir örnekle şu şekilde açıklamıştır:

“Genç yaşta kocasını kaybetmiş bir kadın uğraştığı bu büyük acıdan sonra hayata küser sokağa çıkmaz, kimselerle görüşmez olur. Evine kapanır, münzevi bir halde yaşar. Bir daha kocaya varmaktan da vazgeçer. Bütün hayatını biricik yavrusunu büyütmeğe vakfeder. Beş altı yıl içinde bu genç kadının saçları kırılır, yüzünün çizgileri derinleşir. Bir gün nasılsa yavrusu ile beraber resim çıkarmak için bir fotoğrafçı dükkânına gider. Resim makinesinin karşısına oturur. Resimci adesesini ayar etmek için siyah örtünün altına girer ve sonra yan tarafından başını çıkarıp:

⁹³¹ Selim Sırrı Tarcan, “Pazartesi Musahabeleri, Telkin”, **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1938, s. 5.

⁹³² Tarcan, **Gençlerle Başbaşa Nasıl Mesut Olabiliriz?**, s. 14-15.

-Hanımefendi rica ederim biraz tebessüm ediniz! Çok sert bakıyorsunuz! der.
Bayan tabii hiç tertibini bozmadı. Bu sefer resimci:

-Çok rica ederim biraz gülünüz! deyince Kadın:

-Kuzum efendim zorla gülünür mü? Karşımda gülecek bir şey olmalı ki bakıp güleyim. Durduk yerde nasıl gülünür? der.

Resimci hiç aldırış etmez ve bayana:

-Haydi efendim ricamı çevirmeyiniz, biraz tatlı bakın! Biraz gülün der.
Çaresiz kalan kadın büyük bir gayret sarfederek zorla gülümser.

Resimci:

-Tamam işte böyle durun. Şimdi biliniz ki on yaş gençleştiniz. Der ve onda hanımının yavrusu ile resmini çeker.

Kadıncağz yavrusunun elinden tutup eve dönerken resimcinin sözlerini düşünür, kocası öleli beri suratının asıklığını ona ilk defa söylüyorlardı, kendisi bunun farkında değildi. Resimler geldiği vakit dikkatli bakar, adamın sözlerine hak verir. Gülümsemek hem çehresini gençleştirmiş, hem güzelleştirmişti. Ne yazık ki yavrusunun kaşları çatık çıkmıştı. Çünkü çocuk doğal beri annesinin yüzünün güldüğünü görmemiş her dakika beraber yaşadıklarından o da dargın çehreli olmuştu.

O günden itibaren her sabah aynanın karşısına geçerek:

-Haydi bakalım biraz gül! diye kendi kendine emir vermeye başlamış her kaşını çattıkça fotoğrafçının sözlerini hatırlamış altı ay sonra eski şen yüzü yerine gelmeye başlamıştı.

Komşuları bu genç kadının suratının değişikliğini, o gamlı, kederli dalgın bakışların yerine neşeli, canlı nazarların geldiğinin farkına varmışlar ve merakla sormuşlar:

-Size ne oldu, piyango mu çıktı? Günden güne gençleşip güzelleşiyorsunuz? Bunun hikmeti ne?

Kadın fotoğrafçının söylediklerini anlatmış. Farkına varmadan yüzünün nasıl askın bir hale geldiğini, bu halin evladına da geçtiğini anlattıktan sonra resmi göstermiş ve şunları söylemiş:

-Evladıma fena bir örnek olmamak onu da çatık kaşlı yapmamak için her sabah aynaya bakıp sert bakışlarımı yumuşatmağa addettim. Şimdi güler yüzüm tesirini evladında da göstermeye başladı. Önce yalancıkta gülüyordum. Şimdi sahicikten gülüyorum, demiş.”⁹³³

Gülmediğiniz bir günü hayat defterinden siliniz, o yaşanmamış bir gündür diyen Tarcan, hayatın her sıkıntısını bir kahraman gibi karşılamaya kendini alıştırdı her insanın üzerine bir vazife olduğunu aktarmıştır.

⁹³³ Selim Sırrı, “Musahabe, Hayat Bir Aynadır”, Cumhuriyet, 15 Kasım 1931, s. 3.

Saadete ulaşmak için değinilen konulardan biri de ilim ve sanattır. Tarcan terbiye ve kültür ile açılmış bir zihnin hem sahibinin hayatını zenginleştireceğini hem de onu saadete kavuşturacağını belirtmiştir:

“Şüphe yoktur ki sanat beşerin saadetine hizmet eden elemanların en asilidir. Güneş nasıl çiçeğe renk verirse, sanat ta hayata renk verir. İnsan okudukça, tenevvür ettikçe dimağında yeni âlemlere kapılar açılır. Her kitap bizim biraz daha yükselmemize hizmet eder. Fikrini yüksek bir kültürle bezemiş olanlar can sıkıntısı, iç üzüntüsü bilmezler. Eğer muhitinden hoşlanmıyorsa, eğer gördüğü şeyler onu memnun etmiyorsa, kendini onların içinden çeker, kendi âleminde yaşar. Münevver muhayyilesi, münevver hafızası ona seyrine doyum olmaz manzaralar arz eder. Dolu bir kafa hayatın hiçbir mevsiminde suyu çekilmeyen kuyu gibidir.”⁹³⁴

Yaşamının insanlar için saadet olabildiği gibi bir musibet de olabileceğini söyleyen Tarcan bu durumun ancak görüş ve anlayışla bağlantılı olduğunu dile getirmiştir. Araştırma ve inceleme sayesinde zihnini ilim ve sanatla beslemiş olan kimseler için hayatın bin türlü bal alacak kaynaklarla dolu olduğunu söyleyerek saadet yolunda ilim ve sanatın önemine değinmiştir.

Tarcan, insanları saadete götüren yollardan bahsederken insanı saadetten uzaklaştıran bir takım konulara da yer vermiştir. Bu doğrultuda değindiği konulardan birisi kıskançlıktır. Kıskançlığı kalplerde kökleşmiş kötü bir alışkanlık, güvensizlik ve şüpheden doğan bir his olarak tanımlamıştır. Nitekim Olmuş Şeyler adlı eserinde gerçek hayatta yaşanmış hikâyeleri aktaran Tarcan, kıskançlığın bir ailenin saadetini nasıl etkilediğinden bahsetmiştir.

Hikâyede bir kadın evliliğinin başında her şeyin rüya gibi olduğunu ama zamanla kocasının tavırlarının değiştiğinden yakınarak şunları söyler:

“Bazen kırk sekiz saat kayboluyor ve kumarda uykusuz geçen gecelerin yorgunluğunu çıkarmak için akşamdan yatıyor ve horol uyuyor. Beni dostlarımdan kısıkanıyormuş, kendisinin tanıştırdığı bir arkadaşına fazlaca gülmüşüm. Of ne adi, ne iğrenç düşünceleri var. Düşününüz önceleri bensiz beş dakika durmaya dayanamayan aşık sevdalı beyim, şimdi bütün bir gece kumar masasının başında ne beni, ne yavrusunu düşünüyor.”

⁹³⁴ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri, Fikrî ve Bedîî Hayat Nedir”, **Akşam**, 30 Eylül 1937, s. 8.

Bir gece kadının oğlu uyuyamadığından annesini çağırır ve annesi oğlunu kanepeye oturtup onla ilgilenirken arada şu diyalog yaşanır:

“Mukaddes vücut senin için yaşıyorum! Ümidim, emelim, her şeyim sensin, sen olmasan bir dakika yaşayamam dedim ve yavrumu tekrar kucakladım. Bu sırada odanın kapısı şiddetli bir çattırdı ile arkasına dayandı. Korkudan donakalmıştım. O idi. Elinde revolveri ile kudurmuş deliye benziyordu. Ne var? Ne oluyorsun Kasım? Demeye kalmadı, hüüngür hüüngür ağlayarak ayaklarıma kapandı:

-Affet! Beni affet! Cinayet bir değil iki dedi. Biri kumarda bin lira kaybettim. Diğeri, evet diğeri senden şüphe ettim. Kapıdan dinledim, içeride biri var sandım. Ben hakikaten sefil bir mahlukum dedi.”⁹³⁵

Örnekte kıskançlığın aile saadetini nasıl etkilediğini betimleyen Tarcan, kıskançlığın insanın yaşamını nasıl alt üst ettiğini şu şekilde aktarmıştır:

“Kıskançlık marazi bir haleti ruhiyedir, tedavisi çok zordur. Sevgiden doğar, aşka benzer. İçimizde peyda olan küçük bir kurt gibi, önceleri sakindir, mahcupdur, çekingendir. Gizlenir, utanır, saklanır. Kendi kendini yer. Fakat günün birinde şahlanır, isyan eder, kudurur. Tıpkı bir engerek yılanı gibi kendi zehiri ile şişer, zehirlenirken zehirler, ölürken öldürür”⁹³⁶

Tarcan’ın saadete zarar veren şeylerden bahsettiği bir diğer konu ise kuruntu ve vesvesedir. Kuruntunun gezerken, eğlenirken, yiyip içerken, işte, seyahatte, evde, her yerde insanın yaşamının her anında var olduğunu söyleyerek kuruntu ve vesvesenin ümitleri kıran, girişimleri başarısız kılan, dostlukları bozan bir hastalık olduğuna değinmiştir. Bu doğrultuda kuruntu ve vesveseden kurtulmak için her şeyi iyi tarafından görmek, neşeli insanlarla beraber olmak ve etrafına neşe saçmayı alışkanlık haline getirmek gerektiğini dile getirmiştir.⁹³⁷

Tarcan, kuruntuya dair şöyle bir örnekten bahsetmiştir:

“Genç bir tabip nişanlısı ile birlikte bir akşam tiyatroya gider. Son perdenin en heyecanlı yerinde bir aralık genç kadın midesinde bir sancı hissettiğini ve rahatsızlığın artmakta olduğunu doktora söyler. Oyun çok meraklı bir piyes olduğundan doktor refikasını biraz oyalamak için ani bir tedbir bulur.

⁹³⁵ Tarcan, **Olmuş Şeyler**, s. 15-16.

⁹³⁶ Selim Sırrı Tarcan, “*Perşembe Müsahabeleri-Kıskançlık Bir Hastalık mıdır*”, **Akşam**, 31 Mart 1938, s. 9

⁹³⁷ Selim Sırrı Tarcan, “*Musahabe, Kuruntu-Vesvese*”, **Cumhuriyet**, 2 Ağustos 1938, s. 5.

Cebinden bir şey çıkarır ve alaca karanlıkta nişanlısının ağzına sokar. Bu tabletler birden gelen sancıları çabuk keser, yalnız yutma mütemadiyen ağzında ıslat! Diye tembih eder. Hakikaten biraz sonra genç kız rahatlandığını ve çok geçmeden sancısının tamamıyla durduğunu sevinerek söyler. Perde kapanınca ışıklar yanar. Doktor nişanlısına:

-Artık tableti çıkarabilirsin! Der.

Kız nar rengine taşı görünce şaşırır. Meğer bu tablet doktorun kol düğmesi yaptırmak için o gün satın aldığı badem şeklinde iki hakikten biri imiş. Karı koca gülüşerek evlerine dönerler.”⁹³⁸

Tarcan verdiği örnekte hakikatte kendisinde olmayan bir hastalığın kendisinde varmış hissine kapılarak onu zorla hasta ettiğinden ve hastalığın onun vücudunda değil kafasında olduğuna değinmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan hadiseleri insanın serinkanlılıkla karşılamağa gayret edip daima kendisini telkin etmesi gerektiğini, iradesine hâkim olarak vesvese ve kuruntudan kurtulabileceğini söylemiştir.⁹³⁹

Saadete ulaşmanın yanında halkın talim ve terbiyesiyle uğraşıp onun seviyesini yükseltme yolunda Tarcan'ın kaleme aldığı yazıların bir kısmı da hayatta başarılı olmak ve yaşam mücadelesini kazanmak üzerinedir. Tarcan, hayatta başarılı olmanın ilk yolunu insanın irade kuvvetinde ve kendine güvende görmüştür. Dünyada yaşanan büyük inkılâpların kendine güvenen kimselerin yüreğinde evvela bir arzu, rüya, ümit ve emel şeklinde yaşadığını ve kalpte beslenen bu gayenin nihayet günün birinde gerçek şeklini aldığını belirtmiştir. Medeni insanların ayırıcı özelliğinin kendine güvenmek olduğunu söyleyen Tarcan, Amerikalıların, İngilizlerin her teşebbüslerinde başarılı olmalarını hep kendilerine güvenen birer insan olmalarına bağlamıştır.⁹⁴⁰

Başarı yolunda kendine güven hususunda Tarcan, yaşadığı bir anısdan şöyle bahsetmiştir:

⁹³⁸ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri-Kuruntu Tehlikelidir”, **Akşam**, 22 Kânunuevvel 1938, s. 9.

⁹³⁹ Selim Sırrı Tarcan, “Musahabe, Kuruntu-Vesvese”, **Cumhuriyet**, s. 5.

⁹⁴⁰ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri-Türk Genci Kendine Güven”, **Akşam**, 6 Ocak 1938, s. 9.

*“Büyük harbin başlangıcında sabık Darülfünun salonunda İstanbul Maarif Nezareti ilk mektep hocalarına mesleki konferanslar verilmek üzere mütehassıs muallimlerden bir heyet teşkil etmişti. Beni de o zümreye ayırmışlardı. Derslere başlayacağımız gün ben biraz rahatsızdım, vücudumda kırıklık hissediyordum, başım da şiddetli ağrıyordu. Fakat kürsüye çıkıp da söze başlayınca sanki sihirli bir değnek vücudumda gezindi, dersin sonunda ne baş ağrısından, ne de kırıklıktan eser kalmadı ve dikkat ettim mekteplerde, umumi yerlerde bir cemaate hitap ederken kendimi daha diri, daha sıhhatli ve daha neşeli hissedirim.”*⁹⁴¹

Bu psikolojik olayın sebebini Tarcan içten gelen bir irade kuvveti olarak görmüş ve kaderin irade kudretine bağlı olduğuna vurgu yapmıştır. Ancak yalnız çalışmanın insanın gayesine ulaştırmayacağını, bunun yanında nasıl çalışmak lazım geldiğinin önemli olduğunu söylemiştir.⁹⁴²

Tarcan’a göre fırsat demiri tavında dövmek, bir işi tam vaktinde görmektir. Fırsatın kollamakla değil, icat etmekle ele geçeceğini ve insanın talihini kendisi yapacağını Beethoven’ın anılarından şu sözlerle örneklemiştir:

*“Anam verem, babam ayyaştı. Ben ise cılız, çelimsiz bir insandım. Çocukluğum mahrumiyetler içinde geçti. Beğenilecek bir kıymetim olmadığı gibi sevicecek bir yüzüm de yoktu. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de tabiatın gadrine uğradım, genç yaşında kulaklarım işitmez oldu. Fakat bu birbirinden beter felaketler beni yıldırmadı. Kaderle, talihle pençe pençe mücadele ettim ve nihayet mukadderatımın boğazından tutup onu yere çaldım. Çalışarak, uğraşarak, cehd sarfederek gayeme ulaştım.”*⁹⁴³

Tarcan gençlerin hayatına binlerce fırsatın çıktığını ve onları görmeyen, onlardan istifade edemeyenlerin kendi kuvvet ve enerjilerinden haberleri olmayanlar olduğunu dile getirmiştir:

*“İradesine sahip olmak, her işte enerjisini kullanmak, azim ve cesaretle bir cidale başlamak sabır ve sebatla çalışmak insanı gayesine ulaştırır. Bana fırsat düşmüyor, bana talih yardım etmiyor! Sözleri acze delalet eder. Fırsat beklenmez icat edilir.”*⁹⁴⁴

⁹⁴¹ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri-Fikrin Kudreti Yapacaksın”, **Akşam**, 30 Aralık 1937, s. 9.

⁹⁴² Selim Sırrı, “Hayatta Muvaffak Olmak İçin Fırsat İcat Etmeli”, **Cumhuriyet**, 20 Aralık 1930, s. 3.

⁹⁴³ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri-Türk Genci ile Baş başa-Fırsat Nedir ve Nasıl Elde Edilir”, **Akşam**, 5 Ocak 1939, s. 9.

⁹⁴⁴ Aynı yer.

Tarcan'ın Türk toplumuna başarı yolunda verdiği bir diğer öğüt sabır ve sebatır. Ona göre, birçok büyük işleri başaranlar, başarılarını bilgilerinden, yüksek kabiliyetlerinden, parlak zekâlarından, tesadüflerden, özel dostluklardan ziyade tuttıkları işi sonuna kadar yılmadan, azim ve sebatla götürmelerine borçludur.⁹⁴⁵

Tarcan, sabır ve sebatın başarıya ulaşmada ne kadar önemli olduğunu göstermek adına tarihten birçok örnek vermiştir:

*“Dünyaca tanınmış keman virtüözü Niccolo Paganini’ye böyle harikulade bir maharetle keman çalmayı nasıl öğrendiği sorulduğunda “Tam yirmi yıl, günde on saat dikkatle çalıştım” demiştir.”*⁹⁴⁶

*“Meşhur muganniye (kadın şarkıcı) Malibran şöyle dermiş: “Egzersizlerimi bir gün ihmal etsem, çabucak farkına varırım, iki gün bıraksam, dostlarım farkına varır; bir hafta egzersiz yapmazsam, herkes farkına varır.” Onun emsalsiz, terbiyeli sesi sabır ve sebatla çalışmak sayesinde o kadar mükemmel olmuştur.”*⁹⁴⁷

“Meşhur (Euripide) Öripid çok düşünür ve pek az yazarmış. Bir defa dört satırlık bir şiir yazmak için tam dört gün çalışmış. Rakiplerinden biri kendisine tariz için:

-Senin dört günde yazdığın dört satıra bedel, ben dört yüz satır yazarım demiş.

O da cevaben:

*-Evet amma, senin şiirlerin dört günde unutulur, benimkiler ise dillerde gezer, demiş.”*⁹⁴⁸

Bu örneklerden hareketle başarısızlığın başlıca sebeplerinden birini sabırsızlık olarak gören Tarcan, insanların ideallerine sarılıp, sabır ve azimle çalışması, zekâ ve güçten ziyade kararlı olması halinde hedeflerine ulaşabileceğini ifade etmiştir.

Tarcan, hayatta başarılı olmanın şartlarından birini de zamandan tasarruf olarak görmüştür. Her gün bir işe yarım saat ayırmada başarılı olan insanların ortaya harika eserler koyduğunu ve bu sayede tarihte birçok büyük insanın işlerinden arta kalan boş vakitlerinde çok kıymetli eserler vücuda getirdiğini dile getirmiştir. Bu

⁹⁴⁵ Tarcan, **Yaşama Öğütlerim**, s. 74.

⁹⁴⁶ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri-Muvaffakiyetin 2 Anahtarı Sabır ve Sebat”, **Akşam**, 29 Nisan 1937, s. 9

⁹⁴⁷ Tarcan, **a.g.e.**, s. 75.

⁹⁴⁸ Selim Sırrı Tarcan, “Terbiye Bahisleri, Muvaffak Olmanın Sırrı”, **Cumhuriyet**, 19 Nisan 1938, s. 5.

doğrultuda İngiliz eğitimci Spenser'in kendi resmi işlerinden arta kalan bir saatinde bir millete yol gösteren Terbiye adlı eserini vücuda getirmesi, meşhur ressam Rafael'in 37 yıllık ömründe büyük eserler ortaya koyması ve genç yaşında ölen Mozart'ın ölümsüz eserler ortaya koymasını örnek olarak göstermiştir. Bundan sebep Tarcan bir insanın ahlaki vasfının çalışırken değil, boş vakitlerini nasıl geçirdiği ile anlaşılacağını dile getirerek hayatta başarılı olmak için vakti boş geçirmekten sakınmak gerektiğini vurgulamıştır.⁹⁴⁹

Tarcan, medeniyetin yükselmesinde en büyük etkenlerden birini zamanın kıymetini bilmek ve onu iyi kullanmak olarak ifade etmiştir. Başarının bir işi tam vaktinde yapmaya ve hiçbir fırsatı kaçırmamağa bağlı olduğunu söyleyen Tarcan, Napolyon'un zamana çok kıymet verdiğini ve bu sayede büyük zaferler elde ettiğini belirtirken Waterloo mağlubiyetinin de Napolyon'un ordusunun savaş meydanına biraz gecikmiş olmasına bağlamıştır.

Bugün yapılması mümkün olan bir işi yarına bırakmayı fena bir hareket olarak gören Tarcan kararsız insanları tedavi için onları derhal iş yapmağa alıştırmak ve hayatta başarıyı elde etmek için güne erken başlamak gerektiğini dile getirmiştir:

*“Hayatta elde ettikleri muvaffakiyetlerle şöhret alan büyük adamların çoğu sabahları erken kalkarlardı. Büyük Petro tulula beraber kalkardı. “Mümkün olduğu kadar hayatı uzatmak istediğim için mümkün olduğu kadar az uyuyorum” dermiş. Copernic elli üç yaşında iken: “Güneşle müsabaka ediyorum. Şimdiye kadar bir gün benden evvel kalkamadı” dermiş.”*⁹⁵⁰

Bundan sebep Tarcan Türk toplumuna her işi vaktinde yapmayı, bugünün işini yarına bırakmamayı ve biraz sonra, yarın, bugün gibi zaman kavramlarından ziyade yaşanılan anın önemli olduğunu vurgulamıştır.

Tarcan'ın hayatta başarıya giden yolda Türk toplumuna verdiği öğütlerden biri de dedikodu ve iftiralara kulak asmamaktır. İnsanların bir kısmı kendisinde bulunmayan bir özelliği çekemeyebilir. Bir diğerinin zekâsını, güzelliğini, zenginliğini veya başarısını kıskanabilir. Bu sebeple onu kötü göstermek ve küçük

⁹⁴⁹ Selim Sırrı, “Hayatta Muvaffak Olmak İçin Vakit Nakittir”, **Cumhuriyet**, 25 Şubat 1931, s. 3.

⁹⁵⁰ Selim Sırrı Tarcan, “Perşembe Müsahabeleri-Türk Genci Bugünün işini Yarına Bırakma! Her İş Tam Vaktinde Gör!”, **Akşam**, 18 Şubat 1937, s. 8.

düşürmek için türlü iftira ve dedikodulara yeltenebilmektedir. Bu çerçevede dedikodu ve iftiraları önemsemeden hedefe giden yolda başarıya nasıl ulaşılacağı hususunda Tarcan'ın hayatı da önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Örneğin; 1910 yılında Tarcan İsveç'ten İstanbul'a döndükten sonra jimnastiği kız okullarına sokmak için kadın öğretmen yetiştirmek ihtiyacının doğduğunu fark etmişti. Ancak o dönemde genç erkek öğretmenlerin kız okullarında ders vermesi ve jimnastik yaptırması uygun görülmezdi. Maarif Nezareti'nde müfettişlik görevi alan Tarcan, jimnastik dersini kız okullarına sokmak amacıyla Maarif Nazırı'ndan izin almayı başarsa da, derslere başladığında türlü iftira ve dedikodulara maruz kaldığını ancak hedefe giden yolda yılmadan yürüdüğünü şu sözlerle dile getirmiştir:

“Ben elli kadar muallim hanımla işe başladım. Aradan bir ay geçti. Refikama imzasız bir mektub:

“Hanım, hanım! Aklını başına al, kocan elinden gidiyor! Bir sürü genç kızları başına toplamış, fngirdeşip duruyorlar vesaire”

İkinci ayın başında bir sıcak havada gene bir Cuma günü bağıra bağıra hanımlara ders veriyordum. Hademe nefes nefese yanıma koştı:

-Nazır geldi! Dedi.

Gidip karşıladım. Dersi seyretti. Sonra beni bir kenara çekti: Gösterdiğin sabra hayret ettim. Tebrik ederim. Yalnız cebinden çıkardığı üç mektuptan birini bana verdi şu mektubu oku! Dedi.

Sadrazama hitaben birkaç imza ile yazılı olan bu jurnalde şöyle diyordu:

“Memlekette namus kalmadı. Genç bir zübbe jimnastik yaptırmak bahanesiyle afif kadınların göğüslerini açmış, türlü rezaletler yapıyor. Bu hal maazallah bir isyana sebep olabilir. Bu kepezeliğin önünü almanızı istirham ederiz.”

Diğer iki mektubun biri Şeyhülislama, biri de Dâhiliye Nazırı'na idi. Sadrazam Maarif Nazırına, bir gün habersiz git işi gözünle gör demiş. Maarif Nazırı benim kan ter içinde ders verdiğimi görünce bana sordu:

-Bu telakki karşısında derslere devam edecek misin?

-Müsaade ederseniz. Ben bu iftiraları, bu tezvirleri zaten göze almıştım. Dedim.

Aradan bir hafta geçti, bu sefer ben bir imzasız mektup aldım:

“Nazıra hoş görünmek için onun da huzurunda masum kızları hoplattın, sıçrattın. Elbette ettiğini bulacaksın. Allahın gazabına uğra.”

Başkası olsa belki bu hakaretlerden sonra bu işten vazgeçerdi. Sebat ettim ve altı ay bu vazifeyi elimden geldiği kadar iyi yapmaya çalıştım.

*Bu müddet zarfında ve ondan sonra maruz olduğum her türlü iftira karşısında kurbağa yuttum!*⁹⁵¹

Tarcan insanların iftira ve dedikodularına karşı Fransızların “kurbağa yutunuz” atasözüne atıfta bulunmuş ve bu atasözünü Emile Zola’nın yaşamından bir örnekle şu şekilde açıklamıştır:

“Bütün Fransız münevverleri Zola’nın aleyhine dönüyor ve bütün gazeteler Zola’nın aslı Yahudidir, diyecek kadar ileri gidiyorlar. Zola bu tecavüzlerin hiçbirine cevap vermiyor. Bir gün vaktiyle ders verdiği talebeleri toplanıp üstadı ziyarete gidiyorlar ve neden kendinizi müdafaa etmiyorsunuz? Bu hakaretlere, bu tecavüzlere karşı niçin susuyorsunuz? İzin verin bizler avukatlığınızı yapalım! diyorlar.

Zola gülerek şu cevabı veriyor:

*- Kurbağa yutunuz! Benim aşçım her sabah bana bir kurbağa getirir, ben onu aç karnına çiy çiy yutuyorum. Sorarım size halkın bu haksız iftiraları bir kurbağadan ağır değildir ya? Kurbağayı hazmeden midem, dedikoduları daha kolay hazmeder. Sizlere en büyük öğüdüm şudur: Benim gibi yapınız, sabahları kurbağa yutunuz.”*⁹⁵²

Başka bir anısında Tarcan, İstanbul radyosunda verdiği konferanslardan rahatsız olanların maruz kaldığı iftiralarına dair şunları söylemiştir:

“Malum ya benim radyoda konferans merakım!

-(...) bu herkese tatlı gelmiyor. Ben ne biliyorsam, ne öğrendimse gençlere telkin etmeği bir vatan borcu bildiğim için içtimai ve terbiyevi mevzular üzerinde mikrofonda konuşuyorum.

Bundan üç ay evvel imzasız bir mektup aldım: “Yeter artık o müstekreh sesini işitmekten usandık, sus! Eğer susmazsan biz seni susturmasının yolunu biliriz.”

Aradan çok geçmeden ortalıkta bir şayia:

Selim Sırrı radyoda üç sarhoş padişah! Mevzulu bir konferans vermiş! Olmayacak şeyler söylemiş!

Sokakta, tramvayda, mecliste tesadüf ettiğim dostlarım merakla soruyor:

-Azizim, sen böyle bir konferans vermişsin!

⁹⁵¹ Selim Sırrı Tarcan, “Pazartesi Musahabeleri, Kurbağa Yutunuz!”, **Cumhuriyet**, 7 Kasım 1938, s.

5.

⁹⁵² Tarcan, **Yaşama Öğütlerim**, s. 102-103.

-Haberim yok! Ne padişaktan, ne içkiden bahsetmedim, iftira, yalan!

Bu tezvire inanmış olan Maarif erkânından eski bir dostuma 1938 yılı içinde İstanbul radyosunda verdiğim dokuz konferansın listesini gönderdim.

Karakter terbiyesi-Finlandiya'da bir gezinti-İlk aşkım- İmralı adasında-Mesut olmanın yolu-Türk genci kendine güven- Puşkin- Köylü kardeşlerimiz-Fikri ve bedii hayat. Bu mevzuların hiç birinin padişahlarla, ne içki ile alakası var. ⁹⁵³

Tarcan hayatta başarılı olmak için Türk toplumuna yaşadığı bu olay üzerinden dünyaca tanınmış romancı Bernard Shaw'ın kendisi hakkında yapılan iftiralara karşı cevap olarak şöminesinin etrafındaki mermere kazıttığı şu sözleri öğütlemiştir: *“Derler, ne derler? Ne derlerse desinler!”*⁹⁵⁴

Tarcan'ın toplumu eğitime yolunda bahsettiği konulardan biri de görgü kuralları hakkındadır. Yaşama bilgisi olarak da adlandırdığı görgü kuralları hakkında Tarcan, hayatta her medeni insanda aranan bir meziyet, sanat ve marifet olduğunu ve onunla toplumsal seviyelerin ölçüldüğünü ifade etmiştir. Yaşama bilgisinin bir insanın hali tavrı, konuşması, yiyip içmesi ve giyinip kuşanması ile hangi muhite mensup olduğunu ortaya koyduğunu söyleyen Tarcan, bu durumun bir zenginlik, fakirlik, âlimlik, cahillik, aristokratlık veya demokratlık meselesi olmayıp doğrudan doğruya bir terbiye işi olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda yaşama bilgisine hâkim olmayı yeterli görmeyip onu toplumsal hayat sahasında da uygulanması gerektiğini belirtmiştir.⁹⁵⁵

Bulgaristan'a yaptığını bir seyahatte öğretmen okulunu ziyaret ederek okulun ders programlarında muaşeret adabı diye bir ders olduğuna dikkat çekmiştir. Yaşama bilgisinin okullarda ders gibi okutulması gerektiğini söyleyen Tarcan, öğrencinin nasıl şapka çıkaracağını, el sıkacağını, yemek alacağını, nasıl çatal bıçak kullanacağını, hareketlerini nasıl yapacağını bilip uygulaması gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁵⁶

Nitekim Tarcan bu konuda Yaşama Bilgisi adında bir eser de kaleme almıştır. İlkokulların ileri sınıflarında bulunan çocuklar için yazdığı bu eserin amacı

⁹⁵³ Selim Sırrı Tarcan, *“Pazartesi Musahabeleri, İftira Ediniz”*, **Cumhuriyet**, 12 Aralık 1938, s. 5.

⁹⁵⁴ Tarcan, **a.g.e.**, s. 103.

⁹⁵⁵ Selim Sırrı Tarcan, *“Terbiye Bahisleri, Yaşama Bilgisi”*, **Cumhuriyet**, 17 Mayıs 1936, s. 5.

⁹⁵⁶ Selim Sırrı Tarcan, *“Terbiye Bahisleri, Adabı Muaşeret”*, **Cumhuriyet**, 24 Aralık 1935, s. 5.

öğrencinin yaşama bilgisi denilen hayat göreneğine alışmasıdır. Genel terbiye ve bilgi konuları için kurulması tasarlanan çocuk kütüphanesinin birinci kitabı olarak basılan Yaşama Bilgisi'nde⁹⁵⁷ yalnız terbiye kuralları sıralanmakla kalmamış, her kuralın nasıl bir temele dayandığı da gösterilmiştir. Toplum içindeki hal ve hareketler, ahlak ve sağlık bilgisi vb. konuları işleyen eserde çocukların kişiliğini geliştirmeyi, bir gün içinde, güne uyanıp tekrar uyuyana dek çocuklar için yapılması lazım gelen öğütleri içermektedir. Eser bu çerçevede çocuklara yaptığı her hareketin, her davranışın bilincinde olmasını kavratmayı hedeflemiştir.⁹⁵⁸

Toplum hayatında çok kimsenin laubaliliği demokratlıkla karıştırdığını ve görgü kurallarına riayet etmemeyi bir marifet saydığını dile getiren Tarcan, Batı medeniyetinin bazı görgü kurallarını ciddi ölçüde sağlamaştırdığını ve onlara uymayanlara iyi gözle bakılmadığını söylemiştir. Özellikle ilişkilerin uluslararası olduğu bir devirde bu tarz hareketlerin yalnız şahsı değil bütün bir milleti rencide edeceğini belirtmiştir.

Fransız devlet adamı Georges Benjamin Clemenceau'nun "*Hürriyet başkaları tarafından disipline sokulmak mecburiyetinde kalmamak için kendi kendini disipline tabi kılmaktır*" ve Fransız sosyolog ve bilim adamı Auguste Comte'un "*Şuurlu bir vatandaş için en mukaddes hak vazifesini yapmaktır. Hürriyet kanununün müsaade ettiği şeyleri yapma hakkıdır*" sözüne atıf yapan Tarcan, hürriyetin istediğini yapmak değil, içinde yaşanan medeni âlemin gidişine ayak uydurmak olduğu ve yabancı milletlere nasıl Türk gibi kuvvetli sözünü bir atasözü gibi söylettikse, Türk gibi terbiyeli tabirini de alışkanlık haline getirmek gerektiğini dile getirmiştir.⁹⁵⁹

⁹⁵⁷ Eserde çocuklara toplam 25 öğüt verilmiştir: "Yaşama Terbiyesi", "Okul Nedir?", "Öğretmen Kimdir?", "İlkokul Çocuklarına Öğütler", "Adam Olmak- Sağlam Vücut- İşlek Zekâ- Temiz Yürek", "Oyun Öğütleri", "Kılık Kıyafet", "Saygı", "Yiyip İçme Terbiyesi", "Ben Kimim?", "Yaşamakta Gaye Nedir?", "Hayat Okulu", "Hayat Savaşı Nedir?", "Keyifli İş Görmek", "Bilmek ve Yapmak", "Niçin Çalışmalı", "Nasıl Çalışmalı?", "Nasıl Dinlenmeli?", "İyi ve Kötü Huylar", "Nasıl Selam Vermeli?", "Verdiğini Sözü Tutunuz", "Acı Nedir?", "İnsanlık Ödevi Nedir?", "Doğruluk Nedir?", "Sihhatinizi Koruyunuz".

⁹⁵⁸ Tarcan, **Yaşama Bilgisi**, s. 1.

⁹⁵⁹ Selim Sırrı Tarcan, "*Perşembe Müsahabeleri-Gençlerle Baş başa-Cemiyet Hayatında Laubalilik*", **Akşam**, 30 Haziran 1938, s. 9.

3.2.3. Askerin Eğitimi

Tarcan, askerin eğitimi ile alakalı düşüncelerini bir eser altında toplamıştır. 1913 yılında kaleme aldığı Osmanlı Askerinin Dağarcığı adlı eserinde askerin eğitimine dair birçok bilgi aktarmıştır. Bu bilgiler herkesin anlayacağı şekilde sade bir dille yazılmış olup askerler için bir nevi rehber konumundadır. Yazıldığı yıla bakıldığında ise Balkan savaşları dönemine denk gelen bu eserin savaş esnasında mı yoksa savaştan sonra mı basıldığı tam olarak tespit edilemese de içerisindeki bilgilerden hareketle Birinci Balkan Savaşı'nın kaybedilmesi üzerine askerlere bu kutsal vazifenin bilincini kazandırmak, onlara yaptıkları bu mesleğin mahiyetini kavratmak emelinde olduğu yorumu yapılabilir. Bu çerçevede Osmanlı askerine seslenen Tarcan, şu sözleri dile getirmiştir:

“Ey talimden, manevradan, vazife yolunda eziyet ve meşakkatten yılmayan, soğukta, karda dağ başlarında vatanın senaverini bekleyen, lazım olduğu vakit vatan uğruna kanını dökmekten, padişah ve milleti için canını vermekten çekinmeyen büyük yürekli, büyük vicdanlı, er oğlu er kahraman asker! Sana bu dağarcığım doğru yolu gösterecek, hakikati öğretecek bir armağandır. Onu dikkatli oku. Kendi özünü yazılı olan sözlere oydur. Cesaretin gibi güzel huyların da dillere destan olsun, ta ki millet senin vücudunla iftihar etsin.”⁹⁶⁰

Eserin başında askere padişahı, vatani, milleti ve sancağı tanıtılmış, hür bir milletin ve vatan sevgisinin ne olduğundan bahsedilmiştir. Buna göre padişah bütün Müslümanların halifesi, imamı, askerlerin başkumandanı cins ve mezhep ayırt etmeyen Osmanlıların babası olarak görülmüştür. Bir babanın oğlunu sevdiği gibi padişahın da tebaasını sevdiği ifade edilerek askerin vazifesinin padişahı canı gönülden sevip onun emirlerine itaat etmek olarak yorumlanmıştır.⁹⁶¹

Vatan ise anne ve babadan daha kıymetli bir yer olarak görülmüş ve Anadolu'dan Arabistan'a Osmanlı milletinin yaşadığı her yerin vatan olduğu belirtilmiştir. Tarcan vatani bir gemiye benzetmiş ve geminin kaptanını padişah

⁹⁶⁰ Selim Sırrı, **Osmanlı Askerinin Dağarcığı**, s. 2.

⁹⁶¹ **A.g.e.**, s. 4.

olduğunu söyleyerek onun gemisini selamete ulaştırarak olanın yasalara uymak olduğunu ifade etmiştir.⁹⁶²

Eserde millet, aynı toprağın ürünüyle geçinen aynı padişaha bağlı olan, aynı ülkede doğan ve yaşayan vatan kardeşleri olarak tanımlanırken, sancak ise bir millete has nişan olarak görülmüş ve kültürü olmayan milletlerin sancakları olamayacağı dile getirilmiştir.

Tarcan, milletin tanımını yaparken o milletin hür olmasına da dikkat çekmiştir. Bir millete sadaka olarak verilmeyip, hukuk ve haysiyetini bilen eğitim ve öğretim görmüş olan milletlerin hürriyeti canı pahasına kan dökerek alacağını ifade ederek tarihte dünya kurulu binlerce insanın hürriyet yolunda şehit olduğuna işaret etmiştir.⁹⁶³

Eserde Tarcan'ın bahsettiği konulardan biri de vatan sevgisidir. Ona göre, vatani sevmek demek onun büyüüp gelişmesine çalışmak demektir. Bu da ancak herkesin kendi payına düşen işi layıkıyla görmesiyle olur. Mesela çiftçi tarlasını güzel ekip biçer ve her sene mahsulünü arttırır. Sanatkâr işini günden güne ilerletir, tüccar alışverişini genişletirse memleket zenginleşir.⁹⁶⁴

Tarcan, vatan müdafaasında eğitime büyük önem vermiş ve talim ve terbiyeden yoksun bir askerin gerçek bir asker olmadığını vurgulamıştır. Sırtta çanta, belde palaska, omuzda tüfek on beş yirmi kiloluk yükü günlerce yürüme, yazın sıcaklarına, kışın soğuğuna tahammül etme, çadır altında ot üstünde hatta kuru yerde yatma, açlığa susuzluğa katlanma, sonra savaşma, attığını vurma, komutanın bir işaretiyle emrini anlama ve komutan vurulunca nasıl hareket edeceğini bilmenin ancak talim ve terbiye ile olacağını ifade ederek savaşta askerin çok olmasından ziyade eğitilmiş olmasının büyük ehemmiyeti olduğunu söylemiştir.⁹⁶⁵

Bunun yanında orduda düzenin sağlanması da önemli bir konu olup gerek barış gerekse savaş zamanı askerlik görevini yerine getiren her askerin üstüne itaat

⁹⁶² **A.g.e.**, s. 4-5.

⁹⁶³ **A.g.e.**, s. 6.

⁹⁶⁴ **A.g.e.**, s. 7.

⁹⁶⁵ **A.g.e.**, s. 8.

etmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Disiplin ve düzenin ordunun canı olduğunu söyleyen Tarcan, savaşların ancak itaat ile kazanılacağını belirtmiştir.⁹⁶⁶

Lakin itaatin tek başına yeterli olmadığını belirten Tarcan, bu hususta cesaret, metanet ve birlik beraberliğin önemine vurgu yapmıştır. Düşmanından gözünü kırpmayarak icabında onun hücumuna göğüs germe, savaşın her türlü zorluk ve eziyetlerine dayanma, canla başla gönül ve el birliğiyle çalışmayı savaşta başarının anahtarı olarak görmüştür.⁹⁶⁷

Tarcan, askerin terbiyeli ve namuslu olarak örnek bir insan profili çizmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre, terbiyeli ve namuslu asker topluluk içinde adabı muâşeret kurallarını bilip ona göre hareket eden, çevresine rahatsızlık verecek hal ve hareketlerden kaçınan ve kötü alışkanlıkları olmayana denir. Bu konuda terbiyeli askeri “*amir karşısında sıyrıtmayan, somurtmayan, hiçbir zaman eliyle burnunu, dişini kulağını karıştırmayan, gürültü ile boğazını kazıyarak rast geldiği yere tükürmeyen, zabıt yanından geçerken elinde sigara varsa derhal saklayıp tütün içtiğini göstermeyerek resmi selamı ifa eden, yağmurda fesine mendil sarmayan, oturduğu zaman bacaklarını yaymayıp derli toplu oturan, yemek yerken ağzını şapırdatmayan, vapurda kahkaha şimendiferde, tramvayda postallarını veya çizmelerini çıkarıp ayağının kokusuyla herkesi rahatsız etmeyen, kendisinden daha zebun gördüğü kimselere hususiyle başı bozuklara yumuşak muamele eden, kahvelerde küfeci, süprüntücü, hamal kabilinde kimselerle tavla iskambil oynamayan, sokaklarda ıslık çalmayan, şarkı söylemeyen*” olarak tanımlarken; namuslu askeri de “*yalan söylemeyen, harama bulaşmayan, hırsızlık, dolandırıcılık, münafıklık, hafiyelik etmeyen*” şeklinde ifade etmiştir.⁹⁶⁸

Tarcan, bir asker için temizliğin elzem olduğunu ve gerek vücudunu gerek giydiği elbise ile yattığı yeri temiz bulundurması gerektiğini belirtmiştir. İnsanın derisinde yüz binlerce küçük delik olduğunu ve vücudun o deliklerden nefes aldığını söyleyerek askerin vücudunu çok temiz tutup, sık sık yıkanması gerektiğini

⁹⁶⁶ A.g.e., s. 9.

⁹⁶⁷ A.g.e., s. 10.

⁹⁶⁸ A.g.e., s. 12-17.

söylemiştir. Bunun yanında vücudun bakımını da yaparak ona gereken önemi vermesini lüzumlu görmüştür.⁹⁶⁹

Tarcan, askerın kültürlü ve kendini yetiştirmiş olması taraftarıdır. Ona göre, bölüklerde okuma yazma bilen neferlerin bilgisi zayıf arkadaşlarını eğitimden istifade ettirmek için onlara küçük tarih kitapları, ahlak risaleleri, seyahatnameler okutmalı ve onları eğitime teşvik etmelidir. Okunan eserden bir fayda görülmeli, iyilerden ders, fenalardan ibret almalıdır. Tarcan, eserinde ülkede eğitimin ilerlediğinden bahsederek bağcılık bahçıvanlık, çiftçilik, arıcılık, sağlık, ahlak gibi her bilim dalına ait eserlerin yazıldığını söyleyerek askerın bunlardan istifade etmesi gerektiğini dile getirmiştir.⁹⁷⁰

Tarcan, askerın nasıl eğlenmesi gerektiğine dair de düşüncelerini söylemiş, kendi döneminde askerın eğlencesinin kışla içinde iki telli saz, kaval çalmak, bir seyir yerine gidildiği vakit ise esir almaca, güreş ve futbol gibi oyun ve sporların oynandığını ifade etmiştir. Bu oyunların askere faydası olduğunu söylemiş ve rekabette aşırıya gidilmeyip eğlenceyi, tadında bırakmak lazım geldiğini, oyundan maksadın can yakmak değil hoş ve istifadeli vakit geçirmek olduğunu ifade etmiştir.⁹⁷¹

Tarcan, asker için bir takım ahlak dersleri de yazmış, bu doğrultuda anne babaya hürmet, insanlarla iyi geçinmek, iyilik yapmak, yardım muhtaç insanlara yardım etmek, iyi adam olmak, vazifenin önemi gibi hususlarda öğütler verirken bunların bazılarını örnekler üzerinden anlatmıştır.⁹⁷²

⁹⁶⁹ A.g.e., s. 21-25.

⁹⁷⁰ A.g.e., s. 29-30.

⁹⁷¹ A.g.e., s. 30-31.

⁹⁷² Örnek olması açısından Tarcan'ın anne babaya hürmet konusunda verdiği bir ahlak dersi şu şekildedir: "Asker arkadaşlar atalardan kalma bazı büyük sözler vardır ki onlar din kitaplarında tarihlerde yazılıdır. Arap Türk uleması ve Osmanlı padişah ve kumandanları arasında pek çok büyük adamlar geldiği gibi Hristiyan kralları filozofları ve kumandanları arasında da meşhur adamlar gelmiştir. Burada size onların lakırdılarını, nasihatlerini ve bazı hikâyelerini nakledeceğim meşhur misaldir: hayvanlar dayakla insanoğlu söz ile terbiye olur. Ananıza, babamıza yaşlı kimselere hürmet ve yardım ediniz. Onların gönüllerini hoş ediniz, hayır duasını alınız. Eğer siz kendi büyüklerinize hürmette tasavvur ederseniz yarın yaşlandığımız zaman evlatlarımızda sizden gördüğünü yine size yaparlar. Köylünün birinin gayet ihtiyar bir babası varmış çoluk çocukluğuyla yemeye oturdukları vakit babasını yemekleri sofraya döküyorsun diye azarlarmış. İhtiyar nasılsa bir gün çorbasını içerken elinden kâseyi düşürüp kırmış. Oğlu buna kızıp bağırıp çağırırdıktan sonra akşama babasının

Nihayetinde Tarcan'ın kaleme aldığı bu eser, askerlik vazifesini yapacak olan insanlar için bir rehber vazifesi görmesi, askerlikte karşılaşacakları mevcut durumlara karşı hazır ve bilinçli olarak hareket edebilmeleri açısından önemli olmuştur.

3.3. Sosyo-Kültürel Yaşama Dair Düşünceleri

3.3.1. Tarcan'ın Yurtiçi-Yurtdışı Sosyo-Kültürel Faaliyet ve Gezileri

Selim Sırrı Tarcan'ın gezip gördüğü yerleri yazma isteği 1900'lü yıllarda başlamaktadır. O yıllarda okuduğu Fransız filozof Hippolyte Taine'in *İngiltere Hakkında Notlar* (notes sur l'Angleterre) ve Paul Bourget'in Amerika intibalarını içeren *Deniz Aşırı* (Outre-Mer) adındaki eserleri kendisinde Avrupa'ya gitmek emelini doğurmuştur.

*“Benim Avrupa'ya ilk yolculuğum 1909 yılı mayısında idi. İlk gidişim beden terbiyesi tahsili içindi. Sonra fırsat düştükçe garp diyarına can atardım. Böylece Londra'dan Moskova'ya, Atina'dan Stockholm'e kadar bütün Avrupa şehirlerini görmeğe aklımın erdiği kadar tetkik etmeye imkân buldum”*⁹⁷³ diyen Tarcan, bazen önüne çıkan fırsatlardan istifade eden, bazen de fırsatları kendi hazırlayarak birçok ülkeyi gezmiştir.

Yurtdışına yaptığı seyahatlerde doğu ülkelerinin hiç birisine gitmemiş ve seyahatlerinin tümünü Avrupa'ya gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede İngiltere, İsveç, Finlandiya, Danimarka, Rusya, Almanya, Fransa, İtalya, Macaristan, Çekoslovakya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya gibi ülkeleri dolaşmıştır.

Ayrıca yaptığı seyahatler sadece yurt dışıyla sınırlı kalmayıp zaman zaman Türkiye'nin çeşitli illerine de seyahatler düzenleyerek gezdiği yörelerin eğitimi ve sosyal kültürel yaşamı gibi unsurlarına dair incelemelerde bulunmuş ve okuyucuya bilgiler aktarmıştır. Bu çerçevede Anadolu'nun birçok yerini gezen Tarcan, yaptığı

önüne bir tahta çanak koymuş. Günün birinde ihtiyar ölmüş torunu o tahta çanağı hemen alıp saklamak istemiş babası bunu görünce getir onu sokağa atalım lüzumu kalmadı demiş. Ufacık çocuk babasına: “Yarın sen ihtiyar olunca lazım olacak onun için saklayacağım” demiş.” A.g.e., s. 35-46.

⁹⁷³ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Eser, s. 223.

incelemelerine makalelerinde yer vererek okuyucularını bilgilendirme yoluna gitmiştir.

Yaptığı seyahatlerde her gördüğü şeyi kavramaya çalışmış, bu doğrultuda alakadar olduğu toplumsal ve eğitimsel meseleleri bilenlerden soruşturmuş, aileleri ve okulları ziyaret etmiş ve gözlemlerini günü gününe kaydetmiştir. Bilmek ve anlamak için gezmenin okumak kadar önemli olduğuna inanan Tarcan, bu konuda şunları söylemiştir:

*“Çok yaşayan mı bilir, çok gören mi? Derler. Elbet çok gören. Vakıa talihin bir lütfu ile ben de millet sayesinde çok gezdim ve çok şey gördüm, yalnız bilgiçlik davasında değilim. Hafızam bir fotoğraf makinesi gibi gördüklerini zaptetti.”*⁹⁷⁴

Gezmenin Türk toplumu tarafından da benimsenen bir davranış olması gerektiğine inanan Tarcan, Türklerin İngilizler, Amerikalılar, hatta Almanlar gibi seyahatten çok zevk almadığını, bugünün yeni icatları mesafe kavramını ortadan kaldırıp seyahatleri kolaylaştırmasından dolayı başka memleketleri görüp tanımının bir gereklilik haline geldiğini ifade ederek Türk insanında bu hisleri uyandırmak amacıyla birçok eser ve makale yazmıştır.⁹⁷⁵

Ziyaret ettiği yerlerde İsveç'ten başka hiçbir ülkede uzun müddet kalmayan Tarcan bu sebeple yazılarının kendi deyimiyle *sathî ve samimi* olduğunu ifade etmiştir. Seyahat izlenimlerinden *Garpta Hayat* ve *Bugünkü Almanya* adlı kitapları “yardımcı kıraat” olarak küçükler için yazmıştır. Diğer eserleri yukarıda adı geçenlere nazaran daha ayrıntılı notlar içermektedir.

Tarcan, yaptığı seyahatlerde bilgi ve tecrübesini arttıracak faaliyetlerde bulunmuştur. Şehirlerin sarayları, üniversiteleri, tiyatroları, kütüphaneleri, okulları ve müzelerini gezerek o ulusun kültürü ve gelişmişlik seviyesi hakkında bir fikir sahibi olmuştur. Yine yurt içinde yaptığı geziler ile gittiği şehirler hakkında incelemelerini kaleme alması sayesinde Avrupa'ya nazaran Türkiye'deki eğitim, sağlık ve sosyo-kültürel alanlarda görülen eksikliklerin giderilmesi için ortaya yeni fikirlerin

⁹⁷⁴ Tarcan, **Radio Konferanslarım**, İkinci Eser, s. 49.

⁹⁷⁵ Selim Sırrı, **Bugünkü Almanya**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930, s. VI-VII.

çıkmasına vesile olmuştur. Örneğin; 1924 yılında Paris'te iken şehirde yaptığı gezide Tarcan, kendi deyimiyle yer altı şimendiferi yani metro hakkında bilgiler vermiştir. İnce ayrıntısına kadar değindiği metrodan şu sözlerle bahsetmiştir:

“Yer altı şimendiferi hakkında vagonları temiz, mücella, istasyonların duvarları, kemeleri porselen. On, on beş ayak merdivenle yerin altına iniliyor. Elektrikle müteharrik beş altı vagon yıldırım süratiyle gelir, durmasıyla kapılar açılır, memurlar istasyonun ismini haykırır, çıkanlar çarçabuk fırlar, girecekler tehallükle içeri dalar. Kapılar gene şiddetle kapanır, tren yol alır. Dakika geçmez arkadan biri daha yetişir. Onu müteakip diğer hattın vagonları gelir. Mütemadi bir geliş gidiş, insanlar karınca gibi dolar boşalır. Trenlerin sürati insanlara sirayet etmiş, girenler çıkanlar o kadar çabuk harekete ediyorlar ki, durup seyredince adamın başı dönüyor. Asıl hoşuma giden şehrin bir başından dalıp öte tarafından çıkmak oluyor. Bir çeyrek, yirmi dakikada kat edilen mesafeyi insan görünce inanmak istemiyor”⁹⁷⁶

1939 yılında yazdığı bir makalede ise Tarcan, İngiliz, Fransız ve Almanlardaki örneklerden hareketle İstanbul'da da böyle bir şeyin yapılması hususunda düşüncelerini dile getirmiştir. Halkın işine süratle gitmesini temin edeceğinden hareketle –kendisinin bu konuda bilgisinin olmadığını ekleyerek- Eminönü ile Fatih, Karaköy ile Şişli arasında böyle bir tünel yapıldığı takdirde önemli bir ihtiyacı karşılayacağını belirtmiştir.⁹⁷⁷

Yazdığı eser ve makalelere bakıldığında seyahatlerinin hepsinde köy yaşantısını incelediği, köylülerle temasa geçerek onların yaşama, düşünme, görme, çalışma şekillerini incelediği göze çarpmaktadır. Tarcan, köylerin bir milletin karakterini ve yaşam tarzını anlamaya yardım ettiğini ve medeniyetin bir şehrin toplumsal ve ekonomik yaşantısında her ne kadar büyük değişiklikler meydana getirirse de bağlılığın sıkı olması sebebiyle milletin varlığını ve geçmişini köylerin olduğu gibi sakladığını ifade etmiştir.⁹⁷⁸

Avrupa'ya yaptığı seyahatlerde köylülerle alakalı olarak bazı gözlemlerde de bulunmuştur. Yaptığı incelemelerde köylülerin okuryazarlığı, beden terbiyesi ve

⁹⁷⁶ Selim Sırrı, **Garpta Hayat**, s. 11-12.

⁹⁷⁷ Selim Sırrı, “Musahabe, İstanbul'da Yeraltı Treni Yapılmaz mı?”, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1939, s.5.

⁹⁷⁸ Selim Sırrı Tarcan, **Yurd Dışında – Londra'da Gördüklerim**, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948, s. 68.

spora olan ilgisi, köy topraklarının işlenmesi gibi konulara dikkat çektiği görülmüştür:

*“Danimarka köylüsü İsveç köylüsü gibi çok uyanık ve bilgili insanlardır. Köylülerin hepsi de atıcılar cemiyetinde azadır. On yedi yaşından büyük olanlar silah kullanmasını bildikleri gibi, hepsi de jimnastik kulüplerinde idman ederler. Her sabah mekteplerde, evlerde, çiftliklerde kadın, erkek vücutlarını işletmeyi adet edinmişlerdir.”*⁹⁷⁹

*“Sofya civarında on kadar köy gezdim. Köylü fakirdir. Yalnız okumu yazma bildikler için hayır cemiyetlerinin küçük risaleleri sayesinde daha sıhhi yaşamasını öğrenmişler. Kümesleri ve ahırları temizdir.”*⁹⁸⁰

1913 yılında Macaristan’a yaptığı seyahatte gezdiği köyler hakkında ise şunları söylemiştir:

*“Evet, birer birer gezdiğim köylerin güzergâhına tesadüf eden arazinin insan ile yoğrulmuş, zeri edilmemiş bir karış yeri kalmamıştır. Müteferrik bir halde bulunan köylerinin her köşesini nur-ı maruf ziyalandırmıştır.”*⁹⁸¹

Tarcan’ın köylülerin yaşamı ile alakalı olarak kaleme aldığı yazıların bir kısmını yurt içinde yaptığı seyahatler oluşturmuştur. Yurtiçinde yaptığı seyahatlerinde köylerin durumu, yaşayış tarzı, kültürü, tarihi yapısı, eğitim seviyesi ve okullarda faaliyet gösteren öğretmenlerin köylü üzerindeki tesiri gibi unsurları incelemiştir.

Nitekim Radyo Konferanslarım adlı eserinin üçüncü serisinde son yirmi yıl içinde Anadolu’nun birçok köyünü gezdiğini, Cumhuriyet’ten evvel gördüğü köyleri Cumhuriyet devrinde de dolaştığını söyleyerek göze çarpan büyük farktan dolayı memnuniyetini dile getirmiştir. Bu doğrultuda Cumhuriyet öncesinde köylülerin cehalet içinde yaşadığını belirtirken sonrasında köylere kadar varan okulların bilgisizliği yıktığını, halkta belli bir bilincin uyandığına şahit olmuştur. Özellikle köy halkının köylerde açılan okul vesilesiyle irtibat kurduğu öğretmenler sayesinde temizlik, beden bakımı, tarım, hayvancılık ve batıl inançlar hususunda bilgilendiğine ve köylerin çehresinin öğretmenler vesilesiyle değiştiğine değinmiştir. Radyo

⁹⁷⁹ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Eser, s. 227-228.

⁹⁸⁰ Selim Sırrı, “*Sofya İntibaları, Bulgarları Nasıl Buldum*”, **Cumhuriyet**, 24 Ağustos 1932, s. 3.

⁹⁸¹ Selim Sırrı, **Macaristan’da Terbiye-i Etfal**, s. 6.

Konferanslarım adlı eserinde son dönemde İzmir'in köylerini gezdiğini belirten Tarcan, köylerle alakalı olarak izlenimlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Son uğrağım İzmir köyleri oldu. Kırk elli parça köy gezdim, hepsinde de dev adımları ile bir ilerleyeme şahit oldum. Her girdiğim köyde vaktiyle beni viran mezarlıklar karşılıyordu. Şimdi karşıma köyün temiz, gönül açıcı mektebi çıkıyor. Köylü düşmanlarının en büyüğü cehalet olduğunu biliyor ve bu yedi başlı ejdarha vuracak silahın mektep olduğuna inanıyor. Gördüğüm köyler içinde Avrupa’da gördüğüm köylerden hiç geri kalmayanlara rast geldim.”⁹⁸²

Bolu'nun köylerine yaptığı bir başka seyahatte ise köylerde okulların varlığı ve köy halkına etkisi ile köylünün eğitim durumuna ışık tutan şu sözleri dile getirmiştir:

“... bize şimdiye kadar yol gösteren olmadı. Eski hocalar bize ahret kaygusundan başka bir şey belletmedi. Ömrümüzün karanlıkta geçtiğini daha yeni öğreniyoruz. Benim oğlumun kızanları köyün mektebine gidiyor. Bu yeni muallimden öğrendiklerini bize öğretiyor. (...) Bolu'dan gelen bu yeni muallim öğleden sonra Perşembe günleri bizi kahveye topluyor. Bize temizliğin, yıkanmanın faydalarını, iyiliği, insanlığı, bulaşıcı dertleri, davar hastalıklarını, ne bileyim bilmediğimiz şeyleri anlatıyor.”⁹⁸³

Bir örnekte ise köy öğretmeninin köy halkını batıl inançlarını yıkarak onları nasıl bilgilendirdiği ile alakalı şunları söylemiştir:

“Eski hocalar bize iğreti diş takmak günahtır derlerdi. Bizim köye bundan üç yıl önce bir muallim geldi. O bize dişlerin dinle alışverişi olmadığını söyledi. Benim de aklıma yattı. Hemen bu dişleri yaptırдыm. Bizim köyde oldukça varyetli ihtiyarlar var, ağızlarında bir diş yok. Bir türlü kandırıp diş taktırtamadım. Öyle dişsiz dişsiz geziyorlar!”⁹⁸⁴

Başka bir örnekte ise yine köy öğretmenin köylünün yaşamına dokunup yaşantısını nasıl daha verimli hale getirdiğini şu sözleri dile getirmiştir:

“İyi bir mektep hocamız var. Daha çok genç amma, bizim eski ihtiyar hocayı bastırды. Bize, uzun uzun pullukları anlattı. Ben ön ayak oldum, Bolu'dan dört tane pulluk getirttim. Tarlalarımızı onlarla sürmeye başladık. Şimdi pulluklar çoğaldı. Ekim işlerinden çok anlıyor. Şimdi tarlamız daha verimli oldu. Tavuklara bakmasını bile ondan öğrendik. Şimdi onun tertibinde yaptığımız kümeslerden daha çok

⁹⁸² Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Eser, s. 118-119.

⁹⁸³ **A.g.e.**, s. 81-82.

⁹⁸⁴ **A.g.e.**, s. 83.

*yumurta alıyoruz. Ondan süt sağma yolunu da öğrendik. Evvelden bizim köyde hiç çiçek yoktu. Şimdi Bolu'dan fidanlar getirdik ve bir gül bahçesi yaptık*⁹⁸⁵

Diğer bir örnekte ise bir köy muhtarının ilkokul öğretmenine dair görüşlerini şu sözlerle aktarmıştır:

*“Onun öğütleri ile evlerimize biraz çeki düzen verdik. Bizim köyde şimdi herkes kerevette yatıyor. Evlerimizin içini dışını kireçledik. Onun bir iyiliği de köy mezarlığına dokundu. Orası eskiden bir çöplük gibi idi. Bizi topladı, cedleri unutmak, ölenleri bir çöplüğe gömmek doğru olmadığını bize anlattı. Oraya ağaç diktik, temizledik, etrafını güzel çit çevirdik. Şimdi orası bahçe gibi oldu.”*⁹⁸⁶

Tarcan, yurt içinde yaptığı seyahatlerin birinde köy yaşantısı hakkında Düzce'nin Şevketiye köyünde bir kadının eczacılıkla uğraşmasını ise şu şaşkınlıkla dile getirmiştir:

*“Belediyenin karşısında bir kahvede bir dinlenme kahvesi içerken karşıda sıra dükkânlarından birinin üstündeki levha gözüme çarptı: Belkıs eczanesi! Çok şey! Düzcede eczacı hanım”*⁹⁸⁷

Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı inkılâplar ile kadının sosyal yaşamda kendine yer bulmaya başladığı bir dönemde Düzce'nin bir köyünde kadın bir eczacının varlığı Tarcan'ın bile beklemediği bir durum olarak göze çarpmaktadır. Nitekim bu durum yapılan inkılâpların ne derece başarıya ulaştığının da bir göstergesidir.

Tarcan'ın yaptığı seyahatlerinde Batı insanının Türklere bakışını da görmek mümkündür. Bu bağlamda Tarcan'ın izlenimlerinden hareketle Batı insanının Türkler hakkındaki genel görüşü, Cumhuriyet'in ilk yıllarında bile Türklerin uygar olmayan, kaba, geri kalmış bir toplum olduğu yönündedir. Özellikle erkeklerin birden fazla kadınla evlendiği, eşlerini hareminden çıkarmadığı ve Türklerin görünüş itibariyle Batılılara benzemediği gibi hususlara değinen Tarcan, o insanların ancak bir Türk ile karşılaştıklarında düşüncelerinde yanılmış veya yanlış yönlendirilmiş olduklarının farkına vardığını vurgulamıştır.

⁹⁸⁵ A.g.e.,s. 82.

⁹⁸⁶ A.g.e.,s. 83.

⁹⁸⁷ A.g.e.,s. 77.

Konuyla alakalı olarak 1925 yılında Prag Pedagoji Kongresi'ne katılmak üzere Çekoslovakya'ya giden Tarcan, kongre azaları için verilen yemekte yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Yirmiden fazla milletlerin mümessilleri ve refikaları gelmişti. Fransızca, İngilizce, Almanca görüşenlerden ayrı ayrı gruplar teşekkül ediyordu. Ben de şehremini ile madamının ellerini sıktıktan sonra eski aşınalarımın Yugoslavya mümessili Doktor (Bucar) ın yanına gittim. O sırada onun yanında Portekiz mümessili (Cont de Penagarcia) vardı. Beni refikasına prezante etti. Madam gülererek:

- Siz hayatımda tanıdığım ikinci Türk oldunuz! Sizden evvel Niste bir Türk doktoru tanıdım. Fakat ne o, ne siz hiç Türke benzemiyorsunuz.

- Neden madam?

-Ne bileyim ben Türkleri gayet esmer, kara gözlü, kara kaşlı siyah dolgun bıyıklı tasavvur ederdim. Halbuki siz, daha çok blond sayılırsınız. Bıyıklarınızı da tıraş etmişsiniz, bana kalırsa daha çok bir Amerikalıyı andırıyorsunuz.

-Refikanızı beraber getirmediğiniz mi? Ha sahi onlar haremden çıkmazlar!

-Rica ederim madam, sizin düşündüğünüz harem hayatı, çoktan kalkmıştır. Şimdi Türkiyede kadınlar sizin kadar hürriyetine maliktir. Onlar da kocalarıyla her yere gidebilir ve seyahat ederler. Siz galiba Türkiye'nin geçirdiği inkılâptan haberdar değilsiniz, dedi.”⁹⁸⁸

Vapur yoluyla Rusya'ya yaptığı bir seyahatte burada Rus ve Romen kadınlarla olan sohbetinde Türk kadınına dair şu hatırasından bahsetmiştir:

“Kadınlarınızı kimseye göstermek istemiyorsunuz elbiselerinin üstüne bir ikinci avradı geçiriyorsunuz yüzlerini, gözlerini hatta ağızlarını kapıyorsunuz ve bu garip kıyafetle sokağa çıkarıyorsunuz. İstanbul'da tanımak bahtiyarlığına nail olduğum Nezihe Hanım bana anlattı ki Kuran, yüzünü açmağa müsaade ediyormuş fakat sizin kıskançlığınız mani oluyormuş bir şey daha nazar dikkatimi celp etti. Bonmarşe'de, Pikmalyon'da, hatta çarşı içinde tesadüf ettiğim Türk hanımları hem yüzünü açıyor, hem alış veriş ediyorlardı. Vapurların arkasında küçücük bir bölme üst üste yığıldığınız bu zavallıların yanında bir kaç kere oturdum, ihtiyarların ve yüzlerine bakılmayacak kadar çirkinlerin paçaları açıktı. Doğrusu bu şekil tesettürünüzden hiç bir şey anlamadım. Yabancılaşma takiyesi! Madam bu sırada elleri ile yüzünü kapadı. Oh!”⁹⁸⁹

“İrfan Bey'in haremi Behice Hanım'ı Tarabya'da tanıdım, halinden pek şikâyet ediyordu ve müsaadenizle burada o hanımın sözlerini aynen tekrar edeceğim. Bana dedi ki bilmezsiniz madam, bu erkeklerden çektiğimizi tasavvur edemezsiniz. Yalnız kendi kadınlarını değil kendilerine ait olmayanları da kıskanırlar. Zevciyle

⁹⁸⁸ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Eser, s. 161-162.

⁹⁸⁹ Selim Sırrı, **Doğru Sözler**, s. 48.

kardeşiyle giden namuslu bir kadına söz atmak hatta arkaları sıra takip edip sarkıntılık etmek bizde vukuat-ı tabiyededir.”⁹⁹⁰

Prag Pedagoji Kongresi vesilesiyle Prag Belediyesi'nin verdiği bir ziyafete katılan Tarcan konuyla alakalı yaşadığı bir anısını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Portekiz mümessili Kont (Di Nepagarçya) yanımıza geldi. Biraz sonra beni refikası ile kızına takdim etti. Biz de bir grup teşkil ettik, kontese sordum:

-Hiç Türk tanımış mı idiniz?

-Geçen sene ilk defa olarak Nis'de bir aile tanıdım. Fakat onlar bizim tahayyül ettiğimiz Türklere hiç benzemiyor, çok garplılaşımlar. Hatta siz de daha ziyade bir Amerikalıya benziyorsunuz (!)

Neden Madam?

-Ne bileyim, ben Türkleri gayet esmer, kara gözlü karakaşlı, siyah dolgun bıyıklı tasavvur ediyordum. Hâlbuki siz blond sayılırsınız, sonra bıyıklarınız da matruş! Gazetelerde okuyoruz. Türkiye şimdi büsbütün başka olmuş, birçok adetler değişmiş? Sırp da bir söz söylemiş olmak için, şimdi Jön Türkler var, dedi ve tatsız tatsız güldü.

-Madam siz de belki bizi okuduğunuz romanlarla tanıdınız, hâlbuki bir milletin kabiliyeti müsait bir zemin bulunca inkişaf eder. Ve onun önüne geçilemez.

-Çok korkarım ki inkılâp ananenizi yıkmış olmasın, biz Portekizliler mazimize çok bağlıyız. Tıpkı İsviçreliler gibi. Her yaz kocamla oraya gideriz. İsviçreliler dünyanın en har ve en mesut milletidir ve ananelerine çok merbuturlar.

-Tabii biz de mazi ile rabıtımızı kesmemeye gayret ediyoruz. Yalnız şurasını da arz ederim ki ananelerin içinde iyileri olduğu gibi fenaları da var. İyilerini muhafaza, fenalarını ise temizlemek elzemdir.

-Niçin ailenizi getirmediğiniz? Yoksa onlar haremden çıkmazlar mı?

Gülerek cevap verdim:

İşte yıktığımız ananelerden biri. Sizin tahlil ettiğiniz kapalı harem hayatı çoktan kalkmıştır. Haremin manası ailedir ailede ise kadının hak-ı hayatını tanımak erkekler için birinci vazifedir. Yani hususi sebepler mani oldu, yoksa kızlarımızı ve refikamı beraber görecektiniz.”⁹⁹¹

Prag'dan dönerken trende Romen kadınlar ile yaptığı bir sohbetle ise Tarcan, Türk erkeğinin kadınları kapalı tutulduğu, erkeğin birkaç kadını olduğu ve Türk erkeğinin şişman kadınları sevdiği gibi sözlere şahit olmuştur.⁹⁹²

Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nin son döneminde olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk döneminde de Batı insanının zihninde Türkler için çizdikleri portre iyi yönde meyil göstermemektedir. Tarcan'ın aktardıkları incelendiğinde

⁹⁹⁰ Selim Sırrı, **Doğru Sözler**, s. 49.

⁹⁹¹ Selim Sırrı, **Prag Pedagoji Kongresi ve İntibaları**, s. 19.

⁹⁹² **A.g.e.**, s. 50-51.

özellikle Batı insanının gözünde Türk kadınının harem hayatı yaşadığı ve sosyal yaşam içinde yer almadığı izlenimi göze çarpmaktadır.

Tarcan yaptığı seyahatlerde bir yandan Batı insanının Türklere ve özellikle Türk kadınına dair izlenimlerini aktarıırken bir yandan da Avrupa'da kadının toplumsal statüsünü incelemeye yönelik çalışmalarda bulunmuştur. İsveç dışında yaptığı seyahatlerin tamamı kısa süreli olduğu için izlenimleri de o derece yüzeysel olduğu söylenebilir. Tarcan'ın Batı kadınları hakkındaki genel görüşü, onların eğitilmiş, kendi ayakları üzerinde durabilen, sosyo-kültürel yaşamın her kademesinde aktif şekilde yer alan bir nitelikte olmasıdır.

Nitekim 1935 yılında Uluslararası Beden Terbiyesi Kongresi'ne katılmak üzere Belçika'ya giden Tarcan, Belçika kadınları hakkındaki izlenimlerini şöyle anlatmıştır:

“Belçika kadınlarının kibar, fakiri, şehirlisi, köylüsü içinde sokakta, otelde, tramvayda, sergide rastladığım genç kızlar hem güzel, hem sıcakkanlı hem de çok terbiyeli insanlar. Belçika'da Fransa'da olduğu gibi genç kızlar ticarete, sanayide erkekler kadar çalışıyorlar. Yalnız bir şeyi hiç beğenmedim ve kadınlıkla bağdaştıramadım. Şimal garındaki meydanda iki kundura boyacı kadın gördüm.

Vaktiyle Türklere kadın erkeğin elini öpüyor diye Avrupalılar bizi ayıplıyordu. Bence bir kadının bir erkeğin pabucunu boyaması ondan bin kat ayıp!

Brüksel'e dördüncü gelişimdir. Her seferinde mekteplerini, hayır müesseselerini, mağazalarını, müzelerini, görülmeye değer nesi varsa dolaşırım. Benim edindiğim kanaat şudur: Bu memleketin kızları güzel oldukları nispette dürüst, kibar ve munistirler.”⁹⁹³

1938 yılında İngiltere'ye yaptığı kısa süreli seyahatte ise İngiliz kızlarının serbest bir şekilde yetiştiklerini, sosyal yaşamda erkek ile beraber aktif bir şekilde yer aldıklarını evlilik hususunda eşlerine sadık ve kendi ayakları üstünde durabilecek kabiliyette oldukları söylemiştir. Tarcan'ın bu konu hakkındaki düşünceleri şöyledir:

“İngiliz kızları bilhassa orta ve yüksek tabakalarda çok afif ve çok vakarlıdır. Kırıkkanlık bilmezler. İzdivaçların çoğu karşılıklı bir sempatiden doğar. Tanışır, anlaşır, sevişirler ve evlenirler. Genç kızlarla delikanlılar tam bir serbesti ile evde, kulüpte, parkta, tiyatrodaki her yerde buluşurlar, birlikte düşüp kalkarlar ata binerler, kürek çekerler ormanlarda dolaşırlar, dağ yürüyüşleri yaparlar onların işine kimse karışmaz. Üç ay, altı ay hatta bir sene birbirlerini iyice tanıdıktan sonra

⁹⁹³ Selim Sırrı Tarcan, “Yolculuk Notları, Belçikada İki Şeyi Güzel ve Bol Buldum, Kadın ve Çiçek”, Cumhuriyet, 14 Ağustos 1935, s.3.

erkek evlenme kararını kızı söyler. Aile büyüklerinin reyini almak ikinci derecede haizi ehemmiyettir. İngiltere’de evlenmek bütün varlığı ile birbirine bağlanmak demektir. Orada kadın kocasına çok sadıktır, bunun başlıca sebebi küçükten beri hür bir terbiye aldıkları için, kendilerini nasıl idare edeceklerini bilirler. Yalancı iltifatlara çabuk kapılmazlar, romantik hayatı hemen hemen bilmezler. Karakteri sağlam ve ciddidir. Çok gezmiş, çok insan tanımış, çok şey görmüş ve çok okumuşturlar.”⁹⁹⁴

Bunun yanında Tarcan’ın daha önce bahsedildiği üzere uzun süreli kaldığı tek yer İsveç olmuştur. Bundan dolayı İsveç kadınları hakkında ayrıntılı bilgi toplamış ve onların sosyal yaşamdaki yerini iyi bir şekilde analiz etmiştir. Bu bağlamda Tarcan, İsveç’te kadını bir bütünün yarısı olarak görmüştür. Orada kadının siyaset, eğitim, sağlık, ticaret, kültür, sanat ve hayır işleri gibi hayatın her kademesinde var olduklarına değinmiştir. Bunları yaparken ev işlerini de aksatmadıklarını dile getiren Tarcan, kadının aile hayatında da önemli bir denge unsuru olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede İsveç kadınları hakkındaki izlenimlerini şöyle anlatmaktadır:

“Bir dakika tereddüt etmeden söyleyebilirim ki dünyanın en hür kadınlarını İsveç’tedir. Ordu ve kilise işlerinden başka bugün kadının girmediği ne bir memuriyet, ne bir meslek vardır. Siyasi içtimai ve ilmi sahada kadın o diyarda daima erkekle beraberdir. Parlamentoda kadın mebusların mühim rolü vardır. Nezaretlerin hepsinde, bankalarda, ticaret evlerinde Maarif sahasında, hülasa her yerde kadın erkekle aynı kıymettedir. Bu güzellik ve doğruluk memleketinde kadın tam manasıyla erkeğin yarısıdır..”⁹⁹⁵

“İsveç’te kadınların hak ve menfaatlerini müdafaa eden birçok cemiyet vardır. İsveç’te kadının içtimai hayatta mevkii bir asırdan beri erkeklerin seviyesine çıkarılmıştır. 1879’dan itibaren kız talebe üniversiteye kabul edilmiş, memuriyet, ticaret ve sanat şubelerinin bütün kapıları kendilerine açılmıştır. Bundan yirmi beş yıl evvel İsveç’i ilk ziyaretimde berberlik, kitapçılık, mağazalarda satıcılık, kasa memurluğu, vapur biletçiliği, çımacılık gibi erkek işlerinde kadın kullandıklarını gördüğüm zaman şaşka kaldım. İsveç’te edebiyat, sanat ve fende kadınlar erkeklerle hemen hemen bir seviyededir. Bütün hayır evlerinin başında kadınlar vardır. Orada kadın tam manasıyla erkeğin yarısıdır.”⁹⁹⁶

“Kadınların ekseriyeti hariçte çalıştıkları halde ne çocuklarını, ne kocalarını ihmal etmezler. Tam manasıyla bir ev kadınıdır.

İsveç’te kadınların talim ve terbiyesi bir lüks değil bir zarurettir. Orada tahsilini bitiren her genç kızın iki büyük düşüncesi vardır: Biri hayat mücadelesinden yılmamak, diğeri mükemmel bir ev kadını olmak”⁹⁹⁷

⁹⁹⁴Tarcan, **Yurd Dışında Londra’da Gördüklerim**, s. 15.

⁹⁹⁵ Tarcan, **Şimalin Üç İrfan Diyarı, Finlandiya-İsveç-Danimarka**, s. 67.

⁹⁹⁶ Tarcan, **Radyo Konferanslarım**, Üçüncü Eser, s. 137-138.

⁹⁹⁷ Tarcan, **Şimalin Üç İrfan Diyarı, Finlandiya-İsveç-Danimarka**, s. 68-71.

Görüldüğü üzere Tarcan, İsveç kadınına yaşam tarzı, sosyal hayattaki yeri, eğitim durumu ve aile yaşantısı gibi farklı yelpazelerden incelemiş ve bundan etkilenmiştir. Nitekim Türklerin sadece İsveç kadınlarını değil İsveç halkını da örnek alması için İsveç hatıralarını “*Bizce Meçhul Hayatlar İsveç’te Gördüklerimiz*” adlı eser ile kalıcı hale getirmiştir. Yazdığı eserde İsveç toplumunda gözlediği hususları Türk halkına yol göstermek amacıyla böyle bir eseri ortaya koyduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

*“Benim küçük çalışmam bizim için meşhur olmayan hayatları ülkemizin insanların gözlerine açmayı ifade eder. Bu çalışma İsveç halkının işinden ders çıkarmak ve iki ulusun paylaşılmış hatıralarını canlı tutmak için bize bir fırsat verir. Eğer bu vesile ile özgür Türkiye’de genç nesil, İsveç halkını böyle bir model olarak almaya istekli olursa, halkımız ilerleme yolunda güvenle yürüyebilir.”*⁹⁹⁸

Seyahatlerini kitap halinde yayımlamasıyla Tarcan Avrupa medeniyetleri hakkında ulusun bilgilenmesine yardımcı olurken, yurtdışına seyahat edecek insanları hem teşvik etmiş hem de bu insanlara seyahat edecekleri ülkeler hakkında bir ön bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. O zamanın teknolojik gelişmişlik seviyesine bakıldığında yabancı bir ülke hakkında bilgi sahibi olabilmek ancak gazete, dergi ve bu tarz seyahat yazıları ile mümkün olabilmektedir. Bu sebeple Tarcan’ın bu alanda önemli bir amaca hizmet ettiği aşikârdır.

3.3.2. Kültürel Alandaki Düşünceleri

Bir toplumun yaşamının tümünü kapsayan ve temelinde o halkı oluşturan insanların gelenek, görenek, adet ve ananelerini ortaya koymada, toplumun kültürünün temellerine inerek bunlardan özgün ve çağdaş ürünler çıkarmada folklorun rolü büyüktür. Folklor terimini ilk olarak kullanan İngiliz William J. Thoms’dur. (1803-1885) Thoms, Athenaeum adlı dergide yayımlanan bir mektubunda, dergi yöneticilerine halk edebiyatı ve halk “*antikite*”leri konularındaki ürünleri inceleyecek bilim dalına ad olarak “*Folk-Lore*” teriminin kullanılmasını önermiştir. Sözcüğün kökeni folk: (halk) ve lore: (bilim)’den gelmekte ve anlamı da halkbilim demektir. Halkbilim, bir ülkeye ya da belirli bir bölge halkına ilişkin

⁹⁹⁸ Selim Sırrı, *Bizce Meçhul Hayatlar İsveç’te Gördüklerimiz*, s. 5.

maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendi özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir bütüne vardırılmayı amaçlayan bir bilimdir. 1846 yılından bu yana Anglo-Sakson ülkeleriyle İsveç, Norveç, Finlandiya, Fransa gibi ülkelerde yaygınlık kazanmış olup zamanla Türkiye’de de benimsenmiştir.⁹⁹⁹

Türkiye’de, folklorun bir bilim dalı olması 1900’lü yıllara rast gelmektedir. Bu yıllarda gelişip yayılmaya başlayan Türkçülük akımı ile Türk kültürünü de yaymak amacı önem kazanmıştır.¹⁰⁰⁰ Özellikle bu alanda Ziya Gökalp, Fuat Köprülü ve Rıza Tevfik Bölükbaşı’nın çalışmaları önemlidir. Folklordan ilk bahsedenlerden biri olan Ziya Gökalp “Halk Medeniyeti” adını taşıyan bir yazısında folkloru şu şekilde tanımlamıştır:

“Her kavinin İki medeniyeti var: resmî medeniyet, halk medeniyeti. O halde kavimlerin medeniyetlerinden bahseden bir ilim olan “içtimâiyet”in halkın medeniyetini tedkik eden bir şubesi de olmak gerek. İşte kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağıza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden bu ananevî medeniyeti mütâlaa eden ilme “halkıyyat” adı verilir.”¹⁰⁰¹

Tarcan’a göre ise folklor, halk ile meşgul olmak, halka hizmet etmek demektir. Folklorun ayrı bir ilim olduğunu söyleyen Tarcan, yaşadığı dönemde demokrasi hareketinin ortaya çıkmasıyla aydın kesimin dikkatini halka çevirdiğini ve her milletin geçmişini incelemeye başlayarak alışkanlıklar, adetler, ananeler, masal ve atasözleri, destanlar, türküler ve yerel dansların toplanarak halk ilmini meydana getirdiğini dile getirmiştir.¹⁰⁰²

Geçmişte insanların olayların iç yüzüne, hakikatine değil, sadece görünüşüne kıymet vererek büyük olayları kayda geçtiklerini söyleyen Tarcan, bundan sebep tarihte padişahlar ön plana çıkarılırken milletin varlığının göz ardı edildiğini belirterek demokratik terbiyenin bu durumu değiştirdiğini ifade etmiştir:

⁹⁹⁹ Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977, s. 15-16.

¹⁰⁰⁰ Dursun Yıldırım, “Türkiye’de Folklor Araştırmalarının Gelişme Evreleri”, **Millî Folklor**, 3 (21), 1994, s. 9

¹⁰⁰¹ Ziya Gökalp, “Halk Medeniyeti I” **Halka Doğru**, Sayı 14, 10 Temmuz 1329, s. 107.

¹⁰⁰² Selim Sırrı, **Radyo Konferansları**, Birinci Eser, s. 251.

“İşte demokratik terbiye bütün mütefekkirlerin nazarlarını halka çevirmiş hurafeler, masallar, destanlar milli rakslar bir itina ile toplanarak halk ilmi vücuda getirilmiştir. Milletimizin itilası için uğraşıyorsak onun mazisindeki kahramanlık menkıbelerini yeniden canlandırmalı, unutulmuş, maziye karışmış büyüklüklerini yaşatmaya çalışmalıyız. Milletın benliğine ait nesi varsa onları bir bir ortaya koymalıyız.”¹⁰⁰³

Tarcan, istibdat idaresinin yıkılmasıyla Türklerin de millet varlığına doymaya başlayıp geçmişini araştırdığını dile getirmiştir. Bilhassa Mustafa Kemal’in Türk kültür ve medeniyetinin kökenlerini bulmak için büyük bir çaba sarf ettiğini belirtirken, diğer taraftan Türk folkloruna ait türküleri, raksları toplamak için Anadolu’yu dolaşan insanların var olduğunu söylemiştir. Bir millet için en şerefli vazifenin ne olduğunu bilmek olduğunu ifade eden Tarcan Türk milletinin masalları, destanları, türküleri, raksları, mertlik ve kahramanlıklarının kendilerinden sonra yetişecek nesle tanıtılmasında folklorun önemine vurgu yapmıştır.¹⁰⁰⁴

Tarcan’ın folklorla ilgi göstermesi ise İsveç tahsili sebebiyle olmuştur. 1909’da Stockholm’e gittiği zaman toplumsal kurumlar dikkatini çekmiş, fikren olduğu gibi bedenen ve ahlaken de çok yükselmiş olan İsveçlilerin, kuvvetli kültürüne etki eden faktörleri de incelemeye çalışmıştır.¹⁰⁰⁵

İsveç’te bulunduğu süreçte halk dansları ve müziklerinden etkilenen Tarcan yurda döndüğünde özellikle halk danslarından Zeybek dansına yönelerek ona belli bir ahenk ve düzen vermeye çalışmış ve kendi adıyla Tarcan Zeybeği’ni vücuda getirmiştir.

3.3.2.1. Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği

Tarcan, dans kelimesini vücutta biriken sinirsel kuvvetlerin, heyecanların bir ritim ve ahenk ile birlikte ortaya çıkması şeklinde tanımlamıştır. Dansın heyecanın bir sembolü olduğunu ve bazen neşe ve mutluluğa, bazen de hüzne tercüman olduğunu söylemiştir. Dansın içinde yaşanan dünyanın tarihi kadar eski olduğunu

¹⁰⁰³ Selim Sırrı, “*Halk İlmi (Halkiyat)*”, s. 4.

¹⁰⁰⁴ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Eser, s. 256.

¹⁰⁰⁵ **A.g.e.**, s. 252-253.

dile getiren Tarcan, en ilkel halde yaşayan kavimlerden en medeni toplumlara kadar her devirde insanların coşkun hislerini bir ifadesi olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir.¹⁰⁰⁶

17 Mart 1913 tarihinde Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde toplanan Uluslararası Beden Terbiyesi Kongresi'ne katılan Tarcan, burada Amerikalı dansçı İzadora Duncan ile ritmik dans Profesörü Jack Dalcros'u tanımak ve faaliyetlerini inceleme fırsatını yakalamıştır. Dans ile alakalı bu iki şahsın çalışmaları hakkında araştırmalar yapan Tarcan, İzadora Duncan'ın bir makalesinden dansı nasıl tanımladığını özetle şu sözlerle aktarmıştır:

“Anladığıma göre dans yalnız tavır ve hareketlerin beşerin duygularını ortaya çıkarmaktan ibaret değildir. Belki tabiatı daha mülayim bir şekilde taklid ve temsildir. Eski Yunanistan'ın ikbal devrinin kumandanlarının ve dans edenlerinin resimli vesikalarını tetkik ettim, hiç birinde parmaklarının ucunda yürüyen, bacağını başından aşırın, vücudunu arkaya iki büklüm edenlerin resimlerine rastgelmedim. Eğer bu sonrakilerin yılan gibi vücutlarını acayip şekillere sokması bir icat ise hiç doğru değildir, çünkü, hareket icatedilmez keşfolunur. Nitekim ahenk keşfolunmuş, icat edilmemiştir. Dans sanatında en büyük gaye, şekil ve hareketin birliğidir. Tabiatta ahenksiz şey yoktur. Hayatın her safhasında bir armoni göze çarpar. Ben ağaçların, dalgaların, bulutların, fırtınaların ahenginden ilham alarak dansımı meydana çıkardım. Bana öyle geliyor ki, sahilde yapılan dansın dalgalarla, ormandakinin ağaçlarla, sahradakinin sonsuz ufuklarla, nihayet cismin ruhla münasebeti olmayarak yapılan sıçramalara dans adı verilmez.”¹⁰⁰⁷

Ritmik danslar uzmanı İsviçreli Dalcros'un çalışmaları hakkında yaptığı araştırmalarda ise dansın tanımını şu sözlerle aktarmıştır:

“Zaman ile mesafenin arasındaki münasebetin tecrübi tahliline dayanarak adalelerin hassasiyetini tekemmül ettiren ve bu suretle vücudun tabii ahengini tanzim eden bir sanattır. Raksta hüner, musikide letafeti savtiyeyi (ses güzelliği), hareketlerin ahengi ile birleştirerek bir şiir vücuda getirmektir”¹⁰⁰⁸

Tarcan, Dalcros'un düşüncesinde müziğin esas olduğu ve hareketlerin onun tercümanı olduğunu ortaya koyarken, İzadora'nın düşüncesinde hareketin aslında

¹⁰⁰⁶ A.g.e., s. 136.

¹⁰⁰⁷ Selim Sırrı, “Raks-ı Mevzun Ve İzadora Dunkan”, Şehbal, Sene 4, Cilt 5, Sayı 91, 15 Şubat 1330, s. 377; Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, s. 7-8.

¹⁰⁰⁸ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Eser, s. 141.

kendi kendine bir anlam ifade ettiğini ve müziğin onun yardımcısı olduğunu belirtmiştir. İzadora'nın fikrinin daha uygun olduğunu söylerken, iyi terbiye edilmiş bir vücudun yapacağı çeşitli şekilde danslar müzik olmasa da bir anlam ifade edeceğini, çünkü o hareketlerin başlı başına bir ahenk meydana getireceğini vurgulamıştır.¹⁰⁰⁹

Tarcan, dansa ahengin önemli olduğunu belirterek ahengi şöyle tanımlar:

*“Ruhumuzda durmayasıya gidip gelen bir asma salıncaktır. Sanatların hepsinde bu salıntı vardır. Ahengin en büyük bir kudretle hüküm sürdüğü alan, şüphe yok ki, müziktir. Bu sebeptir ki, müzik bütün insanlar için sanatların halaskarıdır. Dansı disipline sokan, ona bazen heyecan, bazen sükün veren, düşünce ve hislere onu tercüman eden hep bu ahenktir. Hareket ve ahenk dansın birer sadık nedimleridir. Bu ikisinin yardımı olmayınca dans meydana çıkmaz.”*¹⁰¹⁰

Dansın estetik kıymetini düşünenlerin Türkiye’de pek az olduğu için gelişmiş güzel her sıçrayanı alkışlamakta büyük bir cömertlik gösterdiklerini söyleyen Tarcan, hareketlerin ahenk ve bütünlüğü, jestlerin güzelliğine, duruş ve dönüşlerin anlamına değil, sürat ve çevikliğe baktığını belirtmiştir.¹⁰¹¹

Tarcan, dans ile alakalı yaptığı araştırmalarda milli halk danslarının içerik ve gayesini yüksek görmüştür. Halk danslarını halkın karakterinin, duygularının, mizaç ve ahlakının canlı bir ifadesi olduğunu ve bu geleneği bir sanat süzgecinden geçirerek onu kutsal bir kitap gibi halka sunmanın gerekli olduğunu vurgulamıştır. Halk danslarına değişmez şekiller verilmediği ve müziğin notası ile hareketleri tespit edilemediği takdirde aynı dansların doğal olarak birbirine benzemeyeceğini belirtmiştir.¹⁰¹²

Tarcan’ın 1897’de Mühendishane Harbiyesi’nde eğitimini tamamlayıp İzmir’e tayin edildiği dönemde orada kazandığı bilgi, görgü ve tecrübeler, daha sonraki çalışmaları için, iyi bir zemin teşkil etmiştir. Ordudaki subaylık görevi yanı sıra, halk oyunlarına, özellikle zeybek oyunlarına yönelik araştırma, inceleme ve

¹⁰⁰⁹ Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, s. 8.

¹⁰¹⁰ **A.g.e.**, s. 12-13.

¹⁰¹¹ Selim Sırrı, **Yeni Zeybek Raksı**, s. 6.

¹⁰¹² Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, s. 14.

derleme çalışmaları da bu döneme rastlamıştır.¹⁰¹³ İzmir'e atıldığı yıl Yunan Harbi başlamıştır. Ödemiş, Tire, Aydın, Denizli gibi yerlerden devamlı asker gelirken bunların çoğunluğunu zeybeklerin oluşturduğunu belirten Tarcan zeybeklerle ilgili hatırasından şu şekilde bahsetmiştir:

*“Yenikale’de ve Kadifekale’de açık ordugah kurdular. Gündüzleri talim ediyor, geceleri meşaleler yakarak zeybek oyunları oynuyorlardı. İşte ben bu seyrine doyulmaz oyunları o zaman görmüş ve o kahramanların tavır ve hareketlerine hayran olmuştum. Harpten sonra güzel İzmir’de dört sene kaldım. Her fırsat düştüğçe Aydın’da, Denizli’de, Manisa’da, Akhisar’da memleket eşrafının delaletiyle zeybekler oynatıyordum, kendimde aralarına katılarak onları taklide yelteniyordum.”*¹⁰¹⁴

Zeybek dansına ilgisi İzmir’de yaşadığı dönemde başlayan Tarcan, Meşrutiyet’in ilanından sonra 1909’de İsveç’e beden terbiyesi eğitimi amacıyla gittiğinde orada halkın milli duygularını çok kuvvetli bulmuştur. Bu duyguların nasıl beslendiğini araştırdığında ise halk türkülerine ve halk danslarına çok önem verildiğini öğrenmiştir.¹⁰¹⁵

Yaptığı incelemelerde 1890 yılında İsveç hükümetinin Nees şehrinde okullarda oynanacak oyunlara terbiye edici bir şekil vermek, milli ve mahalli dansları ıslah ederek onları daha zarif bir şekil vermek için kurulan Oyun Öğretmen Okulu’ndan çalışmalarından şöyle bahsetmiştir:

*“O okulda bütün milli ve mahalli danslar tetkik edilmiş, bunların bir kısmını tadil etmişler, bir kısmını da yeniden tertip ederek ananeye sokmuşlar. İsveç Eğitim Nezareti (Nees) okulunun danslarının notalarını, güftelerini hareketlerinin resimlerini birer kitap halinde bastırıp okullara dağıtmış ve Belediye de yüzbinlerce nüsha bastırıp köylere yollamıştır.”*¹⁰¹⁶

Stockholm’de iken davet edildiği bazı özel aile toplantılarında Tarcan, zeybek danslarını oynadığını ifade etmiştir. Orada bulunduğu süreçte halk danslarının bir ülke için ne kadar önemli olduğunun farkına vararak vatana döndüğünde ilk iş olarak

¹⁰¹³ M. Şevki Çapan, “Selim Sırrı Tarcan’ın Zeybek Oyunu Derleme Çalışmaları”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 8, Bahar 2002, s. 2.

¹⁰¹⁴ Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, s. 14-15; Selim Sırrı Tarcan, “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır”, **Foto Magazin**, Sene 1, Sayı 9, 1 İkinci Kanun 1939, s. 20.

¹⁰¹⁵ Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, s. 15.

¹⁰¹⁶ **A.g.e.**, s. 17.

milli dansları canlandırmak ve onlara topluma layık olduğu yeri vermek amacıyla olmuştur.¹⁰¹⁷

İsveç'te eğitimini tamamlayıp İstanbul'a döndükten sonra milli dansların ihyasına çalışmaya başlamıştır. İstanbul'a döndükten sonra Sultan Reşat'ın Maiyet bölümünde bulunan zeybeklerden bazılarını evine davet ederek zeybek oynatmıştır. Aydınli, Ödemişli, Kilizmantlı, Bursalı olan bu erlerin kol sallayışları, adım atışları ve diz çökmelerinin birbirine benzemediğini, hepsinin aslı bir olsa da şekil ve hareketlerde ufak tefek ayrılıkların olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebini sorduğunda ise içlerinden geldiği gibi oynadıkları cevabını almıştır. Bu süreçte 1911 yılında Anadolu okullarını teftişe gittiğinde Eskişehir, Konya, Afyon, Uşak, Manisa zeybeklerini oynattığını ve yine her bir yörenin zeybek dansında az çok farklılıklar olduğunu söylemiştir. Dört beş yıl içinde birçok zeybeğin oyununu izleyen Tarcan, İsveç'te seyrettiği halk danslarının inceliğini bunlarda bulamadığını, el ve kolların şekil ve hareketlerinde danstan beklenen ahenk ve dalgalanmayı bulamadığını ifade etmiştir.¹⁰¹⁸

1913 yılında Paris Sorbonne Üniversitesi'nde toplanan Uluslararası Beden Terbiyesi Kongresi'ne katılan Tarcan, her milletin temsilcileri beraber getirdikleri gençlerin bir toplantıda kendi halk danslarını oynarken, kendisi de Aydın zeybeklerinden Yenikale'de öğrendiği zeybek dansını oynamıştır. Tavır ve hareketlere biraz daha güzel bir şekil verdiğini söyleyen Tarcan'ın, oyunun beğenilmesi üzerine tekrar oynaması rica edilse de, ikinci kez oynadığı dans ilkinde pek benzememiştir. Diğerlerinin danslarının vezin ve ahengi, adım atışları, sıçrayışları hiç değişmeyip hepsinin hesaplı olduğunu söyleyerek kendi dansı ile alakalı sıkıcı sorular ile karşı karşıya kalmıştır. Hareketlerin sırasını, el ve parmakların şeklini, kolların vaziyetini sormaları üzerine bunların babadan oğula geçen milli ananeler olduğunu ve sırası veya belli bir başlangıç şekli olmadığını ifade etmiştir.¹⁰¹⁹

¹⁰¹⁷ Selim Sırrı, "*Zeybek Raksı*", **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 5, Kasım 1922, s. 69.

¹⁰¹⁸ Tarcan, **Hatıralarım**, s. 54.

¹⁰¹⁹ Tarcan, **Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği**, s. 20.

Yaptığı çalışma ve incelemeler neticesinde Zeybek dansında belli bir usul ve ahengin var olmayışından dolayı 1916 yılında bir metot dâhilinde başlangıcı ve sonu belli olan, belirli figürleri olan yeni bir zeybek dansını vücuda getirmeye karar vermiş ve bunun için evvela zeybek havaları içinde pek beğendiği Sarı Zeybek türküsüne daha canlı, daha neşeli bir beste yapmıştır. 9/8'lik bir oyun havası vücuda getirerek gerek türkünün, gerek dansın milli karakterini muhafaza etmeğe dikkat ettiğini belirtmiştir. Çalışmalar sonucunda böylelikle Tarcan Zeybeği meydana çıkmıştır.¹⁰²⁰ 1917 yılında jimnastik öğretmeni olduğu süreçte Öğretmen Okulu öğrencilerine beden terbiyesi dersinde düzenlediği Tarcan Zeybeği'ni öğretmek İdman bayramında öğrencilere oynatmıştır.

Tarcan, yurt içi ve yurt dışında halk dansları ile ilgili yaptığı araştırmalarda Batı ülkelerindeki dansların Türk danslarına göre daha canlı bulunduğunu söylerken bunun sebebini iklim ve mizaç farkıyla birlikte dansa kadının bulunmayışına bağlamıştır:

“Orta Anadolu, yukarı Anadolu ve Şarkî Anadolu’da delikanlıları teker teker, sonra bir kaçı bir arada rakslarını seyrettim. Sonra Stockholm’de, Kopenhag’da, Bükreş’te, Atina’da, Sofya’da genç kızlarla delikanlıların bir arada rakslarını gördüm. Diyebilirim ki, onların rakslarını bizimkilerden daha çok canlı ve ateşli buldum. O zaman bunun sebebini araştırdım: iklim ve mizaç farkı! Tabii bunu ben de teslim ediyorum. Karadeniz sahillerimiz halkının raksları, Orta Anadolu halkının rakslarından daha canlı, fakat Avrupa’da gördüğüm raksların neşe ve şetareti bizimkilerde yok. Bizimkilerin tavır ve hareketlerinde bir hüznün, bir melâl saklı. O halde muhitten, iklimden, mizaçtan başka bir sebep olmalı? Kadın yokluğu! İşte bütün bu ahlara, oflara, medetlere, mahzun dolaşmalara, boyun büküşlere, sert bakışlara sebep o. Onun cemiyet hayatımızdaki yokluğu. Bu iniltileri durduracak, gözyaşlarını silecek, sevk ve neşe verecek, kalpleri ümitle, şetaretle dolduracak hep kadındır.”¹⁰²¹

Cumhuriyet rejiminin kurulmasından sonra toplumsal inkılâp hareketlerine girişilen Türkiye Cumhuriyeti’nde, kadına da toplumdaki yeri verilmiştir. Hayatın her çevresinde yer alan Türk kadınına, her türlü çalışmada olduğu gibi toplumun eğlencelerinde de Batı kadınları gibi bir yeri olması için çaba gösterilmiştir. Tarcan,

¹⁰²⁰ A.g.e., s. 29.

¹⁰²¹ Selim Sırrı, **Radyo Konferanslarım**, Birinci Eser, s. 261.

Osmanlı Devleti'nin tam altı asır, kadını erkekten ayırdığını, kadının erkekle dans etmemesinin büyük bir eksiklik olduğunu belirtmiştir. Bu vesile ile Türk kadınının sosyal yaşamda yer alması ile birlikte Tarcan da yeni düzenlediği zeybek dansını 1924 yılında kadınla beraber oynanır bir şekle koymuştur. Kadına da aynı vezin dâhilinde, aynı hareketleri yaptırmış ve yalnız el ve kol hareketlerini kadının yaratılışındaki inceliğe uygun bir biçime sokmuştur.¹⁰²²

Kadınla birlikte oynanan zeybek dansını Tarcan, 12 Ekim 1925 tarihinde İzmir'de Hükümet dairesinde Mustafa Kemal'in huzurunda oynamıştır. Mustafa Kemal bu dans sonrasında ise şu konuşmayı yapmıştır:

*“Hanım Efendiler Beyler, Selim Sırrı Bey Zeybek raksını ihya ederken ona bir şekli medeni vermiştir. Bu sanatkâr üstadın eseri hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek milli ve içtimai hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş ve bedii bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara bizim de mükemmel bir raksımız var diyebiliriz ve bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz ve oynanmalıdır.”*¹⁰²³

Yeniden düzenlediği zeybek dansını Tarcan, fırsat buldukça uluslararası platformlarda da tanıtmaya çalışmıştır. Bu çerçevede 1924 yılında olimpiyat oyunları vesilesiyle Paris'te bulunan Tarcan, Joinville Askeri Beden Terbiyesi Okulu müdürü Miralay Bonvaleur'un isteği üzerine Türkiye'nin beden terbiyesi üzerine bir kaç konferans vermiş, bunlardan birini ise zeybek dansına ayırmıştır. Ayrıca konferans sonrasında bir Fransız yüzbaşıya piyano çaldırarak zeybek dansını icra etmiş ve beğenilmiştir.¹⁰²⁴

Nitekim Tarcan bu çalışmaları yaparken halkın sosyal hayatı, refahı ile bağlantılı olduğunun farkındadır. Seviyesi yükselen bir toplumun hisleri, zevkleri, düşünceleri ve gerçek anlamıyla yaşayış tarzlarının yükseleceğinin ve onların sanata ait faaliyetlerinin de nezaket kazanacağını bilincinde olmuştur.

1900'lü yıllarda Tarcan, halk danslarının oynanmasının ayıp sayıldığını, orta halli aileler içinde düğünlerde, derneklerde köçekler oynadığını ve bazı içki âlemlerinde heyecana gelen kimselerin dans ettiklerinin nadiren görüldüğünü ifade

¹⁰²² A.g.e., s. 32.

¹⁰²³ Tarcan, **Hatıralarım**, s. 59.

¹⁰²⁴ A.g.e., s. 55.

etmiştir. Taşrada yaşayan gençlerin ise İstanbul'a nispetle yerel danslara daha ilgili olduğunu fakat bu yerel dansların doğal bir usule bağlı olmayıp görenek suretiyle büyükten küçüğe aktarıldığını, bazı tavırlar ve hareketlerin keyfe göre şekil aldığını söylemiştir. Bunun içindir ki zeybek danslarının Aydın'da, Manisa'da Akhisar'da Eskişehir'de, Bursa'da oynananlar arasında farklar ortaya çıktığını dile getirmiştir.¹⁰²⁵

Bu sebeple Tarcan, halk danslarını incelemek, onların gerçek şekillerini kaybetmeyecek surette düzene koyup iyileştirmek lazım geldiğini söylemiştir. Türkülerde ve danslarda bir düzenleme yaparken halkın manevi ihtiyaçlarına tercüman olmaya dikkat etmek, türkülerin ve manilerin içinde karamsarlık verenlerin yanında ümitle, cesaretle yaşamak ve çalışmak arzusu uyandıran eserleri ortaya çıkarmak gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu milli vazifeyi üzerine alanların müzik, edebiyat, eğitsel ve toplumsal meselelerle çok meşgul olması, kendi memleketlerini iyi bildikleri gibi Batıyı da iyi tanımış olması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁰²⁶

¹⁰²⁵ Selim Sırrı, "*Halk Dansları ve Zeybek Oyunu*", **Muhit**, Sene 1, Sayı 8, Haziran 1929, s. 567.

¹⁰²⁶ **A.g.m.**, s. 567.

SONUÇ

Selim Sırrı Tarcan, Türkiye’de sporun gelişimine ve özellikle de, beden terbiyesi alanındaki çalışmalara katkı sağlamış, dahası bu alanlarda çığır açmış bir kişidir. Tarcan’ın Türk spor tarihinin önemli aktörlerinden biri haline gelmesinde muhakkak ki ömrünün belli dönemlerinde yaşadığı olaylar ve yaşamına yön veren şahısların etkisi büyük olmuştur. Bu olay ve şahısların etkisi incelendiğinde Tarcan’ın ortaya koyduğu eser daha iyi anlaşılacaktır.

Bu doğrultuda kronolojik olarak gidildiğinde yaşamına etki eden ilk unsur Tarcan’ın Galatasaray lisesinde öğrenim görmesi olmuştur. Bu okul bir nevi Tarcan’ın dış dünyaya açılan kapısı konumundadır. Bu okulda öğrendiği Fransızca sayesinde ilerleyen dönemde Avrupalı yazar, aydın ve eğitimcilerin başta beden terbiyesi ve spor olmak üzere muhtelif alanlardaki çalışmalarını okuyarak alanındaki bilgisini genişletme imkânı yakalaşmıştır. Nitekim Tarcan eserlerinde Jean Jacques Rousseau, Herbert Spencer ve Thomas Arnold gibi etkilendiği yazarların eserlerinden alıntılara yer verdiği görülmüştür. Ayrıca öğrendiği dil sayesinde birçok Avrupa ülkesini ziyaret ederek ziyaret ettiği ülkelerin eğitim sistemleri, sosyal yaşam ve kültürlerini bizzat ve yerinde inceleme olanağı bulmuştur.

Galatasaray lisesinde Tarcan’ın hayatına etki eden en önemli olay ise onu beden terbiyesiyle tanıştıran ve yaşamına yön veren Ali Faik (Üstünidman) ile tanışmasıdır. Tarcan sekiz yıllık süreçte jimnastiğe ilgisi bu dönemde başlamış ve jimnastik öğretmeni Ali Faik (Üstünidman) sayesinde spor âşığı bir insan olmuştur. Yaklaşık yirmi yıl onun açtığı yoldan ilerleyen Tarcan İsveç’te aldığı eğitimden sonra hocasının yolundan çıkarak kendi yolunu çizmiştir.

Tarcan’ın hayatındaki dönüm noktalarından bir tanesi de II. Abdülhamit döneminde yazdığı yazılardan dolayı Dr. Kilisli Rıfat tarafından eleştirilmesi ve onun dolaylı vesilesiyle İsveç’e gidişi olmuştur. O döneme kadar bilimsellikten uzak şekilde icra ettiği/ettirdiği beden terbiyesinin Dr. Kilisli Rıfat’ın yönlendirmesi ve verdiği eserleri okuması sonucunda bilimsel temellere dayandırıldığına farkına varan Tarcan, ilerleyen dönemde İsveç’e giderek jimnastiğin İsveç ekolünü öğrenmiştir. İsveç’te geçirdiği zaman Tarcan üzerinde kendi deyişiyle önemli bir

zihinsel dönüşüm sağlamıştır: “...o günden itibaren İsveç’te geçirdiğim hayat bana vücut egzersizlerinin hakiki manasını öğretti ve diyebilirim ki, İsveç’e pazalarımla gittim fakat oradan kafamla döndüm.” Nitekim Tarcan’ın İsveç’te gördüğü eğitim ülkenin de beden terbiyesi alanındaki kaderini etkilemiş ve Maarif Vekâleti’ndeki görevi sayesinde okullarda beden terbiyesi derslerinin yaygınlaşmasını sağlamış ve okullarda yapılan beden terbiyesi derslerinin de İsveç usulüne göre uygulanmasına vesile olmuştur.

Tarcan’ın yaşamında olimpiyat faaliyetleri de önemli bir yer tutmuştur. Kendisi Osmanlı Devleti’nde aktif şekilde olimpiyat faaliyetlerini başlatan ve uluslararası olimpiyat toplantılarına katılarak ülkeyi temsil eden ilk kişi olmuştur. Uluslararası Olimpiyat Komitesi başkanı Coubertin ile iletişime geçmesi sonucunda UOK’un Türk devletindeki ilk temsilcisi seçilmiştir. 1909’dan itibaren aralıklarla olimpiyatlara katılan Tarcan, dünyada beden terbiyesi ve spor alanında yaşanan gelişmeleri ilk elden öğrenerek bu bilgilerin Türk spor ve eğitiminin uygulama sahasında yerine getirilmesinde etkili olmuştur.

Tarcan’ın yaşamına dokunan önemli insanlardan bir tanesi de Abdülhalim Memduh olmuştur. Mühendishane’den mezun olduktan sonra ilk görev yeri olan İzmir’e atanan Tarcan, İzmir’in aydın kesimi ile devamlı bir araya gelerek onların sohbet meclislerine katılmıştır. Bu süreçte tanıştığı Abdülhalim Memduh’un teşvik ve yardımıyla ilk yazılarını Fransızca eserlerden tercümeler yaparak yazı hayatına başlamış ve bu yazma işi ömrünün son anlarına kadar devam etmiştir.

Bu çerçevede Halit Ziya Uşaklıgil’in “*memleketin uyusuk gençliğini iki omzundan tutup sarsarak uyandıran, ondan dinç, çevik, sağlam, gürbüz bir gençlik çıkaracak beden terbiyesi dinini yaratan adam*” olarak nitelediği Selim Sırrı Tarcan eser, yazı ve konferanslarıyla beden terbiyesi ve spor alanında Türk toplumunu ve gençliğini fikren, ahlaken ve bedenen şekillendirmeye yönelik birçok görüş ortaya koymuştur.

Tarcan, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde beden terbiyesinin ilmî bir boyutu olduğunu ortaya koymuş, beden terbiyesini yerinde tahsil etmiş ve bu mühim ülküyü, vücut geliştirme gibi basit bir işin dar çerçevesinden

çıkarak onu insan hayatın her evresine yaymaya çalışmıştır. Bu doğrultuda çalışmada Tarcan'ın beden terbiyesi ile ilgili görüşleri eğitim, sağlık, sosyal ve paramiliter-militer başlıkları altında incelenmiştir.

Tarcan, eğitim hayatında fikir ve beden terbiyelerini birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak görmüştür. Ne cahil pehlivan, ne hasta düşünür ülküsüne işaret ederek zihinsel gelişimin yanında bedensel gelişimin de sağlanması gerektiğini belirtmiş ve bu sayede toplum bünyesine en uygun tip insanın yetişeceğini vurgulamıştır.

Tarcan, bu minvalde beden terbiyesinin çocuğun doğumundan başlayarak gençlik ve yaşlılık dönemlerine kadar her devrede belli usullere göre yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Beden terbiyesinin, çocuklara karakterlerinin oluşumuna hizmet eden terbiyevî oyunlardan başlanarak 18 yaşına kadar vücudun gelişimine hizmet eden ve adaleleri kuvvetlendirici, uzuvları işlek hâle getiren jimnastikler sayesinde teşekkül devrini tamamlayacağını belirtmiştir. Sonrasında gelişimini tamamlayan vücudun muhtelif sporlar aracılığıyla tam olgunluğa ulaşacağını vurgulamıştır.

Bu doğrultuda beden terbiyesini insan vücudunun olgunlaşmasına hizmet eden bir vasıta olarak kabul eden Tarcan, bu vasıtanın birinci gayesini sıhhat ve uzun ömür olarak görmüştür. Kuvvetin ancak sıhhat sayesinde kazanılacağını savunan Tarcan, Cumhuriyet'in ilk yıllarında sağlıklı bir yaşam için beden terbiyesini ön plana çıkaran birçok yazı kaleme almıştır.

1911-1922 yılları arasında yaşanan savaşlar döneminde halk, salgın hastalıklardan ve savaştan ötürü bitkin duruma düşmüştür. Sıtma ve verem gibi hastalıklar o yıllarda Anadolu halkını kıran en büyük afetlerden olmuştur. İmparatorluğun çöküşü, sürekli savaşlar, zorunlu göçler, ekonomik yetersizlikler nedeniyle bakımsızlık sebebiyle nüfusun azalması, ülkedeki sıhatsız yaşam koşulları, fakirlik, sefalet ve ruhsal bozukluklar çocuğundan yaşlısında Türk halkını sıkıntıya sokmuştur. Özellikle çocuk ölümlerinin yüksek olduğu bir dönemde Tarcan, dikkate alınması gereken hususun nicelik değil nitelik olduğunu ve ailelerin fazla çocuk dünyaya getirmesinin maksadı temin etmediğini belirtmiştir. Bu hususta çocuk bakım ve terbiye bilgisine dikkat çeken Tarcan, süt emme, temizlik ve özellikle

hareket meselesine büyük önem vermiştir. Bir yandan çocuğun harekete muhtaç olduğunu ve doğumdan itibaren kundaklanmasının hareket mekanizmasını engelleyerek gelişimini kısıtlandığını ifade ederken diğer yandan vaktinden evvel yürütmeye çalışmanın çocuğun vücut yapısına zarar vereceğini ifade etmiştir.

Tarcan okul sağlığında da beden terbiyesinin önemini ortaya koyan birçok görüş ortaya koymuştur. Okullarda okul hekimiği ve okul hıfzıssıhhasını ismi var cismi yok olan Anka kuşuna benzeten Tarcan, yaşadığı dönemde özellikle okul sağlığında çocukların belkemiği çarpıklığı, göz, diş, beslenme hususlarına dikkat edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Özellikle belkemiği çarpıklığı hususunu ön plana çıkaran Tarcan, okullardaki kız ve erkek çocukların ciddi ölçüde muayene edilmesi durumunda önemli bir kısmında belkemiği çarpıklığı olmasının muhtemel olduğunu ifade etmiştir. Bu gibi rahatsızlıkları tedavi edecek kurumların Türkiye’de olmamasından dolayı, ne olursa olsun beden terbiyesi ile meşgul olan öğretmenlerin bu gibi bozuklukları nasıl göreceklerini ve ilk devrelerde ne gibi tedbirlerle bu çarpıklığın önünü alacaklarını öğrenmesini zorunlu görmüştür.

Tarcan, sadece okul döneminde değil tatil zamanlarında da çocukların bedenî bakımlarına ihtimam edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Avrupa’da yaptığı birçok tetkikte Tatil Kolonileri, Oyun Meydanları, Tatil Obaları, Çifte Evler gibi tatil dönemlerinde okul ve belediyelerin çocukların sağlıklı bir yaşam sürebilmesi amacıyla küçük seyahatler düzenlediklerini aktarmış ve emsallerinin kendi ülkemizde de aktif hale getirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Halk sağlığında beden terbiyesinin etkisini ortaya koyan Tarcan, özellikle tedavi olmaktan ziyade sağlığı korumanın önemine vurgu yapmıştır. Hasta olmamak için en iyi yolun sağlam olmaktan geçtiğini belirterek halkı bu konuda bilinçlendirmeye çabalamıştır. Tarcan, Türk milletine yük olmayacak, sıkıntı vermeyecek şekilde halkı ıslah etmek ve memlekete sıhhatli, yaşam mücadelesine dayanıklı, gürbüz, becerikli, neşeli bir nesil yetiştirmek için halka uygulaması kolay ve masrafsız olan su, hava, güneş, gıda ve hareket gibi bedenî terbiyenin temel unsurlarını tanıtır ve uygulatmak istemiştir.

Kadın sağlığı ve güzelliğine de ayrı parantez açan Tarcan, kadın meselesini bir ırk meselesi olarak algılamıştır. Sağlıklı bir çocuğun sağlıklı bir anneden dünyaya geleceğine işaret ederek kadınların beden bakımlarına itina etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kadınların erkeklere göre daha narin bir vücut yapısına sahip olduklarından dolayı aynı beden faaliyetlerini yapamayacağını söylerken kadınların doğurganlığını ön plana alarak özellikle kalça ve karın bölgesine önem vermesine dikkat çekmiştir. Güzellik konusunda ise kadınların sunî yollara başvurarak ancak geçici güzellik elde edeceklerini, bunun yerine güneş, hava, su, gıda hareket gibi doğal vasıtaları kullanarak vücudu her gün işletmek ve yediğini öğütmek sayesinde güzellik ve gençliğin uzun yıllar muhafaza edileceğini belirtmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında beden terbiyesi aracılığıyla topluma ideal vatandaş-ideal sporcu kimliği kazandırılmak istenmiştir. Bu konuda görüş bildirenlerden biri olan Tarcan, toplumun sporu bir gaye değil bir vasıta olduğunu bilmesinin lüzumlu olduğunu ifade etmiştir. Sporun şan, şöhret, para kazanma amacıyla değil sağlam ve biçimli bir vücuda sağlam olmak, fikir yorgunluğunu hafifletmek ve hem kendine hem de milletine faydalı bir insan olmak emeliyle yapıldığı takdirde vasıta halini alacağını söylemiştir. Tarcan beden terbiyesini bir karakter ve ahlak işi olarak görmüştür. Onun boş bir eğlence vasıtasından çıkarılarak milletlerin toplumsal terbiyelerinin bir unsuru haline getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Nitekim bu doğrultuda spor saha ve kulüpleri de bu amaca hizmet eden araçlar olarak görülmüştür. Cumhuriyet'in ilk yıllarında spor saha ve kulüpleri aracılığıyla gençler sokak ve kahvehanelerin sağlıksız ortamından uzak tutulmak istenmiştir. Tarcan da sükûttan zevk alan, ev ve kahvehanelerde oturmaktan hoşlanan bir toplum görünümünden her daim hareket eden, yürümek, gezmekten, açık havada dolaşmaktan zevk alan bir toplum görünümüne dönüşümü sağlamak amacıyla olmuştur. Özellikle günümüz kulüp kimliğinden farklı olarak Tarcan kulüpleri insanların bir araya gelip hem zihnen hem bedenen faaliyette bulunabileceği, her türlü toplumsal ve beden sağlığına yönelik konularda fikir alışverişinde bulunabileceği oluşumlar olarak görmüştür.

Paramiliter amaçlara da hizmet eden beden terbiyesi politikaları özellikle Birinci Dünya Savaşı döneminde gündeme gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları'nı kaybetmesiyle ordunun kötü durumu ortaya çıkmış ve bu durumda devlet gençleri askere alınmadan önce belli bir beden terbiyesinden geçirerek askerliğe hazır hale getirmeye çabalamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda beden terbiyesinin paramiliter amaçlarla kullanılmaya başlamasında Tarcan aktif rol alan kişilerden biri olmuştur. Savaş döneminde bir yönden tatbikat bakımından sahada yer almış, diğer yandan basında konu ile alakalı birçok yazı kaleme alarak toplumu aydınlatmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda özellikle farklı meslek gruplarından, farklı iklim ve coğrafyalardan askerliğe alınan insanların aralarında nesil, veraset, terbiye, tahsil, zekâ, mizaç ve kabiliyet itibarıyla mühim farklar olduğuna dikkat çekmiştir. Her bir askerle ayrı ayrı ilgilenmek mümkün olmadığından bu farklılıkların ortadan kalkması için askerlikten önce gençlerin vücutlarını istenilen biçime sokmak, diğer yandan vücudu hantal olanları çevik hale koymak, lüzumundan fazla süratle hareket edenleri de ılımlı hale getirmek için paramiliter örgütlenmelerin ve bu örgütlenmelerde gösterilecek beden terbiyesinin önemine dikkat çekmiştir.

Edebi yönü güçlü bir kişi olan Tarcan, başta beden terbiyesi olmak üzere eğitim, sağlık ve toplumsal alanda toplam 60 eser kaleme almıştır. Bununla yetinmeyip Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında Terbiye ve Oyun adında bir dergi de çıkartarak Türk toplumunu eğitime ve bilinçlendirme misyonunu üstlenmiştir. Bu dergi o dönemde yaygınlaşmaya başlayan beden terbiyesinin halk nezdinde bilinmesi ve tanınması açısından büyük bir amaca hizmet etmiştir.

Tarcan'ın ömrü hayatında çeşitli dergi ve gazetelerde 2500 civarı yazı kaleme aldığı söylenmektedir. Yapılan bu çalışmada söylenen sayının yarısından fazlası tespit edilmiş ve yaklaşık 70 dergi ve gazetede yazısı olduğu görülmüştür. Özellikle Tarcan'ın ele aldığı yazılar içinde gezi yazıları son derece önemli bir yere sahiptir. Tarcan, yurt içi ve yurt dışında birçok şehre tetkik amacıyla yaptığı seyahatte gittiği yerlerin eğitimi ve sosyo-kültürel yaşamına dair araştırma ve incelemelerde bulunmuştur. Yaptığı

incelemeleri muhtelif gazete ve dergilerde yayımlayarak hem dünyada yaşanan gelişmeleri devlet yetkililerine tanıtmış hem de yurt dışındaki gelişmelere ayna tutarak halkı eğitmeyi amaçlamıştır.

Beden terbiyesi ve sporun yanında Tarcan'ın edebi yönü de bahsedilmesi gereken unsurlardan biridir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun halka verdiği nutukların doğal jestleri ve açık Türkçesiyle söz söyleyerek memlekete ilk Türkçe hitabet örneğini verdiği vurgusuyla kendisini milli bir hatip olarak kabul ettiği Tarcan, yaşamı boyunca verdiği birçok farklı konuda verdiği konferanslar ile insanları etkilemeyi başarmıştır. İnsanlara hitap etmenin yanında onlara söz söylemenin inceliklerini de öğreterek insanları bu konuda eğitime çabasında olmuştur. Bunun yanında hikâyeciliği ile de ön plana çıkarak yaşadığı dönemdeki toplumsal meseleleri, yaşanmış olaylar üzerinden örnekleyerek okuyucunun değerlendirmesine sunmuştur.

Tarcan beden terbiyesi ve sporun yanında eğitimin diğer alanlarına mahsus düşünceleri de önemlidir. Çocuk terbiyesini her daim ön planda tutan Tarcan özellikle ilkokullarda çocukların eğitimine yönelik öğretmenlerin yaklaşımına dair ögütler vermiş ve eğitim sistemini daha işler hale getirmeye çabalamıştır. Bununla da yetinmeyip savaşlar döneminden çıkmış olan ve bedenen, zihnen ve ahlaken çöküntü yaşamış olan Türk toplumunu yaşamın birçok döneminde kaleme aldığı yazıları ile ruhen iyileştirme emelinde olmuştur.

Kültürel alanda da hizmetleri bulunan Tarcan, İsviçre'de bulunduğu dönemde İsviçrelilerin milli kimliklerine sahip çıkma yolunda halk dansları ve türkülerine ne kadar önem verdiklerine şahit olmuştur. Bu doğrultuda Türk kültürünü yaşatmak ve halkta milli duyguları canlı tutmak amacıyla zeybek dansına belli bir şekil ve ahenk verme emelinde olmuş ve kendi isminde Tarcan Zeybeği'ni vücuda getirmiştir.

Sonuç olarak Selim Sırrı Tarcan sahip olduğu bilgi ve birikim, çeşitli alanlarda ortaya koyduğu düşünce ve bunların uygulanması yönündeki çabaları ile Türk eğitim ve sosyo-kültürel tarihine yön veren önemli aktörlerden biri olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Arşivler

a) Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Bâb-1 Âlî Evrâk Odası (BEO)

Hariciye Nezareti Defterleri, Hukuk Müşavirliği İstişare Odası
(HR.HMŞ.İŞO)

Hariciye Nezareti, İdare (HR.ID.)

Hariciye Nezareti, İstanbul Murahhaslığı (HR.İM.)

İrade Dosya Usulü (İ.DUİT.)

İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.)

İradeler, Taltifat (İ.TAL.)

Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi (MF.MKT)

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV.)

Yıldız Esas Evrakı (Y.EE.)

Zabtiye Nezareti Belgeleri (ZB.)

b) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Başbakanlık

Siyasi Partiler

c) İstanbul Teknik Üniversitesi Arşivi

Mühendis Mektebi Kataloğu

d) Milli Savunma Bakanlığı Arşivi

Selim Sırrı Bey Askerlik Safahat Belgesi, Sicil No: 312-19.

2. Resmi Yayınlar

Düstûr

TBMM, Zabıt Ceridesi

Talim Terbiye Kurulu Kararları (TTKK)

3. Selim Sırrı Tarcan'ın Eserleri

3.1. Kitapları

Etude de la langue Française, premier livret, lireecrire, compter, Smyrne, C. Tatikian.

Terbiye-i Bedeniye, (Birinci Eser), Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1319 (1903).

Terbiye-i Bedeniye, (İkinci Eser), Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1319 (1903).

Terbiye-i Bedeniye, (Üçüncü Eser), Artin Asurdiyan Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1321 (1905).

İsveç Usulünde Jimnastik ve Terbiye-i Bedeniye, Tüccarzade İbrahim Hilmi Askeri Kitaphanesi, İstanbul, 1326 (1910).

Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları, Matbaa-i Ebuzziya, Konstantiniye, 1327 (1911).

Terbiye ve Sıhhi Çocuk Jimnastikleri, 1328 (1912).

Ordu ve Mekteplerde Futbol, Şems Matbaası, (tarihsiz).

Alman Jimnastikleri ve Yan, Selanik Matbaası, Dersaadet, 1329 (1913).

İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1329 (1913).

Osmanlı Askerinin Dağarcığı, Sancakçıyan Matbaası, İstanbul, 1329 (1913).

Macaristan'da Terbiye-i Etfal, Şems Matbaası, İstanbul, 1330 (1914).

Spor, Artin Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1330 (1914).

Terbiye-i Bedeniye, Terbiye Jimnastikleri ve Jimnastik Oyunları, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1330 (1914).

Spor Nedir? İdman Nedir?, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 1.

Sür'at Yarışları, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 2.

Mukavemet Yarışları ve Mânialı Yarışlar, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 3.

Atlamalar- Uzunluğuna ve Yüksekliğine Atlama, Sırık ile Atlama, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 4.

Gürs, Cirit, Sıklet Atma, Taş Atma, Zincir Saplı Gülle Atma, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 5.

Olimpiyat Oyunları ve Stadyumlar, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı 6.

Halat Çekme, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 8.

Yüzme Mümareseleri, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 9.

Bizce Meçhul Hayatlar İsveç'te Gördüklerim, İstanbul, 1331 (1915).

Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1331 (1915).

İbtidai Muallimlerine Öğütlerim, (Artin Asurdiyan Mahdumları) Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1332 (1916).

İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye - Altı Yaşından Dokuz Yaşına Kadar Kız ve Erkek Çocuklarına Mahsus, (Birinci Eser), Artin Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1332 (1916).

İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye - Dokuz Yaşından On İki Yaşına Kadar Kız ve Erkek Çocuklarına Mahsus, (İkinci Eser), Artin Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1332 (1916).

İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye – On İki Yaşından On Altı Yaşına Kadar Kız ve Erkek Çocuklarına Mahsus, (Üçüncü Eser), Artin Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1332 (1916).

Doğru Sözler, Artin Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1332 (1916).

Genç Derneklerinde Oyunlar, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul, 1333 (1917).

Terbiyevi Jimnastik Usulü, Matbaa-i Ebuuzziya, İstanbul, 1333 (1917).

Necmeddin Sadak – (Tarcan), Selim Sırrı, **Mekteplere Mahsus İlm-i Terbiye-i Etfal**, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1333 (1917).

Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usûl-i Talim, Jimnastikler-Oyunlar-Sporlar, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1335 (1919).

Kahkaha Sultan, İkbâl Kütüphanesi, İstanbul, 1339 (1923).

Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1341 (1925).

Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye, Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1926.

Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi, Milli Matbaa, İstanbul, 1926.

Sporcu Neler Bilmeli, Milli Matbaa, İstanbul, 1926.

Tenis, Marifet Matbaası, İstanbul, 1926.

Yeni Zeybek Raksı, Haftalık Mecmua Neşriyatı: 3, Vatan Matbaası, İstanbul, 1926.

Garpta Hayat, Devlet Matbaası, İstanbul, 1929.

Terbiye-i Bedeniye Tarihi, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

Bugünkü Almanya, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

Beden Terbiyesi – Oyun – Jimnastik – Spor, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932.

Radyo Konferanslarım (Birinci Kitap), Devlet Matbaası, İstanbul, 1932.

Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.

Radyo Konferanslarım (İkinci Kitap), Ülkü Matbaası, İstanbul, 1934.

Radyo Konferanslarım (Üçüncü Kitap), Ülkü Matbaası, İstanbul, 1935.

Çocuklara Sağlık Öğütleri, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1935.

Nasıl Konuşmalı, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1939.

Şimalin Üç İrfan Diyarı Finlandiya-İsveç-Danimarka, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1940.

Yaşama Bilgisi, Maarif Matbaası, Ankara, 1942.

Spor Pedagojisi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1942.

Gençlerle Başbaşa Nasıl Mes'ut Olabiliriz?, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1944.

Çelimsiz ve Anormal Çocuklar, Maarif Matbaası, İstanbul, 1944.

Müziğin Dili, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1944.

Hatıralarım, Canlı Tarihler XVI, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946.

Hatıralarım, Canlı Tarihler XVIII, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946.

Vakitsiz İhtiyarlamanın Sebepleri ve Daima Genç Kalmanın Sırları, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1947.

Yaşama Öğütleri, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948.

Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948.

Yeni ve Eski Olimpiyatlar, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948.

Yurd Dışında – Londra’da Gördüklerim, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948.

Olmuş Şeyler, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1949.

“Türk Tarihinin Ana Hatları” Eserinin Müsveddeleri No. 18, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, Ankara.

3.2. Makaleleri

“Terbiye-i Bedeniye Dersleri – El-İlm-i İlmân... (1)”, **Servet-i Fünun**, Sayı 641, 24 Temmuz 1319 (6 Ağustos 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Terbiye-i Bedeniyeden Maksad (2)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 641, 24 Temmuz 1319 (6 Ağustos 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Terbiye-i Bedeniyenin Semerâtı-Adalâtın Suret-i Neşv ve Neması (3-4)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 642, 31 Temmuz 1319 (13 Ağustos 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Terbiye-i Bedeniyenin Şuubat-ı Muhtelifesi (5)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 643, 7 Ağustos 1319 (20 Ağustos 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Jimnastik Menşeleri-İhtimam-ı Duş-Masaj (6-7)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 647, 4 Eylül 1319 (13 Eylül 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Bir Mülahaza (8)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 648, 11 Eylül 1319 (24 Eylül 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Muallim Atilla (9)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 649, 18 Eylül 1319 (1 Ekim 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Kadınlara Jimnastik-Çocuklara Jimnastik (10)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 650, 25 Eylül 1319 (8 Ekim 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Harekât-ı Bedeniye (11)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 652, 9 Teşrinievvel 1319 (22 Ekim 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Gövde Harekâtı (12)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 655, 30 Teşrinievvel 1319 (12 Kasım 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Bacak Harekâtı-Harekât-ı Teneffüsiye (13)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 656, 6 Teşrinisani 1319 (19 Kasım 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Dağlara Bayırlara Tırmanmak-Sandov Aleti-Demir Çubuk ve Değnek Talimleri (14)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 657, 13 Teşrinisani 1319 (26 Kasım 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Kuvvet Tecrübeleri (15)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 658, 20 Teşrinisani 1319 (3 Aralık 1903).

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri – Halter (16)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 667, 22 Kânunusani 1319 (4 Şubat 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye (17)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 671, 19 Şubat 1319 (3 Mart 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 672, 26 Şubat 1319 (10 Mart 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye (18)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 673, 4 Mart 1320 (17 Mart 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 675, 18 Mart 1320 (31 Mart 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye – Bastlar Les extenseurs (19)*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 677, 1 Nisan 1320 (14 Nisan 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye – Vasatî ve Ağır Halterler*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 683, 13 Mayıs 1320 (27 Mayıs 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye – Vasatî ve Ağır Halter Talimlerinden*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 684, 20 Mayıs 1320 (2 Haziran 1904).

“*Terbiye-i Bedeniye*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 685, 27 Mayıs 1320 (9 Haziran 1904).

“*Spor-Alman Jimnastikleri I*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 721, 2 Şubat 1320 (15 Şubat 1905).

“*Spor-Alman Jimnastikleri 2*”, **Servet-i Fünun**, Sayı 723, 17 Şubat 1320 (2 Mart 1905).

“*Kısm-ı İlmi 1: Çocuk Terbiyesi*”, **Demet**, Sayı 1, 17 Eylül 1324 (30 Eylül 1908).

“*Şişmanlara*”, **Musavver Muhit**, Sayı 22, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909).

“*İsveç Hatıraları*”, **Şehbal**, Sayı 6, Cilt 1, 1 Haziran 1325 (14 Haziran 1909).

“*İsveç Hatıraları-Esas-ı Beytiyye ve Sanayi-i Tezyiniyye Sergisi*”, **Şehbal**, Sayı 7 Cilt 1, 1 Temmuz 1325 (14 Temmuz 1909).

“*İsveç Hatıraları-Hyderspark’da Askeri Spor Müsabakası*”, **Şehbal**, Sayı 8, Cilt 1, 15 Temmuz 1325 (28 Temmuz 1909).

“*İsveç Hatıraları-Kütüphane-i Umumi - Milli Müze – Telefon*”, **Şehbal**, Sayı 9, Cilt 1, 1 Ağustos 1325 (14 Ağustos 1909).

“*İsveç Hatıraları-Stockholm Kadınları, Hanımlarımıza*”, **Şehbal**, Sayı 10, Cilt 1, 15 Ağustos 1325 (28 Ağustos 1909).

“*İsveç Hatıraları-Upsala Darülfünunu*”, **Şehbal**, Sayı 11, Cilt 1, 1 Eylül 1325 (14 Eylül 1909).

“*İsveç Hatıraları-Taze Fındıklar*”, **Şehbal**, Sayı 13, Cilt 1, 1 Teşrinievvel 1325 (14 Ekim 1909).

“*İsveç Hatıraları-Profesör Doktor Zander*”, **Şehbal**, Sayı 14, Cilt 1, 15 Teşrinievvel 1325 (28 Ekim 1909).

“*İsveç Hatıraları-Selamet Ordusu*”, **Şehbal**, Sayı 16, Cilt 1, 15 Teşrinievvel 1325 (28 Ekim 1909).

“*İsveç Hatıraları-İbtidai Mektebler*”, **Şehbal**, Sayı 17, Cilt 1, 1 Kânunuevvel 1325 (14 Aralık 1909).

“*İsveç Hatıraları-Kızlar Misafirhanesi - Çocuklar Evi - Analar Evi*”, **Şehbal**, Sayı 18, Cilt 1, 1 Kânunusani 1325 (14 Ocak 1910).

“*İsveç Hatıraları-Stockholm'de Kış*”, **Şehbal**, Sayı 19, Cilt 1, 1 Şubat 1325 (14 Şubat 1910).

“*İsveç Hatıraları-İsveç'te Sanayi-i Milliye Nasıl Terakki Etmiş*”, **Şehbal**, Sayı 21, Cilt 1, 1 Haziran 1326.

”*Spor-Bir Milleti İhya Eden Mektep Terbiye-i Bedeniyye Darü'l-Muallimini*”, **Şehbal**, Sayı 21, Cilt 1, 1 Haziran 1326 (14 Haziran 1910).

“*Olimpiyat Oyunları*”, **Şehbal**, Sayı 27, 15 Eylül 1326 (28 Eylül 1910).

“*Spor- Mektep Müdürlerine - Jimnastik Hakkında Eski ve Yeni Fikirlerimiz*”, **Şehbal**, Cilt 2, Sayı 28, 1 Teşrinievvel 1326 (14 Ekim 1910).

“*Oyun ve Terbiye*”, **Şehbal**, Cilt 2, Sayı 29, Teşrinisani 1326 (Ekim 1910).

“*Spor - Jimnastik - Spor – Oyun*”, **Şehbal**, Cilt 2, Sayı 31, 1 Kânunuevvel 1326 (14 Aralık 1910).

“*Annemin Derdi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 11, 1 Kânunusani 1327 (14 Ocak 1911).

“*Eski ve Yeni Olimpiyatlar*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 14, 15 Şubat 1327 (28 Şubat 1911).

“*Manastır Darülmualimini Müdür-i Muhteremi Nejad Bey Efendiye*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327 (14 Eylül 1911).

“*Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327 (14 Eylül 1911).

“*Çocuk Terbiyesi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 4, 15 Eylül 1327 (28 Eylül 1911).

“*Hanımlar İçin*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 9, 1 Kânunuevvel 1327 (14 Ocak 1911).

“*Hanımlar İçin Güzel Olma Sanatı*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 10, 15 Kânunuevvel 1327 (28 Ocak 1911).

“*Olimpiyat Oyunları, (Stockholm'de Olimpiyat Oyunları)*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 21, 24 Mayıs 1328 (6 Haziran 1912).

“*Olimpiyat Oyunları (Acaba meyus olalım mı)*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 22-23-24 (Fevkalade Nüsha), 1 Ağustos 1328 (14 Ağustos 1912).

“*Spor, Boyskavtlık - Çocuk Keşşaflığı*”, **Şehbal**, Cilt 5, Sayı 89, 15 Kânunusani 1329 (28 Ocak 1914).

“*Spor, Boyskavtlık - Çocuk Keşşaflığı*”, **Şehbal**, Cilt 5, Sayı 90, 1 Şubat 1329 (14 Şubat 1914).

“*Spor-Boks (1)*”, **İkdam**, 15 Ağustos 1913.

“*Spor-Boks (2)*”, **İkdam**, 22 Ağustos 1913.

“*Spor Nedir (3)*”, **İkdam**, 29 Ağustos 1913.

“*Spor-Halat Çekişmek (4)*”, **İkdam**, 3 Eylül 1913.

“*Spor-Halat Nasıl Çekilir (5)*”, **İkdam**, 15 Ağustos 1913.

“*Spor- Les “Boy Scouts” Boyskavtlar-Keşşafklar (6)*”, **İkdam**, 26 Eylül 1913.

“*Spor-Oyunun Kıymet-i Terbiyesi (8)*”, **İkdam**, 3 Teşrinievvel 1913.

“*Spor-Amatörlük Meselesi (9)*”, **İkdam**, 11 Teşrinievvel 1913.

“*Amatörlük Meselesi*”, **İdman**, Sayı 8-9, 15 Teşrinievvel 1329 (28 Ekim 1914).

“*Spor-Suyu Sevelim ve Yüzme Öğrenelim (10)*”, **İkdam**, 17 Teşrinievvel 1913.

“*Spor- Nasıl Yüzmeli (11)*”, **İkdam**, 24 Teşrinievvel 1913.

“*Spor-Tirendazlık (12)*”, **İkdam**, 31 Teşrinievvel 1913.

“*Spor-Yaya Koşuları (14)*”, **İkdam**, 15 Teşrinisani 1913.

“*Spor-Yürüme (15)*”, **İkdam**, 26 Teşrinisani 1913.

“*Spor-Ananat-ı Asliyeye Hürmet ve Salih Efendi Yaşıyormuş*”, **İkdam**, 7 Kânunuevvel 1913.

“*Raks-ı Mevzun Ve İzadora Dunkan*”, **Şehbal**, Sene 4, Cilt 5, Sayı 91, 15 Şubat 1330 (25 Şubat 1914).

“*Terbiye-i Bedeniye ve Askerlik (Gençler Askerliğe Nasıl Hazırlanmalı)*”, **Tedrisat Mecmuası**, Cilt 5, Sayı 2-28, 7 Mart 1331 (20 Mart 1915).

“*Kadın Jimnastikleri, Kadın Terbiye-i Bedeniyesi*”, **Muallim Dergisi**, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 17, 15 Kânunuevvel 1332 (28 Aralık 1916).

“*Genç Dernekler ve Yanlış Telakkiler*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 1, 1 Eylül 1333.

“*Terbiye-i Bedeniye Dersleri - Fazilet-i İttihadi (Tugendbund) Ve Alman Milli Jimnastikleri 1808*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 1, 1 Eylül 1333/1917.

“*Alman Jimnastikleri “Yan’a” Göre Jimnastiğin Gayesi, Vatan Şarkıları - Jimnastik Seyranları*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 2, 1 Teşrinievvel 1333/1917.

“*Genç Derneklerinde Terbiye-i Ahlakiye I*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 2, 1 Teşrinievvel 1333/1917.

“*Terbiyevi Oyunlar-Top Oyunları*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 1, 1 Teşrinievvel 1333/1917.

“*Genç Derneklerinde Ahlak - Vatanın Ruhaniyeti II*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 3, 1 Teşrinisani 1333/1917.

“*Genç Derneklerinde Oyunlar (Top Oyunları)*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 3, 1 Teşrinisani 1333/1917.

“*Genç Derneklerinde Terbiye-i Bedeniyye Dersleri*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 4, 1 Kânunusani 1333/1917.

“*Genç Derneklerinde Ameliyat Tatbikatı*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 4, 1 Kânunusani 1333/1917.

“*Genç Derneklerinde Terbiye Jimnastikte İntizam – İnzibat*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 5, 1 Kânunusani 1334/1918.

“*Genç Derneklerinde Ahlak - Maddi ve Manevi Vatan*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 5, 1 Kânunusani 1334/1918.

“*Terbiye-i Bedeniyye Dersleri Jimnastik Ve Spor*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 5, 1 Kânunusani 1334/1918.

“*Terbiye-i Bedeniyye Dersleri Atlamalar*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 6, 1 Şubat 1334/1918.

“*Genç Derneklerinde Oyunlar 16- Yumruk Toplari*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 6, 1 Şubat 1334/1918.

“*Ruhi Terbiye – Maharet*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 6, 1 Şubat 1334/1918.

“*Terbiye-i Bedeniyye Dersleri - Terbiye-i Bedeniye Ve Oyun Meydanlari*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 7, 1 Mart 1334/1918.

“*Ruhi Terbiye – Kudret*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 7, 1 Mart 1334/1918.

“*Genç Dernekleri Tatbikatından – Tırmanmak*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 7, 1 Mart 1334/1918.

“Mücadele - Ruhi Terbiye”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 8, 1 Nisan 1334/1918.

“Terbiye-i Bedeniyye Derslerinden-Tabii Jimnastikler (Muallim Eber Ve Usulü)”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 8, 1 Nisan 1334/1918.

“Terbiye-i Bedeniyye Dersleri Tahlili Ve Terkibi Mümareseleri”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 9, 1 Mayıs 1334/1918.

“Genç Derneklerinde Oyun Çukur Topu”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 9, 1 Mayıs 1334/1918.

“Ruhi Terbiye Merak”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 9, 1 Mayıs 1334/1918.

“Terbiye-i Bedeniyye Derslerinden Dördüncü Zümre-i Hareketlerden”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 10, 1 Haziran 1334/1918.

“Ruhi Terbiyeden Sabır Ve Sebat”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 11, 1 Temmuz 1334/1918.

“Beşinci Zümre-i Hareketlerden Muhtelif Sanatlardan Alınan Hareketler - Rendelemek, Desterelemek, Ekin Ekmek, Atmak Gibi Tahlil”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 11, 1 Temmuz 1334/1918.

“Ruhi Terbiye - Dostluk Dostlarla Rabitamız - Dostlara Neden Muhtacız - Dostlardan Ne Beklenir”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 12, 1 Ağustos 1334/1918.

“Terbiye-i Bedeniyye Dersleri – Almanya’da Jimnastik Gutsmuths (1759-1839)”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 12, 1 Ağustos 1334/1918.

“Terbiye-i Bedeniyye Derslerinden - Asab-ı Muharrike Merkezleri - Centres Nervo – Moteur”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası** Sayı 13, 1 Eylül 1334/1918.

“*Tuhaf Tesadüf*” , **Yeni Mecmua**, Cilt 5, 26 Teşrinievvel 1918.

“*Alil (İlletli)*”, **Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası**, Sayı 14, 1 Temmuz 1335/1919.

“*Tatil Seyahatler - Seyranlar - Tatil Obaları - Oyun Meydanları*”, **Tedrisat**, 10. Cilt, Sayı 4-47, Ağustos 1919.

“*Mekteplerde Diş Meselesi*”, **Tedrisat Mecmuası**, 10. Cilt, Sayı 1-50, Teşrinisani 1919.

“*Bizim Jimnastiklerimiz*”, **Tedrisat Mecmuası**, 11. Cilt, Sayı 55, Mayıs 1920.

“*Kadın Jimnastikleri*”, **Kadınlar Dünyası**, Sayı 14/194, 7 Mayıs 1921.

“*İdman Âleminde Kırk Sene 1*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922.

“*Jandarma Mektebinde Terbiye-i Bedeniye*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922.

“*Olimpiyad Oyunları ve Sporun Temerküzü*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922.

“*Zaaf Bir Cinayettir*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922.

“*İdman Âleminde Kırk Sene 2*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922.

“*İdman Âleminde Kırk Sene 3*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922.

“*Jandarma Zabıt Mektebinde Terbiye-i Bedeniye Müsameresi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922.

“Kadınların Terbiye-i Bedeniyesi”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922.

“Mektep Tatilleri”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 1922.

“Veremle Mücadele”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 3, Eylül 1922.

“İdman Âleminde Kırk Sene 4”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 4, Ekim 1922.

“Zeybek Raksı”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 5, Kasım 1922.

“İdman Âleminde Kırk Sene 5”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 5, Kasım 1922.

“Çocukların Oyun ve Eğlenceleri”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 6, Aralık 1922.

“İdman Âleminde Kırk Sene 6”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 6, Aralık 1922.

“İdman Âleminde Kırk Sene 7”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 7, Ocak 1923.

“İdman Âleminde Kırk Sene 8”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 8, Şubat 1923.

“Kopenhag'ta Mektep Bahçeleri”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 8, Şubat 1923.

“Mürebbiler Arasında, İzcilik”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 8, Şubat 1923.

“1924 Olimpiyatları ve Lozan Mukarreratı”, **Spor Âlemi**, Sayı 23/85, 8 Mart 1339.

“İdman Âleminde Kırk Sene 9”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 9, Mart 1923.

“İzcinin Kitabı”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 9, Mart 1923.

“İdman Âleminde Kırk Sene 10”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 10, Nisan 1923.

“Çocuk Bahçeleri ve Madam Montessori”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 11, Mayıs 1923.

“İdman Âleminde Kırk Sene 11”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 11, Mayıs 1923.

“Eski Olimpiyatların Bir Tarihçesi”, **Vatan**, 19 Teşrinievvel 1923.

“Mekteb Hekimliği ve Mekteblerin Hıfzıssıhhası”, **İlk Terbiye ve Tedrisat Mecmuası**, Sayı 1, 1924.

“Halk İlmî (Halkiyat)”, **Türkiye Edebiyat Mecmuası**, Cilt 1 Sayı 6, Mayıs 1340.

“Paris Tenzihinin İç Yüzü”, **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1924.

“Sokollar” **Resimli Ay**, Cilt 2, Sayı 7, Ağustos 1925.

“Mekteplerde Fikir ve Beden Terbiyesi”, **Muallimler Birliği**, Cilt 1, Sayı 3, Eylül 1925.

“1925 Prag Beynelmilel Spor Pedagojisi Kongresi”, **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 4, 1 Eylül 1926.

“Bakımsız Çocuklar - Yetimler - Öksüzler - Kimsesizler - Piçler”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 1, Teşrinievvel 1926.

“Harbi Umumi Hayatımı Nasıl Kazanırdım” , **Sevimli Ay**, Yıl 3, Sayı 9/33, Teşrinisani 1926.

“Yavrularımıza Oyun mu Oynatalım, Jimnastik mi Yaptıralım”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 3, Kânunuevvel 1926.

“Spor Kulüpleri”, **Hayat**, Cilt 1, Sayı 2, 9 Kânunuevvel 1926.

“Spor ve Sulh”, **Hayat**, Cilt 1, Sayı 13, 24 Şubat 1927.

“*Nasıl Jön Türk Oldum*” **Resimli Ay**, Cilt 4, Sayı 39, 4 Mayıs 1927.

“*Nasıl Jön Türk Oldum*” **Resimli Ay**, Cilt 4, Sayı 40, 4 Haziran 1927.

“*Dahi Çocuklar*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Cilt 1, Sayı 10, 1 Temmuz 1927.

“*Nasıl Jöntürk Oldum*”, **Resimli Ay**, Cilt 4, Sayı 42, 4 Ağustos 1927.

“*Sporcularla Hasbihal (Amatörlük - Profesyonellik)*”, **Türk Hava Mecmuası**, Sayı 30, 15 Ağustos 1927.

“*Beyne'l-Milel Olimpiyat Cemiyeti'nin Yirmi Dördüncü Senelik İctimaina İştirak Eden Selim Sırrı Bey'in Raporu*”, **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 12, Ağustos 1927.

“*Çekoslavakya'da Sokol Teşkilatı*”, **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 14, Aralık 1927.

“*İki Yaşından Altısına Kadar Çocukların Terbiye-i Bedeniyesi*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 6, Mart 1927.

“*Çocuğun Hıfzıssıhhati ve Nüfus Siyaseti*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 16, Kânunusani 1928.

“*Çocuklarımızın Cismani ve Manevi Terbiyesi*”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Cilt 2, Sayı 18, Mart 1928.

“*İctimaiyat: Türk Ocakları ve Bedenî Terbiye*”, **Türk Yurdu**, Cilt 21-7, Sayı 198-37, Nisan 1928.

“*Halk Dansları ve Zeybek Oyunu*”, **Muhit**, Sene 1, Sayı 8, Haziran 1929.

“*Bir Doğum ve Bir Ölüm Meselesi*”, **Türk Yurdu**, Cilt 3-23, Sayı 21-22/215-216, Eylül-Ekim 1929.

“*Spordan mı Jimnastikten mi*”, **Cumhuriyet**, 13 Mart 1930.

- “Güzel ve Güzellik”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 17, Mart 1930.
- “Nasıl Spor Yapıyorduk”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 18, Nisan 1930.
- “Jimnastik Şenliklerinin Manası Nedir”, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1930.
- “Çok Yaşamak için Gaile-Üzüntü-Kasavet-Halinden Memnun Olmalı”, **Türk Yurdu**, Sayı 33/227, Cilt 5-25, Eylül 1930.
- “Spor-Sporcu Hanımlar”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 23, Eylül 1930.
- “Başka Milletlerde Spor- Sokollar”, **Muhit**, Yıl 2, Sayı 24, Ekim 1930.
- “Çok Yaşamak İçin Toprağı Seviniz!”, **Cumhuriyet**, 23 Ekim 1930.
- “Darülfünunlar ve Spor”, **Türk Yurdu**, Sayı 35/229, Cilt 5-25, Kasım 1930.
- “Spor, Kırkıncıdan Sonra Hangi Spor Yapmalı”, **Muhit**, Yıl 3, Sayı 26, Aralık 1930.
- “Hayatta Muvaffak Olmak İçin Fırsat İcat Etmeli”, **Cumhuriyet**, 20 Aralık 1930.
- “Oyun”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 53, Şubat 1931.
- “Hayatta Muvaffak Olmak İçin Vakit Nakittir”, **Cumhuriyet**, 25 Şubat 1931.
- “Oyun”, **Gürbüz Türk Çocuğu**, Sayı 54, Mart 1931.
- “İyi Bir Sporcu musunuz”, **Muhit**, Yıl 3, Sayı 29, Mart 1931.
- “Yeni Bir Terbiye Metodu Boy Skavtlık”, **Resimli Şark**, Sayı 5, Mayıs 1931.
- “Güneş Banyosu Nasıl Yapılır”, **Muhit**, Yıl 3, Sayı 33, Temmuz 1931.
- “Musahabe-Nasıl Sporcu İstiyoruz”, **Cumhuriyet**, 22 Ekim 1931.
- “Musahabe, Hayat Bir Aynadır”, **Cumhuriyet**, 15 Kasım 1931.

“Musahabe-Oyunun Kıymeti”, **Cumhuriyet**, 30 Nisan 1932.

“Sofya İntibaları, Bulgarları Nasıl Buldum”, **Cumhuriyet**, 24 Ağustos 1932.

“Prag Müşahedeleri: Gözlere ve Kulaklara Hitap Eden Ahenk”, **Cumhuriyet**, 24 Eylül 1932.

“Prag’dan Sonra: Benim Rüyam”, **Cumhuriyet**, 27 Ekim 1932.

“İtalya’da Halk ve Gençlik Teşkilatı”, **Ülkü Halkevi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 3, Nisan 1933.

“Spor ve Gençlik”, **Yeni Türk**, Sayı 28, Kânunuevvel 1934.

“Kuvvet Nedir”, **Yeni Türk**, Sayı 29, Kânunusani 1935.

“Terbiye Bahisleri-İstanbul Üniversitesi ve Beden Kültürü”, **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1935.

“Ruhi Bahisler, Nelere Sinirlenirsiniz”, **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1935.

“Terbiye Bahisleri-Danimarka Çocukları”, **Cumhuriyet**, 3 Haziran 1935.

“Yolculuk Notları: Brüksel Sergisinde”, **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1935.

“Yolculuk Notları, Brüksel’de Soruyorlar Neye Güzel Mallarınızı Sergiye Yollamadınız”, **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1935.

“Yolculuk Notları, Arsuulusal Beden Terbiyesi Kongresi Brüksel’de Toplandı”, **Cumhuriyet**, 31 Temmuz 1935.

“Yolculuk Notları: Belçika’da İki Şey Bol ve Güzel, Çiçek ve Kadın”, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1935.

“Yolculuk Notları: Belçika’da Açık Hava Mektepleri Çoğalıyor”, **Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1935.

“Yolculuk Notları: Brüksel'de Çifte Evler Açık Hava Mektebinde”, **Cumhuriyet**, 19 Ağustos 1935.

“Yolculuk Notları: Spor Jimnastikleri ve Ritmikler”, **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1935.

“Yolculuk notları: Brüksel'de halkın talim ve terbiyesi için neler yapılıyor”, **Cumhuriyet**, 2 Eylül 1935.

“Yolculuk Notları: Yurt ve Ruh Birliği”, **Cumhuriyet**, 9 Eylül 1935.

“Yolculuk Notları: Belçika Plajları”, **Cumhuriyet**, 11 Eylül 1935.

“Terbiye Bahisleri-Bugünün Terbiye Meselesi”, **Cumhuriyet**, 9 Kasım 1935.

“Terbiye Bahisleri, Adabı Muâşeret”, **Cumhuriyet**, 24 Aralık 1935.

“Terbiye Bahisleri-Çok Oturuyoruz”, **Cumhuriyet**, 13 Ocak 1936.

“Spor Pedagojisi-Bir Sporcu Neler Bilmeli”, **Cumhuriyet**, 11 Şubat 1936.

“Spor Pedagojisi-Hiddet ve Spor”, **Cumhuriyet**, 22 Mart 1936.

“Terbiye Bahisleri-Sporun Ahlak ve Karakter Üzerine Tesiri”, **Cumhuriyet**, 27 Mart 1936.

“Terbiye Bahisleri-Bedenimizin Tuvaleti”, **Cumhuriyet**, 15 Nisan 1936.

“Terbiye Bahisleri-Spor Psikolojisi-Spor ve Ahlak”, **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1936.

“Terbiye Bahisleri, Yaşama Bilgisi”, **Cumhuriyet**, 17 Mayıs 1936.

“Terbiye Bahisleri-Açık Hava Mektepleri Nasıl Kuruldu?”, **Cumhuriyet**, 2 Ağustos 1936.

“Terbiye Bahisleri- Kongrede İnsan Neler Öğreniyor”, **Cumhuriyet**, 15 Ağustos 1936.

“*Terbiye Bahisleri-Güzellik Çirkinlik Davası*”, **Cumhuriyet**, 1 Kasım 1936.

“*Müşahabe-Güç işlerden Mektep Hekimliği*”, **Akşam**, 26 Teşrinisani 1936.

“*Spor Pedagojisi*”, **Türk Spor Kurumu**, Sayı 22, 30 Kasım 1936.

“*Fikir Pehlivanı mı? Vücut Pehlivanı mı?*”, **Türk Spor Kurumu**, Sayı 23, 7 Aralık 1936.

“*Perşembe Müsahabeleri-Türk Genci Bugünün işini Yarına Bırakma! Her İş Tam Vaktinde Gör!*”, **Akşam**, 18 Şubat 1937.

“*Perşembe müsahabeleri-Şişmanlık ve Zayıflık Derdi*”, **Akşam**, 25 Şubat 1937.

“*Perşembe müsahabeleri-Nasıl Güzelleşilir*”, **Akşam**, 18 Mart 1937.

“*Perşembe Müsahabeleri-Muvaffakiyetin 2 Anahtarı Sabır ve Sebat*”, **Akşam**, 29 Nisan 1937.

“*Sağlık Bahisleri-Halkın Sıhhati*”, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1937.

“*Sağlık Bahisleri-İçtimai Islahat*”, **Cumhuriyet**, 17 Temmuz 1937.

“*Perşembe müsahabeleri-Kadının Yurd ve Beden Terbiyesi*”, **Akşam**, 12 Ağustos 1937.

“*Spor Pedagojisi-Çocuklar ve Spor*”, **Cumhuriyet**, 21 Eylül 1937.

“*Perşembe Müsahabeleri, Fikrî ve Bedî Hayat Nedir*”, **Akşam**, 30 Eylül 1937.

“*Terbiye Bahisleri-Fransız Ordusunda Beden Terbiyesi*”, **Cumhuriyet**, 17 Ekim 1937.

“*Perşembe Müsahabeleri-Fikrin Kudreti Yapacaksın*”, **Akşam**, 30 Aralık 1937.

“*Perşembe Müsahabeleri-Türk Genci Kendine Güven*”, **Akşam**, 6 Ocak 1938.

“*Perşembe Müsahabeleri-Mekteplerde Dayak*“, **Akşam**, 3 Şubat 1938.

“*Perşembe Müsahabeleri-Mekteplerde Disiplin -2-*“, **Akşam**, 10 Şubat 1938.

“*Terbiye Bahisleri-Stadyumların Cemiyete Fayda ve Zararları*”, **Cumhuriyet**, 4 Şubat 1938.

“*Perşembe Müsahabeleri-Kıskançlık Bir Hastalık mıdır*”, **Akşam**, 31 Mart 1938.

“*Terbiye Bahisleri, Muvaffak Olmanın Sırrı*”, **Cumhuriyet**, 19 Nisan 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Daima Genç Kalmak İstiyor musunuz*”, **Akşam**, 16 Haziran 1938.

“*Perşembe Müsahabeleri-Gençlerle Baş başa-Cemiyet Hayatında Laubalilik*”, **Akşam**, 30 Haziran 1938.

“*Terbiye Bahisleri, Saadet Nasıl Elde Edilir*”, **Cumhuriyet**, 13 Temmuz 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Yaşı Elliye Geçmiş Olanlar için İhtiyarlık*”, **Akşam**, 21 Temmuz 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Briüksel'de Çifte Evler -1-*“, **Akşam**, 28 Temmuz 1938.

“*Musahabe, Kuruntu-Vesvese*”, **Cumhuriyet**, 2 Ağustos 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Spor Pedagojisi- Sporun mizaç, karakter ve şuurla münasebeti*”, **Akşam**, 25 Ağustos 1938.

“*Pazartesi Musahabeleri, Telkin*”, **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1938.

“*Perşembe müsahabeleri -Terlemenin Lüzum ve Faydası*”, **Akşam**, 1 Eylül 1938.

“*Pazartesi Musahabeleri - Herkes Hoca Olur Mu*”, **Cumhuriyet**, 12 Eylül 1938.

“*Ömrümün Kitabından, Abdülhamit Vükelasını Nasıl Yendim II*”, **Foto Magazin**, Sayı 6, 1 Ekim 1938.

“*Musahabe-Bir Irk Nasıl İhya Edilir*”, **Cumhuriyet**, 19 Ekim 1938.

“*Pazartesi Müsabaheleri-Bir Irk Nasıl İhya Edilir*”, **Cumhuriyet**, 31 Ekim 1938.

“*Ömrümün Kitabından, Abdülhamit Vükelasını Nasıl Yendim III*”, **Foto Magazin**, Sayı 7, 1 Kasım 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Güzel Konuşmak Sanatı*”, **Akşam**, 3 Teşrinisani 1938.

“*Pazartesi Musahabeleri, Kurbağa Yutunuz!*”, **Cumhuriyet**, 7 Kasım 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Güzel Konuşmak Sanatı -2-*“, **Akşam**, 10 Teşrinisani 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Atatürk Nasıl Konuşurdu*”, **Akşam**, 17 Teşrinisani 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Güzel Konuşmak Sanatı-Mikrofon Önünde Nasıl Konuşulur -3-*“, **Akşam**, 1 Kânunuevvel 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Yunanistan'ın Üç Büyük Hatibi -5-*“, **Akşam**, 8 Kânunuevvel 1938.

“*Pazartesi Musahabeleri, İftira Ediniz*”, **Cumhuriyet**, 12 Aralık 1938.

“*Perşembe müsahabeleri-Güzel Konuşmak Sanatı - Büyük Hatipler Nasıl Konuşurlar -6-*“, **Akşam**, 15 Kânunuevvel 1938.

“*Perşembe Müsahabeleri-Kuruntu Tehlikelidir*“, **Akşam**, 22 Kânunuevvel 1938.

“*Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır*“, **Foto Magazin**, Sene 1, Sayı 9, 1 İkinci Kanun 1939.

“*Pazartesi Musahabeleri-Kırkından Sonra!*“, **Cumhuriyet**, 2 Ocak 1939.

“*Perşembe Müsahabeleri-Türk Genci ile Baş başa-Fırsat Nedir ve Nasıl Elde Edilir*“, **Akşam**, 5 Ocak 1939.

“*Pazartesi Musahabeleri-Ellisinden Sonra*“, **Cumhuriyet**, 9 Ocak 1939.

“*Perşembe müsahabeleri-Bayanlar Nasıl Güzelleşebilirler -2-*“, **Akşam**, 19 Kânunusani 1939.

“*Perşembe müsahabeleri-Bayanlar Nasıl Güzelleşebilirler -2-*“, **Akşam**, 26 Kânunusani 1939.

”*Perşembe müsahabeleri-Spor ve İlim -2-*“, **Akşam**, 9 Şubat 1939.

“*Perşembe müsahabeleri-Kadınlar Nasıl Spor Yapmalı*“, **Akşam**, 16 Şubat 1939.

“*Spor ve İlim*“, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 3, Mart 1939.

“*Musahabe, Mesut olmak için daima şen olmaya çalışınız*“, **Cumhuriyet**, 9 Haziran 1939.

“*Musahabe- Tatilde Çocuklarımızı Nerelere Götürmeliyiz?*“, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1939.

“*Perşembe müsahabeleri-Çocuklarımızın Bel Kemiği*“, **Akşam**, 29 Haziran 1939.

“Musahabe, Flüt Çalmasını Nasıl Öğrendim”, **Cumhuriyet**, 18 Temmuz 1939.

“Musahabe, Mekteplerde Beden Terbiyesi”, **Cumhuriyet**, 28 Temmuz 1939.

“Musahabe, İstanbul'da Yeraltı Treni Yapılmaz mı?”, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1939.

“Pazar Musahabeleri-Faik Hoca Kimdir”, **Ulus**, 23 Kasım 1941.

“Spor”, **Büyük Çağ**, Sayı 3, 1947.

“Subayların Bedeni Vasıfları”, **Büyük Çağ**, Sayı 4, 1947.

“Subayların Ruhi Vasıfları”, **Büyük Çağ**, Sayı 5, 29 Ekim 1947.

“Muallim Mektebinin 75. yılına dair bir hatıra”, **Aylık Öğretmen Dergisi**, Yıl 1, Sayı 5-6-7-8, Mart 1948.

“Spor Âleminde 60 Sene: Geçmiş Zaman Olur ki, Hayali Cihan Değer”, **Yeni İstanbul**, 11 Haziran 1950.

“Spor Âleminde 60 Sene-İsveç Kralı ile Nasıl Tenis Oynadım?”, **Yeni İstanbul**, 2 Temmuz 1950.

“Hatıralar”, **Türk Yurdu**, Sayı 267, Nisan 1957.

4. Kitaplar

Abalı, Ali, **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Gençlik ve Spor**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1974.

Ahmet Cevat, **Musahabat-ı Ahlakiye, Sıhhiye, Medeniye, Vataniye ve İnsaniye**, Hilal Matbaası, İstanbul, 1330.

Ahmet Hilmi, **Kuylarda Çocuk Oyunları**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

Ahmet İhsan, **Matbuat Hatıralarım 1888-1923**, Cilt 2, (Meşrutiyetin İlanından Umumi Muharebeye Kadar 1908-1914), Ahmet İhsan Matbaası Limited Şirketi, İstanbul, 1931.

Akın, Yiğit, **“Gürbüz ve Yavuz Evlatlar” Erken Cumhuriyet’te Beden Terbiyesi ve Spor**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Akpınar, Alişan – Rogan, Eugene L., **Aşiret Mektep Devlet Osmanlı Devletinde Aşiret Mektebi**, Aram Yayınları, 2002.

Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007.

Ali Faik, **Jimnastik Yahud Riyazet-i Bedeniyye**, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, H. 1307.

Alpman, Cemal, **Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1972.

Altav, Nejat, **Voleybol Tarihi**, Türk Spor Vakfı Yayınları, Ankara, 1988.

Altunya, Niyazi, **Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)**, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara, 2006.

Arıburnu, Kemal, **Milli Mücadele’de İstanbul Mitingleri**, Yeni Matbaa, Ankara, 1951.

Armaoğlu, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007.

Atabeyoğlu, Cem, **Atatürk ve Spor**, Hisarbank Kültür Yayınları, İstanbul, 1981.

_____, **Kurucumuz Selim Sırrı Tarcan**, TMOK Yayınları, İstanbul, 2000.

_____, **Sporda Devlet mi? Devlette Spor mu?**, TMOK Yayınları, İstanbul, 2001.

_____, **Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi**, An Grafik Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1991.

_____, **Türkiye'de Spor Yazarlığının 100. Yılı (1891-1991)**, Türkiye Spor Yazarları Derneği Yayını, İstanbul.

Aydemir, Şevket Süreyya, **Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa**, İstanbul, 1970.

Bali, Rıfat N., **Saray'ın ve Cumhuriyet'in Dişçibaşısı Sami Günzberg**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Bayrak, M. Orhan, **Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)**, Küll Yayınları, İstanbul, 1994.

Beden Terbiyesi ve Halk Sağlığı, Alâeddin Kırıl Basımevi, Ankara, 1941.

Bediz, Rıza, **İzcilik ve İzci Kampları**, Pedagoji Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1955.

Berkes, Niyazi, **The Development of Secularism in Turkey**, McGill University Press, Montreal, 1964.

_____, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012.

Beşikçi, Mehmet, **Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

Beynelmîlel Olimpiyat Oyunları, Matbaa-i Ebuuzziya, İstanbul, 1340.

Bilge, Nalân, **Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

Celal Abdi, **Muhtasar Mekteb Hıfzıssıhhası**, Milli Matbaa, İstanbul, 1926.

Çakır, Ahmet, **90 Soruda Galatasaray Tarihi (1905-1998)**, Demir Ajans Yayınları, 1995.

Çapan, M. Şevki, **Türk Sporunda Selim Sırrı Tarcan**, Ünyay Yayıncılık, Muğla, 1999.

Çetin, Mahmut, **Biyografi Kitabı**, Biyografi Net İletişim ve Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Dağlaroğlu, Rüştü, **Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi 1907-1957**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1957.

_____, **Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi 1907-1987**, Fenerbahçe Spor Kulübü, İstanbul, 1987.

Dârümuallimât Programı, İstanbul 1330.

Doğan, Şaban, **Ailede Çocuk Terbiyesi Hakkında Bir Konferans**, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1934.

Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan, Ülkü Basımevi, 1950.

Dönmez, Necate Baykoç, **Oyun Kitabı**, Esin Yayınevi, İstanbul, 2000.

Edib Kemal, **Kanunlarımız**, Birinci Cilt: Kavanin-i Esasiye-Kavanin-i İdare), Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul, 1924.

Engin, Vahdettin, **Mekteb-i Sultani**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2016.

Ergin, Osman Nuri, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt 1-2, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

_____, **Türkiye Maarif Tarihi**, Cilt 3-4, Eser Matbaası, İstanbul 1977.

Ergün, Mustafa, **İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)**, Ocak Yayınları, Ankara 1996.

Fişek, Kurthan, **100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1985.

_____, **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980.

Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun-ı Muvakkat ve Talimâtnâme, Matbaa-i Askeriye, Dersaadet, 1332.

Güç Dernekleri Hakkında Nizâmname, İstanbul, Matbaai Askeriyye-Süleymaniye, 1330.

Güner, Zekai – Kabataş, Orhan, **Milli Mücadele Beyannameleri ve Basını**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1980.

Güneş, Günver, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Sporların İzmir'e Girişi (1850-1922)**, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2012.

Güneş, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM- V. Dönem (1935-1939) II. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları No:26.

Halkın, Leon – E., **Tarih Tenkidinin Unsurları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Hasan Fuad, **Asosiyetin Futbol**, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 7.

Hayta, Necdet - Birbudak, Togay Seçkin, **Balkan Savaşlarında Edirne**, ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010.

Hiçyılmaz, Ergun, **Türk Spor Tarihi**, Demet Ofset İstanbul, 1974.

Himaye-i Etfal Umumî Merkezi, **Çocuk Haftası**, Cilt 2, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1930.

Hüseyin Fuat, **Asosiyetin Futbol Oyununun Kavâid-i Umûmiyesi**, İttihad Spor Kulübü Külliyyatı: 7.

II. Meşrutiyet'in İlk Yılı 23 Temmuz 1908-23 Temmuz 1909, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018.

İsfendiyaroğlu, Fethi, **Galatasaray Tarihi**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1952.

İsmail Paşa (Ser-etibba) (çev.), **Risale-i Jimnastik**, İstanbul Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane Matbaası, İstanbul, 1847.

İstanbul Futbol Birliği, **Futbol-Kavaid-i Umumiye**, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1914.

İzci Ahmet, **Türk İzci Teşkilatı**, Muallim Ahmet Hilmi Kitaphanesi, İstanbul, 1930.

Karaman, Atif, **Osmanlı Devletinde Spor**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

Karabekir, Kazım, **Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik?**, 2. Cilt, 2. Basım, İstanbul, Emre Yayınları, 1995.

Karabekir, Kazım, **Türkiye'de ve Türk Ordusunda Almanlar**, Emre Yay., İstanbul 2001.

Koçer, Hasan Ali, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974.

_____, **Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi**, Ankara 1967.

Kodaman, Bayram, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

Kolektif, **Türk Tarihinin Ana Hatları**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

Kütükoğlu, Mübahat, **Tarih Araştırmalarında Usul**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Lefebure, Capitaine-Commandant (Clement Julien Joseph), **Méthode de gymnastique éducative, cours professé à l'école normale de gymnastique et d'escrime**, Bruxelles, 1905.

Lermioğlu, Osman Nuri, **Halkın İstemediği İnkılâp: Meşrutiyet**, Sabah Kültür Yayınları, İstanbul, 1976.

Les Jeux de la VIIIe Olympiade Paris 1924 – Rapport Officiel, Paris: Librairie de France, 1924.

M. Sami, **İzci Rehberi**, Zarafet Matbaası, İstanbul 1914.

Mehmed Esad, **Mirat-ı Mekteb-i Harbiye**, İstanbul, 1315.

Milli Olimpiyad Cemiyeti Yerine Kaim Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti, Ahmet İhsan Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, İstanbul, 1922.

Mustafa Hami, **Cinnastik Talimnamesi**, Mekteb-i Fünun Harbiye-i Cenab-ı Malukane Matbaası, İstanbul, 1283.

_____, **Jinnastik Talimnamesi Atlası**, Harbiye Matbaası, İstanbul, 1866.

Mutlu, Cengiz, **Osmanlı'da Bir Ermeni Hariciye Nazırı Gabriel Noradunkyan Efendi**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2015.

Münir Ahmet, **Çocuk Bakımı**, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1936.

Nazım Şerafeddin, **Bahçe ve Salonlarda Cinnastik Talimi Yahud Bi't-Tedric Cümle-i Adaliyenin Neşv-u Nemasına Mahsus Tecarib-i Bedeniye Eğlenceleriyle Her Yerde İcrası Kabil Bila-Echiza Talimat-ı Makuleden Bahis Sıhhatnüma**, A. K. Tozliyan İdare-i Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, H. 1302.

Nevsal-i Milli, Artun Asurdiyan ve Mahdumları Matbaası, Dersaadet, 1330.

- Okay, Cüneyd, **Meşrutiyet Çocukları**, Bordo Kitaplar, İstanbul, 2000.
- Oksal, Feliha Sedat, **Genç Kız Yetişirken**, Marifet Basımevi, İstanbul, 1940.
- Ortaylı, İlber, **Tarih Yazıcılığı Üzerine**, Cedit Neşriyat, Ankara, 2011.
- Osmanoğlu, Ayşe, **Babam Sultan Abdülhamid**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
- Örnek, Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977.
- Özdoğan, Berka, **Çocuk ve Oyun**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.
- Özege, M. Seyfettin, **Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu**, Cilt 3, Fatih Yayınevi Matbaası İstanbul, 1975.
- Öztürk, Kazım, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Baha Matbaası, İstanbul, 1968.
- Polat, H. Nazım, **Müdafaa-i Milliye Cemiyeti**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Powell, Baden, **Erkek Çocuklar İçin İzcilik**, Çev. Ahmet E. Uysal, Nezihi Erkol, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1964.
- Pura, Fuat, **Bizde ve Dünyada İzcilik**, Alâeddin Kıral Matbaası, Ankara, 1939.
- Resneli Niyazi Hatıratı**, Haz. Nurer Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2003, s.128
- Sağlık Hizmetlerinde 50 Yıl**, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1973.
- Sakaoğlu, Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

San, Haluk, **Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde: Olimpizm veya Olimpik Hareket**, 2. Kitap, Hürriyet Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1985.

_____, **Olimpiyatlarda Türk Sporcuları**, Hürriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1988.

Schebber, **Riyazet-i Bedeniyye-i Tıbbiyye**, Çev. Mustafa Hami Paşa, Takvimhane-i Amire, İstanbul, 1276.

Selim Sırrı Tarcan'ın Yaşamı ve Hizmetleri, Türk Eğitim Derneği IV. Anma Toplantısı, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 19 Kasım 1997.

Somalı, Vâlâ, **Beşiktaş Spor Tarihi - Türk Sporunda 75 Yıl (1903 -1978)**, Be-Ka Basımevi, İstanbul, 1978.

_____, **Türk-Dünya Voleybol Tarihi (1895-1986)**, Duran Ofset, İstanbul, 1986.

Soysal, Selahattin, **Türk İzciliğinin 60.Yılı 1912-1972**, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1972.

Spencer, Herbert, **Education: Intellectual, Moral, and Physical**, D. Appleton and Company, New York, 1895.

Spitzzy, Hans, **Çocuğun Bedeni Terbiyesi**, Çeviren Ali Haydar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

Süleyman Rıza, **Asosiyeshın Futbol**, Serasi Matbaası, Trabzon, 1338 (1922).

Şemsettin Sami, **Kamus-ı Türkî**, İkdam Matbaası, Dersaadet, 1317.

Tayga, Yunus, **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990.

The Fourth Olympiad Being Official Report of The Olympic Games of 1908, The British Olympic Association, London, 1909.

The Ninth Olympiad Being The Official Report of the Olympic Games of 1928 Celebrated at Amsterdam, The Netherlands Olympic Committee, Amsterdam, 1928.

Tokgöz, Server Kâmil, **Okul Sağlık Bilgisi**, Hapisane Matbaası, Ankara, 1938.

Topuz, Hıfzı, **Nişantaşı Anıları**, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2009.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, Cilt 1, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984.

_____, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, Cilt 3, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

Tunca, Yusuf, **Okul Sağlığı ve Sağlık Eğitimi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ), **Dördüncü Umumi Kongre**, (2 Eylül 1927’den 9 Eylül 1927’ye kadar), Akşam Matbaası, İstanbul, 1928.

_____, **Teşkilat ve Nizam-ı Umumiye**, TİCİ Yayını, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1923.

_____, **Üçüncü Umumi Kongre**, (28 Eylül 1926’dan 2 Teşrinievvel 1926’ya kadar), Milli Matbaa, İstanbul, 1927.

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin 100 Yılı 1908-2008, (Der: Altuğ İstanbulluoğlu), Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2008.

Uçar, Ahmet, **İslam Dünyasında Misyoner Orduları**, Çamlıca Yayınevi, İstanbul, 2014.

Unat, Faik Reşit, **İkinci Meşrutiyetin İlânı ve Otuzbir Mart Hâdisesi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Unat, Faik Reşit, **Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1964.

Uzgören, Gökhan, **Türk İzcilik Tarihi**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2000.

_____, **Türkiye’de İzciliğin Gelişimi**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Ülken, Mustafa, **Toplulukların Yükselişinde Beden Terbiyesinin Rolü**, Aydınlık Basımevi, İstanbul, 1939.

Ünal, Uğur – Birbudak, Tolga Seçkin, **İstanbul Dârulmuallimîni (1848-1924)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013.

Üstel, Füsun, **“Makbul Vatandaş”ın Peşinde II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor, Çankaya Matbaası, Ankara, 1943.

Wallach, Jehuda L., **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**, (Çev., Fahri Çeliker) Genelkurmay Basımevi, Ankara 1977.

Yalın, Zeki Ragıp, **Spor-Sağlık-Kültür**, Cumhuriyet Halk Partisi Yayını, Ankara, 1938.

Yalın, Halil İbrahim, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.

Yamak Ateş, Sanem, **Asker Evlatlar Yetiştirmek II. Meşrutiyet Dönemi’nde Beden Terbiyesi, Askerî Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütlenmeleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Yıldız, Doğan, **Çağlarboyu Türkler’de Spor**, Telebasım, İstanbul, 2002.

_____, **Türk Spor Tarihi**, Üç-Er Yayıncılık.

Yılmaz, Muhammet, **Etkili Öğretmenlik**, Dem Yayınları, İstanbul, 2014.

Y.M.C.A. Gençler Cemiyet-i Hıristiyanitesi Nedir Ne Yapıyor?, Agop Matyusyan Matbaası, Dersaadet, 1913.

Yücel, Hasan Ali, **Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

5. Makaleler

“95 kalem emektarının jübileleri”, **Cumhuriyet**, 1 Ekim 1948.

Abidin Daver, “*Spora Tapan bir Memleket: Almanya- Almanya’da âli spor ve jimnastik mektepler*” ,**Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1930.

Ahmetoğlu, Selim, “*An Evaluation On Selim Sırrı (Tarcan)'s “İsveç Hatıraları” (Memoirs From Sweden) In Şehbâl Magazine*”, **Türkiyat Mecmuası**, C. 21/Bahar, 2011.

Ahmet Fetgeri, “*Kadınlar ve Spor*“,**Türk Spor**, Sayı 8-60, 13 Teşrinisani 1930.

_____, “*Kadınlar ve Spor*“,**Türk Spor**, Sayı 10-62, 4 Birinci Kanun 1930.

_____, “*”Refah İçin Spor” Değil, “Refaha Varmak İçin Spor”*“,**Türk Spor**, Sayı 16-68, 15 İkinci Kanun 1931.

_____, “*Spor Kulübü Bir Milli Mekteptir*”, **Türk Spor**, Sayı 14, 2 Kânunusani 1930.

_____, “*Spor ve Müsabaka*”, **Türk Spor**, Sayı 23, 6 Mart 1930.

_____, “*Sporun Yükselmesi İçin Ne Yapmalıyız? Birinci İş: Saha*”, **Türk Spor**, Sayı 3, 17 Teşrinievvel 1929.

_____, “*Türk Jimnastiği..*”, **Türk Spor**, Sayı 40-92, 4 Temmuz 1931.

Ahmet Mithat Efendi, “*Bend-i Mahsus-ı Sihhi Cimnastik yani Riyazet-i Bedeniye*”, **Tercüman-ı Hakikat**, Sayı 3325, 1 Temmuz 1305/13 Temmuz 1889).

Ak, Bilal, “*Türkiye Cumhuriyeti’nde Sağlık Hizmetleri*”, **Türkler**, Cilt 17, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2003.

Akın, Galip, “*Yaşlanmada Fiziksel Aktivite ve Egzersizin Yeri*”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2017.

Akın, Yiğit, “*Ana Hatları ile Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları*”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 103, 2005.

Akif Emrullah, “*Çocuk Bakımı*”, **Çocuk Haftası**, Cilt 2, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1930.

Akifoğlu, Mazhar, “*Aziz İdealist ve Ocaklı Selim Sırrı Tarcan’ın Ebediyete İntikali Karşısında*”, **Türk Yurdu**, Sayı 267, Nisan 1957.

Alemdaroğlu, Ayça, “*Öjeni Düşüncesi*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik**, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Alkaç, Nüzhet, “*Hayat mücadelesinde ve vatan müdafaasında Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Üçüncü Yıl, Sayı 29, Mayıs 1941.

Alkan, Mehmet Ö., “*Osmanlı idman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’na*” **Toplumsal Tarih**, Sayı 211, Temmuz 2011.

Altın, Hamza, “*Harputlu Selim Sırrı ve Onun Yayınladığı Terbiye ve Oyun Mecmuası*”, **Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi**, Cilt: III, Sayı:1, Elazığ, 2016.

As, Efdal, “*İktidar-Spor Kurumları İlişkileri Bağlamında İki Dünya Savaşı Arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı Olimpiyatlar (1924 Paris, 1928*

Amsterdam, 1936 Berlin)”, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl 12, Sayı 24 (Güz 2016).

_____, “*İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Bir Uluslararası Entegrasyon Örneği Olarak Modern Olimpiyatlara Katılım*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 59, Güz 2016.

Asiltürk, Baki, “*Edebiyatın Kaynağı Olarak Seyahatnameler*”, **Turkish Studies**, Volume 4 /1-I, Winter 2009.

Atabeyoğlu, Cem, “*Basketbol*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

_____, “*Voleybol*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

_____, “*Spor-Jimnastik*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

_____, “*Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

Atay, Falih Rıfki, “*Spordan istediğimiz Efendice Oyun*”, **Top**, Sayı 6/58, 30 Aralık 1935.

_____, “*Ankara Stadyomu*”, **Türk Spor Kurumu Dergisi**, Sayı 25, 21 Aralık 1936.

“*Atina Büyük Elçisi Edip Ruşen Eşref’in 2 Nisan 1949 da Selim Sırrı Tarcan’a Yolladığı Mektup*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

“*Avrupalıya Tahsile Gidecek Gençlerimiz*”, **Vatan**, 8 Ocak 1925.

“*Ayak Topu*”, **İdman**, Sayı 13, 5 Kânunuevvel 1329.

Aygen, Şehbal, “*Selim Sırrı Tarcan’la Baş Başa*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

Aygün, Özcan, “*Memduh, Abdülhalim*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 29, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

Baba, Nüzhet, “*Spor mu, İdman mı?*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 11, İkinciteşrin 1939.

Balcıoğlu, Mustafa, “*Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gençliğin Savaşa Hazırlanması ile İlgili İki Belge İki Görüş*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt 5, Sayı 20, 1997.

_____, “*Osmanlı Genç Dernekleri*”, **Türk Kültürü**, Yıl 3, Sayı 346, Şubat 1992.

_____, “*Osmanlı Genç Derneklerinden İnkılâp Gençleri Derneklerine*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 13, Temmuz 1997.

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, “*Selim Sırrı Tarcan*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

Baydar, Nasuhi, “*Spor Ne İçin*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Yıl 4, Sayı 43, Nisan 1943.

Bayındır Uluskan, Seda, “*Atatürk Döneminde Halk Terbiyesi ve Buna Dair Bir Yayın Örneği: Halk Dergisi*”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi**, Sayı 9 (Yıl:5/2006), İstanbul 2007.

Bayrak, Turan, “*İzciliğin Türkiye’ye Gelişi ve Günümüzde Görünümü*”, **Sosyoloji Dergisi**, Sayı 20, 2010/1.

“*Beden Terbiyesi Enstitüsü ve Selim Sırrı Tarcan*”, **Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuasının 40 ıncı sayısına ek.**, 1 Haziran 1942.

“*Beden Terbiyesi Hocası Dün Geldi*”, **Cumhuriyet**, 8 Ocak 1933, s. 2.

Bekman, Münir Müeyyet, “*Sporda Fertlik ve Cemiyetlik İddialarının Mahiyeti Hakkında*”, **Spor Postası**, Yıl 1, Sayı 16, 28 Temmuz 1934.

_____, “*Gençlik teşkilatı demek spor demek değildir*”, **Spor Postası**, Yıl 2, Sayı 55, 27 Nisan 1935.

Beşikçi, Mehmet, “*Militarizm, Topyekun Savaş ve Gençliğin Seferber Edilmesi: Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı İmparatorluğu’nda Paramiliter Dernekler*”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Sayı 8, Bahar 2009.

_____, “*“İhtiyat Zâbiti”nden “Yedek Subay”a: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Zorunlu Askerlik Kategorisi Olarak Yedek Subaylık ve Yedek subaylar, 1891-1930*”, **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Sayı 13, Güz 2011.

“*Beynelmilel Beden Eğitimi Kongresi*”, **Milliyet**, 8 Ağustos 1953.

(Bölükbaşı), Rıza Tevfik, “*Selim Sırrı Kimdir*”, **Servet-i Fünun**, Cilt 42, Sayı 1084, 1 Mart 1328.

_____, “*Selim Sırrı Kimdir?*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan** Ülkü Basımevi, 1950.

“*Bu Ayın Terbiye-i Bedeniye Havadisleri*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 10, Nisan 1923.

Burhan Asaf, “*Spor Telâkkimiz*”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 1933.

Burhaneddin, “*Darülfünun’da İlk Eser-i Faaliyet*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 1, 1 Ağustos 1327.

_____, “*Hükümetin Spora Karşı Şayan-ı Şükran Alakası*”, **Spor Âlemi**, Sayı 8-9/121, 13 Kânunusani 1339.

Cora, Yaşar Tolga, “*Asker-Vatandaşlar ve Kahraman Erkekler: Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı Dönemlerinde Beden Terbiyesi Aracılığıyla İdeal Erkeğin Kurgulanması*”, **Erkek Millet Asker Millet Türkiye’de Militarizm, Milliyetçilik, Erkek(lik)ler**, Derleyen: Nurseli Yeşim Sünbuloğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

Coşkun, Menderes, “*Seyahatnâme*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.

Coubertin, Pierre de, “*Olympic Memoirs, The IOC in Berlin (1909)*”, **Olympic Review**, Sayı 115, Mayıs 1977.

_____, “*Olympic Memoirs, Budapest (1910)*”, **Olympic Review**, Sayı 118, Ağustos 1977.

Çağlı, Elif, “*Türkiye’de “İdeal” Kadının Kurgulanmasında Bir Araç Olarak Spor ve Beden Terbiyesi*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 216, Aralık 2011.

Çapan, M. Şevki, “*Selim Sırrı Tarcan’ın Zeybek Oyunu Derleme Çalışmaları*”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 8, Bahar 2002.

Çatalbaş, Resul, “*Young Men’s Christian Association’ın Türkiye’deki Faaliyetleri*”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 55:1 (2014).

Çavdar, Necati, “*II. Meşrutiyet Döneminde “Mekteblere Mahsus İlm-i Terbiye-i Etfal” Üzerine Değerlendirmeler*”, **Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlâk ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu**, Cilt 2, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2016.

Çavdar, Necati, “*Tarihsel Biyografi İnşasında Sübjektiflik Sorunu*”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 60, Eylül 2017.

Çelebi, Mevlüt, “*Selim Sırrı Tarcan’ın Jön Türklüğü*”, **Tarih ve Toplum**, Sayı 236, Ağustos 2003.

Çelen, Nermin, “*Ana-Babaların Çocuğun "Oyun Hakkı"na İlişkin Tutumları*”, **Cumhuriyet ve Çocuk**, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri (Yay. Haz: Bekir Onur). A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay: 2., Ankara 1997.

Çelik, Meryem – Gündoğdu, Kerim, “*Türkiye’de Okulöncesi Eğitimi Tarihsel Gelişimi*”, **KKEFD/JOKKEF**, Sayı 16, 2007.

“*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 1, 1 Ağustos 1327.

“*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi Mabad*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 2, 15 Ağustos 1327.

“*Darülfünun Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamnamesi Mabad ve Hitam*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327.

“*Darülmualimin Şuunu*”, **Tedrisat Mecmuası**, Sayı 44.

“*Darülmualimin-i Âliye’nin İkinci İdman Bayramı*”, **Tedrisat**, Sayı 40, 1 Temmuz 1333.

Deretarla Gül, Ebru, “*Meşrutiyet’ten Günümüze Okul Öncesi Eğitim*”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, 2008.

Doktor Besim Ömer, “*Niçin Yiyoruz*”, **Nevsal-i Afiyet**, Üçüncü Yıl, Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1320.

“*Doktor Diver’in Programı ve Olimpiyatlar Hakkında Selim Sırrı Bey’den Aldığımız Mektup*”, **Spor Âlemi**, Sayı 5/29, 23 Kânunuevvel 1336.

“*Dr. Osman Şevki Bey Selim Sırrı B. ye Cevap Veriyor*”, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1930.

Dubreucq, Francine, “*Jean-Ovide Decroly (1871-1932)*”, **Prospects**, Vol. 23 No. 1/2, 1993.

Duymaz, Recep, “*Celâl Nuri İleri*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

“*Dünkü İdman Bayramı*”, **Vakit**, 4 Mayıs 1334.

“*Dünkü İdman Şenliği*”, **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1934.

““*Dünya Beden Eğitimi*” *Üçüncü Kongresi Bu Yıl İstanbul’da Toplanıyor*”, **Milliyet**, 15 Nisan 1953.

“*Dünya Beden Eğitimi kongresi dün toplandı*”, **Milliyet**, 3 Ağustos 1953.

“*Dünya Üçüncü Beden Eğitimi Kongresi Bitti*”, **Milliyet**, 9 Ağustos 1953.

Edhem Nejad, “*Mektebler ve Oyun*”, **Tanin**, 19 Nisan 1911.

“*Eğitim Kongresi*”, **Milliyet**, 1 Ağustos 1953.

Ertan, Temuçin F., “*80 Yıllık Ömürde, 72 Yıllık Cumhuriyet Tanıklığı: Mehmet Ali Eke*”, **Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, Sayı 16, Ankara, 2003.

_____, “*Cumhuriyet Tartışmasının Bir Boyutu: Soyadı Kanunu*”, **Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, Sayı 10, Ankara, 2000.

Es, Hikmet Feridun, “*Selim Sırrı’nın Hayatı Hakkında*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

F. C., “*Mektup*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 1, Sayı 3, 1 Eylül 1327.

Fenik, Mümtaz Faik, “*Futbolda Seyirci*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 8, Ağustos 1939.

Fişek, Kurthan, “*Türkiye’de Spor*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

”Fon Hof ve Selim Sırrı Beyler”, **Ahenk**, 14 Eylül 1332 (27 Eylül 1916).

“Genç Dernekleri, Arazi Üzerinde Tatbikat”, **Tasvir-i Efkâr**, 1 Haziran 1332 (14 Haziran 1916).

Genç Dernekleri Müfettiş-i Umumisi Miralay Von Hoff, “Osmanlı Genç Derneklerinin Teşkilât ve Tekâmülü”, **İkdam**, 11 Teşrinisani 1332 (24 Kasım 1916).

“Genç Dernekleri, Selim Sırrı Bey İle Mülakat”, **Tasvir-i Efkâr**, Sayı 1817, 15 Temmuz 1332.

“Genç Dernekleri Teftişi”, **İkdam**, 28 Teşrinievvel 1332 (10 Kasım 1916).

“Genç Dernekleri Teşkilâtı”, **Ahenk**, 10 Ağustos 1332 (23 Ağustos 1916).

“Genç Dernekleri Teşkilatı Hakkında: Teşkilata Memur Miralay Fon Hof Beyin Beyanâtı”, **İkdam**, 22 Nisan 1332 (5 Mayıs 1916).

“Genç Dernekleri Teşkili Hakkında Kanun-u Muvakkat”, **Takvim-i Vekayi**, Sayı 2506, 9 Nisan 1332.

“Gençlerin En Yaşlısı, Yaşlıların En Genci”, **Milliyet**, 16 Mart 1956.

Gökberk, M. Ali, “Selim Sırrı Tarcan”, **Tan**, 7 Mart 1957.

Gökçepınar, Sadeddin, “En Yaşlı Beden Terbiyecimiz Selim Sırrı Tarcan”, **Akşam**, 26 Haziran 1950.

Gölpınarlı, Abdülbaki, “Hafta sonu sohbeti: Selim Sırrı Tarcan”, **Tan**, 21 Mart 1957.

Günay, Nejla, “Atatürk Döneminde Türkiye’de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü”, **Atatürk Araştırma Merkezi ATAM Dergisi**, Cilt 29, Sayı 85, Mart 2013.

Gürel, Emel – Akkoç, Uğur, “Stadyum: Benzerlikler, Koşutluklar ve İzdüşümler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 19, Güz 2011.

Gürsoy, Akile, “Sağlık, Gençlik, Güzellik”, **Üç Kuşak Cumhuriyet**, Editör: Uğur Tanyeli, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

Güven, İsmail, “Osmanlı’dan Günümüze İzciliğin Gelişimi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 36, Sayı 1-2, 2003.

Güven, Özbay, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Gençlik ve Spor Bayramları”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 65, Mayıs 1999.

“Güzellik Kraliçesi 13 Değil 3 Kilo Kaybetti”, **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1930.

Halil Rüştü, “Terbiye-i Bedeniye Dersleri ve Muallim Selim Sırrı Bey”, **Servet-i Fünun**, Sayı 653, 16 Teşrinievvel 1319.

Hasan Cemil, “Spor ve Millet: Spor mu?.. Spor!”, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933.

Hergüllü Şahin, Melike, “Paramiliter Osmanlı Genç Dernekleri ve Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası”, **Bilgi ve Bellek: İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi**, Sayı 4, Mart 2006.

“Heyet-i İlmiyenin Müspet Neticelerinden: Terbiye-i Bedeniye hakkında Layiha”, **Hâkimiyet-i Milliye**, 7 Ağustos 1923.

“Heyet-i İlmiye: Şimdiye kadar Neler Yaptı?”, **Hâkimiyet-i Milliye**, 17 Ağustos 1923.

“Heyet-i İlmiyenin Teşebbüslerinden: Mümaresat-ı Bedeniye Sahasında Bir Faaliyet Programı”, **Hâkimiyet-i Milliye**, 15 Ağustos 1923.

“Hükümet “İdman Cemiyetleri İttifakı”na 67.000 Lira Verdi”, **Spor Âlemi**, Sayı 11/123, 24 Ocak 1924.

“*İdman Havadisleri*”, **İdman**, Sayı 24, 6 Mart 1330.

“*İdman Bayramı*”, **Servet-i Fünun**, 24 Mayıs 1917.

“*İdman İttifakında*”, **Spor Âlemi**, 22/60, 15 Ağustos 1338.

“*İdman Tabirleri*”, **İdman**, Sayı 14, 12 Kânunuevvel 1329.

“*İdman ve İdmanlılar Bayramı*”, **Vakit**, 27 Nisan 1334.

“*İdman Şenliklerinde Maarif Vekili de Bulundu*”, **Cumhuriyet**, 28 Mayıs 1932.

“*İkinci İdman Bayramı*”, **Tedrisat**, (Şuun-ı Maarif Kısmı), Sayı 39.

“*İlk İdman Bayramı*”, **Tedrisat**, Yıl 6, Sayı 3-34.

“*İstanbul’da Fincancılar Yokuşunda Terbiye-i Bedeni Mektebi ve Muallim Selim Sırrı Bey*”, **Şura-yı Ümmet**, 9 Teşrinisani 1324.

“*İstanbul’da Rıza Paşa Yokuşunda Muallim Selim Sırrı Bey’in Terbiye-i Bedeni Mektebi*”, **Resimli Kitap**, Sayı 3, Teşrinievvel 1324.

“*İzcilik Yolunda*”, **Tanin**, 10 Nisan 1330.

“*İzmir’de Spor*”, **Spor Âlemi**, Sayı 13, 22 Nisan 1920.

“*Jimnastik Şenlikleri*”, **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1932.

“*Jimnastik Şenliği Yarın Yapılıyor*”, **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1933.

“*Kadıköy’ünde İdman Bayramı*”, **Sabah**, 12 Mayıs 1333.

Kaleli, Hayri, “*Bugünün gençliğinden ne bekliyoruz, ne beklemeliyiz?*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 5, Mayıs 1939.

“*Kalgay Selim Sırrı Beyefendinin Şişli İzcilerine Mektubu*” **Keşşaf**, Sayı 3, 6 Mayıs 339.

Kandemir, “*Selim Sırrı ve Spor*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

Kanok, İ., “*Amatörlük ve Profesyonellik*”, **Spor Postası**, Yıl 1, Sayı 47, 2 Mart 1935.

Karaca, Ali, “*Saray’da/Mabeyn-i Hümayun’da Yaverlik Kurumu (1839-1920)*”, **Türkler**, C. XIII, Ankara 2002.

Karakoç, Ercan, “*Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır: Gabriyel Noradunkyian Efendi*”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 7, Sayı 25, (Bahar 2010), s. 157-177.

Karaküçük, Suat, “*Osmanlı’da İzciğin Paramiliter Görünümü*”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 143, Eylül 1999.

Kırmızı, Abdulhamit, “*Biyografi*”, **Tarih İçin Metodoloji**, Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2018.

Kızılçaoğlu, Alaattin, “*İlköğretimin Birinci Kademesinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı:14, İstanbul, 2006.

Koçyiğit, Sinan – Tuğluk, Mehmet Nur – Kök, Mehmet, “*Çocuğun Gelişim Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun*”, **KKEFD/JOKKEF**, Sayı 16, 2007.

Koloğlu, Orhan, “*Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam: Faik Üstünidman (1858-1942)*”, **Tarih ve Toplum**, 37, (222), 2007, s. 57-60.

“*Konferans: Halka Doğru*”, **Halka Doğru**, Sayı 1, 1 Şubat 1335.

Koptaş, Rober, “*Olimpiyat Tarihinin Gayrı Resmi Sayfası*”, **Agos**, 26.07.2012. Erişim Tarihi:19.03.2016.

Krüger, Michael– Hofmann, Annette R., “*The Development of Physical-Education Institutions in Europe: A Short Introduction*”, **The International Journal of the History of Sport**, Cilt 32, Sayı 6, 2015.

Lüküslü, Demet – Dinçşahin, Şahin, “*Shaping Bodies Shaping Minds: Selim Sırrı Tarcan and the Origins of Modern Physical Education in Turkey*”, **The International Journal of the History of Sport**, Cilt 30, Sayı 3, 2013.

Manav, Nursel, “*Mazuliyet Sandığı'nın Kuruluşu ve Kuruluşuna Yol Açan Sebepler*”, **Türkiyat Mecmuası**, c.27/1, 2017.

“*Maarif Şuunu*”, **Tedrisat Mecmuası**, Sayı 61, Eylül 1921.

“*Makriköy Keşşaflarının And Merasimi*”, **Keşşaf**, Sayı 4, 27 Mayıs 1923.

Mefharet Münif, “*Çocuk ve Oyun*”, **Cumhuriyet**, 22 Nisan 1933.

“*Mektepler İdman Bayramı*”, **Sabah**, 4 Mayıs 1334.

“*Mektepliler İdman Bayramı*”, **Talebe Defteri**, 1333.

“*Memleketimize Modern Jimnastiği Sokan Selim Sırrı'nın 80 inci Yıldönümü Kutlandı*”, **İstanbul Ekspres**, 25 Mart 1954.

“*Memleketteki Haberler: Basketbol Oyunları*”, **Spor Âlemi**, Sayı 8/32, Nisan 1921.

“*Milli Olimpiyat Cemiyeti Hakkında*” **Spor Âlemi**, Sayı 7/119, 22 Teşrinisani 1339 (Kasım 1923).

Muallim Cevdet, “*Darülmualiminin Yetmişinci Sene-i Devriyesi Münasebetiyle Verilen Konferans*”, **Tedrisat**, Cilt 5, Yıl 5, Sayı 33-6, 7 Mart 1916.

“*Muallim Selim Sırrı Bey'in İstanbul'da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi*”, **Musavver Muhit**, Sayı 6, 27 Teşrinisani 1324.

“*Muallim Selim Sırrı Bey'in İstanbul'da Rıza Paşa Yokuşunda Kain Terbiye-i Bedeni Mektebi*”, **Musavver Muhit**, Sayı 9, 18 Kanunuevvel 1324.

“*Muharrir ve Ediplerimiz Nasıl Yazarlar?*” **Sevimli Ay**, Yıl 3, Sayı 6, Ağustos 1926.

“Mübeccel H.”, **Cumhuriyet**, 20 Mart 1930.

“Mübeccel Hanımın Kilosu Bir Mes’ele Oldu!”, **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1930.

Oktay, Ayla, “Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Gelişimi”, **Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri** (Yay. Haz: Bekir Onur). A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay: 2., Ankara 1997.

“Olimpiyatlarda Türk Gençlerinin Muvaffakiyetleri Hakkında”, **Spor Âlemi**, Sayı 25/137, Beşinci Yıl, 1924.

“Olimpiyat Oyunları (Dünden Bugüne), **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni**, Sayı 12(Türkiye Cumhuriyetinin 50. Yıl Özel Sayısı), Kasım 1973.

Osman Halit, “Cumhuriyette Halk Terbiyesi”, **Ülkü**, Cilt 2, Sayı 10, 10 Kasım 1933.

“Osmanlı Güç Dernekleri Hakkında Nizâmnâme”, **Takvim-i Vekâyi**, Sayı 1840, 13 Receb 1332 (25 Mayıs 1330).

“Osmanlı Spor Federasyonu Nasıl Olmalı?”, **İdman**, Sayı 17, 4 Kânunusani 1329.

Öcal, Mustafa, “Geçmişten Günümüze Vâizlik, Vâizler ve Vaazlar Hakkında Bazı Tespit ve Teklifler”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 23, (2014/2).

Özçakır, Sabri, “100 Yıl Öncesinde Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretimi ve Günümüzdeki Yansımaları”, **Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt 26 Sayı 1, 2015.

Özdemir, Nuray, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 51, Bahar 2013.

Özmaden, Murat, “*TİCİ Dönemi Sporla İlgili Gelişmeler ve Dönemin Spor Anlayışı*”, **Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2006.

Öztürkmen, Arzu, “*Mehmet Fetgeri Şuenu ve Kadında Terbiye-i Bedeniye*”, **Tarih ve Toplum**, Cilt 37, Sayı 219, Mart 2002.

Peltek, Oğuz, “*Eğitimde Beden-Fikir Bütünlüğü*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Yıl 4, Sayı 46, 1943.

Pura, Fuat, “*Beden Terbiyesi*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 10, Ağustos 1939.

Radyocu, “*Onun Bilmediği Yoktu*”, **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1932.

Riedel, “*Yalnız Gövde İçin Değil, Kafa İçin de Spor*”, **Top**, Sayı 8, 12 Sonkanun 1935.

Ruşen Eşref, “*Darülmualliminde Bir Terbiye-i Bedeniye Günü*”, **Tedrisat**, Cilt 5, Yıl 5, Sayı 33-6, 7 Mart 1916.

Safa, İsmail, “*En Eski Jimnastik Öğretmeni Faik Hoca’yı Kaybettik*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 43, 1943.

Safa, Peyami, “*Bana Kalırsa, Selim Sırrı Bey’in kitabı*”, **Cumhuriyet**, 24 Kasım 1932.

_____, “*Selim Sırrı’nın Sırrı*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

San, Haluk, “*23 Haziran Günü ve Olimpizm*”, **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Dergisi**, Sayı 38/4, Mayıs 1977.

_____, “*Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Nasıl Kuruldu*”, **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni**, Sayı 2, Nisan 1971.

_____, “*Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Nasıl Kuruldu*” (önceki sayının devamı), **Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Haber Bülteni**, Sayı 3, Temmuz 1971.

Sarıkaya, Makbule, “*1925 Prag Pedagoji Kongresinde Bir Türk: Selim Sırrı Tarcan*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** Sayı 42, Kasım 2008.

Sarısaman, Sadık, “*Osmanlı Güç Dernekleri*”, **Abdülhaluk M. Çay Armağanı**, Yayına Hazırlayan: Atilla Şimşek ve Yaşar Kalafat, Cilt 2, Işık Ofset, Ankara, 1998.

_____, “*Birinci Dünya Savaşı Sırasında İhtiyat Kuvveti Olarak Kurulan Osmanlı Genç Dernekleri*”, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)**, Sayı 11, Ankara, 2000.

Satı, “*Darülmualliminde Numune ve Tatbikat Mekteb-i İbtidaiyesi*”, **Tedrisat-ı İbtidaiye**, Sayı 14, 15 Temmuz 1327.

Savaşır, Vildan Aşır, “*Selim Sırrı'nın Arkasından*”, **Cumhuriyet**, 7 Mart 1957.

_____, “*Selim Sırrı Tarcan*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan** Ülkü Basımevi, 1950.

_____, “*Türk İzcilik Tarihine Kısa Bir Bakış I*”, **Türk Spor Kurumu**, Sayı 96, 2 Eylül 1938.

“*Selim Sırrı*”, **Hürriyet**, 27 Mart 1949.

“*Selim Sırrı'yı da Kaybettik*”, **Tan**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Bey İle Mülakat*”, **Cumhuriyet**, 6 Nisan 1926.

“*Selim Sırrı Bey'e bu kere Paris'ten vürud eden davetnamenin tercümesi*”, **Spor Âlemi**, Sayı 23/85, 8 Mart 1339(1923).

“*Selim Sırrı Bey'in Tesis Kerdesi Olan Rıza Paşa Yokuşu'nda Kâin Terbiye-i Bedeniye Mektebi Nizamnamesi*”, **Serbesti**, 19 Teşrinisani 1324.

“*Selim Sırrı Bey'in İstanbul'da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi*”, **Musavver Muhit**, Sayı 7, 4 Kânunuevvel 1324.

“*Selim Sırrı Bey'in İstanbul'da Rıza Paşa Yokuşunda Kâin Terbiye-i Bedeni Mektebi*”, **Musavver Muhit**, Sayı 8, 11 Kânunuevvel 1324.

“*Selim Sırrı Bey ve Husûsî Dersleri*”, **Spor Âlemi**, Sayı 25/137, 1924 Paris Olimpiyatı Nüsha-i Mümtâzesi.

“*Selim Sırrı Dün Çekoslavakya ve Almanya'ya hareket etti*”, **Cumhuriyet**, 26 Kasım 1932.

“*Selim Sırrı Vefat Etti*”, **Zafer**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcanın 75 inci doğum yıldönümü*”, **Cumhuriyet**, 26 Mart 1949.

“*Selim Sırrı Tarcan Albümünden*”, **Hayat**, Sayı 25, 29 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan'ın cenazesi*”, **Akşam**, 5 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Bugün Ebedi Medfenine Tevdi Edildi*”, **Her gün**, 4 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Dün Akşam Vefat Etti*”, **Cumhuriyet**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Dün Gece Vefat Etti*”, **Tercüman**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan'ı Dün Toprağa Verdik*”, **Vatan**, 5 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan İçin Tören*”, **Cumhuriyet**, 16 Mart 1956.

“*Selim Sırrı Tarcan için tören yapıldı*”, **Hürriyet**, 26 Mart 1949.

“*Selim Sırrı Tarcan Dün Gece Vefat Etti*”, **Hürriyet**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan öldü*”, **Yeni Sabah**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti*”, **İkdam (Gece Postası)**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti*”, **Ulus** 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti*”, **Vatan**, 3 Mart 1957.

“*Selim Sırrı Tarcan Vefat Etti*”, **Türk Dili**, 5 Mart 1957.

“*Sokolların Daveti, Selim Sırrı Bey yarın Prag'a gidiyor*”, **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1932.

“*Sporcu Türk Gençlerine Mühim Bir Tebşir*”, **Spor Âlemi**, sayı 10/34, Temmuz 1337.

“*S. Sırrı Bey geldi, İki Beden Terbiyesi mütehassısı getiriliyor*”, **Cumhuriyet**, 13 Aralık 1932.

“*Suzanne Lenglen: The original tennis diva of the 1920s who brought the women's game alive*” **The Telegraph**, 24 May 2016.

Sunay, Hakan - Tuncel, Fehmi, “*Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor*”, **Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri** (Yay. Haz: Bekir Onur). A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay: 2., Ankara 1997.

“*Süleymaniye Terbiye-i Bedeniye Darülmuallimini*”, **Tasvir-i Efkâr**, 17 Kânunusani 1329.

Şahin Utku, Nihal, “*Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer*”, **M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 44 (2013/1).

T. M., “*Darülfünunumuz*”, **Türk Spor**, Sayı 14-63, 14 Birinci Kanun 1930.

Taner, Cemil, “*Orduda Spor*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 10, Ağustos 1939.

Tansel, Fevziye Abdullah, “*Memleketimizde Gençler İçin Kurulan İlk Dernekler, Gazete ve Dergiler (1913-1920)*”, **Bellekten**, Sayı 51, Nisan 1987.

_____, “*Türk Gücü Derneği*”, **Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı, Fasikül 1, Sayı 10, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1979.

Tanyol, Cahit, “*Dost Gözü: Selim Sırrı Tarcan*”, **Havadis**, 12 Mart 1957.

Taşdelen, Vefa, “*Biyografi: Ötekine Yolculuk*”, **Milli Eğitim**, Sayı 172, Güz 2006.

“*Tarcan Öldü*”, **Yeni Sabah**, 3 Mart 1957.

“*Tatbikat Mektebi Programı*”, **Tedrisat-ı İbtidaiye**, Sayı 17, 15 Kânunuevvel 1327.

“*Tedrisat-ı İbtidaiye Meselesi*”, **İkdam**, 21 Nisan 1329 (4 Mayıs 1913).

“*Tedrisat Mecmuası Hakkında Kararname*”, **Tedrisat**, Sayı 21, (Kısm-ı Resmi).

Tekeli, İlhan, “*Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Eğitim Sistemindeki Değişmeler*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

Tekinalp, “*Soyadı Yasası ve Ulusal Birlik, Azlıklara Düşen Borç*”, **Cumhuriyet**, 27 Aralık 1934.

“*Terbiye-i Bedeniye Kursu*”, **Keşşaf**, Sayı 1, 4 Nisan 1923.

“*Terbiye-i Bedeniye Kursu Talimatnamesi*”, **Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası**, Sayı 9, 15 Temmuz 1926.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*”, **İkdam**, 19 Aralık 1908.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*”, **İkdam**, 21 Aralık 1908.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi*”, **Tedrisat**, Cilt 4, Sayı 23, (Şuun-u Maarif Kısmı), 15 Şubat 1329.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi’nde Tedrîsât*”, **Cumhuriyet**, 24 Ekim 1926.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 30 Ağustos 1324.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 2 Eylül 1324.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 3 Eylül 1324.

“*Terbiye-i Bedeniye Mektebi ve Spor Konferansı*”, **İkdam**, 4 Eylül 1324.

“*Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu*”, **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 11, Mayıs 1927.

“*Terbiye-i Bedeniye Tahsilîcün Kimleri Gönderiyoruz?*”, **Cumhuriyet**, 12 Ocak 1925.

“*Terbiye Havadisleri*”, **Terbiye ve Oyun**, Cilt 2, Sayı 11, Mayıs 1923.

Terzioğlu, Derin, “*Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı*”, **Cogito**, Sayı 29, 2001.

Toprak, Zafer, “*II. Meşrutiyet Dönemi Paramiliter Gençlik Örgütleri*”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

_____, “*II. Meşrutiyet’ten Mütareke Yıllarına: Türkiye’de İzciliğin İlk Evresi*”, **Tombak – Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi**, Sayı 24, Şubat 1999.

_____, “*Cumhuriyet Arifesi Türkiye’de İzcilik*” **Tombak – Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi**, Sayı 25, Nisan 1999.

_____, “*İttihat ve Terakki’nin Paramiliter Gençlik Örgütleri*”, **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi**, Beşeri Bilimler Humanities, vol.7, 1979.

_____, “*Meşrutiyet ve Mütareke Yıllarında Türkiye’de İzcilik*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 52, Nisan 1998.

Türesay, Özgür, “*Tarihyazımı ve “Biyografinin Dönüşü”*”, **Halil İnalıcık Armağanı I**, Doğu Batı Yayınları, 2007.

Uçman, Abdullah, “*Tokadîzâde Şekib Bey (1871-1932)*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 41, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.

Ulunay, “*Selim Sırrı Tarcan*”, **Milliyet**, 4 Mart 1957.

Uşaklıgil, Halit Ziya, “*Selim Sırrı*”, **Dost Gözile 75 Yaşında Genç Selim Sırrı Tarcan**, Ülkü Basımevi, 1950.

“*Üçüncü İdman Bayramı*”, **Tanin**, 4 Mayıs 1334.

Va-Nu, “*Jimnastiğin Ölümü*”, **Tercüman**, 7 Mart 1957.

Yaman, Kadri, “*Sporcu Karakterile Ölçülür*”, **Beden Terbiyesi ve Spor**, Sayı 10, Ağustos 1939.

“*Yankılar, Selim Sırrı Tarcan*”, **Ulus** 5 Mart 1957.

“*Yaşasın Cumhuriyet*”, **Spor Âlemi**, Sayı 11/123, 24 Ocak 1924.

Yazıcı, Hüseyin, “*Seyahatnâme*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.

Yazıcı, Nesimi, “*Osmanlıların Son Döneminde Din Görevlisi Yetiştirme Çabaları Üzerine Bazı Gözlemler*”, **Diyanet Dergisi**, Cilt 27, Sayı 4, Ekim-Kasım-Aralık 1991.

“*Yeni Kitaplar: Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları*”, **Tedrisat-ı İbtidaiye**, Sayı 16, 15 Teşrinievvel 1327.

Yıldıran, İbrahim, “*Selim Sırrı Tarcan ve Türk Sinemasının Erken Dönem Tartışmalarına Katkı*”, **Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, Yıl 14, Sayı 27, 2009.

Yıldırım, Dursun, “*Türkiye’de Folklor Araştırmalarının Gelişme Evreleri*”, **Millî Folklor**, 3 (21), 1994.

Y. R., “*Almanya’da Futbolun Terakkisi Nasıl Oldu? Ve Bir Müddet Kalile Zarfında Ne Yolda Futbolistler Yetiştirildi*”, **Futbol**, Sayı 5, 27 Teşrinievvel 1326.

Yurdakul, Adil, “*Büyük Sporcularımızdan Selim Sırrı Tarcan*”, **Akşam**, 25 Mayıs 1939.

Yücel, Hasan Ali, “*Kaybettiğimiz Değerler: Selim Sırrı*”, **Cumhuriyet**, 15 Mart 1957.

“*Yüksek Beden Terbiyesi Mektebi-Mektebin Açılmasına Bu Sene Karar Verildi*”, **Cumhuriyet**, 27 Ağustos 1932.

“*Zaferden Sonra İlk İzci Faaliyeti*”, **Keşşaf**, Sayı 1, 4 Nisan 1923.

“*Zayıflık Meselesi-Sıhhiye Müdürü izahat veriyor*”, **Cumhuriyet**, 12 Ağustos 1930.

Zehra Cemal, “*Halkevinde Kış Sporları*”, **Ülkü Dergisi 1933-1950 Seçilmiş Spor Makaleleri**, Derleyen Suat Karaküçük, Ankara 1993.

Živanović, Nenad, “*On Physical Education and Sports*”, **History of Physical Education in Europe 1**, Editors: Petar D. Pavlovic, Nenad Zivanovic, Branislav Antala, Kristina M. Pantelic Babic, Leposavic, 2015.

Ziya Gökalp, “*Halk Medeniyeti I*” **Halka Doğru**, Sayı 14, 10 Temmuz 1329.

6. Tezler

Ahmetoğlu, Selim, **From The Unionist Actualité To The Mass Popularity: Şehbâl (1909 -1914)**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

Ançel, Fatma Gamze, **18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa'da Beden Eğitimi Akımlarının Türkiye'deki Görünümleri ve Selim Sırrı Tarcan'ın Çabaları**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

Çapan, M. Şevki, **Selim Sırrı Tarcan'ın Beden Eğitimi ve Spor Analizi**, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1996.

Çelebioğlu, Sinem, **Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Halel, Jalal, **Selim Sırrı'nın Doğru Sözler Eserinin Latin Harfli Çevirisi ve Tematik Tahlili**, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis, 2013.

Kaya, Ali İrfan, **Tedrisât Mecmûası Fihristi (1- 69. Sayılar) ve Örnek Metin Çalışması**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2008.

Korkmaz, Veli, **Bir Eğitim Yöneticisi Olan Selim Sırrı Tarcan'ın “İbtidâi Muallimlerine Öğütlerim” Adlı Eseri**, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

Şinoforoğlu, Osman Tolga, **Selim Sırrı Tarcan ve İsveç jimnastiği: Beden Eğitiminde İsveç Modelinin II. Meşrutiyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015.

Türkmen, Mutlu, **Siyasal Toplumsallaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye'deki Etkileri (1923-1938)**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2012.

Yamak, Sanem, **II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

7. Ansiklopediler

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 29, Ana Yayıncılık, 1994.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi, Cilt 22, Milliyet Yayınları.

Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, Cilt 11, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1973.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, Cilt 10, Arkın Kitabevi, İstanbul, 1971.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

İslam Ansiklopedisi, Cilt 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

_____, Cilt 29, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

_____, Cilt 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.

_____, Cilt 41, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.

Morpa Spor Ansiklopedisi, Cilt 3, Kültür Yayınları, İstanbul, 1997.

Spor Türk Ansiklopedisi, Cilt 20, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1981.

Spor Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, 1991.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 2, 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

Türkiye Ansiklopedisi 1923-1973, Cilt 2, Kaynak Kitaplar Basım, Yayın ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1974.

Türkler Ansiklopedisi, Cilt 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

_____, Cilt 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2003.

8. İnternet Kaynakları

<http://spor.haber7.com/spor/haber/412737-font-colorff0000milli-olimpiyat-komitesi-tarihi-yanlisfont>. (24.05.2015)

<http://www.wikizero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvR3VzdGF2X1phbmRlcg> (15.04.2018)

https://www.journalagent.com/anatoljcardiol/pdfs/AnatolJCardiol_12_4_374_374.pdf (23.02.2017)

<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/TMOK/Tarihce/46/1> (30.05.2015)

Ek-2. Selim Sırrı Bey'in çıkardığı Terbiye ve Oyun dergisinin ikinci cildinin ilk sayı kapağı¹⁰²⁸

¹⁰²⁸ Terbiye ve Oyun, Cilt 2, Sayı 1, Temmuz 1922.

Ek-3. Selim Sırrı Tarcan'ın Mekteb-i Sultanî'de öğrenci iken çekilmiş bir fotoğrafı.¹⁰²⁹

¹⁰²⁹ **Terbiye ve Oyun**, Sayı 1, Cilt 2, Temmuz 1922, s. 16.

Ek-4. Mühendishane-i Harbiyesinde Selim Sırrı Efendi¹⁰³⁰

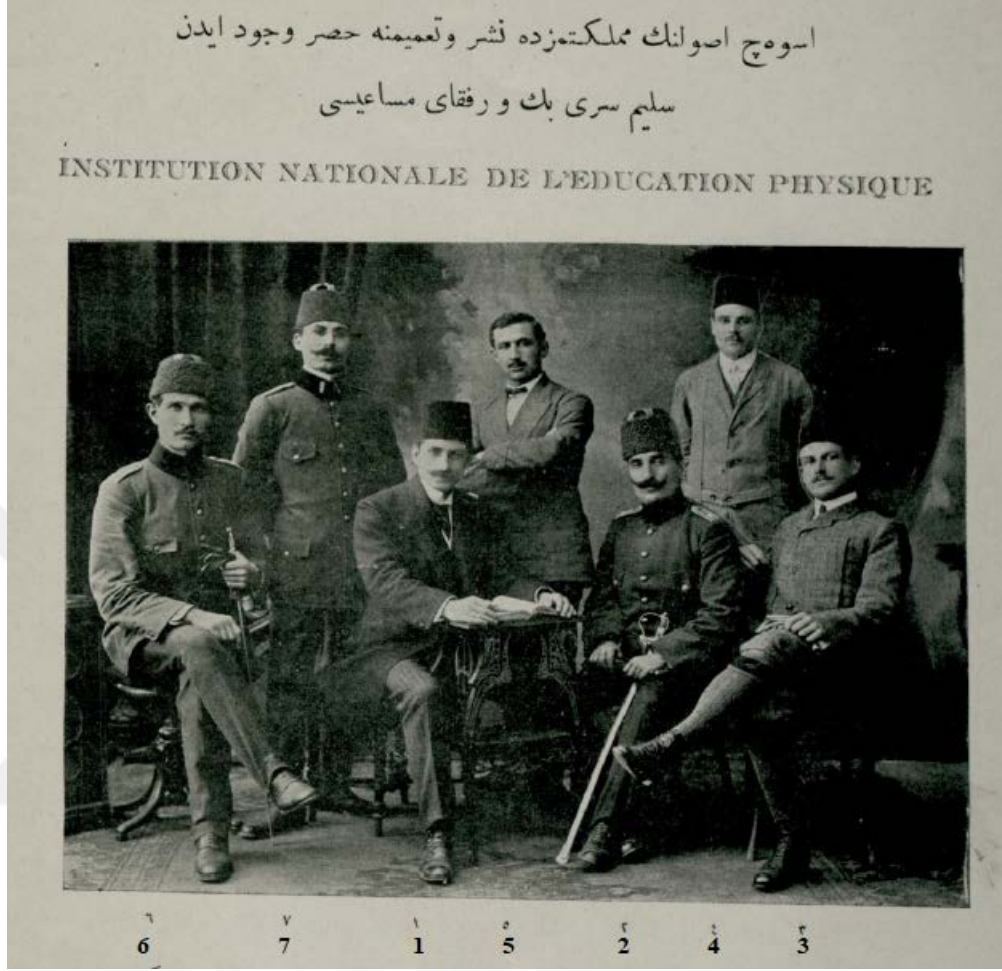
¹⁰³⁰ Terbiye ve Oyun, Sayı 5, Cilt 2, Kasım 1922, s. 79.

Ek-5. Meşrutiyet'in ilanından sonraki dönemde Selim Sırrı Bey Tepebaşı Bahçesi'nde nutuk irat ederken.¹⁰³¹

¹⁰³¹ **Resimli Kitap**, Sayı 1, Eylül 1324, s. 40.

Ek-6. İsveç usulünde memleketimizde neşr ve tamimine hasır ve vücud eden Selim Sırrı Bey ve rüfeka-ı mesaisi¹⁰³²

1. Selim Sırrı Bey, Terbiye-i Bedeniye Müfettiş-i Umumisi
2. Feridun Bey, Darülmualimin Muallimi
3. Abdurrahman Bey, İstanbul Lisesi, Kabataş, Üsküdar, Davutpaşa İdadileri Muallimi
4. Ahmet Bey, (Galatasaray) Sultanî ve Vefa İdadileri ve Numune Rüştiyeleri Muallimi
5. Şavarş Efendi, Ermeni Mektepleri Muallimi (Mumaileyh İsveç usulünü Londra'da tahsil etmiştir.)
6. Fuad Bey, Gelenbevi İdadisi ve Beşiktaş Rüştiye-i Askeriyesi Muallimi
7. Doktor İhsan Bey, Mekteb-i Hususiye Muallimlerinden

¹⁰³² **Terbiye ve Oyun**, Sayı 19, 26 Nisan 1328.

Ek-7. Selim Sırrı Bey'in 1909 yılı katıldığı Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin Berlin toplantısından bir kare¹⁰³³

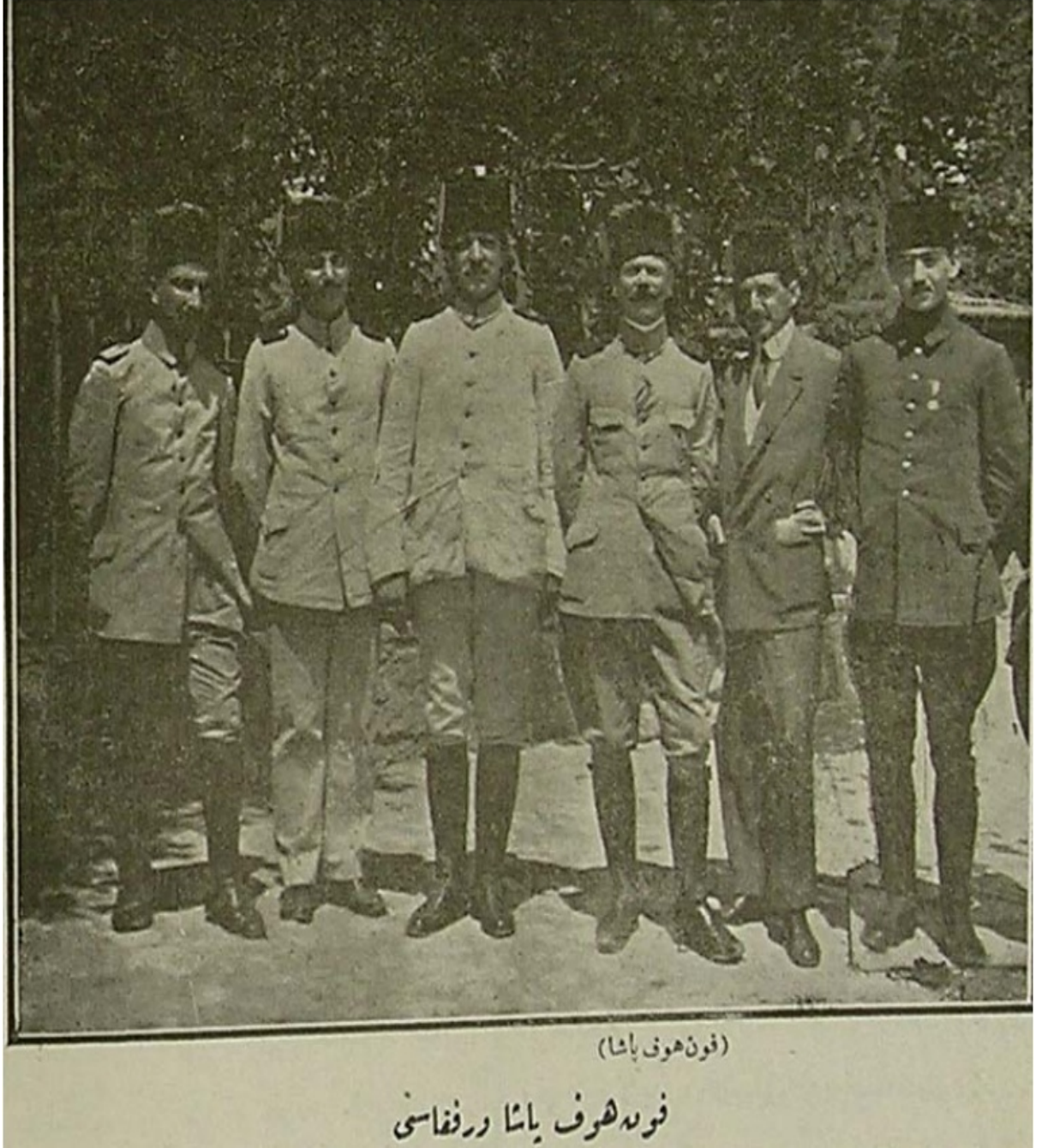

Ek-8. Selim Sırrı Bey'in 1911 yılında katıldığı Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin Budapeşte toplantısından bir kare.

¹⁰³³ Olympic Review, No: 114, Mayıs 1977, s. 315.

Ek-10. Selim Sırrı Bey'in Mekatib-i İbtidaiye Genç Dernekleri Müfettişi iken Fon Hoff Paşa ile birlikte¹⁰³⁵

¹⁰³⁵ “Fon Hof Paşa ve Rüfekâsı”, *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, Sayı 5, 1 Kânunusani 1333, s.2

Ek-11. Selim Sırrı Bey'in zeybek kıyafeti ile çekilmiş bir fotoğrafı¹⁰³⁶

¹⁰³⁶ Taha Toros Arşivi

Ek-12. Altı aylık devre-i tahsiliyesini bitiren Nigebhan Memleket Jandarmalarımız¹⁰³⁷

Resimde duvarda yazılmış olan yazı: “*El-ilm-i ilman ilmi’l-ebdan sümme ilmi’l-edyan*” yani “*İlim ikidir, beden ilmi sonra din ilmi*”

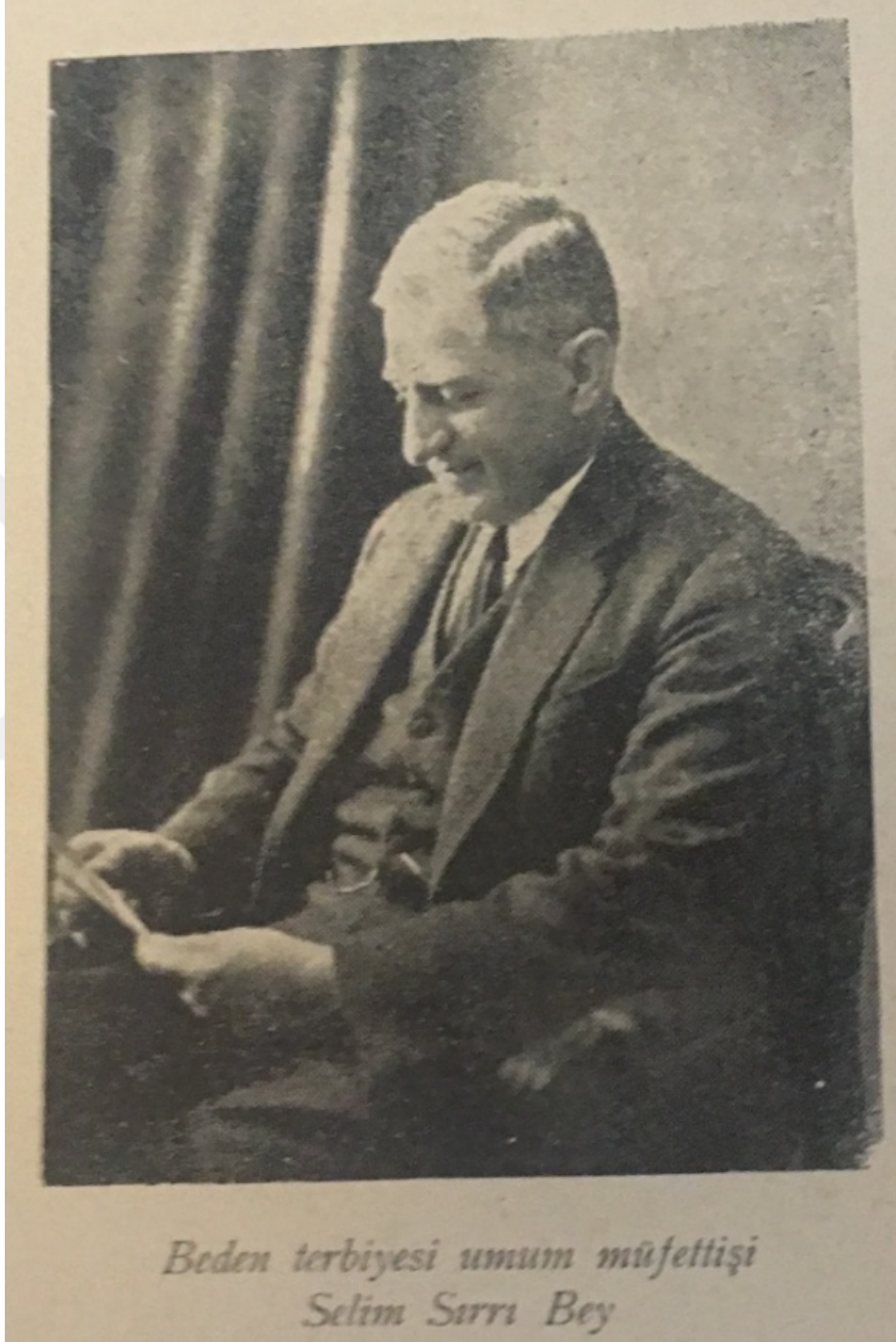
¹⁰³⁷ Terbiye ve Oyun, Cilt 2, Sayı 3, Eylül 1922, s. 39.

Ek-13. Terbiye-i Bedeniye kursunda heyet-i idare ve talimiye ile stajyer hanım muallimeler¹⁰³⁸

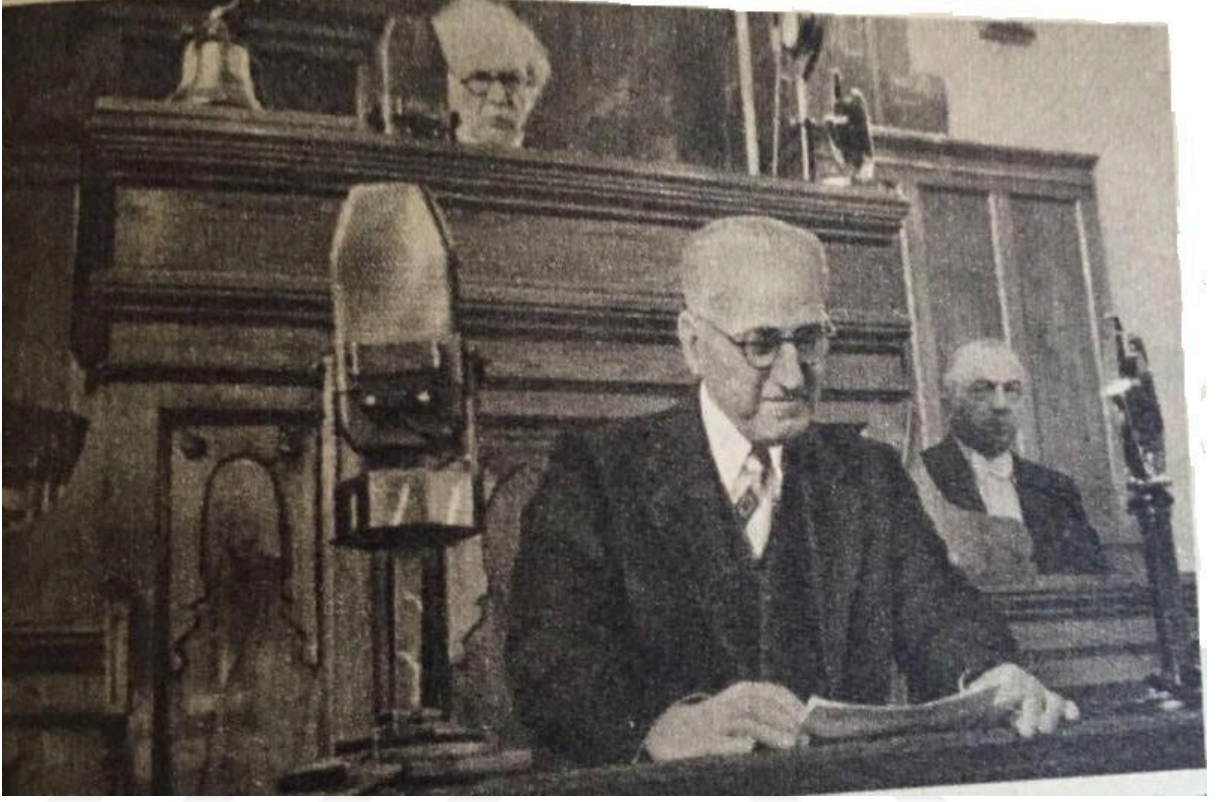
¹⁰³⁸ Taha Toros Arşivi

Ek-14. Beden Terbiyesi Umum Müfettişi Selim Sırrı Tarcan¹⁰³⁹

¹⁰³⁹ Himaye-i Etfal Umum Müdürlüğü, *Çocuk Haftası*, s. 192.

Ek-15. Selim Sırrı Tarcan'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden yaptığı konuşma¹⁰⁴⁰

Ek-16. Selim Sırrı Tarcan'ın Eserlerinin Kronolojik Listesi

II. Abdülhamit Dönemi (3 ESER)

1. Terbiye-i Bedeniye (3 Eser) 1903-3-4

II. Meşrutiyet Dönemi (28 ESER)

1. Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları (1911)
2. Bizce Meçhul Hayatlar İsveç'te Gördüklerim (1911)
3. Terbiyevi ve Sıhhi Çocuk Jimnastikleri (1912)
4. Ordu ve Mekteplerde Futbol (1912-3?)
5. İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları (1913)

¹⁰⁴⁰ Hayat Dergisi, Sayı 25, 29 Mart 1957, s. 23.

6. İbtidai Muallimlerine Öğütleri (1913)
7. Osmanlı Askerinin Dağarcığı (1913)
8. Alman Jimnastikleri ve Yan (1913)
9. Terbiye-i Bedeniye, Terbiyevi Jimnastikler ve Jimnastik Oyunları (1914)
10. Spor (1914)
11. Macaristan'da Terbiye-i Etfal (1914)
12. İttihad Spor Kulübü Külliyyatı Eserleri (8 Eser) (1914-5)
 1. Spor Nedir? İdman Nedir?
 2. Sürat Yarışları
 3. Mukavemet yarışları ve Manialı yarışlar
 4. Atlamalar Uzunluğuna ve yüksekliğine atlama sırtık ile atlama
 5. Gürz, Cirid, Siklet Atma, Taş Atma, Zincir Saplı Gülle Atma
 6. Olimpiyat Oyunları ve İstadyumlar
 7. Halat Çekme Spor İdmanları
 8. Yüzme Mümareseleri SPor idmanları
13. Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları (1915)
14. İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye (3 Eser) (1916)
15. Doğru Sözler (1916)
16. Osmanlı Genç Dernekleri, Genç Derneklerinde Oyunlar (1917)
17. Terbiyevi Jimnastik Usulü (1917)
18. Mekteplere Mahsus İlm-i Terbiye-i Etfal (1917)
19. Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usûl-i Talim, Jim,Oyun-Spor (1919)

Cumhuriyet Dönemi (29 ESER)

1. Kahkaha Sultan (1923)
2. Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları (1925)
3. Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye (1926)
4. Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi (1926)
5. Sporcu Neler Bilmeli (1926)
6. Tenis (1926)
7. Yeni Zeybek Raksı (1926)
8. Garpta Hayat (1929)
9. Terbiye-i Bedeniye Tarihi (1928)
10. Bugünkü Almanya (1930)
11. Beden Terbiyesi- Oyun-Jimnastik- Spor (1932)
12. Radyo Konferanslarım (Üç Eser) (1932-34-35)
13. Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi (1935)
14. Çocuklara Sağlık Öğütleri (1935)
15. Nasıl Konuşmalı (1939)

16. Şimalin Üç İrfan Diyarı: Finlandiya, İsveç, Danimarka (1940)
17. Yaşama Bilgisi (1942)
18. Spor Pedagojisi (1942)
19. Gençlerle Başbaşa Nasıl Mes'ut Olabiliriz? (1944)
20. Çelimsiz ve Anormal Çocuklar (1944)
21. Müziğin Dili (1945)
22. Vakitsiz İhtiyarlamamın Sebepleri ve Daima Genç Kalmanın Sırları (1947)
23. Yaşama Öğütleri (1948)
24. Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği (1948)
25. Yeni ve Eski Olimpiyatlar (1948)
26. Yurd Dışında - Londra'da Gördüklerim (1948)
27. Olmuş Şeyler (1949)

Ek-17. Selim Sırrı Tarcan'ın Eserlerinin Sınıflandırılmış Listesi

Tercüme Eserleri

1. Terbiye-i Bedeniye, Terbiyevi Jimnastikler ve Jimnastik Oyunları
2. İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye ve Mektep Oyunları
3. Terbiye-i Bedeniye- İsveç Usulü ve Mektep Oyunları
4. Terbiyevi İsveç Jimnastikleri ve Mektep Oyunları
5. Terbiyevi Jimnastik Usulü
6. Mekteplere Mahsus İlm-i Terbiye-i Etfal

Seyahatname/Gezi Yazısı-Anı Türünde Eserleri

1. Bizce Meçhul Hayatlar İsveç'te Gördüklerim
2. Prag Spor Pedagojisi Kongresi ve Seyahat İntibaları
3. Garpta Hayat
4. Bugünkü Almanya
5. Şimalin Üç İrfan Diyarı: Finlandiya, İsveç, Danimarka
6. Yurd Dışında - Londra'da Gördüklerim

Konferans Türünde Eserleri

1. Radyo Konferanslarım (Üç Eser)

Hikâye Türünde Eserleri

1. Doğru Sözler
2. Kahkaha Sultan
3. Olmuş Şeyler

Sağlık Türünde Eserleri

- 1.Çocuklara Sağlık Öğütleri
- 2.Vakitsiz İhtiyarlanmanın Sebepleri ve Daima Genç Kalmanın Sırları

Sosyo-Kültürel Alandaki Eserleri

1. Yeni Zeybek Raksı
2. Yaşama Bilgisi
3. Gençlerle Başbaşa Nasıl Mes'ut Olabiliriz?
4. Müziğin Dili
5. Yaşama Öğütleri
6. Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği

Beden Terbiyesi ve Spor Alanındaki Eserleri

- 1.Terbiye-i Bedeniye (Üç Eser)
- 2.Terbiyevi ve Sıhhi Çocuk Jimnastikleri
3. Ordu ve Mekteplerde Futbol
4. Alman Jimnastikleri ve Yan
5. Spor
6. İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye (Üç Eser)
7. İttihad Spor Kulübü Külliyyatı Eserleri (Sekiz Eser)
8. Osmanlı Genç Dernekleri, Genç Derneklerinde Oyunlar
9. Terbiye-i Bedeniye Nazariyatı ve Usûl-i Talim, Jimnastikler-Oyunlar-Sporlar
10. Mekteplere Mahsus Aletsiz İsveç Usulü Terbiye-i Bedeniye
11. Muallimlere Terbiye-i Bedeniye Rehberi
12. Sporcu Neler Bilmeli

13. Tenis
14. Terbiye-i Bedeniye Tarihi
15. Beden Terbiyesi- Oyun-Jimnastik- Spor
16. Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi
17. Spor Pedagojisi
18. Yeni ve Eski Olempiyatlar

Eğitimin Muhtelif Alanlarına Dair Eserleri

1. İbtidai Muallimlerine Öğütlerim
2. Osmanlı Askerinin Dağarcığı
3. Macaristan'da Terbiye-i Etfal
4. Nasıl Konuşmalı
5. Çelimsiz ve Anormal Çocuklar

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında İzmir’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini sırasıyla, Fevzi Özakat İlkokulu ve Güzelyalı ortaokulunda tamamladıktan sonra Nevvar Salih İşgören lisesini bitirdi. 2007 yılında girdiği Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nden 2011’de mezun oldu. Aynı yıl Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansa başladı. “İzmir Basınında İzmir’in İşgal ve Kurtuluşu Üzerine Bir İnceleme” adlı teziyle 2013 yılında yüksek lisans derecesi aldı. 2014 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nde doktora başladı. Aynı yıl Bartın Üniversitesi’ne Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Okutmanı olarak atandı. Halen bu görevinde devam etmektedir.